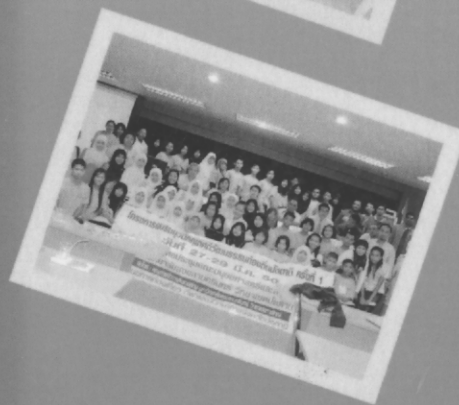
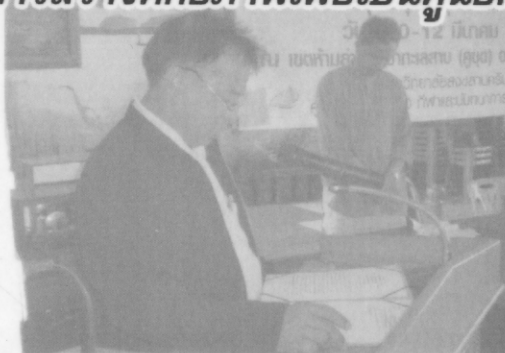

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการจัดทำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเฉพาะกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว
(สตูล สงขลา ปัตตานี)

ภายใต้โครงการจัดทำแผนแม่บทโครงการ
ภายใต้แผนงบประมาณในเชิงบูรณาการ
ด้านการสร้างศักยภาพเพื่อเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภูมิภาค

ภาคผนวก
๖/๖

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
พฤษภาคม ๒๕๕๐

คำนำ

คณะผู้ศึกษา ประกอบด้วยบุคลากรจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (คณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะวิศวกรรมศาสตร์ และคณะวิทยาศาสตร์) บุคลากรจากมหาวิทยาลัยหาดใหญ่และสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมภาคใต้ มีความยินดีที่จะนำเสนอ รายงานฉบับสมบูรณ์ ของโครงการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ของกลุ่มจังหวัดสตูล สงขลา และปัตตานี ซึ่ง คณะผู้ศึกษา ดำเนินการให้แก่ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดสตูล โดยได้มีการลงนามในสัญญาเมื่อวันที่ 29 สิงหาคม 2549 รายงานนี้ประกอบด้วยเอกสาร 6 เล่ม และ CD 1 แผ่น ดังนี้

1. บทสรุปสำหรับผู้บริหาร
 2. รายงานหลัก
 3. บันทึกเทปเวทีการประชุมรับฟังความคิดเห็นของชุมชนต่อร่างแผนแม่บทฯ
 4. รายงานผลการดำเนินงาน โครงการหลัก
 5. ประมวลผลงานของยุวมัคคุเทศก์ทั้ง 3 จังหวัด
- ⇒ 6. ภาคผนวก

จุดเด่นของการศึกษารั้งนี้คือ การให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสำคัญ กระบวนการศึกษาประกอบด้วยขั้นตอนการจัดทำแผนตามปกติ อันได้แก่ การรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน ทบทวนการศึกษาวิจัย แผนงาน/โครงการ เพื่อต่อสภาพอดีตสู่ปัจจุบัน เพื่ออธิบายสถานการณ์และประเด็นปัญหาการท่องเที่ยว การสำรวจแหล่งท่องเที่ยวพร้อมประชุมชุมชนในพื้นที่ การจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของชุมชนและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต่อร่างแผนแม่บทฯ รวม 3 ครั้ง การคัดเลือกและดำเนินการ โครงการหลักรวม 3 โครงการ ครอบคลุมพื้นที่ในกลุ่มจังหวัดสตูล สงขลา และปัตตานี

แผนแม่บทฯ ฉบับนี้ มุ่งบริหารจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามระดับศักยภาพของพื้นที่ ผ่านมิติของการมีส่วนร่วมของชุมชน มุ่งเน้นการบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วม ได้รับการตอบรับอย่างดีจากชุมชน จากสัญญาณการให้ความร่วมมือในการดำเนินการ โครงการหลักของยุวมัคคุเทศก์จำนวน 121 คน และครอบครัวของเยาวชน อีกกว่าร้อยชีวิตในอันที่จะช่วยให้การแปลงแผนสู่การปฏิบัติประสบความสำเร็จ และเดินอยู่ในเส้นทางพัฒนาที่ยั่งยืนของกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวสตูล สงขลา และปัตตานีอย่างแท้จริง

คณะผู้ศึกษา ใคร่ขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งคณะกรรมการกำกับ ติดตามและ
ตรวจสอบของศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดสตูล หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน
ภาคประชาชนที่เกี่ยวข้อง และที่สำคัญยิ่งคือชุมชนและเยาวชนในพื้นที่ท่องเที่ยวกลุ่มจังหวัดสตูล
สงขลา และปัตตานี ที่ได้สละเวลาเข้าร่วมประชุมให้ความคิดเห็นต่อร่างแผนแม่บท กัดเลือก
โครงการหลัก ตลอดจนเข้าร่วมในกระบวนการดำเนินการ โครงการหลัก อันเป็นองค์ประกอบที่
สำคัญยิ่งในการจัดทำแผน อันจะไปสู่การแปลงแผนสู่ปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

คณะผู้ศึกษา

พฤษภาคม 2550

คณะกรรมการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

โทรศัพท์ 0-7428-6884 โทรสาร 0-7442-9758

Website: <http://www.envi.psu.ac.th/foem/t-home.html>

คณะกรรมการกำกับ ติดตาม และตรวจสอบผลการดำเนินโครงการจัดทำแผนแม่บท
เพื่อการพัฒนาเฉพาะกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ดำเนินการภายใต้การจัดทำแผนแม่บท
โครงการภายใต้แผนงบประมาณในเชิงบูรณาการด้านการสร้างศักยภาพ
เพื่อเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภูมิภาค

1. ผู้อำนวยการศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดสงขลา	ประธานกรรมการ
2. ผู้อำนวยการศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดปัตตานี	กรรมการ
3. ผู้แทนสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	กรรมการ
4. ผู้แทนกลุ่มแผนงานและงบประมาณ สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์
กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	กรรมการ
5. ประธานสมาพันธ์ธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา	กรรมการ
6. นายกสมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดสตูล	กรรมการ
7. ดร.แสนศักดิ์ สิริพานิช	กรรมการ
8. ผู้อำนวยการศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดสตูล	กรรมการและเลขานุการ
9. นางสาวละออง ศรีพันธ์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

คณะผู้ศึกษา

หัวหน้าโครงการ

ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร

บรรณาธิการ

วิวัฒน์ สุทธิวิภากร

ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

กำพล มีสวัสดิ์

การบริหารจัดการโดยชุมชน

ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร

นโยบาย แผน กฎหมายท่องเที่ยว

วิโชติ จรุงโรจน์

การเชื่อมโยงคมนาคม

วิวัฒน์ สุทธิวิภากร

ข้อมูลสารสนเทศทางภูมิศาสตร์

กัมปนาท ระติวัฒน์

การตลาดการท่องเที่ยว

ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล

ผู้ช่วยวิจัย

นางสาวโสภิตา ชีทอง

นางสาวจิระนันท์ จันทร์งาม

นายชเนศ ทวีบุรุษ

นางสาวสัตญา แสงสุวรรณ

สารบัญ

คำนำ

- ภาคผนวก ก รายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ 3 จังหวัด
- ส่วนที่ ก-1 รายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดสตูล
- ส่วนที่ ก-2 รายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลา
- ส่วนที่ ก-3 รายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดปัตตานี
- ส่วนที่ ก-4 วิเคราะห์ตลาดการท่องเที่ยว
- ภาคผนวก ข รายละเอียดของขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญของ 3 จังหวัด
- ภาคผนวก ค ประมวลภาพ การสำรวจพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว
- ภาคผนวก ง เอกสารประกอบเวทีรับฟังความคิดเห็นของชุมชนต่อร่างแผนแม่บทเพื่อการพัฒนากลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว (จังหวัดสตูล สงขลา ปัตตานี)
- ส่วนที่ ง-1 เอกสารประกอบเวทีรับฟังความคิดเห็นของชุมชนต่อร่างแผนแม่บทเพื่อการพัฒนากลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดสตูล
- ส่วนที่ ง-2 เอกสารประกอบเวทีรับฟังความคิดเห็นของชุมชนต่อร่างแผนแม่บทเพื่อการพัฒนากลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา
- ส่วนที่ ง-3 เอกสารประกอบเวทีรับฟังความคิดเห็นของชุมชนต่อร่างแผนแม่บทเพื่อการพัฒนากลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดปัตตานี
- ส่วนที่ ง-4 รายชื่อผู้เข้าร่วมเวทีรับฟังความคิดเห็นของชุมชนต่อร่างแผนแม่บทเพื่อการพัฒนา
กลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว (จังหวัดสตูล สงขลา ปัตตานี)
- ภาคผนวก จ แบบฟอร์มการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและความเสี่ยงของผลกระทบ
ที่อาจขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยว
- ภาคผนวก ฉ คู่มืออบรมยุวมัคคุเทศก์ในกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว
(จังหวัดสตูล สงขลา ปัตตานี)
- ส่วนที่ ฉ-1 คู่มืออบรมยุวมัคคุเทศก์ในกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดสตูล
- ส่วนที่ ฉ-2 คู่มืออบรมยุวมัคคุเทศก์ในกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา
- ส่วนที่ ฉ-3 คู่มืออบรมยุวมัคคุเทศก์ในกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดปัตตานี
- ภาคผนวก ช คำสั่งแต่งตั้งคณะทำงาน และคณะกรรมการกำกับ ติดตาม และตรวจสอบผลงาน

ภาคผนวก ก

รายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ 3 จังหวัด

จังหวัดสตูล

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัด สตูล

แหล่งท่องเที่ยว	ลักษณะเด่นของสถานที่	รูปแบบกิจกรรม
อ. เมือง		
อุทยานแห่งชาติ ตะรุเตา	เป็นอุทยานแห่งชาติทางทะเลแห่งแรกของประเทศไทย ประกอบไปด้วยหมู่เกาะน้อยใหญ่จำนวน 51 เกาะ และได้รับการยกย่องจากองค์การ UNESCO ให้เป็นมรดกแห่งอาเซียน เมื่อปี พ.ศ. 2525 มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ ที่เด่นคือ มีอ่าวเว้าแหวกมากมายอยู่รอบเกาะ มีธรรมชาติบนเกาะให้ท่องเที่ยวได้ครบทั้งชายหาดที่สวยงาม จุดชมวิว เดินป่า น้ำตก พรรณพืช สัตว์ป่า ถ้ำ และมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์เพราะเคยเป็นสถานที่กักกันนักโทษการเมือง และสถานฝึกอาชีพผู้ต้องหาคืออาญาในอดีต เมื่อปี พ.ศ. 2482	เดินป่า ศึกษาธรรมชาติ คุนุก ดำน้ำ แคมป์ปิ้ง พักผ่อน ชมทิวทัศน์ นันทนาการท่องเที่ยวเชิง โบราณคดี
หมู่เกาะอาดัง- ราวี เกาะไข่ เกาะหินงาม เกาะยาง เกาะดง เกาะลวงกอบ	หมู่เกาะอาดัง-ราวี เป็นเกาะกลุ่มสุดท้ายของอุทยานแห่งชาติตะรุเตา และเป็นที่ตั้งของหน่วยพิทักษ์อุทยานฯ มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เรือยนต์รับรอง ลานกางเต็นท์ และร้านอาหาร มีชายหาดที่สวยงาม มีป่าไม้ที่สมบูรณ์ มีนกป่านานาชนิด ปะการังน้ำตื้น เหมาะสำหรับการดำน้ำแบบสน็อกเกิ้ล เกาะไข่ มีหาดทรายขาวละเอียดและมีช่องหินที่เดินลอดผ่านได้ เป็นประติมากรรมธรรมชาติที่สวยงาม จึงได้รับเลือกเป็นเกาะสัญลักษณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดสตูล เกาะหินงาม เป็นเกาะเล็กๆ ที่ไม่มีหาดทราย แต่เป็นหาดที่มีก้อนหิน กลม รี เรียงรายอยู่เต็มเกาะ ยามน้ำทะเลซัดขึ้นมา ก้อนหินเหล่านี้จะเปียกชุ่ม ส่องประกายมันวาวสะท้อนไปทั่วหาดหิน ยามน้ำลงแนวหาดหินจะปรากฏกว้างยิ่งขึ้นและจะติดกับน้ำทะเลสีมรกต ซึ่งเป็นธรรมชาติที่สวยงามที่หาดูได้ยากในที่อื่น เกาะยาง เป็นแหล่งดำน้ำชมปะการังและฝูงปลาที่ยอดเยี่ยมที่สุดแห่งหนึ่ง ด้านหน้าเกาะมีหาดทรายขาวนวล น้ำทะเลใสสวย เกาะดง เป็นเกาะใหญ่และมีเกาะบริวารเล็กๆ ทางทิศใต้ อีก 6 เกาะ ภูมิประเทศบนเกาะส่วนใหญ่เป็นโขดหินและหน้าผาสูงชัน มีป่าที่สมบูรณ์ ส่วนเกาะบริวารที่รายรอบนั้นเป็นเกาะหินขนาดเล็ก เช่น เกาะหินซ้อน ซึ่งอยู่ห่างจากเกาะดงประมาณ 200 เมตร ลักษณะโดดเด่นคือ มีก้อนหินตั้งเป็นชั้นๆ ด้านหน้าเกาะ มีแหล่งดำน้ำตื้นชมปะการังและฝูงปลาได้	ศึกษาธรรมชาติ คุนุก ดำน้ำ แคมป์ปิ้ง พักผ่อน ชมทิวทัศน์ นันทนาการ

แหล่งท่องเที่ยว	ลักษณะเด่นของสถานที่	รูปแบบกิจกรรม
	เกาะลวงกาย มีชายหาดทรายที่ขาวสะอาด ลักษณะเป็นแหลมสามเหลี่ยม ยื่นออกไปในทะเล มีโขดหินระเกะระกะที่หัวเกาะ เป็นจุดชมวิวกว้างสวยงาม สามารถมองเห็นทิวทัศน์ของเกาะราวีที่ทอดตัวยาวอยู่ทางขวา	
เกาะหลีเป๊ะ	หาดทราย ปะการัง วิถีชีวิตชาวเล	ศึกษาประเพณีวัฒนธรรมชาวเล บ้านพัก แคมป์ปิ้ง
เกาะไผ่	แนวปะการังแข็ง	ดำน้ำ
เกาะราวี	หาดทราย ปะการัง	ดำน้ำ
เกาะจาบัง	แนวปะการังอ่อน	ดำน้ำ
เกาะสั้ง	ปะการังอ่อน ฝูงปลานานาชนิด	ดำน้ำ
เกาะตารัง	ปะการังจำนวนมาก	ดำน้ำ
หาดทรายยาว	หาดทราย หมู่บ้านชาวประมง	ชมวิถีชีวิต
หมู่เกาะสาหร่าย	ชุมชนเกาะยะระ โดดใหญ่และยะระ โดดน้อย หาดทรายงามคล้ายสุสานหอย หมู่บ้านชาวประมง	ชมทิวทัศน์ วิถีชีวิต
แหลมบัง โก๊ะ	หาดทราย ต้นสนขึ้นตามธรรมชาติเป็นจำนวนมาก	พักผ่อนหย่อนใจ
แหลมตันหยงโป	หาดทราย ทิวบริเวณเต็มไปด้วยต้นมะพร้าว หมู่บ้านชาวประมง	ชมวิถีชีวิต พักผ่อน
ถ้ำพญาบังสา	ถ้ำ มีหินงอกหินย้อยสวยงาม	เที่ยวถ้ำ/ธรณีวิทยา
ถ้ำระเซ้	ถ้ำขนาดใหญ่ มีธารน้ำไหลผ่านภายในถ้ำ หินงอกหินย้อย เส้นทางศึกษาธรรมชาติผ่านป่าชายเลน	ศึกษาธรรมชาติ เที่ยวถ้ำ พายเรือ
ถ้ำลอดปูยู	ลักษณะคล้ายถ้ำลอดที่อ่าวพังงา แต่มีขนาดเล็กกว่า บนเพดานมีหินงอกหินย้อย มีธารน้ำตกลงทำน้ำไหลผ่านถ้ำ สองฝั่งคลองมีป่าชายเลน ตลอดแนว และภายในถ้ำเป็นที่พักอาศัยของค้างคาวจำนวนมาก	ล่องเรือเที่ยวถ้ำ
น้ำตกดูดู	น้ำตกขนาดเล็กสวยงาม	เดินป่าศึกษาธรรมชาติ พักผ่อน
น้ำตกรัตนโกสินทร์	กำเนิดขึ้นมาด้วยฝีมือมนุษย์ น้ำใสไหลแรงตลอดปี	ชมธรรมชาติ พักผ่อน
น้ำตกโล๊ะ โป๊ะ	น้ำตกขนาดเล็กสวยงาม	เดินป่าศึกษาธรรมชาติ เที่ยวน้ำตก
อ่าวพันเตมะละกา	ที่ทำกรารอุทยานแห่งชาติทางทะเลตะรุเตา เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ เขตบริการนักท่องเที่ยว ที่พัก	เดินป่า ศึกษาธรรมชาติ นั่งทานการ ขี่จักรยาน แคมป์ปิ้ง ชมทิวทัศน์ พายเรือ
อ่าวตะโล๊ะวาว	พื้นที่ประวัติศาสตร์ ที่ตั้งของทัณฑสถาน ป่าชายเลน เส้นทาง	ท่องเที่ยวเชิง

แหล่งท่องเที่ยว	ลักษณะเด่นของสถานที่	รูปแบบกิจกรรม
	ศึกษาธรรมชาติ	ประวัติศาสตร์ เดินป่า ศึกษาธรรมชาติ
อ่าวตะโลละอูดัง	พื้นที่ประวัติศาสตร์ สถานที่กักกันนักโทษการเมือง ป่าชายเลน	ท่องเที่ยวเชิง ประวัติศาสตร์ เดินป่า ศึกษาธรรมชาติ
อ่าวสน	หาดทรายแหล่งวางไข่ของเต่าทะเล น้ำตก	พักผ่อนหย่อนใจ แคมป์ ปิ้ง
อ่าวคาน	หาดหินกรวดสีส้มต่างๆ	ชมธรรมชาติ พักผ่อน
อ่าวจาก	หาดทราย	ชมธรรมชาติ พักผ่อน
อ่าวกำนัน	ปะการังแข็ง	ดำน้ำ
อ่าวพิทยา	อ่าวโค้งเว้า หาดทราย	ชมธรรมชาติ พักผ่อน
อ่าวมะละและ	หาดทราย ดงมะพร้าว	ชมธรรมชาติ แคมป์ปิ้ง ที่พิัก
อ่าวฤๅษี	ถ้ำหลบคลื่นลม ปะการังแข็ง	ดำน้ำ
อ่าวมะขาม	ที่จอดเรือประมงขนาดเล็ก	เดินป่าศึกษาธรรมชาติ
ผาโต๊ะบู	จุดชมวิว	ชมทิวทัศน์ เดินป่าศึกษา ธรรมชาติ
ผาชะโศก	เคยเป็นจุดสังเกตการณ์โจรสลัด	ชมทิวทัศน์
หาดชาวเล	หาดทราย	พักผ่อน นันทนาการ
หนองปลักพระ ยาบังสา	เขตห้ามล่าสัตว์ป่าหนองปลักพระยา บังสา พรรณไม้และสัตว์ป่า เส้นทางศึกษาธรรมชาติ ถ้ำ พื้นที่ชุ่มน้ำ แหล่งอนุรักษ์นกน้ำและ สัตว์น้ำ	เดินป่า ศึกษาธรรมชาติ ดู นก พักผ่อน
สวนสาธารณะ เขาโต๊ะพญาวัง	สวนสาธารณะ ประกอบด้วยภูเขาหินปูนขนาดเล็ก มีถ้ำ และมีลำ คลองไหลผ่าน มีต้นไม้ใหญ่ขนาดนาพรรณ บรรยากาศร่มรื่น	พักผ่อน
อ. ละงู		
อุทยานแห่งชาติ หมู่เกาะเภตรา	ประกอบด้วยพื้นที่ชายฝั่งทะเลและเกาะน้อยใหญ่กว่า 22 เกาะ เช่น เกาะลิตี เกาะเขาใหญ่ เกาะเภตรา และเกาะเหลาเหลียง บริเวณที่ทำ การอุทยานตั้งอยู่ที่เวียงอ่าวธรรมชาติที่นำท่องเที่ยวของอ่าวนุ่น มี บ้านพัก อาคารเอนกประสงค์ และมีสะพานไม้เลียบเชิงเขาที่ขึ้นอยู่ ในทะเล เพื่อชมธรรมชาติและสวยงามของทะเล	ศึกษา ธรรมชาติ ชม ทิวทัศน์ พักผ่อน
เกาะเภตรา	ที่อาศัยของนกแอนกีนรัง	ชมทิวทัศน์
เกาะคะเกียง	หาดทราย	ชมทิวทัศน์
เกาะเหลาเหลียง ใต้	ปะการังน้ำตื้น	ดำน้ำ ชมทิวทัศน์

แหล่งท่องเที่ยว	ลักษณะเด่นของสถานที่	รูปแบบกิจกรรม
เกาะลันตา	ปะการัง	ดำน้ำ
เกาะเหลาเหลียงเหนือ	ปะการัง	ดำน้ำ ชมทิวทัศน์
เกาะตุกนแพ	หาดทราย ปะการัง	ดำน้ำ
เกาะคังกู	ปะการัง	ดำน้ำ
เกาะบุโหลน	มีหาดทรายขาวสะอาด และเป็นแหล่งชมปะการังหลากสี พันธุ์ปลานานาชนิด เหมาะสำหรับผู้ชื่นชอบการดำน้ำและชอบบรรยากาศสงบร่มรื่น	ดำน้ำ
เกาะเบ็ง	ปะการัง	ดำน้ำ
เกาะบุโหลนไม้ไผ่	หาดทราย ปะการัง	ดำน้ำ
เกาะไม้ไผ่	หาดทราย ปะการัง	ดำน้ำ
เกาะเขาใหญ่	ประติมากรรมธรรมชาติคล้ายประสาทหิน ปะการัง	ดำน้ำ พายเรือแคนู/คายัค ชมทิวทัศน์
เกาะลิดี	ตั้งอยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา ประมาณ 5 กม. บนเกาะมีหน้าผาและถ้ำเป็นที่อาศัยของนกแอ่นกินรัง มีหาดทรายขาวและมีเวียงอ่าวยื่นเข้าไปในเกาะ	เดินป่าศึกษาธรรมชาติ พายเรือ แคมป์ปิ้ง
บ้านบ่อเจ็ดลูก	ชายหาดสลับกับโขดหิน บรรยากาศเงียบสงบ ชุมชนชาวประมงโบราณสถาน เรือบริการนักท่องเที่ยว	ชม โบราณสถาน วิถีชีวิต พักผ่อน ชมวิวทิวทัศน์
หาดปากบารา	เป็นชายหาดที่ทอดตัวยาวขนานกับถนน ระยะทางประมาณ 3 กม. เหมาะสำหรับการพักผ่อน เพราะมีทิวสนขึ้นอยู่ตลอดแนวยาว และบริเวณสุดหาดทรายจะมีท่าเทียบเรือสำหรับเดินทางไปยังหมู่เกาะต่างๆ เป็นที่ตั้งหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติตะรุเตา	ขึ้นเรือนำเที่ยว พักผ่อน
อ่าวนุ่น	ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว เส้นทางศึกษาธรรมชาติเป็นสะพาน ไม้เลียบเชิงเขา	แคมป์ปิ้ง เดินป่าศึกษาธรรมชาติ
อ่าวตะโล๊ะบู	หาดทราย	ชมธรรมชาติ พักผ่อน
อ่าวก้ามปู	น้ำตก ธารน้ำ อ่าว	ชมทิวทัศน์ พายเรือ แคนนู/คายัค
น้ำตกวังสายทอง	แอ่งน้ำแต่ละชั้น มีลักษณะคล้ายดอกบัวบานลดหลั่นกันลงมาตั้งแต่ชั้นบนสุดถึงชั้นต่ำสุด รองรับน้ำตกไหลไปสู่เบื้องล่าง ปรากฏจากตะไคร่น้ำ ทำให้เหมาะแก่การลงเล่นน้ำและป็นปายสู่ชั้นสูง ๆ ได้	ชมธรรมชาติ พักผ่อน
อ.ทุ่งหว้า		
หาดราวี	ชายหาด มีแนวคันสน เหมาะสำหรับตั้งแคมป์พักผ่อน มี	นั่งรถนากการ แคมป์ปิ้ง

แหล่งท่องเที่ยว	ลักษณะเด่นของสถานที่	รูปแบบกิจกรรม
	ทัศนียภาพของเกาะแก่งและทิวทัศน์ริมทะเล ยามพระอาทิตย์ลับขอบฟ้า	
ถ้ำเขاتهานาน	เป็นถ้ำเขาหินปูน ภายในถ้ำมีหินงอกหินย้อยที่สวยงาม มีทางเดินเข้าถ้ำได้สะดวกและเป็นที่ตั้งของสำนักสงฆ์	ศึกษาธรรมชาติ
ถ้ำวังกลาง	ภายในถ้ำมีหินงอกหินย้อยที่สวยงาม ธารน้ำไหลผ่าน แบ่งเป็นส่วนต่าง ๆ คือ ห้องประดับเพชร บ่อน้ำคนธรรพ์ ถ้ำลำโพง ลานคนแคระ ลานพระที่นั่ง หินย้อยข้างสามเศียรและหินย้อยสิงห์คำฟ้า เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่เพิ่งค้นพบ	ศึกษาธรรมชาติ ล่องเรือเที่ยวถ้ำ
น้ำตกธารปลิว	ต้นน้ำเกิดจากเขาวังตระ พื้นที่เขตจังหวัดตรัง-สตูล เป็นน้ำตกที่สวยงาม มี 3 ชั้น แต่ละชั้นมีความสูงไม่มากนัก มีน้ำไหลตลอดปี และบริเวณชั้นสูงสุดของน้ำตกมีน้ำไหลออกจากถ้ำขนาดใหญ่ได้ ภูเขาแผ่กระจายลงมาบนลานหินปูนกว้าง ชั้นกลางเป็นหน้าผาเดี่ยวๆ รองรับน้ำที่ตกมาจากลานหินชั้นบน ชั้นล่างสุดเป็นลักษณะสายน้ำไหลผ่านส่วนป่าลงสู่แม่น้ำ เหมาะแก่การอาบน้ำและเล่นน้ำของนักท่องเที่ยว	ศึกษาธรรมชาติ ชมทิวทัศน์ พักผ่อน
อ่างเก็บน้ำบ้านวังนา	พรรณไม้ร่มรื่น น้ำใส แหล่งเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืด	พักผ่อน ชมทิวทัศน์
อ. ควนโดน		
อุทยานแห่งชาติทะเลบัน	มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ทั้งพรรณไม้ สัตว์ป่า ภูเขาที่สลับซับซ้อน น้ำตก และถ้ำ มีหนองน้ำจืดขนาดใหญ่มีน้ำขังตลอดปี ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารของแม่น้ำลำคลองต่างๆ มีบ้านพักที่ได้มาตรฐาน ไว้บริการนักท่องเที่ยว มีบริเวณสำหรับกางเต็นท์ การเล่นแคมป์ไฟ ร้านอาหาร ไว้บริการนักท่องเที่ยว	เดินป่า ศึกษาธรรมชาติ ชมทิวทัศน์ ดูนก แคมป์พักผ่อน จัดประชุม
ถ้ำโดนดิน	แหล่งประวัติศาสตร์ หินงอกหินย้อย ธารน้ำไหล	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดีและธรณีวิทยา
น้ำตกเขาโรย	น้ำตก 9 ชั้น อยู่ในความดูแลของอุทยานแห่งชาติทะเลบัน มีแอ่งน้ำเหมาะสำหรับเป็นที่อาบน้ำ บริเวณใกล้เคียงกับน้ำตกมีพรรณไม้นานาชนิด	เดินป่าศึกษาธรรมชาติ พักผ่อน ชมทิวทัศน์
ทุ่งหญ้าวังประ	ทุ่งหญ้ากว้างใหญ่ระหว่างป่า	เดินป่า ศึกษาธรรมชาติ
ฝายคูสน	ฝายกั้นน้ำอยู่ระหว่างหุบเขา มีพรรณไม้ สวยงาม	พักผ่อน
น้ำตกโดนปลิว	น้ำตกสวยที่สุดในอุทยานแห่งชาติทะเลบัน มีต้นน้ำมาจากเขาเงิน มีน้ำไหลตลอดทั้งปี	พักผ่อน
กิ่งอ. มะนัง		
ถ้ำภูเขาเพชร	เป็นถ้ำขนาดใหญ่ ภายในถ้ำเป็น โพรงที่มีความลึก เป็นภูเขาขนาด	เดินป่า ศึกษาธรรมชาติ

แหล่งท่องเที่ยว	ลักษณะเด่นของสถานที่	รูปแบบกิจกรรม
	กว้างขวาง มีพาดาน้ำสูงโปร่ง มีเนื้อที่ประมาณ 50ไร่ ภายในถ้ำมีหินงอกหินย้อยที่มีลักษณะแวววาว เมื่อกระทบกับแสงไฟประจุเพชร จึงเรียกว่า ถ้ำเพชรหรือภูผาเพชร	และท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา
ถ้ำเจ็ดคด	ถ้ำมีลักษณะคดเคี้ยว และทะลุผ่านภูเขาความยาว 500 เมตร มีลำธารไหลผ่านภายในถ้ำสามารถล่องเรือผ่านถ้ำได้ มีหินย้อยและหาดทรายขาวระยิบระยับภายในถ้ำ คล้ายกับเพชรที่โปรยไว้ที่หาดทราย	ล่องเรือเที่ยวถ้ำ
น้ำตกวังไค้หนาน	ทางเดินเข้าน้ำตกจะผ่านลำธารเล็กๆ และต้นไม้ขนาดใหญ่ร่มรื่น น้ำตกวังไค้หนานอยู่ที่น้ำตกชั้นแรกที่สูงลาดเอียง น้ำชานกระเซ็น ถ้าเดินจนถึงน้ำตกชั้นบนสามารถมองเห็นเมฆลอยคล้ายปูฝ้าย ตัดกับเทือกเขาบรรทัด	ศึกษาธรรมชาติ ชมทิวทัศน์
อ. ความกมล		
น้ำตกธาราสวรรค์	มีน้ำตก 3 ชั้น ลดหลั่นกันลงมา ได้แก่ น้ำตกโตนด้า น้ำตกสายฝน และน้ำตกสอยดาว ทั้งสามชั้นมีความสวยงามที่แตกต่างกัน มีบ้านพักและที่สำหรับกางเต็นท์พักผ่อนไว้บริการ	ศึกษาธรรมชาติ ชมทิวทัศน์ พักผ่อน แคมป์ปิ้ง
น้ำตกป่าหน้น	เป็นน้ำตกต้นน้ำ และมีโขดหิน มีแอ่งน้ำที่สามารถเล่นน้ำได้ เชื่อมต่อจากน้ำตกโตนงาช้าง จังหวัดสงขลา	ชมทิวทัศน์ พักผ่อน
น้ำตกดาวกระจาย	เป็นน้ำตกขนาดเล็ก มีน้ำไหลตลอดทั้งปี มีลานจอดรถ มีสภาพป่าสมบูรณ์ ใกล้ๆ น้ำตกมีชาวบ้านอาศัยอยู่ มีแอ่งน้ำที่สามารถเล่นน้ำได้	ชมทิวทัศน์ พักผ่อน
น้ำตกสายใจ	เป็นน้ำตกขนาดเล็ก มี 2 ชั้น มีป่าที่สมบูรณ์ เป็นแหล่งต้นน้ำของหมู่บ้าน อยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าธาราสวรรค์	ชมทิวทัศน์ พักผ่อน

1. แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ

แหลมตันหยงโปและหาดทรายยาว อยู่ทางปากอ่าวสตูล ไปตามทางหลวงหมายเลข 4051 (เส้นทางไปท่าเรือเจ๊ะบิลัง) ประมาณ 8 กม. จะมีทางแยกไปยังบ้านตันหยงโปอีกประมาณ 10 กม.ลักษณะเป็นแหลมที่ยื่นเข้าไปในทะเลอันดามัน เป็นพื้นที่หมู่บ้านชาวประมง ชายหาดเต็มไปด้วยต้นมะพร้าวและบ้านเรือนชาวบ้าน จะพบเห็นสภาพชีวิตความเป็นอยู่โดยทั่วไปของชาวประมง บริเวณริมชายหาด

น้ำตกป่านัน อยู่ตำบลทุ่งนุ้ย ห่างจากตัวเมืองสตูล 39 กม. มีต้นน้ำมาจากภูเขากะหมิง ธรรมชาติรอบๆ น้ำตกยังสมบูรณ์ มีน้ำไหลตลอดปี แต่บริเวณน้ำตกมีการสร้างเขื่อนผลิตพลังงานไฟฟ้าขนาดเล็ก

วนอุทยานน้ำตกธาราสวรรค์ อยู่ในท้องที่ หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 5 หมู่ที่ 6 ตำบลควนกาหลง อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ มีเนื้อที่ประมาณ 11,077 ไร่ กรมป่าไม้ได้จัดตั้งเป็นวนอุทยานเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2539

ลักษณะภูมิประเทศพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ ป่าต้นน้ำลำธาร มีภูเขาสูงชันเนื่องจากมีน้ำตกธาราสวรรค์

พืชพรรณและสัตว์ป่าเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ มีพันธุ์ไม้ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจที่พบได้แก่ ไม้ยาง หลุมพอ ตะเคียน ไข่เขียว กระบาก แดงควน ไม้หวายชนิดต่างๆ และพืชสมุนไพร สัตว์ป่าที่พบได้แก่ ไก่ป่า ลิง ค่าง เม่น ชะนี ค้างคาว กวาง เสือ หมี หมูป่า อีเห็น และ นกชนิดต่างๆ

การเดินทาง

วนอุทยานน้ำตกธาราสวรรค์ อยู่ในเขตป่าสงวนซึ่งอยู่ห่างจากหน่วยป้องกันรักษาป่าที่ สต. 1 (ทุ่งนุ้ย) ประมาณ 19 กม. สามารถเดินทางได้โดยรถยนต์และรถจักรยานยนต์ตามเส้นทาง ถนนยนตรการกำธร-ถนนประชาสงเคราะห์-ถนนเข้าบ้านชอย 10 – ทางเข้าน้ำตกธาราสวรรค์

ถ้ำภูผาเพชร อยู่ในท้องที่กิ่งอำเภอมะนัง เป็นถ้ำขนาดใหญ่ มีหินงอกหินย้อยสวยงามมาก ภายในถ้ำมีลักษณะเป็นห้องโถงแบบโรมันหลายห้อง บริเวณกลางถ้ำเป็นลานกว้าง มองขึ้นไปด้านเพดานถ้ำ จะเห็นความสวยงามของหินงอกหินย้อยงามระยิบระยับ เหมือนประดับด้วยเพชร

น้ำตกวังสายทอง ตั้งอยู่ที่ตำบลน้ำผุด อำเภอละงู สามารถเดินทางโดยรถยนต์ได้ 2 ทาง คือ ทางอำเภอละงู ตรงข้ามทางแยกจากถนนสายสตูล – ละงู ที่สามแยกบ้านโกตา ตำบลกำแพง จากจุดนี้ถึงน้ำตก ระยะทางประมาณ 26 กม. อีกทางหนึ่งคือ ทางอำเภอทุ่งหว้า ตรงสามแยกสะพานวา ตำบลป่าแก่บ่อหิน ระยะทางประมาณ 19 กม. ความงามของน้ำตกวังสายทองอยู่ที่แอ่งน้ำแต่ละชั้นซึ่งมีลักษณะคล้ายคอกบัวบานลดหลั่นกันลงมาตั้งแต่ชั้นบนสุดถึงต่ำสุด ลักษณะพิเศษของชั้นหินที่รองรับน้ำตกเอ่อผ่านสู่เบื้องล่าง คือเป็นหินปราศจากตะไคร่น้ำ ซึ่งทำให้มีความรู้สึกเชื่อมั่นในความ

ปลอคภัยต่อการปนเปื้อนสู่ชั้นสูงๆ ของน้ำตกแห่งนี้ได้เป็นพิเศษ การไหลของสายน้ำเกิดจากการอัดและ ทะลักของน้ำในถ้ำใต้ภูเขาทะลุออกมาตามช่องของภูเขาสูงรูปร่างต่างๆ ที่รองรับอยู่บริเวณรอบๆ อันเต็มไปด้วยพรรณไม้นานาชนิด เหมือนภาพของน้ำตกทั่วไป แล้วไหลลงสู่คลองละงู ชาวบ้านในหมู่บ้าน อาศัยประโยชน์จากน้ำตก โดยการทำรางน้ำต่อท่อประปาสู่หมู่บ้าน

เกาะไผ่ ตั้งอยู่ที่ทิศตะวันตกในของกลุ่มหมู่เกาะอาดัง-ราวี การเดินทางโดยเหมาเรือหางยาวจากเกาะหลี เบ๊ะ โดยสามารถเดินทางแวะเที่ยวเกาะข้างเคียงได้สะดวก เช่น เกาะยาง เกาะราวี เกาะลอกกวย ฯลฯ จุดเด่นคือ เกาะนี้เป็นเกาะเล็กๆ มีอ่าวที่เหมาะสมกับการดำน้ำและแนวปะการังแข็ง ซึ่งจะมีกลุ่มปลา การ์ตูนและดอกไม้ทะเลอาศัยอยู่จำนวนมาก รวมทั้งปลาตามแนวปะการังหลากหลายชนิด

น้ำตกธารปลิว อยู่หมู่ 7 ตำบลทุ่งหว้า ห่างจากที่ว่าการอำเภอทุ่งหว้า 14 กม. เป็นน้ำตกที่มีต้นน้ำเกิด จากเขาสูงเกรอะ ในเขตจังหวัดตรัง-สตูล มี 2 ชั้น ชั้นล่างเป็นแอ่งน้ำขนาดกว้าง 40 ม. ยาว 50 ม. รอบๆ บริเวณร่มรื่นด้วยพรรณไม้หลากหลาย

การเดินทาง จากถนนสายทุ่งหว้า-ปะเหลียน แยกตรงกิโล.ที่ 35 ไปบ้านทุ่งขวาน้อย ตำบลทุ่งหว้า ระยะทางจากทางแยก เข้าไปประมาณ 8 กม.

เกาะผึ่ง ตั้งอยู่ใกล้ๆ กับเกาะลอกกวย นั่งเรือหางยาวจากเกาะลอกกวยไปเกาะผึ่งใช้เวลาประมาณ 10 นาที จุดเด่นคือเกาะนี้เป็นเกาะหินเล็ก ไม่มีหาดทราย และอยู่กลางร่องน้ำ เกาะผึ่งที่เป็นแหล่ง รวมกลุ่มปะการังอ่อน กัลปังหาสีทอง กัลปังหาสีชมพู ดาวขนนก ดอกไม้ทะเล และฝูงปลานานาชนิด การไปดำน้ำที่เกาะผึ่งต้องระมัดระวังเรื่องกระแสน้ำ

เกาะสาหร่าย ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดสตูล เดินทางได้โดยรถจากตัวเมืองสตูลไปท่าเรือเจ๊ะ บิลัง ระยะทางประมาณ 12 กม. แล้วนั่งเรือโดยสารเป็นเรือหางยาวของชาวบ้านวิ่งรับส่งระหว่างเกาะ ใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง จุดเด่น แม้ชื่อของเกาะสาหร่ายจะไม่เด่นแต่ในเรื่องของการ ท่องเที่ยวท่าเกาะตระรุเตาและเกาะอื่นๆ ในทะเลสตูล แต่ด้วยความเป็นเกาะใกล้ผึ่ง อยู่ตอนล่างเกือบสุด ของทะเลสตูลก่อนจะเข้าน่านน้ำมาเลเซีย ทำให้การมาเยี่ยมชมเกาะเล็กๆ เกาะนี้นับเป็นประสบการณ์ที่ดี ไม่น้อย

เกาะสาหร่ายเป็นที่ตั้งของชุมชนเล็กๆ ที่อยู่กันอย่างสงบ ดำรงชีพด้วยการทำประมงเป็นหลัก เกาะนี้จึงเหมาะแก่การเที่ยวชมวิถีผู้คนด้วย ลักษณะชายหาดของเกาะสาหร่ายเป็นหาดทรายสีน้ำตาลเม็ดใหญ่ ใสสวยงาม แต่ไม่เหมาะแก่การว่ายน้ำนัก เหมาะที่จะมาเรือหางยาวเที่ยวชมทิวทัศน์รอบๆ เกาะ

เกาะสาหร่าย

ซึ่งใช้เวลาไม่นานนัก นอกจากนี้ บนเกาะไม่มีที่พักให้บริการ นักท่องเที่ยว จึงมักมาเที่ยวรอบเกาะแบบมาเช้ากลับเย็น โดยเลือกพักในตัวเมืองสตูล หรือใช้บริการบ้านพักอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตราที่อ่าวนุ่นใกล้ท่าเรือปากบาราได้ แล้วจึงเดินทางมาหมาเรือที่ทำเรือเจ๊ะบิลังได้สะดวก

ถ้ำโตนดิน ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติทะเลบัน อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติ 1.5 กม. ความลึกของถ้ำประมาณ 700 ม. ภายในพบหินงอกหินย้อย มีลำธารไหลผ่าน ปลูกน้ำจืดชนิดต่างๆ และยังมีเรื่องมีขุดแร่ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 หลงเหลืออยู่

ถ้ำลอคปยู ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติทะเลบัน เป็นถ้ำลอคคล้ายถ้ำลอคของอุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา อยู่ทางทิศใต้ของอุทยานแห่งชาติบริเวณเขาเกายัง ภายในถ้ำมีหินงอกหินย้อย สองฝั่งถ้ำคลองเป็นป่าโกงกาง การเดินทางไปถ้ำลอคปยูต้องลงเรือที่ทำเรือตำมะลัง ซึ่งอยู่ห่างจากจังหวัดสตูล ประมาณ 9 กม. และอยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติ 58 กม.

สำหรับการเดินทางไปถ้ำลอคปยู ต้องเดินทางจากจังหวัดสตูลไปตามทางหลวงจังหวัดหมายเลข 4183 (สตูล-ตำมะลัง) ไปประมาณ 9 กม. ถึงท่าเรือตำมะลัง แล้วนั่งเรือรับจ้างไปถ้ำลอคปยู ใช้เวลาประมาณ 45 นาที

ทางเดินเพื่อศึกษาธรรมชาติ ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติทะเลบัน จำนวน 2 เส้น อยู่บริเวณอุทยานแห่งชาติทะเลบัน ระยะทาง 1.3 กม. และ 600 ม. ทางเดินป่า จำนวน 1 เส้น ได้แก่ เส้นทางที่ทำการอุทยานแห่งชาติทะเลบัน ถึงหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ทบ.2 (น้ำตกยาโรย) ระยะทาง 14 กม.

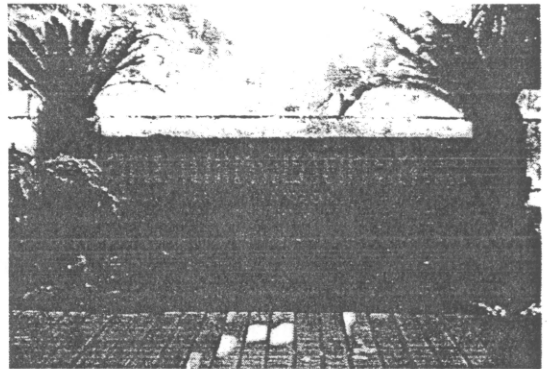
ทุ่งหญ้าวังประ ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติทะเลบัน เป็นทุ่งหญ้ากว้างใหญ่ระหว่างภูเขาทางทิศตะวันตกของอุทยานแห่งชาติ มีสัตว์ป่าอาศัยอยู่หลายชนิด เช่น สมเสร็จ เม่น กระเจิง ไก่ป่า ฯลฯ อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติไปทางทิศเหนือ ประมาณ 8 กม. และแยกซ้ายเข้าไปอีกประมาณ 10 กม.

น้ำตกโตนปลิว ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติทะเลบัน ต้นน้ำเกิดจากเขาจีน เป็นน้ำตกที่สวยงามที่สุดในเขตอุทยานแห่งชาติ มีน้ำไหลตลอดปี อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติไปทางทิศเหนือ 10 กม. แยกเข้าไปตามถนนลูกรังอีกประมาณ 3 กม.

น้ำตกยาโรย ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติทะเลบัน ต้นน้ำเกิดจากป่าห้วยกะหมิง เทือกเขาจีน มีน้ำตก 9 ชั้น อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติ 6.7 กม. แยกเข้าไปอีก 700 ม. ชั้นที่ 4 เป็นชั้นสูงสุด สายน้ำไหลเป็นทางยาว 20 ม. ลงสู่แอ่งน้ำ ส่วนชั้นบนสุดเป็นชั้นที่งดงามที่สุด สายน้ำพุ่งเป็นสองสายตกลงมาจากผาหิน สูง 10 ม.

อุทยานแห่งชาติทะเลบัน

พื้นที่ป่าทางด้านทิศใต้ของจังหวัดสตูล บริเวณชายแดนของประเทศกับรัฐเปอร์ลิส ประเทศมาเลเซียเป็นพื้นที่ป่าที่มีความสวยงามและอุดมสมบูรณ์ตลอดแนวชายแดน ประกอบด้วยความแตกต่างของสภาพโครงสร้างทางภูมิศาสตร์ ชนิดของป่าและสัตว์ป่านานาชนิด มีปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เล่าขานกันมาว่า พื้นที่ป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งเพาะปลูกและที่อยู่อาศัยของ

อุทยานแห่งชาติทะเลบัน

ชาววังประจัน บริเวณรอยต่อระหว่างเขมดแดง ซึ่งมีสภาพเป็นภูเขาหินปูนกับเขาจีนซึ่งมีสภาพเป็นภูเขาหินแกรนิตได้เกิดยุบตัวลงเกิดเป็นหนองน้ำจืดขนาดใหญ่ เรียกภาษาท้องถิ่นว่า “เลิดเรอบัน” และได้เพี้ยนเป็น “ทะเลบัน” ในเวลาต่อมาในปี 2519 นายอารีย์ วงศ์อารยะ ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูลในขณะนั้น ได้เล็งเห็นความสำคัญของพื้นที่ป่าบริเวณนี้ จึงได้เสนอรกรมป่าไม้ให้ดำเนินการสำรวจและจัดตั้งพื้นที่ดังกล่าวเป็นอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ได้จัดส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปดำเนินการสำรวจพื้นที่ป่าบริเวณหนองน้ำทะเลบัน และพื้นที่ป่าใกล้เคียงซึ่งมีความสวยงามและอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติมากมาย เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธาร เสนอต่อคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติและได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดพื้นที่ป่าห้วยกะหมิง ปากูบึง ป่าปูโล้ด ท้องที่ตำบลควนสตอ กิ่งอำเภอกวนโคน และตำบลบ้านควน อำเภอมือง จังหวัดสตูล เป็นอุทยานแห่งชาติในปี พ.ศ. 2523 โดยได้ประกาศ

ในราชกิจจานุเบกษาเล่ม 97 ตอนที่ 165 ลงวันที่ 27 ตุลาคม 2523 นับเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 20 ของประเทศโดยครอบคลุมพื้นที่ 101.68 ตร.กม.

ต่อมาได้มีการสำรวจพื้นที่บริเวณรอยแยกคอกของป่ากุบิง-ป่าโล้ด ในท้องที่ตำบลเกตรี อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ว่ายังมีพื้นที่ป่าที่มีความสวยงามและอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติเป็นพื้นที่กว้างใหญ่ไปจนถึงชายทะเลบริเวณตำบลปยู อำเภอเมือง จังหวัดสตูล เห็นสมควรประกาศผนวกเป็นพื้นที่อุทยานแห่งชาติเพิ่มเติมอีกส่วนหนึ่ง จึงได้เสนอคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติประกาศพื้นที่ดังกล่าวรวมกับพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติทะเลบัน โดยได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 108 ตอนที่ 127 ลงวันที่ 22 กรกฎาคม 2534 ฉบับพิเศษ หน้า 37-39 พื้นที่ของอุทยานแห่งชาติทะเลบันในปัจจุบันจึงครอบคลุมพื้นที่ป่าห้วยหมิง ป่ากุบิง ป่าป่าโล้ด และป่าควนบ่อน้ำ ท้องที่ตำบลควนสตอ อำเภอควนโดน และตำบลเกตรี ตำบลบ้านควน ตำบลปยู อำเภอเมือง จังหวัดสตูล รวมพื้นที่ 196 ตร.กม. พื้นที่ส่วนใหญ่ของ อุทยานแห่งชาติทะเลบันเป็นภูเขาสลับซับซ้อน ประกอบด้วย เขาวังช้าง เขาหินร้อง เขาวังพะเนียด เขาจีน เขามดแดง เขาหาบเคย เขากวงใหญ่ เขากวงเล็ก เขาวังหมู เขาวังกลวง เขาก้าง เขากำ เขายู และเขาวังกอนง มียอดเขาที่สูงที่สุดอยู่ในเทือกเขาจีน สูงประมาณ 756 ม. จากระดับทะเลปานกลาง เทือกเขาทางด้านอำเภอเมืองหรือด้านทิศตะวันตกของอุทยานแห่งชาติมีลักษณะเป็นเทือกเขาหินปูนใน ยุคออร์โดวิเซียน (500-435 ล้านปีมาแล้ว) หินดินดาน และหินควอร์ตไซต์ ซึ่งมีการกัดเซาะตาม ธรรมชาติจึงเกิดเป็นถ้ำขนาดใหญ่อยู่หลายแห่งเช่น ถ้ำโดนดิน ถ้ำผาเคียว และถ้ำลอดปยู เป็นต้น ส่วน ทางด้านทิศตะวันออกของอำเภอควนโดนจะเป็นหินแกรนิตในยุคครีเทเชียส (141-65 ล้านปีมาแล้ว) และหินแกรนิตไดโอรต์ นอกจากนี้ อุทยานแห่งชาติทะเลบันยังได้รวมพื้นที่อีก 1 เกาะ ซึ่งติดแนวเขต ประเทศ คือ เกาะปริ่มนา

เทือกเขาจีนเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่ประกอบด้วยลำธารย่อยๆ มากมาย ที่สำคัญคือ คลอง กลางบ้าน คลองยาโรย คลองดูไย๊ะ มีน้ำตกที่สวยงาม 2 แห่ง ได้แก่ น้ำตกยาโรย และน้ำตกโดนปลิว ส่วนทางด้านทิศใต้ของอุทยานแห่งชาติบริเวณเขาคอน้ำมีคลองท่าส้ม และบริเวณแนวเขตของอุทยาน แห่งชาติทางทิศตะวันตก เป็นลำธารน้ำกร่อยและน้ำเค็มในพื้นที่ป่าชายเลนตลอดแนวตะวันตก

พืชพรรณและสัตว์ป่า

พืชพรรณของอุทยานแห่งชาติทะเลบัน สามารถจำแนกออกได้เป็น

ป่าดงดิบ เป็นป่าผืนใหญ่ของอุทยานแห่งชาติทะเลบัน ประกอบด้วยป่าดิบชื้นในพื้นที่ต่ำและป่าดิบ ชื้นเชิงเขา มีพืชพรรณไม้หลายชนิดขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น เช่น ยางปาย ยางแดง ตะเคียนทอง พะยอม ไข่ เขียว กระบาก สยา มะค่า มะหาดรุม หุ้งฟ้า มะม่วงป่า จวง แชะ เต่าร้าง หมากพน ไม้เถาและพืชชั้นล่าง ประกอบด้วย หวายเล็ก หวายกำพวน และเฟินแฉง เป็นต้น

พื้นที่ป่าคงคิบบ ของอุทยานแห่งชาติทะเลบัน เป็นที่อยู่ของซาไกหรือเงาะป่า เจ้าของสมญา “ราชันย์แห่งพงไพร” เผ่าพันธุ์มนุษย์ซึ่งสัมผัสและรู้จักผืนป่าทุกตารางนิ้ว ชำนาญการใช้พื้นที่ป่าในการดำรงชีวิตและรู้จักใช้ประโยชน์จากพืชในลักษณะของยารักษาโรค และอาหารเหนือเผ่าพันธุ์มนุษย์เผ่าใดๆ การดำรงชีพจะอาศัยผลไม้พืชผักที่มีอยู่ในป่าเป็นอาหาร ไม่รู้จักการเพาะปลูก นิยมการล่าสัตว์โดยการใส่กระบอกตุคหรือบอเลา คู่กับลูกคอกอบายขางน่อง หรือบิลา ชอบอาศัยอยู่ในป่าลึก มีอุปนิสัยชอบเร่ร่อนและรักสงบ ทำที่พักจากใบไม้ในป่า ที่พักเรียกว่าทับ เมื่อใบไม้ที่มากทำทับเสร็จก็จะเร่ร่อนหาแหล่งที่อยู่ใหม่ต่อไป

ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติทะเลบัน มีซาไกอยู่กลุ่มเดียว มีสมาชิกจำนวน 9 คน ปัจจุบันวิถีชีวิตของซาไกได้เริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเนื่องจากการได้สัมผัสกับสังคมของคนเมืองมากขึ้น และส่วนหนึ่งจากการดำรงชีวิตในป่าเริ่มฝืดเคืองขึ้น เนื่องจากป่าถูกบุกรุกและถูกทำลาย แต่อย่างไรก็ตาม ซาไกก็ยังเป็นชนเผ่าดั้งเดิมเผ่าสุดท้ายที่มีอยู่ในป่าทะเลบัน

ป่ารุ่นหรือป่าเหล่า อยู่บริเวณตอนกลางเขตอุทยานแห่งชาติทะเลบันแถบทุ่งหญ้าวังประ มีสภาพเป็นป่าโปร่งและมีหญ้าคาขึ้นอยู่หนาแน่น มีไม้เบิกนำขึ้นผสมกับพันธุ์ไม้ป่าคงคิบบ พรรณพืชที่สำคัญได้แก่ กระโดน ตะแบก เปล้า ส้าน ปออีแก้ง โมกมัน มังคาน ผ่าเสี้ยน ขางมันหมู เสม็ดชุน กล้วยไม้ป่าชนิดต่างๆ และพืชชั้นล่าง เช่น ใผ่ไร่ ใผ่หลอด และหญ้าชนิดต่างๆ เป็นต้น

ป่าชายเลน พบบริเวณชายฝั่งทะเลด้านทิศตะวันตกของอุทยานแห่งชาติทะเลบัน พันธุ์พืชที่พบได้แก่ โกงกาง ประสัก แสม โปรงขาว ตาตุ่มทะเล ถั่วขาว ดินเป็ดทะเล เบ็ญทะเล ปรงทะเล และเหงือกปลาหมอ เป็นต้น ในบึงน้ำจืดทะเลบัน พรรณไม้ที่พบส่วนใหญ่เป็นพืชล้มลุกได้แก่ เทียนนา บอน บากง ผักนึ่ง ขี้เหล็กย่าน บัวสาย กกกอ หญ้าคมบาง กูดขม เขม และสาธุ เป็นต้น

จากการสำรวจของกรมป่าไม้ (มปป.) ขณะทำแผนแม่บทอุทยานแห่งชาติทะเลบัน พบชนิด สัตว์ในเขตอุทยานแห่งชาติทะเลบัน รวมทั้งสิ้น 406 ชนิด จำแนกเป็น

สัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนม 64 ชนิด ได้แก่ แมวลายหินอ่อน สมเสร็จ เลียงผา เก้ง กระจงควาย หมูป่า เสือโคร่ง แมวควา ค่างแว่นถิ่นใต้ ลิงกัง ชะนีมือขาว หมูป่าคน กระรอกข้างลายท้องแดง ค้างคาวมงกุฏ ฯลฯ

นก 282 ชนิด เช่น นกหัวไต้ ไก่จุก นกยางกรอกพันธุ์จีน นกกระปูดเล็ก นกบั้งรอกเล็กท้องแดง นกขุนแผนอกสีส้ม นกเงือก (มีถึง 8 ชนิดใน 12 ชนิดของประเทศไทย) นกแซงแซวหางปลา นกขุนทอง นกหัวขวานใหญ่สีดำ ฯลฯ

สัตว์เลื้อยคลาน 40 ชนิด เช่น เต่าจ๊ก เต่าหกดำ ตะพาบน้ำ ตุ๊กแกป่าได้ กิ้งก่าบินหัวสีฟ้า เหาข้าง งูเหลือม งูจงอาง ฯลฯ

สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ 20 ชนิด เช่น อึ่งกรายหัวแหลม จงโคร่ง เขียดว้าก กบหูคุด ปาดบ้าน และคางคกแคระ ฯลฯ

ปลา ในบึงทะเลบันมีปลาน้ำจืดมากมายหลากหลายชนิด เช่น ปลาช่อน ปลาชุก ปลาเลียหินหรือปลาติดหิน ปลาไส้ลม ปลาเนื้ออ่อน และปลาในสกุลปลาตะเพียน

หมาน้ำ หรือ เขียดว้าก (Rana Glandulosa) เป็นสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์และเสน่ห์แห่งหนองน้ำทะเลบัน ควบคู่กับต้นบาก เขียดว้ากชอบอาศัยอยู่ตามป่าบาก รอบๆ หนองน้ำทะเลบัน ลำตัวสีเทาเข้ม มีแต้มจุดสีเทาเข้มถึงดำ หัวค่อนข้างแบนเรียบ ตัวผู้มีถุงขยายเสียงมองเห็นได้จากภายนอก 1 คู่ จะส่งเสียงร้องคล้ายเสียงลูกสุนัขในยามค่ำคืนที่สงบ และ คือที่มาคำว่า “หมาน้ำ” ในฤดูผสมพันธุ์จะร้อง “ว้ากๆ”

สิ่งอำนวยความสะดวก

ที่พักแรม/บ้านพัก มีบ้านพักให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

สถานที่กางเต็นท์/เต็นท์ บริการพื้นที่กางเต็นท์ บริการเช่าเต็นท์และอุปกรณ์อื่นๆ

ที่จอดรถ ลานจอดรถขนาด 900 ตร.ม.

บริการอาหาร มีร้านอาหารไว้บริการนักท่องเที่ยว

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว จำนวน 2 แห่ง บริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติทะเลบันมีอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์ ร้านอาหาร และนิทรรศการ

การเดินทาง

จาก ก.ท.ม. ใช้เส้นทางหลวงสายเพชรเกษมจนถึงจังหวัดชุมพร เข้าสู่ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 41 (สายเอเชีย) ถึง อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา แยกขวาเข้าทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 406 เข้าสู่ อำเภอกวนโดน ถึงทางแยกเข้า ตำบลวังประจัน ตามทางหลวงจังหวัดหมายเลข 4184 (ถนนสายชายแดนไทย-มาเลเซีย)

เกาะไข่ ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติตะรุเตา เกาะไข่ เป็นเกาะที่อยู่ระหว่างเกาะตะรุเตาและเกาะอาดัง เกาะไข่เป็นเกาะเล็กๆ ที่มีหาดทรายขาวละเอียด งดงาม ห่างจากเกาะตะรุเตา 25 กม. เกาะไข่เป็นสัญลักษณ์ทางการท่องเที่ยวของจังหวัดสตูล นั่นคือ ชุมประตูลิณีธรรมชาติ ที่ทอดโค้งจากผืนทรายจรดน้ำ นอกจากนี้ ยังเป็นที่วางไข่ของเต่าทะเลอีกด้วย

เกาะจาบัง ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติตะรุเตา อยู่ระหว่างเกาะอาดังและเกาะราวี อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงของเกาะหินงาม การเดินทางโดยเหมาเรือหางยาวจากเกาะหลีเป๊ะ โดยสามารถแวะเที่ยวเกาะต่างๆ ได้สะดวก เช่น เกาะหินงาม เกาะยาง เกาะอาดัง ฯลฯ จุดเด่นคือหากเป็นคนต่างถิ่นแล้วนั่งเรือผ่านเกาะจาบัง จะมองไม่เห็นความโดดเด่นของเกาะที่มีรูปร่างเป็นกองหินที่ดูแสนจะธรรมดา แต่หากเป็นผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่คุ้นเคยกับทะเลบันนี้ ย่อมที่จะไม่ยอมพลาดกับการล่องลำผุกทุ่น แล้วนำ

นักท่องเที่ยวทยอยลงน้ำ ลอยตัวด้วยชูชีพ เพื่อชมความงดงามที่ไม่อาจมองเห็นได้จากบนเรือ โลกใต้ทะเลรอบเกาะจาบังนั้นโดดเด่นด้วยปะการังอ่อนสวยงาม หลายคนที่ยาน้ำเป็นประจำ พร้อมใจกันยกย่องว่าแนวปะการังหลากสีสนับนี้ มีความงดงามระดับโลก เพราะเหตุนี้ โปรแกรมดำน้ำที่เกาะจาบังจึงมักปรากฏอยู่ในโปรแกรมท่องเที่ยวในบริเวณนี้ หากเป็นฤดูท่องเที่ยว บริเวณนี้จะมีนักท่องเที่ยวนับร้อยลอยตัวอยู่เต็มไปหมด คู่คิกักนำสนุก จากเกาะจาบังไปอีกเล็กน้อยก็จะถึงเกาะหินงาม ซึ่งไม่ห่างจากเกาะหลีเป๊ะ ซึ่งมีรีสอร์ทและบังกะโลให้บริการหลายแห่ง

เกาะดง ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติตะรุเตา เป็นเกาะสุดท้ายในทะเลลึก ความโดดเด่นของเกาะนี้คือมีหินซ้อนตั้งเรียงกันอยู่อย่างงดงาม แปลกตา และยังมีจุดดำน้ำลึกและดำน้ำตื้นให้นักท่องเที่ยวได้ชมความงามใต้ท้องทะเลรอบเกาะ ได้อีกด้วย

เกาะยาง ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติตะรุเตา อยู่ถัดจากเกาะหินงามขึ้นมาทางเหนือ บริเวณรอบๆ เกาะถูกปกคลุมไปด้วยปะการังแข็ง เช่น ปะการังเขากวาง ปะการังผักกาด ปะการังรูปโต๊ะ ฯลฯ จึงเหมาะสำหรับการดำน้ำตื้น หาดทรายสวยงาม น้ำใส มีปลาสวยงามในแนวปะการัง

เกาะราวี ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติตะรุเตา เป็นเกาะใหญ่ที่อยู่เคียงข้างกับเกาะอาดัง ห่างกันเพียง 1 กม. การเดินทางจากเกาะหลีเป๊ะเช่าเหมาเรือหางยาวแล้วมาส่ง หากต้องการมาค้างคืนที่เกาะราวี ควรซื้อน้ำดื่มและเสบียงมาให้พร้อมและนัดวันกลับให้เรือหางยาวมารับ แต่ส่วนใหญ่ผู้นักท่องเที่ยวนิยมพักที่เกาะหลีเป๊ะ และเกาะอาดัง ซึ่งจะสะดวกกว่า แล้วจึงเหมาเรือหางยาวไปเที่ยวตามเกาะต่างๆ รวมถึงเกาะราวีด้วย จุดเด่นคือ เกาะราวีนั้นเป็นเสมือนเกาะฝาแฝดกับเกาะอาดัง เพราะอยู่ใกล้กันและมีขนาดใกล้เคียงกัน แม้แต่ชื่อเกาะ มักจะเรียกคู่กันคือ “เกาะอาดัง-ราวี” รอบเกาะราวีเต็มไปด้วยโขดหินน้อยใหญ่และหน้าผาสูงชัน บริเวณเทือกเขาบนเกาะ ใจกลางเกาะเป็นป่าไม้ที่สมบูรณ์มาก มีนกป่านาชนิด หาดเด่นของเกาะราวีคือ หาดทรายขาวซึ่งเป็น หาดที่มีทรายสีขาวเม็ดละเอียด ตลอดแนวหาดเล่นน้ำได้ดี พอมียะการังน้ำตื้นหน้าเกาะที่ดำน้ำชมได้ บริเวณหาดทรายขาวยังเป็นที่ตั้งของหน่วยพิทักษ์อุทยานฯ เกาะราวี จึงสามารถกางเต็นท์พักแรมได้ เหมาะสำหรับนักนิยมนิยมชมธรรมชาติที่ขอความสงบเป็นส่วนตัว นอกจากชายหาดแล้วเกาะราวยังมี น้ำตกโจนลงเล น้ำตกที่ไหลลงทะเลอันเป็นที่มาของคำว่า น้ำตกโจนลงเล น้ำตกนี้อยู่ทางทิศใต้ของเกาะ หากเหมาเรือหางยาวเที่ยวสามารถนั่งเรือชมวิวยุโรปเกาะและแวะมาเที่ยวได้อย่างสะดวก ทางทิศตะวันตกของเกาะจะมีปลายแหลมยื่นออกไปในทะเล แหลมนี้มีชื่อว่า แหลมตันหยงบารบี เป็นแหลมที่มีปลาชุกชุม เป็นสวรรค์ของผู้นิยมชมชอบการตกปลา สำหรับนักนิยมไพร เกาะราวีมีเส้นทางเดินป่าบริเวณ อ่าวตะโล๊ะปะเหลียน และอ่าวลึก ระหว่างทางจะได้พบ

กับพืชพรรณไม้เขตร้อนนานาชนิด และยังสามารถดูนกได้ โดยอาจได้พบนกแก๊ก นกยางทะเล เขี้ยวแดง นกออก นกกาเหว่า ฯลฯ

เกาะหลีเป๊ะ ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติตะรุเตา อยู่ห่างจากหาดังไปทางทิศใต้ ประมาณ 1 กม. เป็นที่อยู่ของชุมชนชาวเล มีที่พักของเอกชน ร้านค้าและร้านอาหาร ไว้บริการนักท่องเที่ยวอยู่ห่างจากที่ทำการ 47 กม.

เกาะอาดัง ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติตะรุเตา ในอดีตเป็นที่ซ่องสุมของโจรสลัดปล้นสะดมเรือ มีหาดทรายขาวละเอียด สวยงาม และมีแนวปะการังอยู่รอบๆ เกาะ เหมาะสำหรับดำน้ำตื้น เป็นที่ตั้งของหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ตำบล 5 (แหลมสน) อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติ ประมาณ 40 กม.

จุดชมทิวทัศน์ผาชะโด ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติตะรุเตา อยู่บนเกาะอาดัง ทางขึ้นอยู่ใกล้กับที่พัก ในอดีต บริเวณนี้ใช้เป็นจุดสังเกตการณ์ของกลุ่มโจรสลัดเพื่อเข้าโจมตีเรือสินค้า ปัจจุบันเป็นจุดชมทิวทัศน์สวยงามของท้องทะเล จะเห็นทิวสนและหาดทรายสีขาวของเกาะอาดัง ทั้งยังสามารถมองเห็นทิวทัศน์ความงามของเกาะหลีเป๊ะและใกล้เคียงด้วย ใช้เวลาในการเดินประมาณ 30 นาที

จุดชมทิวทัศน์ผาโต๊ะบู ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติตะรุเตาอยู่บนเกาะตะรุเตา สูงจากระดับทะเลปานกลาง ประมาณ 60 ม. อยู่ด้านหลังอาคารที่ทำการอุทยานแห่งชาติตะรุเตา ใช้เวลาเดินขึ้นประมาณ 20 นาที เป็นจุดชมวิวที่มองได้กว้างไกล มีศาลาสำหรับพักผ่อน

ถ้ำจระเข้ ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติตะรุเตา อยู่ปลายคลองพันเตมะละกาบนเกาะตะรุเตาใช้เรือหางยาวไปจอดท่าเทียบเรือหน้าถ้ำ ระยะทาง 1.5 กม. แล้วเดินทางต่อไปตามสะพานไม้ที่ทอดผ่านป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์จนถึงถ้ำจระเข้ เพื่อเข้าไปชมความงามของหินงอกหินย้อยและเสาหิน สำหรับผู้ที่ชื่นชอบการพายเรือแคนู/คายัค คลองพันเตมะละกาเป็นอีกสถานที่หนึ่งที่ไม่ควรพลาด

น้ำตกถูด ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติตะรุเตาอยู่บนเกาะตะรุเตา เป็นน้ำตกขนาดเล็ก สวยงาม เหมาะแก่การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ อยู่ในบริเวณอ่าวสน ห่างจากหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ คต.4 (อ่าวสน) 3 กม. และอยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติ 11 กม.

น้ำตกโละโป๊ะ ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติตะรุเตาอยู่บนเกาะตะรุเตาเป็นน้ำตกขนาดเล็ก สวยงาม เหมาะแก่การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ อยู่ในบริเวณอ่าวสน ซึ่งห่างจากของหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ตต.4 (อ่าวสน) 5 กม. โดยประมาณ ห่างจากที่ทำการ 13 กม.

อ่าวกำนัน ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติตะรุเตา อ่าวกำนันเป็นอ่าวเล็กๆ ใกล้เคียง กับเกาะรองกอย เป็นจุดที่มีแนวปะการังแข็งสมบูรณ์ จึงมีสัตว์ทะเลขนาดเล็กต่างๆ อยู่มากมาย ทั้ง ลูกปลาชนิดต่างๆ ลูกหอย เม่น หนอนท่อ การดำน้ำดูปะการังที่อ่าวกำนันจึงควรเคลื่อนที่อย่างช้าๆ และสังเกตไปรอบๆ ตัว เพื่อจะได้เห็นสัตว์ขนาดเล็กเหล่านี้ได้อย่างชัดเจน และไม่มองผ่าน

อ่าวจาก ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติตะรุเตา เป็นอ่าวเล็กๆ อยู่บนเกาะตะรุเตา ติดต่อกับอ่าวพันตะมะสะกา หาดทรายขาวสะอาด เหมาะสำหรับเดินเล่น พักผ่อน

อ่าวตะโละวาว ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติตะรุเตา อยู่ทางด้านตะวันออกของเกาะตะรุเตา อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติ 12 กม. เป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ ในระหว่างปี พ.ศ. 2480 - 2490 ใช้เป็นสถานที่ตั้งนิคมฝักอาชีพรือทัณฑสถาน นักโทษเด็ดขาด นักโทษกักกัน ในพื้นที่สามารถพบเห็นมูลดิน ซากปรักหักพังของสิ่งก่อสร้าง และสุสาน 700 ศพ

ปัจจุบัน ทางอุทยานแห่งชาติได้จัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติและประวัติศาสตร์ไว้บริการนักท่องเที่ยวที่สนใจ นอกจากนี้ บริเวณอ่าวนี้ยังเป็นที่ตั้งของหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ตต.1 (ตะ โละวาว) และสะพานท่าเทียบเรือ และอาคารบริการด้วย

อ่าวตะโละอูดัง ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติตะรุเตา อยู่ด้านทิศใต้ของเกาะตะรุเตา ห่างจากเกาะลังกา วิ ประเทศมาเลเซีย ประมาณ 8 กม. อดีตเป็นที่กักขังนักโทษการเมืองกบฏบวรเดชและกบฏนายสิบ ในสมัยสงคราม โลกครั้งที่ 2 ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของหน่วยพิทักษ์ อุทยานแห่งชาติที่ ตต.2 (อ่าวตะ โละอูดัง) อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติ 23 กม.

อ่าวพันตะมะสะกา ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติตะรุเตา เป็นอ่าวที่มีพื้นที่ราบมากที่สุดบนเกาะตะรุเตา สภาพโดยทั่วไปเป็นป่าชายหาด มีทิวสนเลียบทะเล ไปตามชายทะเล หาดทรายขาวสะอาด เหมาะแก่การเดินชายหาด เล่นน้ำทะเล และพักผ่อน ทางเดินที่ ค้างแรม อากาศเย็นสบาย แต่ถึงเป็นช่วงอับลม อากาศจะร้อน ทางอุทยานแห่งชาติได้พัฒนาพื้นที่บริเวณนี้ เป็นที่ตั้งของที่ทำการอุทยานแห่งชาติ เป็นโซนบริการนักท่องเที่ยว มีบ้านพักทั้งบ้านเดี่ยวและบ้านเรือนแถว ค่ายพักแรม สถานที่กางเต็นท์ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ร้านอาหาร และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ เช่น ห้องน้ำ-ห้องสุขา ศาลาพักผ่อน ทางเดินเท้า ถนนเชื่อมต่อไปอ่าวตะ โละวาว เป็นต้น

อ่าวพันตะมะละกาเป็นจุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ที่อยู่บนเกาะตะรุเตา เช่น เดินป่าศึกษาธรรมชาติ ขึ้นจุดชมทิวทัศน์ผาโต๊ะบู นั่งเรือหรือพายเรือแคนู/คายัค ชมป่าชายเลนที่สมบูรณ์ และแวะเที่ยวถ้ำจระเข้ เล่นน้ำทะเลที่ชายหาด วิวออกกำลังกายหรือปั่นจักรยานเสือภูเขาไปตามถนนสาย อ่าวพันตะมะละกา-อ่าวตะโล๊ะวาว ศึกษาธรรมชาติและแหล่งประวัติศาสตร์ที่อ่าวตะโล๊ะวาว และอ่าว ตะโล๊ะอุด้ง เป็นต้น นอกจากนี้ หากนักท่องเที่ยวจะเดินทางต่อไปหมู่เกาะอาดัง-ราวี ก็สามารถขึ้นเรือที่ ท่าเรือ ณ อ่าวพันตะมะละกา ได้เช่นกัน

อ่าวมะขาม ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติตะรุเตา อยู่บนเกาะตะรุเตาเป็นที่จอดพักเรือประมงขนาดเล็ก มีน้ำจืดสนิท ป่าไม้สมบูรณ์ มีสัตว์ป่าและนกชุกชุม เป็นที่ตั้งของหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติที่ ตต.3 (อ่าวมะขาม)

อ่าวมะละและ ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติตะรุเตาอยู่บนเกาะตะรุเตามีหาดทรายขาวสะอาดและดง มะพร้าวสวยงาม น้ำทะเลใสสะอาด เหมาะสำหรับการลงเล่นน้ำ บริเวณชายหาดจะเงียบสงบ ทาง อุทยานแห่งชาติตะรุเตาได้จัดทำบ้านพักไว้บริการนักท่องเที่ยวในบริเวณอ่าวนี้ด้วย

อ่าวฤๅษี ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติตะรุเตาอยู่บนเกาะตะรุเตา เป็นอ่าวเล็กๆ มีถ้ำไว้หลบฝน ปะการังแข็งแรงเหมาะแก่การดำน้ำตื้น

อ่าวสน ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติตะรุเตา อยู่บนเกาะตะรุเตา อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติ ประมาณ 8 กม. หาดทรายขาวประมาณ 4 กม. เป็นที่วางไข่ของเต่าทะเล มีหาดหิน น้ำตกและธารน้ำใส เป็นที่ตั้งของหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติตะรุเตา ที่ ตต.4 (อ่าวสน) มีสถานที่กางเต็นท์ บริการอาหาร และห้องน้ำ-ห้องสุขา

อุทยานแห่งชาติตะรุเตา “ตะรุเตา” เป็นคำที่เพี้ยนมาจากคำว่า “ตะโละเตรา” ในภาษามลายู แปลว่า มีอ่าวมาก ตะรุเตาเป็นอุทยานแห่งชาติที่อยู่ในทะเลอันดามัน บริเวณช่องแคบมะละกา มหาสมุทรอินเดีย ในท้องที่อำเภอเมือง จังหวัดสตูล ด้านใต้ของเขตอุทยานแห่งชาติ ห่างจากชายแดนไทย-มาเลเซีย เพียง 4.8 กม. อุทยานแห่งชาติตะรุเตาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในความใฝ่ฝันของนักท่องเที่ยวทั่วไป เนื่องจาก เป็นจุดรวมของความงามที่ธรรมชาติสร้างสรรค์ ทั้งบนเกาะ และในน้ำ มีป่าที่อุดมสมบูรณ์เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่านานาชนิด ในน้ำก็งดงามด้วยกลุ่มปะการังหลากสีสวยสด จนเป็นที่กล่าวขวัญกันไปทั่วโลก ซึ่งประกอบด้วยเกาะน้อยใหญ่จำนวน 51 เกาะ รวมทั้งพื้นที่บนเกาะและทะเลประมาณ 931,250 ไร่ หรือ ประมาณ 1,490 ตร.กม.

พุทธศักราช 2479 มีการประกาศพระราชบัญญัติกักกันผู้มีสันดานนิสัยเป็นโจรผู้ร้าย กรมราชทัณฑ์จึงหาสถานที่ที่มีภูมิประเทศเหมาะสม ซึ่งในที่สุดได้เลือกเกาะตะรุเตาและจัดตั้งขึ้นเป็นทัณฑสถาน โดยเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2480 กลุ่มบุกเบิกของกรมราชทัณฑ์ ภายใต้การนำของขุนพิธานทัณฑทัฬหี ได้ขึ้นสำรวจเกาะตะรุเตาบริเวณอ่าวตะโละอูดังและอ่าวตะโละวาว เพื่อจัดทำเป็น “ทัณฑสถาน” โดยพื้นผิวดูอุปสรรคทางธรณินานับการเป็นเวลา 11 เดือน งานบุกเบิกจึงสิ้นสุดลง หลังจากเดือนมิถุนายน 2481 เกาะตะรุเตาก็เป็นทัณฑสถานและเป็นนิคมฝักอาชีพของนักโทษเด็ดขาด และนักโทษผู้มีนิสัยเป็นโจรผู้ร้าย ต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดเขตหวงห้ามที่ดินบนเกาะนี้ เพื่อประโยชน์แก่การราชทัณฑ์โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 56 หน้า 566 ลงวันที่ 29 พฤษภาคม 2482 ปลายปี พ.ศ. 2482 รัฐบาลได้ส่งนักโทษการเมืองจากคดี กบฏบวรเดช (พ.ศ.2476) และกบฏนายสิบ (พ.ศ.2478) จำนวน 70 นาย มาขังเกาะตะรุเตาซึ่งถูกกักบริเวณไว้ที่อ่าวตะโละอูดัง

จากสงครามสงครามเอเชียบูรพา (พ.ศ. 2484-2488) เกาะตะรุเตาถูกตัดขาดออกจากแผ่นดินใหญ่ เกิดปัญหาขาดแคลนอาหาร ยา และเครื่องใช้ต่างๆ ต้นปี พ.ศ. 2487 ผู้คุมนักโทษได้ทำตัวเป็นโจรสลัดเข้าปล้นสะดมเรือบรรทุกสินค้าชาวไทยและต่างประเทศที่แล่นผ่านไปมา ในที่สุดรัฐบาลไทยและทหารอังกฤษได้เข้าปราบโจรสลัดเกาะตะรุเตาส่งสำเร็จเมื่อปี พ.ศ. 2489 และอีกสองปีต่อมากรมราชทัณฑ์ จึงได้ยกเลิกนิคมฝักอาชีพตะรุเตา

ต่อมาในปี พ.ศ. 2515 กรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้เสนอให้จัดที่ดินบริเวณเกาะตะรุเตา เกาะอาดัง เกาะราวี และเกาะอื่นๆ ในบริเวณเดียวกันเป็นอุทยานแห่งชาติ ซึ่งสภาบริหารคณะปฏิวัติได้มีมติเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม 2515 ชอบในหลักการ ดังนั้น ในเดือนมีนาคม 2516 นายเต็ม สมิตินันท์ ผู้เชี่ยวชาญทางพฤกษศาสตร์ป่าไม้ นายไพโรจน์ สุวรรณภากร หัวหน้ากองอุทยานแห่งชาติ และคณะ จึงได้เดินทางไปสำรวจเกาะตะรุเตา เกาะอาดัง-ราวี และหมู่เกาะใกล้เคียง ปรากฏว่าเป็นหมู่เกาะที่มีความสวยงาม อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ มีสภาพธรรมชาติที่น่าสนใจ เหมาะแก่การจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติทางทะเล ซึ่งคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติได้มีมติในการประชุมครั้งที่ 1/2516 เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2516 ให้ดำเนินการจัดตั้งเกาะตะรุเตาเป็นอุทยานแห่งชาติ

กองอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ ได้มีคำสั่งที่ 960/2516 ลงวันที่ 11 กันยายน 2516 ให้ นายบุญเรือง สายสร นักวิชาการป่าไม้ตรี และนายปรีชา รัตนภรณ์ นักวิชาการป่าไม้ตรี ไปดำเนินการจัดตั้งเกาะดังกล่าวเป็นอุทยานแห่งชาติ และกรมป่าไม้ได้ดำเนินการขออนุญาตสภาพจากการเป็นเขตหวงห้ามเพื่อการราชทัณฑ์ในบริเวณที่ดินดังกล่าว จัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติ โดยได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดที่ดินเกาะตะรุเตา เกาะอาดัง เกาะราวี และเกาะอื่นๆ ในท้องที่ตำบลเกาะสาหร่าย อำเภอเมือง จังหวัดสตูล รวมเนื้อที่ประมาณ 931,250 ไร่ หรือ ประมาณ 1,490 ตารางกม. เป็นอุทยานแห่งชาติตะรุเตา โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 91 ตอนที่ 68 ลงวันที่ 19 เมษายน 2517 นับเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 8 ของประเทศไทย และเป็นอุทยานแห่งชาติทางทะเลอันดับ 1 ของประเทศไทย

ในปี พ.ศ.2525 อุทยานแห่งชาติตะรุเตาได้รับการพิจารณาจากองค์การ UNESCO ถึงความเหมาะสมในการให้เป็นมรดกแห่งอาเซียน (ASEAN Heritage Parks and Reserves)

อุทยานแห่งชาติตะรุเตา ประกอบด้วยเกาะใหญ่น้อย 51 เกาะ มีเกาะที่มีขนาดใหญ่ 7 เกาะด้วยกัน คือ เกาะตะรุเตา เกาะอาดัง เกาะราวี เกาะหลีเป๊ะ เกาะกลาง เกาะบาตวง และเกาะบิสลี โดยจัดแบ่งออกเป็น หมู่เกาะใหญ่ๆ ได้ 2 หมู่เกาะ คือ หมู่เกาะตะรุเตา และหมู่เกาะอาดัง-ราวี

เกาะตะรุเตา มีสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาที่มีความลาดชันสูง ชายฝั่งทางด้านตะวันออก ส่วนมากจะเป็นหน้าผาสูงชันสลับกับอ่าวและหาดทรายโคลน ทางด้านตะวันตกจะมีหน้าผาเฉพาะทางด้านเหนือ บริเวณแหลมตันหยงมระ (ด้านหัวเกาะ) มีที่ราบอยู่เป็นหย่อมๆ ทางเทือกเขาหลังอ่าว อ่าวที่สำคัญ ได้แก่ อ่าวพันเตมะละกา อ่าวสน อ่าวมะขาม อ่าวตะโลละอูคัง และอ่าวตะโลละวาว เป็นต้น อ่าวต่างๆ เหล่านี้มีคลองและลำธารไหลผ่านออกสู่ทะเล มีที่ราบเล็กน้อย เกาะอาดัง-ราวี อยู่ห่างจากเกาะตะรุเตาไปทางทิศตะวันตกประมาณ 40 กม. สภาพพื้นที่เป็นเทือกเขาสูงครอบคลุมเนื้อที่เกือบทั้งหมดของเกาะ มีที่ราบเฉพาะบริเวณเหนือชายหาดต่างๆ

พืชพรรณและสัตว์ป่า

สภาพป่าของอุทยานแห่งชาติตะรุเตาสามารถจำแนกออกได้เป็น 7 ประเภท ได้แก่ :

1. ป่าดงดิบ ประกอบด้วย หงอกค่าง ยางปาย ยางเสียน เตี้ยมคะนอง มังคาก หลุมพอ เสียดช่อ ตะเคียนหิน หมากนางลิง ระกำ ไพลดำ ข้าหลวงหลังลาย ลั่นแร็ด เฟินก้านดำ และนาคราช
2. ป่าผสมผลัดใบ/ป่าเขาหินปูน ประกอบด้วย รักขาว แคนยอคำ จั้วป่า พลับดวง ไทรช้อยใบทู่ ช่อย ส้มกบ สัตถ์โคป่า เปล้าน้ำเงิน เข็มขน เต่าร้างแดง แก้วหน้าม้า บุกหิน เปราะป่า เถาวัลย์ด้วน ชี้ไก่ย่าน เฟิร์นราชินี หนุ่ยข้าวป่า และรองเท้านารีดอกขาว
3. ป่าชายหาด ประกอบด้วย เสม็ดชุน เสม็ดขาว วา จิกเล กระทิง หูกวาง สนทะเล ดินเป็ดทะเล หว่าหิน โกงกางหูช้าง ปอทะเล โพทะเล รักทะเล พุทราทะเล กระแตไต่ไม้ ผักบู่ทะเล ถั่วคั่ว เกด็ดนาคราช พลับพลึง ประงทะเล ชุมเห็ดเล และลำเจียก
4. ป่าพรุ ประกอบด้วย จิกนา จิกน้ำ ดินเป็ดเล็ก เต่าร้างแดง หมากอาดัง กะลุมพี หนุ่ยสามคม กระจูด ผักแขยง กระดินนา หนุ่ยเข็ม ไม้ปลาไหล ผักขมเขียด ผักบู่
5. ป่าชายเลน ประกอบด้วย เหงือกปลาหมอดอกม่วง ฝาด ขลุ่ ตาคุ่มทะเล หลุมพอทะเล ตะบูน เล็บมือนาง ถั่ว พังกาหัวสุม โปรง โกงกาง ลำพู ลำแพนทะเล แสม แสมทะเล ลำมะงา หวายลิง และจาก
6. ไม้แคระ/ไม้พุ่ม ประกอบด้วย ประงเขา ส้านใหญ่ ไกรทองหรือพิกุลทอง ชะแอง ขนหนอน คิงคัง หนุ่ยหนูคั้น หนุ่ยหางนกยูง เอ็นอ้าน้อย และเนียมนกเขา

7. ป่ารุ่นสอง ประกอบด้วย หุ้งฟ้า ดินเปิด กระจ่ม ดอกใบใหญ่ ด้วงขาว หว่าเขา ชันยอด ตองแตบ เพกา มังตาน ดินนาก ขนาดใหญ่ พลับพลา ปอเต่าให้ พุดน้ำ โคลงเกล้งจิ้งก ถอบแถบเครือ หม่ามู้ย หญ้ายาย เถา และสาบเสือ

สัตว์ป่าที่พบในอุทยานแห่งชาติตะรุเตาสามารถจำแนกออกได้เป็น :

สัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนม จำนวนที่พบ 30 ชนิด ประกอบด้วย หมูป่า กระเจง ลิงแสม ค่างแว่นถิ่นใต้ นากใหญ่ขนเรียบ แม่นหางพวงใหญ่ อีเห็นธรรมดา บ่าง กระรอกบินแก้มสีแดง หนูท้องขาว และค้างคาวแวมไพร์เปล่งเล็ก

นก จำนวนที่พบ 268 ชนิด ประกอบด้วย นกยางเขียว นกยางทะเล นกออก นกเค้าดิน นกเขาใหญ่ นกกระปูดใหญ่ นกกระเต็นใหญ่ปีกสีน้ำตาล นกจาบคาหัวเขียว นกตะขาบดวง นกเงือก นกหัวขวานสีน้ำตาลทอง นกแอ่นบ้าน นกปรอดคอกลาย นกแซงแซวหางบ่วงใหญ่ นกขมิ้นท้ายทอยดำ นกเขิวคราม นกเค้าลมดวง นกอีเสือสีน้ำตาล นกขุนทอง นกกินปลีอกเหลือง นกเอี้ยงดำ

สัตว์เลื้อยคลาน จำนวนที่พบ 30 ชนิด ประกอบด้วย ตะกวด เขี้ย งูเหลือม งูจงอาง งูกระจับ งูเขียวตุ๊กแก งูเขียวหางไหม้ท้องเขียว งูพังกา งูสามเหลี่ยม งูทับสมิงคลา งูเห่า งูปล้องทอง แย้ จิ้งจก ตุ๊กแกบ้าน จิ้งเหลน กิ้งก่า และเต่าห้า

สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ ประกอบด้วย กบน้ำกร่อย กบภูเขา กบหนอง อึ่งอ่างบ้าน ปาด เขียด คางคกบ้าน จงโคร่ง และคางคกไฟ

แมลง และอื่นๆ ประกอบด้วย ผีเสื้อมรกตธรรมดา ผีเสื้อลายซิคเงินลายขอ ผีเสื้อสะพายขาวปีกโค้ง แมลงปอ หิ่งห้อย เห็บกวาง ตั๊กแตนตำข้าว จิงโจ้น้ำ บึ้ง มดตะนอย จักจั่น ปลวก มวน แมลงเต่าทอง ทาก ตะขาบ แมงมุม ไล่เดือน และกิ้งกือ

พืชและสัตว์ที่พบในแหล่งน้ำ ได้แก่ สาหร่ายเห็ดหูหนู โลมาหัวขวดธรรมดา โลมาหัวขวดมลายู โลมาหัวบาตรครีบหลัง เต่ามะเฟือง เต่าตนุ เต่ากระ เต่าหญ้า ปลากระเบน ปลาการ์ตูน ปลาผีเสื้อ ปลาสิรินสมุทร ปลาสิงโต ปลาโนรี ปลากระริง ปลาปักเป้า ปลาอมไข่ ปลาทราย ปลาเก๋า ปลาข้างเหลือง ปลากระบอกหัวสีว ปลากะพงแดงหางปาน ปลาเห็ดโคน ปลาสิรินข้างเหลือง ปลาหางแข็งบั้ง ปลามงแซ่ ปลาฉลามหนูใหญ่ ปลาตีน หอยทับทิม หอยดาหัว หอยมือผี หอยสังข์ปีก หอยเบี้ย หอยมะระ หอยเต้าปูน หอยมวนพลู หอยวงเวียน หอยปักนก หอยมือเสือ หอยดัลลัน หอยเสียบ หอยทราย หอยจิ้งกา หอยเจดีย์ หอยแมลงภู่ หมึกกระดอง หมึกกล้วย ปูหิน ปูเสฉวน ปูลม ปูก้ามดาบ ปูแสม กั้ง กุ้งมังกร และกุ้งนาง เป็นต้น

ปะการังและสัตว์ทะเลอื่นๆ ที่พบในอุทยานแห่งชาติทางทะเลได้แก่ ปะการังเขากวาง ปะการังโต๊ะ ปะการังโขด ปะการังรังผึ้ง ปะการังสมอง ปะการังดาวใหญ่ ปะการังดอกเห็ด ปะการังบูมเมอแรง ปะการังกาเล็กซี่ ปะการังแผ่นเปลวไฟ ปะการังเคลือบหนาม ปะการังจาน ปะการังถ้วยสีส้ม ปะการัง

ไฟ ประการังสีน้ำเงิน ประการังร่องหนาม ประการังอ่อน กัลปังหา ดอกทะเล ลิ้นทะเล เพรียงหัวหอม
แมลงสาบทะเล หนอนตัวแบน ปลาดาว อีแปะทะเล ปลิงสายสะดือ พลับพลึงทะเล หอยเม่นหนามดำ
หอยเม่นหนามลาย ทากดิน ตาลปัตรทะเล แมงกะพรุน บัวทะเล ดาวประาะ และดาวหนาม เป็นต้น
สัตว์น้ำจืด ได้แก่ ตะพาบน้ำ ปลาชิวไบไฟ ปลาชิวควาย ปลากระต๋อง ปลากระต๋องดำ ปลาเสือพ่นน้ำ
ปลาหัวตะกั่ว ปลาดุกคางขาว หรือปลาดุกค้ำน ปลาดุกลำพัน ปลาหมอไทย ปลาช่อน ปลาก้าง ปลากริม
ข้างลาย ปลาดูหนา (หรือปลาไหลหูดำ) หอยโข่ง หอยขม ปูน้ำตก กุ้งก้ามกราม กุ้งฝอย กุ้งน้ำตก เป็น
ต้น

สิ่งอำนวยความสะดวก

- ที่พักแรม/บ้านพัก มีบ้านพักสำหรับบริการนักท่องเที่ยว จำนวน 11 หลัง
- บริการอาหาร มีร้านอาหารให้บริการนักท่องเที่ยวที่เกาะตะรุเตาและเกาะอาดัง
- ร้านขายของที่ระลึก สำหรับนักท่องเที่ยวที่เกาะตะรุเตาและเกาะอาดัง
- ท่าเรือ/ท่าเทียบเรือ อุทยานแห่งชาติมีท่าเทียบเรือให้บริการดังนี้ :
 - บริเวณอ่าวพันเตมะละกา เกาะตะรุเตา
 - บริเวณอ่าวตะโละวาว เกาะตะรุเตา
- นอกจากนี้ ยังมีเรือให้บริการนำเที่ยวดังนี้
 - ไปคลองพันเตมะละกา-ถ้ำกระแซ
 - ไปคลองตะโละ โด๊ะ โป๊ะ

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว

- มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว 4 แห่ง มีอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์และนิทรรศการสำหรับบริการ
นักท่องเที่ยว ดังนี้ :
 - บนฝั่ง บริเวณท่าเทียบเรือปากบารา
 - บนเกาะตะรุเตา บริเวณอ่าวพันเตมะละกา และบริเวณอ่าวตะโละวาว
 - บนเกาะอาดัง บริเวณที่ทำการหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ ต.ต.5
(แหลมสน)
 - อื่นๆ
- ห้องปฐมพยาบาล 1 แห่ง มีบุคลากรทางการแพทย์ประจำ 4 นาย ตลอดฤดูกาลท่องเที่ยว

ทางเดินศึกษาธรรมชาติ

- อุทยานแห่งชาติได้จัดทำเส้นทางศึกษาธรรมชาติไว้ให้บริการ ประกอบด้วย

ทางเดินป่าระยะไกล อยู่บนเกาะตะรุเตา มี 2 เส้นทาง ได้แก่

- เส้นทางเดินป่าสายอ่าวพันเตมะละกา - อ่าวสน ระยะทาง 8 กม.
- เส้นทางเดินป่าสายอ่าวพันเตมะละกา - อ่าวตะโละวาว ระยะทาง 12 กม.

- เส้นทางศึกษาธรรมชาติ อยู่บนเกาะตะรุเตา ประกอบด้วย

ทางบก มี 3 เส้นทาง ได้แก่

- เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติและประวัติศาสตร์ตะโละวาว ระยะทาง 2 กม.
- เส้นทางศึกษาธรรมชาติผาโต๊ะบู ระยะทาง 450 ม.
- เส้นทางศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน - ถ้ำระเ็จ ระยะทาง 350 ม.

ทางเรือ มี 2 เส้นทาง ได้แก่

- เส้นทางคลองพันเตมะละกา ระยะทาง 1.5 กม.
- เส้นทางคลองตะโละโต๊ะโป๊ะ ระยะทาง 1 กม.

เกาะเกตรา ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเกตรา ซึ่งครอบคลุมทะเลสตูลและทะเลตรัง การเดินทางโดยเหมาเรือจากท่าเรือแหลมตะลุมพันธ์ ใช้เวลา 1 วันเที่ยวได้หลายเกาะ เรือหางยาว 1 ลำนั่งได้ 8-10 คน จุดเด่นคือ เกาะที่มีชื่อไพเราะจนเป็นที่มาของชื่ออุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเกตรา มีขนาดใหญ่กว่าเกาะหลายเหลี่ยมเล็กน้อย หากแบ่งตามภูมิศาสตร์การปกครองแล้ว เกาะเกตรานั้นอยู่ในเขตจังหวัดสตูล ในขณะที่เกาะหลายเหลี่ยมซึ่งอยู่ใกล้กันจะอยู่ในเขตจังหวัดตรัง เกาะเกตราเป็นเกาะ ที่มีนางแอ่นใช้เป็นบ้านพัก ตัวเกาะห่างจากฝั่งประมาณ 20 กม. ทำให้เงียบสงบ ปัจจุบันเกาะเกตราเป็นเกาะที่สัมปทานรังนก การขึ้นเกาะต้องอนุญาตผู้ดูแลเสียก่อน ความงดงามของเกาะนี้อยู่ที่ชายหาดทอดยาว ทรายาวสะอาด น้ำทะเลใสสวยและใส ห่างจากหาดลงทะเลไปเล็กน้อยยังสามารถท่องโลกใต้น้ำชมปะการังน้ำตื้นได้ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเกตรามีที่ทำการตั้งอยู่ที่อ่าวนุ่นใกล้กับท่าเรือปากบารา มีที่พักเป็นบ้านพักริมทะเล บรรยากาศดี และที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวมีข้อมูลแนะนำเกาะต่างๆ ที่อยู่ในเขตอุทยานฯ อย่างละเอียด พร้อมคำแนะนำการท่องเที่ยว ที่จะทำให้ผู้มาเยือนสามารถท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและปลอดภัยด้วย

เกาะลิตี ตั้งอยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานฯ หมู่เกาะเกตรา บริเวณอ่าวนุ่นประมาณ 5 กม. การเดินทาง: เหมาเรือหางยาวได้ที่ศูนย์บริการนักท่องเที่ยวบริเวณอ่าวนุ่น ใช้เวลาเดินทางประมาณ 30 นาที จุดเด่นคือ แม้จะเป็นเกาะเล็กๆ ที่อยู่ใกล้ฝั่งมากที่สุดของ 22 เกาะที่อยู่ในเขตอุทยานฯ แต่ก็มีธรรมชาติที่คงความเป็นเอกลักษณ์ พื้นที่เกาะส่วนใหญ่เป็นภูเขาหินปูนและ โถงถ้ำซึ่งเป็นที่อยู่ของนางแอ่น นอกจากนี้ยังมีป่าดงดิบ ป่าชายหาด ป่าชายเลน มีที่ราบระหว่างหุบเขาบริเวณกลางเกาะ เกิดเป็นหาดทั้งด้านหน้าและหลังเกาะ เป็นหาดทรายสีขาวอมเหลืองยาวประมาณ 300 ม. ใกล้ๆ กันเป็นป่า

ชายเลน มีต้นลำพูขนาดใหญ่ นับเป็นแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำที่สมบูรณ์ที่สุดของเกาะ จุดชมวิวแหลมหัวว่า หิน อยู่ทางทิศตะวันตกของเกาะ เป็นจุดชมวิวพระอาทิตย์ตกที่สวยงามและสามารถมองเห็นเกาะตะรุเตาและเกาะอื่นๆ ได้ดี อ่าวมะพร้าว อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเกาะ มีหาดทรายขาวประมาณ 250 ม. สูดหาดจะเป็นหาดหิน มีแนวหินงดงามอีกจุดหนึ่งของเกาะ และยังสามารถชมพระอาทิตย์ตกได้ด้วย เกาะลิดีแม้จะเป็นเกาะเล็กๆใช้เวลาท่องเที่ยวไม่นานนัก แต่หากได้พักผ่อนในเด็นที่ริมชายหาดสักคืน ก็คงจะได้สัมผัสบรรยากาศธรรมชาติของเกาะอย่างเต็มอ้อม และคงเป็นประสบการณ์ที่น่าประทับใจ บนเกาะจะมีเจ้าหน้าที่อุทยานฯคอยดูแลนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี

เกาะตะเกียง ตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเกดตรา ซึ่งครอบคลุมทะเลสตูลและทะเลตรัง การเดินทางเกาะตะเกียงอยู่ก่อนไปในทะเลตรัง ห่างจากฝั่งเขตอำเภอปะเหลียนประมาณ 20 กม. เหมารือจากท่าเรือแหลมตาเสะใช้เวลา 1 วันเที่ยวได้หลายเกาะ เช่น เกาะหลาวเหลียง เกาะตะเกียง และเกาะเกดตรา เรือหางยาว 1 ลำนั่งได้ 8-10 คน จุดเด่นของเกาะนี้ คือเป็นเกาะเล็กๆ ที่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาชมธรรมชาติที่เกาะหลาวเหลียง แล้วจะเดินทางต่อไปอีกเล็กน้อย ถึงเกาะตะเกียง เกาะตะเกียงมีลักษณะเป็นป่าเขียวครึ้ม หน้าเกาะเป็นแนวหาดขาวนวลที่หันหน้าเข้าหาเกาะหลาวเหลียง สามารถมองเห็นเกาะหลาวเหลียงได้ ที่สำคัญไปกว่านั้นคือโลกใต้ทะเลที่หน้าหาด น้ำค่อนข้างตื้นสามารถชมปะการังได้ง่าย มีปะการังหลายชนิด และที่สร้างความตื่นตาตื่นใจให้กับนักท่องเที่ยวมาก คือฝูงปลาหลากสีที่คุ้นเคยกับนักท่องเที่ยว หากโชคดีอาจเห็นกิ้งกั้งด้วย เกาะตะเกียงนั้นเป็นที่ตั้งของประภาคารที่คอยส่องแสงบอกตำแหน่งแก่ชาวเรือยามค่ำคืน จึงเรียกกันว่า “เกาะตะเกียง” หรือที่ชาวใต้เรียกสั้นๆว่า เกาะเกียง ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกใดๆ บนเกาะนิยมจัดเป็นโปรแกรมท่องเที่ยวร่วมกับเกาะหลาวเหลียง เกาะเกดตรา โดยกลับไปพักที่ตรัง หรือพักที่เกาะหลาวเหลียงก็ได้

เกาะหินงาม ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติตะรุเตา เป็นเกาะเล็กๆ ที่เป็นหาดหิน เต็มไปด้วยก้อนหินสีดำกลมเกลี้ยง เนื่องจากถูกขัดสีด้วยแรงคลื่น ดูงามสดสวย เมื่อถูกน้ำประกายวาววับ หินทุกก้อนที่หาดแห่งนี้มีคำสาปเจ้าพ่อตะรุเตา ห้ามนำ เคลื่อนย้ายออกจากเขตอุทยานแห่งชาติ

หมู่เกาะบุโหลน ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเกดตรา หมู่เกาะบุโหลน ประกอบด้วย เกาะบุโหลนใหญ่ เกาะบุโหลนจั่นก เกาะบุโหลนไม้ไผ่ เกาะคุนแพ เกาะละมะ และเกาะตุงกู เกาะบุโหลนใหญ่ หรือเกาะบุโหลนเล มีขนาดใหญ่ที่สุด อยู่ห่างจากท่าเรือปากบารา ประมาณ 22 กม. เป็นเกาะที่มีหาดทรายขาว น้ำใส สามารถมองเห็นปะการังใต้น้ำ

หาดราไวย์ ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเกดตรา เป็นชายหาดซึ่งตั้งอยู่ที่ บ้านหมู่ที่ 2 และ 4 ตำบลขอนแก่น อำเภอทุ่งหว้า จังหวัดสตูล ห่างจากที่ทำการอำเภอทุ่งหว้า 26 กม. ไปตามถนนสายละงู-ทุ่งหว้า แยกตรงบ้านวังคง ตามชายหาดเป็นแนวคั่นสน เหมาะสำหรับเป็นที่ตั้งแคมป์พักแรม

อ่าวนุ่น อยู่บนฝั่งแผ่นดินใหญ่ ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเกดตรา อ่าวนุ่น อยู่ห่างจากอำเภอละงูประมาณ 7 กม. เป็นเว้าธรรมชาติที่น่าท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่ง เป็นที่ตั้งที่ทำการอุทยานแห่งชาติ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว บ้านพัก ศาลาอเนกประสงค์สำหรับใช้ในกิจกรรมต่างๆ นอกจากนี้ ยังมีสะพานไม้เลียบเชิงเขาเพื่อไปชมธรรมชาติ และเส้นทางศึกษาธรรมชาติระยะทาง 400 ม. เพื่อชมสภาพธรรมชาติ

เกาะเขาใหญ่ ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเกดตรา เกาะเขาใหญ่เป็นประติมากรรมธรรมชาติที่คล้ายกับปราสาทหิน มีสะพานธรรมชาติยื่นโค้งเข้าไปในทะเล เมื่อน้ำลดสามารถพายเรือลอดเข้าไปได้ บนเกาะมีอ่าว ชื่อ อ่าวกำมปู ภายในอ่าวมีน้ำตกไหลมา เป็นลำธารเล็กๆ เป็นอ่าวที่สงบปราศจากคลื่นลมตลอดปี เวลานั้นน้ำระดับต่ำสุด แนวปะการังและสิ่งมีชีวิตใต้ท้องทะเลจะปรากฏให้เห็นตลอดแนวชายฝั่ง นอกจากนี้ บริเวณอ่าวกำมปูจะมีเต่าทะเลขึ้นมาวางไข่อีกด้วย

อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเกดตรา เมื่อปี 2525 ผู้อำนวยการกองอุทยานแห่งชาติ ได้เห็นว่า สภาพธรรมชาติที่เป็นเกาะแก่ง หาดทรายชายทะเล ในบริเวณช่องแคบมะละกา เขตจังหวัดสตูล ยังมีความบริสุทธิ์สมบูรณ์อยู่มาก น่าจะได้รับการจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติ เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว จังหวัดสตูลด้วย กองอุทยานแห่งชาติ กรมป่าไม้ จึงได้มีคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ไปทำการสำรวจหาข้อมูลบริเวณหมู่เกาะเกดตรา ปรากฏว่า มีสภาพเป็นเกาะใหญ่น้อยหลายเกาะ โดยมีเกาะขนาดใหญ่อยู่ 2 เกาะ คือ เกาะเกดตรา และเกาะเขาใหญ่ สภาพป่าสมบูรณ์ ทิวทัศน์ทางทะเลสวยงาม มีปะการัง หาดทรายขาวสะอาด มีโขดหิน หน้าผา ถ้ำ และเขาหินปูนรูปร่างแปลกตา ทั้งเป็นที่วางไข่และอยู่อาศัยของเต่าทะเลหลายชนิด เหมาะที่จะจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติได้

กองอุทยานแห่งชาติได้นำเสนอคณะกรรมการอุทยานแห่งชาติ ซึ่งมีมติในการประชุมเมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2526 เห็นสมควรให้ออกพระราชกฤษฎีกากำหนดบริเวณที่ดินป่าเกาะเกดตรา เกาะเขาใหญ่ และหมู่เกาะใกล้เคียงในพื้นที่ตำบลเกาะสุกร อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง ตำบลตำบลขอนแก่น อำเภอทุ่งหว้า ตำบลแหลมสน และตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ ซึ่งประกาศไว้ในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 101 ตอนที่ 200 ลงวันที่ 31 ธันวาคม 2527 นับเป็นอุทยานแห่งชาติลำดับที่ 49 ของประเทศไทย ครอบคลุมพื้นที่ ประมาณ 494.38 ตร.กม.

อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะตรา มีตำนานเกาะเกตราซึ่งตัวเกาะเกตราตั้งอยู่ตำบลเกาะสุกร อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง มองจากที่ไกลๆ คล้ายกับเรือสำเภากำลังอัปปาง ดังมีเรื่องเล่าต่อๆ กันมาถึงการเกิดเป็นหมู่เกาะเกตราว่า มีครอบครัวๆ หนึ่ง มีตาพุดกับยายทองและลูกชายอีกหนึ่งคน นับถือศาสนาพุทธ ตั้งบ้านเรือนอยู่ที่บ้านพระม่วง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง อยู่มาวันหนึ่งมีเรือสำเภาของพ่อค้าชาวไทรบุรีได้นำสินค้าเข้ามาค้าขายที่ท่าเรือกันตัง ฝ่ายลูกชายของตาขายก็ได้มาชมสินค้าในเรือเหมือนกับคนอื่นๆ เมื่อพ่อค้าเห็นเข้าก็เกิดความรักความเอ็นดู จึงเอ่ยปากชวนไปอยู่ที่เมืองไทรบุรีด้วย และได้ช่วยพ่อค้าทำงานอย่างขยันขันแข็ง อยู่มาวันหนึ่งเจ้าพระยาเมืองไทรบุรีได้มาเห็นเด็กชายเกิดความรักความเอ็นดู จึงขอเด็กชายจากพ่อค้าไปเลี้ยงดูเป็นบุตรบุญธรรมโดยให้เขานับถือศาสนาอิสลาม เจ้าพระยาได้เลี้ยงดูเป็นอย่างดี ทำให้เด็กชายหลงระเริงลืมตนว่าเป็นใคร ครั้นมีอายุสมควรแก่การมีเหย้ามีเรือน เจ้าพระยา也给 แต่งงานกับลูกสาวของตน หลังแต่งงาน ฝ่ายหญิงก็คิดที่จะไปเยี่ยมพ่อแม่ของสามีและคอยรับจ้าง สามีต้องขอม จึงได้ตกแต่งเรือสำเภานขนาดใหญ่ และให้คนเดินทางล่วงหน้าไปก่อนเพื่อแจ้งข่าวให้กับตาขาย ตาขายเมื่อรู้ว่าลูกชายลูกสะใภ้จะมาเยือนก็ดีใจยิ่งนัก จึงได้จัดเตรียมข้าวของมากมายไว้คอยต้อนรับโดยเฉพาะหมูอย่าง เพราะคิดว่าลูกชายยังคงอยากกินเหมือนสมัยที่เคยอยู่กับตน ครั้นถึงวันกำหนดสองสามีภรรยาที่เล่นเรือมาถึงปากน้ำกันตัง ลูกชายเมื่อเห็นสภาพของพ่อแม่ก็เกิดความอับอาย ไม่ยอมรับว่าเป็นพ่อแม่ของตน สองตาขายเกิดความเสียใจเป็นอันมากจึงเอาหมูย่างไปวางที่หัวเรือแล้วอธิษฐานว่า ถ้าหากเป็นลูกชายของตนจริงขอให้มียันเป็นไป ออกจากท่าเรือไม่ได้ พอสิ้นคำสาปแข่งก็เกิดพายุลูกอย่างหนัก ได้พัดเรือของลูกชายลูกสะใภ้อัปปางลง สมบัติพื้นฐานข้าวของต่างๆ ก็ต้องลอยกลายเป็นเกาะต่างๆ ในน่านน้ำแห่งนี้ เช่น หมูย่างกลายเป็นเกาะสุกร เรือสำเภากลายเป็นเกาะเกตรา นอกนั้นมีเกาะไข่ เกาะกล้วย เกาะเขาหินตา เกาะเขาหินยาย เกาะไก่ เป็นต้น

สิ่งอำนวยความสะดวก

- ที่พักแรม/บ้านพักอุทยานแห่งชาติได้จัดเตรียมบ้านพักไว้ให้บริการนักท่องเที่ยว บริเวณอ่าวนุ่น ที่ตั้งที่ทำการอุทยานแห่งชาติ จำนวน 5 หลัง

- สถานที่กางเต็นท์/เต็นท์พื้นที่กางเต็นท์ พร้อมห้องน้ำ-ห้องสุขารวม สำหรับรองรับนักท่องเที่ยว 2 แห่ง

บริเวณอ่าวนุ่น ที่ตั้งที่ทำการอุทยานแห่งชาติ ขนาดประมาณ 50 ตร.ม.

บริเวณเกาะลิคี ที่ตั้งหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ ภต.2 (เกาะกุกี) ขนาดประมาณ 1,500 ตร.ม.

- ที่จอดรถ มีที่จอดรถให้บริการแก่นักท่องเที่ยว

- บริการอาหาร มีร้านอาหารไว้บริการนักท่องเที่ยว

- บริเวณอ่าวนุ่น ที่ตั้งที่ทำการอุทยานแห่งชาติ

- ท่าเรือ/ท่าเทียบเรือ อุทยานแห่งชาติมีท่าเรือไว้บริการนักท่องเที่ยว 2 แห่ง คือ

บริเวณอ่าวนุ่น ที่ตั้งที่ทำการอุทยานแห่งชาติ

บริเวณเกาะกฐี ที่ตั้งหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ที่ ภค.2 (เกาะกฐี)

- ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว สำหรับให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาหาความรู้ มีการจัดนิทรรศการพร้อมอุปกรณ์โสต อยู่บริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา

การเดินทาง

จากกรุงเทพฯ ใช้เส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 ผ่านจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร จากนั้นใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 41 ผ่าน อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช ไปพัทลุง จากพัทลุงไป อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา ใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 แล้วแยกขวาที่สี่แยกคูหาไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 406 ไปจังหวัดสตูล ก่อนผ่านอำเภอเมืองจังหวัดสตูลใช้ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 416 (สตูล-ตรัง) ไปอำเภอละงู เลี้ยวซ้ายเข้าทางหลวงหมายเลข 4052 (ละงู-ปากบารา) ประมาณ 12 กม. จะถึงท่าเรือปากบารา ที่ตั้งที่ทำการอุทยานแห่งชาติอยู่ก่อนถึงท่าเรือปากบาราประมาณ 3 กม. โดยห่างจากตัวอำเภอละงู จังหวัดสตูล 7 กม.

ตารางการท่องเที่ยวประเภท ประวัติศาสตร์ โบราณวัตถุสถาน และศาสนาในจังหวัดสตูล

แหล่งท่องเที่ยว	ประเภทแหล่งท่องเที่ยว	ลักษณะเด่นของสถานที่	รูปแบบกิจกรรม	
อ. เมือง				
มัสยิดกลาง จังหวัดสตูล (มัสยิดมาบัง)	ศาสนสถาน	ตั้งอยู่ใจกลางเมืองสตูล เป็นสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ตกแต่งด้วยกระเบื้องเคลือบหินอ่อน และกระจกใส ตัวอาคารแบ่งเป็นสองตอน คือ ด้านนอกเป็นระเบียง มีบันไดขึ้นหอคอยลักษณะเป็นยอดโดม ชั้นบนมองเห็นทิวทัศน์เมืองสตูลได้ ด้านในเป็นห้องโถงใหญ่ใช้เป็นทีละหมาด ชั้นล่างมีห้องใต้ดินเป็นห้องสมุด	ท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรมและวัฒนธรรม	
พิพิธภัณฑสถาน แห่งชาติสตูล (คฤหาสน์กูเด็น)	พิพิธภัณฑ	เป็นอาคารตึก 2 ชั้น การก่อสร้างเป็นศิลปะที่ผสมกันอย่างสวยงาม คือ อาคารตัวตึกเป็นแบบตะวันตก ประตูหน้าต่างรูปโค้ง สถาปัตยกรรมโรมัน หลังคาแบบชองลม ด้านบนตกแต่งรูปดาว เป็นสถาปัตยกรรมแบบมุสลิม ภายในมีห้องจัดแสดงโบราณวัตถุ และห้องจัดนิทรรศการ ให้ความรู้เรื่องศิลปวัฒนธรรม ประเพณี	ท่องเที่ยวเชิง โบราณคดี	
ตึกแถวถนนบุรี	โบราณสถาน	อาคารเก่าแก่ประมาณ 20	ดูหา	ท่องเที่ยวเชิงสถาปัตยกรรม

แหล่งท่องเที่ยว	ประเภทแหล่งท่องเที่ยว	ลักษณะเด่นของสถานที่	รูปแบบกิจกรรม
วานิช		สถาปัตยกรรมการก่อสร้างแบบยุโรปผสม เป็นคึกแถวสองชั้นก่ออิฐถือปูน	
แหล่งโบราณคดี เขาโต๊ะพญาวัง	โบราณวัตถุสถานยุค ก่อนประวัติศาสตร์	โบราณวัตถุยุคก่อนประวัติศาสตร์	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี
วัดขนาธิปเฉลิม	ศาสนสถาน	เป็นวัดแห่งแรกของเมืองสตูล ปุชนิยมสถานที่ สำคัญ	ท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
พิพิธภัณฑ์ เครื่องจอบ	พิพิธภัณฑ์	แสดงเครื่องมือของจ่านักโทษบนเกาะตะรุเตา นิทรรศการชีวิตใต้ท้องทะเล	ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และชมนิทรรศการชีวิตใต้ ท้องทะเล
อ่าวทะเลาะวาว	ประวัติศาสตร์	ตั้งอยู่ในเขตเป็นอุทยานแห่งชาติตะรุเตา มี ความสำคัญทางประวัติศาสตร์เพราะเคยเป็น สถานที่กักกันนักโทษการเมือง และสถานฝึก อาชีพผู้ต้องหาคดีอาญาในอดีต เมื่อปี พ.ศ. 2482	ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โบราณคดี เดินป่า ศึกษา ธรรมชาติ คุนุก พักผ่อน ชม ทิวทัศน์
อ่าวทะเลาะอูดัง	ประวัติศาสตร์	พื้นที่ประวัติศาสตร์ สถานที่กักกันนักโทษ การเมือง ป่าชายเลน	ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เดินป่าเดินป่า ศึกษาธรรมชาติ
ศาลเจ้าพ่อตะรุ เตา	อนุสรณ์สถาน	สร้างเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่เจ้าหน้าที่พิทักษ์ป่า ที่ ปฏิบัติหน้าที่ป้องกันรักษากฎหมายในเขต อุทยานแห่งชาติตะรุเตา	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
อ.ทุ่งหว้า			
แหล่งโบราณคดี เขาโต๊ะนางคำ	โบราณวัตถุสถานยุค ก่อนประวัติศาสตร์	โบราณวัตถุยุคก่อนประวัติศาสตร์	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี
สำนักสงฆ์เขา ทะนนาน	ศาสนสถาน	ถ้ำ พระพุทธรูป หินงอก หินย้อย สวยงาม บรรยากาศร่มรื่น	ท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
กิ่ง อ. มะนัง			
แหล่งโบราณคดี ถ้ำหอย	โบราณวัตถุโบราณสถาน	ถ้ำหินปูน โบราณวัตถุ	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี
แหล่งโบราณคดี ถ้ำลาซิบ และถ้ำ แคแล้ว	โบราณวัตถุสถานยุค ก่อนประวัติศาสตร์	เพิงผาและเครื่องมือหินก่อนประวัติศาสตร์	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี
อ. ละงู			
บ้านบ่อเจ็ดลูก	โบราณสถาน	บ่อน้ำโบราณ ชุมชนชาวประมง เรือบริการ นักท่องเที่ยว	ชมโบราณสถาน วิถีชีวิต พักผ่อน ชมวิวทิวทัศน์

แหล่งท่องเที่ยว	ประเภทแหล่งท่องเที่ยว	ลักษณะเด่นของสถานที่	รูปแบบกิจกรรม
แหล่งโบราณคดี ถ้ำหัวลิง	โบราณวัตถุ	เศษภาชนะดินเผา	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี
แหล่งโบราณคดี ถ้ำโพธิ์หอม	โบราณวัตถุ	โบราณวัตถุ กระดูกมนุษย์	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี
พิพิธภัณฑ พื้นบ้านละว	พิพิธภัณฑ	หัตถกรรมท้องถิ่น โบราณวัตถุ วิถีชีวิต	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี ชื้อ สินค้า
เขาโต๊ะชะง	ศาสนสถาน	ภูเขาขนาดเล็ก หน้าผา ถ้ำ และศาลเจ้าแจก	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์

ตารางแหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรมและประเพณี ของ จังหวัดสตูล

แหล่งท่องเที่ยว	ลักษณะเด่นของสถานที่	รูปแบบกิจกรรม
เกาะหลีเป๊ะ	หาดทราย ปะการัง วิถีชีวิตชาวเล	ศึกษา ประเพณี วัฒนธรรมชาวเล บ้านพัก แค้มป์ปิ้ง
หาดทรายขาว	หาดทราย หมู่บ้านชาวประมง	ชมวิถีชีวิต
หมู่เกาะสาหร่าย	ชุมชนเกาะยะระ โดดใหญ่และยะระ โดดน้อย หาดทรายงามคล้ายสุสานหอย หมู่บ้านชาวประมง	ชมทิวทัศน์ วิถีชีวิต
แหลมตันหยงโป	หาดทราย ทั่วบริเวณเต็มไปด้วยต้น มะพร้าว หมู่บ้านชาวประมง	ชมวิถีชีวิต พักผ่อน

2. แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์โบราณคดีและศิลปวัฒนธรรม

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กฤหาสน์กูเด็นตั้งอยู่ถนนสตูลธานีซอย 5 ตรงข้ามกับสำนักงานที่ดินจังหวัดสตูล สร้างเมื่อ พ.ศ. 2441 แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2459 โดยพระยาภูมินารักษ์กัคดี หรือ ดวนกุบาฮารุดดินบินดามะหง (ชื่อเดิม กูเด็น บินกูเม๊ะ) เจ้าเมืองสตูลในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กฤหาสน์นี้สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวคราวเสด็จปักธงได้ แต่ไม่ได้ประทับแรม เคยใช้เป็นบ้านพักและศาลาว่าการเมืองสตูล จนในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ราวปี พ.ศ. 2484 อาคารหลังนี้ใช้เป็นกองบัญชาการทหารญี่ปุ่น เคยใช้เป็นศาลากลางจังหวัดสตูล

และเป็นสถานที่สำคัญทางราชการ ต่อมาปี พ.ศ. 2540-2543 กรมศิลปากรได้ปรับปรุงสถาปัตยกรรมเดิม เป็นอาคารก่ออิฐถือปูน 2 ชั้น เป็นคึกแบบตะวันตก ประตูหน้าต่างรูปโค้งตามแบบสถาปัตยกรรมยุโรป หลังคาทรงปั้นหยาแบบไทย ใช้กระเบื้องดินเผารูปกากกล้วย บ้านหน้าต่างเป็นแผ่นไม้ชั้นเล็กๆ เป็น เกล็ดแนวนอน ช่องลมด้านบนตกแต่งรูปดาวตามลักษณะสถาปัตยกรรมแบบอิสลาม ภายในจัดแสดง ประวัติศาสตร์เมืองสตูล วิถีชีวิตของชาวสตูลในด้านต่างๆ เช่น ชีวิตชาวเลเกาะหลีเป๊ะ การปั้นหม้อ ห้อง บ้านเจ้าเมืองสตูล ห้องวัฒนธรรมชาวไทยมุสลิม ให้ความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิต ของคนในท้องถิ่น พิพิธภัณฑสถานเปิดทุกวันพุธ-วันอาทิตย์ เวลา 09.00-16.00 น. โทร. 0 7472 3140 ปิดวัน จันทร์ วันอังคารและวันหยุดนักขัตฤกษ์ .

มัสยิดกลางจังหวัดสตูล หรือ **มัสยิดมำบัง** ตั้งอยู่บริเวณมูมถนนบุรีวานิชและถนนสตูลธานี กลาง เมืองสตูล เป็นสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนา ลักษณะรูปทรงมัสยิดเป็นสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ ตัว อาคารสีขาวตกแต่งด้วยกระเบื้องเคลือบหินอ่อนและกระจกใส ตัวอาคารแบ่งเป็นสองส่วน ส่วนนอก เป็นระเบียง มีบันไดขึ้นหอคอย ลักษณะเป็นยอดโดม สามารถมองเห็นทิวทัศน์เมืองสตูลได้ ส่วนใน เป็นห้องโถงใหญ่ใช้เป็นที่ละหมาด ชั้นล่างมีห้องใต้ดิน

วัดชนาริเปเลิม ตั้งอยู่ที่ถนนสุลกานูกูล ตำบลพิมาน เดิมชื่อ วัดมำบัง เป็นวัดแห่งแรกของเมืองสตูล สร้างเมื่อ พ.ศ. 2425 ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นวัดชนาริเปเลิมเมื่อ พ.ศ. 2482 เป็นที่รวมน้ำใจของชาวพุทธ ศาสนามาร่วม 100 กว่าปี พระอุโบสถของวัดสร้างเมื่อ พ.ศ.2473 มีลักษณะเด่นแตกต่างจากพระอุโบสถ ทั่วไป คือ เป็นอาคารทรง 2 ชั้น ชั้นล่างก่อด้วยอิฐถือปูน ใช้เป็นศาลาการเปรียญ ชั้นบนเป็นอาคารไม้ ใช้ประกอบพิธีกรรมของพระสงฆ์ ด้านหน้าพระอุโบสถเป็นระเบียงมีบันไดสองข้าง เสาบานหน้าต่าง แกะสลักเป็นรูปเรือเตา วัดแห่งนี้เป็นที่หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดสตูล ร่วมกับศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดสตูล โรงเรียนสตูลวิทยา ประกาศเป็นเขตอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

พิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านละวู อยู่ตรงข้ามวัดอาทรรังสฤษฎ์ ถนนละวู-ฉลุง ตัวอาคารมี สองชั้น ชั้นล่าง จำหน่ายผลิตภัณฑ์งานฝีมือท้องถิ่นและขนม ชั้นบนจัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑสถาน มีของจำพวกเครื่อง ทองเหลือง เครื่องปั้นดินเผา เครื่องเงิน เตาเริด ฆ้อง ฆ้องกรับ เหมี่ยง ฆ้องกรับ ฆ้องกรับ ฆ้องกรับ ฆ้องกรับ ฆ้องกรับ เครื่องเสียง เครื่องดนตรี เครื่องจักสาน นาฬิกา พัดลม ซึ่งเป็นของสะสมของคุณชัยวัฒน์ ไชยกุล

เขตชายแดนไทย-มาเลเซีย (ด่านวังประจัน) อยู่ห่างจากที่ทำการอุทยานแห่งชาติทะเลบัน เพียง 2 กม. บริเวณเขตแดนมีหน่วยพิทักษ์อุทยานฯ ตั้งอยู่ หากเดินทางต่อไปอีกประมาณ 23 กม. ก็จะถึงปางงเบซาร์ ซึ่งมีสินค้าราคาถูกจำหน่าย หรือหากต้องการ ไปยังเมืองกังงะ เมืองหลวงของรัฐเปอร์ลิส ก็สามารถไป

ได้เพียงเดินทางไปอีกประมาณ 30 กม. การเดินทาง จากตัวเมืองสตูลใช้ทางหลวงหมายเลข 406 ระยะทาง 19 กม. มีทางแยกขวา ไปตามทางหลวงหมายเลข 4184 กม.ที่ 61-62 ระยะทาง 20 กม. หรือ นั่งรถสองแถวสตูล-วังประจัน รถจอดที่หน้าโรงแรมแหลมทอง หรือ ขึ้นรถสตูล-เขตนแดน ที่บริเวณสามแยกควนสะอาด โดยจะมีรถออกทุกชั่วโมง

ตารางกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม และประเพณีสำคัญ ตามเทศกาล

เทศกาล/ประเพณี	วันเวลา สถานที่จัด	รายละเอียด
งานแข่งขันว้าวประเพณี	เดือน กุมภาพันธ์ ของทุกปี ณ บริเวณสนามบินสตูล	มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้าน
ประเพณี ลอยเรือของชาวเล	ปีละ 2 ครั้ง คือในเดือน 6 (พฤษภาคม) และเดือน 12 (พฤศจิกายน)	มีจุดมุ่งหมายเพื่อลอยบาปและเป็น การเสี่ยงทายในการประกอบอาชีพ
เทศกาลท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติตะรุเตา	ช่วงเดือน พฤศจิกายน - พฤษภาคม	มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดสตูล เนื่องจากในช่วงดังกล่าวเป็นช่วงที่ปลอดจากมรสุมแล้ว
เทศกาลแข่งขันคกปลา “ตะรุเตา – อาดัง พิชชิง คัพ”	มีนาคมของทุกปี ณ ชายหาดปากบารา อำเภอละงู	เป็นการแข่งขันคกปลาระดับจังหวัดที่ยิ่งใหญ่ และมีผู้เข้าร่วมแข่งขันทั้งภายในประเทศและจากต่างประเทศจำนวนมาก โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง เช่น อินโดนีเซีย มาเลเซีย ร่วมสนุกสนานในคืนมอบรางวัล
เทศกาลรักษ์เล – ป่า – ฟ้าสตูล	เดือนพฤศจิกายนของทุกปี บริเวณเกาะอาดัง เกาะหลีเป๊ะ และเกาะอื่นๆ	ชมและร่วมกันทำความสะอาดท้องทะเล (เก็บขยะบริเวณชายหาด) ร่วมดำน้ำเพื่อดูความสวยงามของปะการังในท้องทะเล
งานมหกรรมเทศกาลโรตีสองมือเมืองสตูล	เดือนมกราคมของทุกปี	แสดงและจำหน่ายโรตีสองมือของจังหวัดสตูล ที่มีหลากหลายประเภท โดยเฉพาะการจัดทำโรตีสองมือ การโชว์ชาชัก
งานวันข้าวโพดหวานอำเภอท่าแพ	ประมาณเดือนมีนาคมของทุกปี	เป็นงานประจำปีของอำเภอ ภายใน

เทศกาล/ประเพณี	วันเวลา สถานที่จัด	รายละเอียด
		งานมีการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรที่ขึ้นชื่อ คือ ข้าวโพดหวาน ซึ่งมีรสชาติหวานอร่อย
งานวันแม่เกิดกลางจังหวัดสตูล	เดือน พฤษภาคม ของทุกปี	เป็นงานที่จัดขึ้นเพื่อเป็นการรำลึกถึงหลักธรรมคำสอน และผลงานของท่านบิรมุฮัมมัด เพื่อเป็นการส่งเสริมสถาบันศาสนาอิสลามและเพื่อผนึกกำลังของพี่น้องมุสลิมในการร่วมกันแก้ปัญหาที่สำคัญของจังหวัด
งานวันจำปาเคและของดีเมืองสตูล	เดือน กรกฎาคม ของทุกปี	เป็นการแสดงสินค้าผลผลิตด้านการเกษตร โดยเฉพาะผลไม้ที่สำคัญของจังหวัด
งานมหกรรมอาหารจานเด็ดและของดีเมืองสตูล	ประมาณเดือนสิงหาคมของทุกปี	เป็นงานแสดงฝีมือการทำอาหารพื้นบ้านของชาวสตูล ภายในงานมีอาหารจำหน่ายจำนวนมากล้วนเป็นอาหารที่ขึ้นชื่อ ของจังหวัดสตูล
งานประเพณีถือศีลกินเจ	ประมาณเดือนกันยายนของทุกปี ณ บริเวณศาลเจ้าปู่เจ้าแก้ง อำเภอเมืองสตูล	เป็นงานประเพณีของคนไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสตูล
งานเปิดฤดูท่องเที่ยว	เดือนมิถุนายน ณ ทะเลบัน	เปิดกิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติ
งานวิ่งย้อนรอยประวัติศาสตร์ตะรุเตา	เดือนธันวาคม ณ เกาะตะรุเตา	เปิดกิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติ

ตารางสินค้า หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ที่ขึ้นชื่อของจังหวัดสตูล

ชื่อผลิตภัณฑ์	ประเภท	แหล่งผลิต
ไข่มุกแท้อันคามัน	ของใช้และของประดับตกแต่ง	6 หมู่ 1 ต. ทุ่งนุหลัง อ. ทุ่งหว้า
เครื่องปั้นดินเผา	ของใช้และของประดับตกแต่ง	9 ต. ฆิมาน อ. เมืองสตูล
ผ้าบาติก	ผ้าและเครื่องแต่งกาย	28 หมู่ 1 ต. ตะรุ อ. ตะรุ
ผ้าคลุมศีรษะสตรีมุสลิม	ผ้าและเครื่องแต่งกาย	72 หมู่ 7 ต. ควนสตอ อ. ควนโดน
ศิลปประดิษฐ์แกะรูปหนัง	ศิลปประดิษฐ์และของที่ระลึก	96/1 หมู่ 4 ต. ควนกาหลง อ. ควนกาหลง

ชื่อผลิตภัณฑ์	ประเภท	แหล่งผลิต
เต้าแกลมะพร้าว	ศิลปประดิษฐ์และของที่ระลึก	393 หมู่ 2 ต. ปากน้ำ อ. ละงู
ดอกไม้ประดิษฐ์จากใยบัว	ศิลปประดิษฐ์และของที่ระลึก	241/3 ต. พิมาน อ. เมืองสตูล
ผ้าเช็ดลม	ของใช้และของประดับตกแต่ง	8/1 ม.5 ต.ป่าแก่บ่อหิน อ.ทุ่งหว้า
ประดิษฐ์กรรมทำเครื่องเรือน เครื่องใช้ภายในบ้าน	ของใช้และของประดับตกแต่ง	58 ม.9 ต.ควนกาหลง อ. ควน กาหลง
งานแกะสลักไม้	ของใช้และของประดับตกแต่ง	157 ม.1 ต.บ้านควน อ.เมืองสตูล
กระเช้าใส่ของที่ระลึก	ของใช้และของประดับตกแต่ง	144 ม.1 ต.ป่าแก่บ่อหิน อ.ทุ่งหว้า
ทรงนกฉลุลาย	ของใช้และของประดับตกแต่ง	116/1 ม.1 ต.ป่าแก่บ่อหิน อ.ทุ่งหว้า
กาแฟโบราณ	เครื่องดื่ม	156 ม.2 อ.ควนโดน อ.ควนโดน
ผ้าบาติก	ผ้าและเครื่องแต่งกาย	181 ม.4 ต.ควนขัน อ.เมืองสตูล
น้ำมันหอมระเหยกลิ่นสมุนไพร	สมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร	57 ม.8 ต.ปาล์มพัฒนา กิ่งอำเภอ มะนัง
ขนมบุหงาบูตะ	อาหาร	72 ม.3 ต. เกตรี อ.เมืองสตูลและ 120 ม.10 ต.กำแพง อ.ละงู
บุหงาบาเกด	อาหาร	120 ม.1 ต.ควนขัน อ.เมืองสตูล
น้ำพริกกุ้งเสียบ	อาหาร	29 ม.1 ต.ทุ่งบุหลัง อ.ทุ่งหว้า
ข้าวเหนียวกวนขาว	อาหาร	112 ม.1 ต.ปากน้ำ อ.ละงู
กุ้งแห้ง	อาหาร	48 ม.1 ต.ทุ่งบุหลัง อ.ทุ่งหว้า

ส่วนที่ ก-2

รายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลา

จังหวัดสงขลา

ตารางแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดสงขลา

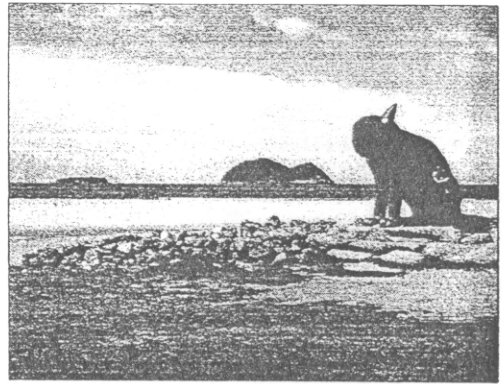
แหล่งท่องเที่ยว	ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	ลักษณะเด่นของสถานที่	รูปแบบกิจกรรม
อ. เมือง			
เกาะหนู-เกาะแมว	ธรรมชาติ	เกาะรูปร่างคล้ายหนูและแมว สัญลักษณ์สำคัญของจังหวัด	ชมทิวทัศน์
เกาะขอม	ธรรมชาติ เกษตร และ ศิลปหัตถกรรม	แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร สวน สมรม ประมงชายฝั่ง ป่าชายเลน แหล่งทอผ้าพื้นเมือง บ้าน ไม้เก่าแก่	ท่องเที่ยวเชิงเกษตร ท่องเที่ยว เชิง ศิล วัฒนธรรม หัตถกรรมท้องถิ่น ซื้อสินค้า พื้นเมือง ล่องเรือชมทิวทัศน์
หาดเก้าเส้ง	ธรรมชาติ	ชายหาดติดทะเลอ่าวไทย มีก้อนหินใหญ่ชื่อหัวนายแรง เกี่ยวข้องกับตำนานเมือง นครศรีธรรมราช	ชมวิวิทิวทัศน์
หาดสมิหลา	ธรรมชาติ	ชายหาด รูปปั้นนางเงือกสัญลักษณ์จังหวัด	พักผ่อน กิจกรรมชายหาด
สะพานติณสูลานนท์	เส้นทางคมนาคมที่มนุษย์สร้างขึ้น	สะพานคอนกรีต 2 ช่วง ความยาว รวม 1,900 ม. ข้ามทะเลสาบสงขลา เชื่อมฝั่งสงขลา เกาะขอม และสิง หนคร	ชมทิวทัศน์
สวนป่าเปรมและสวนสมุนไพร	มนุษย์สร้างขึ้น ประเภทสวนพฤกษศาสตร์	สวนรวมสมุนไพรนานาชนิด	นันทนาการ พักผ่อนหย่อนใจ ศึกษาพรรณไม้ ชมทิวทัศน์
สวนสัตว์สงขลา	มนุษย์สร้างขึ้น ประเภทสวนสัตว์	แหล่งแสดง และขยายพันธุ์สัตว์ป่า หายาก สวนสัตว์เด็ก จุดชมวิว	ท่องเที่ยวศึกษาพันธุ์สัตว์ ชม การแสดงของสัตว์ กิจกรรม สำหรับเด็กชมทิวทัศน์
หาดทรายแก้ว	ธรรมชาติ	ที่พัก โรงแรม หาดทราย	นันทนาการ แคมป์ปิ้ง พักผ่อน
หาดม่วงงาม	ธรรมชาติ	หาดทราย	นันทนาการ พักผ่อน
หาดเพชรลีลาศ	ธรรมชาติ	หาดทราย	นันทนาการ พักผ่อน
อ. กระแสสินธุ์			
อ่าวทุ่งบัว	ธรรมชาติ	ชายฝั่งทะเลสาบสงขลา แหล่งอนุรักษ์สัตว์น้ำและพรรณพืช	นันทนาการ ศึกษาธรรมชาติ ชมทิวทัศน์

แหล่งท่องเที่ยว	ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	ลักษณะเด่นของสถานที่	รูปแบบกิจกรรม
แหลมควายราบ	ธรรมชาติ	ศูนย์ศึกษาธรรมชาติ สถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หน่วยพิทักษ์ป่าแหลมควายราบ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบ ชายฝั่งทะเลสาบสงขลา	นันทนาการ ศึกษาธรรมชาติ ชมทิวทัศน์
อ. สทิงพระ			
เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบ (คูขุด)	ธรรมชาติ	ศูนย์ศึกษาธรรมชาติ สถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สำนักงานเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบ พื้นที่ชุ่มน้ำสำคัญนกน้ำนานาชาติ	ศึกษาธรรมชาติ ล่องเรือ ดูนก ชมทิวทัศน์ พักผ่อน
หาดมหาราช	ธรรมชาติ	ชายหาด ร้านอาหาร ที่พัก	นันทนาการ พักผ่อน
อ. รัตภูมิ			
น้ำตกโดนปลิว	ธรรมชาติ	น้ำตกสวยงาม ป่าไม้ รมรื่น	ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ศึกษาธรรมชาติ พักผ่อน
อ. หาดใหญ่			
น้ำตกโดนงาช้าง	ธรรมชาติ	น้ำตก 7 ชั้น เส้นทางเดินธรรมชาติ สถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ หาดใหญ่ ศูนย์ศึกษาธรรมชาติ ค่าที่พักแรม	ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เดินป่า ศึกษาธรรมชาติ พักผ่อน กิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติสำหรับเยาวชน
แหลมโพธิ์	ธรรมชาติ ศาสนสถาน (วัดแหลมโพธิ์)	พระพุทธรูปใหญ่ ที่พักชายฝั่งทะเลสาบสงขลา ร้านอาหารบรรยากาศดี	ท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม ชมทิวทัศน์ พักผ่อน
สวนสาธารณะ หาดใหญ่	มนุษย์สร้างขึ้นประเภทสวนสาธารณะ	สวนสาธารณะขนาดใหญ่รมรื่น สวนสัตว์ สวนนก พระบรมราชานุสาวรีย์รัชกาลที่ 5 ศาลพระพรหม เจ้าแม่กวนอิม	นันทนาการ พักผ่อน
อ. คลองหอยโข่ง			
น้ำตกผาดำ	ธรรมชาติ	หน่วยพิทักษ์ป่าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าโดนงาช้าง น้ำตก ป่าดิบชื้น พรรณไม้และสัตว์ป่า	ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เดินป่า ศึกษาธรรมชาติ
อ. สะเคา			

แหล่งท่องเที่ยว	ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	ลักษณะเด่นของสถานที่	รูปแบบกิจกรรม
อ่างเก็บน้ำสะเดา	ม นุ ช ย์ ส ร ้าง ช ั้น เ พื่ อ ก าร ชลประทาน	บรรยากาศร่มรื่น ทัศนียภาพสวยงาม	พักผ่อน ชมทิวทัศน์
ถ้ำเขารูปช้าง	ธรรมชาติ ศาสนสถาน	ถ้ำขนาดใหญ่ มีธารน้ำลอดผ่านใน ถ้ำ พระพุทธรูป	เที่ยวถ้ำ สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
อ.นาหม่อม			
น้ำตก โคนลาด	ธรรมชาติ	น้ำตก	พักผ่อน จัดค่ายพักแรม
อ.นาทวี			
อุทยานแห่งชาติ เขาน้ำค้าง	ธรรมชาติ โบราณสถาน	ถ้ำประวัติศาสตร์ ป่า น้ำตก ถ้ำ สัตว์ป่า	ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ศึกษาธรรมชาติ
อ.เทพา			
หาดสร้อยสวรรค์	ธรรมชาติ	หาดทราย ร้านอาหาร	พักผ่อน จุดแวะพักระหว่างเดินทาง โดยสารยนต์
เกาะขาม	ธรรมชาติ	เขตห้ามล่าสัตว์ป่าเขาปะช้าง-แหลม ขาม เกาะ หาดทราย ปะการัง	พักผ่อน ดำน้ำ ล่องเรือ
หาดสะกอม	ธรรมชาติ	หาดทราย ทิวสน	นันทนาการ พักผ่อน
อ.สะบ้าย้อย			
อุทยานแห่งชาติ สันกาลาศิรี	ธรรมชาติ	ป่าค้ำน้ำแม่น้ำเทพา สัตว์ป่า พรรณ พืช	ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ศึกษา ธรรมชาติ พักผ่อน
วัดถ้ำคลอง	ธรรมชาติ ศาสนสถาน	ถ้ำขนาดใหญ่ พระพุทธไสยาสน์ ขนาดใหญ่ พระพุทธรูปจำนวนมาก	ศึกษาธรรมชาติ ท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม
อ.จะนะ			
หาดลิ้งชัน	ธรรมชาติ	สวนมะพร้าว สวนสน บ้านพักตาก อากาศ ชุมชนชาวประมง	พักผ่อน

1. แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ

เกาะหนู - เกาะแมว มีลักษณะเป็นเกาะสองเกาะ อยู่
นอกฝั่งบริเวณชายหาดสมิหลาอันเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญ
ของจังหวัดสงขลาไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ
ประมาณ 2 กม. และ 4 กม. ตามลำดับ เกาะหนูมีพื้นที่
30 ไร่ เกาะแมวมีพื้นที่ 90 ไร่ เมื่อมองจากหาดสมิหลา
จะปรากฏเป็นสองเกาะที่เสมือนอยู่ใกล้กัน มีลักษณะ
เหมือนหนูและแมวหมอบอยู่หน้าหาด

เกาะหนูเกาะแมว อำเภอ เมือง สงขลา

เกาะหนู - เกาะแมวเป็นเกาะที่ไม่มีผู้อาศัยแต่ได้รับความ
สนใจจากนักท่องเที่ยว ทั้งนี้เนื่องจากเป็นสัญลักษณ์ที่

สำคัญของจังหวัดและของหาดสมิหลา ตลอดจนมีเรื่องเล่าซึ่งเป็นการอธิบายสถานที่ต่อๆ กันมาว่า “มี
พ่อค้าชาวจีนผู้หนึ่งคุมเรือสำเภามาค้าขายระหว่างจีนกับสงขลาเป็นประจำ วันหนึ่งพ่อค้าผู้นี้ได้
นำหมากับแมวลงเรือไปเมืองจีนด้วย หมากับแมวอยู่บนเรือนานๆ เกิดความเบื่อหน่ายจึงปรึกษากา
ววิธีการที่จะกลับบ้าน หมากับแมวได้ทราบว่พ่อค้ามีดวงแก้ววิเศษที่ทำให้ไม่จมน้ำ แมวจึงคิดอุบาย
โดยให้หนูไปขโมยแก้ววิเศษของพ่อค้ามา และหนูขอหนีขึ้นฝั่งไปด้วย ทั้งสามว่ายน้ำหนีลงจากเรือ
โดยที่หนูอมดวงแก้วเอาไว้ในปาก ขณะนั้นหนูนึกขึ้นได้ว่าถ้าถึงฝั่ง หมากับแมวคงจะแย่งเอาดวงแก้ว
ไป จึงคิดที่จะหนี ฝ่ายแมวซึ่งว่ายน้ำตามหลังมาก็คิดเช่นกัน จึงว่ายน้ำรี่ไปหาหนู หนูตกใจว่ายน้ำหนีไม่
ทันระวังตัว ดวงแก้ววิเศษที่อมไว้จึงตกลงจมหายไปใต้น้ำ หนูและแมวต่างก็หมดแรงจมน้ำตาย
กลายเป็นเกาะหนูเกาะแมวอยู่ที่อ่าวหน้าเมือง ส่วนหมาตะเกียบตะกายว่ายน้ำไปจนถึงฝั่งและสิ้นใจตาย
ด้วยความเหน็ดเหนื่อยกลายเป็นหินบริเวณเขาดังกวางอยู่ริมอ่าวสงขลา ดวงแก้ววิเศษที่หล่นจากปากหนู
แตกละเอียดกลายเป็นหาดทรายแก้วอยู่ทางด้านเหนือของแหลมสน”

เกาะยอ เป็นเกาะที่อยู่กลางทะเลสาบสงขลาตอนนอก ซึ่งลึกเข้าไปจากปากทางเข้าทะเลสาบ
ประมาณ 4 กม. มีพื้นที่ประมาณ 9,275 ไร่ มีลักษณะเป็นเกาะที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในทะเลสาบสงขลา
และเป็นตำบลหนึ่งที่ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นทางผ่านของสะพานติณสูลานนท์ และเป็น
สถานที่ตั้งพิพิธภัณฑ์คดีชนวิทยา สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ เกาะยอ เป็นสถานที่
ท่องเที่ยวที่มีความสำคัญในจังหวัดสงขลา มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ทั้งทางธรรมชาติและทาง
โบราณคดีและศิลปวัฒนธรรม กล่าวคือ เกาะยอมีชื่อเสียงมากในการเป็นแหล่งเลี้ยงปลากะพงในกระชัง
ของประเทศไทย เป็นแหล่งทอผ้าพื้นเมืองที่เป็นที่รู้จักกันดีคือ “ผ้าทอเกาะยอ” และเป็นแหล่งผลิต

เครื่องปั้นดินเผาที่มีชื่อเสียงในอดีต ตลอดจนเป็นแหล่งที่ขึ้นชื่อว่ามีผลไม้พื้นเมืองที่มีรสชาติดีมากแห่งหนึ่ง เช่น ลางสาด จำปาตะ ละครมุด (ซึ่งชาวถิ่นใต้ เรียกว่า สวา) ทุเรียน ขนุน เป็นต้น ชาวเกาะขอม ได้มีการจัดตั้งกลุ่มชมรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรเกาะขอม เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการประกอบอาชีพของชาวเกาะ และเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของท้องถิ่น โดยมีกิจกรรมต่างๆ เช่น เที่ยวชมสวนสมรม ชมการทอผ้าพื้นเมือง ล่องเรือชมการเลี้ยงปลาในกระชัง เที่ยวชมวัดท้ายขอมและวัดเขาบ่อ เป็นต้น

เขาดังกวน เขาดังกวนตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีลักษณะเป็นภูเขา บนยอดเขาดังกวนเป็นที่ประดิษฐานเจดีย์พระธาตุคู่มือเมืองสงขลา ซึ่งเป็นร่องรอยทางโบราณคดีและศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญที่สร้างในสมัยอาณาจักรนครศรีธรรมราช เป็นศิลปะสมัยทวารวดี (อยู่บนยอดเขา สูงจากระดับทะเลปานกลางประมาณ 600 ม.) โดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานทรัพย์หลวงให้เป็นทุนในการบูรณปฏิสังขรณ์ และในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2539 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานพระบรมสารีริกธาตุให้มาบรรจุในองค์พระเจดีย์ จากยอดเขาดังกวนสามารถมองเห็นทิวทัศน์ของเมืองสงขลาได้โดยรอบ ในเดือนตุลาคมของทุกปีจะมีงานพิธีห่มผ้าองค์พระเจดีย์ และประเพณีตักบาตรเทโวและชักพระของจังหวัดสงขลา

เขาน้อย เขาน้อยเป็นเขาเล็กๆ ที่ตั้งอยู่คู่กันกับเขาดังกวนที่สูงใหญ่กว่า ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองจังหวัดสงขลา โดยบริเวณยอดเขาน้อยเป็นที่ประดิษฐานของพระรูป “กรมหลวงลพบุรีราเมศวร์” ซึ่งมีความสำคัญในการปกครองสงขลาในสมัยก่อน ทางเชิงเขาด้านทิศตะวันออก (ใกล้กับแหลมสมิหลา) ได้มีการจัดตกแต่งเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ คือ สวนสาธารณะ สวนเสรี ลานดอกแก้ว และสวนสุขภาพ

หาดและเขาแก้วเสด็จ หาดแก้วเสด็จ ตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีลักษณะเป็นชายหาด “แก้วเสด็จ” เป็นคำที่เพี้ยนมาจาก “แก้วแสน” ซึ่งว่ากันว่าเป็นมูลค่าของขุมทรัพย์ในตำนานที่ “นายแรง” ได้อธิษฐานแล้วซ่อนไว้ใต้หินก้อนใหญ่ อันเป็นที่มาของ “หินหัวนายแรง” เป็นหินก้อนใหญ่ที่ตั้งอยู่บนเขา หินภูมิทัศน์ของเขาแก้วเสด็จ เป็นเขาหิน อยู่ทางทิศใต้ของหาดสมิหลา มีต้นไม้เล็กน้อยซึ่งแตกต่างจากภูเขาริมทะเลอื่นๆ ของจังหวัดสงขลา มีพื้นที่ติดกับทะเลอ่าวไทย โดยมีก้อนหินใหญ่ที่ตั้งเด่นอยู่ที่ปลายสุดเป็นลักษณะสำคัญ ทิวทัศน์จากบริเวณหัวนายแรงมองขึ้นไปจะเห็น เกาะหนูและเกาะแมว

หาดสมิหลา แหลมสมิหลาหรือชาวบ้านเรียกว่า "แหลมหิน" อยู่ในเขตเทศบาลเมืองสงขลาด้านตะวันออกเป็นชายหาดที่มีชื่อเสียงมากที่สุดของจังหวัดสงขลา ตั้งอยู่ที่ ถนนราชดำเนิน อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มีรูปปั้นนางเงือกสีทองเป็นสัญลักษณ์ของชายหาดและถือเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญของจังหวัดสงขลา ซึ่งนางเงือกทองได้ถูกสร้างขึ้นตามนิยายปรัมปราของไทยโบราณ ในปี พ.ศ. 2509 ในทำนองหวิฬม ซึ่งได้หล่อขึ้นด้วยบรอนซ์รมดำโดยฝีมือการออกแบบ ปั้น และหล่อโดยอาจารย์จิตร บัวบุศย์

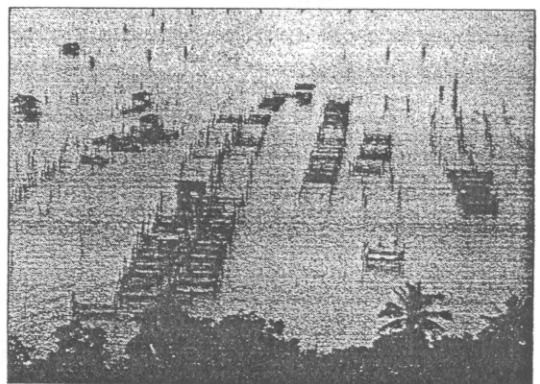

หาดสมิหลา อำเภอ เมืองสงขลา

หาดสมิหลาเป็นหาดทราย ยาว กว้าง สะอาด ร่มรื่นด้วยต้นไม้ขนาดใหญ่ มีบาทวิถีให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินถัดเกาะไปตามชายหาด ตลอดจนเป็นลานสำหรับจัดกิจกรรมของชาวจังหวัดสงขลาและหน่วยงานต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

แหลมสนอ่อน ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา อยู่ทางตอนเหนือของหาดสมิหลา มีทิวสนขนาดใหญ่เรียงรายเป็นแนวยาว บริเวณปลายแหลมเป็นที่ประดิษฐานอนุสาวรีย์กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ซึ่งนักท่องเที่ยวและประชาชนในพื้นที่นิยมมากราบไหว้ บริเวณแหลมสนอ่อนหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ได้มีการพัฒนาสภาพภูมิทัศน์มีการตกแต่งสถานที่อย่างสวยงาม มีที่จอดรถกว้างขวาง เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชม

ทะเลสาบสงขลา ทะเลสาบสงขลา เป็นทะเลสาบ 3 น้ำ ที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย มีพื้นที่ผิวน้ำ 974 ตร.กม. ความกว้างจากทิศตะวันออกไปตะวันตกประมาณ 20 กม. ความยาวจากเหนือจดใต้ประมาณ 75 กม. สามารถแบ่งได้สามตอนตามระดับความเค็มของน้ำ คือ

ทะเลสาบสงขลา อำเภอ เมือง

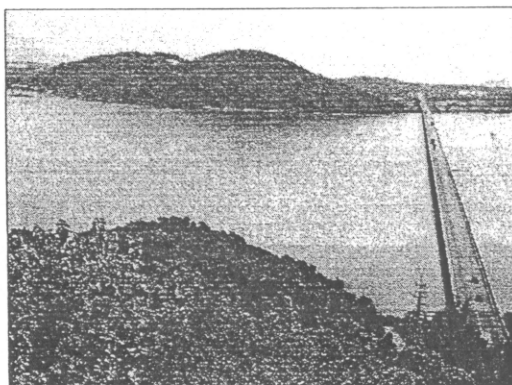
1. ทะเลสาบสงขลาตอนบน หรือทะเลหลวง ครอบคลุมพื้นที่ระหว่าง จังหวัดสงขลา กับ จังหวัดพัทลุงสภาพน้ำเป็นน้ำจืด ชาวพัทลุงเรียกทะเลสาบบริเวณนี้ว่า ทะเลสาบลำปำ หรือทะเลสาบพัทลุง

2. ทะเลสาบตอนกลาง หรือที่เรียกว่า ทะเลสาบ อันเป็นจุดเชื่อมต่อระหว่างทะเลสาบตอนบนซึ่งเป็นน้ำจืดและทะเลสาบตอนล่างซึ่งเป็นน้ำเค็ม กลายเป็นน้ำกร่อย ตรงปากอ่าวในทะเลสาบสงขลามีเกาะอยู่หลายเกาะ ที่สำคัญได้แก่ เกาะใหญ่ เกาะสี่-เกาะห้า เกาะแก้ว เกาะหมาก เกาะราย และเกาะยอ

3. ทะเลสาบตอนล่าง หรือทะเลสาบสงขลา อยู่ติดกับอ่าวไทยทางปากอ่าวสงขลา มีสภาพเป็นน้ำเค็ม ส่วนจะมีความเค็มมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับน้ำขึ้นน้ำลงของท้องทะเลอ่าวไทย ส่งผลให้มี 2 ลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ทางระบบนิเวศทำให้ทะเลสาบสงขลา มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรทางธรรมชาติและทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำนานาชนิด เป็นแหล่งทำรังวางไข่ของนกน้ำ ทั้งนกประจำถิ่นและนกอพยพ ซึ่งทำให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาศึกษาธรรมชาติและพฤติกรรมของนกเพิ่มมากขึ้นในทุกๆ ปี

หาดทรายแก้ว หาดทรายแก้ว อยู่ฝั่งทะเลด้านตรงข้ามกับแหลมสนอ่อน อยู่ห่างจากอำเภอเมืองไป 7 กม. ตั้งอยู่ในเขต อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เป็นชายหาดที่มีความยาวประมาณ 3 กม. ที่ชายหาดทรายแก้วมีที่พักลักษณะเป็นกระท่อม (แบบคาบาน่า) และ โรงแรมหาดแก้ววิลล่า เพื่อบริการนักท่องเที่ยว

สะพานติณสูลานนท์ สะพานติณสูลานนท์ เป็นชื่อที่ตั้งขึ้นเพื่อเป็นเกียรติประวัติ กับอดีตนายกรัฐมนตรีคนแรกที่เป็นชาวสงขลา คือพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ องคมนตรีและรัฐบุรุษอาวุโส สะพานติณสูลานนท์ได้เริ่มดำเนินการสร้างมาตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม 2527 จนถึงวันที่ 25 กันยายน 2529 ประกอบด้วยสะพานคอนกรีตอัดแรง 2 สะพาน คือสะพานด้านเหนือเชื่อมฝั่งทะเลสาบสงขลาที่บ้านเขาเจ็ชว กับเกาะยอความยาว 1,700 ม. และสะพานด้านใต้เชื่อมเกาะยอ กับฝั่งทะเลสาบสงขลาที่บ้านน้ำกระจายความยาว 940 ม. รวมความยาว 2,640 ม. สะพานติณสูลานนท์ เป็นสะพานที่ช่วยเพิ่มความเป็นเอกลักษณ์ให้กับทัศนียภาพของทะเลสาบสงขลา และถือเป็นเส้นทางที่ช่วยให้หาดใหญ่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของภาคใต้

สะพานติณสูลานนท์ อำเภอ เมือง

สวนป่าเปรมและสวนสมุนไพรม สวนป่าเปรมและสวนสมุนไพรม ตั้งอยู่ในบริเวณเชิงสะพานติณสูลานนท์ ด้านใต้ฝั่งน้ำกระจาย เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและเป็นสวนรวมสมุนไพรมนานาชนิด กรมทางหลวงได้สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกในการก่อสร้างสะพานติณสูลานนท์

สวนสัตว์สงขลา สวนสัตว์สงขลาอยู่ห่างจากตัวเมืองสงขลาประมาณ 4 กม. ตั้งอยู่ ณ บ้านสวนคูลถนนสงขลา-จะนะ ตำบลเขารูปช้าง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา บนเนิน บนพื้นที่ 911 ไร่ มีจุดชมวิวกี่สามารถมองเห็นสะพานติณสูลานนท์ ตัวเมืองสงขลา และทะเลอ่าวไทย เป็นแหล่งอนุรักษ์เพาะขยายพันธุ์สัตว์ป่าหายากทางใต้ของไทย

ป้อมปืนปากน้ำแหลมทราย ป้อมปืนปากน้ำแหลมทราย ตั้งอยู่บนถนนวิเชียรชม ติดกับสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองสงขลาปัจจุบัน เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์แห่งหนึ่งในจำนวนหลายแห่งที่มีอยู่ในจังหวัดสงขลา

อ่าวทุ่งบัว อ่าวทุ่งบัว ตั้งอยู่ในพื้นที่ ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกระแสดินทร์ จังหวัดสงขลา เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพธรรมชาติที่สมบูรณ์ โดยเฉพาะพันธุ์สัตว์น้ำและพรรณพืช โดยหน่วยงานที่รับผิดชอบในพื้นที่ได้มีการจัดกิจกรรมเพื่อปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำลงสู่ทะเลสาบสงขลาทั้งสัตว์น้ำจืดและน้ำกร่อย ทั้งนี้เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับพื้นที่และถือเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อไป

แหลมควายราบ หน่วยพิทักษ์สัตว์ป่าแหลมควายราบ อยู่ที่ ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอกระแสดินทร์ ที่ทำการตั้งอยู่ริมทะเลสาบสงขลา สามารถเดินทางโดยทางเรือจากเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบได้ หรือใช้เส้นทางถนนผ่านอำเภอกระแสดินทร์ แหลมควายราบมีลักษณะเด่นคือรอบ ๆ บริเวณที่ทำการจะมีนกน้ำอยู่เป็นจำนวนมาก สามารถมองเห็นได้ง่ายโดยไม่ต้องนั่งเรือออกไปดู โดยเฉพาะช่วงเช้าและเย็น

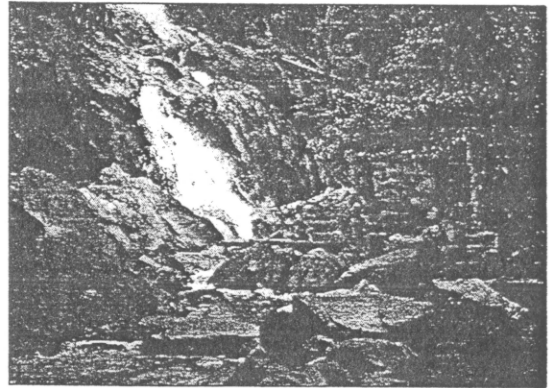
คลองพังพระ คลองพังพระตั้งอยู่ที่ อำเภอกระแสดินทร์

คลองพังพระ อำเภอ กระแสดินทร์ จังหวัดสงขลา

น้ำตกโดนปลิว น้ำตกโดนปลิวตั้งอยู่ที่ อำเภอหาดใหญ่ อยู่ห่างจากน้ำตกโดนงาช้างออกไปอีกประมาณ 8.4 กม. น้ำตกโดนปลิวมีความสูงประมาณ 50 ม. เป็นสายน้ำที่ไหลลงมายังแอ่งเบื้องล่าง มีบรรยากาศร่มรื่นจากร่มไม้และความเย็นจากสายน้ำตก ทำให้น้ำตกโดนปลิวเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทน้ำตกอีกแห่งหนึ่ง ที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก

น้ำตกโดนงาช้าง น้ำตกโดนงาช้าง ตั้งอยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า น้ำตกโดนงาช้าง ตำบลทุ่งคำเสา อำเภอหาดใหญ่ เป็นน้ำตกที่สวยงามแห่งหนึ่งในภาคใต้ อยู่ห่างจากหาดใหญ่ 26 กม. ไปตามถนนหาดใหญ่ รัตภูมิ น้ำตกโดนงาช้างมีทั้งหมด 7 ชั้น ชั้นที่สวยงามที่สุด คือชั้นที่ 3 สายน้ำสีขาวไหลแยกกันมาในลักษณะคล้ายงาช้าง เป็นที่มาของชื่อโดนงาช้าง (“โดน” เป็นภาษาพื้นเมืองแปลว่า “น้ำตก” โดนงาช้าง จึงหมายถึงน้ำตกรูปร่างงาช้าง) โดนงาช้างมีน้ำไหลตลอดปี มากน้อยตามฤดูกาล ภายในบริเวณโดนงาช้างยังมีเส้นทางเดินป่าไว้ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสธรรมชาติ

น้ำตกโดนงาช้าง อำเภอ หาดใหญ่

อุทยานนกน้ำคูขุด (เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบ) ตั้งอยู่ที่บ้านคูขุด หมู่ที่ 4 ตำบลคูขุด อำเภอสติงพระ ห่างจากที่ว่าการอำเภอสติงพระเข้าไปทางแยกประมาณ 3 กม. อยู่ทิศเหนือห่างจากอำเภอเมืองสงขลา 32กม. ได้รับการประกาศเป็นเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา เมื่อวันที่ 13 เมษายน 2519 มีพื้นที่อยู่ในเขตรับผิดชอบทั้งหมด 227,916 ไร่ (365 ตร.กม.) ครอบคลุมพื้นที่อำเภอเมืองสงขลา อำเภอรัตภูมิ อำเภอสติงพระ และ อำเภอกระแสสินธุ์ และพื้นที่ส่วนหนึ่งติดต่อกับ อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง

เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบ อำเภอสติงพระ

อุทยานนกน้ำคูขุดเป็นส่วนหนึ่งของทะเลสาบสงขลา จากการสำรวจของกรมป่าไม้พบว่ามียนกชนิดต่าง ๆ กว่า 112 ชนิด มีจำนวนมากในช่วงเดือนธันวาคม-เมษายน บริเวณที่ทำการอุทยานมีเรือทัวร์ที่ให้บริการในการพานักท่องเที่ยวล่องเรือเที่ยวชมบริเวณรอบๆ อุทยานนกน้ำ ในราคาประมาณ 150

บาท ใช้เวลาเที่ยวชมณประมาณ 1 ชั่วโมง เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลานี้ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็น
 เกาะ คือมีเกาะเล็กเกาะน้อยมากมาย และหุบเขาทะเลขึ้นเขียวจีเหมือนกับทุ่งหญ้ากลางทะเลซึ่งเป็น
 ธรรมชาติที่มีทิวทัศน์งดงามมาก เกาะเหล่านี้บางเกาะอยู่ในพื้นที่ของ อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง
 เช่น เกาะนางคำ เกาะญวน เกาะเสื่อ เกาะหมาก และบางเกาะไม่มีผู้คนอาศัยอยู่ แต่มีนักท่องเที่ยว
 เดินทางไปเที่ยวชมเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีบรรยากาศเหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ เช่น เกาะ
 บรรทม เกาะคำเหยง เกาะกระ เกาะโคบ ซึ่งเกาะเหล่านี้มีลักษณะภูมิประเทศด้านหนึ่งติดกับทะเลสาบ
 อีกด้านเป็นภูเขาเล็กๆ เหมาะแก่การนั่งดูนกเนื่องจากบริเวณดังกล่าวมีต้นราโพ และต้นจากจำนวนมาก
 จึงเป็นที่อยู่และที่วางไข่ของนกอีโก้ง นอกจากนี้ ในพื้นที่เกาะสี่- เกาะห้า ยังเป็นเกาะที่มีการทำสัมปทาน
 เก็บรังนกนางแอ่น ทำให้แหล่งท่องเที่ยวในขอบเขตของอุทยานนกน้ำกุขุดได้รับความสนใจจาก
 นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเป็นจำนวนมาก

ตารางแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์โบราณคดีและศิลปวัฒนธรรม จังหวัดสงขลา

แหล่งท่องเที่ยว	ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	ลักษณะเด่นของสถานที่	รูปแบบกิจกรรม
อ. เมืองสงขลา			
มัสยิดอิสลาม	ศาสนสถาน	สุเหร่าสร้างในสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้น เป็นที่เคารพบูชาของ ประชาชนในท้องถิ่น	ท่องเที่ยวเชิง สถาปัตยกรรม ทำพิธีทาง ศาสนา
วัดมัชฌิมาวาส สุวรรณวิหาร	ศาสนสถาน โบราณวัตถุสถาน พิพิธภัณฑ	โบสถ์สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ภาพ จิตรกรรม ศาลาถ้ำยี่ดัดคน โบราณวัตถุ	ท่องเที่ยวเชิงศิลปกรรม และสถาปัตยกรรม
วัดเกาะถ้ำ	โบราณวัตถุสถาน ศาสนสถาน	วัด พระพุทธไสยาสน์ เจดีย์ โบราณวัตถุ	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดชัยมงคล	โบราณสถาน ศาสนสถาน	วัดเก่าแก่ เจดีย์พระบรมธาตุ	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดดินเมรุศรี สุคาราม	ศาสนสถาน	วัดสำคัญของเมืองสงขลา	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดท้ายขอ	ศาสนสถาน โบราณสถาน	กุฏิเรือนไทยป็นหยาอายุ 200 ปี บ่อน้ำ โบราณ	ท่องเที่ยวเชิง สถาปัตยกรรม
วัดเพชรมงคล	ศาสนสถาน	วัดสำคัญของเมืองสงขลา	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดโพธิ์ปฐม वास	ศาสนสถาน	วัดสำคัญของเมืองสงขลา	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดแหลมทราย	ศาสนสถาน	วัดสำคัญของเมืองสงขลา	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์

แหล่งท่องเที่ยว	ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	ลักษณะเด่นของสถานที่	รูปแบบกิจกรรม
เมืองสงขลาฝั่งแหลมสน	โบราณสถาน	ชุมชนเมือง โบราณสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ กรุงศรีอยุธยา วัดเก่า เจดีย์ พระพุทธรูป	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
เมืองสงขลาฝั่งบ่อยาง	โบราณสถาน	วัด เจดีย์ พระพุทธรูป	ท่องเที่ยวโบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
เจดีย์บนยอดเขาภู	โบราณสถาน ศาสนสถาน	วัด พระพุทธรูป เจดีย์ บนยอดเขาของเกาะยอ	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชมทิวทัศน์
เจดีย์บนยอดเขาเก้าเส้ง	โบราณสถาน	เจดีย์สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี ชมทิวทัศน์
เจดีย์บรรจุพระบรมธาตุวัดชัยมงคล	โบราณสถาน	เจดีย์โบราณบรรจุพระบรมธาตุ	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
ป้อมปืนปากน้ำแหลมทราย	โบราณสถาน	ป้อมปืนโบราณ สร้างในสมัยรัชกาลที่ 4	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี
เขาดังกวน	โบราณสถาน	เจดีย์พระธาตุคู่มืองสงขลา ผลิตพลที่ประทับรัชกาลที่ 4	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชมทิวทัศน์
แหลมสนอ่อน	อนุสรณ์สถาน	อนุสาวรีย์ และศาลกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ทิวสนสวยงาม	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ชมวิวทิวทัศน์
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพรามะรงค์	โบราณวัตถุสถาน พิพิธภัณฑสถาน	บ้านพักต้นตระกูลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ แหล่งเก็บรวบรวมหลักฐานทางประวัติศาสตร์	ศึกษาประวัติศาสตร์
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสงขลา	โบราณวัตถุสถาน พิพิธภัณฑสถาน	แหล่งเก็บรวบรวมหลักฐานทางประวัติศาสตร์เมืองสงขลา โบราณวัตถุ	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี ศึกษาประวัติศาสตร์
ศาลหลักเมือง	โบราณสถาน	ศาลหลักเมืองสงขลา สถาปัตยกรรมจีน	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี และสถาปัตยกรรม สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
ศาลาควาจารย์	โบราณวัตถุสถาน	หลักศิลาจารึกประวัติเมืองสงขลา ภาษาจีน ไทย และมลายู	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี
สถาบันทักษิณ	มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อเป็นพิพิธภัณฑสถาน	พิพิธภัณฑสถานคติชนวิทยา วิถีชีวิตท้องถิ่น	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี

แหล่งท่องเที่ยว	ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	ลักษณะเด่นของสถานที่	รูปแบบกิจกรรม
คดีศึกษา		วัฒนธรรม วรรณกรรม โบราณวัตถุ ศิลปหัตถกรรม	ศิลปหัตถกรรม ประเพณี ท้องถิ่น ชมทิวทัศน์ทะเลสาบ สงขลา
อ. สิงหนคร			
วัดเขาน้อย	โบราณสถาน ศาสนสถาน	วัด เจดีย์และพระพุทธรูปโบราณสมัย ศรีวิชัย	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดชะแล้	ศาสนสถาน	เป็นปูชนียสถานที่สำคัญ	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดบ่อทรัพย์	โบราณสถาน ศาสนสถาน	วัดเก่าสมัยรัตน โกสินทร์ตอนต้น ภูมิ โบราณ บ่อน้ำโบราณ	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดกุฎาเบ็ก	โบราณสถาน ศาสนสถาน	วัดเก่าสมัยรัตน โกสินทร์ตอนต้น	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดศิริวรรณ วาส	โบราณสถาน ศาสนสถาน	วัดเก่า	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดสุวรรณคีรี	โบราณสถาน ศาสนสถาน	วัดเก่า เจดีย์โบราณ	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดแหลมจาก	ศาสนสถาน	วัดเก่า พระพุทธรูปนอน	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
เมืองสงขลาฝั่ง เขาแดง	โบราณสถาน	ชุมชนเมืองท่าโบราณ สมัยกรุงศรี อยุธยาตอนต้น (พระเจ้าอยู่ทอง) กำแพงเมือง วัด เจดีย์ พระพุทธรูป หลักเมือง	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
เจดีย์บนยอด เขาน้อย	โบราณสถาน	วัดเก่า เจดีย์และพระพุทธรูปสมัยศรี วิชัย	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
เจดีย์ 2 องค์บน ยอดเขาค่ายม่วง	โบราณสถาน	เจดีย์สองพี่น้อง ป้อมปืน ศาลาแก่งจัน	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
บ่อแก่ง	โบราณสถาน	ชุมชนประมงจีนขึ้นลงท่าเรือ บ่อน้ำ โบราณ ป้อมปืน ซากกำแพงเมือง ซาก อาคาร	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี และสถาปัตยกรรม
ที่ฝังศพดิน ตระกูล ณ สงขลา	โบราณสถาน	สุสานดินตระกูล ณ สงขลา	ท่องเที่ยวเชิง ประวัติศาสตร์
ที่ฝังศพพระยา แขก	โบราณสถาน	สุสานสุลต่านสุลัยมาน สมัยกรุงศรี อยุธยา	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี
ศาลาหลบเสือ	โบราณสถาน	ศาลาโบราณ	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี

แหล่งท่องเที่ยว	ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	ลักษณะเด่นของสถานที่	รูปแบบกิจกรรม
			สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
อ. กระแสสินธุ์			
วัดสูงเกาะใหญ่	ศาสนสถาน	วัด พระอุโบสถสร้างด้วยหิน วิหาร พระพุทธรูป	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดทุ่งบัว	ศาสนสถาน	วัดสำคัญของเกาะใหญ่	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดเอกเชิงแส	ศาสนสถาน	วัดเก่า วัดสำคัญของกระแสสินธุ์ เกจิอาจารย์ศักดิ์สิทธิ์ (หลวงพ่อดิม)	ท่องเที่ยวเชิง โบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
ชุมชน โบราณ เกาะใหญ่	โบราณสถาน	วัด วิหาร พระพุทธรูป สระน้ำโบราณ เต่าเผา	ท่องเที่ยวเชิง โบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
เจดีย์เขารัตปูน	โบราณสถาน	เจดีย์โบราณ	ท่องเที่ยวเชิง โบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ วัดแหลมบ่อท่อ	โบราณสถาน	โบราณสถาน	ท่องเที่ยวเชิง โบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
อ. สทิงพระ			
วัดท่าคูระ	ศาสนสถาน	วัดสำคัญของสทิงพระ ดำเนินแม่อยู่ หัว	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดศีลาลอย (วัด กระ)	ศาสนสถาน	วัดสำคัญ	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดจะตังพระ	ศาสนสถาน	วัดเก่าคู่เมืองสทิงพระ เจดีย์พระ มหาธาตุสมัยศรีวิชัย วิหารพระพุทธ ไสยาสน์ ภาพเขียน	ท่องเที่ยวเชิง โบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดนางเหล้า	ศาสนสถาน	วัดเก่า เป็นที่เคารพสักการะของชุมชน ท้องถิ่น	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดพะโคะ	ศาสนสถาน	วัดเก่าสมัยอยุธยา เป็นที่หลวงพ่อด เคยจำพรรษา เจดีย์พระมหาธาตุ พระ พุทธไสยาสน์ รอยพระพุทธรบาท	ท่องเที่ยวเชิง โบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดคี่หลวง	ศาสนสถาน	วัดเก่าสมัยอยุธยา วิหารและพระ ประธานสมัยศรีวิชัย ศาลาโรงศพ สถานที่บวชนเธรของหลวงปู่หวด	ท่องเที่ยวเชิง โบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดชะแม	ศาสนสถาน	วัดเก่า เป็นที่เคารพสักการะของชุมชน ท้องถิ่น	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
เมืองสทิงพระ	โบราณสถาน	วัด พระพุทธรูป	ท่องเที่ยวเชิง โบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
ชุมชน โบราณ	โบราณสถาน	"ถ้ำวิหาร" ถ้ำขุดในภูเขา เทวรูป สระ	ท่องเที่ยวเชิง โบราณคดี

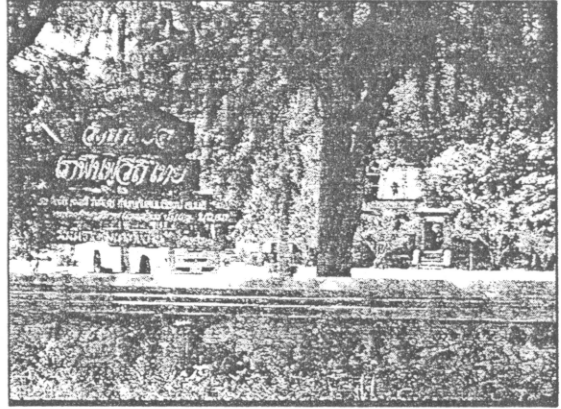
แหล่งท่องเที่ยว	ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	ลักษณะเด่นของสถานที่	รูปแบบกิจกรรม
เขาพะโคะ-เขา คูหา		น้ำ	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
ชุมชนโบราณ ชะแม - ดี หลวง	โบราณสถาน	วัด เจดีย์ พระพุทธรูป สระน้ำโบราณ ถ้ำ พระโพธิสัตว์	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
อ. ระโนด			
วัดหัวเค็ด	ศาสนสถาน	วัดเก่า	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดพังยาง	ศาสนสถาน	วัดเก่า	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดเจดีย์งาม	โบราณสถาน ศาสนสถาน	วัดเก่าสมัยศรีวิชัย เจดีย์พระมหาธาตุ วิหารพระโพธิสัตว์ศรีอริยเมตไตรย	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดสี่หยัง	โบราณสถาน ศาสนสถาน	วัดเก่าสมัยศรีวิชัย โบสถ์โบราณ	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดเชิงพง	ศาสนสถาน	วัดเก่า	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
ชุมชนโบราณสี่ หยัง-เจดีย์งาม	โบราณสถาน	วัดเก่าสมัยศรีวิชัย พระพุทธรูป เจดีย์ พระบรมธาตุ	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
ชุมชนโบราณ บ้านเชิงพง - โคกทอง	โบราณสถาน	วัด เจดีย์ พระพุทธรูปและเทวรูป สร้างจากหินปะการัง คูน้ำและสระน้ำโบราณ	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
อ. ควนเนียง			
วัดบางทิง	โบราณสถาน ศาสนสถาน	วัดเก่า สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเป็น ที่เคารพสักการะของชุมชนท้องถิ่น	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดบางเหรียง	โบราณสถาน ศาสนสถาน	วัดเก่าสมัยอยุธยาตอนปลาย เจดีย์สมัย ศรีวิชัย เป็นที่เคารพสักการะของ ชุมชนท้องถิ่น	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดคงควาดี	ศาสนสถาน	วัด เป็นที่เคารพสักการะของชุมชน ท้องถิ่น	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดบ่อหว่า	ศาสนสถาน	วัด เป็นที่เคารพสักการะของชุมชน ท้องถิ่น	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดควนเนียง	ศาสนสถาน	เป็นที่เคารพสักการะของชุมชน ท้องถิ่น	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
อ. บางกล่ำ			
วัดคงคาเลียบ	ศาสนสถาน	วัด เจดีย์ พระพุทธรูป โบสถ์และวิหาร ศิลปะไทยผสมจีนเป็นที่เคารพ	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์

แหล่งท่องเที่ยว	ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	ลักษณะเด่นของสถานที่	รูปแบบกิจกรรม
		สักการะของชาวไทยและมาเลเซีย	
วัด โศกเมือง	ศาสนสถาน	วัดเก่า	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
อ. หาดใหญ่			
วัดคลองเปล	ศาสนสถาน	วัด เจดีย์พระบรมธาตุ	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดคูเต่า	โบราณสถาน โบราณสถาน	วัดเก่าสมัยอยุธยาตอนปลาย โบสถ์เก่า และพระประธาน จิตรกรรมฝาผนัง โบราณวัตถุ	ท่องเที่ยวชมเชิงโบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัด โศกสมาน คุณ	ศาสนสถาน	วัดสำคัญของเมืองหาดใหญ่ พระ ปรารักษ์ ยอดบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดหาดใหญ่ใน	ศาสนสถาน	วัดสำคัญ พระพุทธรูปนอนขนาดใหญ่	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดอู่ตะเภา	ศาสนสถาน	วัดเก่าของเมืองหาดใหญ่	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
อ. รัตภูมิ			
ถ้ำเขารักเกียรติ	ศาสนสถาน โบราณสถาน	ถ้ำพระ เทวรูปเก่าแก่	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดเขาจิ้งโหลน	ศาสนสถาน โบราณสถาน	ถ้ำ พระพุทธรูป รอบพระพุทธรูป เป็นที่เคารพบูชาของประชาชนใน ท้องถิ่น	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดถ้ำเขาพระ	ศาสนสถาน	วัด พระพุทธรูป	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
พระพุทธรูปเขา พระ	โบราณสถาน	พระพุทธรูป เป็นที่เคารพบูชาของ ประชาชนในท้องถิ่น	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
พระพุทธรูป บนเขารัก เกียรติ	โบราณสถาน	เป็นที่เคารพบูชาของประชาชนใน ท้องถิ่น	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์

2. แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์โบราณคดีและศิลปวัฒนธรรม

วัดคงคาเลียบ ตั้งอยู่ที่บ้านหนองขวน หมู่ที่ 5 ตำบลท่าช้าง อำเภอบางกล่ำ ซึ่งจัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และ โบราณสถานที่สำคัญของจังหวัดสงขลาสังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย บนเนื้อที่ 9 ไร่ 2 งาน 93 ตารางวา วัดคงคาเลียบนี้เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่พุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศเคารพและนิยมไปนมัสการเพื่อเสริมมงคลแก่ตัวเอง

วัดท้ายขอ เป็นวัดเก่าแก่ของตำบลเกาะขอ ได้รับการประกาศให้เป็นวัดเมื่อปี พ.ศ. 2311 เป็นวัดโบราณที่มี สถาปัตยกรรมล้ำค่า ควรค่าแก่การอนุรักษ์และหวงแหน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง "กุฏิแบบเรือนไทยป็นหยา" อายุกว่า 200 ปี หลังคา ใช้กระเบื้องดินเผาเกาะขอและกระเบื้องลอนแบบเก่า มีจุดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ คือ เสาเรือนกุฏิจะไม่ฝังลงในดินแต่จะตั้งอยู่บนดินเสา ซึ่งเป็นที่รองรับเสาอันเป็นลักษณะเฉพาะของบ้านชาว

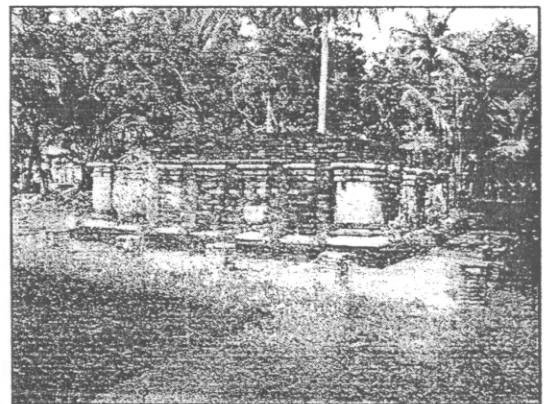

วัดท้ายขอ ตำบลเกาะขอ อำเภอ เมือง

ไทยในภาคใต้เท่านั้น นอกจากนี้วัดท้ายขอ ยังมีโบราณสถานและ โบราณวัตถุควรค่าแก่การศึกษาและเรียนรู้ อาทิ บ่อน้ำโบราณ สระน้ำโบราณ โรงเรือพระ สถูป หอระฆังที่สวยงาม และมีร่องรอยของท่าเรือโบราณ ซึ่งเคยเป็น ศูนย์กลางการคมนาคม ของชาวเกาะขอ ด้านหลังของวัดท้ายขอเป็นที่ตั้งของ เขาเพหารหรือเขาวิหาร ซึ่งประดิษฐานเจดีย์ทรงลังกาทั้งดงาม ควรค่าแก่การช่วยกันอนุรักษ์ไว้สืบไป

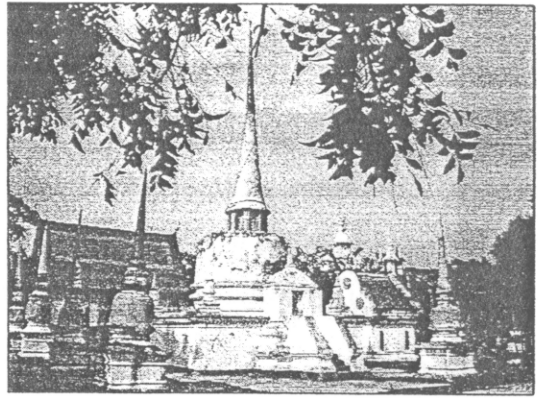
วัดบ่อทรัพย์ สันนิษฐานว่าสร้างประมาณ พ.ศ. 2360 สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ตั้งอยู่ ม.2 บ้านบ่อเตย ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร โบราณสถานภายในวัดประกอบด้วยพระอุโบสถ ซึ่งได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. 2400 กุฏิไม้โบราณ บัวเก็บบระคูก และที่สำคัญคือ บ่อน้ำใหญ่หน้าวัดที่เรียกว่า บ่อซับ ซึ่งเป็นบ่อน้ำที่ซึมซับลงมาจากภูเขาอันเป็นที่มาของชื่อวัด วัดบ่อทรัพย์ได้รับการขุดแต่งและบูรณะ โดยหน่วยศิลปากรที่ 9 สงขลา กรมศิลปากร ได้ขึ้นทะเบียนเป็น โบราณสถานแห่งชาติเมื่อ พ.ศ. 2535

วัดสี่หยัง เป็นวัดเก่าแก่ตั้งแต่สมัยศรีวิชัยภายในวัดมี โบสถ์โบราณให้ชมแม้จะอยู่ในสภาพทรุดโทรมแต่ก็เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ เหมาะสำหรับผู้นิยมชมศิลปะตามวัดจากอำเภอสติงพระ ใช้ทางหลวงหมายเลข 408 ไปทางอำเภอรโนดผ่านวัดคิหลวงไปประมาณ 4 กม. จะเห็นวัดสี่หยังอยู่ทางขวามือ วัดสี่หยังเดิมมีชื่อว่า วัดสี่กั๋ง หรือวัดสี่กั๋ง หรือวัดพระครุรองพะโคะเป็นวัดที่หลวงพ่อทวด เมื่อครั้งยังเป็นสามเณรได้เคยมาศึกษาธรรมบททศชาติที่วัดนี้

วัดสี่หยัง อำเภอ สติงพระ

วัดเจติยgangs ตั้งอยู่ที่ ตำบลบ่อตรุ อำเภอระโนด อยู่ห่างจากวัดสี่ข้งราว 2 กม. เป็นวัดขนาดเล็กมีองค์พระเจดีย์ขนาดไม่ใหญ่นัก แต่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ควรชม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจดีย์พระมหาธาตุ วัดเจติยgangsสร้างขึ้นในสมัยศรีวิชัย มีชื่อเดิมว่า วัดพระเจดีย์gangs ขึ้นกับวัดเขียนบางแก้ว คณะป่าแก้วเมืองพัทลุง

วัดเจติยgangs อำเภอ ระโนด

วัดมหัตตมังคลาราม หรือวัดหาดใหญ่ใน

เป็นวัดที่มีชื่อเสียงมากของหาดใหญ่ เนื่องจากเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปมหัตตมณฑล พระพุทธรูปปางไสยาสน์ที่มีขนาดฐานยาว 39 เมตร สูง 19 เมตร กว้าง 10 เมตร ประดิษฐานอยู่ในศาลาหลังใหญ่ตั้งโดดเด่นอยู่ภายในบริเวณวัด นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติไปนมัสการเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองทุกวัน บริเวณด้านหลังฐานพระพุทธรูปมีวัดดงมณฑลไว้ให้บูชาด้วย

วัดพะโคะพระบรมธาตุ และหลวงพ่อด

วัดเก่าแก่ที่ตั้งอยู่บนเขาภีรเพชรสิง มีบทบาททั้งทางศาสนาและปกครองในแถบสงขลา เป็นวัดที่หลวงพ่อดเคยจำพรรษา ก่อน บริเวณวัดมีเนื้อที่กว้างขวาง มีสถานที่สำคัญที่เป็นโบราณสถานตั้งอยู่บนเขา ประวัตินี้ วัดพะโคะมีชื่อเดิมว่า วัดพระราชมณฑล เป็นวัดโบราณตั้งแต่สมัยอยุธยา

หลวงพ่อดวัดพะโคะ อำเภอสทิงพระ

สร้างขึ้นสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ (พ.ศ. 2091-2111) ในปี พ.ศ. 2141 สมเด็จพระนเรศวรโปรดเกล้าฯ ให้ยกทัพตีเมืองนครศรีธรรมราช ทำให้วัดพะโคะได้รับผลกระทบจากสงครามจนสถานที่สำคัญในวัดถูกทำลาย ต่อมาสมเด็จพระรามาธิบดีได้ขอพระราชทานวัดดงบังจัญจากพระเจ้าปราสาททองเพื่อบูรณะวัดให้คงเดิม เมื่อแล้วเสร็จพระเจ้าปราสาททองจึงได้พระราชทานยอดเจดีย์ซึ่งหล่อด้วยเบญจโลหะยาว 3 วา 3 คืบ วัดพะโคะจึงมีความสำคัญสืบมาจนปัจจุบัน

สิ่งที่น่าสนใจ คือ พระสุวรรณมาลิกเจดีย์ศรีรัตนมหาธาตุ พระพุทธรูปไสยาสน์หรือพระกตมะ รอยพระพุทธรูป อนุสาวรีย์สมเด็จพระรามาธิบดีสามิราม (พะโคะ) หรือหลวงพ่อด ภาพเขียนเรื่องปริศนาธรรม นิทานจีน นิทานชาดก

วัดจะทิงพระ สร้างเมื่อปี พ.ศ. 1542 เป็นวัดเก่าแก่คู่เมืองสทิงพระ ภายในวัดมีโบราณสถานที่น่าสนใจ เช่น เจดีย์พระมหาธาตุ วิหารพระพุทธรูปไสยาสน์ (หลวงพ่อด่านอน) หอระฆัง เป็นต้น

เจดีย์พระบรมธาตุวัดชัยมงคล อยู่ภายในบริเวณวัดชัยมงคล ถนนเพชรมงคล-ชัยมงคล อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เมื่อ พ.ศ. 2435 พระอาจารย์สอนบาลีในวัดชัยมงคลี นามว่า “นะ อิศโร” เดินทางไปลังกาและมีโอกาสรู้จักกับคหบดีผู้หนึ่งซึ่งยินดีถวายพระธาตุให้แก่ท่านนะ อิศโรวิชฌาน เมื่อกลับมาสงขลาท่านได้สร้างเจดีย์เพื่อบรรจุพระบรมธาตุให้พุทธศาสนิกชนได้สักการะจนถึงทุกวันนี้

เจดีย์สองพี่น้อง เขมาแดง เป็นภูเขาขนาดใหญ่ มีป้อมปืนหลายป้อมด้วยกัน ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อให้สังเกตการณ์ข้าศึก มีอยู่กระจัดกระจายทั้งบนเขาแดงเอง และใกล้ๆ กับป้อมปืนบนยอดเขาแดงเอง ยังมีเจดีย์องค์ดำและเจดีย์องค์ขาว อันมีประวัติโดยย่อดังนี้:

เจดีย์องค์ดำ ตั้งอยู่บนยอดเขาแดง อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา เป็นเจดีย์องค์ที่ลักษณะเป็นเจดีย์ขอมไม้สิบสอง ก่อด้วยหินฉาบปูน ยอดปรักหักพัง มีสีดำ คนทั่วไปมักเรียกว่า เจดีย์องค์ดำ เจ้าเมืองพระยาคลัง (ดิศ บุนนาค) สมเด็จพระยาของค์ใหญ่ หรือเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ สร้างไว้เป็นที่ระลึกเมื่อครั้งปราบกบฏเมืองไทรบุรีสำเร็จ เมื่อ พ.ศ. 2376

เจดีย์องค์ขาว เป็นเจดีย์ขอมไม้สิบสอง ตั้งบนฐานสี่เหลี่ยมเช่นกัน องค์เจดีย์ก่อด้วยอิฐฉาบปูน สีขาว คนส่วนใหญ่มักเรียกว่า เจดีย์องค์ขาว พระยาศรีพิพัฒน์รัตนราชโกษา (ทัต บุนนาค) สมเด็จพระยาของค์น้อย หรือสมเด็จพระยามหาพิชัยญาติ ผู้เป็นน้องร่วมมารดากับพระยาพระคลังฯ สร้างไว้เป็นที่ระลึกเมื่อครั้งปราบกบฏไทรบุรี ปิดตานี ปันังและมาลายู เมื่อ พ.ศ. 2381 เมื่อปราบกบฏได้แล้วพระยาศรีพิพัฒน์รับราชการเมืองสงขลาอยู่ 2 ปี จึงได้สร้างเจดีย์ไว้บนยอดเขากลางเมืองสงขลาอีกองค์หนึ่งคู่กัน แล้วจึงยกทัพกลับกรุงเทพฯ ชาวบ้านทั่วไปเรียกเจดีย์องค์นี้ว่า "เจดีย์สองพี่น้อง" ระหว่างเจดีย์ทั้งสองมีศาลาแก่งเงิน ชำรุดเหลือแต่พื้นกับผนังที่เจาะช่องหน้าต่างเป็นวงกลมองค์เจดีย์ทั้งสองได้รับการขุดแต่งบูรณะจากหน่วยศิลปากร 9 สงขลา กรมศิลปากรและขึ้นทะเบียนเป็น โบราณสถานแห่งชาติเมื่อ พ.ศ. 2525

เจดีย์บนยอดเขาน้อย เป็นวัดเก่าแก่มากวัดเดียวที่อยู่ในพื้นที่เมืองสงขลาเก่าเขาแดงของอำเภอสิงหนคร ตั้งอยู่บนเชิงเขาน้อย สันนิษฐานว่าสร้างมาตั้งแต่สมัยศรีวิชัย มีพระเจดีย์เป็นโบราณสถานสำคัญที่ภายในบรรจุพระพุทธรูปปั้นปางมารวิชัยไว้

ศาลหลักเมือง ศาลหลักเมืองจังหวัดสงขลา ที่ตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สร้างขึ้นพร้อมการสร้างเมืองสงขลา

สุสานสุลด่านสุลัยมาน สุสานสุลด่านสุลัยมาน ชาร์ ตั้งอยู่ริมทางสายสิงหนคร-ระโนด ใกล้กับที่ว่าการอำเภอสิงหนคร มีลักษณะเป็นสุสานที่ทำศาลาครอบไว้ และมีจารึกภาษาอาหรับบอกไว้ สุลด่านสุลัยมานเป็นบุตรของคาโต๊ะ โมกอลหรือโมกุล ซึ่งเป็นผู้สถาปนาเมืองสงขลาฝั่งเขาแดง และสุลด่านสุลัยมานก็ได้เป็นข้าหลวงใหญ่ในแผ่นดินสมัยกรุงศรีอยุธยา จนถึงสมัยพระเจ้าปราสาททองได้เกิดเหตุการณ์ไม่สงบขึ้น สุลด่านสุลัยมานจึงได้ตั้งตนเป็นกษัตริย์ขึ้นนามว่า พระเจ้าเมืองสงขลา ที่ 1 และได้ประกาศเอกราชแข็งเมือง แต่ต่อมากรุงศรีอยุธยาได้ส่งกองทัพมาตีแตก เมื่อ พ.ศ. 2223

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสงขลา ตั้งอยู่ที่ถนนจะนะ ตัวอาคารสร้างขึ้นโดยพระยาสุนทรารักษ์ (เนตร ณ สงขลา) เมื่อ พ.ศ. 2341 ต่อมาพระวิจิตรวราสารักษ์ (เจ้าพระยายมราช) ใช้เป็นจวนพักข้าหลวงพิเศษตรวจราชการเมืองสงขลาและนครศรีธรรมราช เมื่อ พ.ศ. 2437 และใช้เป็นศาลาว่าการมณฑลนครศรีธรรมราช เมื่อ พ.ศ. 2439 ปัจจุบันเป็นพิพิธภัณฑ์ เก็บรวบรวมโบราณวัตถุต่างๆ มากมายตั้งแต่ก่อนสมัยประวัติศาสตร์จากบ้านเชียงและสมัยหินกลาง หินใหม่จากกาญจนบุรี และโบราณวัตถุสมัยก่อนประวัติศาสตร์ถึงสมัยศรีวิชัยซึ่งพบที่ภาคใต้ด้วย

พิพิธภัณฑ์พระารักษ์ (พระธำมระง) ตั้งอยู่ที่ถนนจะนะใกล้กับพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสงขลา อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ซึ่งเป็นสถานที่ตั้งบ้านพักเดิมของรองอำมาตย์โทขุนวินิจทัศนกรรม (บึง ดิณสุลานนท์) บิดาของ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ พิพิธภัณฑ์ฯ เป็นสถาปัตยกรรมแบบเรือนไทยที่สร้างขึ้นเพื่อจำลองสถานที่เกิดของ ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ อดีตนายกรัฐมนตรีและรัฐบุรุษ ซึ่งเป็นชาวจังหวัดสงขลา จากคำบอกเล่าความทรงจำในอดีตสมัยที่บิดาของท่านดำรงตำแหน่งพัสดีเรือนจำสงขลา “พระธำมระง” เป็นตำแหน่งเก่าของข้าราชการกรมราชทัณฑ์ ที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีควบคู่กับตำแหน่งพัสดีปรากฏหลักฐานอยู่ในกฎหมายตราสามดวง และอักษรลักษณะต่างๆ ตำแหน่งพระธำมระงได้ใช้ติดต่อกันมาตลอดจนได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 ตำแหน่งพระธำมระงจึงได้ถูกยกเลิกไป

สถาบันทักษิณคดีศึกษา ตำบลเกาะยอ อำเภอเมืองสงขลาได้รวบรวมและจัดแสดงศิลปวัตถุและโบราณวัตถุ รวมทั้งวิถีชีวิต ของชาวใต้ไว้อย่างเป็นหมวดหมู่ ทั้งหมดอยู่ในพิพิธภัณฑ์คดีชนวิทยา สถาบันทักษิณฯ มีหอสำหรับชมทิวทัศน์ของเกาะยอและทะเลสาบสงขลา และมีห้องพักไว้บริการสำหรับบริการนักท่องเที่ยว

ป้อมคูเมืองและกำแพงเมือง ตั้งอยู่บริเวณเขาแดง อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นป้อมที่สร้างอยู่ริมคูเมือง สร้างขึ้นในสมัยอยุธยา เป็นป้อมบนกำแพงเมืองบนเขาหลุมนฝั่งศพของสุดด้านสุดขั้วมาน

ตารางเทศกาลและงานประเพณีของจังหวัดสงขลา

เทศกาล/ประเพณี	วัน/เวลา และสถานที่จัด	รายละเอียด
งานประเพณีสงกรานต์	13 เมษายน ของทุกปี บริเวณถนนนิพัทธ์อุทิศ 1, 2, 3 อ.หาดใหญ่	ชาวมลายูเชื้อและสิงคโปร์นิยมเดินทางมาร่วมสนุกกับชาวไทยในเทศกาลนี้เป็นที่สนุกสนาน
งานเกษตรภาคใต้	กรกฎาคม-สิงหาคม คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร เช่น การจำหน่ายผลผลิต ภัณฑการเกษตรจากจังหวัดภาคใต้ การประกวดผลผลิต การสาธิตต่างๆ
งานวัฒนธรรมสัมพันธ์	กรกฎาคม-สิงหาคม สถาบันราชภัฏสงขลา	การแสดงนาฏศิลป์ ศิลปวัฒนธรรมทั้งจากภาคต่างของประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน เช่น มลายูเซีย อินโดนีเซีย เพื่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกันและมีการออกร้านจำหน่ายสินค้า
งานเทศกาลทำบุญเดือนสิบ	ช่วงแรม 1-15 ค่ำ เดือนกันยายน อำเภอสทิงพระ	ชาวบ้านมีการจัดอาหารต่างๆ ไปทำบุญตามวัดเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว จัดงานเทศกาลนี้แปลกไปจากที่อื่น คือมีการแห่หุ่นทองสูงเพื่อใช้แทนญาติหรือผู้อาวุโสที่เป็นที่นับถือของชาวบ้าน

เทศกาล/ประเพณี	วัน/เวลา และสถานที่จัด	รายละเอียด
งานประเพณีลากพระและตักบาตรเทโว	แรม 1 ค่ำ เดือน 11 (ประมาณเดือนตุลาคม) ณ อำเภอเมืองสงขลา	พิธีจะเริ่มก่อนวันงานด้วยการห่มผ้าพระเจดีย์บนยอดเขาคังควน ในวันงานเวลาเช้าจะเป็นพิธีตักบาตรเทโวบริเวณเชิงเขา พระสงฆ์หลายร้อยรูปจะเดินลงมาจากเขาเพื่อรับบิณฑบาตรจากพุทธศาสนิกชน ตอนสายจะมีเรือพระจากวัดต่างๆในเขตจังหวัดสงขลาเคลื่อนผ่านให้พุทธศาสนิกชนได้ร่วมทำบุญและลากพระตามความเชื่อที่ว่าจะได้บุญกุศลสูง เรือพระจะมารวมกันที่บริเวณสระบัวเพื่อร่วมประกวดการตกแต่งเรือพระ นอกจากนี้ ภายในงานยังมีการแสดงศิลปวัฒนธรรมด้วย
งานเทศกาลโคมไฟไหว้พระจันทร์	จัดขึ้นในวันขึ้น 15 ค่ำเดือนสิบ บริเวณศาลเจ้าชางเจียงกุน วัดหรงษ์ประดิษฐกรรม อ.หาดใหญ่	ภายในงานมีขบวนแห่โคมไฟและมหรสพเงินขบวนมังกร เชิดสิงโต ชมโคมไฟยักษ์และการประกวดโคมไฟตามบ้านเรือนราษฎร

ตาราง สินค้า หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นชื่อของ จังหวัดสงขลา

ชื่อผลิตภัณฑ์	ประเภท	ชื่อผู้ผลิต	แหล่งผลิต
กล่องแพคกิ่งเสื่อกระจูด-ใบเตยแปรรูป	ของใช้และของประดับตกแต่ง	อนุรักษ์และพัฒนาหัตถกรรมเส้นใยพืชธรรมชาติภาคใต้	139/38 ม.2 ต.พะวง อ.เมือง
ผ้าทอมือเกาะขอม	ของใช้และของประดับตกแต่ง	กลุ่มราชวัฒน์แสงส่องหล้าที่ 1	38 ม.3 ต.เกาะขอม อ.เมือง
เมล็ดมะม่วงหิมพานต์เคลือบน้ำตาลโตนด	อาหาร	กลุ่มสตรีบ้านชะแม	39/1 ม.6 ต.ดีหลวง อ.สทิงพระ
ผ้าฝ้ายขกดอกทอมือ	ผ้าและเครื่องแต่งกาย	กลุ่มทอผ้ากระแสดินธุ์	62/2 ม.3 ต.กระแสดินธุ์ อ.กระแสดินธุ์
ผ้าทอเกาะขอม	ผ้าและเครื่องแต่งกาย	กลุ่มผ้าทอร่วมไท	53 ม.5 ต.เกาะขอม อ.เมือง
ชุดเครื่องประดับสตรี (เข็มกลัดเสื่อและค่างหู)	ศิลปประดิษฐ์และของที่ระลึก	กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเขารูปช้าง	17/4 ม.1 ต.เขารูปช้าง อ. เมืองสงขลา
ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว	ศิลปประดิษฐ์และของที่ระลึก	กลุ่มหัตถกรรมกะลามะพร้าวบ้านหน้าถ้ำ	100 ม.6 ต.ปาดังเบซาร์ อ.สะเตาะ
ผ้าทอสอดดิน	ผ้าและเครื่องแต่งกาย	กลุ่มทอผ้าบ้านอ่าวทิง	37 ม.4 ต.รัตภูมิ อ.ควนเนียง

ชื่อผลิตภัณฑ์	ประเภท	ชื่อผู้ผลิต	แหล่งผลิต
ผลิตภัณฑ์กระเป๋าดันก้าน ตุปฎายีและเครื่องใช้	ของใช้และของประดับตกแต่ง	แม่บ้านการเคหะสงขลา ผลิตภัณฑ์ดันก้านตุปฎายี	177/464 ม.9 ต.เขารูปช้าง อ. เมืองสงขลา
กระเป๋ายาไตล โคมไฟไฟ ตาล กล่องทิวชู กระเป๋ ยาไตล ฯ	ของใช้และของประดับตกแต่ง	กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ่อใหม่	34 ม.7 ต.ดีหลวง อ.สทิง พระ
กรงนกเขา	ของใช้และของประดับตกแต่ง	กลุ่มกรงนกเขา	3/1 ม.8 ต.ป่าชิง อ.จะนะ
ตัดเย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป สมุด บุหงาปาเต๊ะ	ผ้าและเครื่องแต่งกาย	กลุ่มบุหงาปาเต๊ะ	122 ม.3 ต.เทพา อ.เทพา
ผ้าบาติก	ผ้าและเครื่องแต่งกาย	ทำผ้าบาติก	59/1 ม.1 ต.กระแสสินธุ์ อ.กระแสสินธุ์
ผ้าคลุมลายชุดเจ้าสาว	ผ้าและเครื่องแต่งกาย	ปักคลุมลายผ้าและชุดเจ้าสาว	544 ม.9 ต.กำแพงเพชร อ. รัตภูมิ
ไวน์สมุนไพรกระชายดำ	เครื่องดื่ม	กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตร ชนภูมิ	218 ม.11 ต.กำแพงเพชร อ.รัตภูมิ
สมุนไพร ไพร ลาวัลย์	สมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร	กลุ่มรวมใจภักดิ์	52 ม.11 ต.ปรีก อ.สะเดา
เครื่องปั้นดินเผา (ชนิด เคลือบไฟสูง)	ศิลปประติมากรรมและของที่ระลึก	กลุ่มบางกล้าดินเผา	39 ม.1 ต.บางกล้า อ.บาง กล้า
แชมพูสมุนไพร คริมนวด ครีมอาบน้ำโคลนหมักผสม ฯลฯ	สมุนไพรที่ไม่ใช่อาหาร	อากรณบ้านสมุนไพร	247/3 ม.5 ต.สทิงหม้อ อ.สิงหนคร
หนังปลากระพงแห้ง	อาหาร	กลุ่มผลิตและแปรรูปอาหาร ทะเลสาบสงขลา	18/1 ม.4 ต.เกาะขย อ. เมืองสงขลา
ยาสาหร่ายผมนาง	อาหาร	แม่บ้านเกษตรกรเกาะขย	32/1 ม.4 ต.เกาะขย อ.เมืองสงขลา
ขนมงาขาว-ดำ, ถั่ว-งาคั่ว-งา ขาวขนมโก๋ เมล็ดมะม่วง ฯ	อาหาร	กลุ่มสตรีอาชีพทำขนมพื้นบ้าน	60 ม.8 ต.ดีหลวง อ.สทิง พระ
ขนมทองม้วน ทองพับ ขนม โก๋ขนมข้าวม้าวกรอบเนย	อาหาร	กลุ่มสตรีสหกรณ์บ้านชุมพล	23/1 ม.7 ต.ชุมพล อ.สทิง พระ
น้ำบูดู ข้าวยาสำเร็จรูป	อาหาร	กลุ่มทำน้ำบูดูข้าวยา	115/2 ม.9 ต.จะโหนด อ. จะนะ
น้ำพริกนรก น้ำพริกสวรรค์ น้ำพริกแมงดา	อาหาร	กลุ่มน้ำพริกบ้านทุ่งลุง	18 ม.1 ต.บ้านพรุ อ. หาดใหญ่

ชื่อผลิตภัณฑ์	ประเภท	ชื่อผู้ผลิต	แหล่งผลิต
น้ำส้มสายชูหมักจาก ตาลโคנד	อาหาร	กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรร่ำแดง	25 ม.3 ต.ร่ำแดง อ.สิงหนคร

ส่วนที่ ก-3

รายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดปัตตานี

จังหวัดปัตตานี

ตารางแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดปัตตานี

แหล่งท่องเที่ยว	ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	ลักษณะเด่นของสถานที่	รูปแบบกิจกรรม
อ. เมือง			
สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์	มนุษย์สร้างขึ้น ประเภทสวนสาธารณะ	สวนสาธารณะ สวนสุขภาพ อนุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้า	พักผ่อน ออกกำลังกาย
สวนสมเด็จพระเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ (สวนแม่-ลูก)	มนุษย์สร้างขึ้น ประเภทสวนสาธารณะ	สวนสาธารณะ สะพานไม้ หอชมวิว	พักผ่อน
สวนเจ้าทะเล	มนุษย์สร้างขึ้น ประเภทสวนสาธารณะ	ที่ประดิษฐานพระบรมรูปกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ร่มรื่น	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
ปากน้ำปัตตานี	ธรรมชาติ วิถีชีวิต	หมู่บ้านชาวประมงขนาดใหญ่ ทิวมะพร้าว	ศึกษาวิถีชีวิต พักผ่อน
อ. โกลโพนี			
น้ำตกทรายขาว	ธรรมชาติ	น้ำตกจากหน้าผาสูงชัน	ศึกษาธรรมชาติ พักผ่อน
น้ำตกโผนเือง	ธรรมชาติ	สายน้ำคดเคี้ยว น้ำตก 7 ชั้น	ศึกษาธรรมชาติ พักผ่อน
น้ำตกอรัญวาริน	ธรรมชาติ	น้ำตก 7 ชั้น แต่ละชั้นลักษณะ โคนเด่นแตกต่างกัน	ศึกษาธรรมชาติ พักผ่อน
จุดชมทิวทัศน์ "ยอดเขาหินช้าง"	ธรรมชาติ	ลานกว้างบนยอดเขา	ชมทิวทัศน์
แก่งหินห้วยลำพะยา	ธรรมชาติ	แก่งหินสวยงาม	ชมทิวทัศน์
น้ำตกพระไม้ไผ่	ธรรมชาติ	น้ำตกจากผาสูง ลานหินขนาดใหญ่ มีพระพุทธรูป	ศึกษาธรรมชาติ สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
อ. ยะหริ่ง			
หาดตะโลเกาปรี	ธรรมชาติ	หาดทราย ร้านอาหาร มีเรือกอบและจำนวนมาก	ชมทิวทัศน์ พักผ่อน
แหลมดาซี (แหลมโพธิ์)	ธรรมชาติ วิถีชีวิต	หาดทราย อ่าวปัตตานี	ชมทิวทัศน์ พักผ่อน

แหล่งท่องเที่ยว	ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว	ลักษณะเด่นของสถานที่	รูปแบบกิจกรรม
		แหลม	
ศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนชะอำ	ธรรมชาติ	ศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน เส้นทางศึกษาธรรมชาติ พรรณพืช ตั๊กป่า	ศึกษาธรรมชาติ
อ. ปะนาเระ			
หาดปะนาเระ	ธรรมชาติ วิถีชีวิต	หมู่บ้านชาวประมง เรือกอและ เรือประมงนานาชนิด	ศึกษาวิถีชีวิต พักผ่อน
หาดแม่แย้ม	ธรรมชาติ	หาดทราย โขดหิน	ชมทิวทัศน์ พักผ่อน
หาดราชรักษ์	ธรรมชาติ	หาดทราย โขดหิน	ชมทิวทัศน์ พักผ่อน
หาดชลาสัย	ธรรมชาติ	หาดทราย บึงขนาดใหญ่	ชมทิวทัศน์ พักผ่อน
หาดมะรวด	ธรรมชาติ	เขาหินขนาดเล็กซ้อนทับกัน	ชมทิวทัศน์ พักผ่อน
อ. สายบุรี			
หาดวาสุกรี	ธรรมชาติ	หาดทราย ทิวสน ที่พัก	ชมทิวทัศน์ พักผ่อน
อ. ทนงจิก			
หาดรัชดาภิเษก	ธรรมชาติ	หาดทราย ทิวสนสวยงาม	ชมทิวทัศน์ พักผ่อน
อ. ไม้แก่น			
หาดบางสาย	ธรรมชาติ	หาดทราย	ชมทิวทัศน์ พักผ่อน
หาดป่าใหม่	ธรรมชาติ	หาดทราย	ชมทิวทัศน์ พักผ่อน
หาดทรายชายบึง	ธรรมชาติ	หาดทราย บึงขนาดใหญ่	ชมทิวทัศน์ พักผ่อน
อ. กะป้อ			
น้ำตกนาริน	ธรรมชาติ	น้ำตก	ชมทิวทัศน์ พักผ่อน

1. แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ

สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ ตั้งอยู่ที่ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมือง ห่างจากตัวเมืองประมาณ 1 กม. เป็นสวนสาธารณะที่จัดสร้างขึ้นบริเวณริมทะเลสาบแม่น้ำปัตตานีฝั่งซ้าย ไปจนถึงกับมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นสวนป่าชายเลนที่ตกแต่งด้วยไม้ดอกไม้ประดับทิวทัศน์สวยงามร่มรื่น จึงมีผู้นิยมไปพักผ่อนกันมาก

แก่งหินห้วยลำพะยา ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว เป็นแก่งหินที่สวยงามมีแนว ลำธารห้วยลำพะยา เหมาะในการเดินทางไปชมธรรมชาติ และพักผ่อนหย่อนใจ นอกจากนี้ ยังมีอ่างเก็บ

น้ำเชื่อมกับเชือกดำพะยา เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจได้อีกบริเวณหนึ่งด้วย ตั้งอยู่บริเวณป่าเหนือบ้านดำพะยา ตำบลดำพะยา อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา

จุดชมทิวทัศน์ "ยอดเขาหินช้าง" ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว เป็นยอดเขาอีกยอดหนึ่งของเทือกเขานางจันท์ มีความสูงประมาณ 500 ม.จากระดับทะเลปานกลาง บนยอดเขามีลานกว้างประมาณ 2 ไร่ มีก้อนหินขนาดใหญ่ สามารถมองเห็นจากดินเขา รูปร่างลักษณะคล้ายช้าง หรือรูปสัตว์โบราณ สามารถมองเห็นทัศนียภาพของพื้นที่ราบตอนล่าง และที่ชายทะเลของจังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นจุดชมทิวทัศน์ที่สวยงามมากจุดหนึ่ง ตั้งอยู่บริเวณที่ทำการอุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว หมู่ที่ 5 ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

น้ำตกทรายขาว ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว เป็นน้ำตกที่ตกจากหน้าผาสูงประมาณ 40 ม. ไหลจากยอดเขานางจันท์ สายน้ำไหลตามแนวหุบเขาลงสู่ที่ราบเบื้องล่าง คดเคี้ยวลดหลั่นลงมาเป็นชั้นๆ ซึ่งบางตอนเกิดเป็นแอ่งน้ำขนาดใหญ่ ลึก และเป็นหน้าผาสูงชัน มองดูสวยงาม มีทางเท้าเดินขึ้นถึงตัวน้ำตกระยะทางประมาณ 400 ม. สองข้างทางลำธารมีก้อนหินใหญ่น้อยและต้นไม้ขึ้นปกคลุมตลอดทางเดินให้ความร่มรื่นและสวยงามเป็นอย่างยิ่ง ตั้งอยู่บริเวณ หมู่ที่ 5 ตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

น้ำตกโฝงโฝง ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว เป็นน้ำตกที่เกิดจากเทือกเขานางจันท์ มีความสูงประมาณ 80 ม. เป็นน้ำตกที่ไหลตกลดหลั่นลงมาเป็นชั้นบันได มี 7 ชั้น จากที่ราบชั้นล่างสุด ซึ่งมีแอ่งน้ำตกขนาดใหญ่ มองขึ้นไปยังผา น้ำตกชั้นบน จะมองเห็นน้ำตกไหลลงมาเป็นสายน้ำคดเคี้ยวตามหน้าผาและโขดหิน พื้นที่บริเวณสองข้างลำธารและบริเวณใกล้น้ำตกมีความร่มรื่นถูกปกคลุมด้วยกิ่งใบของพรรณไม้นานาชนิดซึ่งขึ้นอยู่หนาแน่น อยู่บริเวณบ้านโฝงโฝงใน หมู่ที่ 8 ตำบลปากถ่อ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ใช้เส้นทางสายปัตตานี-ยะลา ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 409 มีทางแยกขวาที่บ้านปากถ่ออีก 6 กม. ถึงน้ำตกโฝงโฝง

น้ำตกพระไม้ไผ่ ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว เป็นน้ำตกที่เกิดจากต้นน้ำยอดเขาใหญ่ ไหลลงสู่แม่น้ำเทพา เป็นน้ำตกขนาดเล็ก ตกจากผาหินกว้างประมาณ 10 ม. มีความสูงประมาณ 40 ม. ซอกซอนไปตามโขดหินจนถึงลานหินแกรนิตขนาดใหญ่ จากนั้นสายน้ำจะแผ่กว้างออกแล้วไหลลงสู่ลำธารเบื้องล่างซึ่งจะไหลไปรวมกับแม่น้ำเทพา บริเวณน้ำตกมีพระพุทธรูปซึ่งชาวบ้านโหนดร่วมใจกันสร้างไว้ นามว่า “พระเวฬุวัน” น้ำตกพระไม้ไผ่อยู่ห่างจากน้ำตกทรายขาว 12 กม. ตั้งอยู่ที่บ้านห้วยบอน

หมู่ที่ 2 ตำบลบ้านโหนด อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา ใช้เส้นทางสายทรายขาว-สะบ้าย้อย มีทางแยกซ้ายที่บ้านโหนดอีก 3 กม. เข้าสู่ น้ำตก

น้ำตกพรุบอน ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว เป็นน้ำตกที่เกิดจากต้นน้ำของยอดเขาใหญ่ มีหลายชั้นตั้งอยู่ในท้องที่บ้านแกแคะ ตำบลธารคีรี อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา มีสภาพป่าที่สมบูรณ์เหมาะในการเดินป่าเพื่อศึกษาธรรมชาติ

น้ำตกอรุณวารินทร์ ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว เป็นน้ำตกที่ไหลลงมาจากเทือกเขานางจันทร์ อีกด้านหนึ่งของน้ำตกทรายขาว ลักษณะน้ำตกจะแบ่งออกเป็นชั้นๆ รวม 7 ชั้น แต่ละชั้นจะห่างกันประมาณ 300-500 ม. ในแต่ละชั้นของน้ำตก จะมีลักษณะสวยงามแตกต่างกันออกไป มีลักษณะพิเศษ โคนเด่นเป็นของตัวเอง น้ำตกทั้ง 7 ชั้น จะมีลำธารไหลคดเคี้ยวและมีแอ่งน้ำอยู่ด้านหน้า น้ำตกขนาดด้วยกล้วยไม้ป่าเป็นแนวทั้งสองข้างทางเดิน ชั้นบนสุดเป็นผาหินสูง 20 ม. สายน้ำตกลงมาตามโขดหินลดหลั่นกันลงสู่แอ่งน้ำตกเบื้องล่าง น้ำตกอรุณวารินอยู่ในอยู่ในท้องที่ หมู่ที่ 5 ตำบลทุ่งพลา อำเภอโคกโพธิ์ ทางเข้าอยู่บริเวณกม.ที่ 33 ตรงวัดห้วยเงาะ เลี้ยวขวาเข้าไปอีกประมาณ 7 กม.จะถึงน้ำตก

เส้นทางเดินป่าสู่ยอดเขาสันกาลาศิรี ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว นอกจากพืชพรรณและสัตว์ป่ามากมายแล้ว ระหว่างทางยังมีสิ่งที่น่าสนใจ เช่น ถ้ำวิปัสสนาเขาหินช้าง หินสลักพระนามาภิไธยสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ จุดชมทิวทัศน์เขาหินช้าง จุดรอยต่อของ 3 จังหวัด ฯลฯ ผู้สนใจติดต่อขอเจ้าหน้าที่นำทางได้ที่ทำการอุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว แต่จะเปิดให้เดินป่าเฉพาะในช่วงเดือนกุมภาพันธ์-กรกฎาคม โดยมีเจ้าหน้าที่นำทางคอยให้ความรู้ตลอดเส้นทาง

อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว น้ำตกทรายขาว เดิมชาวบ้านเรียกว่า น้ำตกตะโกน มีต้นน้ำเกิดจากยอดเขานางจันทร์ในทิวเขาทรายขาว เทือกเขาสันกาลาศิรี ถูกค้นพบโดยพระครูศรีรัตนากร (ท่านสีแก้ว) เจ้าอาวาสวัดทรายขาว เมื่อปี 2475 อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาวมีพื้นที่ครอบคลุมป่าสงวนแห่งชาติเขาใหญ่ ในท้องที่อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี อำเภอเมืองยะลา อำเภอยะหา จังหวัดยะลา และป่าสงวนแห่งชาติป่าเทือกเขาสันกาลาศิรี ในท้องที่อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา ประกอบด้วยจุดเด่นตามธรรมชาติและน้ำตกที่สวยงาม สภาพป่าอุดมสมบูรณ์ ร่มรื่นไปด้วยพรรณไม้และสัตว์ป่านานาชนิดที่ควรแก่การศึกษาหาความรู้เป็นอย่างยิ่ง ครอบคลุมเนื้อที่ประมาณ 68,750 ไร่ หรือ ประมาณ 110 ตร.กม. กรมป่าไม้ได้จัดตั้งวนอุทยานน้ำตกทรายขาวเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2497 และวนอุทยาน โกงโง่ง เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2527 ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบดูแลของสำนักงานป่า ไม้เขตปัตตานี เนื่องจากวน

อุทยานทั้ง 2 แห่ง มีบริเวณอาณาเขตติดต่อกัน กรมป่าไม้จึงได้มีคำสั่งที่ 1759/2528 ลงวันที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2528 ให้ นายตระกูล คุณาพัทธ์ นักวิชาการป่าไม้ 7 หัวหน้าฝ่ายจัดการวนอุทยาน ไปสำรวจหาข้อมูลวนอุทยานทั้ง 2 แห่ง และบริเวณใกล้เคียงเพื่อรวมพื้นที่วนอุทยานทั้ง 2 แห่ง จัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติ และต่อมา นายปรีชา บุญมี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดปัตตานี และ นายเกรียงศักดิ์ ศักดิ์เกษมทร สมาชิกสภาจังหวัดปัตตานี ได้มีหนังสือลงวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2530 ถึง พลเอกหาญ ลีลาพันธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สนับสนุนให้รวบรวมวนอุทยานทั้ง 2 แห่ง และขอให้สำรวจบริเวณน้ำตกอรุณวาริน ซึ่งอยู่ใกล้เคียงกันรวมจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติด้วย ตามรายงานผลการสำรวจตามหนังสือที่ กษ 0713/005 ลงวันที่ 30 เมษายน 2530 สรุปได้ว่า เห็นสมควรผนวกพื้นที่วนอุทยานทั้ง 2 แห่ง เข้าด้วยกันเนื่องจากอยู่ใกล้กันและเป็นเทือกเขาเดียวกัน เหมาะที่จะจัดตั้งเป็นอุทยานแห่งชาติ กองอุทยานแห่งชาติได้มีหนังสือที่ กษ.0713/508 ลงวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2530 เสนอกรมป่าไม้ โดย นายไพโรจน์ สุวรรณกร รองอธิบดีกรมป่าไม้ ปฏิบัติหน้าที่แทนอธิบดีกรมป่าไม้ ได้มีบันทึกสั่งการลงวันที่ 1 มิถุนายน พ.ศ. 2530 ให้กองอุทยานแห่งชาติดำเนินการยกฐานะรวบรวมวนอุทยานทั้ง 2 แห่ง นี้เป็นอุทยานแห่งชาติ กองอุทยานแห่งชาติจึงได้มีหนังสือด่วนมาก ที่ กษ 0713/950 ลงวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2530 เสนอโดยกรมป่าไม้มีคำสั่งที่ 1477/2530 ลง วันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2530 ให้ นายอุดม ชกทวี เจ้าพนักงานป่าไม้ 4 ไปดำเนินการสำรวจและจัดตั้งป่าเขาใหญ่ ในท้องที่ ตำบลป่าบอน (ปัจจุบันแยกเป็นตำบลช้างให้ตก) ตำบลนาประคู้ ตำบลทรายขาว ตำบลทุ่งปลา ตำบลปากล่อ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ตำบลพะยา อำเภอเมืองยะลา ตำบลตาชี อำเภอยะหา จังหวัดยะลา และ ป่าเทือกเขาสันกาลาศีรี ในท้องที่ตำบลบ้านโหนด ตำบลเปียน ตำบลธารคีรี อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา ให้เป็นอุทยานแห่งชาติ พื้นที่ทั้งหมดอยู่บริเวณเทือกเขาสันกาลาศีรี ซึ่งเป็นเทือกเขายาวที่สลับซับซ้อนติดต่อกัน มียอดเขานางจันทร์เป็นยอดเขาที่สูงที่สุด ส่วนใหญ่พื้นที่จะลาดลงไปทางทิศตะวันตก เป็นที่เนินเขา และเป็นที่ราบ ดินจะเป็นดินเหนียวปนทราย หินเป็นปูนและหินแกรนิต เป็นต้น ลำห้วย (ลำธาร) ทรายขาว ห้วยโผงโผง ห้วยบอน ห้วยแกแคะ ห้วยลำหยัง ห้วยคลองเรือ ห้วยต้นตะเคียน ห้วยลำซิง ห้วยลำพะยา ฯลฯ เหล่านี้จะไหลมารวมกันเป็นแม่น้ำเทพา

พืชพรรณและสัตว์ป่า

สภาพพื้นที่อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาวปกคลุมด้วยป่าดิบชื้นที่อุดมสมบูรณ์ ชนิดไม้ที่สำคัญได้แก่ ยาง สยา กระบาก กาลอ หลุมพอ ไข่เขียว สะตอ เหียง ตะเคียนทอง ฯลฯ พืชพื้นล่างได้แก่ ระกำ หวาย เฟิร์น เต่าวัลย์ และกล้วยไม้ชนิดต่างๆ สัตว์ป่าที่พบได้แก่ เลียงผา หมูป่า เก้ง มั่น กระจง ลิง ค่าง ชะนี อีเห็น กระรอก นกขุนทอง นกกางเขน นกปรอด เขี้ยว นกคู้เหว่า ตะพาบน้ำ งูเหลือม งูเห่า งูกระจับ ตะกวด กบ เขียด กง รวมทั้งกิ้งก่า และปลาชนิดต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในลำห้วย ลำธาร

สิ่งอำนวยความสะดวก

- ที่พักแรม/บ้านพัก มีบ้านพักให้บริการแก่นักท่องเที่ยว
- สถานที่กางเต็นท์/เต็นท์ มีพื้นที่กางเต็นท์ พร้อมห้องน้ำ-ห้องสุขารวม ไว้ให้บริการ นักท่องเที่ยวสามารถนำเต็นท์มากางเอง หรือติดต่อขอใช้บริการเต็นท์ของอุทยานแห่งชาติ ซึ่งมีค่าบริการอยู่หลายอัตราขึ้นอยู่กับชนิด ขนาดของเต็นท์ และอุปกรณ์ประกอบอื่นๆ

- ที่จอดรถ มีลานจอดรถให้บริการแก่นักท่องเที่ยว
- บริการอาหาร มีร้านอาหารไว้บริการนักท่องเที่ยว

ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ให้บริการข้อมูลเกี่ยวกับอุทยานแห่งชาติ นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาขอรับบริการข้อมูลได้ทุกวัน ไม่เว้นวันหยุดราชการ ระหว่างเวลา 8.00 - 16.30 น.

การเดินทาง

ที่ทำการอุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว ตั้งบริเวณตำบลทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ใช้เส้นทางตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 409 (ปัตตานี-นราธิวาส) เมื่อถึงบ้านนาประดู่บริเวณ กม.ที่ 28 จะมีทางแยกขวาเข้าสู่ น้ำตกทรายขาว เข้าไปอีก 7 กม. ถึงที่ทำการอุทยานแห่งชาติ

หาดแหมแหม อยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 43 กม. คำว่า “ แหมแหม ” เป็นภาษามลายูท้องถิ่น (ภาษาชาว) มีความหมายว่า อีกทีก็กรีกโครม อยู่ในท้องที่ตำบลน้ำบ่อ ตั้งอยู่ห่างจากหาดราชรักษ์ประมาณ 2 กม. จุดเด่นของหาดแหมแหมคือเป็นชายหาดที่มีโขดหินแกรนิตขนาดใหญ่ ลักษณะแปลกตาสวยงาม บนเนินเขามีศาลาพักผ่อนและเป็นจุดชมทิวทัศน์ที่สวยงามแห่งหนึ่งของอำเภอปะนาเระ

หาดชลาลัย ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 2 กม. ไปตามถนนสายปัตตานี-นราธิวาส เลี้ยวซ้ายเข้าสู่ อำเภอปะนาเระและแยกเข้าสู่ชายหาด จุดเด่นของหาดแห่งนี้อยู่ที่บึงน้ำขนาดใหญ่ใกล้บริเวณทิวสน ซึ่งให้บรรยากาศที่สงบร่มรื่นเหมาะแก่การท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ

หาดปะนาเระ อยู่ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 3 กม. ใช้เส้นทางเดียวกับหาดตะโลเกาโปร้ เป็นหมู่บ้านชาวประมงหลายร้อยหลังคาเรือน บนหาดทรายมีเรือกอลและ และเรือประมงนานาชนิดจอดเรียงรายอยู่ทั่วทั้งหาด หาดทรายไม่เหมาะแก่การเล่นน้ำ เพราะเป็นหมู่บ้านชาวประมงและที่จอดเรือ

หาดมะรวด อยู่ถัดจากหาดชลาลัยไปประมาณ 2 กม. การเดินทางเช่นเดียวกับทางไปหาดชลาลัยแต่ไปต่อจนถึงทางแยกจากถนนปะนาเระ-สายบุรีและเลี้ยวซ้ายไปสู่หาด ลักษณะเด่นของหาดมะรวดได้แก่

เขาคินที่มีขนาดเล็กตั้งซ้อนทับกันอยู่คูแปลกตา และมีทางเดินทอดยาวให้ขึ้นไปเดินเล่นบนยอดเขาได้อีกด้วย

หาดราชรักษ์ เป็นหาดทรายต่อเนื่องกับหาดชลาสัย หาดมะรววดและหาดแหมแหม โดยอยู่ถัดจากหาดมะรววดไปเพียง 1 กม. และอยู่ก่อนถึงหาดแหมแหมประมาณ 2 กม. การเดินทางใช้ทางเดียวกับที่ไปหาดชลาสัยและหาดมะรววด ลักษณะเด่นของหาดราชรักษ์คือเป็นหาดทรายกว้างล้อมรอบด้วยโขดหิน และหุบเขาเตี้ยๆ บนเนินเขา นับได้ว่าเป็นสถานที่ชมทิวทัศน์ที่สวยงามอีกแห่งหนึ่ง

หาดทราย ชายบึงบ้านละเวง จากตัวเมืองไปตามเส้นทางหลวงหมายเลข 42 (ปัตตานี- นราธิวาส) ระยะทางประมาณ 60 กม. ทางแยกเข้าอำเภอไม้แก่นอยู่ทางซ้ายมือ เมื่อข้ามสะพานกอดอไปประมาณ 8 กม. ก็จะถึงหาดทราย ชายบึงบ้านละเวง มีสภาพแวดล้อมและธรรมชาติงดงามแปลกตาแก่ผู้ที่พบเห็น ลักษณะของหาดทรายแห่งนี้ คือ มีบึงขนาดใหญ่เคียงข้างหาดทรายขาวสะอาด ให้บรรยากาศแตกต่างจากหาดทรายอื่น นอกจากนี้บริเวณนั้นยังมีศูนย์ศิลปาชีพพิเศษ (กลุ่มทอผ้าบ้านละเวง) นักท่องเที่ยวสามารถไปดูการทอผ้าฝ้าย และยังมีโครงการทดลองเลี้ยงปลาน้ำกร่อยอีกด้วย

หาดบางสาย ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลไทรทอง ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 74 กม. ลักษณะเป็นหาดทรายชายทะเลยาวประมาณ 5 กม.

หาดป่าใหม่ ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลไทรทอง เป็นหาดทรายต่อจากหาดบางสาย นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี

ศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนยะหริ่ง ตั้งอยู่บริเวณริมคลองขามู ตรงข้ามที่ว่าการอำเภอยะหริ่ง อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าชายเลนยะหริ่ง มีพื้นที่โครงการรวม 500 ไร่ ศูนย์นี้มีทางเดินศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน เป็นสะพานที่สร้างด้วยไม้ตะเคียนทอง (*Hopea odorata*) เป็นระยะทางยาวโดยรอบ 1,250 ม. ตลอดเส้นทางเดิน โดยรอบจะเห็นกลุ่มไม้ในสังคมป่าชายเลนทั้ง ไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม ไม้เถาและ ไม้พื้นล่าง ซึ่งพรรณไม้แต่ละชนิดมีความสามารถขึ้นอยู่ได้ในบริเวณที่มีลักษณะแตกต่างกัน โดยเฉพาะบริเวณที่อยู่ระหว่างระดับน้ำทะเลต่ำสุดและระดับน้ำทะเลสูงสุด เช่น กลุ่มไม้ถั่วขาว กลุ่มไม้ตะบูนดำ กลุ่มไม้ตาคุ่มทะเล ผ่าคอกขาว เหงือกปลาหมอคอกขาว เป็นต้น ตามเส้นทางจะมีระเบียงพักและมีซุ้มสื่อความหมายอธิบายเกี่ยวกับป่าชายเลนพร้อมรูปภาพประกอบและยังมีสะพานทางเดิน ไม้กระดาน ศาลาพักผ่อน และหอชมนก เพื่อชมทัศนียภาพเหนือยอดของพรรณไม้ป่าชายเลนซึ่งหอนี้มีความสูงถึง 13 ม. นอกเหนือจากการเดินศึกษาป่าชายเลนตามเส้นทางเดินแล้ว ยังมีการล่องเรือชมป่าชายเลนซึ่งจัดเป็นกิจกรรมหนึ่งของศูนย์ฯ นักท่องเที่ยวสามารถนั่งเรือชมธรรมชาติป่าชายเลนตาม ลำคลองน้อยใหญ่ซึ่ง

แบ่งเป็น 3 สายคือคลองบางปู คลองกลาง คลองกอและ ตลอดสองฝั่งคลองจะเห็นป่าชายเลนที่สมบูรณ์ ความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำ นกนานาชนิด วิถีชีวิตของชาวบ้านกับป่าชายเลนและความสวยงามของสวนป่าโกงกาง จุดเด่นอีกอย่างหนึ่งของที่แห่งนี้คือ มีหิ่งห้อยที่สวยงามระยิบระยับยามราตรี

หาดตะโลงกาโปรี ตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองปัตตานีตามทางหลวงหมายเลข 42 (ปัตตานี-นราธิวาส) เลี้ยวซ้ายเข้าอำเภอยะหริ่ง ข้ามคลองขามตามสะพานคอนกรีตขนาดใหญ่ ผ่านพื้นที่สวนป่าชายเลนและหมู่บ้านไปจนถึงทางแยกเข้าสู่หาด รวมระยะทางประมาณ 18 กม. หาดตะโลงกาโปรีเป็นหาดที่มีชื่อเสียงของจังหวัดปัตตานี เคยประกวดแหล่งท่องเที่ยว 5 จังหวัด ชายแดนภาคใต้ ได้ที่ 2 ประเภทแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ประจำปี 2529 หาดตะโลงกาโปรีเป็นหาดทรายขาวสะอาดขนานกับชายฝั่งทะเล มีเรือกอบและของชาวประมงจอดอยู่เป็นจำนวนมาก หาดทรายแห่งนี้ถอยออกไปเรื่อยๆ เพราะเกิดจากกระแสน้ำพัดเอาตะกอนทรายมาทับถมพอกพูน เหมาะแก่การ ไปนั่งพักผ่อนชมความสวยงาม มีทิวสนและต้นมะพร้าวให้ความร่มรื่นสวยงาม

แหลมตาชี หรือ แหลมโพธิ์ เป็นหาดทรายขาวต่อจากหาดตะโลงกาโปรี เกิดจากการก่อตัวของสันทรายที่ยื่นออกไปในทะเลในลักษณะสันคอนจะงอย (Sand Spit) ไปในทะเลอ่าวไทยทางทิศเหนือ มีภูมิทัศน์ที่สวยงามเหมาะเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ การเดินทางไปแหลมตาชีไปได้ 2 ทาง คือ

ทางน้ำ นั่งเรือจากปากแม่น้ำปัตตานีตรงไปยังแหลมตาชีเลข ใช้เวลาประมาณชั่วโมงเศษ หรือ นั่งเรือจากท่าด่านอำเภอยะหริ่ง ออกมาตามคลองขาม จนถึงทะเลใน ไปจนถึงแหลมตาชี

ทางบก จากอำเภอยะหริ่ง ข้ามคลองขามตามสะพานไม้ มีถนนตัดเข้าไปประมาณ 10 กม. จนถึงปลายแหลมตาชี

หาดวสุกรี (ชายหาดบ้านป่าตาคีมอ) อยู่ห่างจากตัวเมืองปัตตานีประมาณ 52 กม. และห่างจากตัวอำเภอสายบุรีประมาณ 2 กม. อยู่ในเขตเทศบาลตำบลตะลุบัน การเดินทางจากตัวเมืองปัตตานี ใช้เส้นทางหลวงสายปัตตานี-นราธิวาส หรืออาจเลือกเดินทางผ่านหาดแหมแม่ไปจนถึงอำเภอสายบุรีหรือเลี้ยวซ้ายตรงทางแยกเข้าสู่อำเภอสายบุรีโดยตรงก็ได้ ลักษณะของหาดทรายเป็นแนวยาวขนานไปกับทิวสน นอกจากนั้นยังมีบังกะโลให้บริการอีกด้วย

หาดรัชดาภิเษก ตั้งอยู่ที่บ้านสายหมอ ตำบลสายหมอ ห่างจากตัวจังหวัดปัตตานีประมาณ 15 กม.หรือห่างจากที่ว่าการอำเภอหนองจิกประมาณ 2 กม.มีทางแยกเข้าระยะทางประมาณ 4 กม. ชายหาดร่มรื่นด้วยทิวสนเหมาะสำหรับนั่งพักผ่อน

วนอุทยานปราสาทนางम्मหอม อยู่ในเขต ตำบลพิเทิน ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 52 กม. ตามทางหลวงหมายเลข 410 (ปัตตานี-ยะลา) ถึงหลัก กม. ที่ 15 แยกเข้าทางหลวงหมายเลข 4061 ระยะทางประมาณ 14 กม. ถึงอำเภอมายอ แล้วใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 4092 ถึงหลัก กม. ที่ 12 แยกเข้าเส้นทางสายมายอ-โต๊ะชูด เป็นทางลูกรังระยะทางอีกประมาณ 11 กม. ก็ถึงวนอุทยานปราสาทนางम्मหอม ในวนอุทยานมีน้ำตกลักษณะไม่สูงนัก มีลำธารยาวประมาณ 3 กม. มีน้ำมากในช่วงเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม

ตารางแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์โบราณคดีและศิลปวัฒนธรรม จังหวัดปัตตานี

แหล่งท่องเที่ยว	ประเภทแหล่งท่องเที่ยว	ลักษณะเด่นของสถานที่	รูปแบบกิจกรรม
อ. เมืองปัตตานี			
มัสยิดกรือเซะ	โบราณสถาน ศาสนสถาน	โบราณสถาน ศาสนสถานสำคัญของจังหวัด	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี ท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม
มัสยิดราชา	ศาสนสถาน	มัสยิดประจำเจ้าเมืองเก่า	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี ท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม
มัสยิดราชอะจะบังติกอ	ศาสนสถาน	สถาปัตยกรรมแบบมลายูปัตตานี	ท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม สถาปัตยกรรม
มัสยิดกลางปัตตานี	ศาสนสถาน	มัสยิดสวยงามและใหญ่ที่สุดในประเทศไทย	ท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม สถาปัตยกรรม
วังอะบังติกอ	โบราณสถาน	สถานที่ว่าราชการของเจ้าเมือง	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี สถาปัตยกรรม
วัดหลักเมือง	ศาสนสถาน	พระมหาธาตุเจดีย์	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
ศาลหลักเมือง	ศาสนสถาน	ศาสนสถานที่สำคัญ	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
สุสานรายฮีเยา	โบราณสถาน	เป็นสถานที่ฝังศพของเจ้าเมืองปัตตานี 3 พระองค์	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี
สุสานไต้ปาไซ	โบราณสถาน	เป็นสุสานของผู้ที่ทำให้พญาอินทรีราเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลาม	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี

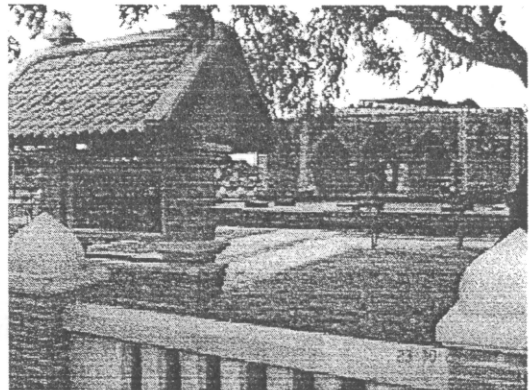
แหล่งท่องเที่ยว	ประเภทแหล่งท่องเที่ยว	ลักษณะเด่นของสถานที่	รูปแบบกิจกรรม
สุสานพญาอินทรี	โบราณสถาน	เป็นสุสานของเจ้าเมืองคนแรกของปัตตานีที่นับถือศาสนาอิสลาม	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี
ศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว (ศาลเจ้าแม่จุกูเกียง)	ศาสนสถาน	ที่ประดิษฐานรูปแกะสลักเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
อ. โลกโพร่			
วัดช้างให้ หรือวัดราษฎร์บูรณะ	ศาสนสถาน	รูปปั้นหลวงปู่ทวดเทวองค์จริง สถูป เจดีย์ มณฑป อุโบสถ หอระฆัง	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เที่ยวชมงานประจำปี
พลับพลาที่ประทับ ร.7	โบราณสถาน	พลับพลาที่ประทับ ร.7 เสด็จทอดพระเนตร สุวิบูลปราสาท	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี
วัดทรายขาว	ศาสนสถาน	วัดสำคัญ	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดมะกรูด	ศาสนสถาน	วัด สถานที่นั่งวิปัสณากรรมฐานที่ใหญ่ที่สุด	ท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
มัสยิดนังมุดดิน	ศาสนสถาน	สถาปัตยกรรมท้องถิ่น เป็นที่เก็บพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานที่เขียนด้วยมือ	ท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม สถาปัตยกรรม
อ. ยะรัง			
เมืองโบราณยะรัง (ลังกาสุกะ)	โบราณสถาน	ศูนย์ข้อมูลเมืองโบราณยะรัง โบราณสถาน โบราณวัตถุสมัยศรีวิชัย และทวารวดี	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
อ. ยะหริ่ง			
มัสยิดคาโต๊ะ	โบราณสถาน ศาสนสถาน	ศาสนสถานที่สำคัญ	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี
สุสานคาโต๊ะ	โบราณสถาน	สุสานเจ้าเมือง	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี
สุสานโต๊ะปาเย	โบราณสถาน	สุสานสำคัญ	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี
วังยะหริ่ง	โบราณสถาน	เป็นที่พบประติมากรรมของเจ้าเมือง	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี

แหล่งท่องเที่ยว	ประเภทแหล่งท่องเที่ยว	ลักษณะเด่นของสถานที่	รูปแบบกิจกรรม
สุเหร่าอ่าววี	โบราณสถาน	เอกลักษณ์ทางสถาปัตยกรรม	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี
สุสานคนกูบือซาร์	โบราณสถาน	เป็นที่ฝังศพของเจ้าเมืองปัตตานีเชื้อสายกัณฑ์	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี
อ. หนองจิก			
วัดมูงลินทวาปีวิหาร (วัดดุยง)	โบราณสถาน ศาสนสถาน	พระพุทธรูปสมัยเชียงแสน อนุสรณ์สถาน หุ่นขี้ผึ้ง บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วังเจ้าเมืองหนองจิก	โบราณสถาน	วังเจ้าเมืองเก่า	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี
อ. ปะนาเร			
วัดสำเภายะ	โบราณสถาน ศาสนสถาน พิพิธภัณฑสถาน	พิพิธภัณฑสถานสำคัญ แหล่งรวบรวมโบราณวัตถุ	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
วัดหงสาราม	ศาสนสถาน	จิตรกรรมฝาผนัง	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี
วัดควนใน	ศาสนสถาน	จิตรกรรมฝาผนัง	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี
อ. สายบุรี			
หมู่บ้านปะเสยะวอ	วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น	ทำเรือกอลและ	ศึกษาวิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น
วังเก่าเจ้าเมืองสายบุรี	โบราณสถาน	วังเก่าเจ้าเมือง	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี
ศาลเจ้าพ่อเล่าเอี้ยกง	ศาสนสถาน	งานประเพณีแห่เจ้าพ่อเล่าเอี้ยกง ศาลเจ้า	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เที่ยวงานประเพณี
ภูเขาสะลินคงบายู	โบราณวัตถุสถาน	พระพุทธรูปร่วมสมัยอยุธยา ปางมารวิชัย โบราณวัตถุที่สำคัญ	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เที่ยว/ชม/ศึกษาโบราณวัตถุที่สำคัญ

แหล่งท่องเที่ยว	ประเภทแหล่งท่องเที่ยว	ลักษณะเด่นของสถานที่	รูปแบบกิจกรรม
วัดสุทธิวาส	ศาสนสถาน	วัดเก่าแก่ พระพุทธรูป บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์
สุสานพระยาสาขบุรี	โบราณสถาน	ที่ฝังศพของเจ้าเมืองสาขบุรี ในสมัยการปกครองเจ็ดหัวเมือง	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี
วังพิพิธภักดี	โบราณสถาน	เป็นอาคารเชิงศิลปกรรม	ท่องเที่ยวเชิงโบราณคดี
อ. มายอ			
เขาถ่าน	โบราณสถาน	บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์	สักการบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์

2. แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์โบราณคดีและศิลปวัฒนธรรม

มัสยิดกรือเซะ ตั้งอยู่ริมถนนสายปัตตานี-นราธิวาสหรือทางหลวงแผ่นดินสาย 42 บริเวณบ้านกรือเซะ ห่างจากตัวเมืองปัตตานีประมาณ 7 กม. กรือเซะเป็นภาษาอาหรับ ชาวปัตตานีเรียกมัสยิดอีกชื่อหนึ่งว่า สุเหร่า ตามคำที่ได้รับถ่ายทอดมาจากชาวเมืองมะนังกาเบาในเกาะสุมาตรา หมายถึง สถานที่ที่ประกอบศาสนกิจของชาวมุสลิม มัสยิดกรือเซะมีชื่อเรียกอีกอย่างว่ามัสยิด

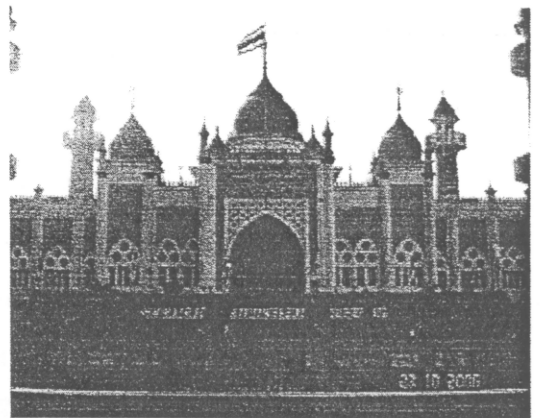
มัสยิดกรือเซะ

"ปิตุกรือบัน" เรียกตามรูปทรงของประตুমัสยิด ซึ่งมีลักษณะเป็นวงโค้งแบบ โคธิคของชาวยุโรป (ช่องประตูแบบ โคธิคนี้นิยมกันมาแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช; ปิตุ=ประตู; กรือบัน=ช่องประตูที่มีรูปโค้ง) และแบบสถาปัตยกรรมของชาวตะวันตกกลาง (สภาพก่อนบูรณะกว้าง 15.10 ม. ยาว 29.60 ม. สูง 6.50 ม. เสาทรงกลม เลียนรูปลักษณะแบบเสาโคธิคของยุโรป อิฐที่ใช้ก่อมีลักษณะเป็นอิฐสมัยอยุธยาแต่ตรงฐานมีอิฐรูปแบบคล้ายสมัยทราวดีปะปนอยู่บ้าง) หนังสือขยายเราะห์ปัตตานีของนายหะยีหวันหะซันกล่าวว่าสุลต่านลงยูนุสเป็นผู้สร้าง ประมาณปีฮิจเราะห์ 1142 ตรงกับพุทธศักราช 2264 สมัยอยุธยาตอนปลาย เหตุที่ก่อสร้างไม่เสร็จเนื่องจากเกิดสงครามแย่งชิงราชสมบัติระหว่างสุลต่านลงยูนุสกับระตูปะกาดันซึ่งเป็นพระอนุชาของพระองค์ หลังจากสุลต่านลงยูนุสสิ้นพระชนม์ ระตูปะกาดันได้รับตำแหน่งสุลต่านเมืองตานีคนต่อมาได้ย้ายศูนย์กลางการปกครองเมืองตานีไปตั้งอยู่ ณ บ้านปูด

ปัจจุบันอยู่ในเขตท้องที่ตำบลปยุต อำเภอเมืองปัตตานี บริเวณที่ตั้งวังของระตูปะกาตันยังคงปรากฏเป็นร่องรอยกำแพงอยู่จนบัดนี้ จึงไม่มีผู้ใดคิดสร้างต่อเติมมัสยิดอีก ทั้งไว้รกร้าง บางตำนานเล่าสืบกันว่า ผู้สร้างเป็นชาวจีนชื่อ เคี่ยม แซ่ลิม เมื่อแต่งงานกับธิดารายาเมื่อเข้ารับศาสนาอิสลามชาวปัตตานีเรียกว่า "ลิม โต๊ะเคี่ยม" ลิมถอนใจว่าผู้น้องเดินทางมาตามพี่ชายให้กลับเมืองจีน เพื่อดูแลมารดาที่ชราตามประเพณีของชาวจีนด้วยลิม โต๊ะเคี่ยมเป็นบุตรชายคนโต แต่พี่ชายไม่ยอมกลับ นางมีความน้อยใจที่อ่อนวอนพี่ชายไม่สำเร็จจึงทำอัตวินิบาตกรรม แต่ก่อนที่นางจะผูกคอตายนางได้ตั้งอธิษฐาน ขอให้ลิม โต๊ะเคี่ยมสร้างมัสยิดไม่สำเร็จ ด้วยแรงแห่งคำสาปแข่งในกาลต่อมาลิม โต๊ะเคี่ยม ได้พยายามทำการสร้างต่อเติมหลังคาและ โคมถึง 3 ครั้ง แต่ทุกครั้งเมื่อก่อสร้างไปจนจะเสร็จ ก็เกิดอุบัติเหตุฟาดโคม และหลังคาพังทลายลงมาทุกครั้ง จนกระทั่งปัจจุบันไม่มีใครกล้าสร้างต่อ คงเหลือไว้แต่ซากจนทรามเท่าทุกวันนี้

มัสยิดกรือเซะได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานเมื่อปี พ.ศ. 2478 มีการบูรณะหลายครั้ง ปัจจุบันทางราชการได้บูรณะมัสยิดแห่งนี้ให้ดีขึ้น โดยการปรับปรุงบริเวณโดยรอบ แต่ลักษณะการก่อสร้างยังคงสภาพเดิมไว้และได้สร้างรั้วล้อมรอบมัสยิดเอาไว้และอยู่ในความดูแลของกรมศิลปากร มัสยิดกรือเซะตั้งอยู่หมู่ 2 บ้านกรือเซะ ตำบลตันหยงลูโละ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ห่างจากตัวเมืองประมาณ 7 กม. มีบริเวณซิดคติดต่อกับถนนสายปัตตานี-นราธิวาส

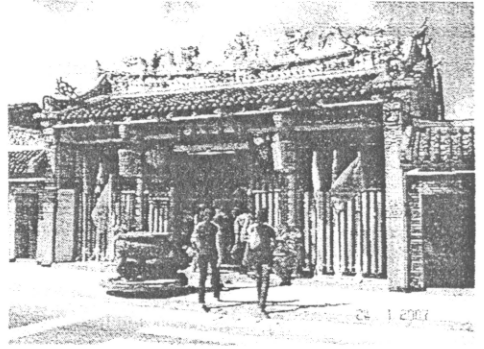
มัสยิดกลางจังหวัดปัตตานี ตั้งอยู่ที่ถนนยะรัง เส้นทางยะรัง-ปัตตานี ในเขตเทศบาลเมืองปัตตานี ซึ่งสร้างในปี พ.ศ. 2497 ใช้เวลาดำเนินการสร้างประมาณ 9 ปี และทำพิธีเปิดโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม 2506 เพื่อให้เป็นศูนย์กลางในการประกอบศาสนกิจของชาวไทยมุสลิมในภาคใต้ เป็นสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก มีรูปทรงคล้ายกับทัชมาฮาลของอินเดีย ตรงกลางอาคารมียอดโคมขนาดใหญ่ และมีโดมบริวาร 4 ทิศ มีหอคอยอยู่สองข้าง บริเวณด้านหน้ามัสยิดมีสระน้ำสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ ภายในมัสยิดมีลักษณะเป็นห้องโถง มีระเบียงสองข้างภายในห้องโถงด้านในมีบัลลังก์ทรงสูงและแคบ นับว่าเป็นมัสยิดที่สวยงามและใหญ่ที่สุดในประเทศไทย เป็นที่สำหรับ "คอฎิบ" ยืนอ่านกุฎบะฮ์ การละหมาดในวันศุกร์ หอคอยสองข้างนั้นเดิมใช้เป็นหอกกลางสำหรับตีกลองสัญญาณเรียกให้ชาวมุสลิมที่ได้ยินมาร่วมปฏิบัติศาสนกิจ แต่ปัจจุบันใช้เป็นที่ติดตั้งลำโพงเครื่องขยายเสียงแทนเสียงกลอง และได้ขยายด้านข้างออกไปทั้ง 2 ด้านและสร้างหอบังพร้อมขยายสระน้ำและที่อาบน้ำละหมาดให้ดูสง่าสวยงามยิ่งขึ้น เป็นสถานที่ประกอบพิธีละหมาด ในวันสำคัญทางศาสนาของชาวไทยมุสลิม

มัสยิดกลางจังหวัดปัตตานี

มัสยิดกลางจังหวัดปัตตานี มีหอคอยอยู่สองข้าง บริเวณด้านหน้ามัสยิดมีสระน้ำสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ ภายในมัสยิดมีลักษณะเป็นห้องโถง มีระเบียงสองข้างภายในห้องโถงด้านในมีบัลลังก์ทรงสูงและแคบ นับว่าเป็นมัสยิดที่สวยงามและใหญ่ที่สุดในประเทศไทย เป็นที่สำหรับ "คอฎิบ" ยืนอ่านกุฎบะฮ์ การละหมาดในวันศุกร์ หอคอยสองข้างนั้นเดิมใช้เป็นหอกกลางสำหรับตีกลองสัญญาณเรียกให้ชาวมุสลิมที่ได้ยินมาร่วมปฏิบัติศาสนกิจ แต่ปัจจุบันใช้เป็นที่ติดตั้งลำโพงเครื่องขยายเสียงแทนเสียงกลอง และได้ขยายด้านข้างออกไปทั้ง 2 ด้านและสร้างหอบังพร้อมขยายสระน้ำและที่อาบน้ำละหมาดให้ดูสง่าสวยงามยิ่งขึ้น เป็นสถานที่ประกอบพิธีละหมาด ในวันสำคัญทางศาสนาของชาวไทยมุสลิม

ศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว หรือ ศาลเจ้าเล่งจูเกียง ตั้งอยู่ที่ถนน
 อาณาจร เป็นศาลที่ประดิษฐานรูปแกะสลักของเจ้าแม่ลิ้มกอ
 เหนี่ยว พระหมอ เจ้าแม่ทับทิม ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ของ
 ทุกปีจะมีงานประเพณีแห่เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวไปตามถนนสาย
 ต่างๆ ภายในตัวเมืองปัตตานี ทำพิธีลุยไฟบริเวณหน้าศาลเจ้า
 เล่งจูเกียง ว่ายน้ำข้ามแม่น้ำคานีบริเวณสะพานเดชาอนุชิต ใน
 งานนี้มีผู้ที่เคารพศรัทธามาร่วมงานเป็นจำนวนมากทุกปี

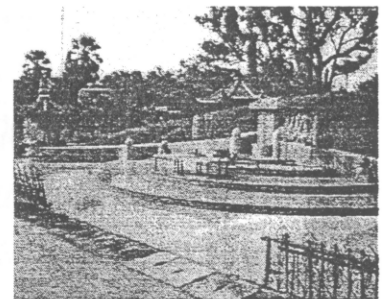
ศาลเจ้าเล่งจูเกียง

ศาลหลักเมือง ตั้งอยู่บริเวณสนามศักดิ์เสถียร ในโรงเรียนเบญจมราชูทิศจังหวัดปัตตานีตรงข้ามศาลา
 กลางจังหวัด ริมฝั่งซ้ายของแม่น้ำปัตตานี สร้างเมื่อวันที่ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2494 สมัยพระยารัตนภักดี
 เป็นผู้ว่าราชการจังหวัด ศาลหลักเมืองแห่งนี้เป็นที่เคารพสักการะของชาวเมืองปัตตานีและนักท่องเที่ยว
 จะพากันไปสักการะเพื่อความเป็นสิริมงคลเสมอ

สถาบันวัฒนธรรมศึกษาภัณฑารักษ์ ตั้งอยู่ในบริเวณมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
 ภายในพิพิธภัณฑ์แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ :

1. พิพิธภัณฑ์พระเทพญาณโมลี ซึ่งจัดแสดงเกี่ยวกับประวัติ ผลงานและสิ่งของเครื่องใช้ของพระธรรม
 โมลี พระพุทธรูป เทวรูปปางต่างๆ พระพิมพ์ พระเครื่อง โบราณวัตถุที่สำคัญ เครื่องถ้วยจีน เครื่องถ้วย
 ยุโรป เครื่องถ้วยไทย-จีน เหรียญที่ระลึก เงินตราและธนบัตรต่างๆ เป็นต้น
2. พิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา จัดแสดงเรื่องราวให้ความรู้และให้การศึกษาเฉพาะเรื่อง แบ่งเป็นส่วนๆ
 ได้แก่ เรื่องเรือนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เครื่องมือและเครื่องใช้พื้นบ้าน ศิลปการแสดง
 พื้นบ้าน โบราณวัตถุประเภทเครื่องมือเครื่องใช้ของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และจากแหล่งชุมชน
 สมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์เมืองโบราณยะรัง เครื่องถ้วย ความเชื่อพื้นถิ่น

สุสานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ตั้งอยู่ที่บ้านกรือเซะ ตำบลตันหยงลูโละ อำเภอ
 เมือง ตามทางหลวงหมายเลข 42 (ปัตตานี-นราธิวาส) ใกล้กับมัสยิดกรือ
 เซะ มีตำนานเล่าว่าลิ้มกอเหนี่ยวได้ลงเรือสำเภาตามพี่ชายชื่อลิ้ม โต๊ะเตี้ยม
 ซึ่งแต่งงานกับธิดาพระยาตานี และได้เปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามให้
 พี่ชายกลับประเทศจีนแต่ไม่สำเร็จ นางจึงได้ผูกคอตายที่ต้นมะม่วงหิม
 พานต์ ลิ้ม โต๊ะเตี้ยมจึงได้ฝังศพ ลิ้มกอเหนี่ยวไว้ที่นี่ ต่อมาชาวปัตตานีนำดินไม้ที่
 ลิ้มกอเหนี่ยวผูกคอตายมาแกะเป็นรูปบูชาและสร้างศาลเจ้าขึ้น

สุสานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว

พลับพลาที่ประทับของรัชกาลที่ 7 เป็นพลับพลาที่สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ตั้งอยู่ในบริเวณที่ว่าการอำเภอโคกโพธิ์ และที่ตั้งของส่วนราชการต่างๆ ซึ่งแวดล้อมด้วยชุมชนขนาดใหญ่ จึงไม่มีปัญหาการทำลายจากชุมชน มีเนื้อที่ประมาณ 1 ไร่ (ซึ่งกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานตามประกาศราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2518) พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินีได้เสด็จพระราชดำเนินมาจังหวัดปัตตานีในปี พ.ศ. 2472 โดยเสด็จฯ ทางชลมารค (เรือพระที่นั่งมหาจักรี) จากพระราชวังไกลกังวล ตั้งแต่วันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2472 คณะนักดาราศาสตร์ชาวอังกฤษและเยอรมันได้เตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์มาติดตั้งกล้องเพื่อส่องสุริยุปราคาเต็มคราสที่จังหวัดปัตตานี ซึ่งนักดาราศาสตร์ในสมัยนั้นคำนวณว่า ที่จังหวัดปัตตานีสามารถมองเห็นสุริยุปราคาเต็มคราสชัดเจนกว่าจังหวัดอื่นๆ โดยคณะนักดาราศาสตร์ชาวอังกฤษได้ติดตั้งกล้องและอุปกรณ์บริเวณสนามหน้าใกล้ศาลารัฐบาลมณฑลปัตตานี ส่วนนักดาราศาสตร์ชาวเยอรมันได้มาติดตั้งกล้องและอุปกรณ์บนภูเขาหลังที่ว่าการอำเภอโคกโพธิ์ และทั้ง 2 คณะได้กราบบังคมทูลเชิญเสด็จพระราชดำเนินเพื่อทอดพระเนตรสุริยุปราคาเต็มคราสในวันที่ 9 พฤษภาคม 2472 ส่วนของมณฑลปัตตานีในสมัยนั้นได้สร้างพลับพลาที่ประทับของพระเจ้าอยู่หัวทั้งที่ปัตตานีและที่อำเภอโคกโพธิ์ และเมื่อถึงวันดังกล่าว รัชกาลที่ 7 ได้เสด็จไปทั้ง 2 จุด แต่เนื่องจากบริเวณอำเภอโคกโพธิ์ขณะนั้นท้องฟ้ามีครึ้มไม่สามารถมองเห็นสุริยุปราคาได้ชัดเจน พระองค์จึงเสด็จทอดพระเนตรที่ในตัวจังหวัดปัตตานี (บริเวณสนามโรงเรียนเบญจมราชูทิศ)

วัดช้างให้ราษฎร์บูรณาราม ตั้งอยู่ที่บ้านป่าไร่ ตำบลทุ่งพลา ริมทางรถไฟสายหาดใหญ่- สุโขง โกลกระหว่างสถานีประจักษ์กับสถานีป่าไร่ ห่างจากตัวเมืองประมาณ 31 กม. การเดินทางใช้เส้นทางหลวงสาย 42 (ปัตตานี-โคกโพธิ์) ผ่านสามแยกนาเกตุ ตรงไปตามเส้นทางหลวงหมายเลข 409 (ปัตตานี-ยะลา) ผ่านชุมชนเทศบาลนาประจักษ์และศูนย์ฝึกอาชีพ (วัดช้างให้) ไปจนถึงทางแยกเพื่อเข้าสู่วัดช้างให้อีกประมาณ 700 ม. วัดนี้เป็นวัดเก่าแก่ที่สร้างขึ้นมากกว่า 300 ปีมาแล้ว แต่ไม่ทราบแน่ชัดว่าผู้ใดเป็นผู้สร้าง ภายในวิหารมีรูปปั้นหลวงปู่ทวดท่าองค์จริงประดิษฐานอยู่ นอกจากนี้ ยังมีสถาปัตยกรรมของสกุลเจดีย์ มณฑป อุโบสถ และหอรบขัง ทั้งงดงามเป็นอย่างยิ่ง หลวงปู่ทวดวัดช้างให้ เป็นผู้มีความสามารถในการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมและด้านเวทมนตร์คาถาต่างๆ เล่ากันว่าท่านได้แสดงอิทธิปาฏิหาริย์เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาผู้คน เช่นครั้งที่ท่านเดินทางไปกรุงศรีอยุธยาด้วยเรือสำเภา ระหว่างทางเกิดพายุจนกระทั่งข้าวปลาและอาหารตลอดจนน้ำดื่มตกลงทะเลไป ลูกเรือรู้สึกระหายน้ำมาก หลวงปู่ทวดจึงได้แสดงอภินิหารหย่อนเท้าลงไปในทะเล ปรากฏว่าน้ำในบริเวณนั้นได้กลายเป็นน้ำจืด และดื่มกินได้ ตั้งแต่นั้นมาชื่อเสียงของท่านก็จรจรายไปทั่ว และต่อมาหลวงปู่ทวดได้มรณภาพที่ประเทศมาเลเซีย

แล้วได้นำพระศพกลับมาที่วัดข้างใต้ งานประจำปีในการขนาน้ำอัฐิหลวงปู่ทวดวัดข้างใต้คือ แรม 1 ค่ำ เดือน 5 วัดข้างใต้เปิดให้เข้าชมทุกวัน

ศูนย์ฝึกอาชีพ (วัดข้างใต้) ตั้งอยู่ระหว่างตำบลทุ่งเพล-ตำบลนาประดู่ เป็นศูนย์การแสดงผลและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ศิลปอาชีพ เช่น ผ้าบาติก เรือกอลและจำลอง เซรามิก เป็นต้น การเดินทาง ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 42 (ปัตตานี – โลกโพธิ์) ผ่านสามแยกนาเกตุ ตรงไปตามเส้นทางหลวงหมายเลข 409 (ปัตตานี – ยะลา) ผ่านเทศบาลนาประดู่

เขาฤาษี ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลมายอ ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 3 กม. มีลักษณะเป็น โขดหินธรรมชาติ มีบ่อน้ำก่อด้วยอิฐกว้าง 2 สอก ลึกประมาณ 5 สอก ถือว่าเป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งทางราชการเคยนำไปใช้ในพิธีราชาภิเษกหลายรัชกาลและ ได้สร้าง โบสถ์ครอบบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้ไว้ เขาฤาษีนี้ในปัจจุบันเป็นที่ตั้งของวัดเขาฤาษีแปลงสาสน์ เป็นที่เคารพบูชาของชาวปัตตานีและจังหวัดใกล้เคียง

เมืองโบราณยะรัง เมืองโบราณยะรัง เป็นชุมชนสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งในภาคใต้ของประเทศไทยและเชื่อว่าเป็นที่ตั้งอาณาจักรโบราณที่มีชื่อว่า “ลังกาสุกะ” หรือ “ลังกาเสียว” ตามที่มีหลักฐานปรากฏในเอกสารของจีน ชาว มลายู และอาหรับ ลักษณะของเมืองโบราณยะรังสันนิษฐานว่า มีผังเมืองเป็นรูปวงรีขนาดใหญ่ในพื้นที่ประมาณ 9 ตร.กม. เป็นเมืองที่มีการสร้างทับซ้อนกันถึง 3 เมือง ขยายตัวเชื่อมต่อกัน ประกอบไปด้วย เมืองโบราณบ้านวัด มีศูนย์กลางเป็นลานจัตุรัสกลางเมือง ล้อมรอบด้วยคูน้ำและมีซากเนินดิน โบราณสถานกระจายอยู่โดยรอบกว่า 25 แห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางทิศตะวันตกและทางทิศเหนือในบริเวณพื้นที่บ้านจาและ เมืองโบราณบ้านจาและ มีศูนย์กลางอยู่ที่สระน้ำ โอบล้อมด้วยคูเมืองรูปสี่เหลี่ยมถัดจากกลุ่ม โบราณสถานบ้านวัดขึ้นไปทางทิศเหนือประมาณ 1 กม. เมืองโบราณบ้านปราแ้ว เป็นเมืองคูน้ำ คันดินขนาดเล็กที่มีผังเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมด้านไม่เท่ามีป้อมดินทั้ง 4 มุมเมือง และมีคลองส่งน้ำต่อเชื่อมกับคูเมือง โบราณบ้านจาและสี่มุมเมืองด้านทิศเหนือทั้ง 2 ด้าน นอกจากร่องรอยของคูน้ำ คันดินคูเมืองโบราณทั้ง 3 แห่งแล้วภายในกลุ่มเมืองโบราณนี้ยังปรากฏซากโบราณสถานเนินดินกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปไม่น้อยกว่า 30 แห่ง การเดินทางไปสู่แหล่งเมืองโบราณสามารถใช้เส้นทางสิโรต (ทางหลวงหมายเลข 410) จากจังหวัดปัตตานีลงไปทางจังหวัดยะลาประมาณ 15 กม. จะมีทางแยกซ้ายมือสายยะรัง-มายอ (ทางหลวงหมายเลข 4061) ประมาณ 1.2 กม. เข้าสู่เขตเมืองโบราณและเลี้ยวซ้ายขึ้นไปทางทิศเหนือประมาณ 400 ม. ถึงเขตโบราณสถานบ้านจาและ

วัดมูถลินทวาปีวิหาร ตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองปัตตานีประมาณ 10 กม. ริมเส้นทางหลวงสายปัตตานี-โลกโพธิ์ ในเขตสุขาภิบาลอำเภอหนองจิก เป็นวัดเก่าแก่สร้างเมื่อพระยาวิเชียรภักดีศรีสงครามย้ายที่ว่าการ

อำเภอหนองจิกจากที่เก่า มาอยู่ที่ตำบลดง เมื่อ พ.ศ. 2388 เดิมมีชื่อว่า วัดดง ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสเมืองหนองจิก และมีพระราชศรัทธาบริจาคเงินเพื่อก่อสร้างพระอุโบสถ และทรงพระราชทานนามใหม่ว่า “วัดมุจลินทวาปีวิหาร” ปัจจุบันเป็นอารามหลวงและมีการบูรณะพระอุโบสถให้อยู่ในสภาพที่มั่นคงสวยงาม จุดเด่นของวัดคือวิหารซึ่งเป็นที่ประดิษฐานรูปเหมือนของอดีตเจ้าอาวาส 3 องค์ โดยเฉพาะพระราชพุทธรังษีหรือหลวงพ่อดำ เจ้าอาวาสองค์ที่ 5 ซึ่งประชาชนที่เลยได้กตัญญูที่คุณความดีของหลวงพ่อดำ ต่างเลื่อมใสศรัทธาเดินทางมานมัสการสักการบูชาอยู่เสมอ

มัสยิดบ้านคาโต๊ะหรือมัสยิดคาโต๊ะ ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 บ้านคาโต๊ะ ตำบลแหลมโพธิ์ ห่างจากที่ว่าการอำเภอยะหริ่งประมาณ 10 กม. เส้นทางเดียวกับทางไปหาดตะโลเกกาโปร้ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญในประวัติศาสตร์ด้านศาสนาซึ่งกรมศิลปากรได้ทำการสำรวจและขึ้นทะเบียนโบราณสถานไว้แล้วเมื่อปี พ.ศ. 2478

บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์เขาบ่อชัย ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลคอกกระบือ ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 44 กม. เป็นถนนดินลูกรังประมาณ 8 กม. แล้วเดินเท้าเข้าไปอีก 2 กม. ทางทิศใต้ของตำบลคอกกระบือ มีภูเขาลูกหนึ่งเรียกกันว่า เขาบ่อไพร บนยอดเขามีสบ่อน้ำที่เชื่อกันว่าเป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ และในครั้งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ขึ้นครองราชย์ ก็ได้มน้ำจากบ่อน้ำนี้ไปใช้ในพระราชพิธีราชาภิเษกด้วย ซึ่งต่อมาได้ถูกเปลี่ยนชื่อเป็น บ่อชัย

วัดสำเภายะ เป็นวัดตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลปะนาระ อำเภอปะนาระ วัดสำเภายะ เดิมชื่อ "วัดทุ่งสำเภ" เป็นวัดที่สร้างใหม่เมื่อ พุทธศักราช 2444 โดยหลวงสุนทรนารณปะนารักษ์ นายอำเภอ พร้อมด้วยนายเซ่ง ผู้ใหญ่บ้านและราษฎรหลายคน " วัดสำเภายะ " เป็นนามเดิมของ หลวงสุนทรนารณปะนารักษ์ (เซ่งโรจนะวิภาค) พิพิธภัณฑสถานวัดสำเภายะ ได้จัดตั้งเพื่อเป็นการรวบรวมเครื่องใช้โบราณที่เก็บไว้อยู่กระจัดกระจาย และบอกบุญไปยังศิษยานุศิษย์นำมาบริจาค และเก็บไว้ในพิพิธภัณฑสถานเพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและเรียนรู้ ก่อสร้างมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2506

ภูเขาสะลินดงบายู ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 50 กม. อยู่ในเขตเทศบาลตำบลตะลุบัน เป็นถนนลาดยางตลอดสาย ภูเขานี้มี "ถ้ำปีด" ซึ่งถือว่าเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ ตั้งอยู่ที่เชิงเขาด้านหลังสำนักงานเทศบาลตำบลตะลุบัน เป็นปากถ้ำขนาดไม่ใหญ่นักแต่มีหินปีดสนิทอยู่ ส่วนทางด้านหลังเขามีโพรงปรากฏอยู่ และที่ศาลาเชิงเขา เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปหินทรายแดง ศิลปะร่วมสมัยอยุธยาปางมารวิชัย 2 องค์ กรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็น โบราณวัตถุ นับเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์อันสำคัญยิ่ง

ศาลเจ้าพ่อเล่าเอียงกง ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลปะเสยะวอ ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 52 กม. สร้างขึ้นเนื่องจากมีชาวประมงลากเรือติดเอาท่อนไม้ที่มีรอยแกะสลักเป็นรูปพระจีนขึ้นมาด้วย กล่าวว่าได้แสดงปาฏิหาริย์และมีความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่นับถือของประชาชนมาก จึงสร้างศาลเจ้าขึ้นเป็นที่สักการะ ต่อมาชาวบ้านเห็นว่าการเดินทางไปสักการะมีความลำบาก จึงได้แกะรูปพระจีนใหม่โดยจำลองจากองค์จริง และทำพิธีอัญเชิญวิญญาณเจ้าพ่อเล่าเอียงกงมาสิงสถิต และสร้างศาลเจ้าแห่งใหม่ขึ้นที่ฝั่งตำบลตะกุ่มัน และในวันแรม 2 ค่ำ และ 3 ค่ำ เดือน 3 จะมีงานประเพณีแห่เจ้าพ่อเล่าเอียงกงและบริวารขึ้นที่ศาลเจ้าทั้งสองแห่ง โดยจะจัดงานสมโภชในแต่ละแห่ง ปีเว้นปี

บ้านปะเสยะวอ ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านปะเสยะวอ เป็นหมู่บ้านที่มีชื่อเสียงในการต่อเรือกอลและ ซึ่งเป็นเรือประมงของชาวปัตตานีและนราธิวาส มีลักษณะเป็นเรือหัวแหลมท้ายแหลม ระบายสีสังคางาม การเดินทางจากถนนสายใหม่ที่ตัดจากอำเภอปะนาเระไปยังอำเภอสาบบุรี ผ่านกลางบ้านปะเสยะวอ ทำให้นักท่องเที่ยวมีโอกาสแวะชมฝีมือการต่อเรือกอลและของชาวปะเสยะวอได้สะดวกยิ่งขึ้น ดังนั้นนักท่องเที่ยวอาจใช้เส้นทางเดียวกับทางที่ไปหาดแจแมน แล้วเดินทางต่อไปตามถนนซึ่งตัดเลียบชายทะเลไปจนถึงบ้านปะเสยะวอ เรือกอลและของชาวบ้านปะเสยะวอมีทั้งขนาดใหญ่ที่เป็นเรือประมงจริงๆ และขนาดเล็กที่จำลองขึ้นเพื่อเป็นของที่ระลึก ฝีมือการต่อเรือกอลและที่นี่ได้รับการยอมรับว่าประณีตและงดงามไปด้วยการสอดประสานศิลปะไทยและมุสลิมอย่างกลมกลืน นอกจากนี้ บ้านปะเสยะวอยังมีชื่อเสียงในด้านการสานเสื่อกระจูดด้วยฝีมือระดับศิลปินอาชีพ และการทำน้ำบูดูสดอีกด้วย

ตลาดนัดปาลัส อยู่ห่างจากตัวเมืองปัตตานีประมาณ 30 กม. ใช้เส้นทางหลวงหมายเลข 42 เข้าสู่อำเภอปะนาเระ ในช่วงเวลาเช้าของทุกวันพุธและวันอาทิตย์ จะมีตลาดนัดริมทาง ซึ่งชาวไทยมุสลิมจะแต่งกายแบบพื้นเมือง โทกศีรษะด้วยผ้าบาติกสีฉูดฉาดเดินซื้อของในตลาด เป็นภาพที่สะท้อนให้เห็นชีวิตชนบทของชาวไทยมุสลิมที่มีบรรยากาศเมืองใต้อย่างแท้จริง

ตารางเทศกาลและงานประเพณีของจังหวัดปัตตานี

เทศกาล/ประเพณี	วัน/เวลา และสถานที่จัด	รายละเอียด
เทศกาลสมโภชน์เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว	ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี	ประชาชนทั้งในประเทศและจากประเทศเพื่อนบ้านเดินทางมาชมงานนมัสการเจ้าแม่ฯ ปกติจะมีการจัดงานประมาณ 7 วัน 7 คืน มหกรรม 2 อย่าง ที่จะขาดเสียมิได้ คือ จี๊วและมโนห์รา และมีการเชิดสิงโต หนังกลางแปลง จอยักษ์ และอื่นๆ ที่สำคัญคือ พิธีกรรมหามพระลุยไฟ
พิธีลาซัง-โต๊ะซุมทุก (ปูบอมือแน)	ทำในเดือน 5 หรือ เดือน 6 หลังการเก็บเกี่ยวข้าวแล้วทุกๆ ปี	เป็นพิธีฉลองนาหลังจากการเก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว การบวงสรวงจัดตั้งร้านกลางแจ้งไม่มีหลังคา (ศาลเพียงตา) นำเอาเครื่องบวงสรวงมีอาหารต่างๆ โดยมากนิยมทำกันวันเดียวเริ่มตั้งแต่ตอนเช้าเสร็จพิธีรวมเที่ยงวันบางแห่งกระทำกันสามวัน วันต้นทำพิธีดังกล่าว วันที่ 2 วันที่ 3 มีมหรสพแสดงกลางทุ่งนาซึ่งโดยมากใช้หนังตะลุงสมโภชในตอนกลางคืน
ประเพณีแห่нок	จัดขึ้นเป็นครั้งคราวตามโอกาส	เพื่อความสนุกสนานรื่นเริง เป็นประเพณีที่แสดงออกเกี่ยวกับความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในศิลปะ และอาจจัดขึ้นในโอกาสเพื่อเป็นการแสดงคารวะ แสดงความจงรักภักดีแก่ผู้ใหญ่ที่นำเคารพนับถือ หรือในโอกาสต้อนรับแขกเมือง
ประเพณีลากพระ หรือชักพระโคกโพธิ์	วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งเป็นวันออกพรรษา	การเตรียมการทางวัดจะจัดเตรียมเรือพระ ซึ่งมีทั้งลากในน้ำ ถ้ามีลำน้ำ ถ้าไม่มีน้ำก็ลากเรือบก มีแท่นประดิษฐานพระพุทธรูปบนเรือพระ มีหลังคาทำเป็นบุษบกหรือชาวบ้านเรียก พนมดกแต่งสวยงาม ส่วนชาวบ้านเตรียมอาหารที่สำคัญ คือ ข้าวคัมห่อด้วยใบกะพ้อ
เทศกาลอาซูรอ	ตรงกับวันที่ 10 เดือนมูฮารัม (เดือนแรกของศักราชอิสลาม)	จัดทำขึ้นเพื่อรำลึกถึงเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ของศาสนาอิสลาม ปฏิบัติตามแบบอย่าง (ซุนนะฮ์) จนกระทั่งถึงทุกวันนี้

เทศกาล/ประเพณี	วัน/เวลา และสถานที่จัด	รายละเอียด
		โดยนำเอาพืชและเนื้อสัตว์มาถนอมเป็นอาหารคาวบ้าง หวานบ้าง เรียกชื่อตามความสำคัญของวันว่า " อ่าซุร่อ"
งานมหกรรมนกเขาชวาเสียง ซึ่งด้วยพระราชทานสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ	ประมาณเดือนกรกฎาคม บริเวณสนามกีฬากลาง จังหวัดปัตตานี	มีการแข่งขันนกเขาชวาเสียงประเภท แยกเสียง เล็ก กลาง ใหญ่ รวมเสียง และทั่วไป การจำหน่ายกรงนกเขา และผลิตภัณฑ์พื้นเมือง
งานวิ่งป่าคานี พิชิตยอดเขาสันกาลาคีรี	ประมาณเดือนกรกฎาคม อุทยานแห่งชาติทรายขาว อำเภอกอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี	วิ่งมินิมาราธอนระยะ 8 กม. วิ่งฟันรัน 3.5 กม. การแข่งขันจักรยานเสือภูเขาประเภท เอ (35 กม.) ประเภท บี (25 กม.) ประเภท ซี (12 กม.) และการแข่งขันจักรยานบ้านอายุไม่เกิน 12 ปี การเดินป่าทหารูชี
พิธีสงฆ์หลวงปู่ทวด	เมษายน วัดช้างให้ อำเภอกอโคกโพธิ์	พิธีสงฆ์หลวงปู่ทวด และอาจารย์ทิม อาบน้ำผู้สูงอายุ การแสดงบนเวที
แข่งขันกีฬาตกปลาสาหรูรี	เมษายน-พฤษภาคม หาดวสุกรี อำเภอสายบุรี	ชมการแข่งขันกีฬาตกปลาประเภท การสาธิต และจำหน่ายสินค้า หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ การแข่งขันฟุตบอลชาย การจัดนำเที่ยวชมเมืองปัตตานี และท่องเที่ยวชมบรรยากาศการแข่งขันตกปลา กิจกรรมภาคกลางคืน

ตารางสินค้า หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นชื่อของ จังหวัดปัตตานี

ชื่อผลิตภัณฑ์	ประเภท	ชื่อผู้ผลิต	แหล่งผลิต
นวมทหาร	ชมรมแพทย์แผนไทย	ชมรมแพทย์แผนไทย	93 ม.6 ค.แม่ลาน อ.แม่ลาน
หมวกกะปิเยาะ	ผ้าและเครื่องแต่งกาย	กลุ่มกะปิเยาะ	276/1 ม.5 ต.ปะนาระ อ.ปะนาระ
หมวกกะปิเยาะ	ผ้าและเครื่องแต่งกาย	กลุ่มตัดเย็บ MAJU	102/2 ม.7 ต.นาประดู่ โคกโพธิ์
เสื้อปักลาย	ผ้าและเครื่องแต่งกาย	กลุ่มสตรีปักผ้าคลุมหม/งานปักจักร	67/1 ม.5 ต.คันทรงดาลอ อ.ยะหริ่ง
รองเท้านักตกรรม	ผ้าและเครื่องแต่งกาย	กลุ่มอาชีพผลิตรองเท้านักตกรรม	105/1 ม.8 ค.แม่ลาน อ.แม่ลาน
ผ้าบาติก	ผ้าและเครื่องแต่งกาย	กลุ่มบางเก่าบาติก	95 ม.3 ค.บางเก่า อ.สายบุรี
ผ้าคลุมหมสตรี	ผ้าและเครื่องแต่งกาย	กลุ่มสตรีปักจักรบ้านโต๊ะชูด	122 ม.6 ค.พิเทน อ.ทุ่งยางแดง
ลูกหยีกวนมีเมล็ด ไม่มีเมล็ด ลูกหยีฉาบ ทรงเครื่อง	อาหาร	ลูกหยีแม่เลื่อน	85 ม.3 ค.ยะรัง อ.ยะรัง
บุดูข้าวยาสมุนไพร คุณนาย	อาหาร	กลุ่มสตรีบ้านคลองทราย	62/2 ม.5 ค.แม่ลาน อ.แม่ลาน
กล้วยเส้นปรุงรส สมุนไพร	อาหาร	กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรน้ำตก ทรายขาว	31 ม.5 ค.ทรายขาว อ.โคกโพธิ์
ลูกหยีทรงเครื่อง, ลูกหยี กวน	อาหาร	กลุ่มแปรรูปลูกหยีสะดาก	34/2 ม.6 ค.สะดาก อ.ยะรัง
น้ำบุดู	อาหาร	กลุ่มอาชีพทำน้ำบุดูปะเสะวอ	270/2 ม.2 ค.ปะเสะวอ อ.สายบุรี

ส่วนที่ ก-4

การวิเคราะห์ตลาดการท่องเที่ยว

สถิติของผู้เยี่ยมเยือนของจังหวัดสตูล ปี พ.ศ. 2549

รายการ	ไทย	ร้อยละ	ต่างประเทศ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
1. จำนวนผู้เยี่ยมเยือน	609,112	92.4	50086	7.6	659,198	100.0
นักท่องเที่ยว	441,444	72.5	40727	81.3	482,171	73.1
นักท่องเที่ยว	167,668	27.5	9359	18.7	177,027	26.9
2. ดินที่อยู่						
(1) ชาวไทย						
กรุงเทพมหานคร	112,026	18.4	-	-	112,026	18.4
ภาคกลาง	24,359	4.0	-	-	24,359	4.0
ภาคตะวันตก	1,313	0.2	-	-	1,313	0.2
ภาคตะวันออก	819	0.1	-	-	819	0.1
ภาคเหนือ	13,433	2.2	-	-	13,433	2.2
ภาคใต้	438,103	71.9	-	-	438,103	71.9
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	19,059	3.1	-	-	19,059	3.1
(1) ชาวต่างประเทศ						
อเมริกา	-	-	1,974	3.9	1,974	3.9
ยุโรป	-	-	22,864	45.7	22,864	45.7
โอเชียเนีย	-	-	1,043	2.1	1,043	2.1
เอเชีย	-	-	24,144	48.2	24,144	48.2
ตะวันออกกลาง	-	-	61	0.1	61	0.1
แอฟริกา	-	-	0	0.0	0	0.0
3. อายุ						
15 - 24 ปี	85,005	14.0	1,686	3.4	86,691	13.2
25 - 34 ปี	220,321	36.2	13,923	27.8	234,244	35.5
35 - 44 ปี	191,847	31.5	22,834	45.6	214,681	32.6
45 - 54 ปี	84,749	13.9	7,376	14.7	92,125	14.0
55 - 64 ปี	17,237	2.8	1,996	4.0	19,233	2.9
มากกว่า 64 ปี	9,953	1.6	2,271	4.5	12,224	1.8

สถิติของผู้เยี่ยมเยือนของจังหวัดสตูล ปี พ.ศ. 2549

รายการ	ไทย	ร้อยละ	ต่างประเทศ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
4. อาชีพ						
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	131,658	21.6	14,340	28.6	145,998	22.2
ข้าราชการ-วิสาหกิจ	169,818	27.9	10,155	20.3	179,973	27.3
พนักงานบริษัท	112,421	18.5	7,766	15.5	120,187	18.2
แม่บ้าน-ว่างงาน	6,998	1.2	2,050	4.1	9,048	1.4
นักเรียน-นักศึกษา	105,241	17.3	9,135	18.2	114,376	17.4
ผู้สูงอายุ	4,697	0.8	2,174	4.3	6,871	1.0
เกษตรกร	8,834	1.5	666	1.3	9,500	1.4
ลูกจ้าง-คนงาน-พนักงาน	66,301	10.9	450	0.9	66,751	10.1
อื่นๆ	3,144	0.5	3,350	6.7	6,494	1.0

หมายเหตุ : ผู้เยี่ยมเยือน หมายถึงนักท่องเที่ยวและนักทัศนาจร

นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้เยี่ยมเยือนที่ค้างคืน

นักทัศนาจร หมายถึง ผู้เยี่ยมเยือนที่ไม่ค้างคืน

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2549ก.

พฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวของผู้เยี่ยมชมของจังหวัดสตูล ปี พ.ศ. 2549

รายการ	ไทย	ร้อยละ	ต่างประเทศ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
1. ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมเดินทาง						
คนเดียว	40,943	6.7	7,946	15.9	48,889	7.4
เพื่อน	349,059	57.3	11,286	22.5	360,345	54.7
แฟน	61,064	10.0	17,255	34.5	78,319	11.9
ครอบครัว	69,509	11.4	10,851	21.7	80,360	12.2
ญาติ	69,197	11.4	2,212	4.4	71,409	10.8
กลุ่มที่ทำงาน	19,340	3.2	536	1.1	19,876	3.0
2. จำนวนผู้ร่วมเดินทาง (คน)						
1 คน	40,943	6.7	7,946	15.9	48,889	7.4
2 คน	123,867	20.3	18,399	36.7	142,266	21.6
3 คน	70,556	11.6	8,472	16.9	79,028	12.0
4 คน	55,826	9.2	4,043	8.1	59,869	9.1
5 คน	109,685	18.0	2,866	5.7	112,551	17.1
6 - 10 คน	187,671	30.8	1,467	2.9	189,138	28.7
มากกว่า 10 คน	20,564	3.4	6,893	13.8	27,457	4.2
3. วัตถุประสงค์หลักของการท่องเที่ยว						
ท่องเที่ยว/พักผ่อน	542,560	89.1	39,015	77.9	581,575	88.2
ประชุม/อบรม/สัมมนา/ดูงาน	19,212	3.2	110	0.2	19,322	2.9
ติดต่อธุรกิจ	7,353	1.2	5,495	11.0	12,848	2.0
ปฏิบัติราชการ	10,287	1.7	680	1.4	10,967	1.7
เยี่ยมญาติ/เพื่อน	25,697	4.2	4,570	9.1	30,267	4.6
ชมนิทรรศการ/แสดงสินค้า	2,493	0.4	170	0.3	2,663	0.4
อื่น ๆ	1,510	0.3	46	0.1	1,556	0.2
4. จำนวนครั้งในการท่องเที่ยวเฉลี่ย/ปี	2.17	-	2.37	-	2.19	-

พฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวของผู้เยี่ยมชมของจังหวัดสงขลา ปี พ.ศ. 2549

รายการ	ไทย	ร้อยละ	ต่างประเทศ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
1. ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมเดินทาง						
คนเดียว	392,245	22.3	110,862	13.5	503,107	19.5
เพื่อน	505,075	28.7	350,222	42.8	855,297	33.2
แฟน	247,416	14.1	238,858	29.2	486,274	18.9
ครอบครัว	329,751	18.7	92,519	11.3	422,270	16.4
ญาติ	223,979	12.7	17,384	2.1	241,363	9.4
กลุ่มที่ทำงาน	62,230	3.5	8,939	1.1	71,169	2.8
2. จำนวนผู้ร่วมเดินทาง (คน)						
1 คน	392,245	22.3	110,862	13.5	503,107	19.5
2 คน	692,931	39.4	235,421	28.8	928,352	36.0
3 คน	263,449	15.0	165,434	20.2	428,883	16.6
4 คน	186,071	10.6	129,010	15.8	315,081	12.2
5 คน	147,417	8.4	48,810	6.0	196,227	7.6
6 – 10 คน	67,937	3.9	43,608	5.3	111,545	4.3
มากกว่า 10 คน	10,646	0.6	85,639	10.5	96,285	3.7
3. วัตถุประสงค์หลักของการท่องเที่ยว						
ท่องเที่ยว/พักผ่อน	1,013,835	57.6	735,603	89.8	1,749,438	67.8
ประชุม/อบรม/สัมมนา/ดูงาน	185,784	10.6	13,247	1.6	199,031	7.7
ติดต่อธุรกิจ	102,091	5.8	48,588	5.9	150,679	5.8
ปฏิบัติราชการ	118,811	6.8	2,867	0.4	121,678	4.7
เยี่ยมญาติ/เพื่อน	316,317	18.0	13,668	1.7	329,985	12.8
ชมนิทรรศการ/แสดงสินค้า	17,214	1.0	286	0.0	17,500	0.7
อื่น ๆ	4,149	0.2	4,525	0.6	8,674	0.3
4. จำนวนครั้งในการท่องเที่ยวเฉลี่ย/ปี	2.27	-	1.87	-	2.14	-

เปรียบเทียบจำนวนผู้เยี่ยมเยือนที่เข้าพักในโรงแรมของจังหวัดสตูล พ.ศ. 2548 – 2549

ประเทศ	มกราคม-ธันวาคม		
	2549	2548	D (%)
ไทย	235,077	200,688	+ 17.14
มาเลเซีย	10,861	10,807	+ 0.50
สิงคโปร์	698	528	+ 32.20
จีน	43	4	+ 975.00
ฮ่องกง	1	-	-
ญี่ปุ่น	10	6	+ 66.67
เกาหลี	-	16	-
ไต้หวัน	3	-	-
ออสเตรเลีย	7	28	- 75.00
เบลเยียม	125	-	-
เดนมาร์ก	40	41	- 2.44
ฝรั่งเศส	163	155	+ 5.16
เยอรมัน	178	141	+ 26.24
อิตาลี	81	122	- 33.61
เนเธอร์แลนด์	147	92	+ 59.78
สวีเดน	242	179	+ 35.20
สวิตเซอร์แลนด์	92	90	+ 2.22
อังกฤษ	569	468	+ 21.58
สหรัฐฯ	231	245	- 5.71
แคนาดา	99	110	- 10.00
ตะวันออกกลาง	29	32	- 9.38
ออสเตรเลีย	78	100	- 22.00
นิวซีแลนด์	87	43	+ 102.33
อินเดีย	2	6	-
รัสเซีย	-	16	-
ยุโรปตะวันออก	20	-	-
อินโดนีเซีย	98	13	+ 653.85
ฟิลิปปินส์	2	6	- 66.67
นอร์เวย์	13	19	- 31.58
อื่นๆ	7,338	12,271	- 40.20
รวม	256,334	226,226	+ 13.31
ประเทศไทย	235,077	200,688	+ 17.14
ต่างประเทศ	21,257	25,538	- 16.76

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2549ก

สถิติของผู้เยี่ยมเยือนของจังหวัดสงขลา ปี พ.ศ. 2549

รายการ	ไทย	ร้อยละ	ต่างประเทศ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
1. จำนวนผู้เยี่ยมเยือน	1,760,696	68.3	818,784	31.7	2,579,480	100.0
นักท่องเที่ยว	1,446,440	82.2	713,249	87.1	2,159,689	83.7
นักท่องเที่ยว	314,256	17.8	105,535	12.9	419,791	16.3
2. ถิ่นที่อยู่						
(1) ชาวไทย						
กรุงเทพมหานคร	371,277	21.1	-	-	371,277	21.1
ภาคกลาง	51,785	2.9	-	-	51,785	2.9
ภาคตะวันตก	33,888	1.9	-	-	33,888	1.9
ภาคตะวันออก	65,305	3.7	-	-	65,305	3.7
ภาคเหนือ	68,742	3.9	-	-	68,742	3.9
ภาคใต้	1,129,707	64.2	-	-	1,129,707	64.2
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	39,992	2.3	-	-	39,992	2.3
(1) ชาวต่างประเทศ						
อเมริกา	-	-	16,500	2.0	16,500	2.0
ยุโรป	-	-	67,005	8.2	67,005	8.2
โอเชียเนีย	-	-	9,603	1.2	9,603	1.2
เอเชีย	-	-	724,189	88.5	724,189	88.5
ตะวันออกกลาง	-	-	1,280	0.2	1,280	0.2
แอฟริกา	-	-	207	0.0	207	0.0
3. อายุ						
15 - 24 ปี	171,235	9.7	46,404	5.7	217,639	8.4
25 - 34 ปี	648,464	36.8	255,406	31.2	903,870	35.0
35 - 44 ปี	514,140	29.2	258,189	31.5	772,329	29.9
45 - 54 ปี	285,753	16.2	142,923	17.5	428,676	16.6
55 - 64 ปี	128,184	7.3	88,184	10.8	216,368	8.4
มากกว่า 64 ปี	12,920	0.7	27,678	3.4	40,598	1.6

สถิติของผู้เยี่ยมเยือนของจังหวัดสงขลา ปี พ.ศ. 2549

รายการ	ไทย	ร้อยละ	ต่างประเทศ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
4. อาชีพ						
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	328,613	18.7	202,808	24.8	531,421	20.6
ข้าราชการ-วิสาหกิจ	583,067	33.1	115,483	14.1	698,550	27.1
พนักงานบริษัท	413,892	23.5	244,809	29.9	658,701	25.5
แม่บ้าน-ว่างงาน	37,983	2.2	46,109	5.6	84,092	3.3
นักเรียน-นักศึกษา	147,055	8.4	112,035	13.7	259,090	10.0
เกษียณ	29,103	1.7	24,409	3.0	53,512	2.1
เกษตรกร	97,903	5.6	796	0.1	98,699	3.8
ลูกจ้าง-คนงาน-พนักงาน	123,080	7.0	47,342	5.8	170,422	6.6
อื่นๆ	-	-	24,993	3.1	24,993	1.0

หมายเหตุ : ผู้เยี่ยมเยือน หมายถึงนักท่องเที่ยวและนักทัศนาจร

นักท่องเที่ยวน หมายถึง ผู้เยี่ยมเยือนที่ค้างคืน

นักทัศนาจร หมายถึง ผู้เยี่ยมเยือนที่ไม่ค้างคืน

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2549ก.

พฤติกรรมการณ์ท่องเที่ยวของผู้เยี่ยมเยือนของจังหวัดสงขลา ปี พ.ศ. 2549

รายการ	ไทย	ร้อยละ	ต่างประเทศ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
1. ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมเดินทาง						
คนเดียว	392,245	22.3	110,862	13.5	503,107	19.5
เพื่อน	505,075	28.7	350,222	42.8	855,297	33.2
แฟน	247,416	14.1	238,858	29.2	486,274	18.9
ครอบครัว	329,751	18.7	92,519	11.3	422,270	16.4
ญาติ	223,979	12.7	17,384	2.1	241,363	9.4
กลุ่มที่ทำงาน	62,230	3.5	8,939	1.1	71,169	2.8
2. จำนวนผู้ร่วมเดินทาง (คน)						
1 คน	392,245	22.3	110,862	13.5	503,107	19.5
2 คน	692,931	39.4	235,421	28.8	928,352	36.0
3 คน	263,449	15.0	165,434	20.2	428,883	16.6
4 คน	186,071	10.6	129,010	15.8	315,081	12.2
5 คน	147,417	8.4	48,810	6.0	196,227	7.6
6 – 10 คน	67,937	3.9	43,608	5.3	111,545	4.3
มากกว่า 10 คน	10,646	0.6	85,639	10.5	96,285	3.7
3. วัตถุประสงค์หลักของการท่องเที่ยว						
ท่องเที่ยว/พักผ่อน	1,013,835	57.6	735,603	89.8	1,749,438	67.8
ประชุม/อบรม/สัมมนา/ดูงาน	185,784	10.6	13,247	1.6	199,031	7.7
ติดต่อธุรกิจ	102,091	5.8	48,588	5.9	150,679	5.8
ปฏิบัติราชการ	118,811	6.8	2,867	0.4	121,678	4.7
เยี่ยมญาติ/เพื่อน	316,317	18.0	13,668	1.7	329,985	12.8
ชมนิทรรศการ/แสดงสินค้า	17,214	1.0	286	0.0	17,500	0.7
อื่น ๆ	4,149	0.2	4,525	0.6	8,674	0.3
4. จำนวนครั้งในการท่องเที่ยวเฉลี่ย/ปี	2.27	-	1.87	-	2.14	-

พฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวของผู้เยี่ยมชมเยือนของจังหวัดสงขลา ปี พ.ศ. 2549

รายการ	ไทย	ร้อยละ	ต่างประเทศ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
5. หมวดค่าใช้จ่าย						
ค่าที่พัก	442.3	20.6	640.6	20.6	510.0	20.6
ค่าอาหารและเครื่องดื่ม	333.9	15.5	530.4	17.1	401.0	16.2
ค่าซื้อสินค้าและของที่ระลึก	562.5	26.2	675.0	21.7	600.9	24.3
ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง	324.5	15.1	723.7	23.3	460.8	18.6
ค่าบริการท่องเที่ยวภายในจังหวัด	135.0	6.3	196.9	6.3	156.2	6.3
ค่าพาหนะเดินทางในจังหวัด	197.9	9.2	197.2	6.3	197.6	8.0
ค่าใช้จ่ายอื่นๆ	154.3	7.2	143.9	4.6	150.7	6.1
6. ประเภทพาหนะในการเดินทาง						
เครื่องบิน	258,657	14.7	226,444	27.7	485,101	18.8
รถไฟ	284,271	16.2	114,151	13.9	398,422	15.5
รถโดยสารประจำทาง	446,317	25.4	143,688	17.6	590,005	22.9
รถส่วนตัว	771,451	43.8	332,438	40.6	1,103,889	42.8
อื่นๆ	-	-	2,063	0.3	2,063	0.1
7. ประเภทที่พัก						
โรงแรม	986,527	68.2	681,904	95.6	1,668,431	77.3
บ้านญาติ/บ้านเพื่อน	453,286	31.3	31,345	4.4	484,631	22.4
อื่นๆ	6,627	0.5	-	-	6,627	0.3
8. ระยะเวลาพำนักเฉลี่ย (วัน)	2.11	-	2.30	-	2.17	-
9. ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย/คน/วัน (บาท)	2,150.22	-	3,107.62	-	2,477.26	-
10. รายได้จากกรท่องเที่ยว (ล้านบาท)	7,239.56	-	5,428.40	-	12,667.96	-

หมายเหตุ : ผู้เยี่ยมชม หมายถึง นักท่องเที่ยวและนักทัศนาจร

นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้เยี่ยมชมที่ค้างคืน

นักทัศนาจร หมายถึง ผู้เยี่ยมชมที่ไม่ค้างคืน

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2549ก.

เปรียบเทียบจำนวนผู้เยี่ยมชมที่เข้าพักในโรงแรมของจังหวัดสงขลา พ.ศ.2548 – 2549

ประเทศ	มกราคม-ธันวาคม		
	2549	2548	D (%)
ไทย	986,527	920,314	+ 7.19
มาเลเซีย	493,552	404,624	+ 21.98
สิงคโปร์	108,067	91,429	+ 18.20
จีน	2,740	1,612	+ 69.98
ฮ่องกง	130	190	- 31.58
ญี่ปุ่น	8,132	5,132	+ 58.46
เกาหลี	1,629	1,332	+ 22.30
ไต้หวัน	399	217	+ 83.87
ออสเตรเลีย	643	608	+ 5.76
เบลเยียม	310	397	- 21.91
เดนมาร์ก	1,027	746	+ 37.67
ฝรั่งเศส	2,653	2,418	+ 9.72
เยอรมัน	3,919	3,331	+ 17.65
อิตาลี	1,977	1,613	+ 22.57
เนเธอร์แลนด์	1,057	1,270	- 16.77
สวีเดน	1,616	1,559	+ 3.66
สวิตเซอร์แลนด์	1,294	1,112	+ 16.37
อังกฤษ	8,702	8,946	- 2.73
สหรัฐฯ	4,885	4,433	+ 10.20
แคนาดา	1,933	2,049	- 5.66
ตะวันออกกลาง	323	551	- 41.38
ออสเตรเลีย	2,351	2,260	+ 4.03
นิวซีแลนด์	568	532	+ 6.77
อินเดีย	1,797	1,192	+ 50.76
รัสเซีย	120	44	+ 172.73
ยุโรปตะวันออก	626	266	+ 135.34
อินโดนีเซีย	13,164	9,914	+ 32.78
ฟิลิปปินส์	1,150	1,050	+ 9.52
ฟินแลนด์	328	244	+ 34.43
นอร์เวย์	452	243	+ 86.01

เปรียบเทียบจำนวนผู้เยี่ยมชมเยือนที่เข้าพักในโรงแรมของจังหวัดสงขลา พ.ศ. 2548 - 2549

ประเทศ	มกราคม-ธันวาคม		
	2549	2548	D (%)
สเปน	435	162	+ 168.52
แอฟริกา	192	51	+ 276.47
พม่า	265	110	+ 140.91
อิสราเอล	121	54	+ 124.07
ลาว	441	69	+ 539.13
เวียดนาม	426	103	+ 313.59
อื่นๆ	14,480	23,873	- 39.35
รวม	1,668,431	1,494,050	+ 11.67
ประเทศไทย	986,527	920,314	+ 7.19
ต่างประเทศ	681,904	573,736	+ 18.85

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2549ก.

สถิติของผู้เยี่ยมเยือนของจังหวัดปัตตานี ปี พ.ศ. 2549

รายการ	ไทย	ร้อยละ	ต่างประเทศ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
1. จำนวนผู้เยี่ยมเยือน	159,350	99.4	970	0.6	160,320	100.0
นักท่องเที่ยวนักทัศนาจร	90,801	57.0	690	71.1	91,491	57.1
นักทัศนาจร	68,549	43.0	280	28.9	68,829	42.9
2. ถิ่นที่อยู่						
(1) ชาวไทย						
กรุงเทพมหานคร	14,274	9.0	-	-	14,274	9.0
ภาคกลาง	1,274	0.8	-	-	1,274	0.8
ภาคตะวันตก	79	0.1	-	-	79	0.1
ภาคตะวันออก	-	-	-	-	-	-
ภาคเหนือ	654	0.4	-	-	654	0.4
ภาคใต้	143,069	89.8	-	-	143,069	89.8
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	-	-	-	-	-	-
(1) ชาวต่างประเทศ						
อเมริกา	-	-	52	5.4	52	5.4
ยุโรป	-	-	114	11.8	114	11.8
โอเชียเนีย	-	-	43	4.4	43	4.4
เอเชีย	-	-	761	78.5	761	78.5
ตะวันออกกลาง	-	-	-	-	-	-
แอฟริกา	-	-	-	-	-	-
3. อายุ						
15 - 24 ปี	27,560	17.3	39	4.0	27,599	17.2
25 - 34 ปี	77,950	48.9	252	26.0	78,202	48.8
35 - 44 ปี	42,910	26.9	432	44.5	43,342	27.0
45 - 54 ปี	7,430	4.7	169	17.4	7,599	4.7
55 - 64 ปี	2,204	1.4	73	7.5	2,277	1.4
มากกว่า 64 ปี	1,296	0.8	5	0.5	1,301	0.8

สถิติของผู้เยี่ยมเยือนของจังหวัดปัตตานี ปี พ.ศ. 2549

รายการ	ไทย	ร้อยละ	ต่างประเทศ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
4. อาชีพ						
ประกอบธุรกิจส่วนตัว	46,634	29.3	202	20.8	46,836	29.2
ข้าราชการ-วิสาหกิจ	24,412	15.3	137	14.1	24,549	15.3
พนักงานบริษัท	22,193	13.9	361	37.2	22,554	14.1
แม่บ้าน-ว่างงาน	7,095	4.5	12	1.2	7,107	4.4
นักเรียน-นักศึกษา	39,062	24.5	35	3.6	39,097	24.4
ผู้สูงอายุ	1,304	0.8	52	5.4	1,356	0.9
เกษตรกร	572	0.4	34	3.5	606	0.4
ลูกจ้าง-คนงาน-พนักงาน	18,078	11.3	32	3.3	18,110	11.3
อื่นๆ	-	-	105	10.8	105	0.1

หมายเหตุ : ผู้เยี่ยมเยือน หมายถึง นักท่องเที่ยวและนักทัศนาจร

นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้เยี่ยมเยือนที่ค้างคืน

นักทัศนาจร หมายถึง ผู้เยี่ยมเยือนที่ไม่ค้างคืน

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2549ก.

พฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวของผู้เยี่ยมชมของจังหวัดปัตตานี ปี พ.ศ. 2549

รายการ	ไทย	ร้อยละ	ต่างประเทศ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
1. ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมเดินทาง						
คนเดียว	12,224	7.7	119	12.3	12,343	7.7
เพื่อน	85,260	53.5	267	27.5	85,527	53.4
แฟน	11,612	7.3	293	30.2	11,905	7.4
ครอบครัว	19,294	12.1	204	21.0	19,498	12.2
ญาติ	22,725	14.3	44	4.5	22,769	14.2
กลุ่มที่ทำงาน	8,235	5.2	43	4.4	8,278	5.2
2. จำนวนผู้ร่วมเดินทาง (คน)						
1 คน	12,224	7.7	119	12.3	12,343	7.7
2 คน	58,169	36.5	326	33.6	58,495	36.5
3 คน	27,379	17.2	168	17.3	27,547	17.2
4 คน	27,287	17.1	120	12.4	27,407	17.1
5 คน	16,663	10.5	47	4.9	16,710	10.4
6 – 10 คน	17,126	10.8	30	3.1	17,156	10.7
มากกว่า 10 คน	502	0.3	160	16.5	662	0.4
3. วัตถุประสงค์หลักของการท่องเที่ยว						
ท่องเที่ยว/พักผ่อน	70,782	44.4	671	69.2	71,453	44.6
ประชุม/อบรม/สัมมนา/ดูงาน	9,492	6.0	14	1.4	9,506	5.9
ติดต่อธุรกิจ	8,261	5.2	148	15.3	8,409	5.3
ปฏิบัติราชการ	11,045	6.9	-	-	11,045	6.9
เยี่ยมญาติ/เพื่อน	56,339	35.4	110	11.3	56,449	35.2
ชมนิทรรศการ/แสดงสินค้า	2,409	1.5	27	2.8	2,436	1.5
อื่น ๆ	1,022	0.6	-	-	1,022	0.6
4. จำนวนครั้งในการท่องเที่ยวเฉลี่ย/ปี	2.17	-	2.76	-	2.17	-

พฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวของผู้เยี่ยมชมเยือนของจังหวัดปัตตานี ปี พ.ศ. 2549

รายการ	ไทย	ร้อยละ	ต่างประเทศ	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ
5. หมวดค่าใช้จ่าย						
ค่าที่พัก	184.5	21.3	264.1	22.1	185.0	21.3
ค่าอาหารและเครื่องดื่ม	231.7	26.7	322.8	27.0	232.2	26.7
ค่าซื้อสินค้าและของที่ระลึก	192.3	22.2	234.8	19.6	192.6	22.2
ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง	52.8	6.1	80.7	6.8	53.0	6.1
ค่าบริการท่องเที่ยวภายในจังหวัด	40.0	4.6	66.0	5.5	40.2	4.6
ค่าพาหนะเดินทางในจังหวัด	104.2	12.0	132.1	11.0	104.3	12.0
ค่าใช้จ่ายอื่นๆ	61.3	7.1	95.4	8.0	61.5	7.1
6. ประเภทพาหนะในการเดินทาง						
รถไฟ	13,783	8.7	64	6.6	13,847	8.6
รถโดยสารประจำทาง	26,989	16.9	444	45.8	27,433	17.1
รถส่วนตัว	118,578	74.4	462	47.6	119,040	74.3
7. ประเภทที่พัก						
โรงแรม	74,437	82.0	671	97.3	75,108	82.1
บ้านญาติ/บ้านเพื่อน	16,169	17.8	19	2.8	16,188	17.7
อื่นๆ	195	0.2	-	-	195	0.2
8. ระยะเวลาพำนักเฉลี่ย (วัน)	1.73	-	1.57	-	1.73	-
9. ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย/คน/วัน (บาท)	866.81	-	1,195.89	-	868.78	-
10. รายได้จากกาการท่องเที่ยว (ล้านบาท)	195.71	-	1.63	-	197.34	-

หมายเหตุ : ผู้เยี่ยมชม หมายถึง นักท่องเที่ยวและนักทัศนาจร

นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้เยี่ยมชมที่ค้างคืน

นักทัศนาจร หมายถึง ผู้เยี่ยมชมที่ไม่ค้างคืน

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2549ก.

เปรียบเทียบจำนวนผู้เยี่ยมชมที่เข้าพักในโรงแรมของจังหวัดปัตตานี พ.ศ. 2548 - 2549

ประเทศ	มกราคม-ธันวาคม		
	2549	2548	D (%)
ไทย	74,437	72,050	+ 3.31
มาเลเซีย	452	291	+ 55.33
สิงคโปร์	43	11	+ 290.91
จีน	28	-	-
ฮ่องกง	5	6	- 16.67
ญี่ปุ่น	16	25	- 36.00
เกาหลี	-	3	-
ไต้หวัน	7	-	-
ออสเตรเลีย	9	-	-
เบลเยียม	-	1	-
เดนมาร์ก	2	1	+ 100.00
ฝรั่งเศส	5	43	- 88.37
เยอรมัน	2	31	- 93.55
อิตาลี	4	27	- 85.19
เนเธอร์แลนด์	5	12	- 58.33
สวีเดน	11	4	+ 175.00
สวิตเซอร์แลนด์	9	-	-
อังกฤษ	3	27	- 88.89
สหรัฐฯ	3	17	- 82.35
แคนาดา	7	5	+ 40.00
ตะวันออกกลาง	-	6	-
ออสเตรเลีย	2	40	- 95.00
นิวซีแลนด์	-	1	-
อินเดีย	30	-	-
ยุโรปตะวันออก	-	4	-
อินโดนีเซีย	-	25	-
สเปน	-	2	-
อื่นๆ	28	2	+ 1300.00
รวม	75,108	72,634	+ 3.41
ประเทศไทย	74,437	72,050	+ 3.31
ต่างประเทศ	671	584	+ 14.90

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2549ก.

ภาคผนวก ข

รายละเอียดของขนบธรรมเนียมประเพณีและศิลปวัฒนธรรมที่
สำคัญของ 3 จังหวัด

จังหวัดสตูล

1. มรดกทางโบราณคดี

จังหวัดสตูล มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เป็นโบราณสถาน และโบราณวัตถุอยู่ไม่มากนัก อย่างไรก็ตาม บริเวณที่ตั้งเมืองสตูล ได้มีชุมชนโบราณมาอาศัยอยู่ก่อนแล้ว

1) แหล่งโบราณคดีเขาโต๊ะพญาวัง

เป็นแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ เป็นภูเขาหินปูนลูกโดด ทางด้านตะวันออกเป็นเพิงผา มีถ้ำตื้นๆ ได้พบเครื่องมือหิน 2 ชั้น ทางทิศใต้ของถ้ำกลาง

วัตถุชิ้นที่ 1 เป็นเครื่องมือสะเก็ดหิน ทำจากหินปูนเป็นรูปครึ่งวงกลม ค่อนข้างบาง มีความคมที่ส่วนโค้ง ลักษณะเป็นเครื่องมือสำหรับงานขุด ยาว 7.6 ซม. กว้าง 5.6 ซม. และหนา 1.5 ซม.

วัตถุชิ้นที่ 2 เป็นสะเก็ดหินปูนรูปหลายเหลี่ยมค่อนข้างบาง มีความคมหลายด้าน มีความยาว 7.1 ซม. กว้าง 5.7 ซม. หนา 13 ซม.

2) แหล่งโบราณคดีเขาโต๊ะนางคำ

เป็นแหล่งโบราณคดีสมัยก่อนประวัติศาสตร์เป็นภูเขาหินปูน อยู่ในเขต ตำบลนาทอน อำเภอทุ่งหว้า โบราณวัตถุที่พบ เป็นประเกทหิน และประเกทดินเผา

ประเกทหิน เป็นหินลับ 5 ชิ้น ทำจากหินควอตซ์ และหินปูน ก้อนหิน 2 ชิ้น ทำจากหินควอตซ์ และหินทราย สะเก็ดหิน เป็นสะเก็ดหินปูน และหินควอตซ์ที่แตกกะเทาะออกมาจากแกนหิน ก้อนหินรูปทรงหลายเหลี่ยม แต่ละด้านเป็นรอยตรงเรียบ

ประเกทดินเผา ได้พบเศษภาชนะดินเผา จำนวน 14 ชิ้น แบ่งตามลักษณะการตกแต่งได้ 3 แบบ คือ แบบเรียบ เนื้อหยาบ ไม่มีกรวดปน ใส่ในเป็นสีดำ แบบขัดมัน เนื้อหยาบ มีกรวดปน ใส่ในสีดำ แบบลายประทับ เนื้อหยาบ มีกรวดปน ใส่ในสีดำ

3) แหล่งโบราณคดีเขาชุมทรัพย์

เป็นเทือกเขามีถ้ำตื้น ๆ อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเทือกเขา อยู่ในเขต ตำบลทุ่งหว้า อำเภอทุ่งหว้า พบโบราณวัตถุประเกทหิน และประเกทดินเผา

ประเกทหิน เป็นหินลับ ทำด้วยหินทรายมีลักษณะเป็นแท่ง ยาวหนา มีรอยการขัดฝน เป็นร่องลึกลงไปเนื้อหิน อีกชิ้นหนึ่งเป็นก้อนหินปูนรูปสามเหลี่ยมค่อนข้างหนา หนึ่งหน้าหนึ่งเป็นร่องคล้ายถูกขัดที่ผิวของหิน หินสะเก็ดกรวด เป็นหินกรวดท้องน้ำ มีรอยแตกกระเทาะ แต่ไม่มีลักษณะเป็นเครื่องมือที่ชัดเจน

ประเกทดินเผา พบเศษดินเผา 6 ชิ้น เนื้อหยาบมีกรวดปน ตกแต่งผิวเรียบ 1 ชิ้น เคลือบด้วย

น้ำคินดีแดง ทั้งด้านนอกและด้านใน 1 ชั้น และตกแต่งผิวด้วยลายเชือกทาบด้านนอก 1 ชั้น ตกแต่งด้วยลายเชือกทาบ เนื้อหยาบมีกรวดปน 3 ชั้น

4) แหล่งโบราณคดีถ้ำหอย

อยู่ในถ้ำหินปูน ที่บ้านปาล์มพัฒนา กิ่งอำเภอมะนัง พบเศษภาชนะดินเผา จำนวนมาก เป็นเศษภาชนะดินเผา ผิวลายเชือกทาบ ผิวขัดมัน และหม้อสามขา

5) แหล่งโบราณคดีถ้ำลาซิบ และถ้ำแคลัว

อยู่ที่เพิงผา ในเขตบ้านปาล์มพัฒนา กิ่งอำเภอมะนัง พบเครื่องมือหินก่อนประวัติศาสตร์

6) แหล่งโบราณคดีถ้ำหัวลิง

อยู่ในโพรงลึกของถ้ำในภูเขาหินปูน อยู่ในเขต ตำบลน้ำผุด อำเภอละงู พบเศษภาชนะดินเผาประดับตกแต่งผิวด้วยลวดลายขูดขีด

7) แหล่งโบราณคดีถ้ำภูผาเพชร อยู่ในถ้ำขนาดใหญ่ ภายในมีโพรงลึกเป็นคูหากว้าง ที่คูหาด้านทิศตะวันตกพบเศษภาชนะดินเผา และเปลือกหอย ชั้นส่วนกระดูกของมนุษย์

8) แหล่งโบราณคดีถ้ำโพธิ์หอม เป็นเพิงผาอยู่ที่บ้านหนองราโพธิ์ ตำบลน้ำผุด อำเภอละงู พบเศษภาชนะดินเผาเปลือกหอย และกระดูกมนุษย์

2. ประเพณี

ประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชาวสตูล คือ การเข้าสู่นัด การนิกะ การละหมาด การละเล่นพื้นบ้าน ประเพณีการลอยเรือของชาวมุสลิม

การเข้าสู่นัด

สู่นัด มาจากคำว่า สุนนะฮ (สุน-นะฮ) หมายถึง แนวหรือวิถีปฏิบัติตามแบบอย่างของท่านมุฮัมมัด (ซ.ล) ในทุกกระบวนการ การเข้าสู่นัด จึงหมายถึง การเข้าสู่ชีวิตตามแบบอย่างของท่านนบีฯ การเข้าสู่นัดนั้น อาจทำเพียงคนเดียวหรือบางทีเจ้าภาพจัดงานอาจจะหาเด็กซึ่งเป็นญาติกันมาทำการขลิบพร้อมๆ กันหลายคนก็มีเพื่อทำให้เกิดความอบอุ่นใจแก่ผู้ที่ต้องถูกทำการขลิบ โดยการขลิบในสมัยก่อนนิยมทำกันในเวลาเช้า ระหว่างเวลาประมาณ 08.00-10.00 น. หรือตอนเย็น เพราะเป็นช่วงที่มีอากาศเย็นกว่าช่วงเวลาตอนกลางวัน เมื่อขลิบแล้ว เลือดจะไหลออกไม่มากและหยุดง่าย ซึ่งปัจจุบันนี้ ในวงการผู้

ที่มีการศึกษาหรือผู้ที่อาศัยอยู่ในสังคมเมืองที่เจริญแล้วนิยมนำบุตรหลานมาให้หมอที่เป็นมุสลิมจัดทำ การขลิบที่โรงพยาบาลหรือ คลินิก โดยไม่ต้องจัดงานหรือพิธีการใดๆ ให้ยุ่งยากและสิ้นเปลือง เพียงแค่ เสียค่าบริการและค่ายาหลังจากทำการขลิบแล้วใช้เวลารักษาประมาณ 15 วัน ก็หายเป็นปกติ

2) การสมรส

(พิธีนิกะฮ์หรือพิธีกินเหนียว) ตามบัญญัติศาสนาอิสลาม การนิกะฮ์ หมายถึงการผูกนิติ สัมพันธระหว่างชายหญิง เพื่อเป็นสามี ภรรยากันโดยพิธีสมรสตามหลักศาสนาอิสลาม มิใช่ การจดทะเบียนสมรสหรือการกินอยู่ฉันท์สามีภรรยาตามที่บุคคลทั่วไปเข้าใจ อิสลามไม่ให้ สมรสกับคนต่างศาสนา หากจะสมรสต้องให้ผู้นั้นมาเป็นมุสลิมด้วยความศรัทธาเสียก่อน คือ ปฏิบัติตามแนวทางของระบบอิสลาม เช่น การละหมาด ถือศีลอด บริจาคซะกาต ฯลฯ มิใช่ เป็นมุสลิมเพียงกล่าวคำปฏิญาณตน และเข้าสู่นิตตามที่บางคนเข้าใจเท่านั้น ในพิธีจะมีการ กล่าวคุญบะฮ์ โดยผู้ทำพิธีเองหรือเชิญผู้รู้คนอื่นก็ได้ เป็นการอบรมให้ข้อคิดเห็นเจ้าบ่าวในชีวิต ในพิธี จะต้องมีพยาน 2 คน และมะฮ์รอยู่ตรงหน้าของผู้ทำพิธีและเจ้าบ่าว ซึ่งทุกคนอยู่ในท่านั่ง ผู้ทำพิธีจะจับ มือเจ้าบ่าว กล่าวกับเจ้าบ่าวว่า "ฉันขอ นิกะฮ์ ท่านกับนางสาว..... บุตร ของ.....ด้วยมะฮ์รจำนวน....."เจ้าบ่าวจะตอบกลับว่า "ฉันขอรับ นิกะฮ์กับ นางสาว.....ด้วยมะฮ์รดังกล่าว" ถ้าตอบรับนิกะฮ์ จะต้องให้ผู้นิกะฮ์และพยานอีก 2 คน ได้ยินชัดเจนทุกถ้อยคำ หากยังได้ยินไม่ชัดเจนจะบอกให้กล่าวรับใหม่จนกว่าจะชัดเจนเป็นเอกฉันท์

3) พิธีละหมาด (นมาซ)

ละหมาดหรือนมาซมาจากคำอาหรับว่า อัซซอลาร์ แปลว่า การขอพร การละหมาด คือ การแสดงความ เคารพต่อพระเจ้าทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็นศาสนกิจประจำวันที่สำคัญที่สุดของศาสนาอิสลาม โดยอัลลอฮ์ได้ทรงบัญญัติเกี่ยวกับการละหมาดในคัมภีร์ อัล-กุรอาน ว่า ก่อนละหมาดต้องอาบน้ำ ละหมาดทุกครั้ง แต่ในกรณีที่ไม่มีน้ำ ผู้ละหมาดสามารถใช้ ดาฮ์มมุ่ม หมายถึงฝุ่นดินที่สะอาด แทนได้ การละหมาดแบ่งเป็น 2 ประเภท

- ประเภทที่ 1 ละหมาดฟิรดู (ละหมาดบังคับ) ได้แก่ ละหมาดประจำวัน วันละ 5 เวลา ละหมาดวันศุกร์ (บังคับเฉพาะเพศชาย) และละหมาดจินาซะฮ์ โดยการละหมาดภาคบังคับซึ่งมุสลิม ปฏิบัติตั้งแต่บรรลุนิติภาวะจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต ปฏิบัติวันละ 5 เวลา ในเพศหญิง การละหมาดจะ ได้รับการยกเว้นในขณะที่มีรอบเดือน หรือมีเลือดหลังคลอดบุตร แต่จะต้องละหมาดชดเชยเมื่อเข้าสู่ สภาพปกติ

- ประเภทที่ 2 ละหมาดซุนนะฮ์ (ละหมาดที่ไม่บังคับ) ถ้าปฏิบัติจะได้บุญ หากไม่ปฏิบัติจะ ไม่บาป ได้แก่ ละหมาดในวันตรุษอีดิลิฎรี ละหมาดขอพร ฯลฯ สถานที่ทำการละหมาดจะกระทำที่ใดก็

ได้ แต่ต้องเป็นสถานที่ที่สะอาด หากเป็นการละหมาดวันศุกร์จะละหมาดที่มีสยิด โดยจะหันหน้าไปทางทิศตะวันตก อันเป็นที่ตั้งของกะบะฮ์ (หินศักดิ์สิทธิ์) ในนครเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย

4) ประเพณีลอยเรือ (ของชาวมล)

ขั้นตอนงานประเพณีลอยเรือ

วันที่ 1 ของงาน คืบวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 6 หรือ เดือน 12 ตอนเช้าทุกบ้านจะทำขนมต่างๆ เช่น ข้าวเหนียวเหลือง คัมขาว ขนมเทียน เพื่อจะไปเซ่นไหว้ พอดกบาย ประมาณ 15.00 น. หมอประจำหมู่บ้านพร้อมกับลูกบ้านจะมาพร้อมกันที่ศาลเจ้าอยู่ติดกับสุสาน (ชาวเกาะเรียกว่า ลาหวด) ทุกคนจะต้องตั้งเครื่องเซ่นไหว้พร้อมกับเทียน ครอบคร้วละ 1 เล่ม เพื่อที่จะให้หมอประจำหมู่บ้านดูเปลวเทียนของแต่ละครอบคร้วว่าจะเป็นเช่นไร ในการทำพิธีนี้ จะมีเครื่องเซ่นไหว้ของหัวหน้าหมู่บ้านหรือของหมอประจำหมู่บ้าน 1 ชุด ที่จะต้องทำอาหารพิเศษ คือ จะมีเครื่องสุกดิบ 1 ชุด และข้าวเจ็ดสี 1 ชุด เพื่อจะบวงสรวงสิ่งที่ดีและไม่ดี เสร็จพิธีบวงสรวงแล้วจะมีรำมะนาเพื่อขอพรอย่างน้อย 7 เพลง

วันที่ 2 ของงาน คืบวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 6 หรือเดือน 12 คณะกรรมการจะแบ่งคนออกเป็น 2 ชุด ชุดที่ 1 เป็นชุดตัดไม้ระกำ ชุดที่ 2 เป็นชุดตัดเสาเอก และ Mast เรือ ชุดที่ 2 ที่ตัดเสาเอกและ Mast เรือจะต้องกลับออกจากป่ามาถึงบริเวณงานก่อนที่ชุดที่ 1 ที่ตัดไม้ระกำจะมา ทั้งสองคณะจะมีขบวนรำรองแฉ่งแห่มาบริเวณงาน พอดถึงบริเวณงาน คณะกรรมการที่มีหน้าที่ต่อเรือก็จะดำเนินการต่อเรือ ชาวบ้านทั้งเด็กและผู้ใหญ่ก็จะสนุกสนานกับเดินรองแฉ่งและรำวงจนกว่าเรือจะเป็นรูปเป็นร่างและเสร็จ พอดกกลางคืนการแสดงจะเปลี่ยนเป็นการรำมะนารอบเรือที่ประกอบเสร็จแล้ว จะมีการรำวงโก๊สสว่างประมาณตี 4 – 5 หมอประจำหมู่บ้าน ก็จะทำพิธีจุดเทียน พร้อมกับลูกบ้านอธิษฐานกับเทียนที่ปักไว้ในเรือของแต่ละครอบคร้ว ๆ ละ 1 เล่ม พอได้เวลาก็จะลอยเรือไป

วันที่ 3 ของงาน คืบวันแรม 1 ค่ำ ตอนเช้าพอดหลังจากลอยเรือแล้ว จะมีคณะกรรมการชุดหนึ่งไปตัดไม้จะทำคล้ายๆ กับไม้กางเขน มีคณะรองแฉ่งนำขบวนแห่ออกมาจากป่าเหมือนกัน และเอาไม้กางเขนนี้มาปิดบริเวณงานชาวบ้านก็จะรำรองแฉ่งและรำวงจนดกเย็น พอค่ำจะเปลี่ยนเป็นรำมะนารอบไม้กางเขน และชาวบ้านก็จะนำน้ำใส่ภาชนะมาตั้งบริเวณไม้กางเขน หมอประจำหมู่บ้านก็จะใช้เทียนจุดบริเวณน้ำที่ชาวบ้านมาวางไว้เพื่อว่าน้ำนั้นจะเป็นน้ำมนต์ เอาไว้ล้างหน้าล้างตาตอนเช้า เมื่อเสร็จพิธี

5) การละเล่นพื้นบ้าน

เป็นกิจกรรมที่ผู้คนในท้องถิ่นจัดขึ้นเพื่อความสนุกสนานทั้งของผู้เล่นและผู้ชม เป็นศิลปะที่แสดงถึงภูมิปัญญาและความเป็นอยู่ของกลุ่มชน การละเล่นพื้นบ้านของจังหวัดสตูลมีลักษณะผสมผสานกับจังหวัดใกล้เคียง และได้รับอิทธิพลจากประเทศมาเลเซียด้วย อันได้แก่ - สีละ - ดาระ - รองแฉ่ง - หมากขุม

คาระ เป็นศิลปะการแสดงประเภทรำพื้นเมืองของชาวไทยอิสลาม ที่มีเฉพาะภายในจังหวัดสตูล มีความเป็นมาที่เก่าแก่ เนื้อเพลงมีหลายภาษา และมีความสัมพันธ์กับศาสนาอิสลาม ปัจจุบันหาชมได้ยาก คาระน่าจะมีถิ่นกำเนิดในแถบภาคตะวันออกเฉียง ผ่านอินโดนีเซีย มาเลเซีย เข้าสู่ประเทศไทยทางจังหวัดสตูล หลังสงครามมหาเอเชียบูรพา การแสดงคาระได้ค่อยๆ เสื่อมความนิยมจนเกือบจะสูญหายไป

ในอดีตคนในหมู่บ้านจะนิยมรำคาระเพื่อความบันเทิง หลังจากทำงานหนักมาตลอดวัน มีผู้จัดตั้งเป็นคณะรำคาระเป็นอาชีพ ทุกงานที่เป็นงานมงคลจะจัดให้มีการแสดงคาระเสมอ เช่นงานแต่งงาน งานเข้าสู่หนัด งานขึ้นบ้านใหม่ พิธีลาซัง งานเมอลิด วันฮารีรายอ และงานรื่นเริงต่างๆ คาระแสดงได้ทุกที่ เช่นในท้องนา ลานบ้าน ใต้ถุนบ้าน หรือบนเวที แล้วแต่โอกาสและความสะดวก ปัจจุบันการแสดงคาระหาชมได้ยาก จะแสดงเฉพาะในโอกาสพิเศษเท่านั้น การแสดงคาระจะรำเป็นคู่ๆ ไม่จำกัดจำนวน เดิมผู้แสดงเป็นชายล้วน แล้วแต่คู่รำให้เป็นหญิง ต่อมาจึงเป็นชายจริงหญิงแท้ การแสดงจะเป็นลักษณะของการรำรำ หัวใจสำคัญอยู่ที่ความพร้อมเพรียง ทำรำคาระแต่เดิมมีมากถึง 44 เพลง ถือทำรำ 1 ทำต่อเพลง 1 เพลง ปัจจุบันนิยมแสดงเพียง 6 - 9 เพลง การแสดงคาระจะรำหลายๆ เพลงติดต่อกัน เช่นเดียวกับร้องเง็ง และรำวงมาตรฐาน เริ่มจากเพลงไหว้ครูทุกครั้ง และจบด้วยเพลงอ้อลา ทำรำคาระมีทำนองรำ และทำยืนรำ เริ่มแสดงโดยผู้แสดงออกมานั่งเรียงหน้ากระดานเป็นคู่ ชาย - หญิง การแสดงทำรำของแต่ละเพลง มีการเดินวนแปรแถวในลักษณะต่างๆ ความสวยงามอยู่ที่การเคลื่อนไหวมือและเท้าตามจังหวะกลองรำมะนาที่มีจังหวะช้า-เร็ว สลับกัน ผู้รำคาระส่วนใหญ่จะแต่งกายแบบพื้นเมือง คือผู้ชายสวมหมวกไม่มีปีก หรือบางทีก็สวมผ้าโพกศีรษะแบบเจ้าเมืองมลายูสมัยก่อน สวมเสื้อคอตั้งแขนยาวผ่าครึ่งอก นุ่งกางเกงขาวขาวจากว่างคล้ายกางเกงจีน สีเดียวกับเสื้อ แล้วใช้ผ้าโสร่งที่มีลวดลายสวยงาม ทับกางเกงและชายเสื้ออีกครั้งหนึ่ง โดยให้โสร่งยาวเหนือเข่า ส่วนผู้หญิงสวมเสื้อแขนยาวทรงกระบอก แบบเข้ารูปปิดสะโพก ผ่าอกตลอด ดิคกระคุมทองเป็นระยะ นุ่งผ้าป่าเตี้ยขาว ขางกรอมเท้าใช้ผ้าบางๆ คลุมไหล่เรียกว่าผ้าสไบ มีเครื่องประดับด้วยทองรูปพรรณชนิดต่างๆ เพื่อความสวยงาม เครื่องดนตรีที่ใช้มีเพียงอย่างเดียวคือกลองรำมะนา จะใช้ก็ไปก็ได้ แต่โดยทั่วไปนิยมใช้เพียง 4 ใบ มีผู้ตีซึ่งเป็นนักร้องและลูกคู่ 4 คน ทำนองเพลงสูงๆ ต่ำๆ มีท่วงทำนองสั้นๆ ง่ายๆ ร้องวนเวียนไปมาก็เพียวก็ได้ โดยแบ่งบทเพลงออกเป็นสองส่วน คือเนื้อเพลง และสร้อยเพลง เนื้อเพลงมีภาษาอาหรับพื้นเมือง ภาษาฮินดี ภาษาชวา ภาษาชวากะซีลีเบส และภาษาไทย เนื้อหาของเพลงเริ่มตั้งแต่การกล่าวสรรเสริญพระเจ้า การคารวะผู้ชม กล่าวถึงปรัชญาในการดำเนินชีวิต และกล่าวลา ตัวอย่างเนื้อเพลงที่ถอดออกเป็นภาษาไทย เป็นดังนี้

เพลงที่ 1 มีเนื้อความว่า ในยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลง สิ่งนำทางและส่องสว่างแก่การดำรงชีวิตของมนุษย์นั้นมิใช่ศาสดาเป็นผู้นำมาซึ่งัจธรรม

เพลงที่ 2 มีเนื้อความว่า คาระจะถึงท่านผู้เป็นเจ้าของถิ่นฐาน ผู้เป็นเจ้าของบ้าน ที่ประดุจถูก

เปิดออกข้างหน้านี้ เราดันดันมาถึงระยะทางที่แสนไกล จากดินแดนต่างถิ่นที่เรียกว่ามลายู เรามีได้
หมายความว่าจะเป็นผู้รู้เป็นครูหรือผู้สอนสั่ง และแน่นอนสิ่งที่ส่งสู่ท่านคือความสันติ ทั้งยังหวังว่า
ไมตรีที่เสนอนี้คงไม่ถูกปฏิเสธ

เพลงที่ 3 มีเนื้อความว่า คุณลักษณะแห่งความบริสุทธิ์ และสายสัมพันธ์ของการเป็นพี่น้อง
กัน ได้มียอดหญิงผู้หนึ่งสืบทอดเจตนารมณ์อันบริสุทธิ์อย่างเหนียวแน่น ผู้นั้นคือ ฟาติมะ ธิดาของท่าน
ศาสดา ผู้มีจุดยืนอย่างมั่นคง และถ่ายทอดแบบอย่างนั้น เพื่อให้สตรีเจริญรอยตาม จนเรียกว่ากุลสตรี จง
ปฏิบัติแม่แบบอย่างนี้ผ่านมาเป็นเวลานานแล้วก็ตาม

เพลงที่ 4 มีเนื้อความว่า จงสังเกตการกระพือปีกของหมูนก ที่บินข้ามมหาสมุทรอันกว้าง
ใหญ่ เพียงเพื่อแสวงหาปัจจัยยังชีพ อันเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงเผ่าพันธุ์ และมนุษย์ก็มีได้มีวิถีชีวิตที่
แตกต่างจากมันเลย

เพลงที่ 5 มีเนื้อความว่า พระเจ้าแห่งข้าผู้เป็นใหญ่เหนือสิ่งใด อภัยเถิดหากนำหลักฐาน
เหล่านี้มาอ้าง ในทางที่ต้องย่างเท้าก้าวไปเพื่อค้นหาสัจธรรมจากพระองค์ผู้ประทานมา

เพลงที่ 6 มีเนื้อความว่า โลกคือโลก ซึ่งมีความหมายอยู่ในตัวเองว่าเป็นความไพศาล และ
เป็นสัจธรรมอันหยั่งรู้ได้ยาก หากมีความห่อคอยยอมแพ้แก่สิ่งนั้น แต่การอยู่อย่างผู้มีชัยนี้ยากยิ่ง

เพลงที่ 7, 8 และ 9 เป็นเพลงอำลาที่มีความว่า เหนือแผ่นดินอันอุดมด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหารนี้
มิใช่โคลนาโปรยหว่านอยู่สุดพรรณา ข้าจำใจจากถิ่นนี้แล้ว และเดินทางกลับโดยอาศัยสายน้ำ ด้วยความ
หวังอาลัยในการจาก หากข้าสามารถในการถอดดวงใจ วางไว้เบื้องหน้าท่านได้ ข้าก็จะถอดไว้เพื่อเป็น
พยานยืนยันในความมีเจตนาบริสุทธินี้

3. วิถีชีวิตของชาวสตูล

ลักษณะภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ ศาสนา ความเชื่อและสภาพสังคม
ล้วนเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตของบุคคลในท้องถิ่น โดยเห็นได้จากวิถีชีวิตของชาวสตูลที่มีการประกอบ
อาชีพประมงเนื่องจากจังหวัดสตูลมีชายฝั่งทะเลที่อุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์น้ำ มีการทำหัตถกรรมพื้นบ้าน
ด้วยวัตถุดิบจากธรรมชาติที่มีป่าไม้และทรัพยากรมากมาย ลักษณะบ้านเรือนผสมผสานแบบบ้านเรือน
ท้องถิ่นภาคใต้และไทยมุสลิม และความเป็นอยู่ของชาวเลที่เป็นคนท้องถิ่นสตูลกลุ่มหนึ่งที่มีความเชื่อ
เป็นของตนเอง

การทำประมงของชาวสตูล

จังหวัดสตูลมีพื้นที่ชายฝั่งยาว 145 กม. มีพื้นที่ทำการประมงประมาณ 434 ตร.กม. ประชากรประกอบอาชีพประมงเกือบ 5,000 ครัวเรือน ชาวประมงเหล่านี้ได้ประดิษฐ์เครื่องมือเพื่อใช้สำหรับประกอบอาชีพอันแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างชัดเจน ได้แก่ :

1. เบ็ด เป็นเครื่องมือจับปลาชนิดหนึ่ง มีหลายลักษณะได้แก่ :

เบ็ดราว มีเชือกขึงติดกับเสาทั้งสองด้านหรือมีเสาด้านเดียว โดยมีเบ็ดผูกไว้เป็นช่วงสั้น ๆ จนหมดสายเชือก และมีเชือกเกี่ยวไว้ที่ตัวเบ็ดทิ้งไว้ 6 - 12 ชั่วโมงจึงไปกู้หรือเก็บปลาที่ติดเบ็ด

เบ็ดทง เป็นชื่อเรียกอุปกรณ์จับปลาชนิดหนึ่ง โดยใช้ไม้ไผ่เหลาเป็นคันเบ็ดมีเชือกและตัวเบ็ดผูกไว้ปลายเบ็ด ซึ่งสามารถไหวตัวอ่อนไปมาได้ ใช้จับปลาได้ทั้งน้ำจืดและน้ำเค็ม เชือกที่ใช้คือ ลูกลาหรือปลาหั่นเป็นชิ้นเล็กๆ ปูนปน (กึ่งกือ) ปลาหมึก ไข่เดือน กบ เขียด ฯลฯ

เบ็ดซัด ประกอบด้วยตัวเบ็ดซึ่งผูกติดกับเชือกเอ็น ยาวประมาณ 30 - 50 ม. วิธีการใช้นำเชือกมาเกี่ยวกับตัวเบ็ดและขว้างลงไปในแม่น้ำลำคลอง โดยใช้ปลายเชือกผูกติดกับกับหลักหรือเสา

2. สื่อน เป็นเครื่องมือดักสัตว์น้ำ มีลักษณะทำจากซี่ไม้ไผ่ หรือทางกะพ้อ หรือทางจาก ยึดด้วยเชือกหรือหวายเป็นทรงกระบอก รูปทรงคล้ายไซ แต่ขนาดเล็กกว่า และใช้ดักปลาตรงที่มีน้ำไหล เช่น คู หรือร่องน้ำหรือบริเวณคันนา

3. โป๊ะ เป็นการจับปลาอีกวิธีหนึ่ง โดยใช้ไม้ไผ่กันเป็นคอก เปิดช่องทางให้ปลาไหลเข้าไปแล้วใช้วนดัก เป็นวิธีการที่อาศัยธรรมชาติของลม เมื่อลมพัดทำให้เกิดคลื่น คลื่นทำให้ไม้ไผ่ที่ปักไว้เป็นคอกดักปลานั้นเกิดการสั่นไหว ปลาเห็นแสงและเงาของไม้ไผ่เกิดความกลัวและหลงกล จึงว่ายไปตามช่องทางของโป๊ะที่เปิดไว้ ปลา ก็จะเข้าไปติดอวน การสังเกตธรรมชาติทำให้นักประมงเกิดภูมิปัญญาใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพอีกวิธีหนึ่ง นอกจากนี้ ชาวประมงในจังหวัดสตูลยังได้มีการพัฒนาวิธีการเลี้ยงปลาในกระชัง ซึ่งนับเป็นแนวทางที่สร้างรายได้แก่ชาวประมงอีกทางหนึ่ง

4. ด้านหัตถกรรม

การทำภาชนะดินเผาที่อำเภอควนโดน

การทำภาชนะดินเผา ที่กลุ่มเครื่องปั้นดินเผา เลขที่ 9 ถนนวิเศษมยุรา อำเภอเมือง จังหวัดสตูล มีขั้นตอน และวิธีการทำภาชนะดินเผา ตั้งแต่ การนวดดิน การตีดินเพื่อขึ้นรูป และการปั้นตกแต่งดินให้ได้รูปภาชนะตามต้องการ รวมทั้งเครื่องมือที่ใช้ ในการทำภาชนะดินเผา เป็น โครงการ 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ มีการส่งขายต่างประเทศด้วย

การทำฝ้ายัดตะ

เป็นหัตถกรรมพื้นบ้านที่ได้รับเข้าเป็นโครงการ 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ ที่ “บ้านค่ายรวมมิตร” อำเภอควนกาหลง การทำฝ้ายัดตะจัดเป็นการจักสานที่ต้องอาศัยความประณีตบรรจง เพราะนอกจากเรื่องของความแข็งแรงทนทานแล้ว ยังต้องคำนึงถึงความสวยงามอีกด้วย วัสดุที่สำคัญ คือ ไม้ไผ่ ไม้ไผ่ที่นิยมกันมากคือ ไม้ไผ่ผาก มีลักษณะลำต้นสูง สีเขียว ไม่มีหนาม ลำต้นโตที่สุดมีเส้นผ่านศูนย์กลาง 5 นิ้ว

การทำซี่ไม้ไผ่

นำไม้ไผ่ที่เตรียมมาผ่าเป็นซี่ ๆ ขนาดประมาณ 2 ซม. ไม้ไผ่ 1 ท่อน จะผ่าออกได้ 12 ซี่ วิธีผ่าใช้เครื่องมือสำหรับผ่าไม้ไผ่ เรียกว่า “จ๋าปา” มีลักษณะเป็นรูปกลมเรียงใบมีดเป็นยอดแหลมเหมือนกรวย ระยะของใบมีดมีความกว้างกำหนดไว้ตายตัวคือ ประมาณ 2 ซม. ตามขนาดที่ต้องการ หลังจากนั้นนำไม้ไผ่มาเหลาข้อออกและผ่าออกเป็น 2 ซีก ด้านที่อยู่ข้างนอกตัดผิวมันมีความแข็งแรงและสวยงาม เรียกว่า “หลังไม้ไผ่” ส่วนซีกที่อยู่ด้านในเรียกว่า “หน้าไม้ไผ่” เวลาสานต้องนำทั้ง 2 ส่วนมาสลับกันจะเห็นลายชัดเจนมากในการสาน เมื่อเตรียมวัสดุพร้อมแล้วผู้สานต้องอาศัยความรู้ และความชำนาญ ในการเลือก “ลาย” และการสาน จึงจะได้งานที่มีความแข็งแรงสวยงาม ลายที่เป็นที่นิยมกัน คือ ลายลูกแก้ว และลายปีกเหยี่ยว เพราะมีความสวยงามและคงทนมาก ใช้ทำฝาบ้าน นำไปตกแต่งอาคาร เช่น ผนังห้องประชุม ทำฝ้าเพดาน เป็นต้น การทำฝ้ายัดตะในจังหวัดสตูล สามารถทำเป็นอาชีพได้เป็นอย่างดี เพราะนิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย ทั้งภายในจังหวัดสตูล จังหวัดใกล้เคียง และประเทศเพื่อนบ้าน คือ ประเทศมาเลเซีย และประเทศสิงคโปร์

5. ตำนานและนิทานพื้นบ้าน

- **ตำนานเรื่องพญาวังษา** บนเขาพญาวังษาที่จังหวัดสตูลเชื่อกันว่าเป็นที่อยู่ของชาวพื้บแพว ซึ่งเป็นชาวเมืองที่เร้นลับและเล็กแกระ วันดีคืนดีจะมีผู้พบเห็นคนเหล่านี้ ที่ปากถ้ำทางทิศใต้ของภูเขาพญาวังษา บริเวณนี้จะมีสายน้ำไหลตลอดปี มีปลา ปู อุดมสมบูรณ์เป็นอาหารของผู้คนในละแวกนั้น สายน้ำนี้ถือว่า ไหลมาจากเมืองพื้บแพว ผู้ใดได้อาบกินจะเป็นสิริมงคลแก่ตนเอง

- **ตำนานเมืองเขาทะนาน** เขาทะนานอยู่ที่บ้านมะหัง ตำบลทุ่งบุหลัน อำเภอทุ่งหว้า เป็นเขาสูงชันมีธรรมชาติอันสวยงาม ภูเขาภูนี้มิตำนานเล่าว่ามีสองดาชายนับถือพุทธศาสนา อยู่ที่บ้านพระม่วง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง มีลูกชายคนหนึ่งมีรูปร่างลักษณะดี ต่อมาพ่อค้าต่างชาตินำเรือสำเภาบรรทุกสินค้ามาขาย พบเด็กคนนี้ก็พอใจจะไปเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม ตั้งแต่นั้นมาการค้าขายของพ่อค้าคนนั้นก็ไต่กำไรมากยิ่งขึ้น จนเป็นเศรษฐี เด็กคนนั้นก็มีความสุขจนลืมพ่อแม่ และเปลี่ยนไปนับถือศาสนาอิสลาม ต่อมาได้แต่งงานกับลูกสาวของพ่อค้าคนนั้น ต่อมาฝ่ายภรรยาขอให้สามีพาไปพบพ่อแม่

สามี จึงได้แจ้งข่าวให้ฝ่ายพ่อแม่สามีทราบ สองตาชายดีใจเตรียมการต้อนรับเต็มที่ และได้ฆ่าหมูมาทำ หมูย่าง ไว้ต้อนรับ เมื่อลูกชายและภรรยาเดินทางมาถึง ลูกชายเห็นว่าพ่อแม่ยากจนก็ไม่ยอมรับว่าเป็นพ่อแม่ของตน จะเดินทางกลับ แม่ก็พยายามดึงลูกเอาไว้ แต่เมื่อเห็นว่าจะดึงไว้ไม่อยู่ที่เสียใจ จึงสาปแช่งว่า ถ้าหากเป็นลูกชายของตนแล้วก็จะขอขมาให้ออกจากฝั่งไปได้ และขอให้มันอันเป็นไปต่างๆ นานา แต่ก็ไม่มีอะไรมาอย่างไปวางไว้ที่ท้ายเรือสำเภา ขณะนั้นได้เกิดพายุใหญ่ พัดมาจนเรือสำเภาแตก ของและคนในเรือลอยไปติดในที่ต่างๆ ดังปรากฏชื่ออยู่ถึงปัจจุบัน เช่น เรือเป็นเกาะเกตรา สายสมอเป็นหินสายสมอ ตะบัน (ผ้าโพกหัวของชาวมุสลิม) เป็นภูเขาบัน หมูย่างเป็นเกาะสุกร เครื่องตวงสินค้าในเรือ เป็นภูเขาป้อย ภูเขาแล่ง และภูเขาทะนาน

- **ตำนานเรื่องเขาวัว** เรื่องมีอยู่ว่า มีนายพรานคนหนึ่งไปล่าสัตว์ ได้พบบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์มีน้ำขังตลอดปี ในบ่อนมีงูใหญ่ตัวหนึ่งสีขาวยตลอดตัวเฝ้าบ่อน้ำนี้อยู่ เมื่อชาวบ้านรู้ว่าก็พากันไปดูแล้วเกิดเลื่อมใสว่าเป็นสิ่งของศักดิ์สิทธิ์ และเรียกงูตัวนี้ว่า โตะเขาวัว ปัจจุบันเป็นชื่อหมู่บ้านเรียกว่า บ้านเขาวัว

- **ตำนานเรื่องควนกาหลง** ควนกาหลง เป็นอำเภอในจังหวัดสตูล มีเรื่องเล่าว่า สภาพหมู่บ้านเต็มไปด้วยควนหลายลูก และมีกาอาศัยอยู่มาก อยู่มาวันหนึ่ง ผุ้งกาพากันบินไปหาอาหารในป่าห่างไกลจากหมู่บ้าน ตกเข็นก็บินกลับรัง แต่เนื่องจากลักษณะภูมิประเทศคล้ายคลึงกันมาก เลขจิ้งจอกไม่ได้กลับรังไม่ถูก ได้แต่บินร้องกา ๆ ๆ อยู่ตลอดคืน ชาวบ้านจึงตั้งชื่อบริเวณนี้ว่า บ้านควนกาหลง

- **ตำนานเรื่องบ้านปากงู** บ้านปากงูอยู่ในตำบลละงู อำเภอละงู มีเรื่องเล่าว่ามีสามีภรรยาคู่หนึ่งเป็นชาวละงู สามีเป็นคนหาของป่าชาย วันหนึ่งสองสามีภรรยาได้เดินทางไปที่บ้านแห่งนี้ ระหว่างทางฝ่ายภรรยาได้เห็นงูยักษ์ตัวหนึ่งเลื้อยเข้ามาหานาง ฝ่ายสามีจึงเอาหอกพุ่งเข้าปากงู ทำให้เลือดงูไหลท่วมบริเวณนั้นเต็มไปหมด ชาวบ้านทราบเรื่องจึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า หมู่บ้านปากงู

- **ตำนานเรื่องฉลุง** ฉลุงเป็นชื่อตำบลในอำเภอเมืองฯ เดิมเป็นหมู่บ้าน มีชื่อในภาษามลายูว่า กำปงจิงนา แปลเป็นไทยว่า บ้านจิงน หมู่บ้านนี้เดิมมีชาวจิงนอาศัยอยู่ ทางราชการได้ประกาศเป็นตำบล เรียกว่า ตำบลบ้านจิงน และเปลี่ยนเป็นตำบลฉลุงในสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี คำว่า ฉลุง หมายถึง คอก หรือเพนียดคล้องช้าง สมัยก่อนเจ้าเมืองเล็งช้างไว้เป็นจำนวนมาก เมื่อลูกช้างเติบโตพอใช้งานได้ ก็จะมีพิธีจับช้างโดยการไล่ค้อนเข้าฉลุงเพื่อเข้าฝึกใช้งาน

- **ตำนานเรื่องทะเลบัน** ทะเลบันเป็นบึงน้ำจืด อยู่ระหว่างเขาจิงนและเขามดแดง ในเขตตำบลควนตอ อำเภอควนโดน มีเรื่องเล่าว่า คืนหนึ่งผู้คนทั้งหมู่บ้านฝันเห็นคนแก่หนุ่มชาวหม่มขามบอกให้ชาวบ้านอพยพออกไปจากหมู่บ้าน เพราะพื้นที่บริเวณนั้นจะจมลงไปใต้น้ำ วันรุ่งขึ้นชาวบ้านส่วนใหญ่จึงอพยพออกไป แต่ส่วนน้อยยังไม่ยอมไป หลังจากนั้นอีก 7 วัน เกิดฝนตกหนัก หมู่บ้านดังกล่าวก็จมหายไปใต้น้ำ ปรากฏเป็นแอ่งน้ำใหญ่ใสสะอาดมองเห็นตอไม้ใต้น้ำได้ชัดเจน

นอกจากนี้ยังมีตำนานเรื่องผาใช้หนี บ้านทุ่งขมิ้น บ้านนางพญา บ้านวังพระเสียน บ้านขอกหลาน
ภูเขานางพลับพลึง ฯลฯ

6. ชนเผ่าชาวกู

ชาวกู เฆาะ หรือ ชาวป่า เป็นชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งซึ่งอาศัยอยู่ในป่าเขตพื้นที่ อำเภอทุ่งหว้า และ
อำเภอควนโดน กลุ่มคนพวกนี้จะอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มและเดินทางเร่ร่อนไปถึงสามพันธุรัฐมาเลเซีย ชน
เผ่าชาวกู จัดอยู่ในกลุ่มนิกริโต รูปร่างผอมสูงไปก่อนข้างเตี้ย สูงประมาณ 140 - 150 เซนติเมตร
หญิงเตี้ยกว่าชาย ผิวเนื้อดำไปทางค่อนข้างสีน้ำตาล กระโหลกศีรษะค่อนข้างกว้าง ผมสีดำหยิก ขมวด
กลม เป็นก้อนหอยคืดหนังศีรษะ หรือหยิกฟูเป็นกระเซิง คิ้วโตคหนา นัยน์ตาสีดำกลมโต ขนตายาวอน
จุกแบน ปากกว้าง ริมฝีปากหนา ฟันซี่โต ใบหูเล็ก ท้องป่อง สะโพกแฟบ นิ้วมือนิ้วเท้าใหญ่ ปัจจุบันชา
วกูเหลืออยู่เพียง 2 - 3 กลุ่ม เท่านั้น

ภาษาของชาวชาวกู เป็นภาษาตระกูลคำโคคเช่นเดียวกับภาษาดั้งเดิม สามารถแบ่งกลุ่มได้เป็นสี่
ภาษา ได้แก่ กลุ่มเต็นแอน กลุ่มกันซิว กลุ่มแตะเต๊ะ และกลุ่มยะฮายซ์ ซึ่งต่างก็มีระบบเสียงคล้ายคลึงกัน
มีเฉพาะหน่วยเสียงกับพยัญชนะ ไม่มีระดับเสียงสูงต่ำ และมีจำนวนคำ ที่ค่อนข้างจำกัด เมื่อนำมาผูก
เป็นประโยค ก็ไม่มีการเปลี่ยนแปลงพจน์ หรือกาลแต่อย่างใด ถ้าจดคำได้มากก็จะเรียนพูดได้เร็ว
ปัจจุบัน ชาวกูได้มีการติดต่อกับโลกภายนอกมากยิ่งขึ้นจึงได้มีการยืมคำจากภาษาอื่นๆ มาใช้ด้วย

ลักษณะอุปนิสัยของชาวชาวกู โดยปกติจะมีความร่าเริง ชอบความสนุกสนาน ชอบเสียงดนตรี
กลั้วผี กินเก่ง กินจุ ถ้ามีอาหารอยู่ในมือเหลือเพื่อที่จะกินตลอดเวลา ถ้าไม่มีอะไรกินก็ยอมอด มีนิสัย
คล้ายๆ คนเกียจคร้าน ไม่ชอบกักตุนสะสมอาหาร ชาวกูผู้ชายชอบสีขาวย ส่วนผู้หญิงชอบสีแดง เราจึง
มักเห็นชาวกูผู้หญิงนุ่งผ้าสีแดง ชาวชาวกูไม่ชอบอาบน้ำเพราะเชื่อว่าการอาบน้ำชำระร่างกาย จะทำให้
กลืนป่าหายไปการออกล่าสัตว์เพื่อนำมาเป็นอาหาร จะไม่ได้ผล ชาวชาวกูมีความจำดี ช่างสังเกต
ชำนาญในการบุกป่าและวิ่งเร็ว ชาวกูในสมัยก่อนจะแต่งกายด้วยการนุ่งห่มใบไม้เปลือกไม้โดยการ
นำมาผูกร้อยเข้าด้วยกัน และนุ่งสั้นแค่เข่า ผู้ชายเปลือยท่อนบน ปกปิดเฉพาะท่อนล่าง ผู้หญิงจะใช้
ใบไม้ปิดหน้าอก หรือบางทีก็เปลือยอก ส่วนเด็กจะไม่นุ่งห่มอะไรเลย จนเมื่อได้ติดต่อกับชาวบ้านหรือ
คนเมืองมากขึ้นจึงเริ่มปรับเปลี่ยนมาเป็นนุ่งกางเกง กระโปรง สวมรองเท้า แว่นตา เป็นต้น

ชาวชาวกูเป็นพวกเร่ร่อน ไม่มีที่อยู่อาศัยแน่นอน โดยมากจะอยู่กันเป็นกลุ่ม กลุ่มละประมาณ 20
- 30 คน มักเลือกทำเลสูงๆ เป็นที่อยู่อาศัย อยู่ใกล้แหล่งน้ำ เมื่อเลือกทำเลได้เหมาะสมกับความต้องการ
แล้ว จะแผ้วถางบริเวณที่อยู่เรียกว่าทับ ให้โล่งเตียน ทับสร้างขึ้นโดยใช้กิ่งไม้จามเป็นตอม่อ ยกแคร่ขึ้น
สูงจากพื้นดิน 1 สอก แคร่กว้าง 1 สอกเช่นกัน ถ้าเป็น โสคจะมีแคร่เดียว ถ้าเป็นคู้ สามิภรรยาจะมี 2 แคร่
อยู่ใกล้กัน โดยเว้นที่ตรงกลางไว้ หลังคาสร้างแบบเพิงหมาแหงน ใช้เสาสี่ต้น เสาสองต้นหน้าสูงระดับ
ศีรษะ ส่วนสองต้นหลังสูงจากพื้นดินเล็กน้อย ใช้เชือกผูกโครงหลังคา นำใบไม้มาผูกแบบง่ายๆ กันได้

เฉพาะแค่นั้น เมื่อถึงฤดูฝนซาไก จะไปอาศัยอยู่ตามเพิงผา โพรงถ้ำต่างๆ ซาไกจะหาอาหารที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เช่น เหือก มัน ผลไม้ ยอดไม้ ใบไม้ที่กินได้ทุกชนิด รวมถึงอาหารจำพวกเนื้อสัตว์ เช่น ค่าง กวาง เก้ง นก หมูป่า ฯลฯ แต่งการกินเนื้อ ได้แก่ ช้าง เสือ และงู เมื่อล่าสัตว์มาทุกครั้งจะทำพิธีออร์งขวัญทุกครั้ง เพราะเชื่อว่าสัตว์ทุกชนิดจะมีวิญญาณสิงอยู่ หากไม่ปัดรังควานวิญญาณของสัตว์อาจจะเข้าสิงร่างกายของผู้ล่าภายหลังได้

ลักษณะสังคมของซาไก จะมีการเลือกหัวหน้าขึ้นปกครองดูแล เมื่อหัวหน้าตายลงจะต้องมีการเลือกกันใหม่ ระบบครอบครัวของชาวซาไก นับว่ามีความมั่นคง คู่สามีภรรยาจะอยู่ด้วยกันโดยไม่มีการหย่าร้าง ชายและหญิงที่เป็นเครือญาติกันจะห้ามแต่งงานกันโดยเด็ดขาด สามีทำหน้าที่เป็นผู้ดูแลรักษาภรรยาและบุตร โดยการไปหาอาหารมาให้ ลักษณะสังคมของซาไกจึงคล้ายเป็นสังคมปิดที่สามีให้ภรรยาเป็นช้างเท้าหลัง

จังหวัดสงขลา

1. ประวัติความเป็นมา

สงขลา เป็นเมืองท่าที่สำคัญเมืองหนึ่ง ตั้งอยู่ทางฝั่งทะเลตะวันตกของอ่าวไทย ตั้งแต่สมัยโบราณและเมืองเก่าแก่หลายเมือง มีศิลปะ โบราณวัตถุ โบราณสถาน ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษากการเล่นพื้นเมือง ศิลปะพื้นเมืองเป็นมรดกทางวัฒนธรรม

จังหวัดสงขลาปัจจุบันปรากฏว่ามีร่องรอยหลักฐานทางด้าน โบราณคดีที่มีอายุเก่าแก่กว่าสมัยอยุธยา เช่น บริเวณอำเภอสทิงพระ อำเภอระโนด และอำเภอเมืองสงขลาที่ติดต่อกับอำเภอสทิงพระ ได้พบอาคาร สถาปัตยกรรม ประติมากรรม เช่น พระโพธิสัตว์ เทวรูป ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพุทธลัทธิมหายาน และศาสนาพราหมณ์ มีอายุในพุทธศตวรรษที่ 13 เช่นกัน แสดงให้เห็นว่าในเขตอำเภอดังกล่าวเป็นเมืองโบราณปรากฏชื่อในจดหมายเหตุของหลวงจีนอี้ซิง "เซ โลติง" ซึ่งอาจตรงกับคำว่า "สทิงพระ" ก็เป็นไปได้ ซึ่งอยู่ในสมัยที่นักโบราณคดีเรียกว่า "ศรีวิชัย"

ต่อมา สงขลาได้ปรากฏชื่อในพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 แห่งกรุงศรีอยุธยา (พระเจ้าอู่ทอง) พ.ศ. 1893 เป็นเมืองประเทศราชในจำนวน 16 เมือง ที่ตั้งตัวเมืองในสมัยอยู่ในท้องที่ หมู่ที่ 7 ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร (บริเวณเขาแดง) ยังมีโบราณสถาน ป้อม คูเมือง และที่ฝังศพเจ้าเมือง (สุดด้านสุลัยมาน) ให้ศึกษาอยู่

เมื่อ พ.ศ. 2185 ในสมัยพระเจ้าปราสาททอง แห่งกรุงศรีอยุธยา เจ้าเมืองสงขลา ตั้งตัวขึ้นเป็นอิสระไม่ยอมขึ้นแก่กรุงศรีอยุธยา ทางกรุงศรีอยุธยาส่งกองทัพมาปราบ แต่ไม่เป็นผลสำเร็จ จนถึง พ.ศ. 2223 สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ส่งกองทัพมาปราบสงขลาได้ สงขลาจึงขึ้นต่อกรุงศรีอยุธยาต่อมา

เมื่อ พ.ศ. 2310 ประเทศสยามเสียดังกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าครั้งที่ 2 ได้เกิดก๊กต่างๆ ขึ้น เจ้าพระยาณรงค์ตั้งตัวเป็นใหญ่ ได้ตั้งให้นายวิเชียร (ญาติ) มาเป็นเจ้าเมือง ได้รับพระราชทานนามเป็น "หลวงสุวรรณคีรีสมบัติ" (ต้นตระกูล ณ สงขลา) มีตัวเมืองตั้งอยู่ในท้องที่ หมู่ที่ 1 (แหลมสน) ตำบลหัวเขา อำเภอสิงหนคร คนละฟากฝั่งกับสงขลาปัจจุบัน (บ่อยาง) ขณะนี้ยังมีหลักฐานซึ่งชาวบ้านเรียกว่า "ที่วัง" ซึ่งเป็นที่ตั้งวังเจ้าเมืองและตัวเมืองสมัยรัตนโกสินทร์ และยกสงขลาขึ้นเป็นเมืองเอกขึ้นต่อกรุงเทพมหานคร ปกครองเมืองปัตตานี กันตัน ตรัง กานู

จนกระทั่งปี พ.ศ. 2370 สมัยของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 3 แห่งรัตนโกสินทร์ (พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2367 - 2394) โปรดเกล้าฯ ให้พระยาวิเชียร (เถียนเส็ง) ผู้สำเร็จราชการเมืองสงขลาก่อสร้างป้อมกำแพงเมือง ระหว่างที่สร้างนี้ ควบคุมอำมหัดสะอัด ชักชวนหัวเมือง ไทรบุรี ปัตตานี และหัวเมืองทั้ง 7 ยกมาตีสงขลา เมื่อปราบกบฏราบคาบแล้ว จึงได้สร้างป้อมและกำแพงเมืองสงขลา จนเสร็จสิ้น โปรดเกล้าฯ ให้ฝังหลักเมือง โดยพระราชทานเทียนชัยพฤกษ์กับเครื่องไทยทาน อาราธนา

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก พระสงฆ์อินเดีย 8 รูป เป็นประธาน พระอัยยการจารย์พราหมณ์มีชื่อ 8 นาย ออกมาให้ พระยาสงขลาฝั่งหลักเมือง พระยาสงขลาได้จัดแจงทำโรงพิธีกกลางและโรงทิส 4 มุมเมือง กับโรงพิธิพราหมณ์เสร็จแล้ว ณ วันศุกร์ ขึ้น 10 ค่ำปีชวด จุลศักราช 1204 เวลาเช้าโมงหนึ่งกับสิบนาที่ (ตรงกับวันศุกร์ที่ 10 มีนาคม 2385 เวลา 07.10 น.) ได้ฝังหลักชัยพฤกษ์ลงไว้กลางเมืองสงขลา (ปัจจุบันเป็นศาลเจ้าหลักเมือง) ตัวเมืองที่ย้ายมานี้ คือตัวเมืองทางฝั่งตะวันออกของแหลมสน หรือที่เรียกว่า "บ่อยาง" คือ ในเขตเทศบาลเมืองสงขลาปัจจุบัน

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้ปฏิรูปการปกครองเป็นมณฑลเทศาภิบาล เมืองสงขลาจึงเป็นที่ตั้งของมณฑลเทศาภิบาล เมืองสงขลา จึงเป็นที่ตั้งของมณฑลนครศรีธรรมราช ต่อมาเพื่อประกาศใช้พระราชบัญญัติบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2495 จึงเป็นที่ตั้งภาค 9 แม้ภายหลังจึงยุบเลิกภาคและใช้ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 218 ลงวันที่ 29 กันยายน 2509 แทนพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ.2495 แล้วก็ตาม การบริหารราชการแผ่นดินในจังหวัดสงขลา ก็ยังเป็นที่ตั้งของเขตและภาคอยู่

ในบันทึกของพ่อค้าชาวฮอลันดา ที่เข้าติดต่อกับชายในสมัยกรุงศรีอยุธยาเรียกเมืองสงขลา ว่า "แซงกลา" แต่ในหนังสือประวัติศาสตร์ธรรมชาติและการเมืองแห่งราชอาณาจักรสยามของ นายนิโคลาส แשרแวง เรียกชื่อเมืองสงขลา ว่า "เมืองสิงขร" จึงทำให้มีการสันนิษฐานว่า ที่มาของชื่อเมืองสงขลา นั้นมีสองแนวด้วยกัน คือ แนวแรก คือ ชื่อสงขลาเพี้ยนมาจากชื่อ "สิงหลา" หรือ "สิงขร" ซึ่งแปลว่า "ภูเขา" คือ เกาะหนู เกาะแมว เมื่อมองจากทะเลด้านนอก จะเห็นเป็นสิงห์สองตัวหมอบอยู่จริง จึงเรียกเมืองสงขลาว่า "เมืองสิงห์" แนวที่สองก็อ้างว่า เมืองสงขลามีภูเขามากมาย เพราะตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาแดง และสมัยหลังมีการพระราชทานนามเจ้าเมืองสงขลาว่า "วิเชียร" เมืองสงขลาจึงน่าจะมาจากชื่อ "สิงขร" หรือ "สิขร"

2. ศิลปะและหัตถกรรม

ในพื้นที่จังหวัดสงขลา มีโบราณสถานและโบราณวัตถุปรากฏให้เห็นอยู่มากมาย ดังนี้:

1) ด้านศิลปกรรม ที่เป็นเอกลักษณ์และมีลักษณะโดดเด่น มีดังนี้:

เจดีย์ทรงลังกาฐานปะการัง ชุมชนในคาบสมุทรสทิงพระ ส่วนใหญ่เป็นชุมชนชาวพุทธที่เจริญรุ่งเรืองสูงสุด ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา สถูปเจดีย์สำคัญรุ่นแรกๆ ของวัดในคาบสมุทรสทิงพระ มีอาทิ สถูปเจดีย์วัดสี่หยัง ตำบลบ่อตรุ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา พระมาลิกเจดีย์ศรีรัตนมหาธาตุ วัดราชประดิษฐ์ (วัดพะโคะ) ตำบลชุมพล อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา และที่ก่อด้วยปะการังเกือบทั้งหมด คือเจดีย์พระมหาธาตุวัดเจดีย์งาม ตำบลบ่อตรุ อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา

อุโบสถ-วิหารแบบโถงหลังคาชั้นเดียว ซึ่งอาจสร้างเป็นรูปแบบของอุโบสถ (โบสถ์) วิหาร รวมถึงศาลาการเปรียญ มีลักษณะแบบอาคาร โถง กั้นที่เบาะเจาะตอนหลังสุดเท่านั้น เป็นที่ประดิษฐาน พระพุทธรูปประธานในโบสถ์หรือวิหาร ไม่สร้างทรงสูงเหมือนโบสถ์หรือวิหารในภาคกลาง กระเบื้อง มุงหลังคาและปูพื้นมักใช้กระเบื้องสงขลา ซึ่งช่วยเสริมเอกลักษณ์ของอุโบสถ-วิหาร ให้เป็นแบบของกลุ่มน้ำทะเลสาบมากขึ้น นอกจากนั้น หลักการประดับตกแต่งหน้าบ้าน กรอบประตูหน้าต่าง ใช้ศิลปะผสมทั้งไทย ประปนกันไป ตัวอย่างอุโบสถ-วิหารแบบโถงหลังคาชั้นเดียวและต่อมามีการพัฒนาไปเป็น ปิโตรอบหมุด ได้แก่ วัดบางเขียด วัดโลกราม วัดหนองหอย วัดม่วงงาม วัดสลักป่าเก่า ใน อำเภอสิงหนคร วัดเพชรมงคล วัดแจ้ง วัดโพธิ์ปฐมาวาส วัดศาลาห้วยยางใน อำเภอเมือง และวัดท่านางหอม อำเภอหาดใหญ่

เรือนเครื่องผูกและเรือนเครื่องสับ มีเอกลักษณ์ที่สำคัญคือ เรือนเครื่องผูก ใช้วิธีการปลูก โครงสร้างแบบทั้งหมดด้วยเชือกเถาวัลย์ ใช้เป็นเรือนพักแบบชั่วคราว ชาวบ้านในพื้นที่เรียก “หน้า” (มาจากคำว่าหน้า) ส่วนเรือนเครื่องสับนั้นพัฒนามาจากเรือนเครื่องผูก แต่มีวิธีการประกอบด้วยการบาก เเจาะ ใส่สลัก จะมีลักษณะเป็นเรือนแบบถาวร

ตึกจีนผสมฝรั่งย่านนครนอก - นครใน เป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมที่นิยมสร้างกัน ในสมัย รัชกาลที่ 4 และที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นตึกจีนผสมฝรั่งที่ถนนนครนอก - นครใน เขตเทศบาล นครสงขลา เป็นการผสมผสานลักษณะทางสถาปัตยกรรม 3 อย่างเข้าด้วยกัน คือ (1)ไทยพื้นเมือง สงขลา (2) วัฒนธรรมจีนโพ้นทะเล และ (3) แบบศิลปกรรมยุคอาณานิคมที่รับอิทธิพลมาจากปีนัง สิงคโปร์ มะละกา โดยใช้วัสดุท้องถิ่นและวัสดุจากต่างประเทศที่เป็นที่นิยมในสมัยนั้นประกอบกัน

2) ด้านหัตถกรรมพื้นบ้าน

การทอผ้าเกาะยอ เป็นการทอผ้าแบบพื้นเมืองของชาวดำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัด สงขลา เป็นผ้าที่มีชื่อเสียงมากเพราะมีความประณีตและสีสันลวดลายต่างๆ สวยงาม เริ่มแรกใช้กี่ทอ เป็นกึ่งมือ และใช้เครื่องมือแบบที่ชาวบ้านเรียกว่า “ครน” แทนกระสวย ใช้ฝ้ายจากต้นฝ้ายที่ปลูก กันเอง ย้อมผ้าเอง โดยใช้สีที่ได้จากธรรมชาติตามแบบพื้นบ้าน เช่น สีแดงได้จากรากข่อยและอิฐ สี ดองได้จากแถง (มะพูด) เป็นต้น ในระยะแรกทอเป็นผ้าพื้นบ้าง ผ้ายดอกลวดลายต่างๆ บ้าง มีชื่อลวดลาย เรียกกันง่ายๆ เช่น ลายไก่เกี่ยม (ชื่อผู้ที่เป็นต้นคิดลาย) ลายคอกขี้ไก่ (ผกากรอง) เป็นต้น และที่มีชื่อเสียง มากก็คือผ้าลายราชวัตร กล่าวกันว่า ได้รับพระราชทานจากองค์พระมหากษัตริย์แต่ไม่มีหลักฐานแน่ชัด ว่าเป็นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวหรือพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในอดีตผ้า ทอเกาะยอ ชาวบ้านทอกันเพื่อใช้เอง หรือแลกเปลี่ยนซื้อขายกันเฉพาะในท้องถิ่น จนกระทั่งปี พ.ศ. 2516 สมาคมนักธุรกิจและวิชาชีพแห่งประเทศไทย ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สาขาจังหวัดสงขลา โดย คุณหญิงชื่นจิตร สุขุม นายกสมาคม ได้เข้ามาส่งเสริมฟื้นฟูการทอผ้าของชาวเกาะยอ และได้เสนอ

สังเคราะห์เข้ามาทดแทนฝ้าย ปัจจุบันมีหลายลวดลายที่นิยมกัน เช่น ลายราชวัตร ลายดอกพิกุล ลาย
คอกรสสุคนธ์ ลายดอกพะยอม ลายดอกกรัก ลายเทพพนม ลายลูกแก้ว ลายหมากรุก ลายกากบาท ลาย
ข้าวหลามตัด เป็นต้น ฝ้ายทอเกาะขอมจึงได้รับความนิยมมากขึ้น และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์
พระบรมราชินีนาถทรงสนับสนุนฝ้ายทอเกาะขอม ทรงฉลองพระองค์ด้วยฝ้ายทอเกาะขอมในบางโอกาส ทำ
ให้พระราชวงศ์ เจ้านายชั้นสูง ข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน ตามอย่างพระราชนิยมและให้ความสนใจ
ฝ้ายทอเกาะขอมมากขึ้น

กระเบื้องดินเผาเมืองสงขลา เป็นกระเบื้องที่มีชื่อเสียง ได้รับความนิยมกันอย่างกว้างขวางมาเป็น
เวลานาน มีรูปแบบและคุณสมบัติเหมาะสมกับสภาพดินฟ้าอากาศของภาคใต้ มีความทนทาน เล่ากันว่า
ชาวจีนอพยพเป็นผู้ริเริ่ม ต่อมาคนไทยจึงมีการรับช่วงและได้ขยายการทำออกไปอย่างกว้างขวาง จนเป็น
ที่รู้จักกันแพร่หลายในพื้นที่ภาคใต้ กรุงเทพฯ และประเทศมาเลเซีย มีความเจริญแพร่หลายมาตั้งแต่สมัย
รัตนโกสินทร์ตอนต้น แหล่งผลิตบริเวณชายฝั่งทะเลสาบทางทิศตะวันตกของตัวเมืองสงขลา ตั้งแต่
บริเวณท่าอิฐ ท่าสะอ้าน ขึ้นไปจนถึงบริเวณบ้านท่านางหอม ตำบลน้ำน้อย อำเภอหาดใหญ่ บริเวณบ้าน
โลกเปี้ยว ตำบลเกาะขอม อำเภอเมือง และบ้านบางโหนด ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ ซึ่งทั้งหมดตั้งอยู่
ในบริเวณจังหวัดสงขลา ซึ่งเคยมีเตาเผาอยู่ในบริเวณดังกล่าวไม่น้อยกว่า 200 เตา ปัจจุบัน มีโรง
กระเบื้องแบบดั้งเดิมอยู่เพียงแห่งเดียวคือที่บ้านท่านางหอม อำเภอหาดใหญ่

ภาชนะดินเผาสทิงหม้อ เป็นหัตถกรรมสำคัญของชาวบ้านสทิงหม้อ ตำบลสทิงหม้อ อำเภอ
สิงหนคร จังหวัดสงขลา เป็นเครื่องปั้นดินเผาที่ได้รับความนิยมมาเป็นเวลาช้านาน เพราะมีรูปทรงและ
เนื้อดินดีน่าใช้และทนทาน มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง การทำหม้อที่นี่ทำมาตั้งแต่บรรพบุรุษหลายชั่ว
คน จนมีคำกล่าวกันติดปากว่า “ทั้งทำหม้อ เกาะขอมทำอ่าง บ่อยางทำเคย” ที่ผลิตกันมาตั้งแต่ครั้งอดีตมี 6
ประเภทคือ หม้อ เผล้ง หวด (สวด) อ่างหุงข้าว ครกตำพริก (ครกคิน) และกระทะ ส่วนที่ผลิตขึ้นมา
ภายหลังคือ กระถาง แจกัน กระปุกออมสิน ภาชนะชุดสำหรับเด็กเล่น ลูกตุ้มถ่วงเล่น ลูกตุ้มถ่วงอวน ที่
เชียบูหรี และรางขนมครก ส่วนลวดลายที่เกิดจากดีลาย ด้วยไม้ตีลาย บนภาชนะ 3 ประเภท คือ หม้อ
เผล้ง และหวด (สวด) ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของสทิงหม้อ โดยเฉพาะ ได้แก่ ลายก้านจากคู่ และลายก้านจาก
หยักคู่และคี ลายนี้วนาง ลายก้านแย่ง ลายลูกพริก (ท่าแฉะ) ลายลูกแก้ว ลายลูกคลื่น ลายดอกพิกุล เป็น
ต้น นอกจากลายดีแล้ว มีลายขูด-ขีด ลายฉลุ และลายกด เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ในสภาวะการณ์ปัจจุบัน
การทำเครื่องปั้นดินเผาสทิงหม้อ ประสบปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะความเจริญทางเทคโนโลยี ที่
นำเอาผลิตภัณฑ์โลหะและพลาสติกเข้ามาแทน ที่ทำให้เครื่องปั้นดินเผาสทิงหม้อ ซึ่งเคยมีบทบาท
ครอบคลุมภาคใต้ฝั่งตะวันออกของทุกจังหวัด ได้เสื่อมความนิยมลงไป จนผู้ประกอบการ
เครื่องปั้นดินเผาต้องหันไปประกอบอาชีพอื่น เหลือชาวบ้าน 1 - 3 ครัวเรือนเท่านั้นที่ยังยึดถือชีพนี้อยู่

จังหวัดปัตตานี

1. มรดกทางโบราณคดี

1) เมืองโบราณยะรัง

เป็นเมืองโบราณตั้งอยู่ในพื้นที่ปกครองตำบลยะรัง และตำบลวัด อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี การเดินทางไปสู่แหล่งเมืองโบราณสามารถใช้เส้นทางสิโรต (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 410) จากจังหวัดปัตตานีลงไปทางจังหวัดยะลาประมาณ 15 กม. จะมีทางแยกซ้ายมือสายยะรัง-มายอ (ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4061) ประมาณ 1.2 กม. เข้าสู่เขตเมืองโบราณและเลี้ยวซ้ายขึ้นไป ทางทิศเหนือประมาณ 400 เมตร ถึงเขตโบราณสถานบ้านจาละ เป็นระยะทางประมาณ 15 กม. จากจังหวัดปัตตานี หรือประมาณ 25 กม. จากจังหวัดยะลา

เมืองโบราณยะรังเป็นชุมชนสมัยเริ่มแรกประวัติศาสตร์ที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งในภาคใต้ของประเทศไทย และเชื่อว่าเป็นที่ตั้งอาณาจักรโบราณที่มีชื่อว่า "ลังกาสุกะ" หรือ "ลังกาเสียว" ตามที่หลักฐานปรากฏในเอกสารของจีน ชาว มลายู และอาหรับ แสดงว่าเป็นเมืองท่าที่สำคัญตั้งอยู่ใกล้ทะเล มีอาณาเขตกว้างขวาง เป็นดินแดนที่มั่งคั่ง มีบทบาททางเศรษฐกิจการเมืองเกี่ยวข้องกับดินแดนที่มั่งคั่ง บทบาททางเศรษฐกิจการเมืองเกี่ยวข้องกับดินแดนใกล้เคียงอยู่เสมอ และได้ทำการติดต่อค้าขายสินค้า เช่น ไม้กฤษณา การบูร ฯลฯ กับชาวต่างประเทศอย่างกว้างขวางมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 12 ซึ่งมีความเจริญขึ้นและพัฒนาสืบต่อเรื่อยมาอีกหลายสมัย นับเวลาเป็นพันปี ดังที่มีหลักฐานเป็นร่องรอยของคูน้ำ-คันดิน คูเมืองและซากเนินดินโบราณสถานในท้องที่ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานีในปัจจุบัน ลักษณะของเมืองโบราณยะรัง มีผังเมืองเป็นรูปวงรีขนาดใหญ่ในพื้นที่ประมาณ 9 ตร.กม. เป็นเมืองที่มีการสร้างทับซ้อนกันถึง 3 เมือง ขยายตัวเชื่อมต่อกันจากพื้นที่ตำบลวัดของอำเภอยะรังไปทางทิศเหนือในพื้นที่ตำบลยะรัง ประกอบด้วย:

เมืองโบราณบ้านวัด มีศูนย์กลางเป็นลานจัตุรัสกลางเมือง ล้อมรอบด้วยคูน้ำและมีซากเนินดินโบราณกระจายอยู่โดยรอบกว่า 25 แห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางทิศตะวันตก และทางทิศเหนือในบริเวณพื้นที่บ้านจาละ

เมืองโบราณบ้านจาละ มีศูนย์กลางอยู่ที่สระน้ำโอบล้อมด้วยคูเมืองรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า จากกลุ่มโบราณสถานบ้านวัดขึ้นไปทางทิศเหนือประมาณ 1 กม.

เมืองโบราณบ้านประแว เป็นเมืองคูน้ำ-คันดินขนาดเล็กที่มีผังเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีป้อมดินทั้ง 4 มุมเมือง และมีคลองส่งน้ำต่อเชื่อมกับคูเมืองโบราณบ้านจาละสี่มุมเมืองด้านทิศเหนือ ทั้ง 2 ด้าน นอกจากร่องรอยของคูน้ำ-คันดินคูเมืองโบราณทั้ง 3 แห่งแล้ว ภายในกลุ่มเมืองโบราณนี้ ยังปรากฏซากโบราณสถานเนินดินกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปไม่น้อยกว่า 30 แห่ง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 เป็นต้นมา กรมศิลปากรได้ทำการขุดแต่งโบราณสถานในเมืองโบราณนี้ โดย

เลือกดำเนินการในพื้นที่กลุ่มโบราณสถานบ้านจาและซึ่งมีโบราณสถานรวม 5 แห่ง ได้ทำการขุดแต่งเสร็จแล้วบางแห่งและได้พบหลักฐานโบราณวัตถุที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโบราณสถานบ้านจาและหมายเลข 3

โบราณสถานบ้านจาและหมายเลข 3 เป็นศาสนสถานก่อด้วยอิฐ มีฐานรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสเพิ่มมุมเป็นมุขที่กึ่งกลางฐานและมุขฐานทั้ง 4 ด้าน หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ส่วนบนฐานอิฐเป็นเสา และหน้าต่างลอกเลียนแบบอาคารไม้ บนลานประทักษิณมีรางระบายน้ำทำด้วยหินทราย อาคารตอนบนเป็นรูปกากบาท ภายในเป็นห้องขนาดใหญ่ พบชิ้นส่วนของพระพิมพ์ดินดิบ และสถูปจำลองดินเผาจำนวนมากทั่วทั้งห้อง และกระจายหนาแน่นในบริเวณด้านหน้าของโบราณสถานลงมาถึงพื้นเบื้องล่าง

พระพิมพ์ดินดิบ และสถูปจำลองดินเผาบางชิ้นปรากฏหลักฐานมีจารึกตัวอักษร ปัลลวะ ภาษาสันสกฤต เป็นคาถาเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้า ซึ่งวัตถุต่างๆ เหล่านี้คงถูกสร้างขึ้นและนำมาบูชาไว้ ณ ศาสนสถานตามคติความเชื่อในพุทธศาสนาลัทธิมหายาน นิกาย-เจติยวาท ได้รับอิทธิพลจากอินเดีย ในสมัยคุปตะ และปาละ ซึ่งสันนิษฐานว่าน่าจะมีอายุอยู่ในราวพุทธศตวรรษที่ 12 เป็นอย่างน้อย และคงเจริญสืบต่อมาจนถึงราวพุทธศตวรรษที่ 15-16 ก่อนที่จะเสื่อมสลายไปในระยะเวลาต่อมา จนกระทั่งศาสนาอิสลามเข้ามาแทนที่ และได้รับความนิยมเป็นที่ยอมรับของประชาชนต่อเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

2) **มัสยิดกรือเซะ** มัสยิด เป็นภาษาอาหรับ ชาวปัตตานีเรียกมัสยิดอีกชื่อหนึ่งว่า สุเหร่า ตามคำที่ได้รับถ่ายทอดมาจากชาวเมืองมะนังกาเบาในเกาะสุมาตรา หมายถึง สถานที่ประกอบศาสนกิจของชาวมุสลิม มัสยิดกรือเซะมีชื่อเรียกอีกอย่างว่า มัสยิด"ปืดูกรือบัน"เรียกตามรูปทรงของประตูมัสยิด ซึ่งมีลักษณะเป็นวงโค้งแบบโกธิคของชาวยุโรป (ช่องประตูแบบโกธิคนี้ นิยมกันมาแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช; ปืดู=ประตู; กรือบัน=ช่องประตูที่มีรูปโค้ง) และแบบสถาปัตยกรรมของชาวตะวันตกกลาง (สภาพก่อนบูรณะกว้าง 15.10 ม. ยาว 29.60 ม. สูง 6.50 ม. เสาทรงกลมเลียนรูปลักษณะแบบเสาโกธิคของยุโรป อิฐที่ใช้ก่อมีลักษณะเป็นอิฐสมัยอยุธยาแต่ตรงฐาน มีอิฐรูปแบบคล้ายสมัยทวารวดีปะปนอยู่บ้าง หนังสือสหายเราะห์ปัตตานีของนายหะยีหวันหะซัน กล่าวว่า สุลต่านลองยูนุสเป็นผู้สร้าง ประมาณปีฮิจเราะห์ 1142 ตรงกับพุทธศักราช 2264 สมัยอยุธยาตอนปลาย เหตุที่ก่อสร้างไม่เสร็จเนื่องจากเกิดสงครามแย่งชิงราชสมบัติระหว่างสุลต่านลองยูนุสกับระตูปะกาลัน ซึ่งเป็นพระอนุชาของพระองค์ หลังจากสุลต่านลองยูนุสสิ้นพระชนม์ ระตูปุยุคได้รับตำแหน่งสุลต่านเมืองตานี คนต่อมาได้ย้ายศูนย์การปกครองเมืองตานีไปตั้งอยู่ ณ บ้านปุยุค ปัจจุบันอยู่ในเขตท้องที่ตำบลปุยุค อำเภอเมืองปัตตานี บริเวณที่ตั้งวังของระตูปุยุคยังคงปรากฏเป็นร่องรอยกำแพงอยู่จนบัดนี้ จึงไม่มีผู้ใดคิดสร้างต่อเติมมัสยิดอีก ทิ้งไว้รกร้าง

บางตำนานเล่าสืบกันสืบมาว่า ผู้สร้างเป็นชาวจีนชื่อ เคี่ยม แซ่ลิม เมื่อแต่งงานกับธิดารายา เมื่อเข้ารับศาสนาอิสลาม ชาวปัตตานีเรียกว่า "ลิม โตะเคี่ยม" ลิมกอเหนี่ยวน้องเดินทางมาตามพี่ชายให้กลับเมืองจีน เพื่อดูแลมารดาที่ซรดาตามประเพณีของชาวจีนด้วยลิม โตะเคี่ยมเป็นบุตรชายคนโต แต่พี่ชาย

ไม่ยอมกลับ นางมีความน้อยใจที่อ่อนวอนพี่ชายไม่สำเร็จจึงทำ อัดตวินิบาดกรรม แต่ก่อนที่นางจะผูกคอตายนางได้ตั้งอธิษฐาน ขอให้ลิ้มโต๊ะเคี่ยมสร้างมัสยิดไม่สำเร็จ ด้วยแรงแห่งคำสาปแช่ง ในกาลต่อมาลิ้มโต๊ะเคี่ยมได้พยายามทำการสร้างต่อเติมหลังคาและ โคมถึง 3 ครั้ง แต่แต่ละครั้งเมื่อก่อสร้างไปจนจะเสร็จ ก็เกิดอสูรนิบาดฟาด โคม และหลังคาพังทลายลงมาทุกครั้ง จนกระทั่งปัจจุบัน ไม่มีใครกล้าสร้างต่อคงเหลือไว้แต่ซากจนตราบเท่าทุกวันนี้

มัสยิดกรือเซะได้รับการขึ้นทะเบียนเป็น โบราณสถานเมื่อปี พ.ศ. 2478 มีการบูรณะหลายครั้ง ปัจจุบันทางราชการได้บูรณะมัสยิดแห่งนี้ให้ดีขึ้น (หลังเหตุการณ์ไม่สงบในวันที่ 28 เมษายน 2547) โดยการปรับปรุงบริเวณโดยรอบแต่ลักษณะการก่อสร้างยังคงสภาพเดิมไว้ และได้สร้างรั้วล้อมรอบมัสยิดเอาไว้โดยอยู่ในความดูแลของกรมศิลปากร

มัสยิดกรือเซะตั้งอยู่หมู่ 2 บ้านกรือเซะ ตำบลตันหยงลูโละ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ห่างจากตัวเมืองประมาณ 6-7 กม. เศษมีบริเวณชิดติดต่อกับถนนสายปัตตานี-นราธิวาส

3) **มัสยิดคาโต๊ะ** ตั้งอยู่ที่สระบารังตันหยง หรือแหลมฝั่งตรงข้ามกับเมืองปัตตานี เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า มัสยิดคารูล-นาอิม เป็น มัสยิดที่มีความสำคัญต่อพ่อค้านักเดินเรือที่นับถือศาสนาอิสลามมาก ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็น โบราณสถานเมื่อปี พ.ศ. 2478 เหมือนกับมัสยิดกรือเซะ และได้รับการบูรณะหลายครั้ง ในปี พ.ศ. 2539ได้รับการบูรณะครั้งสำคัญ ปัจจุบันจึงยังคงสภาพที่สมบูรณ์แข็งแรง

4) **มัสยิดนัจมุดดิน** (ควนลังงา) เดิมชื่อสุเหร่าบาโยกลาง (Banggoi Langgar) สร้างประมาณปี พ.ศ. 2100 เป็นสุเหร่าร่วมสมัยกับมัสยิดตะโลมะนาเาะ และสุเหร่าอาห์ (นัคตันหยงอำเภอ ยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี) ศิลปะการก่อสร้างแบบมลายูชวา สร้างโดยชุมชนท้องถิ่น สุเหร่าแห่งนี้มีพระมหาคัมภีร์อัลกุรอานเขียนมือหุญจราที่หนิกยสงครามาพำนักในหมู่บ้านแห่งนี้ ดังนั้นพระมหาคัมภีร์อัลกุรอาน จึงได้ประดิษฐานในมัสยิดแห่งนี้จนถึงปัจจุบัน ประมาณ 400 ปีล่วงมาแล้ว ชุมชนย่านปาเซปูเต๊ะ (บ้านทรายขาว) ได้ร่วมกันริเริ่มสร้างสถานที่น้มนัสการพระผู้เป็นเจ้า จึงได้ปรึกษารื้อกับผู้นำทางศาสนาเพื่อช่วยออกแบบแปลนมัสยิด ประกอบกับยุคสมัยที่ศาสนาอิสลามได้เป็นที่เผยแพร่อย่างรวดเร็วหลังจากพญาควานาคะแห่งราชอาณาจักรมลายูลังกาสูกะ ได้เปลี่ยนจากพุทธศาสนามาเป็น กษัตริย์มุสลิมองค์แรกในนามสุลต่าน อิสมาอิล ชาห์ แห่งราชอาณาจักรปัตตานีดาร์สลาม ฉะนั้นมัสยิดบูกิตบาโยกลาง (ควนลังงา) จึงมีศิลปะการก่อสร้างที่ได้รับอิทธิพลของสถาปัตยกรรมสืบสานมรดก ราชอาณาจักรลังกาสุกะ ไม้ที่ใช้ในการก่อสร้างชื่อ ไม้แค (หรือกาบูจิจา) ได้มาจากเทือกเขาสันกาลาคีรี บุกิตบือชา กระเบื้องอิฐแดงจากปัตตานี มัสยิดแห่งนี้จะคล้ายกับมัสยิดตะโลมะนาเาะ และสุเหร่าอาโฮ นัคตันหยง ทั้ง 3 แห่งนี้มีความเหมือนกัน คือ ไม่ใช้ตะปูในการก่อสร้าง

5) **พลับพลาที่ประทับ** เป็นพลับพลาที่สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ตั้งอยู่ในบริเวณที่ว่าการอำเภอโคกโพธิ์ และที่ตั้งของส่วนราชการต่างๆ ซึ่ง

แวดล้อมด้วยชุมชนขนาดใหญ่ จึงไม่มีปัญหาการทำลายจากชุมชน มีเนื้อที่ประมาณ 1 ไร่ ซึ่งกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานตามประกาศราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2518

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณีพระบรมราชินีได้เสด็จพระราชดำเนินมาจังหวัดปัตตานีในปี พ.ศ.2432 โดยเสด็จฯ ทางชลมารค (เรือพระที่นั่งมหาจักรี) จากพระราชวังไกลกังวลตั้งแต่วันที่ 5 พฤษภาคม พ.ศ. 2472 คณะนักดาราศาสตร์ชาวอังกฤษและเยอรมัน ได้เตรียมเครื่องมือและอุปกรณ์มาติดตั้งกล้องเพื่อส่องสุริยุปราคาเต็มคราสที่จังหวัดปัตตานี ซึ่งนักดาราศาสตร์ในสมัยนั้นคำนวณว่า ที่จังหวัดปัตตานีสามารถมองเห็นสุริยุปราคาเต็มดวงชัดเจนกว่าจังหวัดอื่นๆ โดยคณะนักดาราศาสตร์ชาวอังกฤษได้ติดตั้งกล้องและอุปกรณ์บริเวณสนามหญ้าใกล้ศาลารัฐบาลมณฑลปัตตานี ส่วนนักดาราศาสตร์ชาวเยอรมันได้มาติดตั้งกล้องและอุปกรณ์บนภูเขาหลังที่ว่าการอำเภอโคกโพธิ์ และทั้ง 2 คณะได้กราบบังคมทูลเชิญเสด็จพระราชดำเนินเพื่อทอดพระเนตรสุริยุปราคาเต็มคราสในวันที่ 9 พฤษภาคม 2472 ส่วนของมณฑลปัตตานีในสมัยนั้นได้สร้างพลับพลาที่ประทับของพระเจ้าอยู่หัวทั้งที่ปัตตานีและที่อำเภอโคกโพธิ์ และเมื่อถึงวันดังกล่าว รัชกาลที่ 7 ก็ได้เสด็จไปทั้ง 2 จุด แต่เนื่องจากบริเวณอำเภอโคกโพธิ์ขณะนั้นท้องฟ้ามีครึ้มไม่สามารถมองเห็นสุริยุคราสได้ชัดเจนพระองค์จึงเสด็จทอดพระเนตรที่ในตัวจังหวัดปัตตานี (บริเวณสนามโรงเรียนเบญจมราชูทิศ)

2. ประเพณี

1) ประเพณีแห่เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว

ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปีจะมีงานสมโภชเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวโดยจังหวัดปัตตานีจะให้ความสำคัญกับงานนี้เป็นพิเศษ งานสมโภชนี้จะมีคามยิ่งใหญ่ไพโรจน์ มีประชาชนจากต่างจังหวัดของไทยและจากประเทศเพื่อนบ้านเดินทางล้นหลามชมงานนมัสการเจ้าแม่กันอย่างเนืองแน่น ปกติจะมีการจัดงานประมาณ 7 วัน 7 คืน นับตั้งแต่วันขึ้น 8 ค่ำ เดือน 3 บรรดาร้านค้ามาเปิดขายของค้ายๆ กับงานประจำปีทุกๆ ไป มหรสพ 2 อย่างที่จะขาดเสียมิได้ คือ จั๊ว และมโนห์รา จั๊วและมโนห์ราจะจัดให้แสดงบนโรงถาวรหน้าศาลเจ้า เพราะถือว่าเจ้าแม่ชอบดูศิลปะการแสดงทั้ง 2 อย่างนี้มาก นอกจากนี้ ยังมีการเชิดสิงโต หน้ากลางแปลงจอยักษ์ และอื่นๆ อีกมากมาย

คืนวันขึ้น 14 ค่ำ บริเวณงานจะยิ่งคึกคักเป็นพิเศษ เพราะผู้คนจะล้นหลามอย่างเต็มที่ ทางมูลนิธิเทพบุษนิยสถานจะจัดการแสดงต่างๆ ที่เร้าใจผู้คนมากยิ่งขึ้น เช่น จัดแห่มังกรนครสวรรค์ และจุดพลุตระการตา ภายในศาลเจ้าผู้คนจะเบียดเสียดอัดเยียดเข้าสักการะเจ้าแม่ เค็กๆ ้วยรุ่น ผู้ใหญ่ ้วยฉกรรจ์ตระเตรียมจองคานหามกันคึกคัก เพื่อร่วมพิธีอันสำคัญยิ่งของงานที่จะเริ่มต้นเข้าตุ๋นไปจนถึงเที่ยงวันรุ่งขึ้น นั่นคือ การแห่พระรอบเมือง และการหามและลุยไฟ

ตอนเช้าครูของวันขึ้น 15 ค่ำ ทำมกลางเสียงกลอง และเสียงประทัดตั้งจนแทบแก้วหู ขบวนคานหามเริ่มทยอยออกจากศาลเจ้า โดยธรรมเนียมปฏิบัติ พระหมอบจะเป็นคานหามนำ ตามด้วยคานหามเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว เป็นอันดับ 2 แล้วจึงค่อด้วยคานหามพระองค์อื่นๆ ตามความเหมาะสม

คานหามแต่ละคานจะมีผู้หาม 4-6 คน คอยสำรองไว้ 4-6 คน แต่ละคนได้รับผ้าขันคี่สีแดงของเจ้าแม่ลูกข้อมือไว้เป็นที่สังเกต นอกจากขบวนคานหามพระ ยังมีขบวนแห่สิงโต ขบวนแห่ป้าย ขบวนหาบกระเช้าดอกไม้ และขบวนกระบี่ปี่สีซอ เป็นแถวยาวเหยียดไปตามถนน ประชาชนทั้ง 2 ฝากถนนที่ล้อมสี่ศรัทธา จะจัดโต๊ะบูชา จตุรูปกราบไหว้ คานหามพระจะแยกย้ายกันไปตามบ้านต่างๆ ให้คนได้สักการะทั่วถึง บางคานหามจะลงว้ายข้ามแม่น้ำปีตานิ จวบจนเวลาใกล้เที่ยงทุกคานหามจะกลับถึงศาลเจ้าเพื่อรอกระทำการพิธีกรรมหามพระลุยไฟ อันเป็นพิธีกรรมที่สำคัญที่สุดยอดของงาน

กองไฟถูกก่อด้วยถ่านไฟรอไว้กลางลานดินหน้าศาลเจ้า ขนาดประมาณ 3x8 ม. กองพูนสูงเทียมหัวเข่า มีพนักงานคอยกระพือพัดให้ไฟลุกแดงจนได้ที่ เมื่อได้เวลา น้ำมันต์จากโถงมังกรใบใหญ่ถูกนำมาราดครดผู้หามคานหามจนชุ่ม โชก เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ แล้วคานหามก็ถูกหามฝ่าไปในกองไฟด้วยเท้าที่เปล่าเปลือยคานหามละ 3 เที้ยว จนครบทุกคานหาม

2) ประเพณีแห่นก

แห่นกเป็นประเพณีพื้นเมืองของจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น ปัตตานี ยะลา นราธิวาส ซึ่งได้กระทำสืบเนื่องกันมาเป็นเวลานาน จัดขึ้นเป็นครั้งคราวตามโอกาสเพื่อความสนุกสนานรื่นเริง เป็นประเพณีที่แสดงออกเกี่ยวกับความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในศิลปะ และอาจจัดขึ้นในโอกาสเพื่อเป็นการแสดงการระแวงแสดงความรักภักดีแก่ผู้ใหญ่ที่ควรเคารพนับถือ หรือในโอกาสต้อนรับแขกเมือง บางทีอาจจะจัดขึ้นเพื่อความรื่นเริงในพิธีการเข้าสู่หนัด หรือที่เรียกว่า “มาชะยะวี” หรือจัดขึ้นเพื่อการประกวดเป็นครั้งคราว

ตำนานบอกเล่ากล่าวถึงความเป็นมาของประเพณีแห่นกว่า เริ่มที่ชาวอ (ชาว) กล่าวคือ มีเจ้าผู้ครองนครแห่งชาวอพระองค์หนึ่ง มีพระโอรสและพระธิดาหลายพระองค์ พระธิดาองค์สุดท้องทรงเป็นที่รักใคร่ของพระบิดาเป็นอย่างยิ่ง จึงได้รับการเอาอกเอาใจทั้งจากพระบิดาและข้าราชการบริพาร ต่างพยายามแสวงหาสิ่งของและการละเล่นมาบำเรอ ในจำนวนสิ่งเหล่านี้มีการจัดทำนกและจัดตกแต่งอย่างสวยงาม แล้วมีขบวนแห่แห่นกไปรอบๆ ลานพระที่นั่ง เป็นที่พอพระทัยของพระธิดาเป็นอย่างยิ่ง จึงโปรดให้มีการจัดแห่นกถวายทุก 7 วัน

อีกตำนานหนึ่งกล่าวว่า ชาวประมงได้นำเห็ดมัทศรรย์ที่ได้พบเห็นมาจากท้องทะเลขณะตระเวนจับปลามาแล้ว พวกเขาได้เห็นพญานกตัวหนึ่งสวยงามอย่างมหัศจรรย์ หูดขึ้นมาจากท้องทะเลแล้วบินทะยานขึ้นสู่อากาศแล้วหายลับไปสู่ท้องฟ้า พระยาเมืองจึงซักถามถึงรูปร่างลักษณะของนกประหลาดตัวนั้น ต่างคนต่างก็รายงานแตกต่างกันตามสายตาของแต่ละคน พระยาเมืองตื่นตื่นและยินดี

มาก ลูกชายคนสุดท้ายที่อกรับเราจะใคร่ได้ชม พระยาเมืองจึงป่าวประกาศรับสมัครช่างผู้มีฝีมือหลายคนให้ประดิษฐ์รูปนกตามคำบอกเล่าของชาวประมงซึ่งได้เห็นรูปที่แตกต่างกันนั้น ช่างทั้งหลายประดิษฐ์รูปนกขึ้นรวม 4 ลักษณะ คือ

1. นกกาเขมาเขรหรือนกกากระสุระ นกชนิดนี้ตามการสันนิษฐานน่าจะเป็น “นกการเวก” เป็นนกสวรรค์ที่สวยงามและบินสูงเที่ยวเมฆ การประดิษฐ์มักจะตกแต่งให้มีหงอนสูงแตกออกเป็นสี่แฉก นกชนิดนี้ชาวพื้นเมืองเรียกว่า “นกทูนพลุ” เพราะบนหัวมีลักษณะคล้ายบายศรีพลุที่ประดับในถาดเวลาเข้าขบวนแห่ ทำเป็นนกกลดลวยสวยงามมาก มักนำไม้ทั้งท่อนมาแกะสลักตอก แล้วประดับด้วยลูกแก้วสี ทำให้กลอกกลิ้งได้ มีงายื่นออกมาจากปากคล้ายงาช้างเล็กๆ พอสมกับขนาดของนก

2. นกกจรดาหรือนกครุฑ มีลักษณะคล้ายกับครุฑที่เห็น โดยทั่วไป

3. นกปือเขมาเขมาหรือนกยูงทอง มีลักษณะคล้ายกับนกกาเขมาเขรอมมาก การประดิษฐ์ตกแต่งรูปนกพญาของทองนั้น ต้องทำกันอย่างประณีตดีถ้วน และใช้เวลามาก

4. นกยูงหรือหรือนกสิงห์ มีรูปร่างคล้ายราชสีห์ ตามคติชนก็มีหัวเป็นนกแต่ตัวเป็นราชสีห์ตามนิทานเล่ากันว่ามียุทธ์มาก ทั้งเหาะเหินเดินอากาศ และดำน้ำได้ ปากมีเขี้ยวงาหน้าเกรงขามในการประดิษฐ์นิยมใช้ไม้เนื้อเหนียว เช่น ไม้ตะเคียน ไม้ก้ายี่ นำมาแกะเป็นหัวนก เนื้อไม้เหล่านี้ไม่แข็งไม่เปราะจนเกินไป สะดวกในการแกะของช่าง ทั้งยังทนทานใช้การได้นานปี สำหรับตัวนกจะใช้ไม้ไผ่ผูกเป็นโครง ตัดคานหาม แล้วนำกระดาษมาติดรองพื้น ต่อจากนั้นก็ตัดกระดาษสีเป็นขน ประดับส่วนต่าง ๆ สีที่นิยมได้แก่ สีเขียว สีทอง (เกรียบ) สีอนั้นจะนำมาใช้ประดับตกแต่งเพื่อให้สีตัดกันแลดูเด่นขึ้น

การจัดขบวนแห่นก

ในการจัดรูปขบวนแห่นก ตามธรรมเนียมโบราณมีการจัดรูปขบวนดังนี้:

- คนตรีน่านำขบวนนก ประกอบด้วย คนเป่าปี่ชวา 1 คน กลองแขก 1 คู่ ใช้คนตี 2 คน ฉิ่งใหญ่ 1 ใบ ใช้คนหามและคนตีฉิ่งรวม 2 คน คนตรีนี้จะบรรเลงนำหน้าขบวนนกไปจนถึงจุดหมาย

- ขบวนบุหงาสีระ (บายศรี) จัดเป็นขบวนที่สวยงาม ผู้ทูนพานบายศรีต้องเป็นสตรี แต่งกายด้วยเสื้อผ้าหลากสีสันตามประเพณีท้องถิ่น

- ขบวนผู้ดูแลนก ทำนองเดียวกับจัดตั้งคบาท ทหารประจำทำช่างของแม่ทัพสมัยโบราณ ใช้คน 2 คน แต่งกายแบบนักรบ มือถือกริชเดินนำหน้านก คัดเลือกจากผู้ชำนาญการร้ายรำสีละ รำกริช รำหอก อันเป็นศิลปะการต่อสู้อย่างหนึ่งของชาวมุสลิม เมื่อขบวนแห่ไปถึงจุดหมายหรืออากันตุกะพักอยู่ ผู้ดูแลนกก็จะใช้ศิลปะการร้ายรำสีละ รำกริช รำหอกให้แขกชมอีกด้วย ครุฑในวรรณคดี นักหัตถศิลป์ในนิยายปรัมปรา กำลังลอยเลื่อนลงมายืนบนคานหาม จำนวนคนหามมากน้อยแล้วแต่ขนาดและน้ำหนักของนก ขนาดใหญ่อาจใช้คนหามถึง 16 คน แต่ละคนแต่งเครื่องแบบพลทหาร ถือหอกเป็นอาวุธ

- ขบวนการพลกริช ขบวนการพลหอก ผู้คนในขบวนการต่างกายอย่างนักรบสมัยโบราณถือหอก กริช เดินตามหลังขบวนนก คอจเหล่าทหารหาญเคลื่อนเข้าสู่สมรภูมิอันมีพระราชาเป็นผู้นำจำนวนทหารกริชทหารหอก มีมากเท่าไรก็จะทำให้ขบวนเห็นคุดำเกรงขามมากยิ่งขึ้นเท่านั้น

3) พิธีลาซัง (ปูย้อมมือแน)

พิธีลาซัง (ปูย้อมมือแน) เป็นพิธีฉลองนาหลังจากการเก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว “ลาซัง” เป็นภาษาท้องถิ่นภาคใต้ คือ ลาดันข้าวที่เก็บเกี่ยวแล้ว พิธีนี้มักจะทำให้เดือน 5 หรือ เดือน 6 หลังการเก็บเกี่ยวข้าวแล้วทุกๆ ปี ชาวนาแถบอำเภอปะนะระะ อำเภอมายอ และอำเภอโคกโพธิ์ ถือปฏิบัติแต่โบราณกาล

เมื่อเสร็จการเก็บเกี่ยวข้าวเรียบร้อย ผู้อาวุโสแก่ประจำหมู่บ้านจะกำหนดวันและสถานที่ทำพิธี ซึ่งมักจะถือย่านกลางหมู่บ้าน ณ กลางทุ่งนาแห่งใดแห่งหนึ่ง และแจ้งกำหนดวันทำการและสถานที่ให้ทราบทั่วกัน เมื่อถึงกำหนดวันทำการ ทุกๆ คน จะเก็บซังข้าวในนาของตนทุกแปลง นำไปรวมกันมัดเข้าเป็นรูปคนสมมติเป็นชายคนหนึ่ง และหญิงคนหนึ่ง ชายชื่อชมพุก ส่วนหญิงชื่อสุนทรี ซึ่งมีมตินับถือว่าเป็นผีเสื้อผู้คลานคาลประสิทธิ์ประสาทความอุดมสมบูรณ์ของข้าวกล้าพืชผล และกำจัดศัตรูพืชทั้งหมด (ผีเสื้อเพี้ยนมาจาก “ผีเสื้อ”-เชื้อสายหมายถึงบรรพบุรุษ ปู่ ย่า ตา ทวด คนไทยในแคว้นลาวเหนือเรียก “แนน” หมายถึงเทวดา) จัดอาหารคาวหวาน มีข้าวเหนียว ข้าวเจ้า ข้าวต้ม (ข้าวต้มลูกโยนห่อด้วยใบกะพ้อ) ขนมโคขมมากคือขนมต้มข้าว ไข่ต้มและไข่ต้ม ก่อนทำพิธีบวงสรวง จัดแบ่งอาหารที่นำออกมาเป็น 2 ส่วน นำไปถวายวัดที่ใกล้เคียงส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งเอาไว้บวงสรวง เสร็จแล้วใช้เทียนคู่ซึ้งกันและกัน

การบวงสรวงจัดตั้งร้านกลางแจ้ง ไม่มีหลังคา (ศาลเพียงตา) นำเอาเครื่องบวงสรวงมีอาหารต่างๆ ดังกล่าว ดอกไม้ ธูปเทียน ดอกมะพร้าว (จันมะพร้าว) มะพร้าวอ่อนปอกเปลือก และเฉาะเปลือกเปลือกออก นำขึ้นไปตั้งบนร้าน นำรูปนายชมพุกและนางสุนทรีมาตั้งหน้าร้าน ผู้เฒ่าในตำบลทำหน้าที่เป็นผู้กล่าวบวงสรวง และกระทำพิธีแต่งงานให้แก่รูปจำลองทั้ง 2 โดยกล่าวทำขวัญแต่งงานโดยตลอด เสร็จแล้วผู้ที่มาชุมนุมร่วมเลี้ยงอาหารซึ้งกันและกันเป็นอันเสร็จพิธี โดยมากนิยมทำกันวันเดียวเริ่มตั้งแต่ตอนเช้าเสร็จพิธีรวมทั้งวันบางแห่งกระทำกันสามวัน วันคืนทำพิธีดังกล่าว วันที่ 2 วันที่ 3 มีมหรสพแสดงกลางทุ่งนาซึ่งโดยมากใช้นั่งตลุงสมโภชในตอนกลางคืน

4) วันชิงเปรต หรืองานเดือนสิบ หรืองานสารทไทย

เป็นงานประเพณีของชาวพุทธในจังหวัดปัตตานี ที่ทำกันในเดือน 10 ของจันทรคติทุกปี ปีละ 2 ครั้ง แต่ถ้าปีใดมีเดือน 8 สองครั้ง จะมีงาน 3 ครั้ง ซึ่งแต่ละครั้งจะเรียกวันแตกต่างกันไป เช่น ถ้าจัดครั้ง

แรกเรียกวันรับเปรต วันส่งเปรตเป็นประเพณีทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว ที่เรียกว่า “บุญเปตพลี”

ประเพณีทำบุญเดือนสิบเกิดจากความเชื่อว่า บรรพบุรุษของคนที่ย่างก้าวไปแล้วบางพวกก็ไปสู่ที่ชอบ บางพวกไปสู่ที่ชั่ว ได้รับทุกข์ทรมานต่างๆ นานา และได้รับความอดอยากอย่างแสนสาหัส ผู้มีบาปกรรมต้องไปทนทุกข์ทรมานเป็นเปรตอยู่ในอบายภูมิ พญายมบาลผู้ทำหน้าที่ลงทัณฑ์ในยมโลก จะได้ปลดปล่อยเปรตเหล่านี้ให้มาเยือนโลก เข้มลูกหลาน พร้อมทั้งรับส่วนกุศลที่ลูกหลานอุทิศให้ โดยกำหนดทำปีละ 2 ครั้ง คือวันแรม 1 ค่ำ เดือนสิบ เป็นวันรับตายายหรือรับเปรต ครั้งที่ 2 ในวันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบ เป็นวันส่งตายายหรือส่งเปรต

ก่อนวันทำบุญชาวบ้านจะเตรียมอาหารและขนมเดือนสิบ ซึ่งเป็นขนมที่ทำขึ้นในการทำบุญเดือนสิบโดยเฉพาะ สำหรับชาวปัตตานีอาจจะแตกต่างจากจังหวัดอื่นบ้าง แต่ที่สำคัญซึ่งขาดไม่ได้ คือขนมเจาะหู กับข้าวต้มห่อด้วยใบกะพ้อเป็นหลัก นอกนั้นจะใช้ขนมอื่นก็ได้ เช่น ขนมลา ขนมเทียน เมื่อถึงวันงานชาวบ้านก็จะเตรียมสำหรับกับข้าว ขนม ข้าวต้ม ผลไม้ ไปถวายพระ แต่ที่เป็นพิเศษ คือ ข้าวของสำหรับเปรต นิยมนำอาหารมาห่อด้วยใบกะพ้อเป็นรูปสามเหลี่ยมเหมือนกับห่อข้าวต้ม บางห่ออาจมีเหรียญหรือธนบัตร เสริ่งแล้วร้อยเป็นพวง

การมาทำบุญที่วัด นอกจากการเลี้ยงพระซึ่งเป็นภารกิจปกติแล้ว ทุกคนจะนำอาหารมารับประทานร่วมกัน และเป็นพิเศษคือนำขนม ข้าวต้ม มาแจกผู้สูงอายุที่นับถือ การตั้งอาหารให้เปรต นิยมตั้งบนร้านเปรตที่ทำไว้สูง มีเสาเดียว ผู้นำอาหาร ไปวางปิ่นขึ้นทางบันได เมื่อจะชิงเปรตก็เอาบันไดที่พาดออก ผู้ที่จะปิ่นร้านเปรตก็จะแต่งตัวเป็นเปรต ซึ่งต้องใช้ความพยายามมาก เพราะเสาตัวเดียวหาค้น้ำมันหรือของเหลวที่ลื่นเป็นที่สนุกสนาน เชื่อว่าถ้าได้นำเปลือกหรือใบกะพ้อที่แกะเอาอาหารที่ห่อออกหมดแล้วไปแขวนที่ต้นไม้อาจจะทำให้ออกดอกผลดก บางแห่งนอกจากจะตั้งร้านเปรตในวัดแล้วยังทำนอกวัดด้วยเพื่อให้เปรตบางจำพวกที่บาปหนาที่ไม่สามารถเข้าวัดได้มีโอกาสได้รับส่วนบุญอันนี้

5) ประเพณีลากพระ หรือชักพระ

มีหลายจังหวัดที่จัดประเพณีนี้เป็นประจำทุกปีในวันออกพรรษา สำหรับจังหวัดปัตตานีมีงานชักพระที่จัดเป็นงานเทศกาลประจำปี มีการลากพระมาชุมนุมกัน คืองานชักพระ อำเภอโคกโพธิ์ และงานชักพระ อำเภอปะนาเระ

ประเพณีลากพระหรือชักพระตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งเป็นวันออกพรรษา ทางภาคกลางมีประเพณีตักบาตรเทโว หรือคำเดิมว่า “เทโวโรหณะ” ซึ่งมีที่มาของประเพณีและวิธีการทำพิธีคล้ายกับประเพณีลากพระของชาวใต้ และมีเหตุผลในการจัดงานนี้ คือ เมื่อครั้งที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จแสดงธรรมเทศนาโปรดพุทธมารดา ณ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ หรือคูสิตเทพพิภพนั้น พระองค์ได้เสด็จกลับมายังมนุษยโลกทางบันไดแก้วถึงที่ประตูเมืองสังกัสสะในตอนเช้าตรู่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11

ตรงกับวันออกพรรษา พุทธบริษัทต่างยินดีจึงอัญเชิญพระพุทธร่องค์ขึ้นประทับบนบุษบกที่ได้จัดเตรียมไว้แล้วแห่แหงกลับไปยังที่ประทับ

กล่าวสำหรับจังหวัดปัตตานีแล้ว มีประเพณีลากพระเดือน 5 ที่วัดคอกควาย อำเภอปะนาเระ เป็นการลากพระบนบก ตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 5 ของทุกปี ปฏิบัติสืบต่อกันมานับร้อยปี มีวัตถุประสงค์เพื่อความสนุกสนานภายหลังจากวันว่างที่เป็นประเพณีวันสงกรานต์ และทำบุญกระตุกปួយ่าตายาย ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5

สำหรับการเตรียมการทางวัดจะจัดเตรียมเรือพระ ซึ่งมีทั้งลากในน้ำถ้ามีลำน้ำ ถ้าไม่มีน้ำก็ลากเรือบก มีแท่นประดิษฐานพระพุทธรูปบนเรือพระ มีหลังคาทำเป็นบุษบกหรือชาวบ้านเรียก พนมตกแต่งสวยงาม ส่วนชาวบ้านเตรียมอาหารที่สำคัญ คือ ข้าวต้มห่อด้วยใบกะพ้อ

เมื่อถึงวันงาน จะเริ่มต้นที่วัด ชาวบ้านนำข้าวต้มมัดมาบรรทุกในเรือพระ เมื่อพระฉันเสร็จสรรพแล้วก็ช่วยกันลากเรือพระออกจากวัด ไปสู่ที่หมาย ประมาณว่าให้ไปถึงที่หมายก่อนเวลาพระฉันเพล พอดกพายลากเรือพระกลับวัด ขากลับนี้ก็จะเป็นช่วงสนุกสนานที่ชาวบ้านทุกเพศทุกวัยมาเล่นสนุกกัน ตลอดเวลาของการชักพระจะมีการตีกลอง ฉิ่ง ประโคมตลอดเวลา ส่วนรูปแบบการจัดก็แตกต่างกันไป เช่น บางวัดมีงานมหรสพแสดงที่วัด บางแห่งนำเรือพระไปค้างคืน มีการแสดงเป็นงานเทศกาล บางแห่งลากพระไปกลับก็จบกัน เป็นต้น

6) งานฮารีรายอ

ฮารีรายอเป็นงานฉลองการเลิกถือศีลอดของชาวไทยมุสลิม (ในช่วงเดือน 9 ถึงวันที่ 1 เดือน 10 เป็นเวลา 30 วัน) หลังจากการเลิกถือศีลอดแล้ว ชาวไทยมุสลิมในปัตตานีจะไปชุมนุมกันที่มัสยิดกลางเพื่อประกอบพิธีทางศาสนาอิสลามโดยพร้อมเพรียงกัน หลังจากนั้นจึงมีงานมหรสพฉลองเป็นที่ครื้นเครง

7) งานแห่พระอีกง หรือแห่เจ้าพ่อเล่าเอี้ยกง

เป็นงานประเพณีของอำเภอสายบุรี ซึ่งจัดในวันแรม 2 ค่ำ และ 3 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี ณ บริเวณศาลเจ้าบางตะโล๊ะ ซึ่งตรงข้ามตำบลตะลุบัน หรือบริเวณศาลเจ้าแห่งใหม่ในเขตเทศบาลตำบลตะลุบัน โดยผลัดกันจัดงานสมโภชในแต่ละแห่งปีเว้นปี จุดสำคัญของงานคือการจัดขบวนแห่รูปแกะสลักไม้เป็นรูปพระเจดีย์เจ้าพ่อเล่าเอี้ยกงและบริวาร งานดังกล่าวนี้เป็นที่น่าสนใจของชาวไทยพุทธในอำเภอสายบุรีและใกล้เคียง ซึ่งได้ยินได้ฟังเรื่องราวความเป็นมาตลอดจนศรัทธาในอิทธิปาฏิหาริย์ของเจ้าพ่อ

8) งานแข่งขันกีฬาตกปลาสาขาสายบุรี

จะจัดทุกวันเสาร์และอาทิตย์ที่ 2 ของเดือนพฤษภาคมของทุกปี ที่บริเวณชายหาดวาทูกรี อำเภอสาขบุรี กีฬาตกปลาเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย และจากสภาพภูมิศาสตร์ของหาดที่มีชายฝั่งทะเลยาวเหยียด อุดมสมบูรณ์ไปด้วยปลานานาชนิด จึงทำให้กีฬาตกปลาที่นี่เป็นกีฬาที่น่าสนใจตื่นเต้นท้าทายอีกรูปแบบหนึ่ง

9) การเกิด และการโกนผมไฟ

รองศาสตราจารย์เสาวนีย์ จิตต์หมวด ได้กล่าวไว้ในหนังสือวัฒนธรรมอิสลามเกี่ยวกับการเกิดว่า “องค์อัลลอฮ์” เป็นผู้ให้รูปลักษณะของมนุษย์ โดยพระองค์ทรงสร้างมนุษย์คนแรกขึ้นมาจากดิน แล้วทรงเป่าวิญญาณเข้าไป คือ ท่านนบีอาดัม และคู่ครองของท่านคือ พระนางฮาวา จากนั้น มนุษยชาติก็กำเนิดขึ้นมาด้วยพระประสงค์ของพระองค์ โดยผ่านจากการผสมกันของเชื้ออสุจิกับไข่ในมดลูก ซึ่งเป็นเพศใดก็ได้แล้วแต่พระประสงค์ พระองค์ได้ประทานโอองการไว้ว่า “เราได้สร้างมนุษย์จากแก่นแท้ของดิน แล้วเราได้ทำให้เขาเป็นเชื้ออสุจิอยู่ในที่พักอันมั่นคงแล้ว เราได้สร้างให้เชื้ออสุจิเป็นก้อนเลือด แล้วเราได้สร้างให้ก้อนเลือดเป็นก้อนเนื้อ แล้วเราได้ทำให้ก้อนเนื้อมีการเคลื่อนไหว แล้วเราได้หุ้มกระดูกด้วยเนื้อ แล้วเราได้ (ให้มีวิญญาณ) ทำให้เขาเกิดมาเป็นอีกกำเนิดหนึ่ง ดังนั้น ความจำเริญยิ่งแต่อัลลอฮ์ ผู้ทรงเป็นเลิศยิ่งแห่งปวงผู้สร้าง”

ดังนั้น ผู้เป็นพ่อแม่จะต้องรับผิดชอบดูแลเด็ก ซึ่งถือว่าเป็นของฝากจากพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของซึ่งให้ความไว้วางใจให้ดูแลตลอดจนอบรมให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันข้างหน้า นับว่าเป็นของขวัญอันล้ำค่าที่พระเจ้าผู้เป็นเจ้าของมอบให้แก่บิดามารดา

ประเพณีการเกิด เมื่อหญิงมีครรภ์ทราบว่าตั้งครรภ์จะต้องดูแลตัวเองในเรื่องสุขภาพ ต้องฝากครรภ์และทำคลอดกับหมอด้านแม่ซึ่งเรียกว่า มะมิแค หรือ โตะบิแค หรือ โตะบิคิน หมอด้านแม่จะคอยดูแลโดยนัดวันมาตรวจครรภ์ ถ้าผิดปกติก็จะแนะนำให้ไปพบสูตินารีแพทย์ในเมือง เพราะมีเครื่องมือที่คิดว่าถ้าครรภ์ผิดปกติจะดูแลต่อไปจนกระทั่งคลอด หมอด้านแม่บางรายมีการทำขวัญ ให้กำลังใจแก่หญิงที่ตั้งครรภ์ เช่น เมื่อตั้งครรภ์ได้ 7 เดือน ให้นำมะนาว 1 ผล ปอกเปลือกให้เกลี้ยง เช้ม 1 เล่ม น้ำมันมะพร้าวพอสมควร ไปให้หมอด้านแม่ หมอด้านแม่จะเสกน้ำมันมะพร้าวแล้วนำมาทาบริเวณหน้าท้องของผู้ตั้งครรภ์ และใช้มะนาวคั้นหน้าท้องเพื่อให้คลอดง่าย และมีการรดน้ำสะอาดเคราะห์

พิธีรดน้ำสะอาดเคราะห์ ใช้มะนาว 7 ผล เส้นด้ายดิบสวมศีรษะผู้เป็นภรรยาและสามี โดยให้ทั้งสองยืนบนใบตองซึ่งวางอยู่บนพื้น แล้วรดน้ำ 1 ครั้ง หลังจากนั้นให้สามีภรรยาจับบันไดไปนั่งบนบ้านหมอด้านแม่สวดมนต์แล้วทำด้ายดิบให้ขาดเป็น 2 ท่อน เชื่อว่าผู้ตั้งครรภ์จะมีจิตใจสงบสุขจนกระทั่งคลอด

เมื่อเด็กคลอด หลังจากตัดสายสะดือ และอาบน้ำทำความสะอาดทารกแล้ว ผู้มีความรู้ทางศาสนาจะทำพิธีอาซาน คือ พูตกรอกหูขวา และอีกอมะฮฺ คือ เปล่งเสียงเบาๆ กรอกหูซ้าย เป็นภาษา

อาหรับ มีใจความว่า “องค์อัลลอฮ์ผู้ทรงยิ่งใหญ่ องค์อัลลอฮ์ผู้ทรงยิ่งใหญ่ ข้าขอปฏิญาณว่า ไม่มีพระเจ้าอื่นใดอีกแล้ว นอกจากองค์อัลลอฮ์ ข้าขอยืนยันว่า ท่านนบีมุฮัมมัด เป็นศาสนทูตของพระองค์ จงมาสู่การปฏิบัติละหมาดเถิด จงมาในทางที่มีชัยเถิด แท้จริงข้าได้ยืนยันละหมาดแล้ว องค์อัลลอฮ์ผู้ทรงยิ่งใหญ่ ไม่มีพระเจ้าอื่นใด นอกจากองค์อัลลอฮ์”

การทำพิธีจะเปล่งเสียงเบาๆ กรอที่หูขวาก่อน ตามข้อความที่กล่าวมาแล้ว วรรคละ 2 เที้ยว โดยไม่ต้องกล่าววรรคที่ 6 แล้วจึงทำอีกอมะฮฺ กล่าววรรคละครั้งเดียวทุกวรรค

เมื่อเค็กลงได้ 7 วัน จะทำพิธีโกนผมไฟ ตั้งชื่อ และทำพิธีเชือดสัตว์ ในการตั้งชื่อเพื่อเป็นมงคลจะตั้งชื่อเป็นภาษาอาหรับ โดยใช้นามของพระศาสดา หรือคำที่มีความหมายดีงาม เช่น มุฮัมมัด หะมัด เป็นต้น สำหรับการเชือดสัตว์หรือเรียกเป็นภาษาอาหรับว่า “อะกิเกาะห์” นั้น ถ้าเป็นลูกชายจะเชือดแพะหรือแกะ 2 ตัว ถ้าเป็นผู้หญิงจะเชือดแพะหรือแกะ 1 ตัว การเชือดสัตว์ไม่จำเป็นต้องทำทุกครอบครัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะของครอบครัวด้วย จุดมุ่งหมายของการเชือดสัตว์ก็เพื่อพลีต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าที่ประทานทารกให้เกิดมา และให้การคุ้มครองทารก หลังจากเชือดสัตว์แล้วก็แบ่งเนื้อสัตว์ที่เชือดให้กับญาติพี่น้อง บริจาคเป็นทาน และไว้รับประทานเอง

การโกนผมไฟจะให้ผู้ที่อาวูโส เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ขลิบผมหรือตัดผมใส่ในผลมะพร้าวอ่อน หรือน้ำเต้าที่สลักกลดลายสวยงาม แล้วนำไปฝัง ในพิธีโกนผมไฟอาจจะมีการเปิดปากเด็กด้วย โดยให้ผู้ใหญ่ที่ชาวบ้านเคารพนับถือและพูดเก่ง รักษาคำพูด มีความรู้ทางศาสนา เป็นผู้ทำพิธี สิ่งที่ต้องใช้ในการทำพิธีเปิดปากมีน้ำตาลกรวด น้ำซัมซัม (น้ำจืดที่ผุดขึ้นกลางทะเลทรายซึ่งนำมาจากเมืองมักกะฮฺ) องุ่นแห้ง อินทผลัม ของทั้งหมดนี้นิยมของที่ได้จากมักกะฮฺ นอกจากนี้ มีเกลือ มะนาว และแหวน ผู้ทำพิธีจะนำแหวน ไปแตะที่ริมฝีปากเด็ก และหยิบของเปรี้ยว เค็ม หวาน แตะที่ริมฝีปาก เพื่อให้เด็กได้ลิ้มรสอาหาร และทำความชุ่มคอแก่เด็กด้วย

10) การละเล่นพื้นเมือง

ดิเกร์ฮูดู

ดิเกร์ฮูดูหรือดิเกฮูดู เป็นการแสดงของชายไทยมุสลิมที่รู้จักมักคุ้นเฉพาะกลุ่มคนที่อยู่ในแถบจังหวัดชายแดนภาคใต้ คำว่า “ดิเกร์” เป็นศัพท์เปอร์เซีย มีความหมาย 2 ประการ คือ เพลงสวดสรรเสริญพระเจ้า ขับร้องเนื่องในเทศกาลวันกำเนิดพระนบี ชาวไทยเรียกงานเมาลิด และกลอนเพลงโต้ตอบ นิยมเล่นกันเป็นกลุ่มหรือเป็นคณะ ในความหมายประการหลังนี้ จะตรงกับตำนานลำตัดในภาคกลางที่กล่าวอ้างว่าลำตัดมีต้นกำเนิดมาจากการละเล่นพื้นเมืองของชาวไทยมุสลิมในภาคใต้ ส่วนคำว่า “ฮูดู” หมายถึง บริเวณต้นลำน้ำหรือหมู่บ้านในชนบท จากตำนานพอจะสรุปได้ว่า ดิเกร์ฮูดูเกิดขึ้นครั้งแรก ณ ท้องที่เหนือลำน้ำอันเป็นต้นกำเนิดแม่น้ำปัตตานี ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “ฮูดู” หรือทิศฮูดู การแสดงดิเกฮูดู ประกอบด้วย แม่เพลง 1-2 คน ลูกคู่ประมาณ 10-15 คน และผู้เล่นดนตรี ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีที่

บรรเลงเป็นจังหวะ ได้แก่ ฆ้อง กลอง รำมะนา 1 คู่ และ โหม่ง 1 คู่ บางคณะอาจมีลูกแซกเพิ่มขึ้น 1 คู่ เวลาแสดงใช้แม่เพลงขับกลอนได้ตอบความสนุกสนานอยู่ที่ปฏิภาณและไหวพริบของแม่เพลงที่ขับกลอนได้ตอบกัน การแต่งกาย ผู้แสดงลิเกฮูลูสมัยก่อนแต่งชุดอย่างชาวบ้านทั่วๆ ไป คือ โปกหัว สวมเสื้อคอกลม นุ่งโสร่ง ปัจจุบันแต่งกายแบบไทยมุสลิมทั่วไปหรือเป็นแบบสมัยนิยม เวทีแสดงลิเกฮูลูยกพื้นสูง ลูกคู่ขึ้นไปนั่งล้อมวง ร้องรับและตบมือ โยกตัวให้เข้ากับจังหวะดนตรี ส่วนผู้ร้องหรือผู้ได้กลอนจะลุกขึ้นยืนข้างๆ วงลูกคู่ ถ้ากรณีมีการประชันกัน แต่ละคณะจะขึ้นนั่งบนเวทีด้วยกัน แต่ล้อมวงแยกกันพอสมควร การแสดงก็คล้ายกันร้องทีละรอบ ทั้งรุกทั้งรับเป็นที่ครึกครื้นสบอารมณ์ผู้ชม

ร้องเง็ง

ร้องเง็ง มีวิวัฒนาการมาจากการเดินรำพื้นเมืองของชาวสเปนหรือโปรตุเกส ซึ่งนำมาแสดงในแหลมมลายู เมื่อคราวที่ได้มาติดต่อกำการค้า จากนั้นชาวมลายูพื้นเมืองได้ดัดแปลงเป็นการแสดงที่เรียกว่า “ร้องเง็ง” สำหรับในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีการเดินร้องเง็งมาเป็นเวลาช้านาน ตั้งแต่สมัยก่อนการยกเลิกการปกครอง 7 หัวเมือง โดยที่นิยมเดินกันเฉพาะในวังของเจ้าเมือง ฝ่ายชายที่ได้รับเชิญเข้าร่วมงานรื่นเริงในวัง จับคู่เดินกับฝ่ายหญิง ซึ่งมีหน้าที่เดินร้องเง็งที่เป็นบรวารในวัง หลังจากนั้นได้แพร่หลายไปสู่ชาวบ้านโดยที่ใช้เป็นรายการสลับฉากของมะโย่ง ซึ่งมุ่งแต่ความสนุกสนานและหาเงินรายได้เป็นสำคัญ ไม่รักษาแบบฉบับที่สวยงาม ซ้ำยังเอาจังหวะเดินรำอื่นๆ เช่น รุมบ้า แชมบ้า ฯลฯ เข้าไปปะปนด้วย ทำให้คนที่เคยเดินร้องเง็งมาแต่เดิม มองเห็นว่า ร้องเง็งได้เปลี่ยนไปในทางที่ไม่ดี จึงพากันเสื่อมความนิยมไปชั่วระยะหนึ่ง

ผู้เดินร้องเง็ง ประกอบด้วยผู้เดินชาย – หญิง เป็นคู่กัน จำนวนคู่ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสถานที่ แต่ที่นิยมเดินกันไม่ต่ำกว่า 5 คู่ ชาย – หญิงฝ่ายละ 5 คน เข้าแถวแยกกันเป็นแถวตอน ชายหนึ่งแถวหญิงหนึ่งแถว ทำเดินเมื่อดนตรีขึ้นเพลงทุกเพลง ชาย – หญิงจะ โค้ง และเมื่อจบเพลงก็จะ โค้งอีกครั้งหนึ่ง ลีลาเดินจะเคลื่อนไหวทั้งข้อมือ เท้า และลำตัวอย่างนุ่มนวล

การแต่งกาย ตามแบบเดิมฝ่ายชายที่ได้รับเชิญไปในงานจะแต่งกายตามแบบพื้นเมือง คือนุ่งกางเกง (ขลุว) ยาวกรอมเท้า สวมเสื้อคอกลมแขนยาวผ่าครึ่งอก (คือ โละบลาบ) สีเดียวกับกางเกงแล้ว นุ่งผ้าทับข้างนอก (ขลิแเน) ยาวเหนือเข่าเล็กน้อย สวมหมวกสีดำ (ขอเกาะ) ผ้าที่นุ่งทับข้างนอกจะแสดงฐานะส่วนหญิงที่มีหน้าที่เป็นคู่เดินมักจะแต่งเป็นชุดทั้ง โสร่งและเสื้อเป็นดอกสีเดียวกันมักเป็นสีสดๆ แบบเสื้อเป็นเสื้อบานงแขนยาวผ่าอกตลอดหรือเสื้อคอขาวแขนสามส่วนนุ่งผ้ากรอมเท้า มีผ้าคลุมไหล่ ปีกิ้นหรือลูกไม้ตามฐานะ เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดง ได้แก่ ไวโอลิน รำมะนา และ ฆ้อง

มะโย่ง

มะโย่ง เป็นการแสดงเพื่อเฉลิมฉลองหรือเพื่อความรื่นเริง กำเนิดของมะโย่งมีผู้สันนิษฐานแตกต่างกันไปหลายกระแส ดังนี้ มะโย่งเป็นการแสดงที่เกิดจากในวังของเมืองปัตตานีเป็นครั้งแรก เมื่อประมาณ 400 ปี มาแล้ว จากนั้นแพร่หลายไปทางกลันตัน พิจารณาจากรูปศัพท์ ซึ่งกล่าวว่า คำว่า “มะโย่ง” มาจากคำ “มักษิยัง” (MAKHIANG) แปลว่า เจ้าแม่โพสพ เนื่องจากพิธีทำขวัญข้าวในนาของชาวมุสลิมในสมัยโบราณนั้น จะมีหมอผู้ทำพิธีทรงวิญญูณเจ้าแม่โพสพมีเมตตาประทานน้ำนมมาให้เป็นเมล็ดข้าว เพื่อเป็น โภชนาอาหารของมนุษย์ ตลอดทั้งเพื่อขอความสมบูรณ์พูนสุข ความสวัสดิมงคลให้บังเกิดแก่ชาวบ้านทั้งหลาย ในพิธีจะมีการร้องรำวงสรวงด้วย ซึ่งในภายหลังได้วิวัฒนาการมาเป็นละครที่เรียกกันว่า “มะโย่ง” มะโย่งเป็นการแสดงที่ได้รับอิทธิพลมาจากชาวดังแต่ครั้งโบราณ แล้วเป็นที่นิยมแพร่หลายในหมู่ชาวไทยมุสลิมในบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มาของ “มะโย่ง” คำว่า มะหรือเมาะ แปลว่า แม่ ส่วน โย่งหรือโยง เป็นพระนามของเจ้าหญิงพระองค์หนึ่งแห่งชวา จึงชวนให้สันนิษฐานต่อไปได้ว่า เหตุที่เรียกละครประเภทนี้ว่า มะโย่ง หรือเมาะโย่ง อาจเนื่องมาจากเป็นละครที่เจ้าหญิงแห่งชวาทรงคิดขึ้นเป็นครั้งแรก หรือเพราะเหตุที่ใช้หญิงแสดงเป็นตัวพระ

เครื่องดนตรี นิยมใช้กันอยู่ 3 ชนิด คือ รือบะ จำนวน 1 – 2 คน กลองแขก 2 หน้า จำนวน 2 ใบ และฆ้องใหญ่เสียงทุ้มแหลมอย่างละใบ มะโย่งบางคณะยังมีเครื่องดนตรีอีก 2 ชิ้น คือ กอเลาะ กระจับ จำนวน 1 คู่ และจือแระ จำนวน 3-4 อัน (จือแระ ทำด้วยไม้ไผ่ยาวประมาณ 16 – 18 นิ้ว ใช้ตี)

ศิลปะ

เป็นศิลปะพื้นเมืองเกี่ยวกับการต่อสู้ป้องกันตัว ทำนองเดียวกับกังฟู เทกวนโด และมวยไทย ผู้แสดงสวมเสื้อคอกลมนุ่งกางเกงขาวาวมีไสร์นุ่งทับ ใช้ผ้าลือปักคาดสะเอวหรือไม้ก็สอดเข็มขัด พร้อมโพกหัว และเหน็บกริช เครื่องดนตรีมีกลองยาวหรือกือแนใหญ่ ๑ ใบ กลองเล็กหรือกือแนเล็ก 1 ใบ ฆ้อง 1 วง และปี่ 1 เล่า การแสดงอาจใช้เวทีที่มีเชือกกัน หรือสนามหญ้า ศิลปะแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ (1) ศิลปะยาโคะ หมายถึง การต่อสู้ เมื่อฝ่ายหนึ่งรุกหรือแทงมาอีกฝ่ายหนึ่งจะต้องรับ ถ้าวรับไม่ได้จะตกไป (2) ศิลปะตารี เป็นศิลปะให้ความสำคัญในจังหวะลีลาการรำร้ายรำ และ (3) ศิลปะกายง คือ ศิลปะ ใช้กริชประกอบการรำ ไม่ได้มุ่งการต่อสู้จริงๆ

ว่าววงเดือน

หรือเรียกว่า ว่าวควาย ว่าวเดือน หรือวาบูนแล เป็นว่าวที่มีรูปดวงเดือนเป็นส่วนประกอบอยู่ตรงกลางลำตัว ส่วนประกอบสำคัญ คือ ปีก เขา (คล้ายเขาควาย) และดวงเดือนซึ่งอยู่ตรงกลางระหว่างปีกและเขาและตอนกลางของลำตัว ว่าววงเดือนมี 2 แบบ คือ แบบมีมีแอก และ แบบไม่มีมีแอก

1. แบบมีแอก นิยมเล่นในหมู่ชาวไทยพุทธและไม่นิยมแข่งขัน คือ เพียงประชันเสียงแอกว่าของใครมีเสียงดังและไพเราะกว่ากัน นิยมให้ว่าอยู่บนอากาศ โดยผูกปลายเชือกเอาไว้กับหลักหรือกิ่งไม้ให้ว่าอยู่ค้ำคิน และเอาลงก่อนเที่ยงของวันใหม่

2. แบบไม่มีแอก นิยมเล่นในหมู่ชาวไทยมุสลิม เรียกเป็นภาษามลายูว่า "วาบูแล" ซึ่งแปลว่า "ว่าวเดือน" ว่าวแบบนี้มีความผิดแผกจากว่าววงเดือนแบบมีแอก คือ ส่วนที่เป็นเขาของว่าวสั้นว่าแบบมีแอก นอกจากนี้ก็ไม่มีหัวนก นิยมใช้แข่งขัน โดยการชักให้ปลายเชือกทำมุม 90 องศา กับพื้น หากว่าวตัวใดทำมุมได้ก่อนว่าวคู่ต่อสู้ในขณะที่ยังชักพร้อมกัน ว่าวตัวนั้นก็ชนะ โดยนิยมแข่งขันครั้งละ 2 ตัว

ว่าววงเดือนโดยทั่วไป นิยมตัดกระดาษสีมาทำเป็นลวดลายต่างๆ ปิดทั้งตัวว่าวเพื่อให้ดูสวยงามและแข็งแรงมั่นคง

11) อาหารประจำถิ่นที่สำคัญ

นาซิดาแม

อาหารพื้นเมืองที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวและอร่อยมาก รสชาติ หวาน มัน หอมด้วยส่วนผสมต่างๆ บวกกับกรรมวิธีการปรุงที่สะอาดตามแบบฉบับชาวอิสลาม โดยนำข้าวเจ้าและข้าวเหนียวในสัดส่วนข้าวเจ้ามากกว่ามาคลุกเคล้าจนเข้ากัน นึ่งจนสุก ใช้หางกะทิมาคลุกให้ทั่ว จากนั้นยกไปนึ่งบนเตาอีกครั้ง เสร็จแล้วนำหัวกะทิมามูล พร้อมกับ โรยหอมแดงซอยเป็นแผ่นบางๆ และฮาลือบอ (เครื่องเทศ) นาซิดาแม ที่ปรุงเสร็จจะหอมมัน แต่หากนำมารับประทานอย่างเดียวส่วนๆ จะไม่ได้รสชาติแบบต้นตำหรับ ส่วนใหญ่จะนิยมนำมาทานกับแกงกะทิปลาโอ แกงกะทิไก่ และแกงไข่ไก่ - ไข่เป็ด โรยหน้าด้วยข้าวคั่วและมะพร้าวคั่วที่ตำจนละเอียด

ไก่ก้อและ

เนื้อไก่นุ่มเจือด้วยรสกลมกล่อมของเครื่องปรุง ซึ่งประกอบด้วยหอมแดง กระเทียม พริกหยวกแห้ง กะปิ ลูกผักชี น้ำตาลแว่นที่ตำจนเข้ากันผสมกับน้ำมะขามเปียก กะทิ โดยก่อนจะนำไปราดบนไก่ ต้องนำไก่ทาเกลือแล้วย่างด้วยไฟอ่อนๆ เสียก่อน แล้วย่างต่ออีกเล็กน้อยก็จะได้ไก่ย่างที่มีสีส้มแดงต่างจากทั่วไป คือมีสีน้ำตาลอมส้ม รับประทานได้เลยโดยไม่ต้องมีน้ำจิ้ม เนื่องจากรสชาติจะกลมกล่อมอยู่แล้ว

สะเต๊ะเนื้อ

ส่วนใหญ่มักจะเป็นสะเต๊ะเนื้อวัวและเนื้อไก่ ลักษณะคล้ายกับหมูสะเต๊ะทางภาคกลาง เพียงแต่ของปัตตานีจะต้องทานแก้มกับข้าวอัดและอาจาต ที่นำไปต้มเคี่ยวละเอียดจนจนแห้ง นำมาห่อด้วยผ้า

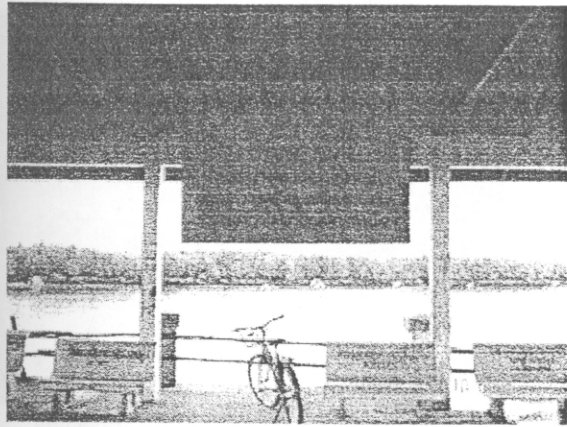
ชาวฉับตัวเป็นก้อน แล้วหันเป็นจีนสี่เหลี่ยมพอดีคำ ทานกับสะเต๊ะเนื้อวัว ซึ่งเลือกตรงส่วนของเนื้อสันสวยๆ มาแล้เป็นชิ้นเล็กๆ หมักกับซีอิ๊วขาว ตะไคร้ ขมิ้นผง แล้วนำไปย่างด้วยไฟอ่อนๆ จนสุกหอมกรุ่นและรสชาตินุ่มนวลจิ้มกับน้ำแกงสูตรเด็ด ซึ่งใช้น้ำกะทิผสมกับพริกแดง หัวหอม กระเทียม น้ำมะขามเปียก ถั่วลิสง และเครื่องปรุงรสต่างๆ จนรสกลมกล่อม

โรตีมะตะปะ

เป็นอาหารจีนชื่อที่อยู่คู่กับชาวมุสลิม ไข่แป้งโรตีสอใส่ไว้ภายในจะเป็นเนื้อวัว หรือเนื้อไก่ ผสมเครื่องเทศรสหอมหวานกลมกล่อม หากมองให้ดีก็จะคล้ายกับไข่ยัดไส้ เมื่อทอดเสร็จแล้วจะทานคู่กับอจาต โรตีสาน้ำแกง จะเป็นแป้งโรตีสรรมาดาหรือโรตีสี่ไข่ แต่ไม่ต้องใส่นมและน้ำตาล นำมาหันเป็นชิ้นพอดีคำทานกับน้ำแกง โรตีสก๊วยหอม แบบนี้หลายๆ คนอาจจะเคยทานกันบ้างแล้วคือโรตีสอด โดยมีเนื้อของก๊วยหอมผ่านผสมแล้วหันเป็นชิ้นๆ รสชาติจะหวานหอม แต่ไม่เลี่ยนจนเกินไป อีกแบบหนึ่งก็คือ โรตีสรรมาดาใส่มน้ำตาล แต่จะต่างจากที่อื่นๆ ก็คือ โรตีสวนใหญ่เค้าจะไม่ทอดจนกรอบนิ่มทอดแบบหนานุ่มมากกว่า

ภาคผนวก ก

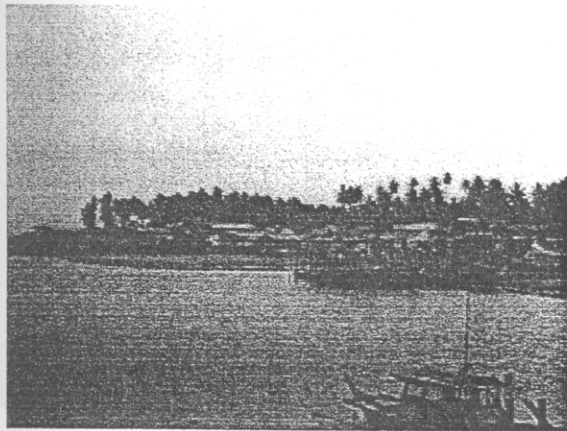
ประมวลภาพ การสำรวจพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

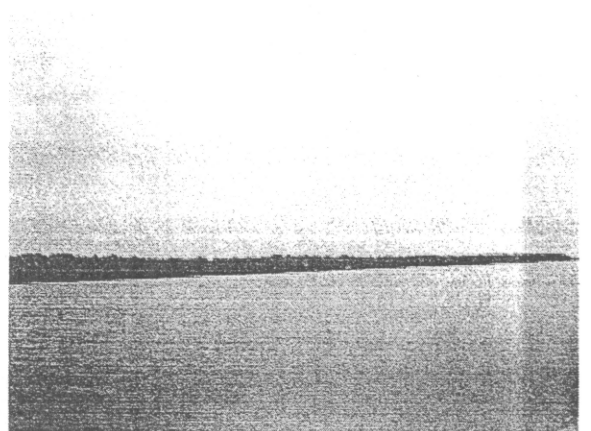
ก)

ข)

ค)

ง)

จ)

ฉ)

ภาพประกอบ ก) ท่าเรือทุ่งรีนจังหวัดสตูล

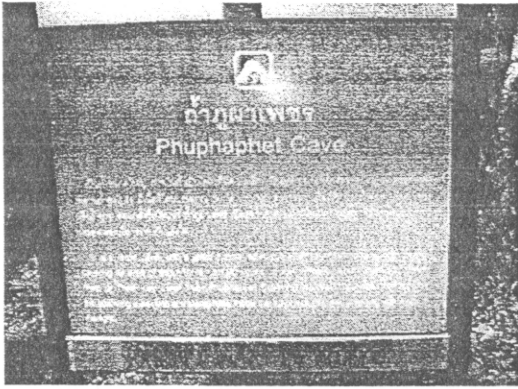
ค) ป้าชายเลนขนาดสองข้างทางสู่เกาะสาหร่าย

จ) บรรยากาศยามเย็นบนเกาะสาหร่าย

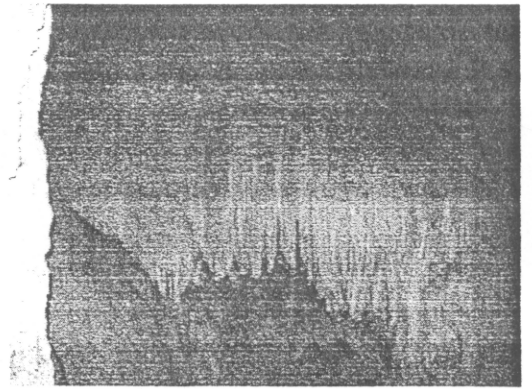
ข) คณะผู้ศึกษาเดินทางสู่เกาะสาหร่าย

ง) ชุมชนเกาะสาหร่าย

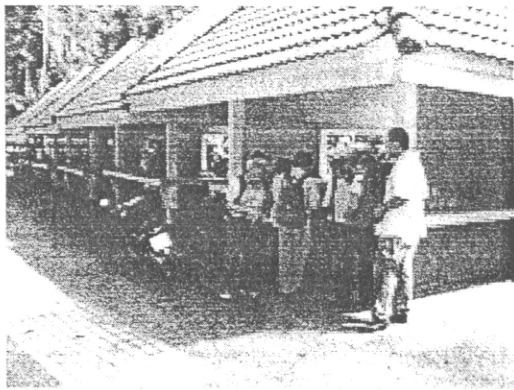
ฉ) ร่วมพูดคุยกับชาวชุมชนเกาะสาหร่าย

ก)

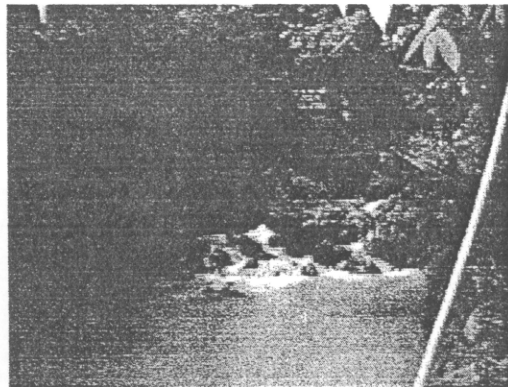
ข)

ค)

ง)

จ)

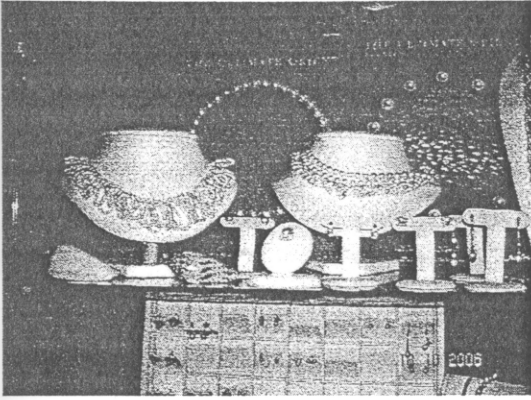
ภาพประกอบ ก) ถ้ำภูผาเพชร

ข) ความสวยงามของห้องโถงต่างๆ ภายในถ้ำภูผาเพชร

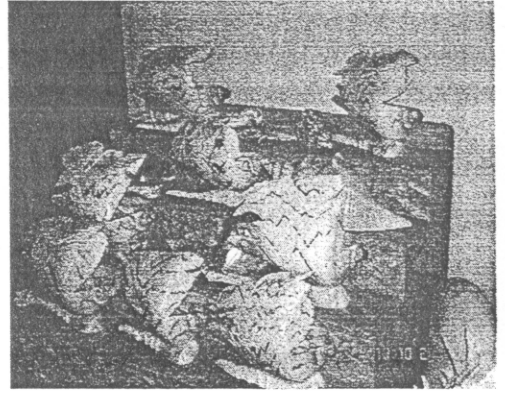
ค) จุดขายสินค้าบริเวณถ้ำภูผาเพชร

ง) หน้าทางเข้าถ้ำภูผาเพชร

จ) บรรยากาศหน้าถ้ำ Kaki Bukit ในรัฐเปอร์ลิส ประเทศมาเลเซีย เส้นทางที่อาจเชื่อมต่อการท่องเที่ยว จังหวัดสตูล

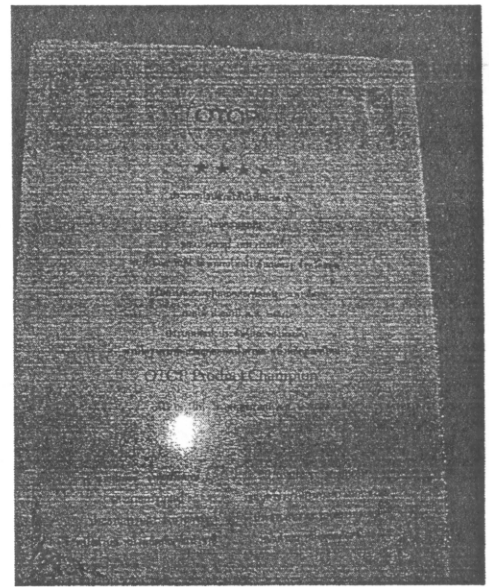
ก)

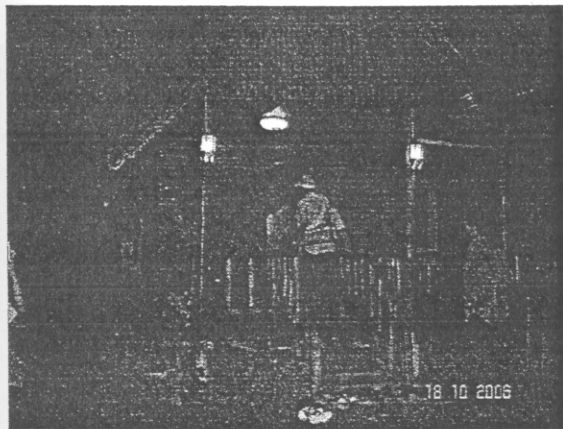
ก)

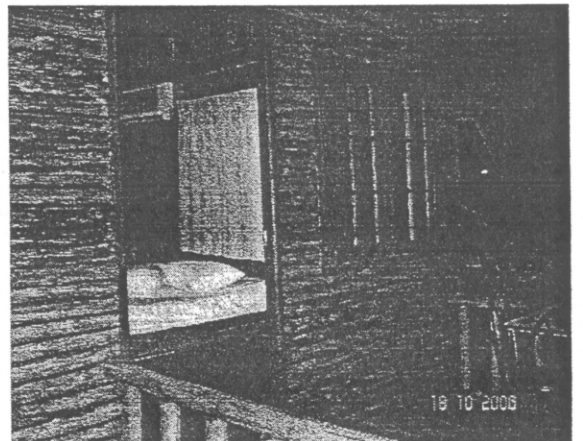
ก)

ก)

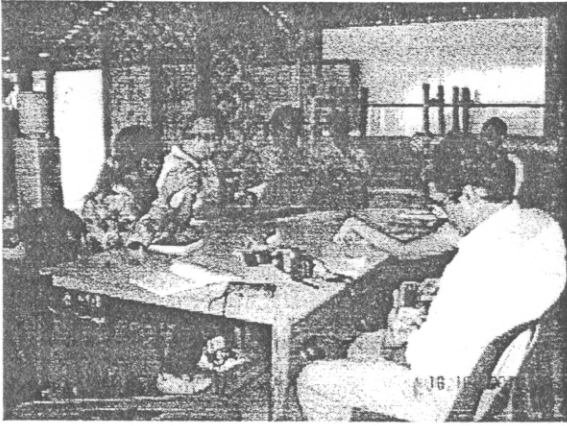
ข)

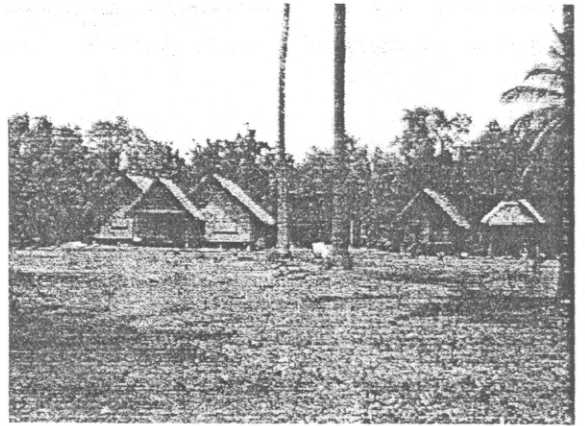
ข)

ภาพประกอบ ก) ตัวอย่างหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นชื่อของจังหวัดสตูล

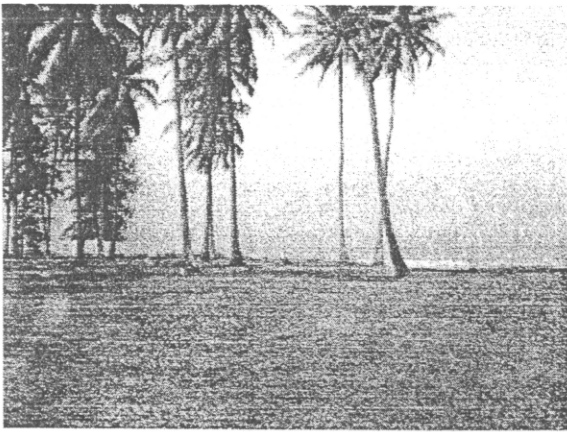
ข) ตัวอย่างสถานที่พักในการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในจังหวัดสตูล

ก)

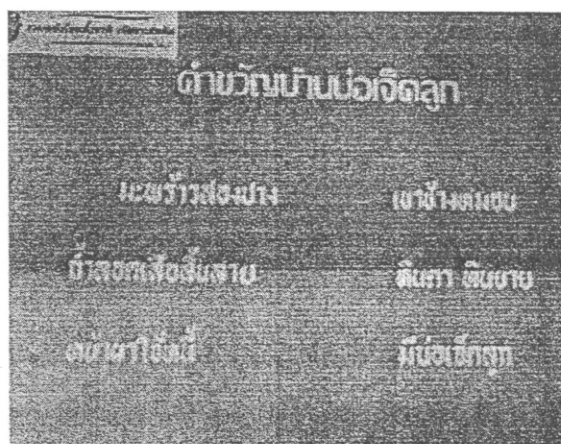
ข)

ค)

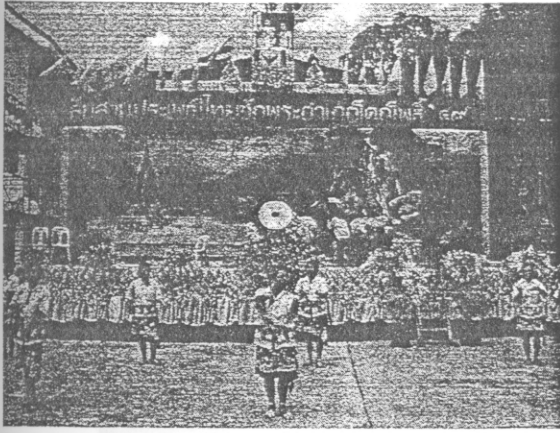

ง)

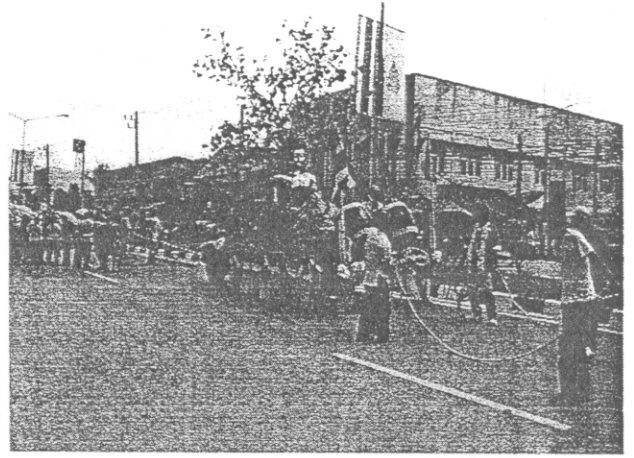

จ)

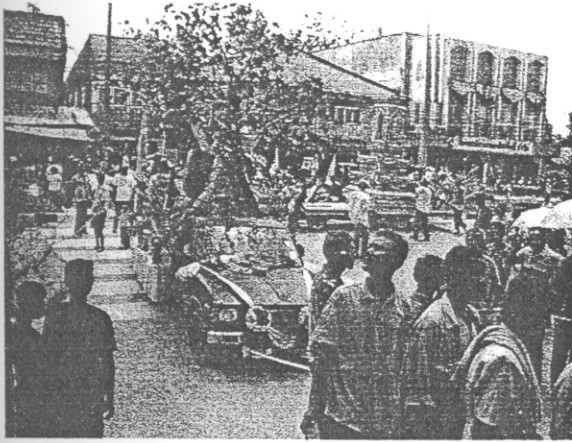
- ภาพประกอบ ก) ประชุมกับองค์กรชุมชนบ้านป่อเจ็ดลูก ข) สถานที่พักต้อนรับนักท่องเที่ยว
 ค) ชายหาดบ้านป่อเจ็ดลูก ง) ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ของชาวชุมชนบ้านป่อเจ็ดลูก
 จ) คำขวัญบ้านป่อเจ็ดลูก

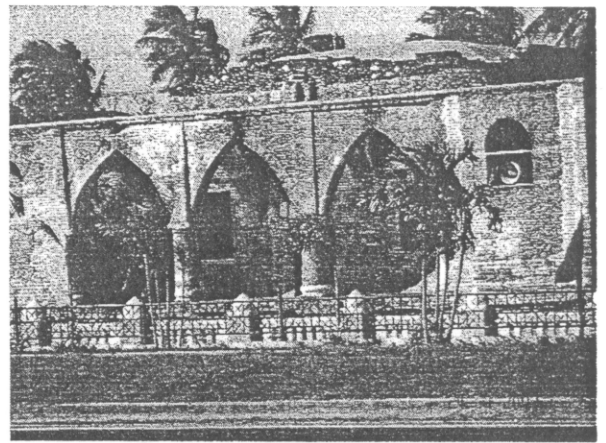
ก)

ก)

ก)

ข)

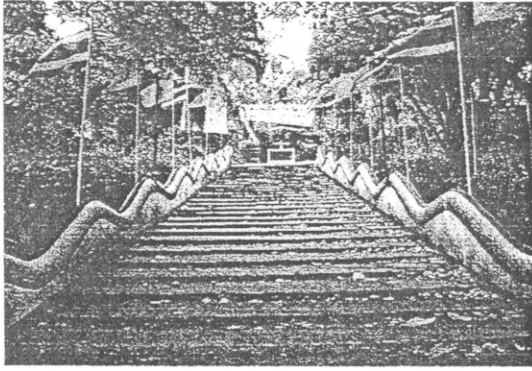

ค)

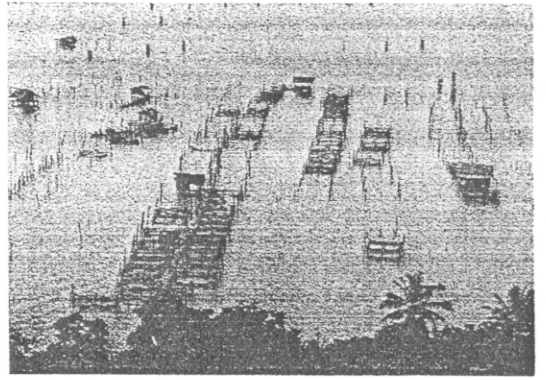

ง)

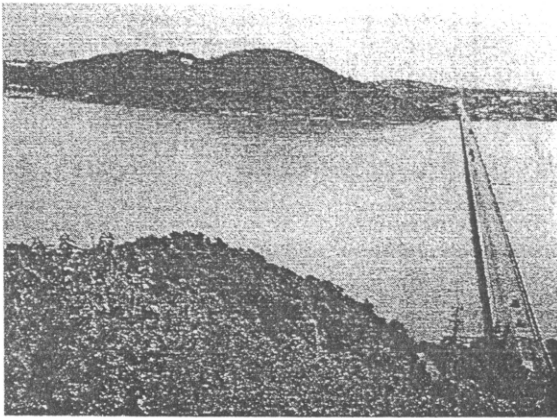
ภาพประกอบ ก) งานประเพณีชักรพระ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี ข) มัสยิดกรือเซะ
ค) เข็มศาลเจ้าเล่งจูเกียง ง) วัดมุจลินทวาปีวิหาร

ก)

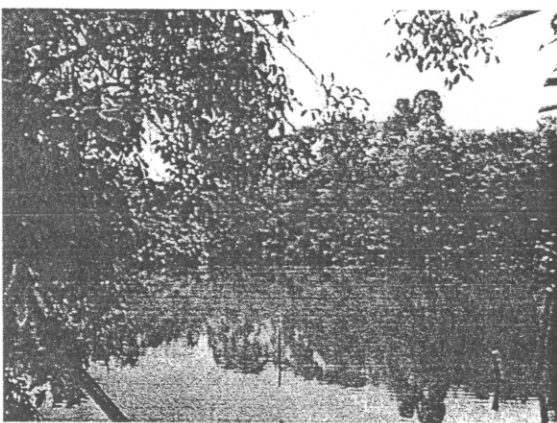
ข)

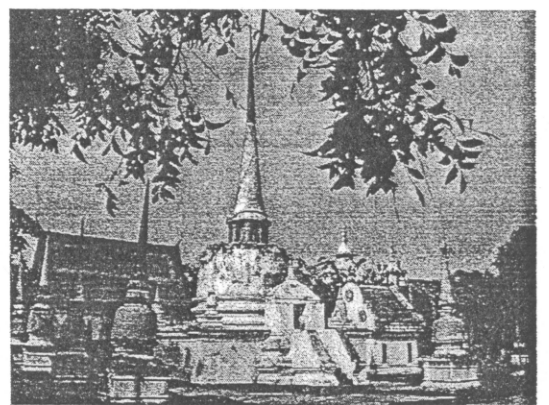
ค)

ง)

จ)

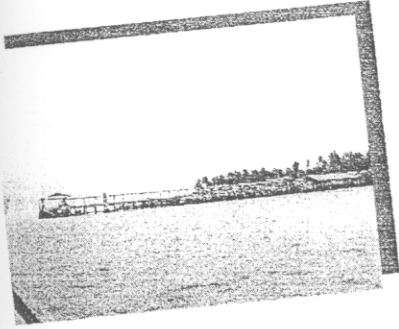
ฉ)

ภาพประกอบ ก) วัดพระโคะ อำเภอสติงพระ ข) กระชังเลี้ยงปลาในทะเลสาบสงขลา อำเภอ เมืองสงขลา
ค) สะพานติณสูลานนท์ อำเภอเมืองสงขลา ง) เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา (คูซูด)
จ) ทะเลน้ำฟุ้งพระ อำเภอกระแเสลินทร์ ฉ) วัดเจดีย์งาม อำเภอระโนด

ภาคผนวก ง

เวทีรับฟังความคิดเห็นของชุมชนต่อร่างแผนแม่บทเพื่อการพัฒนา
เฉพาะกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว (จังหวัดสตูล สงขลา ปัตตานี)

โครงการจัดทำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเฉพาะ
กลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว (สตูล สงขลา ปัตตานี)

(ร่าง)

แผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเฉพาะ
กลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

(จังหวัด สตูล สงขลา ปัตตานี)

เพื่อนำเสนอในเวทีรับฟังความคิดเห็นของชุมชน

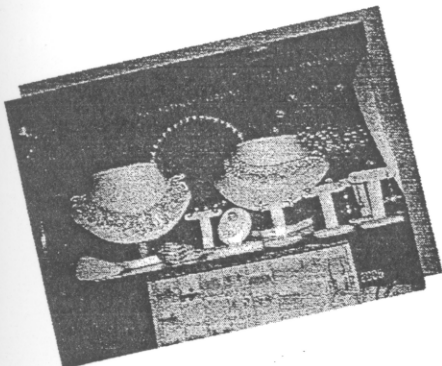
ครั้งที่ 1

ณ ห้องอาดัง โรงแรมพินนาเคิล ว่างใหม่
อ. เมือง จ. ปัตตานี

26 ธันวาคม 2549

โดย

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

กำหนดการ จัดประชุมรับฟังความคิดเห็นต่อ
ร่างแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเฉพาะกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่
(จังหวัด สตูล สงขลา ปัตตานี)

จัดโดย : ศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัดสตูล
และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

วันอังคารที่ 26 ธันวาคม 2549

ณ ห้องอาดัง โรงแรมพินนาเคิล อ. เมือง จ. สตูล

08.30-09.00 น.	ลงทะเบียน
09.00-09.30 น.	พิธีเปิด
กล่าวเปิด โดย ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล
กล่าวรายงาน โดย ผู้อำนวยการศูนย์ท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ
จังหวัดสตูล
09.30 -10.30 น.	นำเสนอร่างแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเฉพาะกลุ่มพื้นที่แหล่ง
ท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดสตูล
โดย คณะผู้ศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
10.30.-10.45 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
10.45-12.00 น.	เสวนาและรับฟังความคิดเห็นต่อร่างแผนแม่บทฯ
12.00-13.00 น.	ร่วมรับประทานอาหารกลางวัน
13.00-14.00 น.	เสวนาและรับฟังความคิดเห็นต่อร่างแผนแม่บทฯ (ต่อ)
14.00-14.30 น.	สรุปผลและปิดประชุม

ใบเอกสารเล่มนี้ มีอะไรบ้าง?

เอกสารนี้ประกอบด้วย

- แนะนำแผนแม่บท
- วิเคราะห์แนวทางและร่างการจัดทำแผนแม่บท
- ผลการวิเคราะห์แนวทางการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวระดับพื้นที่
- รายละเอียดโครงการ

ขอเชิญทุกท่านรู้จักกับแผนแม่บทการ
พัฒนาการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ (สตูล
สงขลา และปัตตานี) ก่อนนะครับ.....

กวี

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้
ดำเนินการจัดทำยุทธศาสตร์การ
ท่องเที่ยว ปี พ.ศ. 2547-2551 เมื่อปี
พ.ศ. 2547 เพื่อเตรียมการรองรับให้
อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยสามารถ
ปรับตัวและพร้อมเผชิญปัญหา ที่มี
ผลกระทบต่อการท่องเที่ยวของประเทศ
ระยะต่อมาในปี พ.ศ. 2548 ได้มีการ
จัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว
ระดับจังหวัด และปี พ.ศ. 2549 จัดทำ
ในรูปกลุ่มจังหวัด เพื่อกำหนดกรอบทิศ
ทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด
และกลุ่มจังหวัด การพัฒนาการ
ท่องเที่ยว นอกเหนือจากการกำหนด
ยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว
ที่ยกระดับข้างต้นแล้วยังจำเป็นที่จะต้อง
กำหนดแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเฉพาะ
กลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว เพื่อเชื่อมต่อ

กับยุทธศาสตร์ทั้งสองระดับในแนวทาง
ปฏิบัติ โดยจัดกลุ่มตามสภาพพื้นที่ หรือ
ลักษณะเด่นของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ
เพื่อให้การบริหารจัดการการท่องเที่ยว
ครอบคลุมทุกมิติทั้งด้านสถานการณ์
แวดล้อม สภาพเศรษฐกิจ สังคม
วัฒนธรรมท้องถิ่น และสถานการณ์การ
ท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการร่วมมือพัฒนา
ไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้น จึงมีความ
จำเป็นที่จะต้องศึกษาวิจัยเพื่อกำหนด
กรอบทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวให้
มีความเหมาะสมกับกลุ่มพื้นที่ที่
สถานการณ์แวดล้อม สภาพเศรษฐกิจ
และสังคม และกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพ
ด้านการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดสตูล สงขลา และปัตตานี สามารถจำแนกได้ใหญ่ๆ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น แหล่งท่องเที่ยวจับจ่ายใช้สอย แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 จังหวัด จะมีความโดดเด่นและแตกต่างกัน อันเนื่องจาก ภูมิประเทศ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ไป อาทิเช่น สตูลเป็นจังหวัดทางฝั่งอันดามัน ภูมิประเทศลักษณะเป็นเกาะ ภูเขา เป็นจำนวนมาก จึงมีความโดดเด่นในด้านสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ในขณะที่ จ.สงขลา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อ.หาดใหญ่ จะมีความโดดเด่นในความเป็นศูนย์กลางด้านการค้าและบริการ เป็นประตูต้อนรับนักท่องเที่ยวต่างประเทศ กล่าวได้ว่ามีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายครบวงจรและทุกระดับ นอกจากนี้การเป็นเมือง

ประวัติศาสตร์ที่ยาวนานของ จังหวัดสงขลาจึงทำให้ จังหวัดสงขลามีสถานที่ท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมเป็นจำนวนมาก

ขณะเดียวกัน จังหวัดปัตตานี มีความโดดเด่นในความเป็นศูนย์กลางการศึกษาศาสนาอิสลามของประเทศไทย มีภูมิปัญญาของท้องถิ่นของปัตตานีที่เชื่อมโยงโลกมลายูและมุสลิม จังหวัดปัตตานีจึงมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมเป็นจำนวนมาก

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดสตูล

จังหวัดสตูล เป็นจังหวัดที่ได้ชื่อว่า “สงบ สะอาด ธรรมชาติบริสุทธิ์” มีความโดดเด่นในเรื่องของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติทั้งหลาย ป่าเขา โดยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเหล่านี้ ยังมีความเป็นธรรมชาติที่บริสุทธิ์อยู่มาก ศูนย์กลางการท่องเที่ยวที่สำคัญ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติตะรุเตา อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา อุทยานแห่งชาติทะเลบัน เป็นต้น แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติในพื้นที่จังหวัดสตูล มีไม่น้อยกว่า 101 แห่ง จำแนกได้เป็นกลุ่มย่อยตามลักษณะของสถานที่ ได้แก่ ทะเล เกาะ อ่าว ภูเขา ถ้ำ หาดทราย น้ำตก พื้นที่ชุ่มน้ำ สวนสาธารณะ แม้จังหวัดสตูล จะมีความโดดเด่นในด้านของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แต่จังหวัดสตูลยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์โบราณคดี และศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญ ไม่น้อยกว่า 17 แห่ง

ผลการวิเคราะห์ SWOT ของแหล่งท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในส่วนของคุณลักษณะที่เกี่ยวกับกลุ่มจังหวัด ข้อมูลการดำเนินงาน/แผนการท่องเที่ยวในพื้นที่ในระดับต่างๆ และข้อมูลจากการมีส่วนร่วมในเวทีชาวบ้าน ทางคณะผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ SWOT เบื้องต้นเพื่อหา จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และสิ่งคุกคามของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในกลุ่มจังหวัด ทั้งนี้เพื่อสร้างกรอบและเพื่อกำหนดทิศทางการดำเนินงานให้เกิดความสอดคล้อง และเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ตลอดจนสามารถกำหนดแนวทางการจัดการและการวางแผนงานด้านการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด อย่างเป็นระบบในเชิงบูรณาการได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด

❖ จุดแข็ง

- แหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางด้านธรรมชาติและทางด้านโบราณคดีและศิลปวัฒนธรรม

- กลุ่มจังหวัด มีทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวที่มีระดับศักยภาพ/จุดขายที่แตกต่างกันในการดึงดูดกลุ่ม/ประเภทของนักท่องเที่ยว

- มีผลิตภัณฑ์ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีชื่อเสียง

- กลุ่มจังหวัด มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตชุมชนที่ควรค่าแก่การศึกษา

- เมืองคักร หน่วยงานและ เจ้าหน้าที่ในระดับต่างๆในกลุ่มจังหวัด ที่มีความรู้ความสามารถในการร่วมมือพัฒนาและส่งเสริมงานด้านการท่องเที่ยว

- แหล่งท่องเที่ยวบางส่วนมีสำนักงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยดูแลและรับผิดชอบ

- ความพร้อมในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

- มีการวางระบบการจัดการทรัพยากรและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

- การกำหนดแนวเขตการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่

- มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

- ประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นมีคุณค่าในการส่งเสริมให้มีการศึกษาและเรียนรู้

- ชุมชนในบางพื้นที่มีความกระตือรือร้นในการสร้างโอกาสและทางเลือกจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว

-
-
-
-

❖ จุดอ่อน

- แหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงมโหรีมรดกชาติการดูแลและบำรุงรักษาทำให้คุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวลดลง
- แหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด ในบางพื้นที่เกิดความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว
- การมองข้ามศักยภาพของทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวและขาดการนำศักยภาพที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- ชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้/การพัฒนาทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน
- การขาดแรงจูงใจในการสร้างโอกาสและทางเลือกในการบริหารจัดการและส่งเสริมการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น
- การขาดจิตสำนึกและรากฐานแนวความคิดในการพัฒนา
- การขาดการคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับ
- ไม่มีการวางรากฐานและการกำหนดแนวทางการพัฒนา
- การขาดเครือข่ายความร่วมมือ/ความเชื่อมโยงในระดับท้องถิ่น องค์กร หน่วยงานภาครัฐและเอกชน
- การขาดงบประมาณ การสนับสนุน การทำงานด้านการท่องเที่ยวทั้งในระดับท้องถิ่น องค์กร หน่วยงานภาครัฐและ เอกชน
- การกระจุกตัวของรายได้เฉพาะกลุ่ม

.....
—
.....
—
.....

❖ โอกาส

- มีความสมบูรณ์ของศักยภาพทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวในมุมมองของการวางแผนพัฒนา
- นักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งมีความสนใจแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม
- รูปแบบ/ประเภทของกิจกรรมการท่องเที่ยวในบางพื้นที่ สามารถนำมาพัฒนาเป็นต้นแบบของการจัดการการท่องเที่ยว ทั้งทางธรรมชาติและทางศิลปวัฒนธรรมในมิติของการดำเนินงานโดยชุมชน
- มีนโยบายของรัฐบาลในการเล็งเห็นถึงความสำคัญในการวางแผนงานด้านการส่งเสริมและการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด

.....
.....
.....
.....
.....

❖ สิ่งคุกคาม

- รัฐบาลเน้นนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว
ในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักมากกว่าแหล่ง
ท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ในระดับท้องถิ่น
- จิตสำนึกของนักท่องเที่ยวต่อคุณค่าทาง
ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นอยู่
ในระดับต่ำ
- การสนับสนุนให้มีการพัฒนาบุคลากรที่มี
ความรู้ความสามารถด้านการท่องเที่ยวเชิง
นิเวศในระดับท้องถิ่นมีน้อย ขาดความสนใจ
และไม่ต่อเนื่อง
- การกำหนดมาตรฐานและคุณภาพการ
ท่องเที่ยวเป็นไปได้ยาก
- การวางแผนทางการพัฒนาและการฟื้นฟู
ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมไม่เป็น
ระบบและไม่มีประสิทธิภาพ
- การบังคับใช้กฎหมายในการจัดการ
ทรัพยากร/การบุกรุกที่ดิน/การแก้ปัญหา
ความขัดแย้งในบางพื้นที่ไม่เป็นผลในทาง
ปฏิบัติ
- งบประมาณในการพัฒนาและดำเนินการ
ของรัฐบาลมีจำกัด

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

แผนแม่บทนี้ เน้นไป
ด้านใดบ้าง?

แผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยว
ระดับพื้นที่ (สตูล สงขลา และปัตตานี) มุ่ง
บริหารจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวด้วยความยั่งยืน
ให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
ตามระดับศักยภาพของพื้นที่และการมีส่วนร่วม
ร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ ใน
กระบวนการร่วมคิด ร่วมทำกันไปจนเสร็จ
สิ้น โดยอาศัยข้อมูลด้านกายภาพและชีวภาพ
ในเชิงวิชาการจากสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น และ
ข้อมูลเศรษฐกิจและสังคมจาก
ฐานข้อมูลชุมชน เพื่อให้เกิดการยอมรับของ
ประชาชน นำไปสู่เป้าหมายในการ
พัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนต่อไป
การพัฒนาการท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัด ที่
ผ่านมา เป็นการพัฒนาที่ต่างคนต่างทำไม่มี
การเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดเพื่อส่งผ่าน
นักท่องเที่ยวซึ่งกันและกัน จึงต้องพัฒนา

แหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวให้เป็นกลุ่ม
จังหวัด เพื่อให้แผนแม่บทเดินอย่างถูก
ทิศทาง อำนวยประโยชน์ต่อการจัดการ
ท่องเที่ยวโดยชุมชน ใช้ฐานการผลิตเพื่อเพิ่ม
มูลค่าจากการท่องเที่ยว มีการกระจาย
รายได้ เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีและเป็นฐานการ
ผลิตทางเศรษฐกิจของประชาชนได้อย่างต่อ
เนื่องยาวนาน

โจทย์ของการจัดทำแผนแม่บทเพื่อ
พัฒนาการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ (สตูล
สงขลา และปัตตานี) ที่ได้รับมอบหมาย
**เน้นที่การจัดการท่องเที่ยวตามศักยภาพ
และขีดความสามารถในการรองรับได้ของ
พื้นที่ และตระหนักถึงความสมดุลของ
3 ด้านคือ**

1) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม

2) การพัฒนาเศรษฐกิจ

3) ผลประโยชน์ของสังคม พร้อม
ทั้งคำนึงถึงการจัดการท่องเที่ยวของ
ชุมชนร่วมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้อย่าง
เป็นรูปธรรม

การกำหนดยุทธศาสตร์
แผนแม่บทฉบับนี้ ได้
ดำเนินถึงอะไรบ้าง?

1. กรอบกำหนดจากปัจจัยภายนอกประเทศ
ศึกษาวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลง
สถานการณ์การท่องเที่ยวของประเทศ ซึ่งมี
การแข่งขันจากนานาชาติประเทศมากขึ้น
ประเทศไทยต้องมีการปรับตัวปรับกลยุทธ์
ใหม่อย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งการแก้ไข
ภาพลักษณ์ด้านลบ

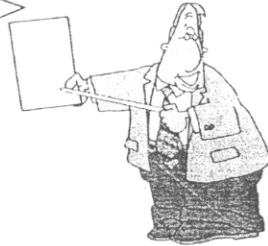
2. กรอบกำหนดจากปัจจัยภายในประเทศ
ศึกษาวิเคราะห์ถึง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ยุทธศาสตร์การ
ท่องเที่ยว (พ.ศ. 2547-2551) นโยบาย
และยุทธศาสตร์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ซึ่งต้องมีการประสานเชื่อมโยงและบูรณา
การทำงานอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อสร้าง
ความยั่งยืนให้กับการท่องเที่ยวของประเทศ

3. กรอบกำหนดจากปัจจัยภายในอนุภาค
กลุ่มจังหวัด ศึกษาวิเคราะห์ถึงยุทธศาสตร์
กลุ่มจังหวัดซึ่งชูประเด็นการท่องเที่ยวเป็น

หลักในการพัฒนาพื้นที่ (สตูล สงขลา
ปัตตานี) แต่ยังคงมุ่งเน้นจำนวน
นักท่องเที่ยวและรายได้เป็นหลัก จนอาจขาด
มิติของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
โดยแท้จริง ในขณะที่ปัตตานียังคงมีปัญหา
ความไม่ปลอดภัยเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการ
พัฒนาการท่องเที่ยว

4. กรอบกำหนดจากปัจจัยภายในจังหวัด
ศึกษาวิเคราะห์ถึงยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัด
ตลอดจนแผนพัฒนาขององค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องซึ่งล้วนแล้วแต่มุ่งเน้น
ในการพัฒนาพื้นที่โดยอาศัยการท่องเที่ยว
เป็นหลัก ใช้จำนวนนักท่องเที่ยวเป็นตัวชี้
วัดความสำเร็จเฉพาะในพื้นที่จังหวัด อาจ
เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสร้างความ
เชื่อมโยงหรือส่งผ่านนักท่องเที่ยวไปสู่จังหวัด
อื่นในกลุ่มพื้นที่

กรอบการศึกษาและวิเคราะห์ใบ
การดำเนินการกำหนดวิสัยทัศน์
การพัฒนา นโยบายการดำเนินการ
และ กลยุทธ์

วิสัยทัศน์การพัฒนา

- ระยะสั้น: ส่งเสริมและจัดรูปแบบกิจกรรมที่
เหมาะสมกับศักยภาพและขีด
ความสามารถของพื้นที่
- ระยะกลาง: พัฒนาและส่งเสริมให้มีการ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศและจัดการ
โดยชุมชน โดยคำนึงถึงความ
ปลอดภัยและความยั่งยืนของ
ระบบนิเวศ
- ระยะยาว: พัฒนาไปสู่มาตรฐานสากล
(World Class Destination) ซึ่ง
เป็นการนำไปสู่การพัฒนาเพื่อ
การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
(Sustainable Development for
Tourism)

นโยบายการดำเนินการ

1. มุ่งเน้นให้การท่องเที่ยวเติบโตอย่าง
ต่อเนื่อง ในแนวทางตามศักยภาพของพื้นที่ ไม่
ก่อให้เกิดผลกระทบและความเสี่ยงต่อสิ่งแวดล้อม
รวมทั้งไม่เป็นการเร่งพัฒนาที่ทำลายตนเอง
2. มุ่งเน้นการใช้จุดเด่นของทรัพยากร
แหล่งท่องเที่ยวที่แตกต่างกันของแต่ละพื้นที่ในกลุ่ม
จังหวัดสตูล สงขลา และปัตตานี
3. มุ่งเน้นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นโดย
ก) ส่งเสริมให้เกิดการกระจายตัว

นักท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวหลัก ออกสู่
แหล่งท่องเที่ยวรองและอนุภาค

ข) ส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วน
ร่วมในธุรกิจท่องเที่ยว และการบริหารจัดการ
การท่องเที่ยว

4. ส่งเสริมบทบาทในระดับจังหวัดของ
ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการ ใน
การเป็นผู้ประสานงานที่เกี่ยวข้องทั้งในภาครัฐ
และเอกชน เพื่อสร้างเครือข่ายในการพัฒนา
และส่งเสริมการท่องเที่ยวในทิศทางที่
เหมาะสม

5. ส่งเสริมกิจกรรมและการดำเนินการ
เพื่อยกระดับมาตรฐานบริการ สร้างความ
สะดวกและความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยว
ในกลุ่มจังหวัด

กรอบในการวิเคราะห์กลยุทธ์

1. กลยุทธ์การยกระดับคุณภาพ
เพื่อการเพิ่มพูนรายได้และพัฒนา
เป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับโลกในอนาคต กลยุทธ์นี้
จะต้องดำเนินการใน 3 แผนงาน ดังนี้

- ❖ แผนงานการแก้ปัญหาปัจจุบัน
- ❖ แผนงานการป้องกันปัญหา
อนาคต
- ❖ แผนงานการกำหนดมาตรฐาน
พัฒนา

2. กลยุทธ์การเพิ่มศักยภาพ

ข้อมูลจากการวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา การวิเคราะห์ประเมินความพร้อมทางด้านการท่องเที่ยวและการวิเคราะห์ SWOT ของแหล่งท่องเที่ยว ได้นำมาสร้างกรอบในการวางกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยว ดังนี้

❖ กลยุทธ์ในการพัฒนาแหล่ง

ท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว

- กำหนดกรอบการพัฒนาการจัดการทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว โดยวางแนวทางให้สอดคล้องกับศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับและความเสี่ยงของผลกระทบที่เกิดขึ้น

- พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ ทางด้านโบราณคดี และศิลปวัฒนธรรม

- วางแผนการจัดการทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

- สนับสนุนการพัฒนา กลุ่มแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสร้างรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม

- สนับสนุนโครงข่ายการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและเกิดความเชื่อมโยงทั้งในและนอกพื้นที่เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพต่อไป

❖ กลยุทธ์ในการบริการ

นักท่องเที่ยว โดยพิจารณาองค์ประกอบดังนี้

- จัดให้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่เหมาะสม

- จัดระบบการเดินทาง การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวให้มีความสะดวกตามสมควร และให้เหมาะกับพื้นที่

- จัดให้มีศูนย์และสื่อเพื่อให้บริการด้านข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว

- สนับสนุนให้มีการพัฒนาบุคลากรในระดับท้องถิ่นเพื่อมาดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว

❖ กลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับโอกาส

และสิ่งคุกคามในการพัฒนา

จะช่วยให้สามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาในภาพรวมที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ได้ ประเด็นที่ควรนำมาพิจารณาเพิ่มเติมเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ผลแยกตามลำดับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่

- ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวในด้านต่างๆ

- การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

- นโยบายของภาครัฐในด้านการท่องเที่ยว

- นโยบายขององค์กรและหน่วยงานท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

❖ กลยุทธ์ในการประชาสัมพันธ์

เพื่อส่งเสริมการตลาด

- กำกับส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวในทิศทางที่เหมาะสมกับสภาพทรัพยากรและขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว

- สนับสนุนการตลาดในรูปแบบการประสานการท่องเที่ยวเป็นเครือข่ายทั้งในและนอกพื้นที่กลุ่มจังหวัด

- ส่งเสริมการตลาดในรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรม

- กำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการบริการการนำเที่ยว มาตรฐานในการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยว โดยชี้ให้เห็นความสำคัญของทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวเป็นประเด็นหลัก

- ส่งเสริมการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ และการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว ภายใต้ขอบเขตของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการใช้สื่อที่หลากหลายและมุ่งพัฒนาให้

แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่กลุ่มจังหวัดเป็นอีก
ทางเลือกหนึ่งของนักท่องเที่ยวทั้งในและนอกพื้นที่

ผลการวิเคราะห์แนวทางการจัดทำแผน
แม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวระดับพื้นที่

ปัญหา

1. การขาดความชัดเจนในการกำหนดเขต
และประเภทของทรัพยากรเพื่อการ
ท่องเที่ยวตามระดับศักยภาพและขีด
ความสามารถในการรองรับของแหล่ง
ท่องเที่ยว
2. การบริหารจัดการและการพัฒนาการ
ท่องเที่ยวขาดความพร้อมในการ
ดำเนินงานในเชิงบูรณาการอย่างเป็น
ระบบ อันจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพและ
ประสิทธิผลอย่างยั่งยืนต่อพื้นที่ในทาง
ปฏิบัติ
3. เศรษฐศาสตร์และธุรกิจชุมชนโดยชุมชน
เพื่อการท่องเที่ยว ขาดความต่อเนื่อง
และขาดความชัดเจนที่เป็นรูปธรรมใน
การสร้างและกระจายรายได้ให้เกิด
ความเป็นธรรมและเกิดประโยชน์สูงสุด
4. ขาดการประสานความร่วมมือ/เครือข่าย
ในระดับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ทั้งในและนอกพื้นที่เพื่อการส่งเสริมและ
ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว
5. ขาดความเชื่อมโยงของการท่องเที่ยว
ระหว่างจังหวัด
6. ปัญหาความมั่นคงปลอดภัยของจังหวัด
ชายแดน

แผนแม่บทฯ ประกอบด้วย
วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ ยุทธศาสตร์
แผนงานและโครงการ

❖ วิสัยทัศน์

การท่องเที่ยวระดับพื้นที่ของกลุ่ม
จังหวัด สตูล สงขลา และปัตตานีได้รับการ
พัฒนาภายใต้แผนแม่บทที่บูรณาการภารกิจ
ท่องเที่ยวตามศักยภาพและขีดความสามารถ
ในการรองรับของพื้นที่ ภายใต้สมดุลที่
เหมาะสมระหว่างระบบนิเวศ เศรษฐกิจ และ
สังคม บริหารจัดการแผนงานโครงการไปสู่
การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมโดย
เครือข่ายชุมชนร่วมกับทุกภาคส่วน มีการ
กระจายรายได้อย่างเป็นธรรมนำไปสู่การสืบ
สานวิถีชีวิตอย่างยั่งยืน

❖ วัตถุประสงค์

เพื่อให้ทรัพยากรการท่องเที่ยว
สามารถเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีและเป็น
ฐานการประกอบอาชีพของประชาชนใน
พื้นที่ของกลุ่มจังหวัด สตูล สงขลา และ
ปัตตานีได้อย่างยั่งยืน แผนแม่บทการ
พัฒนาการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ จึงมีวัตถุประสงค์
ที่จะให้มีการบริหารจัดการแหล่ง
ท่องเที่ยวแบบบูรณาการที่เน้นให้เกิดความ
สมดุลของมิติการพัฒนาพื้นที่ 3 มิติ คือ
นิเวศ เศรษฐกิจ และสังคม ด้วยการมีส่วน
ร่วมอย่างเข้มแข็งของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องใน

การขับเคลื่อนการพัฒนาของภาคประชาชน
ในพื้นที่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. มิตินิเวศ

เป็นการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรและ
แหล่งท่องเที่ยว เพื่อสงวนรักษาและส่งมอบ
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่า
ของระบบนิเวศที่หลากหลายในพื้นที่ 3
จังหวัด อันได้แก่ หมู่เกาะ หาดทราย ภูเขา
น้ำตก ถ้ำ สภาพภูมิประเทศที่เป็นเอ
กลักษณ์และสวยงามทั้งทางธรรมชาติ
ศิลปวัฒนธรรม แหล่งประวัติศาสตร์
โบราณคดีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้แก่คน
ในพื้นที่และสังคมได้ใช้ประโยชน์ในการ
ดำรงชีวิตอย่างมั่นคง เพียงพอและมีคุณภาพ
ที่เหมาะสม และสามารถส่งมอบให้แก่ชนรุ่น
หลังสืบไป

2. มิติเศรษฐกิจ

เป็นการจัดการการใช้ประโยชน์
ทรัพยากรการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดสตูล
สงขลา และปัตตานีอย่างมีประสิทธิภาพ
และเชื่อมโยงรายได้จากเส้นทางท่องเที่ยว
ระหว่างกลุ่มจังหวัด เพื่อสนับสนุนระบบการ
ผลิตและสินค้า OTOP ของชุมชนทั้ง 3
จังหวัดเพื่อการท่องเที่ยว โดยกิจกรรมการ
ท่องเที่ยวและปริมาณนักท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิด
ผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของพื้นที่
เพื่อให้มีทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวที่
เพียงพอและมีคุณภาพสืบไป

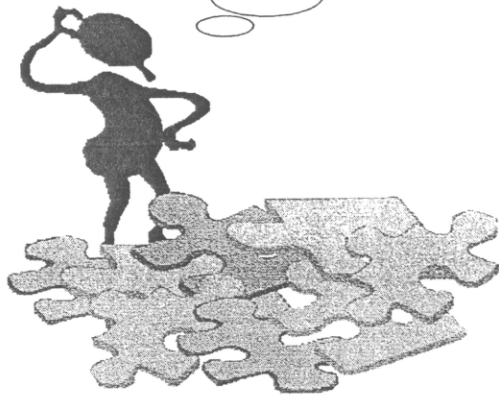
3. มิติสังคม

เป็นการจัดสรรและแบ่งปันบทบาท
ในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูสงวนรักษาและการใช้
ประโยชน์ทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวให้
กับภาคส่วนต่างๆ ในสังคมร่วมรับผิดชอบ
เกิดการกระจายรายได้ให้ชุมชน นำสู่
คุณภาพชีวิตที่ดี

❖ ยุทธศาสตร์การพัฒนาการ ท่องเที่ยวระดับพื้นที่

เพื่อบริหารจัดการพื้นที่ของกลุ่ม
จังหวัด สตูล สงขลา และปัตตานีให้บรรลุผล
ความสมดุลของมิติการพัฒนาการท่องเที่ยว
ระดับพื้นที่ตามวัตถุประสงค์ของแผนแม่บท
ยุทธศาสตร์การพัฒนา จึงมุ่งให้ความสำคัญ
กับการบริหารจัดการทรัพยากรการ
ท่องเที่ยวตามศักยภาพและขีดความสามารถ
ในการรองรับของพื้นที่ รวมทั้งการอนุรักษ์พิ
นุศิลปวัฒนธรรม แหล่งประวัติศาสตร์
โบราณคดี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจน
การจัดกลไกการบริหารจัดการให้มี
ประสิทธิผล เน้นการมีส่วนร่วมของภาคีการ
ท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะท้องถิ่นและ
ชุมชน อย่างแท้จริง ซึ่งยุทธศาสตร์การ
พัฒนาที่ควรได้รับการผลักดันและริเริ่มให้
เกิดขึ้น อันประกอบไปด้วย 6 ยุทธศาสตร์ 12
กลยุทธ์ และ 23 แผน/โครงการ ดังตาราง

เชิญทุกท่านเข้าสู่ กระบวนการร่วมกันคิด
ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อให้แผนแม่บทนี้
เป็นแผนแม่บทของพวกเขา ที่จะพาพื้นที่
ของเราสู่ความยั่งยืน.....

วิเคราะห์แนวทางการวางแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเฉพาะกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่(จังหวัด สตูล ปัตตานี สงขลา)
ในพื้นที่การท่องเที่ยวจังหวัดสตูล

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	แผน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
1. ยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่บูรณะและกำหนดขอบเขตการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด	1. กำหนดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยว	1. การจัดรูปแบบการท่องเที่ยว	<ul style="list-style-type: none"> - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด - สถาบันการศึกษา - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และเขต 3 - องค์กร ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ > >
		2. โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	<ul style="list-style-type: none"> - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด - สถาบันการศึกษา
		>	<ul style="list-style-type: none"> - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และเขต 3 - กรมส่งเสริมการเกษตร - องค์กร ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ > >
	2. ฝักรวังและจัดการความเสียงแหล่งท่องเที่ยว	3. โครงการฝักรวังทรัพยากรเพื่อการ	<ul style="list-style-type: none"> - สถาบันการศึกษา - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงาน

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	แผน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
<p>2. ยุทธศาสตร์ยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการในกลุ่มจังหวัด</p>	<p>1. ปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยว</p>	<p>1 การจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมและบริการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในกลุ่มจังหวัด</p> <p>> ></p>	<p>- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3</p> <p>- สถาบันการศึกษาในพื้นที่</p> <p>- ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด</p> <p>> ></p>
<p>3.ฟื้นฟูบูรณะแหล่งท่องเที่ยว</p> <p>> ></p>	<p>4. โครงการฟื้นฟูและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ในกลุ่มจังหวัด</p> <p>> ></p>	<p>- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3</p> <p>- กรมศิลปากร</p> <p>- สถาบันทักษิณคดีศึกษา</p> <p>- ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด</p> <p>> ></p>	<p>- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3</p> <p>- สถาบันการศึกษาในพื้นที่</p> <p>- ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด</p> <p>> ></p>

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	แผน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
	<p>2. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว</p>	<p>2 โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ</p> <p>></p> <p>></p>	<p>หน่วยงานรับผิดชอบ</p> <ul style="list-style-type: none"> - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3 - สถาบันการศึกษาในพื้นที่ - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด
	<p>3. ควบคุมประสิทธิภาพการบริหารจัดการ</p> <p>></p> <p>></p>	<p>3 โครงการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และประสิทธิภาพการบริหารจัดการ</p> <p>></p> <p>></p>	<ul style="list-style-type: none"> - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3 - สถาบันการศึกษาในพื้นที่
<p>3. ยุทธศาสตร์ปรับปรุงระบบธุรกิจชุมชนและการกระจายรายได้ธุรกิจท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด</p>	<p>1. ยกระดับมาตรฐานสินค้าชุมชน</p>		<ul style="list-style-type: none"> - กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3 - สถาบันการศึกษา - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	แผน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
		<p>1. โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวประเภทวิถีชีวิตชุมชนโดยส่งเสริมมาตรฐานของสินค้าและแหล่งผลิตสินค้าประเภทหัตถกรรมพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น</p> <p>></p> <p>></p>	<p>3 จังหวัด</p> <p>></p> <p>></p> <ul style="list-style-type: none"> - กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม - สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยภาคใต้เขต 1 และ 3 - สถาบันการศึกษา <p>></p>
<p>2. ยกระดับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน</p>	<p>2. การพัฒนาและยกระดับสินค้า ไรต์สู่สินค้า OTOP</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดสตูล - ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว - องค์กร ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ <p>></p>	<ul style="list-style-type: none"> - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 - ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวจังหวัดสตูล - องค์กร ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ <p>></p>
<p>3. สร้างและพัฒนาการสินค้าการท่องเที่ยวชนิตใหม่</p> <p>></p>	<p>3. โครงการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก จังหวัดสตูล</p> <p>></p> <p>></p>	<ul style="list-style-type: none"> - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดสงขลา - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้ เขต 1 - คณะสงฆ์จังหวัดสงขลา - ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว 	<ul style="list-style-type: none"> - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดสงขลา - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้ เขต 1 - คณะสงฆ์จังหวัดสงขลา - ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	แผน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
<p>4. ยุทธศาสตร์การประสานงาน และพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ และการตลาดในระดับชุมชนในกลุ่ม จังหวัด</p>	<p>></p> <p>1. พัฒนาเครือข่ายข้อมูลการท่องเที่ยว</p> <p>2. พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อการท่องเที่ยว</p>	<p>4. โครงการนำร่องเพื่อการพัฒนาสินค้าท่องเที่ยวชนิดใหม่ ในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม</p> <p>></p> <p>></p> <p>1. การประสานข้อมูลและเครือข่ายการท่องเที่ยวในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกลุ่มจังหวัด</p> <p>></p> <p>></p> <p>2. โครงการจัดทำป้ายสื่อความหมาย</p>	<p>></p> <p>></p> <ul style="list-style-type: none"> - อบต. กลุ่มจังหวัด - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3 - สถาบันการศึกษา <p>></p> <p>></p> <ul style="list-style-type: none"> - องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด - สถาบันการศึกษาในพื้นที่ <p>></p> <p>></p> <ul style="list-style-type: none"> - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	แผน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
	<p>3. พัฒนาการตลาดด้านการท่องเที่ยว</p> <p>></p> <p>></p>	<p>3. โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการการสร้างสื่อ 3.1. โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ > ></p> <p>4. โครงการ Eco-tour Rally & Family Game 4.1. โครงการใหญ่-ญาติ-เพื่อน-รัก-ใจดี > ></p> <p>5. โครงการ Road show “ตระการตาสินค้า 5.1. โครงการท่องเที่ยว-สงขลา-ปัตตานี” ></p>	<p>หน่วยงานรับผิดชอบ</p> <p>- ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด</p> <p>- องค์การชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่</p> <p>- สำนักวัฒนธรรมจังหวัด</p> <p>- สถาบันการศึกษาในพื้นที่</p> <p>></p> <p>></p> <p>- ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ จังหวัดสงขลา และสตูล</p> <p>- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงาน ภาคใต้ เขต 1</p> <p>- ผู้ประกอบการธุรกิจหน้าเที่ยว</p> <p>- ผู้ประกอบการธุรกิจยานยนต์</p> <p>></p> <p>- ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ จังหวัดสงขลา</p> <p>- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงาน ภาคใต้ เขต 1</p> <p>- ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่</p> <p>จังหวัดสตูล สงขลา และปัตตานี</p> <p>></p>
5. ยุทธศาสตร์พัฒนาบุคลากรที่			

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	แผน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	<p>1. พัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว</p> <p>2. พัฒนาบุคลากรด้านความปลอดภัย</p>	<p>1. การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด</p> <p>2. โครงการอบรมมีคุณูปการท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว 3 จังหวัด (สตูล สงขลา ปัตตานี)</p> <p>3. โครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยในหมู่เกาะจังหวัดสตูล</p>	<p>></p> <p>- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3</p> <p>- สถาบันการศึกษาในพื้นที่</p> <p>- ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด</p> <p>></p> <p>- ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด</p> <p>- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3</p> <p>- สถาบันการศึกษาในพื้นที่</p> <p>></p> <p>></p> <p>- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1</p> <p>- ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ จังหวัดสตูล</p> <p>- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3</p> <p>></p>

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	แผน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
<p>6. ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว</p>	<p>กลยุทธ์</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. พัฒนาฐานข้อมูลแหล่งวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 2. ส่งเสริมความหลากหลายของรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยว 3. พัฒนาทักษะความรู้บริการด้านการท่องเที่ยว 	<p>></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. โครงการจัดทำฐานข้อมูลแหล่งวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ในพื้นที่จังหวัดสตูล สงขลา และปัตตานี 2 โครงการส่งเสริมความหลากหลายของรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยยกระดับประสิทธิภาพบริหารจัดการในการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนในกลุ่มจังหวัด <p>></p> <p>></p>	<p>></p> <ul style="list-style-type: none"> - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ ทั้ง 3 จังหวัด - สำนักวัฒนธรรมจังหวัด - สถาบันการศึกษาในพื้นที่ <p>></p> <p>></p> <ul style="list-style-type: none"> - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3 - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ ทั้ง 3 จังหวัด - สถาบันการศึกษาในพื้นที่ <p>></p> <p>></p> <ul style="list-style-type: none"> - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3 - สถาบันการศึกษาในพื้นที่ - กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม <p>></p>

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	แผน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
	4. ทำการประชาสัมพันธ์แบบบูรณาการ > >	3. โครงการศึกษาความต้องการพัฒนาทักษะความรู้ด้านการบริการของบุคลากรในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาจังหวัดสตูล สงขลา ปัตตานี > > 4. โครงการนำร่องการประชาสัมพันธ์แบบบูรณาการและอย่างมีปฏิสัมพันธ์เชิงหัวข้อในกลุ่มจังหวัด > >	หน่วยงานรับผิดชอบ A - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3 - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ ทั้ง 3 จังหวัด A A

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

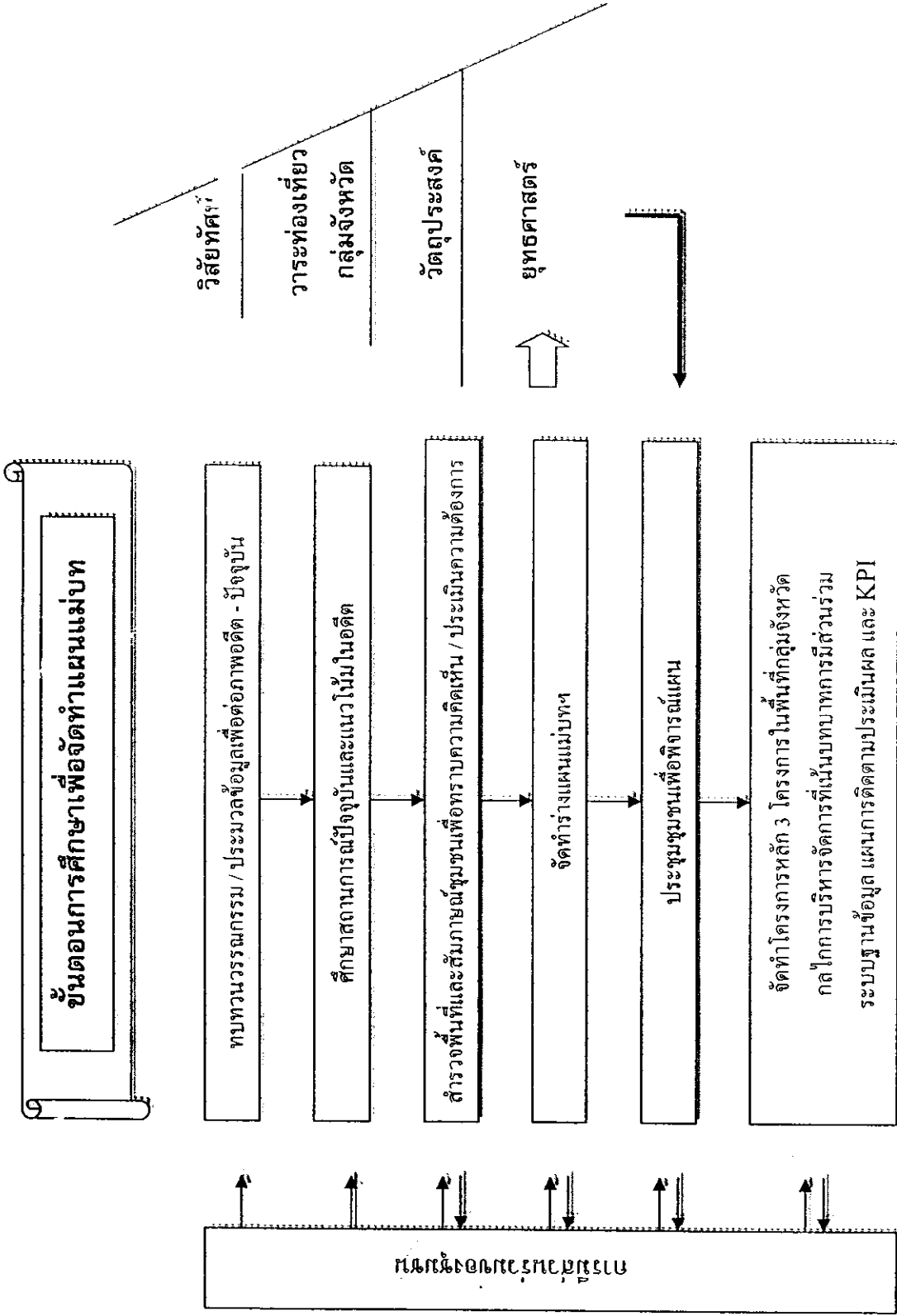
.....

มาช่วยกันหาโครงการที่เหมาะสมกับพื้นที่ และเหมาะสมกับระยะเวลาด้วยนะคะ

ขอขอบพระคุณ สำหรับทุกข้อเสนอแนะและทุกความคิดเห็นของท่าน เราจะนำทุกข้อเสนอแนะและทุกความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ ไปปรับปรุงแก้ไขแผนแม่บทฯ เพื่อให้แผนแม่บทฉบับนี้ เป็นแผนแม่บทของพวกเราทุกคน เราจะร่วมกันขับเคลื่อนแผนแม่บทฉบับนี้ไปสู่ประโยชน์สูงสุดของเจ้าของพื้นที่ ซึ่งก็คือ พวกเราทุกคน

ขั้นตอนการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเฉพาะกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว (สตูล สงขลา ปัตตานี)

ส่วนที่ ง-2

เอกสารประกอบ

เวทีรับฟังความคิดเห็นของชุมชนต่อร่างแผนแม่บทเพื่อการพัฒนา
เฉพาะกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา

ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดสงขลา

โครงการจัดทำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเฉพาะ
กลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว (สตูล สงขลา ปัตตานี)

(ร่าง)

แผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเฉพาะ
กลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว
(จังหวัดสงขลา สตูล ปัตตานี)

เพื่อนำเสนอในเวทีรับฟังความคิดเห็นของชุมชน

ครั้งที่ 2

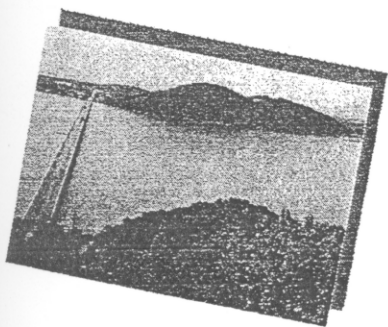
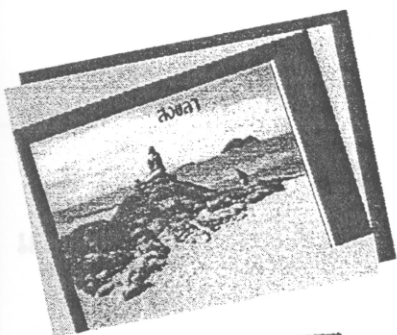
ณ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา(กูขุด)

อ.สติงพระ จ.สงขลา

16 มกราคม 2550

โดย

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ในเอกสารเล่มนี้ มีอะไรบ้าง?

เอกสารนี้ประกอบด้วย

- แนะนำแผนแม่บท
- วิเคราะห์แนวทางและร่างการจัดทำแผนแม่บท
- ผลการวิเคราะห์แนวทางการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวระดับพื้นที่
- รายละเอียดโครงการ

ขอเชิญทุกท่านรู้จักกับแผนแม่บทการ
พัฒนาการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ (สตุล
สงขลา และปัตตานี) ก่อนนะครับ.....

กริกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้ดำเนินการจัดทำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว ปี พ.ศ. 2547-2551 เมื่อปี พ.ศ. 2547 เพื่อเตรียมการรองรับให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยสามารถปรับตัวและพร้อมเผชิญปัญหา ที่มีผลกระทบต่อการท่องเที่ยวของประเทศ ระยะเวลาต่อมาในปี พ.ศ. 2548 ได้มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวระดับจังหวัด และปี พ.ศ. 2549 จัดทำในรูปกลุ่มจังหวัด เพื่อกำหนดกรอบทิศทาง การพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด และกลุ่มจังหวัด การพัฒนาการท่องเที่ยว นอกเหนือจากการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งสองระดับข้างต้นแล้ว ยัง

จำเป็นที่จะต้องกำหนดแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเฉพาะกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว เพื่อเชื่อมต่อกับยุทธศาสตร์ทั้งสองระดับในแนวทางปฏิบัติ โดยจัดกลุ่มตามสภาพพื้นที่ หรือลักษณะเด่นของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เพื่อให้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวครอบคลุมทุกมิติทั้งด้านสถานการณ์แวดล้อม สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ท้องถิ่น และสถานการณ์การท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการร่วมมือพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาวิจัยเพื่อกำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความเหมาะสมกับกลุ่มพื้นที่ สถานการณ์แวดล้อม สภาพเศรษฐกิจ และสังคม และกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดสตูล สงขลา และปัตตานี สามารถจำแนกได้ใหญ่ๆ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น แหล่งท่องเที่ยวจับจ่ายใช้สอย แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 จังหวัด จะมีความโดดเด่นและแตกต่างกัน อันเนื่องจากภูมิประเทศ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป อาทิเช่น สตูลเป็นจังหวัดทางฝั่งอันดามัน ภูมิประเทศลักษณะเป็นเกาะ ภูเขา เป็นจำนวนมาก จึงมีความโดดเด่นในด้านสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ในขณะที่ จ. สงขลา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อ.หาดใหญ่ จะมีความโดดเด่นในความเป็นศูนย์กลางด้านการค้าและบริการ เป็นประตูต้อนรับนักท่องเที่ยวต่างประเทศ กล่าวได้ว่ามีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายครบวงจรและทุกระดับ นอกจากนี้การเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่ยาวนานของ จังหวัดสงขลา จึงทำให้ จังหวัดสงขลา มีสถานที่ท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรมเป็นจำนวนมาก ขณะเดียวกัน จังหวัดปัตตานี มีความโดดเด่นในความเป็นศูนย์กลางการศึกษาศาสนา อิสลามของประเทศไทย มีภูมิปัญญาของท้องถิ่นของปัตตานีจึงมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมเป็นจำนวนมาก

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา

จังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวมากและหลากหลาย ทั้งประเภทแหล่งธรรมชาติ แหล่งประวัติศาสตร์ และแหล่งบันเทิงเริงรมย์ รวมไปถึงแหล่งจับจ่ายซื้อสินค้าหลายแหล่ง มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีจำนวนรวมอย่างน้อย 79 แห่ง จำแนกออกได้เป็น กลุ่มย่อยตามลักษณะของสถานที่ ได้แก่ ภูเขา น้ำตก หาดทราย พื้นที่ชุ่มน้ำ เกาะจำนวน 54 แห่ง และถ้ำจำนวน 25 แห่ง นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศาสนสถาน มีจำนวนรวมอย่างน้อย 133 แห่ง ได้แก่ ศาสนสถาน จำนวน 76 แห่ง เมืองและชุมชนโบราณ ที่มีจุดเด่นสำคัญ เช่น เจดีย์วัด ถ้ำโบราณ เป็นต้น จำนวน 22 แห่ง และโบราณสถานอื่นๆ จำนวน 35 แห่ง

ผลการวิเคราะห์ SWOT ของแหล่งท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในส่วนข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มจังหวัด ข้อมูลการดำเนินงาน/แผนการท่องเที่ยวในพื้นที่ในระดับต่างๆ และข้อมูลจากการมีส่วนร่วมในเวทีชาวบ้าน ทางคณะผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ SWOT เบื้องต้นเพื่อหา จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และสิ่งคุกคามของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในกลุ่มจังหวัด ทั้งนี้เพื่อสร้างกรอบและเพื่อกำหนดทิศทางการดำเนินงานให้เกิดความสอดคล้อง และเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ตลอดจนสามารถกำหนดแนวทางการจัดการและการวางแผนงานด้านการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด อย่างเป็นระบบในเชิงบูรณาการได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด

❖ จุดแข็ง

- แหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด มีความโดดเด่นและ มีเอกลักษณ์ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางด้านธรรมชาติและทางด้านโบราณคดีและศิลปวัฒนธรรม

- กลุ่มจังหวัด มีทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวที่มีระดับศักยภาพ/จุดขายที่แตกต่างกันในการดึงดูดกลุ่ม/ประเภทของนักท่องเที่ยว

- มีผลิตภัณฑ์ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีชื่อเสียง

- กลุ่มจังหวัด มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตชุมชนที่ควรค่าแก่การศึกษา

- เมืองคักร หน่วยงานและ เจ้าหน้าที่ในระดับต่างๆในกลุ่มจังหวัด ที่มีความรู้ความสามารถในการร่วมมือพัฒนาและส่งเสริมงานด้านการท่องเที่ยว

- แหล่งท่องเที่ยวบางส่วนมีสำนักงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยดูแลและรับผิดชอบ

- ความพร้อมในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

- มีการวางระบบการจัดการทรัพยากรและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

- การกำหนดแนวเขตการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่

- มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

- ประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นมีคุณค่าในการส่งเสริมให้มีการศึกษาและเรียนรู้

- ชุมชนในบางพื้นที่มีความกระตือรือร้นในการสร้างโอกาสและทางเลือกจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว

.....
.....
.....
.....

❖ จุดอ่อน

- แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมขาดการดูแลและบำรุงรักษาทำให้คุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวลดลง
- แหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด ในบางพื้นที่เกิดความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว
- การมองข้ามศักยภาพของทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวและขาดการนำศักยภาพที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- ชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้/การพัฒนาทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน
- การขาดแรงจูงใจในการสร้างโอกาสและทางเลือกในการบริหารจัดการและส่งเสริมการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น
- การขาดจิตสำนึกและรากฐานแนวความคิดในการพัฒนา
- การขาดการคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับ
- ไม่มีการวางรากฐานและการกำหนดแนวทางการพัฒนา
- การขาดเครือข่ายความร่วมมือ/ความเชื่อมโยงในระดับท้องถิ่น องค์กร หน่วยงานภาครัฐและเอกชน
- การขาดงบประมาณ การสนับสนุน การทำงานด้านการท่องเที่ยวทั้งในระดับท้องถิ่น องค์กร หน่วยงานภาครัฐและ เอกชน
- การกระจุกตัวของรายได้เฉพาะกลุ่ม

❖ โอกาส

- มีความสมบูรณ์ของศักยภาพทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวในมุมมองของการวางแผนพัฒนา
- นักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งมีความสนใจแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม
- รูปแบบ/ประเภทของกิจกรรมการท่องเที่ยวในบางพื้นที่ สามารถนำมาพัฒนาเป็นต้นแบบของการจัดการการท่องเที่ยว ทั้งทางธรรมชาติและทางศิลปวัฒนธรรมในมิติของการดำเนินงานโดยชุมชน
- มีนโยบายของรัฐบาลในการเล็งเห็นถึงความสำคัญในการวางแผนงานด้านการส่งเสริมและการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด

❖ **สิ่งคุกคาม**

- รัฐบาลเน้นนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว
ในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักมากกว่าแหล่ง
ท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ในระดับท้องถิ่น
- จิตสำนึกของนักท่องเที่ยวต่อคุณค่าทาง
ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นอยู่
ในระดับต่ำ
- การสนับสนุนให้มีการพัฒนาบุคลากรที่มี
ความรู้ความสามารถด้านการท่องเที่ยวเชิง
นิเวศในระดับท้องถิ่นมีน้อย ขาดความสนใจ
และไม่ต่อเนื่อง
- การกำหนดมาตรฐานและคุณภาพการ
ท่องเที่ยวเป็นไปได้ยาก
- การวางแผนทางการพัฒนาและการฟื้นฟู
ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมไม่เป็น
ระบบและไม่มีประสิทธิภาพ
- การบังคับใช้กฎหมายในการจัดการ
ทรัพยากร/การบุกรุกที่ดิน/การแก้ปัญหา
ความขัดแย้งในบางพื้นที่ไม่เป็นผลในทาง
ปฏิบัติ
- งบประมาณในการพัฒนาและดำเนินการ
ของรัฐบาลมีจำกัด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แผนแม่บทนี้ เน้นใน
ด้านใดบ้าง?

แผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ (สตูล สงขลา และปัตตานี) มุ่งบริหารจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามระดับศักยภาพของพื้นที่และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ ในกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำกันไปจนเสร็จสิ้น โดยอาศัยข้อมูลด้านกายภาพและชีวภาพในเชิงวิชาการจากสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น และ ข้อมูลเศรษฐกิจและสังคมจากรฐานข้อมูลชุมชน เพื่อให้เกิดการยอมรับของประชาชน นำไปสู่เป้าหมายในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนต่อไป การพัฒนาการท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัด ที่ผ่านมา เป็นการพัฒนาที่ต่างคนต่างทำไม่มีการเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดเพื่อส่งผ่านนักท่องเที่ยวซึ่งกันและกัน จึงต้องพัฒนา

แหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวให้เป็นกลุ่มจังหวัด เพื่อให้แผนแม่บทเดินอย่างถูกต้องทิศทาง อำนวยประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใช้ฐานการผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าจากการท่องเที่ยว มีการกระจายรายได้ เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีและเป็นฐานการผลิตทางเศรษฐกิจของประชาชนได้อย่างต่อเนื่องยาวนาน

โจทย์ของการจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ (สตูล สงขลา และปัตตานี) ที่ได้รับมอบหมายเน้นที่การจัดการท่องเที่ยวตามศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ และตระหนักถึงความสมดุลของ 3 ด้านคือ 1) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) การพัฒนาเศรษฐกิจ 3) ผลประโยชน์ของสังคม พร้อมทั้งคำนึงถึงการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนร่วมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้อย่างเป็นรูปธรรม

การกำหนดยุทธศาสตร์
แผนแม่บทฉบับนี้ ได้
ดำเนินถึงอะไรบ้าง?

1. กรอบกำหนดจากปัจจัยภายนอกประเทศ
ศึกษาวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลง
สถานการณ์การท่องเที่ยวของประเทศ ซึ่งมี
การแข่งขันจากนานาประเทศมากขึ้น
ประเทศไทยต้องมีการปรับตัวปรับกลยุทธ์
ใหม่อย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม รวมทั้งการแก้ไข
ภาพลักษณ์ด้านลบ

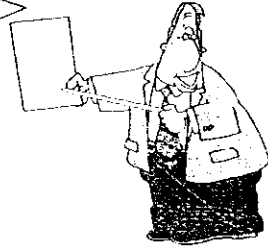
2. กรอบกำหนดจากปัจจัยภายในประเทศ
ศึกษาวิเคราะห์ถึง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ยุทธศาสตร์การ
ท่องเที่ยว (พ.ศ. 2547-2551) นโยบาย
และยุทธศาสตร์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ซึ่งต้องมีการประสานเชื่อมโยงและบูรณา
การการทำงานอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม เพื่อสร้าง
ความยั่งยืนให้กับการท่องเที่ยวของประเทศ

3. กรอบกำหนดจากปัจจัยภายในอนุภาค
กลุ่มจังหวัด ศึกษาวิเคราะห์ถึงยุทธศาสตร์
กลุ่มจังหวัดซึ่งชูประเด็นการท่องเที่ยวเป็น
หลักในการพัฒนาพื้นที่ (สตูล สงขลา)

แต่ยังคงมุ่งเน้นจำนวนนักท่องเที่ยวและ
รายได้เป็นหลัก จนอาจขาดมิติของการ
พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยแท้จริง
ในขณะที่ปิดตานี้ยังคงมีปัญหาคงความไม่
ปลอดภัยเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการ
พัฒนาการท่องเที่ยว

4. กรอบกำหนดจากปัจจัยภายในจังหวัด
ศึกษาวิเคราะห์ถึงยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัด
ตลอดจนแผนพัฒนาขององค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งล้วนแล้วแต่
มุ่งเน้นในการพัฒนาพื้นที่โดยอาศัยการ
ท่องเที่ยวเป็นหลัก ใช้จำนวนนักท่องเที่ยว
เป็นดัชนีชี้วัดความสำเร็จเฉพาะในพื้นที่
จังหวัด อาจเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสร้าง
ความเชื่อมโยงหรือส่งผ่านนักท่องเที่ยวไปสู่
จังหวัดอื่นในกลุ่มพื้นที่

กรอบการศึกษาและวิเคราะห์ใบ
การดำเนินการกำหนดวิสัยทัศน์
การพัฒนา นโยบายการดำเนินการ
และ กลยุทธ์

วิสัยทัศน์การพัฒนา

- ระยะสั้น: ส่งเสริมและจัดรูปแบบกิจกรรมที่
เหมาะสมกับศักยภาพและขีด
ความสามารถของพื้นที่
- ระยะกลาง: พัฒนาและส่งเสริมให้มีการ
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศและจัดการ
โดยชุมชน โดยคำนึงถึงความ
ปลอดภัยและความยั่งยืนของ
ระบบนิเวศ
- ระยะยาว: พัฒนาไปสู่มาตรฐานสากล
(World Class Destination) ซึ่ง
เป็นการนำไปสู่การพัฒนาเพื่อ
การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
(Sustainable Development for
Tourism)

นโยบายการดำเนินการ

1. มุ่งเน้นให้การท่องเที่ยวเติบโตอย่าง
ต่อเนื่อง ในแนวทางตามศักยภาพของพื้นที่ ไม่
ก่อให้เกิดผลกระทบและความเสี่ยงต่อสิ่งแวดล้อม
รวมทั้งไม่เป็นการเร่งพัฒนาที่ทำลายตนเอง
2. มุ่งเน้นการใช้จุดเด่นของทรัพยากร
แหล่งท่องเที่ยวที่แตกต่างกันของแต่ละพื้นที่ในกลุ่ม
จังหวัดสตูล สงขลา และปัตตานี
3. มุ่งเน้นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นโดย
ก) ส่งเสริมให้เกิดการกระจายตัว

นักท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวหลัก ออกสู่
แหล่งท่องเที่ยวรองและอนุภาค

ข) ส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม
ร่วมในธุรกิจท่องเที่ยว และการบริหารจัดการ
การท่องเที่ยว

4. ส่งเสริมบทบาทในระดับจังหวัดของ
ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการ ใน
การเป็นผู้ประสานงานที่เกี่ยวข้องทั้งในภาครัฐ
และเอกชน เพื่อสร้างเครือข่ายในการพัฒนา
และส่งเสริมการท่องเที่ยวในทิศทางที่
เหมาะสม

5. ส่งเสริมกิจกรรมและการดำเนินการ
เพื่อยกระดับมาตรฐานบริการ สร้างความ
สะดวกและความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยว
ในกลุ่มจังหวัด

กรอบในการวิเคราะห์กลยุทธ์

1. กลยุทธ์การยกระดับคุณภาพ

เพื่อการเพิ่มพูนรายได้และพัฒนา
เป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับโลกในอนาคต กลยุทธ์นี้
จะต้องดำเนินการใน 3 แผนงาน ดังนี้

- ❖ แผนงานการแก้ปัญหาปัจจุบัน
- ❖ แผนงานการป้องกันปัญหา
อนาคต
- ❖ แผนงานการกำหนดมาตรฐาน
พัฒนา

2. กลยุทธ์การเพิ่มศักยภาพ

ข้อมูลจากการวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา การวิเคราะห์ประเมินความพร้อมทางด้านการท่องเที่ยวและการวิเคราะห์ SWOT ของแหล่งท่องเที่ยว ได้นำมาสร้างกรอบในการวางกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยว ดังนี้

❖ กลยุทธ์ในการพัฒนาแหล่ง

ท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว

- กำหนดกรอบการพัฒนาการจัดการทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว โดยวางแผนทางให้สอดคล้องกับศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับและความเสี่ยงของผลกระทบที่เกิดขึ้น
- พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ ทางด้านโบราณคดี และศิลปวัฒนธรรม
- วางแผนการจัดการทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม
- สนับสนุนการพัฒนาของกลุ่มแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสร้างรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม
- สนับสนุนโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและเกิดความเชื่อมโยงทั้งในและนอกพื้นที่เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพต่อไป

❖ กลยุทธ์ในการบริการ

นักท่องเที่ยว โดยพิจารณาองค์ประกอบดังนี้

- จัดให้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่เหมาะสม
- จัดระบบการเดินทาง การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวให้มีความสะดวกตามสมควร และให้เหมาะกับพื้นที่
- จัดให้มีศูนย์และสื่อเพื่อให้บริการด้านข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว
- สนับสนุนให้มีการพัฒนาบุคลากรในระดับท้องถิ่นเพื่อมาดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว

❖ กลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับโอกาส

และสิ่งคุกคามในการพัฒนา

จะช่วยให้สามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาในภาพรวมที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ได้ ประเด็นที่ควรนำมาพิจารณาเพิ่มเติมเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ผลแยกตามลำดับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่

- ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวในด้านต่างๆ
- การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน
- นโยบายของภาครัฐในด้านการท่องเที่ยว
- นโยบายขององค์กรและหน่วยงานท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

❖ กลยุทธ์ในการประชาสัมพันธ์

เพื่อส่งเสริมการตลาด

- กำกับส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวในทิศทางที่เหมาะสมกับสภาพทรัพยากรและขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว
- สนับสนุนการตลาดในรูปแบบการประสานการท่องเที่ยวเป็นเครือข่ายทั้งในและนอกพื้นที่กลุ่มจังหวัด
- ส่งเสริมการตลาดในรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรม
- กำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการบริการการนำเที่ยว มาตรฐานในการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยว โดยชี้ให้เห็นความสำคัญของทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวเป็นประเด็นหลัก
- ส่งเสริมการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ และการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยวภายใต้ขอบเขตของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการใช้สื่อที่หลากหลายและมุ่งพัฒนาให้

แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่กลุ่มจังหวัดเป็นอีก
ทางเลือกหนึ่งของนักท่องเที่ยวทั้งในและนอกพื้นที่

ผลการวิเคราะห์แนวทางการจัดทำแผน
แม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวระดับพื้นที่

ปัญหา

1. การขาดความชัดเจนในการกำหนดเขต
และประเภทของทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว
ตามระดับศักยภาพและขีดความสามารถใน
การรองรับของแหล่งท่องเที่ยว
2. การบริหารจัดการและการพัฒนาการ
ท่องเที่ยวขาดความพร้อมในการดำเนินงาน
ในเชิงบูรณาการอย่างเป็นระบบ อันจะ
ก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่าง
ยั่งยืนต่อพื้นที่ในทางปฏิบัติ
3. เศรษฐศาสตร์และธุรกิจชุมชนโดยชุมชน
เพื่อการท่องเที่ยว ขาดความต่อเนื่องและ
ขาดความชัดเจนที่เป็นรูปธรรมในการสร้าง
และกระจายรายได้ให้เกิดความเป็นธรรม
และเกิดประโยชน์สูงสุด
4. ขาดการประสานความร่วมมือ/เครือข่ายใน
ระดับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งใน
และนอกพื้นที่เพื่อการส่งเสริมและ
ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว
5. ขาดความเชื่อมโยงของการท่องเที่ยว
ระหว่างจังหวัด
6. ปัญหาความมั่นคงปลอดภัยของจังหวัด
ชายแดน

แผนแม่บทฯ ประกอบด้วย
วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ ยุทธศาสตร์
แผนงานและโครงการ

❖ วิสัยทัศน์

การท่องเที่ยวระดับพื้นที่ของกลุ่ม
จังหวัด สตูล สงขลา และปัตตานีได้รับการ
พัฒนาภายใต้แผนแม่บทที่บูรณาการภารกิจ
ท่องเที่ยวตามศักยภาพและขีดความสามารถ
ในการรองรับของพื้นที่ ภายใต้สมดุลที่
เหมาะสมระหว่างระบบนิเวศ เศรษฐกิจ และ
สังคม บริหารจัดการแผนงานโครงการไปสู่
การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมโดย
เครือข่ายชุมชนร่วมกับทุกภาคส่วน มีการ
กระจายรายได้อย่างเป็นธรรมนำไปสู่การสืบ
สานวิถีชีวิตอย่างยั่งยืน

❖ วัตถุประสงค์

เพื่อให้ทรัพยากรการท่องเที่ยว
สามารถเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีและเป็น
ฐานการประกอบอาชีพของประชาชนใน
พื้นที่ของกลุ่มจังหวัด สตูล สงขลา และ
ปัตตานีได้อย่างยั่งยืน แผนแม่บทการ
พัฒนาการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ จึงมีวัตถุประสงค์
ที่จะให้มีการบริหารจัดการแหล่ง
ท่องเที่ยวแบบบูรณาการที่เน้นให้เกิดความ
สมดุลของมิติการพัฒนาพื้นที่ 3 มิติ คือ
นิเวศ เศรษฐกิจ และสังคม ด้วยการมีส่วนร่วม
อย่างเข้มแข็งของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องใน
การขับเคลื่อนการพัฒนาของภาคประชาชน
ในพื้นที่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. มิตินิเวศ

เป็นการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสงวนรักษาและส่งมอบทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่าของระบบนิเวศที่หลากหลายในพื้นที่ 3 จังหวัด อันได้แก่ หมู่เกาะ หาดทราย ภูเขา น้ำตก ถ้ำ สภาพภูมิประเทศที่เป็นเอกลักษณ์และสวยงามทั้งทางธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้แก่คนในพื้นที่และสังคมได้ใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตอย่างมั่นคง เพียงพอและมีคุณภาพที่เหมาะสม และสามารถส่งมอบให้แก่ชนรุ่นหลังสืบไป

2. มิติศรษฐกิจ

เป็นการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดสตูล สงขลา และปัตตานีอย่างมีประสิทธิภาพ และเชื่อมโยงรายได้จากเส้นทางท่องเที่ยวระหว่างกลุ่มจังหวัด เพื่อสนับสนุนระบบการผลิตและสินค้า OTOP ของชุมชนทั้ง 3 จังหวัดเพื่อการท่องเที่ยว โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวและปริมาณนักท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของพื้นที่ เพื่อให้มีทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวที่เพียงพอและมีคุณภาพสืบไป

3. มิตिसังคม

เป็นการจัดสรรและแบ่งปันบทบาทในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูสงวนรักษาและการใช้

ประโยชน์ทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวให้กับภาคส่วนต่างๆ ในสังคมร่วมรับผิดชอบ เกิดการกระจายรายได้ให้ชุมชน นำสู่คุณภาพชีวิตที่ดี

❖ ยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวระดับพื้นที่

เพื่อบริหารจัดการพื้นที่ของกลุ่มจังหวัด สตูล สงขลา และปัตตานีให้บรรลุผล ความสมดุลของมิติการพัฒนาการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ตามวัตถุประสงค์ของแผนแม่บท ยุทธศาสตร์การพัฒนา จึงมุ่งให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวตามศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ รวมทั้งการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการจัดการจัดการให้เกิดการบูรณาการให้มีการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ เน้นการมีส่วนร่วมของภาคีการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะท้องถิ่นและชุมชน อย่างแท้จริง ซึ่งยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ควรได้รับการผลักดันและริเริ่มให้เกิดขึ้น อันประกอบไปด้วย 6 ยุทธศาสตร์ 12 กลยุทธ์ และ 23 แผน/โครงการ ดังตาราง

เชิญทุกท่านเข้าสู่ กระบวนการร่วมกันคิด
ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อให้แผนแม่บทนี้
เป็นแผนแม่บทของพวกเขา ที่จะพาพื้นที่
ของเราสู่ความยั่งยืน.....

วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาเฉพาะกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่(จังหวัด สงขลา ปัตตานี สตูล)

ในพื้นที่การท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	แผน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
<p>1. ยุทธศาสตร์การฟื้นฟูบูรณะและกำหนดขอบเขตการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด</p>	<p>1. กำหนดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยว</p>	<p>1. การจัดรูปแบบการท่องเที่ยว</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด - สถาบันการศึกษา - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และเขต 3 - องค์กร ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่
		<p>2 โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด - สถาบันการศึกษา - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และเขต 3 - กรมส่งเสริมการเกษตร - องค์กร ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่
	<p>2. เฝ้าระวังและจัดการความเสี่ยงแหล่งท่องเที่ยว</p>	<p>3 โครงการเฝ้าระวังทรัพยากรเพื่อการ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - สถาบันการศึกษา - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงาน

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	แผน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
<p>2. ยุทธศาสตร์ยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการในกลุ่มจังหวัด</p>	<p>1. ปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยว</p>	<p>ท่องเที่ยวเพื่อลดความเสียหายของผลกระทบจากกิจกรรมและการพัฒนาการท่องเที่ยว</p> <p>></p> <p>></p> <p>4. โครงการฟื้นฟูและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ในกลุ่มจังหวัด</p> <p>></p> <p>></p> <p>1. การจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมและบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในกลุ่มจังหวัด</p> <p>></p> <p>></p>	<p>ภาคใต้เขต 1 และ 3</p> <ul style="list-style-type: none"> - สำนักวัฒนธรรมจังหวัด - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด <p>></p> <p>></p> <ul style="list-style-type: none"> - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3 - กรมศิลปากร - สถาบันทักษิณคดีศึกษา - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด <p>></p> <p>></p> <ul style="list-style-type: none"> - สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคใต้เขต 1 และ 3 - สถาบันการศึกษาในพื้นที่ - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด <p>></p> <p>></p>

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	แผน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
	<p>2. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว</p>	<p>2 โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมใหม่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ</p> <p>></p> <p>></p>	<p>- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3</p> <p>- สถาบันการศึกษาในพื้นที่</p> <p>- ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด</p> <p>></p> <p>></p>
	<p>3. ควบคุมประสิทธิภาพการบริหารจัดการ</p> <p>></p> <p>></p>	<p>3 โครงการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และประสิทธิภาพการบริหารจัดการ</p> <p>></p> <p>></p>	<p>- ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด</p> <p>- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3</p> <p>- สถาบันการศึกษาในพื้นที่</p> <p>></p> <p>></p>
<p>3. ยุทธศาสตร์ปรับปรุงระบบธุรกิจชุมชนและการกระจายรายได้ธุรกิจท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด</p>	<p>1. ยกระดับมาตรฐานสินค้าชุมชน</p>		<p>- กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม</p> <p>- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3</p> <p>- สถาบันการศึกษา</p> <p>- ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง</p>

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	แผน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
		<p>1. โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวประเภทวิถีชีวิตชุมชนโดยส่งเสริมมาตรฐานของสินค้าและแหล่งผลิตสินค้าประเภทหัตถกรรมพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น</p> <p>></p> <p>></p>	<p>3 จังหวัด</p> <p>></p> <p>></p> <ul style="list-style-type: none"> - กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม - สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคใต้เขต 1 และ 3 - สถาบันการศึกษา <p>></p>
	<p>2. ยกระดับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน</p>	<p>2. การพัฒนาและยกระดับสินค้า ไรตี้ สู้ สินค้า OTOP</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงาน ภาคใต้เขต 1 - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ จังหวัดสตูล - ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว - องค์กร ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ <p>></p>
	<p>3. สร้างและพัฒนาการตลาดสินค้าการท่องเที่ยวชนิดใหม่</p> <p>></p>	<p>3. โครงการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านป้อเจ็ดลูก จังหวัดสตูล</p> <p>></p> <p>></p>	<ul style="list-style-type: none"> - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ จังหวัดสงขลา - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงาน ภาคใต้ เขต 1 - คณะสงฆ์จังหวัดสงขลา - ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	แผน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
<p>4. ยุทธศาสตร์การประสานงาน และพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ และการตลาดในระดับชุมชนในกลุ่ม จังหวัด</p>	<p>></p> <p>1. พัฒนาเครือข่ายข้อมูลการท่องเที่ยว</p> <p>2. พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อการท่องเที่ยว</p>	<p>4. โครงการนำร่องเพื่อการพัฒนาสินค้าท่องเที่ยวชนิดใหม่ ในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม</p> <p>></p> <p>></p> <p>1. การประสานข้อมูลและเครือข่ายการท่องเที่ยวในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัด</p> <p>></p> <p>></p> <p>2. โครงการจัดทำป้ายสื่อความหมาย</p>	<p>- อบต. กลุ่มจังหวัด</p> <p>- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3</p> <p>- สถาบันการศึกษา</p> <p>></p> <p>></p> <p>- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น</p> <p>- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย</p> <p>- ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด</p> <p>- สถาบันการศึกษาในพื้นที่</p> <p>></p> <p>></p> <p>- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย</p>

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	แผน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
		<p>3. โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการการสร้างสื่อ พื้นบ้านเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์</p> <p>></p> <p>></p> <p>4. โครงการ Eco-tour Rally & Family Game หาดใหญ่-ภูผาเพชร-ถ้าเจ็ดดาด</p> <p>5. โครงการ Road show “ตระการตาสินค้า ท่องเที่ยวสตูล-สงขลา-ปัตตานี”</p> <p>></p> <p>></p>	<p>- ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด</p> <p>- องค์กร ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่</p> <p>- สำนักวัฒนธรรมจังหวัด</p> <p>- สถาบันการศึกษาในพื้นที่</p> <p>></p> <p>></p> <p>- ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ จังหวัดสงขลา และสตูล</p> <p>- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงาน ภาคใต้ เขต 1</p> <p>- ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว</p> <p>- ผู้ประกอบการธุรกิจยานยนต์</p> <p>></p> <p>- ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ จังหวัดสงขลา</p> <p>- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงาน ภาคใต้ เขต 1</p> <p>- ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่ จังหวัดสตูล สงขลา และปัตตานี</p> <p>></p>

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	แผน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
5. ยุทธศาสตร์พัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	<p>1. พัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว</p> <p>2. พัฒนาบุคลากรด้านความปลอดภัย</p>	<p>1. การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด</p> <p>2. โครงการอบรมภาคเอกชนเพื่อการท่องเที่ยว 3 จังหวัด (สตูล สงขลา ปัตตานี)</p> <p>3. โครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยในหมู่เกาะจังหวัดสตูล</p>	<p>></p> <ul style="list-style-type: none"> - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3 - สถาบันการศึกษาในพื้นที่ - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด <p>></p> <ul style="list-style-type: none"> - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3 - สถาบันการศึกษาในพื้นที่ <p>></p> <ul style="list-style-type: none"> - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดสตูล - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3 <p>></p>

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	แผน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
<p>6. ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว</p>	<p>1. พัฒนาฐานข้อมูลแหล่งวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ</p>	<p>1. โครงการจัดทำฐานข้อมูลแหล่งวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ในพื้นที่จังหวัดสตูล สงขลา และปัตตานี</p>	<p>></p> <ul style="list-style-type: none"> - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ ทั้ง 3 จังหวัด - สำนักวัฒนธรรมจังหวัด - สถาบันการศึกษาในพื้นที่
<p>2. ส่งเสริมความหลากหลายของรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยว</p>	<p>3. พัฒนาทักษะความรู้การบริหารจัดการการท่องเที่ยว</p>	<p>2 โครงการส่งเสริมความหลากหลายของรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยยกระดับประสิทธิภาพบริหารจัดการในการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนในกลุ่มจังหวัด</p>	<p>></p> <ul style="list-style-type: none"> - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3 - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ ทั้ง 3 จังหวัด - สถาบันการศึกษาในพื้นที่
<p>3. พัฒนาทักษะความรู้การบริหารจัดการการท่องเที่ยว</p>	<p>3. โครงการศึกษาความต้องการพัฒนาทักษะความรู้ด้านการบริการของบุคลากรในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว :</p>	<p>3. โครงการศึกษาความต้องการพัฒนาทักษะความรู้ด้านการบริการของบุคลากรในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว :</p>	<p>></p> <ul style="list-style-type: none"> - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3 - สถาบันการศึกษาในพื้นที่ - กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	แผน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
	4. ทว่าการประชาสัมพันธ์แบบบูรณาการ	ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาจังหวัดสตูล สงขลา ปัตตานี	> >
	> >	4. โครงการรณรงค์การประชาสัมพันธ์แบบบูรณาการและยังมีปฏิสัมพันธ์เชิงทวิซอใน กลุ่มจังหวัด	> >

ข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

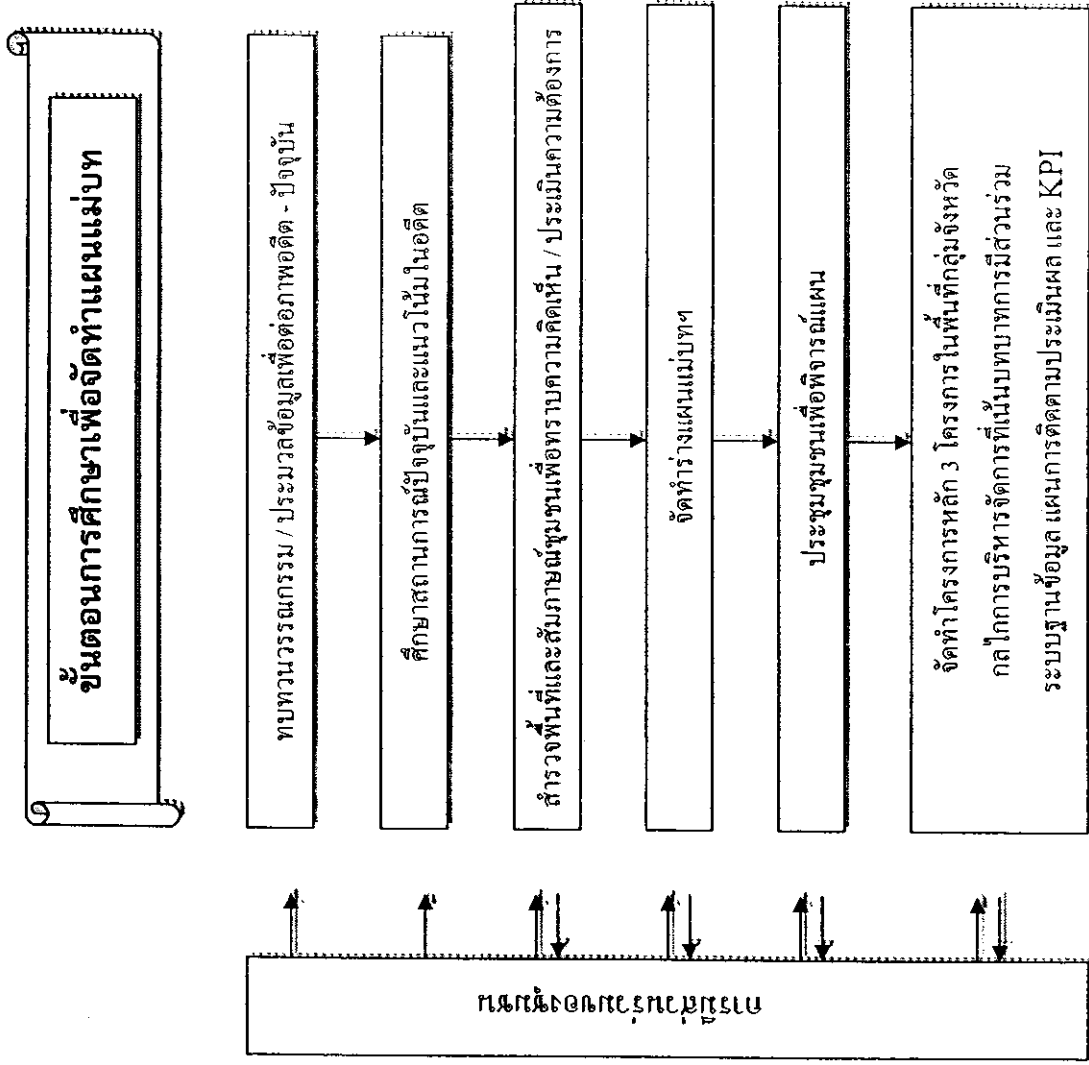
.....

มาช่วยกันหาโครงการที่เหมาะสมกับพื้นที่ และเหมาะสมกับระยะเวลาด้วยนะคะ

ขอขอบพระคุณ สำหรับทุกข้อเสนอแนะและทุกความคิดเห็นของท่าน เราจะนำทุกข้อเสนอแนะและทุกความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ ไปปรับปรุงแก้ไขแผนแม่บทฯ เพื่อให้แผนแม่บทฉบับนี้ เป็นแผนแม่บทของพวกเราทุกคน เราจะร่วมกันขับเคลื่อนแผนแม่บทฉบับนี้ไปสู่ประโยชน์สูงสุดของเจ้าของพื้นที่ ซึ่งก็คือ พวกเราทุกคน

ขั้นตอนการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเฉพาะกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว (สงขลา สตูล ปัตตานี)

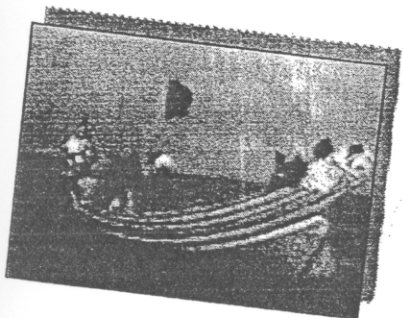
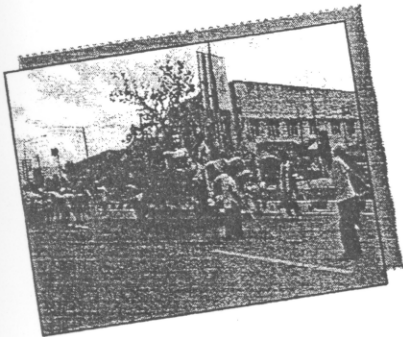
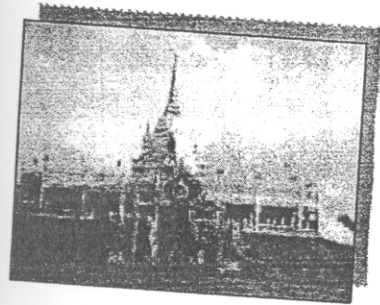
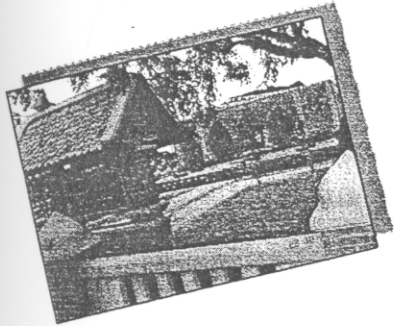
ส่วนที่ ง-3

เอกสารประกอบ

เวทีรับฟังความคิดเห็นของชุมชนต่อร่างแผนแม่บทเพื่อการพัฒนา
เฉพาะกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดปัตตานี

ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดปัตตานี

โครงการจัดทำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเฉพาะ
กลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว (สตูล สงขลา ปัตตานี)

(ร่าง)

แผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเฉพาะ
กลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว
(จังหวัดปัตตานี สงขลา สตูล)

เพื่อนำเสนอในเวทีรับฟังความคิดเห็นของชุมชน

ครั้งที่ 3

ณ ห้องจะบังติกอ โรงแรมซีเอสปัตตานี
อ. เมือง จ. ปัตตานี

24 มกราคม 2550

โดย

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

กำหนดการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นต่อ
ร่างแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเฉพาะกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่
(จังหวัด ปัตตานี สงขลา สตูล)

จัดโดย : ศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการจังหวัดปัตตานี และ
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

วันพุธที่ 24 มกราคม 2550

ณ ห้องจະบังติกอ โรงแรมซีเอส ปัตตานี อ. เมือง จ. ปัตตานี

08.30-09.00 น.	ลงทะเบียน
09.00-09.30 น.	พิธีเปิด
กล่าวเปิด โดย ผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี
กล่าวรายงานโดย ผู้อำนวยการศูนย์ท่องเที่ยว กีฬาและ
นันทนาการ จังหวัดปัตตานี
09.30 -10.30 น.	นำเสนอร่างแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเฉพาะกลุ่มพื้นที่แหล่ง
ท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดปัตตานี
โดย คณะผู้ศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตหาดใหญ่
10.30.-10.45 น.	พักรับประทานอาหารว่าง
10.45-12.00 น.	เสวนาและรับฟังความคิดเห็นต่อร่างแผนแม่บทฯ
12.00-13.00 น.	ร่วมรับประทานอาหารกลางวัน
13.00-14.00 น.	เสวนาและรับฟังความคิดเห็นต่อร่างแผนแม่บทฯ (ต่อ)
14.00-14.30 น.	สรุปผลและปิดประชุม

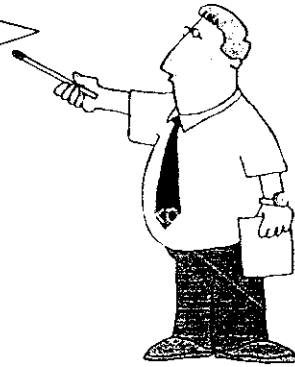
ในเอกสารเล่มนี้ มีอะไรบ้าง?

เอกสารนี้ประกอบด้วย

- แนะนำแผนแม่บทฯ
- วิเคราะห์แนวทางและร่างการจัดทำแผนแม่บท
- ผลการวิเคราะห์แนวทางการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวระดับพื้นที่
- รายละเอียดโครงการ

ขอเชิญทุกท่านรู้จักกับแผนแม่บทการ
พัฒนาการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ (สตูล
สงขลา และปัตตานี) ก่อนนะครับ.....

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
ได้ดำเนินการจัดทำยุทธศาสตร์การ
ท่องเที่ยว ปี พ.ศ. 2547-2551 เมื่อ
ปี พ.ศ. 2547 เพื่อเตรียมการรองรับให้
อุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยสามารถ
ปรับตัวและพร้อมเผชิญปัญหา ที่มี
ผลกระทบต่อการท่องเที่ยวของประเทศ
ระยะต่อมาในปี พ.ศ. 2548 ได้มีการ
จัดทำแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว
ระดับจังหวัด และปี พ.ศ. 2549 จัดทำ
ในรูปกลุ่มจังหวัด เพื่อกำหนดกรอบทิศ
ทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด
และกลุ่มจังหวัด การพัฒนาการ
ท่องเที่ยว นอกเหนือจากการกำหนด
ยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาการ
ท่องเที่ยวทั้งสองระดับข้างต้นแล้ว ยัง

จำเป็นที่จะต้องกำหนดแผนแม่บทเพื่อ
การพัฒนาเฉพาะกลุ่มพื้นที่แหล่ง
ท่องเที่ยว เพื่อเชื่อมต่อกับยุทธศาสตร์
ทั้งสองระดับในแนวทางปฏิบัติ โดยจัด
กลุ่มตามสภาพพื้นที่ หรือลักษณะเด่น
ของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ เพื่อให้การ
บริหารจัดการการท่องเที่ยวครอบคลุม
ทุกมิติทั้งด้านสถานการณ์แวดล้อม
สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม
ท้องถิ่น และสถานการณ์การท่องเที่ยว
เพื่อให้เกิดการร่วมมือพัฒนาไปใน
ทิศทางเดียวกัน ดังนั้น จึงมีความ
จำเป็นที่จะต้องศึกษาวิจัยเพื่อกำหนด
กรอบทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยว
ให้มีความเหมาะสมกับกลุ่มพื้นที่ที่
สถานการณ์แวดล้อม สภาพเศรษฐกิจ
และสังคม และกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพ
ด้านการท่องเที่ยวอย่างชัดเจน

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดสตูล สงขลา และปัตตานี สามารถจำแนกได้ใหญ่ๆ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น แหล่งท่องเที่ยวจับจ่ายใช้สอย แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 3 จังหวัด จะมีความโดดเด่นและแตกต่างกัน อันเนื่องจากภูมิประเทศ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป อาทิเช่น สตูลเป็นจังหวัดทางฝั่งอันดามัน ภูมิประเทศลักษณะเป็นเกาะ ภูเขา เป็นจำนวนมาก จึงมีความโดดเด่นในด้านสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ในขณะที่ จ.สงขลา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อ.หาดใหญ่ จะมีความโดดเด่นในความเป็นศูนย์กลางด้านการค้าและบริการ เป็นประตูต้อนรับนักท่องเที่ยวต่างประเทศ กล่าวได้ว่ามี

ประวัติศาสตร์ที่ยาวนานของ จังหวัดสงขลา จึงทำให้ จังหวัดสงขลามีสถานที่ท่องเที่ยว ด้านศิลปวัฒนธรรมเป็นจำนวนมาก ขณะเดียวกัน จังหวัดปัตตานี มีความโดดเด่นในความเป็นศูนย์กลางการศึกษาศาสนา อิสลามของประเทศไทย มีภูมิปัญญาของท้องถิ่นของปัตตานีที่เชื่อมโยงโลกมลายูและมุสลิม จังหวัดปัตตานีจึงมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมเป็นจำนวนมาก

แหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลายครบวงจรและทุกระดับ นอกจากนี้การเป็นเมือง

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดปัตตานี

จังหวัดปัตตานี มีสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติที่สวยงาม ไม่น้อยกว่า 39 แห่งโดยเป็นที่ตั้งของอุทยานแห่งชาติที่สำคัญ คือ อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว และอุทยานแห่งชาติสันกาลาคีรี และยังมีหาดต่างๆ ที่สวยงามและมีชื่อเสียง และสถานที่ท่องเที่ยว ทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีและศิลปวัฒนธรรม ไม่น้อยกว่า 43 แห่งที่มีทั้งวัด ศาลที่เก่าแก่ มัสยิดต่างๆ เป็นต้น

ผลการวิเคราะห์ SWOT ของแหล่งท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในส่วน of ข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มจังหวัด ข้อมูลการดำเนินงาน/แผนการท่องเที่ยวในพื้นที่ในระดับต่างๆ และข้อมูลจากการมีส่วนร่วมในเวทีชาวบ้าน ทางคณะผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์ SWOT เบื้องต้นเพื่อหา จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และสิ่งคุกคามของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในกลุ่มจังหวัด ทั้งนี้เพื่อสร้างกรอบและเพื่อกำหนดทิศทาง การดำเนินงานให้เกิดความสอดคล้อง และเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ตลอดจนสามารถกำหนดแนวทางการจัดการและการวางแผนงานด้านการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด อย่างเป็นระบบในเชิงบูรณาการได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุด

❖ จุดแข็ง

- แหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์ทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางด้านธรรมชาติและทางด้านโบราณคดีและศิลปวัฒนธรรม

- กลุ่มจังหวัด มีทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวที่มีระดับศักยภาพ/จุดขายที่แตกต่างกันในการดึงดูดกลุ่ม/ประเภทของนักท่องเที่ยว

- มีผลิตภัณฑ์ชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีชื่อเสียง

- กลุ่มจังหวัด มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตชุมชนที่ควรค่าแก่การศึกษา

- มีองค์กร หน่วยงานและ เจ้าหน้าที่ในระดับต่างๆในกลุ่มจังหวัด ที่มีความรู้ความสามารถในการร่วมมือพัฒนาและส่งเสริมงานด้านการท่องเที่ยว

- แหล่งท่องเที่ยวบางส่วนมีสำนักงานของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยดูแลและรับผิดชอบ

- ความพร้อมในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

- มีการวางระบบการจัดการทรัพยากรและการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

- การกำหนดแนวเขตการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในพื้นที่

- มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

- ประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นมีคุณค่าในการส่งเสริมให้มีการศึกษาและเรียนรู้

- ชุมชนในบางพื้นที่มีความกระตือรือร้นในการสร้างโอกาสและทางเลือกจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว

.....
.....
.....
.....
.....

❖ จุดอ่อน

- แหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงมโหฬารขาดการดูแลและบำรุงรักษาทำให้คุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวลดลง
- แหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด ในบางพื้นที่เกิดความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว
- การมองข้ามศักยภาพของทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวและขาดการนำศักยภาพที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- ชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจในการใช้/การพัฒนาทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน
- การขาดแรงจูงใจในการสร้างโอกาสและทางเลือกในการบริหารจัดการและส่งเสริมการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น
- การขาดจิตสำนึกและรากฐานแนวความคิดในการพัฒนา
- การขาดการคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับ
- ไม่มีการวางรากฐานและการกำหนดแนวทางการพัฒนา
- การขาดเครือข่ายความร่วมมือ/ความเชื่อมโยงในระดับท้องถิ่น องค์กรหน่วยงานภาครัฐและเอกชน
- การขาดงบประมาณ การสนับสนุน การทำงานด้านการท่องเที่ยวทั้งในระดับท้องถิ่น องค์กร หน่วยงานภาครัฐและ เอกชน
- การกระจุกตัวของรายได้เฉพาะกลุ่ม

❖ โอกาส

- มีความสมบูรณ์ของศักยภาพทางด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวในมุมมองของการวางแผนพัฒนา
- นักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งมีความสนใจแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม
- รูปแบบ/ประเภทของกิจกรรมการท่องเที่ยวในบางพื้นที่ สามารถนำมาพัฒนาเป็นต้นแบบของการจัดการการท่องเที่ยว ทั้งทางธรรมชาติและทางศิลปวัฒนธรรมในมิติของการดำเนินงานโดยชุมชน
- มีนโยบายของรัฐบาลในการเล็งเห็นถึงความสำคัญในการวางแผนงานด้านการส่งเสริมและการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด

❖ สิ่งคุกคาม

- รัฐบาลเน้นนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักมากกว่าแหล่งท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ในระดับท้องถิ่น
- จิตสำนึกของนักท่องเที่ยวต่อคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่นอยู่ในระดับต่ำ
- การสนับสนุนให้มีการพัฒนาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับท้องถิ่นมีน้อย ขาดความสนใจและไม่ต่อเนื่อง
- การกำหนดมาตรฐานและคุณภาพการท่องเที่ยวเป็นไปได้ยาก
- การวางแผนทางการพัฒนาและการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมไม่เป็นระบบและไม่มีประสิทธิภาพ
- การบังคับใช้กฎหมายในการจัดการทรัพยากร/การบุกรุกที่ดิน/การแก้ปัญหาความขัดแย้งในบางพื้นที่ไม่เป็นผลในทางปฏิบัติ
- งบประมาณในการพัฒนาและดำเนินการของรัฐบาลมีจำกัด

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แผนแม่บทนี้ เน้นไป
ด้านใดบ้าง?

แผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ (สตูล สงขลา และปัตตานี) มุ่งบริหารจัดการพื้นที่ท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามระดับศักยภาพของพื้นที่และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ ในกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำกันไปจนเสร็จสิ้น โดยอาศัยข้อมูลด้านกายภาพและชีวภาพในเชิงวิชาการจากสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น และ ข้อมูลเศรษฐกิจและสังคมจากฐานข้อมูลชุมชน เพื่อให้เกิดการยอมรับของประชาชน นำไปสู่เป้าหมายในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนต่อไป การพัฒนาการท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัด ที่ผ่านมา เป็นการพัฒนาที่ต่างคนต่างทำไม่มีการเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดเพื่อส่งผ่านนักท่องเที่ยวซึ่งกันและกัน จึงต้องพัฒนา

แหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวให้เป็นกลุ่มจังหวัด เพื่อให้แผนแม่บทเดินอย่างถูกต้องทิศทาง อำนวยประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ใช้ฐานการผลิตเพื่อเพิ่มมูลค่าจากการท่องเที่ยว มีการกระจายรายได้ เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีและเป็นฐานการผลิตทางเศรษฐกิจของประชาชนได้อย่างต่อเนื่องยาวนาน

โจทย์ของการจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ (สตูล สงขลา และปัตตานี) ที่ได้รับมอบหมายเน้นที่การจัดการท่องเที่ยวตามศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่ และตระหนักถึงความสมดุลของ 3 ด้านคือ 1) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) การพัฒนาเศรษฐกิจ 3) ผลประโยชน์ของสังคม พร้อมทั้งคำนึงถึงการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนร่วมกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้อย่างเป็นรูปธรรม

การกำหนดยุทธศาสตร์
แผนแม่บทฉบับนี้ ได้
ดำเนินถึงอะไรบ้าง?

1. กรอบกำหนดจากปัจจัยภายนอกประเทศ
ศึกษาวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลง
สถานการณ์การท่องเที่ยวของประเทศ ซึ่งมี
การแข่งขันจากนานาประเทศมากขึ้น
ประเทศไทยต้องมีการปรับตัวปรับกลยุทธ์
ใหม่อย่างเป็นทางการ รวบรวมการแก้ไข
ภาพลักษณ์ด้านลบ

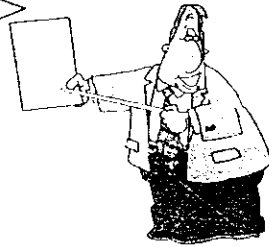
2. กรอบกำหนดจากปัจจัยภายในประเทศ
ศึกษาวิเคราะห์ถึง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ยุทธศาสตร์การ
ท่องเที่ยว (พ.ศ. 2547-2551) นโยบาย
และยุทธศาสตร์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
ซึ่งต้องมีการประสานเชื่อมโยงและบูรณา
การการทำงานอย่างเป็นทางการ เพื่อสร้าง
ความยั่งยืนให้กับการท่องเที่ยวของประเทศ

3. กรอบกำหนดจากปัจจัยภายในอนุภาค
กลุ่มจังหวัด ศึกษาวิเคราะห์ถึงยุทธศาสตร์
กลุ่มจังหวัดซึ่งชูประเด็นการท่องเที่ยวเป็น
หลักในการพัฒนาพื้นที่ (สตูล สงขลา)

แต่ยังคงมุ่งเน้นจำนวนนักท่องเที่ยวและ
รายได้เป็นหลัก จนอาจขาดมิติของการ
พัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยแท้จริง
ในขณะที่ปิดตานี้ยังคงมีปัญหาคงความไม่
ปลอดภัยเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการ
พัฒนาการท่องเที่ยว

4. กรอบกำหนดจากปัจจัยภายในจังหวัด
ศึกษาวิเคราะห์ถึงยุทธศาสตร์พัฒนาจังหวัด
ตลอดจนแผนพัฒนาขององค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งล้วนแล้วแต่
มุ่งเน้นในการพัฒนาพื้นที่โดยอาศัยการ
ท่องเที่ยวเป็นหลัก ใช้จำนวนนักท่องเที่ยว
เป็นดัชนีชี้วัดความสำเร็จเฉพาะในพื้นที่
จังหวัด อาจเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสร้าง
ความเชื่อมโยงหรือส่งผ่านนักท่องเที่ยวไปสู่
จังหวัดอื่นในกลุ่มพื้นที่

กรอบการศึกษาและวิเคราะห์ใบ
การดำเนินการกำหนดวิสัยทัศน์
การพัฒนา นโยบายการดำเนินการ
และ กลยุทธ์

วิสัยทัศน์การพัฒนา

- ระยะสั้น: ส่งเสริมและจัดรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับศักยภาพและขีดความสามารถของพื้นที่
- ระยะกลาง: พัฒนาและส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและจัดการโดยชุมชน โดยคำนึงถึงความปลอดภัยและความยั่งยืนของระบบนิเวศ
- ระยะยาว: พัฒนาไปสู่มาตรฐานสากล (World Class Destination) ซึ่งเป็นการนำไปสู่การพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Development for Tourism)

นโยบายการดำเนินการ

1. มุ่งเน้นให้การท่องเที่ยวเติบโตอย่างต่อเนื่อง ในแนวทางตามศักยภาพของพื้นที่ ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบและความเสี่ยงต่อสิ่งแวดล้อมทั้งไม่เป็นการเร่งพัฒนาที่ทำลายตนเอง
2. มุ่งเน้นการใช้จุดเด่นของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่แตกต่างกันของแต่ละพื้นที่ในกลุ่มจังหวัดสตูล สงขลา และปัตตานี
3. มุ่งเน้นการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นโดย
 - ก) ส่งเสริมให้เกิดการกระจายตัว

นักท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวหลัก ออกสู่แหล่งท่องเที่ยวรองและอนุภาค

ข) ส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในธุรกิจท่องเที่ยว และการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

4. ส่งเสริมบทบาทในระดับจังหวัดของศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการ ในการเป็นผู้ประสานงานที่เกี่ยวข้องทั้งในภาครัฐและเอกชน เพื่อสร้างเครือข่ายในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในทิศทางที่เหมาะสม

5. ส่งเสริมกิจกรรมและการดำเนินการเพื่อยกระดับมาตรฐานบริการ สร้างความสะดวกและความปลอดภัยของแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด

กรอบในการวิเคราะห์กลยุทธ์

1. กลยุทธ์การยกระดับคุณภาพ

เพื่อการเพิ่มพูนรายได้และพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับโลกในอนาคต กลยุทธ์นี้จะต้องดำเนินการใน 3 แผนงาน ดังนี้

- ❖ แผนงานการแก้ปัญหาปัจจุบัน
- ❖ แผนงานการป้องกันปัญหาอนาคต
- ❖ แผนงานการกำหนดมาตรฐานพัฒนา

2. กลยุทธ์การเพิ่มศักยภาพ

ข้อมูลจากการวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา การวิเคราะห์ประเมินความพร้อมทางด้านการท่องเที่ยวและการวิเคราะห์ SWOT ของแหล่งท่องเที่ยว ได้นำมาสร้างกรอบในการวางกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยว ดังนี้

❖ กลยุทธ์ในการพัฒนาแหล่ง

ท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว

- กำหนดกรอบการพัฒนาการจัดการทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว โดยวางแนวทางให้สอดคล้องกับศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับและความเสี่ยงของผลกระทบที่เกิดขึ้น

- พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ ทางด้านโบราณคดี และศิลปวัฒนธรรม

- วางแผนการจัดการทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม

- สนับสนุนการพัฒนากลุ่มแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสร้างรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม

- สนับสนุนโครงข่ายการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบและเกิดความเชื่อมโยงทั้งในและนอกพื้นที่เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ปรับปรุงและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพต่อไป

❖ กลยุทธ์ในการบริการ

นักท่องเที่ยว โดยพิจารณาองค์ประกอบดังนี้

- จัดให้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่เหมาะสม

- จัดระบบการเดินทาง การเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวให้มีความสะดวกเหมาะสม และให้เหมาะกับพื้นที่

- จัดให้มีศูนย์และสื่อเพื่อให้บริการด้านข้อมูลข่าวสารแก่นักท่องเที่ยว

- สนับสนุนให้มีการพัฒนาบุคลากรในระดับท้องถิ่นเพื่อมาดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว

❖ กลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับโอกาส

และสิ่งคุกคามในการพัฒนา

จะช่วยให้สามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาในภาพรวมที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของพื้นที่ได้ ประเด็นที่ควรนำมาพิจารณาเพิ่มเติมเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ผลแยกตามลำดับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่

- ความพร้อมของแหล่งท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ

- การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

- นโยบายของภาครัฐในด้านการท่องเที่ยว

- นโยบายขององค์กรและหน่วยงานท้องถิ่นในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

❖ กลยุทธ์ในการประชาสัมพันธ์

เพื่อส่งเสริมการตลาด

- กำกับส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวในทิศทางที่เหมาะสมกับสภาพทรัพยากรและขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว

- สนับสนุนการตลาดในรูปแบบการประสานการท่องเที่ยวเป็นเครือข่ายทั้งในและนอกพื้นที่กลุ่มจังหวัด

- ส่งเสริมการตลาดในรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรม

- กำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการบริการการนำเที่ยว มาตรฐานในการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยว โดยชี้ให้เห็นความสำคัญของทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวเป็นประเด็นหลัก

- ส่งเสริมการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ และการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว ภายใต้ขอบเขตของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยการใช้อย่างหลากหลายและมุ่งพัฒนาให้

แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่กลุ่มจังหวัดเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของนักท่องเที่ยวทั้งในและนอกพื้นที่ ผลการวิเคราะห์แนวทางการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวระดับพื้นที่

ปัญหา

1. การขาดความชัดเจนในการกำหนดเขตและประเภทของทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวตามระดับศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว
2. การบริหารจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวขาดความพร้อมในการดำเนินงานในเชิงบูรณาการอย่างเป็นระบบ อันจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างยั่งยืนต่อพื้นที่ในทางปฏิบัติ
3. เศรษฐศาสตร์และธุรกิจชุมชนโดยชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว ขาดความต่อเนื่องและขาดความชัดเจนที่เป็นรูปธรรมในการสร้างและกระจายรายได้ให้เกิดความเป็นธรรมและเกิดประโยชน์สูงสุด
4. ขาดการประสานความร่วมมือ/เครือข่ายในระดับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกพื้นที่ เพื่อการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว
5. ขาดความเชื่อมโยงของการท่องเที่ยวระหว่างจังหวัด
6. ปัญหาความมั่นคงปลอดภัยของจังหวัดชายแดน

แผนแม่บทฯ ประกอบด้วย **วิสัยทัศน์** **วัตถุประสงค์** **ยุทธศาสตร์** **แผนงาน** และ**โครงการ**

❖ วิสัยทัศน์

การท่องเที่ยวระดับพื้นที่ของกลุ่มจังหวัด สดุด สงขลา และปัตตานีได้รับการพัฒนาภายใต้แผนแม่บทที่บูรณาการภารกิจท่องเที่ยวตามศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ ภายใต้สมดุลที่เหมาะสมระหว่างระบบนิเวศ เศรษฐกิจ และสังคม บริหารจัดการแผนงานโครงการไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมโดยเครือข่ายชุมชนร่วมกับทุกภาคส่วน มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมนำไปสู่การสืบสานวิถีชีวิตอย่างยั่งยืน

❖ วัตถุประสงค์

เพื่อให้ทรัพยากรการท่องเที่ยวสามารถเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีและเป็นฐานการประกอบอาชีพของประชาชนในพื้นที่ของกลุ่มจังหวัด สดุด สงขลา และปัตตานีได้อย่างยั่งยืน แผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะให้มีการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวแบบบูรณาการที่เน้นให้เกิดความสมดุลของมิติการพัฒนาพื้นที่ 3 มิติ คือ นิเวศ เศรษฐกิจ และสังคม ด้วยการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนการพัฒนาของภาคประชาชนในพื้นที่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. มิตินิเวศ

เป็นการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยว เพื่อสงวนรักษาและส่งมอบทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่าของระบบนิเวศที่หลากหลายในพื้นที่ 3 จังหวัด อันได้แก่ หมู่เกาะ หาดทราย ภูเขา น้ำตก ถ้ำ สภาพภูมิประเทศที่เป็นเอกลักษณ์และสวยงามทั้งทางธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้แก่คนในพื้นที่และสังคมได้ใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตอย่างมั่นคง เพียงพอและมีคุณภาพที่เหมาะสม และสามารถส่งมอบให้แก่ชนรุ่นหลังสืบไป

2. มิติศรษฐกิจ

เป็นการจัดการการใช้ประโยชน์ทรัพยากรการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดสตูล สงขลา และปัตตานีอย่างมีประสิทธิภาพ และเชื่อมโยงรายได้จากเส้นทางท่องเที่ยวระหว่างกลุ่มจังหวัด เพื่อสนับสนุนระบบการผลิตและสินค้า OTOP ของชุมชนทั้ง 3 จังหวัดเพื่อการท่องเที่ยว โดยกิจกรรมการท่องเที่ยวและปริมาณนักท่องเที่ยวไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมของพื้นที่ เพื่อให้มีทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวที่เพียงพอและมีคุณภาพสืบไป

3. มิติสังคม

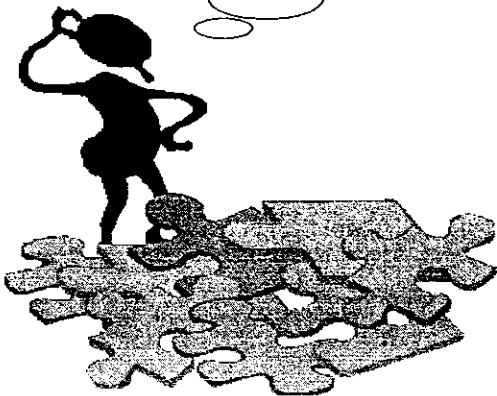
เป็นการจัดสรรและแบ่งปันบทบาทในการอนุรักษ์ ฟื้นฟูสงวนรักษาและการใช้

ประโยชน์ทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวให้กับภาคส่วนต่างๆ ในสังคมร่วมรับผิดชอบ เกิดการกระจายรายได้ให้ชุมชน นำสู่คุณภาพชีวิตที่ดี

❖ ยุทธศาสตร์การพัฒนการท่องเที่ยวระดับพื้นที่

เพื่อบริหารจัดการพื้นที่ของกลุ่มจังหวัด สตูล สงขลา และปัตตานีให้บรรลุผล ความสมดุลของมิติการพัฒนาการท่องเที่ยวระดับพื้นที่ตามวัตถุประสงค์ของแผนแม่บทยุทธศาสตร์การพัฒนา จึงมุ่งให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวตามศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ รวมทั้งการอนุรักษ์ฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม แหล่งประวัติศาสตร์ โบราณคดี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการจัดการจัดการกลไกการบริหารจัดการให้มีประสิทธิผล เน้นการมีส่วนร่วมของภาคีการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะท้องถิ่นและชุมชน อย่างแท้จริง ซึ่งยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ควรได้รับการผลักดันและริเริ่มให้เกิดขึ้น อันประกอบไปด้วย 6 ยุทธศาสตร์ 12 กลยุทธ์ และ 23 แผน/โครงการ ดังตาราง

เชิญทุกท่านเข้าสู่ กระบวนการร่วมกันคิด
ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อให้แผนแม่บทนี้
เป็นแผนแม่บทของพวกเขา ที่จะพาพื้นที่
ของเราสู่ความยั่งยืน.....

วิเคราะห์แนวทางการวางแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเฉพาะกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่(จังหวัด ปัตตานี สงขลา สตูล)
ในพื้นที่การท่องเที่ยวจังหวัดปัตตานี

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	แผน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
1. ยุทธศาสตร์การฟื้นฟูบูรณะและกำหนดขอบเขตการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด	1. กำหนดรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยว 2. ใ้การวางแผนและจัดการความเสี่ยงแหล่งท่องเที่ยว	1. การจัดรูปแบบการท่องเที่ยว 2 โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร > > 3 โครงการเฝ้าระวังทรัพยากรเพื่อการ	หน่วยงานรับผิดชอบ - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด - สถาบันการศึกษา - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และเขต 3 - องค์กร ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ > > - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด - สถาบันการศึกษา - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และเขต 3 - กรมส่งเสริมการเกษตร - องค์กร ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ > > - สถาบันการศึกษา - สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	แผน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
		<p>ท่องเที่ยวเพื่อลดความเสียหายของผลกระทบจากกิจกรรมและการพัฒนาการท่องเที่ยว</p> <p>></p> <p>></p>	<p>ภาคใต้เขต 1 และ 3</p> <ul style="list-style-type: none"> - สำนักวัฒนธรรมจังหวัด - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด <p>></p> <p>></p>
	<p>3.ฟื้นฟูบูรณะแหล่งท่องเที่ยว</p> <p>></p> <p>></p>	<p>4. โครงการฟื้นฟูและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ในกลุ่มจังหวัด</p> <p>></p> <p>></p>	<ul style="list-style-type: none"> - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3 - กรมศิลปากร - สถาบันทักษิณคดีศึกษา - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด <p>></p> <p>></p>
<p>2. ยุทธศาสตร์ยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงบูรณาการในกลุ่มจังหวัด</p>	<p>1. ปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยว</p>	<p>1 การจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมและบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในกลุ่มจังหวัด</p> <p>></p> <p>></p>	<ul style="list-style-type: none"> - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3 - สถาบันการศึกษาในพื้นที่ - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด <p>></p> <p>></p>

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	แผน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
<p>3. ยุทธศาสตร์ปรับปรุงระบบธุรกิจชุมชนและการกระจายรายได้ธุรกิจท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด</p>	<p>2. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว</p> <p>3. ควบคุมประสิทธิภาพการบริหารจัดการ</p> <p>></p> <p>></p> <p>1. ยกระดับมาตรฐานสินค้าชุมชน</p>	<p>2 โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ</p> <p>></p> <p>></p> <p>3 โครงการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานตามแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และประสิทธิภาพการบริหารจัดการ</p> <p>></p> <p>></p>	<p>- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3</p> <p>- สถาบันการศึกษาในพื้นที่</p> <p>- ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด</p> <p>></p> <p>></p> <p>- ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด</p> <p>- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3</p> <p>- สถาบันการศึกษาในพื้นที่</p> <p>></p> <p>></p> <p>- กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม</p> <p>- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3</p>

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	แผน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
	<p>1. โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวประเภทวิถีชีวิตชุมชนโดยส่งเสริมมาตรฐานของสินค้าและแหล่งผลิตภัณฑ์ประเภทหัตถกรรมพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น</p> <p>></p> <p>></p>	<p>1. โครงการพัฒนาการท่องเที่ยวประเภทวิถีชีวิตชุมชนโดยส่งเสริมมาตรฐานของสินค้าและแหล่งผลิตภัณฑ์ประเภทหัตถกรรมพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น</p> <p>></p> <p>></p>	<p>- สถาบันการศึกษา</p> <p>- ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด</p> <p>></p> <p>></p> <p>- กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม</p> <p>- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3</p> <p>- สถาบันการศึกษา</p> <p>></p> <p>- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1</p> <p>- ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ จังหวัดสตูล</p> <p>- ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว</p> <p>- องค์กร ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่</p> <p>></p>
	<p>2. ยกระดับการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน</p>	<p>2. การพัฒนาและยกระดับสินค้า ไรต์ สู้สินค้า OTOP</p> <p>3. โครงการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก จังหวัดสตูล</p> <p>></p> <p>></p>	<p>- ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการ จังหวัดสงขลา</p> <p>- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้ เขต 1</p>
	<p>3. สร้างและพัฒนาการสินค้าการท่องเที่ยวชนนิตใหม่</p> <p>></p>		

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	แผน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
<p>4. ยุทธศาสตร์การประสานงานและพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์และการตลาดในระดับชุมชนในกลุ่มจังหวัด</p>	<p>></p> <p>1. พัฒนาเครือข่ายข้อมูลการท่องเที่ยว</p>	<p>4. โครงการนำร่องเพื่อการพัฒนาสินค้าท่องเที่ยวชนิดใหม่ ในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงปฏิบัติธรรม</p> <p>></p> <p>></p>	<p>- คณะสงฆ์จังหวัดสงขลา</p> <p>- ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว</p> <p>></p> <p>></p>
	<p>1. พัฒนาเครือข่ายข้อมูลการท่องเที่ยว</p>	<p>1. การประสานข้อมูลและเครือข่ายการท่องเที่ยวในระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มจังหวัด</p> <p>></p> <p>></p>	<p>- อบต. กลุ่มจังหวัด</p> <p>- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3</p> <p>- สถาบันการศึกษา</p> <p>></p> <p>></p>
	<p>2. พัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อการท่องเที่ยว</p>		<p>- องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น</p> <p>- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย</p> <p>- ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด</p> <p>- สถาบันการศึกษาในพื้นที่</p> <p>></p> <p>></p>
		<p>2. โครงการจัดทำป้ายสื่อความหมาย</p>	

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	แผน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
			<ul style="list-style-type: none"> - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด - องค์การชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ - สำนักวัฒนธรรมจังหวัด - สถาบันการศึกษาในพื้นที่
	<p>3. พัฒนาการตลาดด้านการท่องเที่ยว</p> <p>></p> <p>></p>	<p>3. โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการการสร้างสื่อพื้นบ้านเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์</p> <p>></p> <p>></p>	<p>></p> <p>></p>
	<p>></p> <p>></p>	<p>4. โครงการ Eco-tour Rally & Family Game ชาติใหญ่-ญาติเพชร-ถ้าเจ็ดคต</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ จังหวัดสงขลา และสตูล - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้ เขต 1 - ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว - ผู้ประกอบการธุรกิจยานยนต์ <p>></p>
		<p>5. โครงการ Road show "ตระการตาสินค้าท่องเที่ยวสุดล-สงขลา-ปัตตานี"</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ จังหวัดสงขลา - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้ เขต 1 - ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่

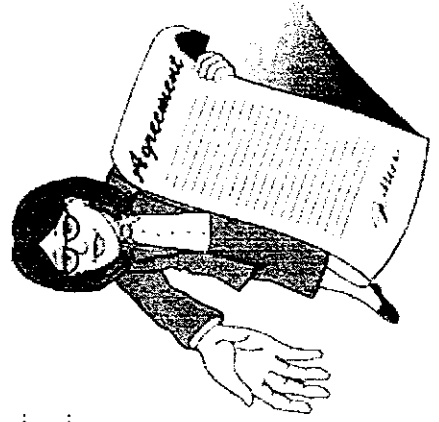
ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	แผน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
<p>5. ยุทธศาสตร์พัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว</p>	<p>1. พัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว</p> <p>2. พัฒนาบุคลากรด้านความปลอดภัย</p>	<p>></p> <p>></p> <p>1. การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัด</p> <p>></p> <p>></p> <p>2. โครงการอบรมมัคคุเทศก์น้อยเพื่อการท่องเที่ยว 3 จังหวัด (สตูล สงขลา ปัตตานี)</p> <p>></p> <p>></p> <p>3. โครงการพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยในหมู่เกาะจังหวัดสตูล</p> <p>></p>	<p>จังหวัดสตูล สงขลา และปัตตานี</p> <p>></p> <p>></p> <p>- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3</p> <p>- สถาบันการศึกษาในพื้นที่</p> <p>- ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด</p> <p>></p> <p>- ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการทั้ง 3 จังหวัด</p> <p>- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3</p> <p>- สถาบันการศึกษาในพื้นที่</p> <p>></p> <p>></p> <p>- สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคใต้เขต 1</p> <p>- ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ จังหวัดสตูล</p> <p>- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงาน</p>

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	แผน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
<p>6. ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว</p>	<p>1. พัฒนาฐานข้อมูลแหล่งวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ</p> <p>2. ส่งเสริมความหลากหลายของรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยว</p> <p>3. พัฒนากิจกรรมความรู้บริการด้านการท่องเที่ยว</p>	<p>></p> <p>1. โครงการจัดทำฐานข้อมูลแหล่งวัฒนธรรมและแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ในพื้นที่จังหวัดสตูล สงขลา และปัตตานี</p> <p>></p> <p>></p> <p>2 โครงการส่งเสริมความหลากหลายของรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยยกระดับประสิทธิภาพบริหารจัดการในการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนในกลุ่มจังหวัด</p> <p>></p> <p>></p>	<p>ภาคใต้เขต 1 และ 3</p> <p>></p> <p>></p> <p>- ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ ทั้ง 3 จังหวัด</p> <p>- สำนักวัฒนธรรมจังหวัด</p> <p>- สถาบันการศึกษาในพื้นที่</p> <p>></p> <p>></p> <p>- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3</p> <p>- ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ ทั้ง 3 จังหวัด</p> <p>- สถาบันการศึกษาในพื้นที่</p> <p>></p> <p>></p> <p>- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3</p> <p>- สถาบันการศึกษาในพื้นที่</p>

ยุทธศาสตร์	กลยุทธ์	แผน/โครงการ	หน่วยงานรับผิดชอบ
	4. ทำการประชาสัมพันธ์แบบบูรณาการ > >	3. โครงการศึกษาความต้องการการพัฒนาทักษะความรู้ด้านการบริการของบุคลากรในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมท่องเที่ยว : กรณีศึกษาจังหวัดสตูล สงขลา ปัตตานี > > 4. โครงการนำร่องการประชาสัมพันธ์แบบบูรณาการและยังมีปฏิสัมพันธ์เชิงตัวชี้วัดในกลุ่มจังหวัด > >	กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม > > - การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้เขต 1 และ 3 - ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ ทั้ง 3 จังหวัด > >

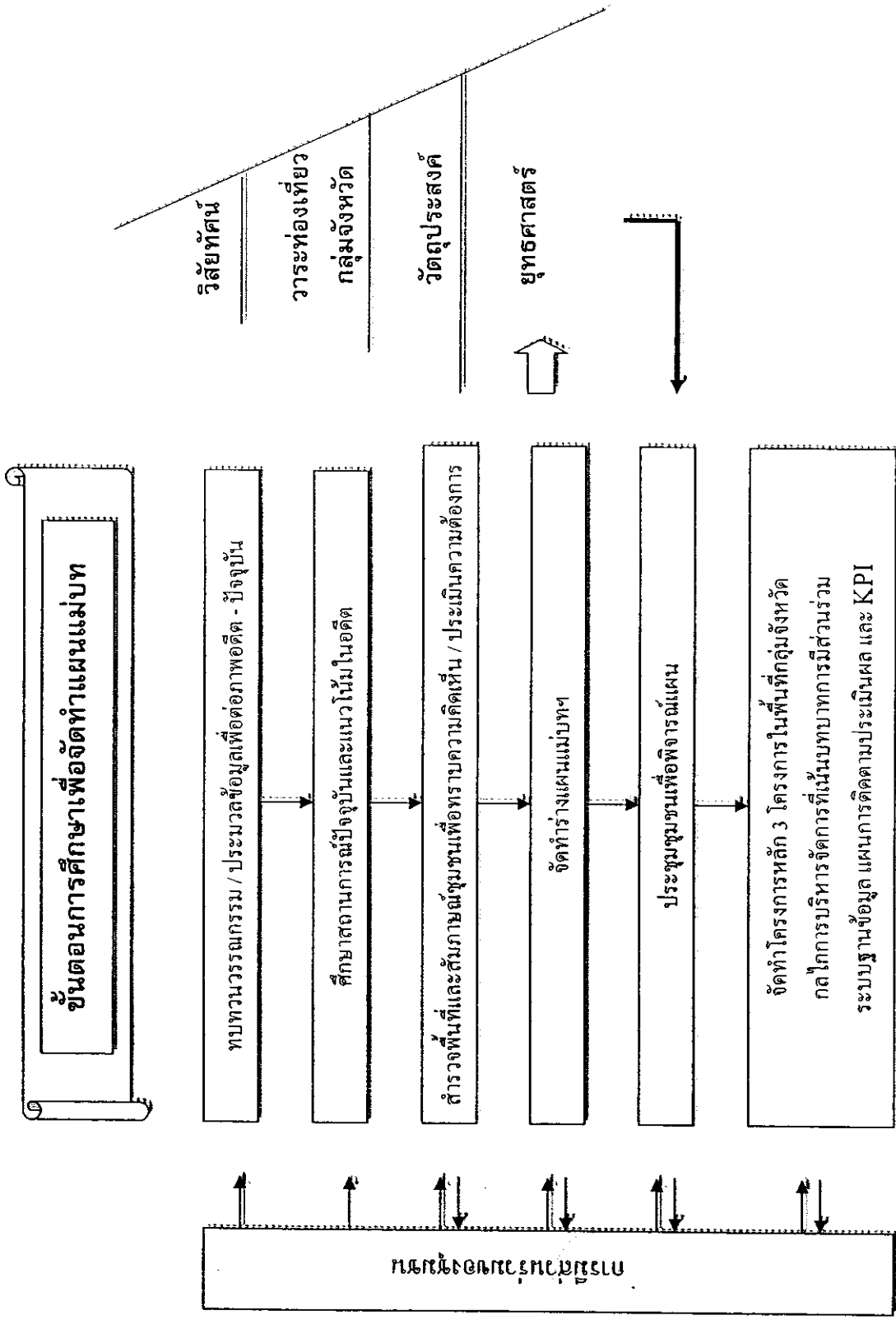
ข้อเสนอแนะอื่นๆ

มาช่วยกันหาโครงการที่เหมาะสมกับพื้นที่ และเหมาะสมกับระยะเวลาด้วยนะคะ

ขอขอบพระคุณ สำหรับทุกข้อเสนอแนะและทุกความคิดเห็นของท่าน เราจะนำทุกข้อเสนอแนะและทุกความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ ไปปรับปรุงแก้ไขแผนแม่บทฯ เพื่อให้แผนแม่บทฉบับนี้ เป็นแผนแม่บทของพวกเขาทุกคน เราจะร่วมกันขับเคลื่อนแผนแม่บทฉบับนี้ไปสู่ประโยชน์สูงสุดของเจ้าของพื้นที่ ซึ่งก็คือ พวกเราทุกคน

ขั้นตอนการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเฉพาะกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว (ปัตตานี สตูล สงขลา)

ส่วนที่ ง-4

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นของชุมชนต่อร่างแผนแม่บท
เพื่อการพัฒนาเฉพาะกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว
(จังหวัดสตูล สงขลา ปัตตานี)

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นของชุมชนต่อร่างแผนแม่บท
เพื่อการพัฒนาเฉพาะกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

ณ ห้องอาดัง โรงแรมพินนาเกิล วังใหม่ อ.เมือง จ.สตูล

วันอังคารที่ 26 ธันวาคม 2549

1. นายขวัญชัย	วงศันติกร	ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล
2. นายวิฑูร	หลังจิ	นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูล
3. นายสุธรรม	เดชดี	ผู้อำนวยการศูนย์การท่องเที่ยวฯ สตูล
4. นายสุเทพ	เกื้อสังข์	ผู้อำนวยการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
สำนักงานภาคใต้ เขต 1
5. นายนฤเบศร์	ชุมแสง	หัวหน้าอุทยานแห่งชาติหมู่เกาะตะรุเตา
6. นายเกษม	มีเสน	กระทรวงวัฒนธรรมจังหวัดสตูล
7. พ.ต.ท.รุ่งเกียรติ	สนแจ้ง	รอง ผกก.ด่าน ตม.สตูล
8. นายเริ่ม	วิจิตรเวชการ	ข้าราชการบำนาญ
9. นางมะลิ	ชัยจิตร	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนศูนย์การ
ท่องเที่ยว
10. นายจรัล	กันบุญ	รองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูล
11. นายมุhammadชุกรี	บุกโล	เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูล
12. นายสินัดร์	คนเลหมัย	เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูล
13. นายฟาม	ใจแล	เทศบาลเมืองสตูล
14. นางสาวละออง	ศรีพันธ์	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผนฯ
15. นางสาวปัทมาพร	บุญสนอง	เจ้าหน้าที่ศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการ
16. พ.ต.ท.อนุสงฆ์	รังสิยาภิรมณ์	กลุ่มงานสอบสวน ภจว.สตูล
17. นายสุริยันต์	คำสำสุ	เจ้าหน้าที่ว่าการอำเภอ จ.สตูล
18. นางอัญชิวา	สังข์สุมล	สำนักงานการขนส่งทางน้ำที่ 5 สาขาสตูล
19. นายจรูญ	ทลายหันต์	หัวหน้ากลุ่มงานยุทธศาสตร์
20. นางเกษร	ปะลาวัน	วิทยาลัยชุมชนสตูล
21. นายอารีย์	คุลยาภรณ์	ข้าราชการบำนาญ
22. นายคณาธิป	บุญญารัตน์	รอง ผอ.อบจ.สตูล
23. นายสุวรรณดี	ถิ่นแก้ว	รอง ผอ.อบจ.สตูล

24. นายสมพร	บุญสวเห	เจ้าหน้าที่สำนักพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
25. นายมุฮาลัน	อาด้า	ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดสตูล
26. นายสุปรีย์	ศุคทอง	ประธานอบรรมสังคม จ.สตูล
27. นางปริศนา	อรุณเวชกุล	หอการค้าจังหวัดสตูล
28. นายสมนึก	บุญสนอง	เลขาธิการชมรมธุรกิจท่องเที่ยวสตูล
29. นายกมลพล	ชวนชม	สนง.ประชาสัมพันธ์จังหวัดสตูล
30. นางจิตชนก	มะพิบพร	สื่อสารมวลชน
31. นายภัทรพงศ์	ตันพานิช	มัลลเทศก์
32. นายโรน่าน	เคินเย็น	มัลลเทศก์
33. นายไพศาล	หลิเส่น	กรรมการหอการค้าสตูล
34. นางสาวสุภาวดี	บัวบาน	อสมท.
35. นายวิชา	นาคบรรพต	อสมท.
36. นางครุณี	หวานดี	อสมท.
37. นางสุภา	จินดาทองประภา	หจก.มัสดูรีแทรเวล
38. นางอุมาพร	मुखวัลย์	หจก.แซนด์ แอนด์ ซี ทัวร์
39. นายวรารุช	วงสาชนัย	หจก.สตูลแซปทัวร์
40. นายกฤษดา	เจียมสุภาเศรษฐ์	ร้าน โกอ้วน
41. นายสามารถ	คงสารห์	หจก.มัสดูรีแทรเวล
42. นายชาเรศ	หมาดสา	บริษัท ซี บี เอส
43. นางเกสินี	พุทธรักษ์	สมาชิกชมรมผู้สูงอายุ (คลองขุด)
44. นางน้อย	บุญโสม	สมาชิกชมรมผู้สูงอายุ (คลองขุด)
45. นางจิรมาศ	เรื่องจรัล	สมาชิกชมรมผู้สูงอายุ (คลองขุด)
46. นายวีระ	ทวีบุรุษ	ประธานชมรมผู้สูงอายุ (คลองขุด)
47. นายนาวิ	พรหมทรัพย์	อภิรุมนาวิชนส่ง
48. นายจิตกร	เหมื่อนสุข	นายกฯ อบต.ท่าแพ
49. ศศ.ดร.ปาริชาติ	วิสุทธิสมาจาร	คณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม มอ.
50. ศศ.ดร.กำพล	มีสวัสดี	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
51. นางสาวชวารี	มอชู	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
52. นายวิโชติ	จรุงโรจน์	สำนักพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมภาคใต้
53. นายณัชพงศ์	จันจุฬา	มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
54. นางสาวสุภาพร	บัวชม	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
55. อาจารย์ปาริฉัตร	สิงห์ศักดิ์ตระกูล	มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นของชุมชนต่อร่างแผนแม่บทเพื่อ

การพัฒนาเฉพาะกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

ณ ห้องประชุมเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบ (อุซูด)

วันอังคารที่ 16 มกราคม 2550

1. นายไพโรจน์	รัตนภิรมย์	ผู้อำนวยการศูนย์ท่องเที่ยวฯ จ.สงขลา
2. นายวัฒน์ชัย	วงษ์นิตกร	ปลัดอาวุโส
3. นางสุภาพร	ศรีคง	เจ้าหน้าที่การปกครอง อ.สทิงพระ
4. นายชรรณู	บิลห๊ะ	เจ้าหน้าที่ทำการ อบต.คูเต่า
5. นายวาทิน	นวนท่อม	นายก อบต.เกาะใหญ่
6. นายภูวดล	ราชเคหะหวา	เจ้าหน้าที่เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบ
7. นายภรณ์	อนันตยา	เจ้าหน้าที่ว่าการ ผอ.กระเสสีนรุ้
8. นายณสิต	พรหมมา	อบต.เกาะยอ
9. นายรักตนนท์	นวลปาน	อบต. คลองลี
10. นายบรรณา	นิลวงศ์	อบจ.สงขลา
11. นางวาสนา	ศรีกรร	เทศบาลนครสงขลา
12. นางวาสนา	พงษ์กาญจน์	เจ้าหน้าที่ทำการปกครอง อ.สิงหนคร
13. นายขุนทอง	บุญประจิตร	อบต.ชะแล้
14. นางชูจิต	วกรกรณ์	อบต.พะวง
15. นายสมยศ	อุเทนพันธ์	เจ้าหน้าที่สมาคมกีฬา จ.สงขลา
16. นายจิรวัดณ์	จันทร์ทิพา	เจ้าหน้าที่อำเภอสทิงพระ
17. นายมานพ	แท่นประมุล	อบต.คลองลี
18. นายนำชัย	หนูกง	อบต.ม่วงงาม
19. นายอุดม	ทักษระ	อบต.รำแดง
20. นายประสิทธิ์	ร้มาตร	อบต.อุซูด
21. นายกฤษณ์	ประชาราษฎร์นิมิต	นายกสมาคมโรงแรม จ.สงขลา
22. นายกัณษริย์	พฤทธิสารีส์	สถานีวิทยุ มอ.
23. นายปุ่นพัฒน	จิตสกุลชัยคาร	โรงแรมเดอะวิณีหาดใหญ่
24. นายโชติ	ลีลาภรณ์	สมาคมธุรกิจท่องเที่ยว
25. นางสาวมาลา	พานิชกรณ์	กลุ่มพัฒนาอาชีพ
26. นางอัคณา	คิลกวรทิภูด	ลีลาวีสปอร์ต

27. นายไพรัตน์	พิทักษ์ธรรม	45/1ม.3ต.กระแสนินธุ์ อ.กระแสนินธุ์
28. นายวิโชติ	จารุโรจน์	20/1 อ.บ่อ่าง จ.สงขลา
29. นายสารโรจน์	สุวรรณจ่าง	ม.3 ต.ท่าหิน จ.สงขลา
30. นางพูนทรัพย์	ศรีชู	11/4 ม.7 ต.ท่าหิน อ.สทิงพระ จ.สงขลา
31. นางสาวจิระนันท์	จันทร์งาม	70 ม.3 ต.บางเหียง อ.ควนเนียง จ.สงขลา
32. นายธนศ	ทวีบุรุษ	46/26 ถ.ปทุมกันท์ ต.คอกหงส์ อ.หาดใหญ่
33. นางสาวโสภิตา	จีทอง	66 ม.8 ต.ชิงโค อ.สิงหนคร จ.สงขลา
34. นางสาวโสภา	มากสุทธิ	31/1 ม.5 ต.ท่าหิน อ.สทิงพระ จ.สงขลา
35. นายโรจน์ศักดิ์	วิรุณ	31 ม.5 ต.คลองดี อ.สทิงพระ จ.สงขลา
36. นายไพรัตน์	พิทักษ์ธรรม	45/1 ม.8 ต.คลองดี อ.สทิงพระ จ.สงขลา
37. นางประคอง	พฤษศรี	46/1 ม.8 ต.คลองดี อ.สทิงพระ จ.สงขลา
38. นายทะนง	จินาชูแทน	42/1 ม.2 ต.วัดสน อ.ระโนด จ.สงขลา
39. นายอมิตร	พันธ์ญา	145 ม.3 ต.วัดสน อ.ระโนด จ.สงขลา
40. นางสาวสุนิตย์	ชูแก้ว	23 ม.4 ต.คูขุด อ.สทิงพระ จ.สงขลา
41. ผศ.ดร.ปาริชาติ	วิสุทธิสมาจาร	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมรับฟังความคิดเห็นของชุมชนต่อร่างแผนแม่บทเพื่อ
การพัฒนาเฉพาะกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

ณ ห้องจะบังติกอ โรงแรม ซี เอส อ.เมือง จังหวัดปัตตานี

วันพุธที่ 24 มกราคม 2550

1. นายภาณุ	อุทัยรัตน์	ผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี
2. นางศิริวี	วาเลาะ	รศ.ผอ.ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ จ.ปัตตานี
3. นายสมควร	ทองแก้ว	สำนักงานเทศบาลเมืองปัตตานี
4. นายสมชาย	จรรยาเลิศ	ศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลน
5. นายเทิดศักดิ์	รัฐจวน	สำนักงานเกษตรและสหกรณ์ จ.ปัตตานี
6. นางครุณี	เจาะอาลี	สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติฯ
7. นางสาวบุษกร	รูปอื่น	สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติฯ
8. นางรัชชนก	หมื่นหมาย	สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด
9. นายอนุภาพ	ตู้เซ่ง	อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว
10. นางสาวพรทิพย์	พันธุ์โกวิท	สำนักงานศิลปากรที่ 13 สงขลา
11. นายสันติภาพ	สะแลแม	สำนักงาน ททท. สำนักงานภาคใต้เขต 3
12. นางศศิธร	สุวรรณมณี	สำนักงานวัฒนธรรม จ.ปัตตานี
13. นางสาวจินดารัตน์	สัตยพงษ์	ศทก. จ.ปัตตานี
14. นางพรนิตา	ทองชุม	ผอ. โรงเรียนมาดั่งสุไล
15. นายแวอุมาร์	แวคอเลาะ	ประธานชุมชนการท่องเที่ยว
16. นางสาวเพ็ญพิชชา	ชาติไทย	ศูนย์การท่องเที่ยวฯ จ.ปัตตานี
17. นายเกรียง	เล็กสุทธิ์	อบต.บ้านนาบ่อ
18. นางชุติมา	เครืออินทร์	55/1 ม.5 ต.ทรายขาว อ.โคกโพธิ์ จ.ปัตตานี
19. นายแวมุสตอปา	แวมุซอ	44/1 ถ.ยะรัง ค.จะบังติกอ จ.ปัตตานี
20. นายแวชยอ	แวคอเลาะ	31 ม.2 ต.ตันหยงลูโละ จ.ปัตตานี
21. นายอาดัม	บาหมบุงา	7 ม.4 ต.ทรายขาว จ.ปัตตานี
22. นายดิน	บาหมบุงา	138 ม.1 ต.ยะรัง อ.ยะรัง จ.ปัตตานี
23. นายชุลกีฟลี	เอิงปียา	85 ม.4 ต.ยะรัง อ.ยะรัง จ.ปัตตานี
24. นายลาเต๊ะ	มาหะมะ	333/2 ม.3 ต.บางปู อ.ยะรัง จ.ปัตตานี
25. นายการิยา	แวอูมา	21/4 ต.จะบังติกอ จ.ปัตตานี
26. นายอับดุลเลาะ	เป็ญญากาจ	27 ม.2 ต.บาราโหม อ.เมือง จ.ปัตตานี

27. นายอับดุลเลาะ	ตะเยาะ	3/1 ม.6 ต.ยะรัง อ.ยะรัง จ.ปัตตานี
28. นายพันธ์เกียรติ	ช่างเจริญ	98-102 ถ.ปรีดา อ.เมือง จ.ปัตตานี
29. ผศ.ดร.ปาริชาติ	วิสุทธิสมาจาร	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
30. นางสาวโสภิตา	ชื่ทอง	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
31. นางสาวจิระนันท์	จันทร์งาม	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
32. นายวิวัฒน์	สุทธิวิภากร	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
33. นายวิชาติ	จรงุ่นโรจน์	สำนักพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมภาคใต้

ภาคผนวก จ

**แบบฟอร์มการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว
และความเสี่ยงของผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยว**

คำชี้แจง : วงกลมล้อมรอบตัวเลขระดับคะแนนในช่อง (S) และ (I) หรือ (No) กรณีที่ไม่ทราบในตารางที่ท่านคิดว่าตรงกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันมากที่สุด
 ตาราง ภาวะประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว

ตัวชี้วัด	ความหมายของค่าคะแนน (S)	ความสำคัญ (I)	คะแนน (S)x(I)
สิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ทางธรรมชาติ	<p>การพบเห็นสัตว์ป่า/นก ไม่สามารถพบเห็นได้เลย พบเห็นได้ยาก เพราะสัตว์ป่า/นกมีน้อย พบเห็นได้แต่ต้องใช้เวลานานหรือความพยายาม เพราะสัตว์ป่า/นกมีน้อย พบเห็นได้ในระยะห่าง โดยอาศัยอุปกรณ์ช่วย เพราะสัตว์ป่า/นกไม่คุ้นเคยต่อคน พบเห็นได้ง่ายโดยทั่วไป สัตว์ป่า/นกคุ้นเคยต่อคน</p>	<p>(1) น้อย (2) ปานกลาง (3) มาก</p>	<p>ไม่ทราบ (No)</p>
	<p>ความเป็นแหล่งรวมสัตว์หายาก/ นกและใกล้สูญพันธุ์ ไม่มีสัตว์หายาก /นกและใกล้สูญพันธุ์ มีสัตว์หายาก/นกน้อยชนิด มีสัตว์หายาก/นกหลายชนิด มีสัตว์หายาก/นก และใกล้สูญพันธุ์หลายชนิด พบที่อื่น มีสัตว์หายาก/นก และใกล้สูญพันธุ์หลายชนิด ไม่พบที่อื่น</p>	<p>(1) น้อย (2) ปานกลาง (3) มาก</p>	<p>ไม่ทราบ (No)</p>

S = Significance
 I = Importance
 No = Not Applicable/Not Known

ตัวชี้วัด	ความหมายของค่าคะแนน (S)	ความสำคัญ (I)	คะแนน (SxI)	
	<p>ความเป็นแหล่งรวมพืชหายากและใกล้สูญพันธุ์</p> <p>ไม่มีพืชหายากและใกล้สูญพันธุ์</p> <p>มีพืชหายากน้อยชนิด</p> <p>มีพืชหายากหลายชนิด</p> <p>มีพืชหายากและใกล้สูญพันธุ์ หลายชนิด พบที่อื่น</p> <p>มีพืชหายากและใกล้สูญพันธุ์หลายชนิด ไม่พบที่อื่น</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>		ไม่ทราบ (N0)
	<p>ความอุดมสมบูรณ์ของสังคมพืช</p> <p>มีพืชน้อยชนิด มีรูปแบบการดำรงชีพแบบเดียว</p> <p>มีพืชน้อยชนิด มีรูปแบบการดำรงชีพชนิดเดียวที่เด่น</p> <p>มีพืชน้อยชนิดพันธุ์ มีรูปแบบการดำรงชีพ ไม่ซับซ้อน</p> <p>มีพืชหลากหลายชนิดพันธุ์แต่มีรูปแบบการดำรงชีพไม่ซับซ้อน</p> <p>มีพืชหลากหลายชนิดพันธุ์ สังคมพืชซับซ้อนมาก</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>		ไม่ทราบ (N0)
	<p>ความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์ป่า/นกตามธรรมชาติ</p> <p>มีสัตว์ชนิดเดียว เป็นชนิดเด่น</p> <p>มีสัตว์น้อยชนิด มีระดับอาหารชนิดเดียวที่เด่น</p> <p>มีสัตว์น้อยชนิด มีระดับอาหารและความสัมพันธ์ไม่หลากหลาย</p> <p>มีสัตว์หลายชนิด มีระดับอาหารและความสัมพันธ์ไม่หลากหลาย</p> <p>มีสัตว์หลากหลายชนิด มีระดับอาหารและความสัมพันธ์ซับซ้อนมาก</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>		ไม่ทราบ (N0)

ตัวชี้วัด	ความหมายของค่าคะแนน (S)	ความสำคัญ (I)	คะแนน (SxI)
1.2 ความเป็นประวัติศาสตร์ทางศิลปะและวัฒนธรรม	<p>ไม่มีสิ่งดึงดูดทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม มีความเป็นประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม แต่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวชมได้เล็กน้อย ความเป็นประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวชมได้ในระดับปานกลาง</p> <p>มีความเป็นประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวชมได้ดี</p> <p>มีความเป็นประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวชมได้มาก</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>	ไม่ทราบ (N0)
1.3 สภาพภูมิทัศน์	<p>ไม่มีสภาพภูมิทัศน์ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้</p> <p>มีสภาพภูมิทัศน์ที่สวยงามสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ น้อย</p> <p>มีสภาพภูมิทัศน์ที่สวยงามสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ ในระดับปานกลาง</p> <p>มีสภาพภูมิทัศน์ที่สวยงาม มีความกลมกลืน สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ดี</p> <p>มีสภาพภูมิทัศน์ที่สวยงาม เหมาะสม และกลมกลืนกับองค์ประกอบตามสภาพธรรมชาติและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มาก</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>	ไม่ทราบ (N0)
คุณค่าและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว 2.1 ทางธรรมชาติและทางระบบนิเวศ	<p>ไม่มีระบบนิเวศที่มีคุณค่าและความสำคัญ</p> <p>มีระบบนิเวศที่มีคุณค่าและความสำคัญน้อย</p> <p>มีระบบนิเวศที่มีคุณค่าและความสำคัญในระดับปานกลาง</p> <p>มีระบบนิเวศที่มีคุณค่าและความสำคัญต่อการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวได้ดี</p> <p>มีระบบนิเวศที่มีคุณค่าและความสำคัญต่อการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวได้ดีมาก</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>	ไม่ทราบ (N0)

ตัวชี้วัด	ความหมายของค่าคะแนน (S)	ความสำคัญ (I)	คะแนน (SxI)
2.2 ความเป็นเอกลักษณ์ของระบบนิเวศ	<p>ไม่มีเอกลักษณ์ของระบบนิเวศ</p> <p>มีเอกลักษณ์ของระบบนิเวศ น้อย</p> <p>มีเอกลักษณ์ของระบบนิเวศในระดับปานกลาง สามารถพบเห็นได้ทั่วไป</p> <p>มีเอกลักษณ์ของระบบนิเวศมาก สามารถพบเห็นได้บ้าง</p> <p>มีเอกลักษณ์ของระบบนิเวศมาก เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีระบบนิเวศพิเศษ ไม่สามารถพบเห็นได้ทั่วไป</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>	ไม่ทราบ (N0)
2.3 ความเป็นเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี	<p>ไม่มีคุณค่าและความสำคัญ</p> <p>มีคุณค่าและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ น้อย</p> <p>มีคุณค่าและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ในระดับปานกลาง สามารถพบเห็นที่อื่นได้</p> <p>มีคุณค่าและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ มาก สามารถพบเห็นที่อื่นได้บ้าง</p> <p>มีคุณค่าและความสำคัญทางประวัติศาสตร์ มาก ไม่สามารถพบเห็นได้ทั่วไป</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>	ไม่ทราบ (N0)
2.4 ด้านเอกลักษณ์/อัตลักษณ์ทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น	<p>ไม่มีความเป็นเอกลักษณ์/อัตลักษณ์ที่จะสะท้อนให้เห็นศิลปวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น สามารถพบเห็นได้ทั่วไป</p> <p>มีความเป็นเอกลักษณ์/อัตลักษณ์ น้อย</p> <p>มีความเป็นเอกลักษณ์/อัตลักษณ์ในระดับปานกลาง สามารถพบเห็นที่อื่นได้บ้าง</p> <p>มีความเป็นเอกลักษณ์/อัตลักษณ์ มากสามารถพบเห็นที่อื่นได้บ้าง</p> <p>มีความเป็นเอกลักษณ์/อัตลักษณ์ได้มาก ไม่สามารถพบเห็นได้ทั่วไป</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>	ไม่ทราบ (N0)

ตัวชี้วัด	ความหมายของค่าคะแนน (S)	ความสำคัญ (I)	คะแนน (SxI)	
<p>3. การบริหารจัดการ</p> <p>3.1 การบังคับใช้กฎหมาย</p>	<p>ตาม พ.ร.บ. สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 มาตรา 42 ซึ่งห้ามมิให้ผู้ใดกระทำ ดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1.ล่าสัตว์ป่าชนิดหรือประเภทนั้น 2.เก็บหรือทำอันตรายแก่รังของสัตว์ป่าซึ่งห้ามมิให้ล่าในเขตถือครองครองที่ดิน <p>ตัดโค่นแผ้วถางหรือทำลายต้นไม้หรือพืชมายากระทบทำอื่นใด</p> <p>ขุดหาแร่</p> <p>เลี้ยงสัตว์</p> <p>เปลี่ยนแปลงทางน้ำ</p> <p>ทำให้ผู้นำในลำน้ำ ลำห้วย บึง หนอง ท่วมจึงเหือดแห้งหรือเป็นอันตรายต่อสัตว์ป่า</p> <p>การพิจารณาค่าถ่วงน้ำหนัก</p> <p>มีการกระทำความผิด 7-8 ข้อ</p> <p>มีการกระทำความผิด 5-6 ข้อ</p> <p>มีการกระทำความผิด 3-4 ข้อ</p> <p>มีการกระทำความผิด 1-2 ข้อ</p> <p>พื้นที่มีการควบคุมดูแลอย่างเคร่งครัด ไม่มีการกระทำความผิดใดๆ เกิดขึ้น</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>		<p>ไม่ทราบ (N0)</p>

ตัวชี้วัด	ความหมายของค่าคะแนน (S)	ความสำคัญ (I)	คะแนน (SxI)	ไม่ทราบ (N0)
3.2 บุคลากรและงบประมาณ	ขาดบุคลากรและงบประมาณ มีบุคลากร แต่ขาดงบประมาณ มีบุคลากรแต่ไม่เพียงพอ และงบประมาณเพียงพอ บุคลากรและงบประมาณเพียงพอ บุคลากรและงบประมาณเพียงพอ และได้รับการสนับสนุนจาก 1-2 แหล่ง	(1) น้อย (2) ปานกลาง (3) มาก		ไม่ทราบ (N0)
3.3 การดำเนินงานถึงความสามารถในการรองรับแหล่งท่องเที่ยว ด้านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมและความสะอาด	ไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกไว้รองรับนักท่องเที่ยว มีสิ่งอำนวยความสะดวกแต่ไม่เพียงพอ และไม่กลมกลืนกับสภาพธรรมชาติ มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอ แต่ไม่เหมาะสมกับสภาพธรรมชาติ มีสิ่งอำนวยความสะดวกไม่เพียงพอ แต่กลมกลืนกับสภาพธรรมชาติ สิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอ และกลมกลืนกับสภาพธรรมชาติ	(1) น้อย (2) ปานกลาง (3) มาก		ไม่ทราบ (N0)
3.4 การดำเนินงานถึงความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว ด้านจำนวนนักท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว	ไม่มีการควบคุมจำนวน/กิจกรรมการท่องเที่ยว ไม่มีการควบคุม แต่สังเกตเห็นถึงความสำคัญ มีการวางแผน แต่อยู่ในขั้นเตรียมการ มีการกำหนดมาตรการ แต่อยู่ในระหว่างการศึกษาความเหมาะสม มีการกำหนดมาตรการ ควบคุมจำนวน/กิจกรรมการท่องเที่ยว อย่างชัดเจน	(1) น้อย (2) ปานกลาง (3) มาก		ไม่ทราบ (N0)

ตัวชี้วัด	ความหมายของค่าคะแนน (S)	ความสำคัญ (I)	คะแนน (S)(I)	
3.5 ความสามารถในการจัดการขยะมูลฝอย/ วัชพืชในน้ำ	<p>ปริมาณขยะมูลฝอย / วัชพืชคงเหลือในพื้นที่ 81-100 %</p> <p>ปริมาณขยะมูลฝอย / วัชพืชคงเหลือในพื้นที่ 61-80 %</p> <p>ปริมาณขยะมูลฝอย / วัชพืชคงเหลือในพื้นที่ 41-60 %</p> <p>ปริมาณขยะมูลฝอย / วัชพืชคงเหลือในพื้นที่ 21-40 %</p> <p>ปริมาณขยะมูลฝอย / วัชพืชคงเหลือในพื้นที่ น้อยกว่า 20 %</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>		ไม่ทราบ (N0)
3.6 ความสามารถในการกำจัดน้ำเสีย	<p>มีการจัดการน้ำเสียได้ น้อยกว่า 20%</p> <p>มีการจัดการน้ำเสียได้ 21-40%</p> <p>มีการจัดการน้ำเสียได้ 41-60%</p> <p>มีการจัดการน้ำเสียได้ 61-80%</p> <p>มีการจัดการน้ำเสียได้ 81-100%</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>		ไม่ทราบ (N0)
3.7 การกำหนดมาตรการในการเฝ้าระวังและลดผลกระทบ	<p>ไม่มีการดำเนินงาน</p> <p>มีการดำเนินงานในการเฝ้าระวังและลดผลกระทบ 1-2 กิจกรรม แต่ไม่ได้รับความร่วมมือจากชุมชนในพื้นที่</p> <p>มีการดำเนินงานในการเฝ้าระวังและลดผลกระทบ 1-2 กิจกรรม และได้รับความร่วมมือจากชุมชนในพื้นที่</p> <p>มีการดำเนินงานในการเฝ้าระวังและลดผลกระทบ มากกว่า 2 กิจกรรม และได้รับความร่วมมือจากชุมชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>		ไม่ทราบ (N0)

ตัวชี้วัด	ความหมายของค่าคะแนน (S)	ความสำคัญ (I)	คะแนน (S)x(I)	
3.8 การส่งเสริมให้เกิดการกระจายรายได้ให้กับชุมชน	<p>ไม่มีการส่งเสริม</p> <p>ไม่มีการส่งเสริม แต่สังเกตเห็นถึงความสำคัญ</p> <p>มีการส่งเสริม มีส่วนร่วม 1-2 กิจกรรม</p> <p>มีการส่งเสริม มีส่วนร่วม มากกว่า 2 กิจกรรม แต่ขาดความรู้ ในการดำเนินงาน</p> <p>มีการส่งเสริม ชุมชนมีส่วนร่วมในมีกิจกรรมการท่องเที่ยว มากกว่า 2 กิจกรรม และมีการอบรมให้ความรู้ในการดำเนินงาน</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>		ไม่ทราบ (N0)
4. การส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	<p>ไม่มีระบบสื่อความหมายและกิจการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ</p> <p>ไม่มีระบบสื่อความหมายและแต่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 1-2 กิจกรรม</p> <p>มีระบบสื่อความหมายแต่ไม่เพียงพอและมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 1-2 กิจกรรม</p> <p>มีระบบสื่อความหมายแต่ไม่เพียงพอและมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากกว่า 2 กิจกรรม</p> <p>มีระบบสื่อความหมายเพียงพอและมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่หลากหลาย</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>		ไม่ทราบ (N0)
4.2 ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อความหมายและกิจการการท่องเที่ยว	<p>นักท่องเที่ยวไม่พึงพอใจกับบริการสื่อความหมายและกิจการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ</p> <p>นักท่องเที่ยวพึงพอใจกับบริการสื่อความหมายและกิจการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับต่ำ</p> <p>นักท่องเที่ยวพึงพอใจกับบริการสื่อความหมายและกิจการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับปานกลาง</p> <p>นักท่องเที่ยวพึงพอใจกับบริการสื่อความหมายและกิจการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับดี</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>		ไม่ทราบ (N0)

ตัวชี้วัด	ความหมายของค่าคะแนน (S)	ความหมายของค่าคะแนน (d)	คะแนน (Sx d)	ความสำคัญ	คะแนน (Sx d)
	นักท่องเที่ยวยังพอใจกับบริการสื่อความหมายและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับดีมาก				
4.3 หน่วยงานและชุมชนในพื้นที่ที่มีความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	หน่วยงานและชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หน่วยงานและชุมชน มีความรู้ความเข้าใจน้อย หน่วยงานมีความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลาง และชุมชนมีความรู้ความเข้าใจน้อย หน่วยงานมีความรู้ความเข้าใจดี และชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลาง หน่วยงานและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจดี	(1) น้อย (2) ปานกลาง (3) มาก			ไม่ทราบ (N)
4.4 หน่วยงานและชุมชนมีการดำเนินงาน/ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	ไม่มีการส่งเสริมใดๆ มีการส่งเสริม แต่ไม่มีการดำเนินงาน มีการส่งเสริม และอยู่ในขั้นเตรียมการ มีการส่งเสริม และดำเนินงานในขั้นทดลองงาน (ระยะ 1-2 ปี) มีการส่งเสริมที่ดีและมีคามต่อเนื่องในการดำเนินงาน	(1) น้อย (2) ปานกลาง (3) มาก			ไม่ทราบ (N0)
4.5 ความสอดคล้องระหว่างการท่องเที่ยวในปัจจุบันและ/หรือที่จะพัฒนาในอนาคต	การท่องเที่ยวปัจจุบันส่งผลกระทบต่อคุณภาพของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวปัจจุบันส่งผลกระทบต่อปริมาณนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และไม่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวปัจจุบันส่งผลกระทบต่อความต้องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวปัจจุบันส่งผลกระทบต่อความต้องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อความต้องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวปัจจุบัน ไม่มีผลกระทบต่อความต้องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	(1) น้อย (2) ปานกลาง (3) มาก			ไม่ทราบ (N0)

ตัวชี้วัด	ความหมายของค่าคะแนน (S)	ความสำคัญ (I)	คะแนน (SxI)	
<p>5. การมีส่วนร่วมของชุมชนและองค์กรอื่นๆ</p> <p>5.1 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม</p>	<p>ไม่มีส่วนร่วม</p> <p>มีส่วนร่วมในระดับการรับฟัง</p> <p>มีส่วนร่วมในการเสนอแนะให้มีการดำเนินงาน แต่ไม่ร่วมปฏิบัติ</p> <p>มีส่วนร่วมในการเสนอแนะให้มีการดำเนินงาน และร่วมปฏิบัติบางครั้ง</p> <p>มีส่วนร่วมตลอดกระบวนการ (เสนอแนะ/ปฏิบัติ/ประเมินผล)</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>		ไม่ทราบ (N0)
<p>5.2 การสร้างกลไกความร่วมมือและเครือข่ายการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่น</p>	<p>ไม่มีการสร้างกลไกความร่วมมือ และเครือข่ายการท่องเที่ยว</p> <p>ไม่มีการสร้างกลไกความร่วมมือ และเครือข่ายการท่องเที่ยว แต่เล็งเห็นถึงความสำคัญ</p> <p>มีการสร้างกลไกความร่วมมือ และเครือข่ายการท่องเที่ยวแต่ไม่ต่อเนื่อง ไม่เกิดผลในทางปฏิบัติ</p> <p>มีการสร้างกลไกความร่วมมือ และเครือข่ายการท่องเที่ยวแต่ไม่ต่อเนื่อง เกิดผลในทางปฏิบัติเป็นบางครั้ง</p> <p>มีการสร้างกลไกความร่วมมือ และเครือข่ายการท่องเที่ยวที่มีความต่อเนื่อง และเกิดผลในทางปฏิบัติ</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>		ไม่ทราบ (N0)
<p>5.3 การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานและองค์กรต่างๆ</p>	<p>ไม่มีการสร้างความร่วมมือ</p> <p>ไม่มีการสร้างความร่วมมือแต่เล็งเห็นถึงความสำคัญ</p> <p>มีการสร้างความร่วมมือ แต่ไม่ต่อเนื่องไม่เกิดผลในทางปฏิบัติ</p> <p>มีการสร้างความร่วมมือ แต่ไม่ต่อเนื่องเกิดผลในทางปฏิบัติเป็นบางครั้ง</p> <p>มีการสร้างความร่วมมือกับ มีความต่อเนื่องและมีแนวโน้มเกิดผลในทางปฏิบัติ</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>		ไม่ทราบ (N0)

ตัวชี้วัด	ความหมายของค่าคะแนน (S)	ความสำคัญ (I)	คะแนน (S)x(I)
5.4 การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว	<p>ไม่มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว</p> <p>ไม่มีการประชาสัมพันธ์ แต่สังเกตเห็นถึงความสำคัญ</p> <p>มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวแต่น้อย</p> <p>มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว แต่ขาดความต่อเนื่อง</p> <p>มีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว อย่างต่อเนื่อง และนักท่องเที่ยวรู้จักอย่างแพร่หลาย</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>	ไม่ทราบ (N0)
6. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและความปลอดภัย	<p>มีความยากลำบากในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว</p> <p>การเข้าถึงมีความยากลำบาก ในบางฤดูกาล</p> <p>การเข้าถึงมีความยากลำบาก ในระดับปานกลาง</p> <p>มีความสะดวกในการเข้าถึง แต่บางระยะเส้นทางไม่ได้มาตรฐาน</p> <p>มีความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมาก</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>	ไม่ทราบ (N0)
6.2 ความปลอดภัย	<p>ไม่มีความปลอดภัย</p> <p>มีความปลอดภัยน้อย</p> <p>มีความปลอดภัยในระดับปานกลาง</p> <p>มีความปลอดภัยในระดับดี</p> <p>มีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน ดีมาก</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>	ไม่ทราบ (N0)

ข้อมูลหรือคำแนะนำเพิ่มเติม

.....

.....

ชี้แจง : วงกลมล้อมรอบตัวเลขระดับคะแนนในช่อง (S) และ (I) หรือ (N0) กรณีที่ไม่ทราบในตารางที่ท่านคิดว่าตรงกับสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันมากที่สุด
 ตาราง ภาวะประเมินความเสี่ยงของผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับแหล่งท่องเที่ยว

ตัวชี้วัด	ความหมายของค่าคะแนน (S)	ความสำคัญ (I)	คะแนน (S)(I)
ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสัตว์ป่า/นก	<p>ไม่มีผลกระทบ</p> <p>มีผลกระทบในระดับการรบกวนถิ่นที่อยู่ สัตว์ป่า/นกในพื้นที่</p> <p>มีผลกระทบในระดับการรบกวนถิ่นที่อยู่ แต่ไม่รบกวนการดำรงชีวิตของสัตว์ป่า/นก</p> <p>มีผลกระทบต่อถิ่นที่อยู่ และการดำรงชีวิตของสัตว์ป่า/นก</p> <p>มีผลกระทบในระดับที่อาจทำให้สัตว์ป่า/นกสูญพันธุ์</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>	<p>ไม่ทราบ (N0)</p>
ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อพืชพรรณ	<p>ไม่มีผลกระทบหากมีการท่องเที่ยว</p> <p>มีผลกระทบในระดับการรบกวนสังคมพืช</p> <p>มีผลกระทบในระดับการรบกวนสังคมพืชและชนิดพืชบางชนิด</p> <p>มีผลกระทบในระดับการรบกวนสังคมพืชและชนิดพืชหลายชนิด</p> <p>มีผลกระทบที่อาจทำให้พืชบางชนิดสูญพันธุ์</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>	<p>ไม่ทราบ (N0)</p>
ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อระบบนิเวศธรรมชาติ	<p>ไม่มีผลกระทบ</p> <p>มีผลกระทบในระดับการรบกวนระบบนิเวศ</p> <p>มีผลกระทบในระดับการรบกวนระบบนิเวศ อาจทำให้สูญเสียความเป็นเอกลักษณ์ตามธรรมชาติ</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>	<p>ไม่ทราบ (N0)</p>

ตัวชี้วัด	ความหมายของค่าคะแนน (S)	ความสำคัญ (I)	คะแนน (S)(I)	
การคืนเงิน	<p>ไม่มีผลกระทบ</p> <p>มีผลกระทบ น้อย</p> <p>มีผลกระทบ ปานกลาง</p> <p>มีผลกระทบ มาก</p> <p>มีผลกระทบ มากจนไม่สามารถทำกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ (ล่องเรือ) และจะต้องแก้ไขปัญหาย่างเร่งด่วน</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>		ไม่ทราบ (N0)
ผลกระทบจากปัญหาขยะมูลฝอย/วิชพีชน้ำ	<p>การพัฒนาการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบทำให้เกิดปัญหาขยะมูลฝอย/วิชพีชน้ำ</p> <p>มีผลกระทบ น้อย</p> <p>มีผลกระทบ ปานกลาง</p> <p>มีผลกระทบ มาก และส่งกลิ่นเหม็น</p> <p>มีผลกระทบ มาก ส่งกลิ่นเหม็น และเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค จะต้องแก้ไขปัญหาย่างเร่งด่วน</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>		ไม่ทราบ (N0)
	การพัฒนาการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบทำให้แหล่งน้ำ/ทะเลสาบ เน่าเสีย			

ตัวชี้วัด	ความหมายของค่าคะแนน (S)	ความสำคัญ (I)	คะแนน (S)(I)	
ผลกระทบจากปัญหาน้ำเสีย	<p>มีผลกระทบ น้อย</p> <p>มีผลกระทบ ปานกลาง</p> <p>มีผลกระทบ มาก</p> <p>มีผลกระทบมาก และทำให้แหล่งน้ำเสื่อมโทรม สัตว์น้ำตาย และจะต้องแก้ไขปัญหาน้ำอย่างเร่งด่วน</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>		ไม่ทราบ (N0)
ผลกระทบจากปัญหาเสียงรบกวน	<p>เสียงรบกวนจากกิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อสัตว์ป่า/นก</p> <p>มีผลกระทบ รบกวนถิ่นที่อยู่ แต่ น้อย</p> <p>มีผลกระทบ รบกวนถิ่นที่อยู่ ในระดับปานกลาง</p> <p>มีผลกระทบ รบกวนถิ่นที่อยู่ และการดำรงชีวิต มาก</p> <p>สัตว์ป่า/นกอาจสูญพันธุ์</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>		ไม่ทราบ (N0)
ผลกระทบต่อคุณภาพของภูมิทัศน์	<p>การท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อคุณภาพของภูมิทัศน์</p> <p>มีผลกระทบ อุดรบกวน</p> <p>มีผลกระทบ ความสวยงามตามธรรมชาติลดลง</p> <p>มีผลกระทบ ความสวยงามและเอกลักษณ์ตามธรรมชาติลดลง และมีแนวโน้มเสื่อมโทรม</p> <p>สภาพภูมิทัศน์ไม่สวยงาม เสื่อมโทรม</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>		ไม่ทราบ (N0)

ตัวชี้วัด	ความหมายของค่าคะแนน (S)	ความสำคัญ (I)	คะแนน (S)(I)
<p>จิตความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว ด้านถึงอำนวยความสะดวก</p>	<p>สิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับที่เหมาะสม สิ่งอำนวยความสะดวกบางชนิด/ประเภทไม่เหมาะสม สิ่งอำนวยความสะดวกบางชนิด/ประเภทไม่เหมาะสม แต่มีการควบคุม สิ่งอำนวยความสะดวกบางชนิด/ประเภทไม่เหมาะสม ไม่มีการควบคุม สิ่งอำนวยความสะดวกส่วนใหญ่ไม่เหมาะสม เกินขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว จำเป็นจะต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน</p>	<p>(1) น้อย (2) ปานกลาง (3) มาก</p>	<p>ไม่ทราบ (N0)</p>
<p>จิตความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว ด้านจำนวนนักท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยว</p>	<p>ปริมาณนักท่องเที่ยวและกิจกรรมอยู่ในระดับที่เหมาะสม ปริมาณนักท่องเที่ยวและกิจกรรมบางชนิด/ประเภทไม่เหมาะสม ปริมาณนักท่องเที่ยวและกิจกรรมบางชนิด/ประเภทไม่เหมาะสม แต่มีการควบคุม ปริมาณนักท่องเที่ยวและกิจกรรมบางชนิด/ประเภทไม่เหมาะสม ไม่มีการควบคุม ปริมาณนักท่องเที่ยวและกิจกรรมเกินขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว</p>	<p>(1) น้อย (2) ปานกลาง (3) มาก</p>	<p>ไม่ทราบ (N0)</p>
<p>ความเปราะบางของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ</p>	<p>มีพื้นที่ที่มีความเปราะบางและอ่อนไหวน้อยกว่า 20 % มีพื้นที่ที่มีความเปราะบางและอ่อนไหว 21-40 % มีพื้นที่ที่มีความเปราะบางและอ่อนไหว 41-60 % มีพื้นที่ที่มีความเปราะบางและอ่อนไหว 61-80 %</p>	<p>(1) น้อย (2) ปานกลาง (3) มาก</p>	<p>ไม่ทราบ (N0)</p>

ตัวชี้วัด	ความหมายของค่าคะแนน (S)	ความสำคัญ (I)	คะแนน (S)(I)
<p>ทิศทางพัฒนาธรรม</p> <p>การท่องเที่ยวไม่ส่งผลกระทบต่อแหล่งโบราณคดีและร่องรอยสำคัญทางประวัติศาสตร์ แต่น้อย</p> <p>ส่งผลกระทบต่อแต่มีการควบคุมดูแล</p> <p>ส่งผลกระทบต่อและไม่มีการควบคุมดูแล</p> <p>ส่งผลกระทบต่อและไม่มีการควบคุมดูแลก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมกับศิลปวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว</p>	<p>มีพื้นที่ที่มีความเหมาะสมและอ่อนไหว 81-100 %</p>	<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>	<p>ไม่ทราบ (NO)</p>
<p>ผลกระทบต่อชุมชนท้องถิ่น</p> <p>ผลกระทบต่อวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น</p> <p>การท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น</p> <p>มีผลกระทบต่อเล็กน้อยมาก</p> <p>มีผลกระทบต่อในระดับทุกคาม</p> <p>มีผลกระทบต่อในระดับเริ่มเปลี่ยนแปลง</p> <p>การสูญหายของวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น</p>		<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>	<p>ไม่ทราบ (NO)</p>
<p>ผลกระทบต่อวิถีชีวิตดั้งเดิม</p> <p>ไม่มีผลกระทบต่อ ชุมชนมีวิถีชีวิตดั้งเดิม ทั้งพิธีกรรมชาติเปลี่ยนแปลงยาก</p> <p>มีผลกระทบต่อเล็กน้อย อยู่ในระดับเริ่มยอมรับ</p> <p>มีผลกระทบต่อในระดับทุกคาม</p> <p>มีผลกระทบต่อในระดับเริ่มเปลี่ยนแปลง</p> <p>การสูญหายของวิถีชีวิตดั้งเดิม</p>		<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p> <p>(3) มาก</p>	<p>ไม่ทราบ (NO)</p>
<p>ผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต</p> <p>การท่องเที่ยวทำให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนในภาพรวมดีขึ้น</p> <p>การท่องเที่ยวทำให้คุณภาพชีวิตของคนบางกลุ่มดีขึ้น</p>		<p>(1) น้อย</p> <p>(2) ปานกลาง</p>	<p>ไม่ทราบ (NO)</p>

ตัวชี้วัด	ความหมายของค่าคะแนน (S)	ความสำคัญ (I)	คะแนน (S)(I)
	<p>การท่องเที่ยว ทำให้คุณภาพชีวิต ของคนบางกลุ่ม ดีขึ้น และเริ่มมีการหวังผลกำไรเกินควร</p> <p>การท่องเที่ยวมองข้ามคุณภาพชีวิตโดยรวมของคนในชุมชนท้องถิ่น มีการเอารัดเอาเปรียบ</p> <p>การท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น ก่อให้เกิดความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ ในชุมชน</p>	กลาง (3) มาก	

ข้อมูลหรือคำแนะนำเพิ่มเติม

.....

ส่วนที่ ๑-1

คู่มือการอบรมยุวมัคคุเทศก์แห่งเกาะหลีเป๊ะ (ครั้งที่ 1)

โครงการอบรมยุวมัคคุเทศก์แห่งเกาะหลีเป๊ะ (ครั้งที่ 1)

22 – 24 กุมภาพันธ์ 2550

ณ โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง อ. เมือง จ. สตูล

จัดโดย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

และ ศูนย์การท่องเที่ยวและนันทนาการจังหวัดสตูล

1. ชื่อโครงการ โครงการอบรมยุวมัคคุเทศก์แห่งเกาะหลีเป๊ะ (ครั้งที่ 1)

2. ผู้รับผิดชอบโครงการ คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

3. หลักการและเหตุผล

คณะกรรมการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้รับมอบหมายจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดสตูล ให้เป็นที่ปรึกษาโครงการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มพื้นที่ จังหวัดสตูล สงขลาและปัตตานี โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวและดำเนิน โครงการหลักในพื้นที่ 3 จังหวัดดังกล่าว โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพื่อเป็นรูปแบบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะศูนย์การท่องเที่ยว ฯ ร่วมกับชุมชน มีรูปแบบในการดำเนินงาน / โครงการด้านการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ต่อไป

จากกระบวนการจัดทำแผนแม่บทซึ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงได้ให้มีขั้นตอนการจัดทำเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนต่อร่างแผนแม่บทดังกล่าวฯ ซึ่งพบว่า ผลจากเวทีการรับฟังความคิดเห็นของชุมชนต่อร่างแผนแม่บทฯ ครั้งที่ 1 ของจังหวัดสตูล ที่ประชุมเห็นว่าควรพัฒนาศักยภาพของผู้นำเที่ยวให้มีความรู้เรื่องแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่และ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวในหมู่เกาะสตูล เพื่อเปิดโลกทะเลอันดามัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาผู้นำเที่ยวรุ่นใหม่ให้มีจิตสำนึกในการดูแลรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวของตนเอง อันได้แก่ โครงการอบรมยุวมัคคุเทศก์หรือมัคคุเทศก์น้อย

ส่วนพื้นที่ดำเนินการ ได้เลือก เกาะหลีเป๊ะ จังหวัดสตูล เนื่องจากสถิติจำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าพักและสถิติการใช้จ่ายสูงสุดที่นี้ กอปรกับเยาวชนของเกาะหลีเป๊ะเองส่วนใหญ่จบเมื่อเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นแล้วก็จะประกอบอาชีพที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่เป็น ดังนั้น การยกระดับการประกอบอาชีพเยาวชนกลุ่มนี้ ถือเป็นภารกิจสำคัญ ที่ประชุมจึงได้เลือกโครงการหลักคือการสร้างยุวมัคคุเทศก์พื้นที่ของทะเลอันดามัน ให้กับเยาวชนในพื้นที่

จากองค์ประกอบที่ได้กล่าวมา สิ่งที่สถานศึกษาจะช่วยเพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก้าวสู่เป้าหมายสำคัญคือการพัฒนาอย่างยั่งยืน และตัวจักรสำคัญในการปลูกฝังแนวคิดในการสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นคือเยาวชน โดยเฉพาะเยาวชนในพื้นที่ทะเลอันดามัน คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ร่วมกับศูนย์ท่องเที่ยวกีฬ และนันทนาการจังหวัดสตูล ภายใต้ความร่วมมือของโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง ททท. เขต 1 ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ โรงแรมและรีสอร์ท สงขลาฟอรั่ม และ ชุมชนชาวเลเกาะหลีเป๊ะ ร่วมกันให้มีโครงการค่ายยุวมัคคุเทศก์แห่งเกาะหลีเป๊ะ ซึ่งเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะทำให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ และกิจกรรมของค่าย ตลอดจนปลูกฝังให้เยาวชนมีจิตสำนึกที่จะรักธรรมชาติ ห่วงแหนสภาพแวดล้อมของถิ่นฐานบ้านเกิดและร่วมปกป้องฟื้นฟูทรัพยากร ในพื้นที่แถบทะเลอันดามัน และจะเป็นแกนนำในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่อไปในอนาคต

4. เป้าหมายของโครงการ

ให้เยาวชนเกิดจิตสำนึกและเป็นพลังส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางทะเล

5. วัตถุประสงค์

- 5.1 สร้าง/เตรียมความพร้อมของเยาวชนในการเป็นยุวมัคคุเทศก์เฉพาะที่แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยใช้พื้นที่เกาะหลีเป๊ะเป็นกรณีศึกษา
- 5.2 สร้างจิตสำนึกให้แก่เยาวชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางทะเล โดยกระบวนการเรียนรู้
- 5.3 เยาวชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและรักสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ท้องถิ่นของตนเอง
- 5.4 เยาวชนขยายผลการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวสู่ท้องถิ่นตนเอง

6. ระยะเวลาดำเนินการ

วันที่ 22-24 กุมภาพันธ์ 2550 รวม 3 วัน 2 คืน

7. จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 37 คน ประกอบด้วย

นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จากโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง

(อนึ่ง นักเรียนและ โรงเรียนที่เข้าร่วมจะได้รับประกาศนียบัตรในการทำกิจกรรมครั้งนี้)

8. หน่วยงานที่เข้าร่วมโครงการ

โครงการค่ายยุวมัคคุเทศก์แห่งเกาะหลีเป๊ะในครั้งนี้ จัดโดยที่ปรึกษาโครงการฯ คณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ จังหวัดสตูล และ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูล โดยความร่วมมือของโรงเรียนบ้านเกาะอาดัง การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้ เขต 1 ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว ผู้ประกอบการโรงแรมและชุมชนเวทีหลีเป๊ะ

9. หน่วยงานที่รับผิดชอบ

ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา แลนันทนาการจังหวัดสตูล ร่วมกับ คณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

10. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) เยาวชนเกิดจิตสำนึกในการรักทรัพยากรการท่องเที่ยวทางทะเล และสิ่งแวดล้อมมากขึ้น
- 2) สร้างแนวคิดยุวมัคคุเทศก์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นเครือข่ายอย่างยั่งยืนและนำไปสู่ในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ทะเลอันดามัน
- 3) เยาวชนสามารถขยายผลการอนุรักษ์ทะเลไปยังชุมชนได้

กำหนดการอบรมยุวมัคคุเทศก์แห่งเกาะหลีเป๊ะ

วันที่ 22-24 กุมภาพันธ์ 2550

ณ โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง อ.เมือง จ.สตูล

จัดโดย: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และ ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดสตูล

วันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2550

08.00 – 08.30	ลงทะเบียน
08.30 - 12.00	กระบวนการพัฒนาระบบคิด และทบทวนความทรงจำดี ๆ ที่หลีเป๊ะ • เรียนรู้ผ่านงานศิลปะ ดนตรี บทเพลง กระบวนการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ • การบันทึกเรื่อง (My diary)• การเล่าเรื่อง (Story telling)• การทำสารคดี• เสริมสร้างความรู้ ทักษะ และจิตสำนึก การเป็นเจ้าบ้านที่ดี โดยกลุ่มสงขลาฟอรั่ม
12.00 - 13.00	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 – 14.00	เล่าเรื่องประสบการณ์ของการเป็นมัคคุเทศก์ โดย: • คุณภัทรพงศ์ ตันพานิช (Jungle Kayaks)
14.00 – 15.00	พิธีเปิด
กล่าวรายงานโดย ผศ.ดร. ปารีชาติ วิสุทธิสมาจาร
กล่าวต้อนรับโดย ผอ.โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง
กล่าวเปิดโดย ผอ.สุธรรม เชนดี
15.00 - 17.00	จุดประกายความคิด “ความภูมิใจในหลีเป๊ะ...การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน...หัวใจของการเป็นมัคคุเทศก์” ร่วมเสวนาโดย • ผอ. สุเทพ เกื้อสังข์ สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักภาคใต้เขต 1• ผอ.สุธรรม เชนดี ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ จังหวัดสตูล

- คุณภัทรพงศ์ ตันพานิช (Jungle Kayaks)
- ผอ. โรงเรียนเกาะอาดัง เล่าขานตำนานหลิเป๊ะ
 ดำเนินรายการ โดย ผศ.ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร

วันที่ 23 กุมภาพันธ์ 2550

- 08.30 - 09.00 สอนเทคนิคการใช้สมุดบันทึกโดย:
 ผศ.ดร.กำพล มีสวัสดิ์
- 09.00 - 12.00 แบ่งกลุ่มเข้าร่วมกิจกรรมเสริมสร้างความรู้และทักษะเพื่อการนำเที่ยวในแต่ละ
 ฐาน
- ฐานที่ 1 วิถีชีวิตในระบบนิเวศ
 โดย ผศ.ดร. กำพล มีสวัสดิ์ คณะวิทยาศาสตร์
 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และ อ. นุจรินทร์
 คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
- ฐานที่ 2 ภูมิปัญญาชาวเล
 โดย ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง
 และ อ. วิโชติ จรุงโรจน์ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจภาคใต้
- ฐานที่ 3 รักสิ่งแวดล้อมหลิเป๊ะ
 โดย ผศ.ดร. ปาริชาติ วิสุทธิสมาจารและ
 นักศึกษาปริญญาโทและเอก คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม
 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- ฐานที่ 4 ภาษา (อังกฤษ)...พาเที่ยว
 โดย อ. วิวัฒน์ สุทธิวิภากร คณะวิศวกรรมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- 12.00 - 13.00 พักรับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00 - 16.00 ปฏิบัติการก่อสร้างสรรค์เพื่อมุกุเทศก์
 โดยแบ่งกลุ่มนำเสนอผลงานผ่านสื่อสร้างสรรค์
- หนังสือพิมพ์ฝาผนัง (Wall newspaper)
 - แผนที่หลิเป๊ะ (แผนที่เดินดิน)

- ตำนานเกาะหลีเป๊ะ
- สารคดีประเพณีลอยเรือ

16.00 - 17.00

ชมการแสดงผลงานผ่านสื่อสร้างสรรค์

วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2550

08.30 - 09.30

เสวนา “ก้าวต่อไปของบูมมัลฑุเทศก์แห่งเกาะหลีเป๊ะ”

ดำเนินรายการ โดย ทีมที่ปรึกษาฯ

ร่วมสรุปและอภิปรายโดย ผอ.ศูนย์ท่องเที่ยวฯ จ.สตูล

09.30 - 11.00

นำเสนอผลงานผ่านสื่อสร้างสรรค์

11.00 - 11.30

สรุปผลการอบรมบูมมัลฑุเทศก์แห่งเกาะหลีเป๊ะ และเปิดการอบรม

โดย ผอ.สุธรรม เชชดี ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการ จังหวัดสตูล

11.30- 12.00

มอบประกาศนียบัตรให้กับ โรงเรียน และเยาวชนที่เข้าร่วม โครงการอบรม

บูมมัลฑุเทศก์เพื่อการท่องเที่ยวแห่งเกาะหลีเป๊ะ และมอบของที่ระลึก

พิธีปิด บูมมัลฑุเทศก์เจ้าบ้านส่งแขกผู้มาเยือน

บอกน้อง.....

ค่ายนี้ให้เจ้าตัวน้อย.....

จงค่อย ๆ เรียนรู้ อย่างตั้งใจ

เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้ท้องถิ่น.....

มีเรื่องราวอีกมากมายที่อยากบอก.....

มีเรื่องราวอีกมากมายที่อยากให้เรียนรู้

น้องสอนพี่...พี่สอนน้อง

น้องให้พี่...และพี่ก็ให้น้อง....สัญญาะ....

สัญลักษณ์สำคัญของจังหวัดสตูล

คำขวัญประจำจังหวัด

“สตูลสงบ สะอาด ธรรมชาติบริสุทธิ์”

ตราประจำจังหวัด

“พระสมุทรเทวา”

ต้นไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัด

“ต้นหมากพลูตักแตน หรือ ต้นกระชิก”

ต้นไม้ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์

“ต้นกระท้อน”

ดอกไม้ประจำจังหวัด

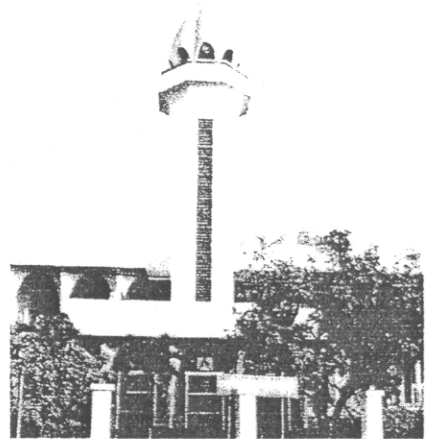
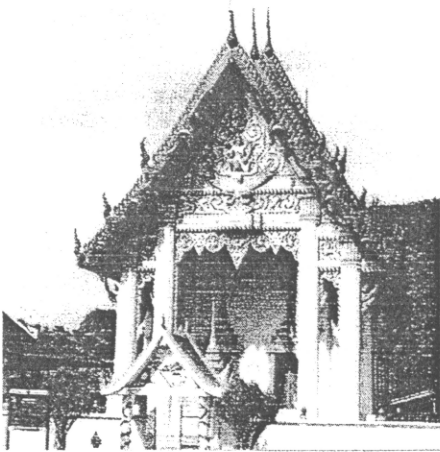
“ดอกกาหลง”

กล้วยไม้ที่มีชื่อของจังหวัด

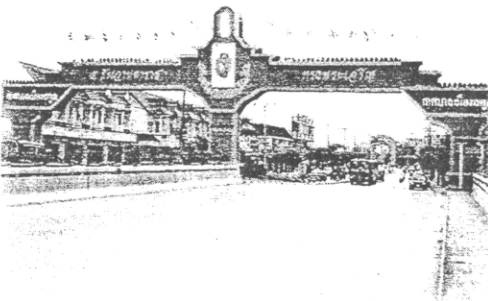
“กล้วยไม้รองเท้านารีชาวสตูล”

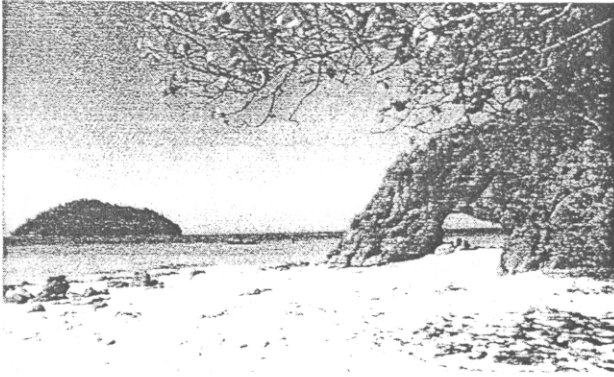
เพลงประจำจังหวัด

“ขวัญสตูล”

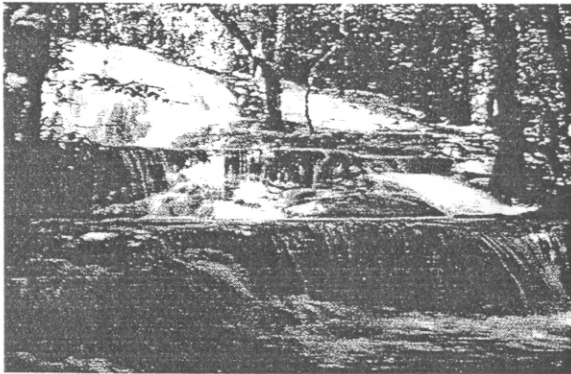

สตูลสงบ

สะอาด

ธรรมชาติบริสุทธิ์

พระสมุทรวทว

พระสมุทรวทวเป็นตราประจำจังหวัดสตูล ลักษณะเป็นรูปวงกลม มีพระสมุทรวทวรักรัษประทับบนแท่นศิลาอาสน์กลางทะเล มือขวาทรงดาบ มือซ้ายชูขึ้นเสมอทรวงอก เบื้องหลังมีดวงอาทิตย์โผล่เกินครึ่งดวงเหนือระดับน้ำทะเล พร้อมรังสี 10 แฉก แสดงถึงความรุ่งเรืองสว่างไสว เนื้อดวงอาทิตย์ด้านหลังของทวทว มีรูปคอกบัวตูม แสดงถึงปัญญา มีคำว่าจังหวัดสตูลอยู่คั่นล่างของวงกลม ล้อมรอบด้วยสี่แฉก

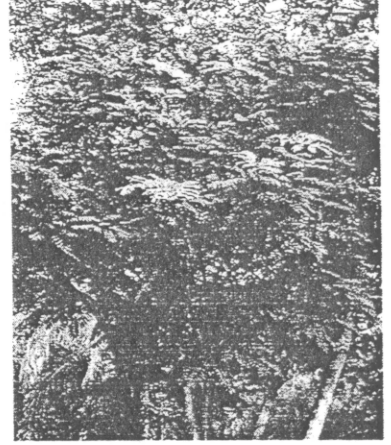
ประวัติที่มาของตราพระสมุทรวทวนั้นเนื่องจากสมัยที่พระยาสมันตรัฐบุรินทร์(ตนกูมูฮัมมัดอาเก็บ) เจ้าเมืองสตูลคนแรก ได้สร้างเมืองให้เจริญรุ่งเรือง กลายเป็นท่าเรือใหญ่ ฝั่งทะเลช่องมะละกา จนเมืองสตูลได้รับสมญาว่า “นคริสโตยมาบังสการา” หรือ “สตูลเมืองพระสมุทรวทว”

พระสมุทรวทว

ต้นหมากพลูต้กแต่น หรือต้นกระซิก

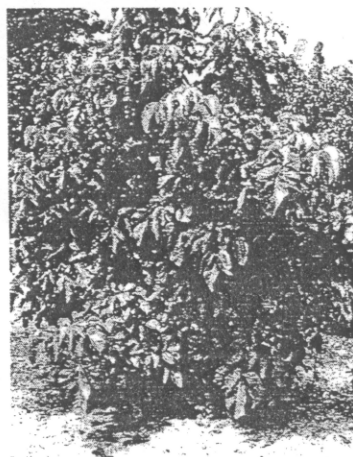
ต้นหมากพลูต้กแต่น หรือต้นกระซิก หรือ “ครี, สรี” มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Dalbergia parviflora* Roxb. อยู่ในวงศ์ Parviflora Roxb. อยู่ในวงศ์ Papilionaceae หรือชื่อเรียกสามัญ Black wood เป็นไม้ยืนต้น เปลือกมีสีเทา เรือนยอดมีลักษณะไม้แน่นนอน ใบมีลักษณะเป็นใบประกอบ แบบขนนก ใบย่อยเรียบสลับกันบนก้านใบ ดอกมีขนาดเล็ก กลิ่นหอม ออกเป็นช่อตามปลายกิ่ง ผลเป็นฝักแบน ขอบฝักบางคล้ายมีด มีเมล็ดรูปไต เรียงเม็ดตามขอบของฝัก ขยายพันธุ์โดยเมล็ด เจริญเติบโตได้ดีในที่กลางแจ้ง ขึ้นได้ในที่ดินทุกชนิด เนื้อไม้ใช้ทำเครื่องเรือน ลักษณะคล้ายไม้ชิงชัน แก่นและรากมีกลิ่นหอม ใช้เป็นยาสมุนไพรได้

หมากพลูต้กแต่น

ต้นกระท้อน หรือสะท้อน

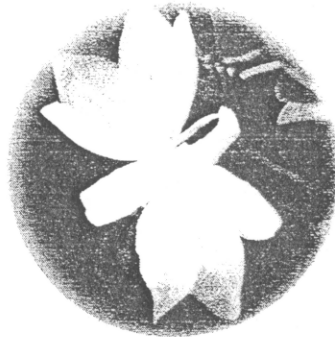
กระท้อน หรือ สะท้อน เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ อยู่ในวงศ์ Maliceae มีใบแผ่กว้างเป็นเรือนยอด เปลือกมีสีเทา มักอ่อนเป็นสะเก็ด เนื้อไม้มีสีแดงอ่อนปนเทา เส้นไม้ตรง เนื้อไม้มีกลิ่นหอม แฉงพอสสมควร ใบเป็นช่อมี 3 ใบ แก่จัดมีสีเหลือง แฉง ผลกระท้อนมีลักษณะกลมมน ขนาดส้มเกลี้ยงหรือโตกว่า ก้นแบน มีสีเหลืองแกมน้ำตาล เนื้อในมีเม็ด เนื้อรับประทานได้ กระท้อนเป็นไม้ที่ปลูกง่าย เจริญเติบโตได้ดีในที่ทั่วไป เนื้อในมีเม็ด เนื้อรับประทานได้ กระท้อนเป็นไม้ที่ปลูกง่าย เจริญเติบโตได้ดีในที่ทั่วไป กระท้อนมีความสัมพันธ์เชิงประวัติศาสตร์กับเมืองสตูล สมัยที่พระยาอภัยนุราช (คนกูบิสนุ) ถูกส่งมาปกครองท้องที่มูเก็มสโตย เมื่อปี พ.ศ.2356-2358 เป็นระยะเวลาสองปีนั้นท้องที่ดังกล่าวมีต้นกระท้อนขึ้นอยู่ชุกชุม เป็นที่รู้จักกันทั่วไป “สโตย” ภาษามลายู แปลว่า “กระท้อน” คำว่าสตูลจึงเพี้ยนมาจากคำว่าสโตย

กระท้อน

ดอกกาหลง

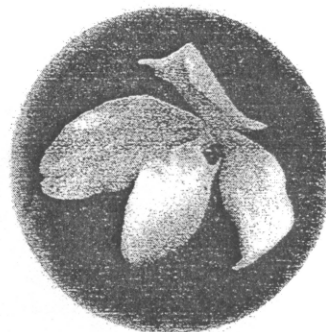
กาหลงเป็นไม้พุ่ม สูงได้ถึง 3 ม. กิ่งค่อนข้างอ่อนเปราะ ใบเป็นใบเดี่ยว รูปมน ปลายใบแยกเป็น 2 แฉก ปลายใบแหลม ตามใบมีขนนุ่ม ปกคลุม ขนาดใบกว้างถึง 13 ซม. ก้านใบยาว 3-5 ซม. มีขนประปราย ออกดอกเป็นช่อ ตามด้านข้างหรือปลายกิ่ง ดอกมีสีขาว กลิ่นหอมอ่อนๆ แต่ละช่อจะมี 3-10 ดอก กลีบดอกมี 5 กลีบ ซ้อนหรือเบียดกัน เกสรตัวผู้มีสีขาว อับเรณูมีสีเหลืองสด ออกผลเป็นฝัก กาหลงเป็นพันธุ์ไม้ปลูกง่าย ออกดอกตลอดปี

ดอกกาหลง

รองเท้านารีชาวดูล

รองเท้านารีชาวดูล มีชื่อเรียกอย่างอื่นคือ รองเท้านาง รองเท้าแต่นารี หรือบุหงกาไสด มีใบลาย เขียวคล้ำ ปลายมน ใต้ท้องใบมีสีม่วงแก่ ก้านดอกแข็งยาวเรียว กลีบดอกมีสีขาว ปลายกลีบบานงุ้มมาข้างหน้า ตามกลีบใบมีประจุดสีม่วง กระเปาะรูปกลมเหมือนไข่สีเดียวกับกลีบคือขาว เป็นกล้วยไม้ที่บานได้นาน ถิ่นกำเนิดของรองเท้านารีชาวดูลคือตามเกาะต่างๆ ในจังหวัดสตูล และพบได้ตามป่าเขาบางแห่ง เป็นกล้วยไม้ที่มีความสวยงาม เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดสตูล

รองเท้านารี

เพลงขวัญสกล

ทำนอง/คำร้อง

ผู้ขับร้อง วินัย พันธุรักษ์

พล มัชฌิมพฤทธิจักรหะรองเงิง

ไอ้ นครีส โดยมำบังสคารา สดุดถารา คือเทพเทวามหาสมุทรไทย เหล่าอิสลามรวมชาวพุทธสุดซึ้ง
ใจ จะประกอบการใด รักรวมใจกันสามัคคี

เกาะตะรุเตา อาตังยังงามล้ำเพลินชม ดูกดั่งเมืองพรหมแลสุดงามสมคำชมมากมีหมู่เกาะหลิเป๊ะ
ชายหาดสวยดี ยังเสน่ห์เมืองนี้ ล้วนคนมีน้ำใจแสนงาม

ไก่อ่ำ จำป่าดะ เมืองพระและอิสลาม หัวถิ่นเขตคามนั้นมีสุเหร่า วัควาอาราม พวกเราทำตามผู้นำ
หลักเมืองสกลสมนาม เจริญทุกยาก พัฒนาเกษตรสมบูรณ์

จากทะเลบัน บันดาลดวงใจรักมันคง คู่ขวัญองง์จงฝากมาลัยดอกไม้คุณ จะวอนบนบาน โต๊ะหยง
กงด้วยผลบุญ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยหนุน รักสกลจงอย่างร้างเลือน

ประวัติของเพลง

ระหว่างปี พ.ศ. 2528-2531 นายไพฑูรย์ สุนทรวิภาต ผู้ว่าราชการจังหวัดสกล เห็นว่าจังหวัดสกล
ยังไม่มีเพลงประจำจังหวัด จึงส่งเสริมให้มีการแต่งเพลงขึ้นหลายเพลง นายพล มัชฌิมพฤทธิ รับราชการที่
ด่านสุลกากรเกาะยาว กรมสุลการักษ์ เป็นผู้ประพันธ์เนื้อร้อง/ให้ทำนอง ได้แก่เพลง ขวัญสกล สกลที่รัก
มนต์รักปากบารา ทะเลบัน สาวพิมาน และสวรรค์เกาะยาว เป็นต้น สมัยนั้นผู้ว่าราชการจังหวัดสกล ส่งเสริม
ให้ราษฎรเลี้ยงไก่ดำกันทั่วไป เนื้อร้อง เพลงขวัญสกลจึงปรากฏคำว่า “ไก่อ่ำ” อยู่ด้วยเพราะเหตุนี้

ชาวเลหรือชาวน้ำ

ชาวเลหรือชาวน้ำเป็นชนกลุ่มน้อย อาศัยอยู่ตามเกาะต่าง ๆ บริเวณชายฝั่งทะเลอันดามัน ได้แก่ หมู่เกาะทางตอนใต้ของประเทศพม่า ตลอดจนหมู่เกาะต่าง ๆ ในจังหวัดระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง และสตูล เฉพาะที่จังหวัดสตูล ชาวเลตั้งถิ่นฐานมากที่สุดที่เกาะหลีเป๊ะ รองลงไปคือที่เกาะบูโหลน มีจำนวนไม่น้อยกว่า 1,300 คน เมื่อมีการแบ่งแยกดินแดนในปี พ.ศ.2452 อังกฤษพยายามผนวกหมู่เกาะอาดังให้ไปขึ้นต่อมลายูด้วย แต่ด้วยความสามารถของพระยาภูมินารักษ์ดี เจ้าเมืองสตูลสมัยนั้น ยกเป็นข้ออ้างว่าหมู่เกาะอาดังมีคนไทยอาศัยอยู่ก่อน ได้แก่ชาวเลที่อพยพมาจากเกาะลังกา จังหวัดกระบี่ ชาวเลจึงมีส่วนช่วยให้หมู่เกาะสวยงามแห่งนี้ตกเป็นของแผ่นดินไทยดั้งเดิม

ชาติพันธุ์

ปกติชนกลุ่มนี้ต้องการให้คนทั่วไปเรียกว่า “ชาวเล” มากกว่า “ชาวน้ำ” การเรียกว่าชาวน้ำ แสดงถึงการดูถูกเหยียดหยาม บ่งบอกว่าเป็นคนต่ำหลัง ไม่ค่อยเจริญ แม้ต่อมามีผู้บัญญัติชื่อใหม่ว่า “ไทยใหม่” แต่ไม่เป็นที่ยอมรับกัน

ราชบัณฑิตยสถานอธิบายว่า ชาวเลเป็นชนเผ่าพื้นเมืองเดิมของมลายูที่หลงเหลืออยู่ โดยยังไม่กลายเป็นพวกมลายู ได้อพยพเข้ามาอยู่ในแหลมมลายูตั้งถิ่นฐาน ชาวมาลายูจึงเรียกพวกชาวเลหรือพวกพื้นเมืองเดิมว่า “โอ รัง ละอูด” โอรัง แปลว่า คน ละอูด แปลว่า ทะเล คือ คนรักทะเลหรือชาวทะเล คำว่า ทะเล ภาษาใต้เรียกสั้นๆ ว่า “เล”

ผู้รู้บางคนอธิบายว่า ชาวเลสืบเชื้อสายมาจากมองโกล หรือเป็นพวก “มองโกลอยด์” เช่นเดียวกับอินเดียนแดง จีน พม่า ไทย มาลายู และอิน โคนีเซีย ถิ่นฐานเดิมอยู่แถบลุ่มน้ำแยงซีเกียง ในประเทศจีน ภายหลังอพยพหนีภัยภัยทั้งถิ่นลงมาทางใต้ โดยอาศัยลำน้ำโขงเรื่อยมาตลอดแหลมอิน โคนีเซีย ออกสู่ทะเลแล้วกระจัดกระจายไปอาศัยตามเกาะต่าง ๆ ในอิน โคนีเซียและแหลมมลายู

บางกระแสอธิบายว่า ชาวเลเป็นพวกอิน โคนีเซียเผ่าหนึ่ง อพยพสู่เกาะบอร์เนียว ใช้ชีวิตแบบชาวเกาะเป็นบรรพบุรุษของพวกคัค ชอบใช้ชีวิตร่อนเร่ทำมาหากินในท้องทะเล เรียกว่า คัคทะเล อพยพไปตามเกาะต่าง ๆ ตลอดแหลมมลายู ช่องแคบมะละกา กระจัดกระจายไปทั่วทะเลอันดามัน

จึงเป็นไปได้ว่าชาวเลที่อาศัยในจังหวัดต่างๆ ชายฝั่งทะเลอันดามัน อพยพมาจากเกาะบอร์เนียว ราชบัณฑิตยสถานอธิบายว่า พวกคัค เกาะบอร์เนียวชาโก หรือ ชีนอย และพวกจากุน ในมาเลเซีย และพวก บาดักในเกาะสุมาตรา อิน โคนีเซีย ตลอดจนพวกชาวเล หรือ โอรัง ละอู อยู่ในระดับออกสโตรเนเซียนทั้งหมด เลยมีชื่อเรียกรวม ๆ ว่าเป็นพวกออกสโตรเนเซียน ใช้ภาษาตระกูลออกสโตรเนเซียน จัดเป็นพวกมองโกลอยด์ หรือผีเหลืองทั้งสิ้น

ชาวเลที่อาศัยตามเกาะต่าง ๆ ฝั่งตะวันตกของประเทศไทย มีอยู่ 3 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ พวกมะละกา ลิงคา และพวกมาซิงห์ หรือ สิงห์ พวกแรกคือมะละกาเป็นชาวเลที่อาศัยอยู่ตามเกาะต่างๆ ในช่องแคบ

มะละกา ลิงคา หมายถึงชาวเลที่อาศัยอยู่ที่เกาะลิงคา ฝั่งตะวันตกของเกาะสุมาตรา ส่วนพวกมาซิงห์หรือ ลิงห์อาศัยตามเกาะแถบเมืองมะริดตะวาย พวกมาซิงห์หรือลิ่งหมี่ชื่อเรียกอีกอย่างว่าพวก “มอเกิน หรือ มอแกน” ชาวเลที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสตูล อาจเป็นพวกมะละกา ลิงคา และผสมกับพวกมาซิงห์บ้าง เพราะมีการอพยพไปมาหาสู่กันแต่โบราณ

การตั้งถิ่นฐานในจังหวัดสตูล

เดิมเกาะหลีเป๊ะเป็นที่รกร้างว่างเปล่า ไม่มีผู้คนอาศัยอยู่ มีชาวอินโดนีเซียชื่อ “โต๊ะจิริ” หรือ “โต๊ะฮีหลี” เดินทางไปมาค้าขายระหว่างปีนังกับไทย ได้แต่งงานกับหญิงชาวเล เกาะลันตา จังหวัดกระบี่ มีลูกสามคน เป็นผู้หญิง 2 คน ผู้ชาย 1 คน โต๊ะจิริ หรือฮีหลี ต้องการหาที่อยู่ใหม่ เห็นว่าเกาะหลีเป๊ะมีความเหมาะสมในการตั้งถิ่นฐาน เพราะเป็นที่ราบ มีแหล่งน้ำจืดอุดมสมบูรณ์ จึงขออนุญาตต่อพระยาภูมินารักษ์กิติ เจ้าเมืองสตูลสมัยนั้น ชักชวนชาวเลจากที่ต่างๆ เข้ามาตั้งบ้านเรือน คาดว่าชาวเลได้อพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐาน ที่เกาะหลีเป๊ะ ระหว่างปี พ.ศ.2440 – 2450 ตรงกับสมัยรัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ นับเป็นเวลาประมาณ 100 กว่าแล้ว

โต๊ะจิริหรือ โต๊ะฮีหลี จึงถือเป็นต้นตระกูลของชาวเล ได้รับการยกย่องจากลูกหลานสืบต่อมา ตราบเท่าทุกวันนี้ ชาวเลได้สร้างหลาทวด หรือศาลไว้ที่หน้าเกาะด้านทิศเหนือของเกาะหลีเป๊ะ ชาวเลนับถือ โต๊ะจิริ หรือฮีหลีเสมือนเทพเจ้า พวกเขามีเรื่องทุกข์ร้อนอันใด ก็จะไปบนบานที่ศาล เมื่อเหตุการณ์เลวร้ายผ่านพ้นไป ก็จะแก้บนที่ศาลเช่นกัน

เมื่อมีการประกาศให้พระราชบัญญัตินามสกุลในสมัยรัชกาลที่ 6 ชาวเลก็มีนามสกุลเช่นคนไทยทั่วไป พระยาสมันตรัฐบุรินทร์ ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูลสมัยนั้น ได้ตั้งนามสกุลให้แก่ชาวเลเกาะอาดังว่า “หาญทะเล” ดังนั้น ชาวเลเกาะหลีเป๊ะส่วนใหญ่จึงใช้นามสกุลเดียวกันนักเรียน โรงเรียนบ้านเกาะอาดังเกือบทุกคน ใช้นามสกุลเหมือนกันคือ หาญทะเล แต่ก็ยังมีนามสกุลอื่นมาปะปน เช่น ทะเลเล็ก เป็นต้น ได้แก่ชาวเลที่อพยพมาจากเกาะลันตา จังหวัดกระบี่

วิถีชีวิตชาวเล

ในอดีต พวกชาวเลชอบใช้ชีวิตเร่ร่อนไปในทะเล คืออยู่ไม่เป็นที่ ลักษณะคล้ายพวกยิปซี เป็นนิสัยเดิมหรือธาตุแท้ของพวกเขา จึงชอบสร้างที่อยู่แบบเพิงพักชั่วคราวตามชายหาด ที่ใดมีความสมบูรณ์ก็อยู่นานหน่อย สร้างบ้านที่อยู่ใกล้ๆ กันเป็นห่ออบบ้าน หลายหลังคาเรือนส่วนพวกที่ชอบร่อนเร่อยู่ในเรือเป็นเวลาหลาย ๆ วันคือพวกมาซิงห์ แต่ทุกวันนี้ชาวเลจะอยู่กันเป็นถิ่นฐานถาวร

ชาวเลชำนาญในการเดินเรือ เรือชาวเลมีรูปร่างคล้ายเรือแคนู ทำจากไม้ที่มีน้ำหนักเบา หลังจากทำด้วยใบเคยหรือที่เรียกว่า “แขง” พวกชาวเลมีนิสัยขี้บ่น ไม่กลัวตาย แม้เรือลำเล็กๆ เขาก็กล้าพาออกทะเล นั่งกันไปเพียงสองคนก็ขยี้ใจ ถ้าเรือถูกคลื่นซัดจนจะอัปปาง คนที่นั่งบนเรือจะ

กระโดดลงน้ำ คอยเกาะแคมเรือไว้เพื่อให้น้ำหนักเบาลง พอคลื่นลมสงบก็กระโดดขึ้นบนเรือ แม้เรือพลิกคว่ำแล้วก็จะประทับประคองให้เรือตั้งลำขึ้นมาใหม่ รับผิดชอบนำออกจากเรือ จนเรือมีสภาพใช้งานได้เหมือนเดิม ไม่เคยปรากฏว่าชาวเลจมน้ำตายเพราะเรือล่ม ชีวิตเขาเกิดมาก็เห็นทะเล ว่ายน้ำคล่อง ดำน้ำเก่ง รู้จักหลบหลีกอันตรายจากสัตว์น้ำทุกชนิด

อาชีพหลักของชาวเลคือ จับสัตว์น้ำ ได้แก่ ปลา กุ้ง หอย เก็บปะการัง กัลปังงามมาแลกเปลี่ยนกับสินค้าที่ตนต้องการ หรือนำไปขายให้พ่อค้าคนกลาง เครื่องมือจับสัตว์น้ำนอกจากเรือแล้ว ก็อาศัยหน้ากากกับฉมวกไว้แทงปลา หน้ากากทำด้วยไม้เนื้ออ่อน นำมาเจาะรูสองรู คัดแปลงให้พอดีกับเบ้าตา นำกระจกมาติดไว้ตรงรูทั้งสองคล้ายแว่น มีขาหนีบขีมือรอบกระจก เพื่อมิให้น้ำซึมเข้าได้ เมื่อดำลงไปใต้น้ำก็ใช้ฉมวกแทงปลา ชาวเลมีความสามารถพิเศษคือ ดำน้ำได้เป็นเวลานาน และรู้ว่าบริเวณใดมีปลาชุกชุมเสมือนมีเรดาร์อยู่ในตัว เขาเกิดมาเพื่อจับปลา จับสัตว์น้ำในทะเลโดยเฉพาะ

การตั้งบ้านเรือน

ชาวเลชอบตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้กัน เป็นห่อมบ้าน สร้างบ้านชั้นเดียวตัวเรือนเดียวได้ถุนสูงจากพื้นดินประมาณ 1 ม. ไม่มีระเบียง มีเฉพาะนอกชานหน้าเรือนตรงทางขึ้นบันได รูปทรงของบ้านเรือนจะเป็นแบบเดียวกัน แตกต่างกันที่ขนาดเท่านั้น มุมหนึ่งของบ้านจัดไว้เป็นครัวสำหรับหุงหาอาหาร และบริเวณที่ทุกคนกินอาหารร่วมกัน นอกจากนั้นมีห้องเล็ก ห้องน้อย หรือเป็นห้องโล่ง นอนแยกกันตามมุมห้อง บ้านหลังหนึ่งมีประตู 2 บาน บันไดต้องเป็นเลขคู่ใช้วัสดุที่หาได้จากท้องถิ่น เช่น ไม้ไผ่ ไม้ และจากใช้มุงหลังคาเย็บจากใบมะพร้าวเย็บเป็นจาก ชาวเลไม่ค่อยพิถีพิถันเรื่องวัสดุที่ใช้มากนัก ทุกวันนี้ชาวเลนิยมใช้แผ่นสังกะสี มุงหลังคาแทนจาก เพราะสะดวกกว่า หาซื้อได้ง่าย

ชาวเลมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว ประกอบด้วย พ่อ แม่ ลูก อยู่รวมกัน บางทีอาจมี ปู่ ย่า ตา ยาย อาศัยอยู่ด้วย แต่พอลูกแต่งงานมักแยกไปตั้งบ้านเรือนใหม่อยู่ในบริเวณใกล้กัน เนื่องจากบ้านของชาวเลมีขนาดเล็ก ไม่สามารถอยู่รวมกันได้หลายคน ผู้ชายชาวเลมีหน้าที่จับปลา ทำมาหากินหารายได้มาสู่ครอบครัว จับสัตว์น้ำมาได้ก็นำไปขาย แลกเปลี่ยนเป็นเงิน ผู้หญิงมีหน้าที่เฝ้าบ้านเลี้ยงลูก หุงหาอาหาร อาจจะช่วยผู้ชายทำธุระบางอย่าง เช่น ปอกหอย แกะปู ยามว่างขึ้นมาผู้หญิงมักนอนอยู่กับบ้าน เด็กชายจะใกล้ชิดพ่อ เรียนรู้วิธีการดำน้ำ ว่ายน้ำ พายเรือ จับปลา หาสัตว์น้ำ การหุงหาอาหารจากแม่

ภาษาชาวเล

ทางราชการจัดตั้งโรงเรียนประถมศึกษาขึ้นที่เกาะหลีเป๊ะ เปิดสอนถึง ม. 3 และที่เกาะบูโหลนก็มีโรงเรียนอีกหลังหนึ่ง ลูกหลานชาวเลได้มีที่เรียนหนังสือ ชาวเลจึงใช้ภาษาไทยกันเป็นส่วนใหญ่ แต่ชาวเลเองก็มีภาษาพูดของเขาโดยเฉพาะ สำเนียงคล้ายกับภาษามลายูมาใช้มาก คำศัพท์มีอยู่ค่อนข้างจำกัด เนื่องจากภาษาไม่ได้วิวัฒนาการมีเฉพาะภาษาพูดเท่านั้น ไม่มีภาษาเขียนเลย ไม่มีการประดิษฐ์

ตัวอักษรขึ้นมาแทนเสียง ตัวอย่างคำว่า มะ แปลว่า แม่ /กู แปลว่า ผม หรือ ฉัน/ มิ แปลว่า น้อง/ จา แปลว่า พี่ /มากัน แปลว่า กิจ/ อีดับ แปลว่า สีดำ /ภาษาชาวเลมีการเรียงคำเหมือนภาษาไทย เช่น แมวคำพูดว่า เมียวอีดับ สำหรับประโยคว่า ฉันกินข้าว พูดเป็นภาษาชาวเลว่า กูมากันนะชิ สำเนียงคล้ายภาษามลายูมาก

ประเพณีความเชื่อ

ชาวเลเป็นคน ไม่มีศาสนา เขานับถือผี วิญญาณ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตลอดจนไสยศาสตร์ มักสร้างศาลขึ้นมาแทนพระภูมิเจ้าที่ ชาวเลเชื่อว่าทุกอย่างล้วนมีวิญญาณศักดิ์สิทธิ์สิงอยู่ ต้องให้ความเคารพ ผีเกิดจากวิญญาณของบรรพบุรุษ และเกิดจากธรรมชาติ เช่น ผี เจ้าเกาะ ผีน้ำ ผีไม้ ผีหอย ผีปู จึงต้องหาวิธีป้องกันผีโดยใช้ค้ายผูกไว้ที่แขน แต่ต้องให้โตะหอมเสกคาถาเสียก่อน เพื่อป้องกันผีร้ายไปด้วยในตัว เขาเชื่อว่าการเจ็บป่วยเกิดจากการกลั่นแกล้งของผีทุกวันนี้ นักเรียนโรงเรียนบ้านเกาะอาดังสวดมนต์ไหว้พระนับถือศาสนาพุทธกันแล้ว เนื่องจากทางโรงเรียนชักจูงให้นักเรียนหันมานับถือศาสนาพุทธ มีการประดิษฐานพระพุทธรูปไว้หน้าอาคารเรียน

พวกเขาเลจึงนิยมสร้างศาลไว้บนบาน เพื่อให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตอยู่ เมื่อมีเรื่องเดือดร้อนขึ้นมาจับปลาไม่ได้ ลมแรง คลื่นจัด คนในบ้านล้มป่วย หรือกรณีอื่นๆ เมื่อเหตุการณ์ผ่านพ้นไปแล้ว ก็จะกันไปแก้บนที่ศาล โดยเชิญ โตะหอม และเพื่อนๆ ในบ้าน ไปทำพิธีขอขมาคุณสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หลังจากนั้น จะมีการดื่มเหล้า สรวลเสเฮฮา ร้องเพลง โดยมีรำมะนาวประโคมให้จังหวะ บุคคลสำคัญที่ชาวเลนับถือคือ โตะคีรี หรือ โตะฮีหลี จึงได้สร้างขึ้นเป็นศาลไว้บริเวณด้านทิศเหนือของเกาะหลีเป๊ะ

การแต่งงานแบบชาวเลจัดว่าเรียบง่ายมาก เมื่อหนุ่มสาวเลคนใดเกิดติดเนื้อต้องใจสาวขึ้นมา เริ่มจากฝ่ายชายต้องบอกพ่อแม่ ญาติพี่น้องของตนให้ไปสู้ออกจากพ่อแม่ของฝ่ายหญิง โดยให้มีการสู้ออกถึง 3 ครั้ง เมื่อสองฝ่ายตกลงปลงใจกันแล้ว ฝ่ายเจ้าบ่าวต้องเตรียมเสื้อผ้า สินสอด ขันหมาก ของมีค่าให้แก่ฝ่ายหญิงในวันทำพิธีแต่งงาน ก่อนแห่ขันหมาก หมอต้องทำพิธีลูบเนื้อ ลูบตัว เจ้าบ่าว เพื่อป้องกันไม่ให้คนอื่นแย่ง แล้วใช้แป้งประหน้าเจ้าบ่าว คนที่ถือขันหมากต้องเดินนำหน้า มีคนตรีรำมะนาวแห่ตาม ขบวนขันหมาก เมื่อถึงบ้านเจ้าสาวต้องแห่เดินรอบบ้านเจ้าสาว 3 รอบ ก่อนขึ้นบนเรือน ฝ่ายเจ้าสาวจะส่งคนมาคอยรับขันหมาก ส่งต่อให้พ่อ แม่ เจ้าสาวเจ้าบ่าว และเจ้าสาวมานั่งคู่กัน หมอกกล่าวนำก่อนประกาศแต่งงานต่อหน้าผู้ใหญ่ทั้งสอง และเพื่อนร่วมงาน ก็เป็นอันสิ้นสุดพิธีแต่งงาน

ต่อจากนั้นเจ้าบ่าวกับเจ้าสาวจะลงเรือ ไปเที่ยวด้วยกันตามเกาะที่ลัดดาคนเท่ากับเป็นการค้ำน้ำผึ้งพระจันทร์ ชาวเลนิยมแต่งงานกันตั้งแต่อายุน้อยๆ เด็กหญิงเรียนอยู่ ป. 6 ไม่ไปเรียนหนังสือหลายวัน ครูสงสัยตามไปดูที่บ้าน พบว่าเด็กแต่งงานไปเรียบร้อยแล้ว ทั้งๆ ที่อายุอยู่ในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ

เมื่อชาวเลถึงแก่กรรม บรรดาญาติพี่น้องจะจัดการอาบน้ำศพ ห่อให้เรียบร้อยก่อนแล้วบรรจุในโลงไม้วางโลงศพบนแคร่แล้วหามไปหลุมศพซึ่งขุดลึกจากเหนือไปได้ ขณะเลื่อนศพญาติผู้ตาย จะกางร่มไว้เหนือศพก่อนทำการฝัง หมอประจำหมู่บ้านทำพิธีทางไสยศาสตร์ ถ้าผู้ตายเป็นผู้ชาย จะให้ภรรยาทำทรายโปรยลงในหลุมก่อน แล้วคนอื่นๆ จะโยยทรายกลบหลุม จึงเสร็จพิธี

ช่วงวันเพ็ญเดือนหก ตราวเดือนพฤษภาคม และช่วงเดือนสิบสอง เดือนพฤศจิกายน ชาวเลจัดพิธีลอยเรือ เป็นประเพณีสืบทอดกันมาหลายชั่วคน ตั้งแต่สมัยไต่ะฮีหลี หรือ ไต่ะจีรี จุดมุ่งหมายคือการลอยบาป สะเดาะเคราะห์ทำให้ทุกข์โศกโรคภัยเสื่อมสลายไป และเพื่อเป็นการเสี่ยงทายเรื่องการทำมาหากินว่าจะอัตรัดขาดแคลน หรือ โชคดีมีลาภ ดูจากเรือที่ลอยไปในทะเล

เมื่อถึงวันขึ้น 14 ค่ำ ผู้ชายจะเข้าป่าเพื่อตัดไม้ระกำทำเป็นเรือรูปร่างคล้ายเรือใบ ยาวประมาณ 1 เมตร กว้างพอประมาณ ฝ่าหญิงจัดเตรียมขนมมนเนยข้าวดอก ดอกไม้ เพื่อเตรียมไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ฝ่าหนึ่งจัดเตรียมสถานที่ริมชายหาด หญิงแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสวยงามสีฉูดฉาด แล้วเวลาย่ำรุ่งของวันขึ้น 15 ค่ำ ชาวเลทั้งหมดจะไปชุมนุมกันบริเวณชายหาด เอาสิ่งของที่เตรียมไว้ใส่ในเรือ เช้ายามแสงทองจับไฟ ทุกคนจูงธนูธนูทำพิธีลอยเรือลงทะเล คือช่วยกันหามไปปล่อยกลางทะเลห่างจากฝั่งพอสมควร เป็นอันเสร็จพิธีลอยเรือ

ในพิธีลอยเรือชาวเลจะสนุกสนานรื่นเริงกันเต็มที่ เริ่มตั้งแต่วันขึ้น 14 ค่ำ ถือเป็นวันก่อนงานวันขึ้น 15 ค่ำ วันประกอบพิธีแล้วสิ้นสุดในวันแรมหนึ่งค่ำ การละเล่นที่ขึ้นหน้าขึ้นตาคือ เล่นลงปง หรือ ร่องเง็ง เป็นประเพณีที่บำเพ็ญเมือง คล้ายการเล่นร่าวง มีการร้องเพลงโต้ตอบกันระหว่างคู่รำ เนื้อเพลงเป็นเรื่องการเกี่ยวพาราสีหยอกล้อกันระหว่างชายหญิง เครื่องดนตรีมีไวโอลิน รำมะนา คณะร่องเง็งมีอยู่ในหมู่บ้าน นางรำ คือหญิงสาวทั้งหลายที่สนใจการร้องรำทำเพลง เพลงที่ใช้รำมีหลายเพลง เช่น มะอี้นัง ลากูตัว สีตีป่าย เป็นต้น การละเล่น ลงปง หรือ ร่องเง็ง จัดขึ้นได้ในหลายโอกาส เช่น วันไหว้ทวด พิธีลอยเรือ วันแต่งงาน งานแก้บน หรือกระทั่งการต้อนรับนักท่องเที่ยว

บทสรุป

ทุกวันนี้ วิถีชีวิตของชาวเลแตกต่างไปจากบรรพบุรุษของเขา เมื่อต้องติดต่อกับโลกภายนอก ชาวเลดำเนินธุรกิจต้อนรับนักท่องเที่ยว วัฒนธรรมชาวเมืองไหลบ่าเข้าสู่ชุมชนชาวเลอย่างไม่มีท่าทีกัน นับวันจะยิ่งรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ ทำให้วิถีชีวิตของชาวเลเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม นักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเยี่ยมชมหมู่บ้านชาวเลอาจจะผิดหวังบ้างที่ไม่ได้เห็นชีวิตแบบดั้งเดิมของพวกเขา เพราะชนกลุ่มน้อยอย่างเขาไม่สามารถต้านกระแสของสังคมใหม่ได้

ชาวเลสนใจการศึกษามากขึ้น เรือนจบ ม.3 แล้วก็ชวนชายไปเรียนต่อชั้นสูงขึ้นที่ตัวจังหวัด เป็นที่น่ายินดีขณะนี้ มีนักศึกษาหญิงชาวเลเรียนต่อระดับปริญญาตรีแล้ว คือ นางสาวรัชดา หาญทะเล

ศึกษาสำเร็จคณะบัญชี จากมหาวิทยาลัยศรีปทุม กรุงเทพมหานคร อีกคนหนึ่งชื่อนางสาวแสง โสม หาญทะเล ใกล้เคียงสำเร็จ คณะศึกษาศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยรัชฎสงขลา ถือเป็นชาวเลยยุคใหม่ที่แท้จริง

ตำนานเกาะหลีเป๊ะ (ของโรงเรียนเกาะอาดัง)

เนื้อหา

- 2452 โຕ๊ะคีรีซึ่งเป็นชาวมุสลิม ที่เดินทางผจญภัยจากอินโดนีเซียหรือมาเลเซีย มาแต่งงานกับชาวอุรักลาไวย์ที่เกาะลันตา โຕ๊ะคีรีติดต่อสัมพันธ์กับผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล คือนายประชา พรหมนาถภักดีในยุคนั้น และได้รับการสนับสนุนจากที่ว่าการอำเภอสตูล ภายใต้กระทรวงมหาดไทย ให้พาชาวอุรักลาไวย์ จากเกาะลันตาจังหวัดกระบี่และเกาะสิเหร่จังหวัดภูเก็ตเข้ามาอยู่ที่หมู่เกาะอาดัง-ราวี ตอนสิ้นสมัยรัชกาลที่ 5 แม้ว่า โຕ๊ะคีรีจะไม่ใช่ชาวอุรักลาไวย์ ชาวอุรักลาไวย์ที่หมู่เกาะอาดัง-ราวี ก็นับถือท่านเป็นบรรพบุรุษ มีศาลโຕ๊ะคีรีบนเกาะหลีเป๊ะ โຕ๊ะคีรีชื่อเสียงเรื่องความเป็นผู้นำและเวทมนต์
- 2492 ผู้นำโຕ๊ะคีรีเสียชีวิต เนื่องจากถูกงูพิษกัด เล่ากันว่างูตัวนี้ถูกส่งมาจากศัตรูของท่าน
- 2493 เจ้าแก้มคนแรกๆ บนเกาะหลีเป๊ะคนหนึ่งประมาณว่ามีบ้านบนเกาะหลีเป๊ะ 40-50 หลัง
- 2517 ถูกประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติ เกาะหลีเป๊ะเริ่มหนาแน่นเพราะมีการอพยพมาจากเกาะอื่นๆ ในหมู่เกาะ และมีการเกิดเพิ่มขึ้น ในปีนั้น มีการสำรวจพบว่า มีประชากรทั้งหมด 329 คน ซึ่ง 48 คน อยู่ที่หมู่เกาะอาดัง-ราวี
- 2520-2530 ชาวอุรักลาไวย์บนเกาะอาดังและเกาะราวี ได้รับความกดดันจากอุทยานฯ มากจนย้ายไปอยู่ที่เกาะหลีเป๊ะเกือบหมด เหลือแต่พวกที่อยู่ก็คือ โละจ็องัน และคือ โละปุยะทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะอาดังที่ไม่ยอมย้ายไปด้วยเพราะอยู่ที่นั่นมานานจนไปไม่อยากไปตั้งหลักแหล่งที่อื่น
- 2547 มีประชากรบนเกาะทั้งหมด 880 คน 155 หลังคาเรือน ซึ่งรวม 17 ครอบครัว หรือ 107 คน ที่อาศัยอยู่บนเกาะ

คำว่า.....ยวมัคคุเทศก์

มัคคุเทศก์คืออะไร?

มัคคุเทศก์ หรือที่มักเรียกทับศัพท์กันว่าไกด์ (Guides) นี้ เป็นการผสมคำ คือคำว่า 'มรรค' หรือ 'มคค' (ทาง) กับคำว่า 'อุทเทศก' (ผู้ชี้แจง) โดยสรุปได้เป็นคำจำกัดความว่า มัคคุเทศก์ คือผู้คอยบรรยายชี้แจงเกี่ยวกับการเดินทางนั่นเอง อีกประการหนึ่ง มัคคุเทศก์คืออาชีพหนึ่งซึ่งเป็นอาชีพสุจริต ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนั่นเองครับ

ประเภทของมัคคุเทศก์

- 1) มัคคุเทศก์ประจำ ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่ง (Docent Guide) คือมัคคุเทศก์ที่ไม่เดินทางไปไหนมาไหน เพียงแต่คอยรอให้ข้อมูลหรือพาทัวร์ในสถานที่สำคัญๆต่างๆ เท่านั้น
- 2) มัคคุเทศก์เฉพาะพื้นที่ (Private Guide / City Guide) คือมัคคุเทศก์ในเมืองใดเมืองหนึ่ง พาเที่ยวจนจบเป็นวันๆ ไป
- 3) มัคคุเทศก์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Specialized Guide) คือมัคคุเทศก์ผู้มีความเชี่ยวชาญพิเศษด้านใดด้านหนึ่ง และได้รับการว่าจ้างให้นำเที่ยวและอธิบายในสิ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เช่น ไกด์ทาง โบราณคดี หรือไกด์พาคูณกต่างๆ เป็นต้น
- 4) หัวหน้าทัวร์ (Tour Manager / Tour Leader) คือผู้ที่ต้องเดินทางไปกับคณะทัวร์ตลอดเวลา มีการค้างแรมตามที่ต่างๆ อาจจะต้องปฏิบัติหน้าที่ทั้งหมดเอง หรืออาจมีการติดต่อจ้างไกด์เฉพาะพื้นที่ตามเมืองต่าง

ประโยชน์ของมัคคุเทศก์

- นักท่องเที่ยวสามารถคำนวณระยะเวลาที่จะใช้ในการท่องเที่ยวได้แน่นอนกว่า
- นักท่องเที่ยวสามารถท่องเที่ยวได้ทั้งถึงมากกว่า ไม่ละเลยสิ่งที่สำคัญ
- นักท่องเที่ยวสามารถประหยัดงบประมาณในการท่องเที่ยวได้มากกว่า
- นักท่องเที่ยวสามารถได้รับความรู้ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ในการท่องเที่ยวมากกว่า
- นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบาย และท่องเที่ยวด้วยความปลอดภัยมากกว่า

- นักท่องเที่ยวไม่ต้องผจญกับปัญหาต่างๆ ด้วยตนเอง

ประโยชน์ที่ได้จากการประกอบอาชีพมัณฑนศิลป์

- ได้เงินค่าสินจ้าง รางวัล
- ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินกับอาชีพ
- ได้เที่ยวฟรี กินฟรี พักฟรี
- ได้ประสบการณ์และความรู้เพิ่มเติมขึ้นมากมายจากการทำงาน
- ได้พบปะผู้คนที่แตกต่างกัน และได้สังคมใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา
- ได้โอกาสที่ดีในการพัฒนาคุณวุฒิ และสถานะทางสังคมของตนเอง

บทบาทต่างๆของมัณฑนศิลป์

- บทบาทของการเป็นครู

คือต้องมีความสามารถในการเรียบเรียงเรื่องราว และเล่าให้ผู้ฟังฯ อย่างเข้าใจได้ดี

- บทบาทของนักบริการ

คือต้องมีจิตใจเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือ ให้บริการผู้อื่น (Service Attitude)

- บทบาทของนักการทูต

ต้องนำเสนอสิ่งดีงามต่างๆ ของประเทศ และชาติพันธุ์ของตนเองให้เป็นที่ประทับใจกับผู้มาเยือน

- บทบาทของนักจิตวิทยา

คือต้องรู้จักวิธีในการพูด รู้จักแยกแยะว่าสิ่งใดดีเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ที่จะพูด

- บทบาทของเจ้านาย

คือต้องกล้าตัดสินใจ และสามารถออกคำสั่งอย่างมีมโนให้ลูกท้าว ทำตามได้

- บทบาทของผู้รักษาความปลอดภัย

คือผู้ดูแลความปลอดภัยทุกรูปแบบ การแจ้งเตือนล่วงหน้า การช่วยเหลือในหลายๆ เรื่อง ที่เกี่ยวกับความปลอดภัย เช่น การข้ามถนนหนทาง การขึ้นรถ ลงเรือต่างๆ

- บทบาทของการเป็นพยาบาล

สามารถให้การพยาบาลเบื้องต้นเท่าที่จำเป็นได้

- บทบาทของพนักงานขาย

ควรมีเทคนิคในการพุดจูงใจได้ มีแนวคิดในการปรับปรุงรูปแบบของการให้บริการอยู่เสมอ

รู้จักตัวเอง

เกาะหลีเป๊ะ.....สัมผัสชีวิตเรียบง่ายของชาวเล

หลีเป๊ะเพี้ยนมาจากคำภาษามลายู “นิปีส” แปลว่า “บาง” เป็นชื่อเกาะเล็ก ๆ อยู่ห่างจากเกาะอาดังไปทางทิศใต้ราว 1 กม. มีขนาดเล็กกว่าเกาะอาดังประมาณหนึ่งเท่า แต่เป็นเกาะที่มีความสำคัญเนื่องจากลักษณะของเกาะเป็นที่ราบทั่วไป ส่วนที่เป็นภูเขามีเพียงเล็กน้อยเกาะนี้จึงมีผู้คนอาศัยอยู่กว่าหนึ่งพันคนเป็นชาวเกาะหรือชาวพื้นเมืองเดิมรู้จักในชื่อ “ชาวเล” หรือ “ชาวน้ำ” นั่นเอง มีโรงเรียนตั้งอยู่บนเกาะแห่งนี้เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล ถึงมัธยมปีที่ 3 ชื่อโรงเรียนว่า “โรงเรียนบ้านเกาะอาดัง” ชื่อโรงเรียนจึงไม่สอดคล้องกับชื่อเกาะ

ทุกวันนี้ เกาะหลีเป๊ะกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของอุทยานแห่งชาติตะรุเตา นักท่องเที่ยวได้ไปสัมผัสชีวิตที่เรียบง่ายของชาวเล ดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีของพวกเขา พวกเขาใช้ภาษาตระกูลออสโตรเนเซียน บางคำก็ยืมมาจากภาษามลายู เนื่องจากนักท่องเที่ยวทั้งคนไทย และชาวต่างชาตินิยมไปท่องเที่ยวกันมากในแต่ละปี ทำให้วิถีชีวิตของชาวเลแตกต่างไปจากเดิม

จุดเด่นของเกาะหลีเป๊ะ คือมีหาดทรายขาวสะอาด ตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออก ซึ่งเป็นที่ตั้งหมู่บ้านชาวเล ย่านชุมชนใหญ่ของเกาะ ด้านทิศตะวันตกมีหาดทรายขาว ชื่อเรียกภาษามลายูว่า “หาดปะไตคาซา” หรือ “หาดลมตะวันตก” นักท่องเที่ยวชาวตะวันตกเรียกเพี้ยนเป็น “พัทยา” จนติดปากผู้คนไปแล้ว เอกชนปลูกสร้างรีสอร์ทไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยว บริเวณหาดด้านตะวันออกและด้านตะวันตกของเกาะหลีเป๊ะ กิจการท่องเที่ยวจึงเฟื่องฟูมากทุกวันนี้

เกาะหลีเป๊ะมีความสวยงามตามธรรมชาติไม่แพ้เกาะอาดัง รอบ ๆ เกาะอุดมสมบูรณ์ด้วยปะการังหลากสีสัน นักท่องเที่ยวชอบนำชุดประดาน้ำ เพื่อดำลงไปชมความงามของปะการังได้น้ำ

นอกจากนั้นเกาะหลีเป๊ะมีจุดเด่นตรงที่ยามน้ำลด จะปรากฏส่วนกว้างใหญ่ของปะการังโผล่ขึ้นมาให้เห็น สามารถลงไปสัมผัสกับปะการังนั้น โดยตรง ช่วยให้บรรยากาศการท่องเที่ยวน่าตื่นตื่นอย่างยิ่ง

คุณสมบัตินักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติ มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

“จรรยาบรรณของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ที่ดี มีอะไรบ้าง

- 1 แสวงหาข้อมูล วางแผนและเตรียมความพร้อมก่อนการเดินทาง ไปเยือนแหล่งท่องเที่ยว
- 2 มีความเข้าใจและให้ความเคารพต่อธรรมชาติ ระบบนิเวศ ต่อขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นที่ไปเยือน และนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่นๆด้วยตนเอง
- 3 มีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมในสถานที่ที่ไปเยือน
- 4 เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย กฎระเบียบของสถานที่ไปเยือน และกฎของกลุ่ม ฟังคำแนะนำของมัคคุเทศก์หรือผู้ดูแลพื้นที่
- 5 ระมัดระวังตนหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดผลกระทบหรือเกิดผลกระทบน้อยที่สุดต่อสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมที่ไปเยือน
- 6 ส่งเสริมผู้ประกอบการที่มีความตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมและชุมชนในพื้นที่ รวมทั้งสนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่นที่ไปเยือน
- 7 ไม่ส่งเสริมผู้กระทำผิด ไม่ซื้อหรือสนับสนุนสินค้าที่ผลิตจากสัตว์ป่าหรือพืชพรรณที่หายากหรือมีแนวโน้มลดน้อยลง
- 8 ไม่นำสัตว์ป่าหรือพันธุ์ไม้ป่า ไม่เก็บรวบรวมสิ่งต่างๆจากพื้นที่ เช่น พรรณไม้ ขนนก กระดุก และ/หรือซากหอยเป็นที่ระลึก
- 9 ไม่นำพันธุ์ต่างถิ่นหรือสัตว์เข้าไปในระบบนิเวศที่ไปเยือน
- 10 ตระหนักถึงบทบาทและศักยภาพของคนที่ จะช่วยให้เกิดการอนุรักษ์และการพัฒนาเศรษฐกิจแบบยั่งยืน

น้องทราบหรือยังว่า “ระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กันอย่างไร”

แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติทุกประเภทจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Ecosystem) และความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) ของพื้นที่ ระบบนิเวศเป็นสิ่งดึงดูด

ใจในการท่องเที่ยวหรือเป็นส่วนประกอบของแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น ระบบนิเวศจึงมีความสำคัญอย่างมากในการท่องเที่ยวแบบเชิงนิเวศ และเป็นระบบที่ต้องรักษาไว้ให้ยั่งยืนประเทศไทยมีระบบนิเวศที่สำคัญทั้งในน้ำและบนบก

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

- การท่องเที่ยวทางธรรมชาติทุกรูปแบบ
- การท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศทางธรรมชาติต่างๆ

- การท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

- มีการจัดการอย่างเป็นระบบภายใต้แนวทางที่ชัดเจน
- เพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเกิด

ประโยชน์ต่อชุมชนในท้องถิ่น

- เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน และอัตตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ชุมชนบนฐานแห่งระบบนิเวศนั้นๆ

- กระแสการท่องเที่ยวเกิดจาก
- Ecotourism
- ความต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา
- ความต้องการของตลาดการท่องเที่ยว
- ความต้องการในการอนุรักษ์

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคใต้

การดำเนินการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคใต้แบ่งตามสภาพของแหล่งท่องเที่ยวได้

3 ประเภท

1.ประเภทป่า เขา ลำเนาไพร

เนื่องจากทรัพยากรป่าไม้ทางภาคใต้มีความอุดมสมบูรณ์ จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมมาก ตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยาน เช่น อุทยานแห่งชาติเขาลาวง อุทยานแห่งชาติเขาสก อุทยานแห่งชาติพนมเบญจา อุทยานแห่งชาติเขาปู่ - เขาย่า อุทยานแห่งชาติทะเลบัน อุทยานแห่งชาติแก่งกรุง เป็นต้น ส่วนนอกเหนือจากพื้นที่อุทยานแห่งชาติได้แก่ พื้นที่ชุมชนคีรีวง ชุมชนกรุงชิง จังหวัดนครศรีธรรมราช ชุมชนบ้านตะโหมค จังหวัดพัทลุง ชุมชนพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร ชุมชนกะปง จังหวัดพังงา เป็นต้น

2. ประเภท ทะเลและชายหาด

ภาคใต้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพด้านนี้สูงมาก จึงเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลกในขณะเดียวกัน แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ถูกใช้อย่างสิ้นเปลืองเช่นกัน แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทางทะเลมีดังนี้

- อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา
- อุทยานแห่งชาติตะรุเตา อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสิมิลัน อุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา
- อุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา-หมู่เกาะพีพี อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลันตาเป็นต้น ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในการดูแลของชุมชน ได้แก่ เกาะเตน เกาะยาว เป็นต้น

3. ประเภทวิถีชีวิตชุมชน

การดำเนินงานด้านวิถีชุมชน กำลังเป็นที่สนใจของชุมชนในภาคใต้ ซึ่งอาจเกิดการซ้อนทับกับพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่นๆ เนื่องจากเป็นลักษณะทางนามธรรม แต่เปราะบางและง่ายต่อการถูกระทบจากผลของการดำเนินงาน ตัวอย่างพื้นที่ที่ดำเนินการด้านนี้ ได้แก่ ชุมชนคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ชุมชนตะโหนด จังหวัดพัทลุง เป็นต้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545:72)

รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่นิยมจัดกันในประเทศไทย

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)
2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (Marine Ecotourism)
3. การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาหรือศิลาสัญจร (Litho Travel)
4. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism)

หลักการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมี 10 ประการ

1. การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี
 2. การลดการบริโภคที่มากเกินไป และการลดของเสียจะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำงาน
- บำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาวและเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว
1. การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม
 2. การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว
 3. การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น
 4. การมีส่วนร่วมเต็มที่ของท้องถิ่น ในสาขาการท่องเที่ยว
 5. การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ
 6. การฝึกอบรมบุคลากร
 7. การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูล

8. การวิจัยและการติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ (ข้อมูลจาก กอววางแผนโครงการ ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และเอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง มาตรฐานการจัดการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ฐานเรียนรู้เพื่อการรักสิ่งแวดล้อม holistic

ขยะ (Waste) หมายถึง สิ่งของเหลือทิ้งจากกระบวนการผลิตและอุปโภคซึ่งเสื่อมสภาพ จน ใช้งานได้หรือไม่ต้องการใช้แล้ว บางชนิดเป็นของแข็งหรือกากของเสีย (Solid Waste) มีผลเสีย ต่อสุขภาพทางกายและจิตใจเนื่องจากความสกปรก เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคทำให้เกิดมลพิษและ ทัศนียภาพไม่สวย

มูลฝอย (Solid Waste) หมายความว่า เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า ถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร เถ้า มูลสัตว์ หรือซากสัตว์ รวมตลอดถึงสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจาก ถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น

มลพิษที่เกิดจากขยะมูลฝอย (Waste Pollution) หมายถึง สภาวะแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม อันเนื่องมาจากขยะมูลฝอย เช่น การทิ้งขยะลงในแหล่งน้ำและการเกิดกลิ่นเน่าเหม็นจากกองขยะ

แหล่งกำเนิดของมูลฝอย

แหล่งกำเนิดของมูลฝอย สามารถแบ่งได้หลายวิธี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้ใช้ ซึ่ง พอสรุปการแบ่ง แหล่งกำเนิดของมูลฝอย ได้ดังนี้:

1. การแบ่งตามลักษณะเขตการปกครอง แบ่งเป็น มูลฝอยในเขตเทศบาล และมูลฝอยนอกเขต เทศบาล (องค์การบริหารส่วนตำบล)

2. การแบ่งตามการใช้ประโยชน์ของที่ดิน ได้แก่ มูลฝอยชุมชน (Community Wastes)

มูลฝอยจากการเกษตร (Agricultural Wastes) มูลฝอยจากโรงงานอุตสาหกรรม (Industrial Wastes) และมูลฝอยจากสถานพยาบาล (Hospital Wastes) รายละเอียดมีดังนี้:

1) มูลฝอยชุมชน แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

(1) มูลฝอยจากบ้านพักอาศัย (Residential Waste) เป็นมูลฝอยที่เกิดจากกิจกรรมการดำรง ชีวิตของคนที่พักอาศัยในบ้านพักอาศัยหรืออาคารชุดหรืออพาร์ทเมนต์ ได้แก่ เศษอาหาร จากการเตรียมอาหารหรือจากกากเหลือใช้ เศษกระดาษ เศษพืชผัก ถุงพลาสติก ขวดพลาสติก ใบไม้ ใบหญ้า ภาชนะหรืออุปกรณ์ที่ชำรุดหรือเสื่อมสภาพ เศษแก้ว ฯลฯ

(2) มูลฝอยจากธุรกิจการค้า (Commercial Waste) หมายถึง มูลฝอยที่มาจากสถานที่ที่มีการ ประกอบกิจการค้าขายส่ง ขายปลีก หรือบริการทางการค้าต่างๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าเป็นสินค้าประเภท ใด ได้แก่ อาคารสำนักงาน ตลาด ร้านขายอาหาร ร้านขายของชำ โรงแรม โกดังเก็บสินค้าซึ่งมักจะมี

ภาชนะเก็บมูลฝอยเป็นของตนเอง มูลฝอยที่เกิดขึ้นอาจมีเศษอาหาร เศษแก้ว พลาสติก เศษวัสดุ ก่อสร้างต่างๆหรืออาจมีของเสียอันตรายปนอยู่ด้วย

2) มูลฝอยจากการเกษตร (Agricultural Waste) แหล่งมูลฝอยที่สำคัญมักมาจากกิจกรรมการเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นอาหาร มักประกอบด้วย มูลสัตว์ เศษหญ้า เศษพืชผักภาชนะบรรจุยาปราบศัตรูพืช เป็นต้น ในอดีตของเสียเหล่านี้ส่วนใหญ่ (ยกเว้นภาชนะบรรจุยาปราบศัตรูพืช) มักถูกนำมาไถกลบลงบนพื้นที่ที่จะทำการเพาะปลูก ซึ่งถือเป็นการหมุนเวียนเอาของเสียที่เกิดขึ้นนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้เป็นอย่างดี แต่ในปัจจุบันนี้ได้มีการเร่งผลผลิตให้ได้ปริมาณมากขึ้นตามจำนวนของประชากรที่เพิ่มขึ้น ทำให้มีการนำเอาปุ๋ยเคมีมาใช้แทนทำให้ปริมาณของมูลฝอยจากการเกษตรเพิ่มปริมาณมากขึ้น

ชนิดหรือประเภทของมูลฝอย

1. มูลฝอยเปียกหรือเศษอาหาร (Food Wastes หรือ Garbage) ได้แก่ เศษผัก ผลไม้และเนื้อสัตว์ ที่เหลือทิ้งจากการเตรียมอาหาร การปรุงอาหาร และการบริโภคแล้ว ลักษณะที่สำคัญที่สุดของมูลฝอยชนิดนี้คือ มีความชื้นสูงประกอบด้วยสารอินทรีย์ต่างๆ ที่ย่อยสลายและเน่าเปื่อยได้เร็วมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่ออากาศร้อนและการเน่าเปื่อยของมูลฝอยชนิดนี้จะทำให้เกิดกลิ่นเหม็นขึ้น เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค เช่น แผลงวัน หนู เป็นต้น

ดังนั้น สำหรับแหล่งที่มีมูลฝอยชนิดนี้มากๆ การออกแบบและการดำเนินการรวบรวมขนมูลฝอย จะต้องคำนึงถึงคุณลักษณะในข้อนี้ของเศษอาหารเป็นหลัก นอกจากเขตที่อยู่อาศัยแล้ว แหล่งที่เกิดแหล่งที่เกิดเศษอาหารปริมาณมากๆ ได้แก่ โรงอาหาร ภัตตาคาร โรงพยาบาล เรือนจำ และตลาดทั้งที่ขายปลีก และขายส่ง

2. มูลฝอยแห้ง (Rubbish) ได้แก่ มูลฝอยจากอาคารบ้านเรือนที่แยกเศษอาหาร และมูลฝอยที่เน่าเปื่อยได้ง่ายออกแล้ว เป็นมูลฝอยที่ย่อยสลายได้ยาก มีความชื้นต่ำ มูลฝอยชนิดนี้จะประกอบด้วยวัสดุทั้งที่เผาไหม้ได้ (Combustible Waste) และไม่เผาไหม้ (Non-combustible Waste) วัสดุที่เผาไหม้ได้ เช่น กระดาษ กระดาษแข็งทำกล่อง พลาสติก เศษผัก ขาง หนัง ไม้ เครื่องเรือน และเศษใบไม้กิ่งไม้ ส่วนวัสดุที่ไม่เผาไหม้ เช่น แก้ว กระเบื้อง กระจกบรรจุอาหาร ภาชนะอะลูมิเนียม เหล็ก และโลหะอื่นๆ และฝุ่นละออง

3. ขี้เถ้าและสารตกค้าง (Ashes and Residues) ได้แก่ วัสดุที่หลงเหลืออยู่จากการเผาไหม้ของไม้ ถ่านหิน หรือ มูลฝอยที่เผาได้ การเผาไหม้เหล่านี้มักเกิดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความอบอุ่นในบ้าน การปรุงอาหาร และการทำลายมูลฝอย ส่วนประกอบของขี้เถ้าและสารตกค้าง คือ ฝุ่น ขี้เถ้าที่เหลืออยู่หลังการเผาไหม้ และสารที่ตกค้างอยู่ไม่อาจเผาไหม้ได้ เช่น แก้ว กระจก และ โลหะต่างๆ ขยะพวกนี้จะมีความเลื้อยสูง คือ ไม่เกิดการย่อยสลายอีกต่อไป

4. **มูลฝอยจากการทำลายตึกและการก่อสร้าง (Demolition and Construction Wastes)** ในการทำลายตึกและการก่อสร้างจะเกิดมูลฝอยในปริมาณมากมาย มูลฝอยจากกิจกรรมนี้จัดได้ว่าเป็นมูลฝอยแห่งประเภทหนึ่งประกอบด้วย ฝุ่น หิน คอนกรีต อิฐ ปูน ไม้ โลหะต่างๆ อุปกรณ์ ในการต่อท่อ น้ำ และสายไฟ ฯลฯ

5. **มูลฝอยจากการประปาและโรงบำบัดน้ำเสีย (Water and Wastewater Treatment Plant Wastes)** หมายถึง ส่วนที่เหลือหรือเศษตกค้างจากการประปาหรือบำบัดน้ำเสีย ซึ่งมาจากถังตกตะกอน จากตะแกรงคัดขยะ จากถังคัดกรวดทราย เป็นต้น ได้แก่ เศษมูลฝอย เศษกรวด ทราย กากตะกอนที่ทิ้งออกจากระบบประปาและระบบบำบัดน้ำเสียมักมีลักษณะเป็นโคลนตะกอน กากกรวดที่ทิ้งจากระบบต่างๆ จะมีลักษณะที่แตกต่างกันไป เช่น กากตะกอนจากระบบประปาจะเป็นตะกอนดินเป็นส่วนใหญ่ กากตะกอนจากระบบบำบัดน้ำทิ้งที่ประกอบด้วยสารอินทรีย์มากๆ จะเป็นตะกอนจุลินทรีย์และกากตะกอนจากระบบบำบัดน้ำทิ้งที่ประกอบด้วยสารอนินทรีย์มากๆ จะเป็นตะกอนจากปฏิกิริยาเคมี

6. **มูลฝอยจากกระบวนการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรม (Industrial Wastes)** หมายถึง มูลฝอยที่เกิดจากการประกอบ อุตสาหกรรมต่างๆ ซึ่งปริมาณและองค์ประกอบของมูลฝอยจะมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับประเภทของอุตสาหกรรม

7. **มูลฝอยจากเกษตรกรรม (Agricultural Wastes)** ได้แก่ มูลฝอยที่เหลือทิ้งจากการทำเกษตรกรรมทั้งหลาย เช่น การเพาะปลูก การเก็บเกี่ยวพืชผัก ผลไม้ การเลี้ยงสัตว์ การรีดนมวัว การฆ่าสัตว์ การประมง ในปัจจุบันมูลฝอยจากเกษตรกรรมนี้มักอยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าของกิจการเองมูลฝอยจากการเกษตรส่วนใหญ่ ได้แก่ เศษหญ้า ใบไม้ มูลสัตว์ เศษอาหารสัตว์ ฯลฯ

8. **มูลฝอยพิเศษ (Special Wastes)** ได้แก่

1) **มูลฝอยที่ได้จากการกวาดถนน** จากถังมูลฝอยริมถนนที่ผู้คนที่เดินผ่านไปมาทิ้งไว้ (Street Refuse) ได้แก่ เศษพลาสติก เศษใบไม้ เศษหิน ทราย เป็นต้น

2) **ซากสัตว์ที่ตายแล้ว (Dead Animals)** เป็นซากสัตว์ที่ตายด้วยสาเหตุต่าง ๆ ซึ่งอาจปล่อยทิ้งไว้ตามถนน ที่สาธารณะ หรือในฟาร์ม เป็นมูลฝอยที่เน่าสลายได้ง่ายและรวดเร็ว และมีกลิ่นเหม็น หากเป็นซากสัตว์ที่ตายเนื่องจากโรค เช่น โรคแอนแทรกซ์ โรคไข้หวัดนก จะเป็นอันตรายมาก เพราะเชื้อโรคอาจแพร่กระจายมาสู่คนได้

3) **ซากรถยนต์หรือยานพาหนะต่างๆ (Abandoned Vehicles)** หมายถึง พาหนะต่างๆ และชิ้นส่วนของยานพาหนะหรือเครื่องจักรกลที่เสียหรือเสื่อมสภาพแล้ว

4) **มูลฝอยขนาดใหญ่ (Bulky Wastes)** หมายถึง มูลฝอยที่มีขนาดใหญ่หรือมีชิ้นโต ส่วนใหญ่จะเป็นอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ ที่เสียหรือเสื่อมสภาพใช้การไม่ได้แล้ว เช่น พัดลม ตู้เย็น โทรทัศน์ เฟอร์นิเจอร์ ฯลฯ

9. สารพิษหรือมูลฝอยอันตราย (Hazardous Wastes) ได้แก่ สารใดๆ ที่จะเป็นโทษหรืออันตรายต่อชีวิตมนุษย์ พืชและสัตว์ ทั้งแบบเฉียบพลัน และ/หรือในระยะยาว สารเหล่านี้พบได้ในหลายรูปแบบ เช่น สารเคมีอันตราย วัตถุระเบิด สารไวไฟ หรือสารกัมมันตรังสี ในการจัดการและกำจัดสารพิษนี้ต้องใช้ความระมัดระวังเป็นอย่างมาก ดังนั้นเพื่อความประหยัดจึงควรแยกกำจัดสารพิษจากมูลฝอยชนิดอื่นๆ

แนวทางในการจัดการมูลฝอยที่ถูกสุขลักษณะ

การจัดการมูลฝอยมีความเกี่ยวข้องในเรื่องของการศึกษาข้อมูลของการเกิดมูลฝอย การจัดการเก็บกัก การเก็บขน การขนถ่ายและขนส่ง การกำจัด และการนำกลับมาใช้ประโยชน์

การจัดการมูลฝอยที่แหล่งกำเนิด

ในการจัดการมูลฝอยนับเป็นจุดสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการมูลฝอย เพราะหากเราสามารถจัดการที่แหล่งกำเนิดได้ดี นั่นแสดงว่าจะมีมูลฝอยที่เหลือมาเพื่อให้จัดเก็บและนำไปกำจัดน้อยลง นอกจากนั้นยังเป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีในความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมด้วย การจัดการมูลฝอยที่แหล่งกำเนิดนั้น เราสามารถลดปริมาณมูลฝอย ได้ดังนี้

1. **Reduce** เป็นการลดการบริโภคและหาทางเพิ่มประสิทธิภาพการใช้งานของสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ
2. **Reuse** เป็นการนำบรรจุภัณฑ์หรือสิ่งของบางอย่าง ที่ผ่านการใช้งานแล้วมาใช้ซ้ำอีกครั้งก่อนที่จะทิ้งให้เป็นขยะ เช่น การนำขวดน้ำอัดลมขนาด 1 ลิตร ที่ดื่มน้ำหมดแล้ว มาใส่น้ำดื่มในตู้เย็น
3. **Recycle** การแยกขยะที่ยังใช้ประโยชน์ได้ให้แยกต่อการจัดเก็บและแปรรูป หรือเป็นการแปรรูปขยะเป็นสิ่งของหรือวัสดุอื่น แทนที่จะทิ้งเป็นขยะ ซึ่งนอกจากจะเป็นการลดปริมาณขยะที่ต้องทิ้งแล้วยังเป็นการเพิ่มมูลค่าแก่ขยะด้วย เช่น การแปรรูปขวดพลาสติกเป็นของเล่น หรือการนำกล่องนม UHT มาทำเป็นหมวก หรือถังขยะ เป็นต้น
4. **Repair** การซ่อมแซมสิ่งของเครื่องใช้ในบ้าน ให้สามารถใช้งานต่อไปอย่างคุ้มค่าที่สุด ก่อนที่จะกลายเป็นขยะ
5. **Reject** หลีกเลี่ยงขยะเป็นอันตรายหลีกเลี่ยงผลิตภัณฑ์ที่เป็นอันตราย ไม่ควรนำภาชนะเปล่าที่เคยบรรจุสารเคมีอันตรายมาใช้วัสดุอื่น

ผลกระทบของมูลฝอยต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ

1. ทำให้เกิดทัศนะจาด (Visual Pollution)

ปัญหามูลฝอยจากการทิ้งไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ทำให้เกิดสกปรก ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นที่น่ารังเกียจแก่ผู้อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงรวมทั้งผู้พบเห็น ซึ่งปัญหาดังกล่าวอาจเนื่องมาจากการขาดความรับผิดชอบหรือจิตสำนึกที่ดีในการทิ้งมูลฝอยของประชาชน หรือความไม่เพียงพอของภาชนะรองรับมูลฝอยก็ได้

2. เป็นแหล่งเพาะพันธุ์และแพร่กระจายของเชื้อโรค

โดยเฉพาะมูลฝอยติดเชื้อจากสถานพยาบาล ซึ่งมักมีการทิ้งปะปนมากับมูลฝอยทั่วไปของชุมชนอยู่เสมอ ทำให้ประชาชนที่ไปคุ้ยเขี่ยมูลฝอย (Scavenger) มีการสัมผัสกับเชื้อโรคต่างๆ ที่ปะปนมากับมูลฝอยได้ นอกจากนี้มูลฝอยเปียกที่มีแบคทีเรียทำหน้าที่ย่อยสลาย มักจะมีเชื้อโรคจากกองมูลฝอยจะแพร่กระจายไปกับน้ำ แผลงวัน แผลงสาบ หนู และสุนัขที่มาดมหรือคุ้ยเขี่ย กองมูลฝอยซึ่งเป็นแหล่งอาหารและที่อยู่อาศัยของสัตว์เหล่านั้นได้ เช่น เชื้อที่ทำให้เกิดโรคอหิวา ไทฟอยด์ และโรคบิด เป็นต้น

3. ทำให้ดินเสื่อมและเกิดมลพิษ

มูลฝอยที่เทกองทิ้งไว้ จะทำให้พื้นดินสกปรกดินมีสภาพเป็นเกลือ ด่าง หรือกรด หรือมีสารพิษที่เป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตในดิน ตลอดจนทำให้คุณสมบัติทางกายภาพของดินเปลี่ยนแปลงไปเช่น โซเดียมทำให้เนื้อดินแตก่วน นอกจากนี้ในกองมูลฝอยอาจมีพวกโลหะหนัก ที่ปะปนมากับมูลฝอย เช่นปรอท แคดเมียม ตะกั่ว เป็นต้น หากมีการปนเปื้อนลงสู่ดินแล้วอาจมีการปนเปื้อนมาสู่คน ทำให้เกิดเป็นอันตรายต่อสุขภาพได้

4. ทำลายแหล่งน้ำ

1) มูลฝอยที่ตกในแหล่งน้ำถ้าคลองและท่อระบายน้ำ จะทำให้แหล่งน้ำคั่งเงิน การไหลของน้ำไม่สะดวกจึงเกิดสภาวะน้ำท่วมได้ง่าย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงต้องมีการกำจัดมูลฝอยในคลองหรือท่อระบายน้ำอยู่เสมอ เพื่อป้องกันปัญหาดังกล่าว

2) ทำให้เกิดมลพิษทางน้ำในลักษณะต่างๆ เช่น ทำให้น้ำเน่า น้ำเป็นพิษ น้ำมีเชื้อโรคปนเปื้อนและน้ำที่มีคราบน้ำมัน ซึ่งไม่เหมาะกับการใช้อุปโภคบริโภค สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงคุณภาพน้ำ เป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตโดยเฉพาะพืชและสัตว์น้ำ น้ำเสียที่เกิดจากกองขยะที่กองทิ้งไว้เป็นน้ำเสียที่มีความสกปรกสูงมาก ซึ่งมีทั้งสารอินทรีย์ สารอนินทรีย์ เชื้อโรค และสารพิษต่าง ๆ เจือปนอยู่ เมื่อน้ำเสียจากกองขยะไหลไปตามพื้นดินบริเวณใด ก็จะทำให้บริเวณนั้นเกิดความสกปรกและความเสื่อมโทรมของพื้นดินและอาจเปลี่ยนสภาพ ทำให้ดินมีคุณสมบัติเป็นดินค่างหรือดินกรดได้ ในกรณีที่น้ำเสียจากกองขยะไหลลงสู่แหล่งน้ำก็จะทำให้คุณภาพน้ำเสียไป ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นแหล่งน้ำผิวดินหรือแหล่งน้ำใต้ดินก็ตาม ล้วนเป็นอันตรายต่อผู้ใช้น้ำและสิ่งที่มีชีวิตที่อาศัยในแหล่งน้ำ น้ำที่สกปรกมากหรือมีสารพิษเจือปนอยู่มากก็อาจทำให้พืชและสัตว์น้ำตายในเวลา

อันรวดเร็วได้สิ่งสกปรกต่างๆ ที่เจือปนในน้ำ ก็จะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของน้ำทำให้สัตว์น้ำที่มีค่าบางชนิดสูญพันธุ์ไป นอกจากนี้ น้ำที่มีสิ่งสกปรกเจือปนย่อมไม่เหมาะแก่การอุปโภคบริโภค แม้จะนำไปปรับปรุงคุณภาพแล้วก็ตาม เช่น การทำระบบน้ำประปา ซึ่งก็ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในกระบวนการปรับปรุงคุณภาพน้ำมากขึ้น

5. ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศ

เพราะการเผาขยะทำให้เกิดควันและขี้เถ้า การหมักหมมและเน่าสลายของขยะ จะก่อให้เกิดก๊าซพิษและกลิ่นเหม็นของขยะทำให้เกิดมลพิษแก่อากาศ ขยะที่กองทิ้งไว้ในเขตชุมชน หรือที่กองทิ้งไว้ในแหล่งกำจัดซึ่งไม่มีการฝังกลบ หรือขณะที่ทำการเก็บขนโดยพาหนะที่ไม่มีการปกปิดอย่างมิดชิด ขยะเหล่านั้นส่งกลิ่นเหม็นน่ารังเกียจออกมา เศษชิ้นส่วนของขยะและสามารถปลิวไปในอากาศ ทำให้เกิดความสกปรกแก่บรรยากาศ ซึ่งมีผลต่อสุขภาพของมนุษย์และทำความสกปรกให้กับบริเวณข้างเคียงนอกจากนี้ขยะที่กองทิ้งไว้นานๆ จะมีก๊าซที่เกิดจากการหมักขึ้นได้แก่ ก๊าซชีวภาพซึ่งติดไฟหรือเกิดระเบิดขึ้นได้ และก๊าซไข่เน่า (ก๊าซไฮโดรเจนซัลไฟด์) ซึ่งมีกลิ่นเหม็น

6. เกิดเหตุรำคาญ (Nuisance) และบั่นทอนสุขภาพของมนุษย์

เหตุรำคาญที่มาจากกองมูลฝอย เป็นผลจากการเกิดทัศนะอุจาด ก๊าซพิษ กลิ่นเหม็นเพราะมูลฝอยที่กองทิ้งไว้มักมีปัญหา จะมีมูลฝอยเปียก เศษอาหารเป็นองค์ประกอบอยู่ ทำให้เกิดการเน่าเสียหรือการย่อยสลายแบบไม่ใช้ออกซิเจน ทำให้เกิดก๊าซไฮโดรเจนซัลไฟด์ (ก๊าซไข่เน่า) ได้ นอกจากนี้บางครั้งพบว่า เมื่อมีการกำจัดมูลฝอยโดยการเผาเป็นครั้งคราว (Open Dumping on Land and Burning) มักจะมีเหตุรำคาญจากควันหรืออันตรายจากสารพิษที่มีการเผาไหม้ไม่สมบูรณ์ได้

7. ทำให้เกิดอหิวาต์

เนื่องจากขยะหลายชนิดติดไฟได้ง่าย โดยเฉพาะเมื่อแห้ง นอกจากนี้ในกองมูลฝอยอาจมีการย่อยสลายจนเกิดก๊าซมีเทน (CH_4) ซึ่งเป็นก๊าซที่ติดไฟได้ ดังนั้นเมื่อมีคนไปคุ้ยเขี่ยกองมูลฝอยหรือพนักงานขับรถ ทิ้งก้นบุหรี่ลงในกองมูลฝอย หรือการเผาเพื่อกำจัดมูลฝอยจึงมีปัญหาเกิดไฟไหม้ในกองมูลฝอยที่ทิ้งไว้นานๆ อยู่เสมอ ซึ่งบางครั้งอาจเป็นสาเหตุเกิดอหิวาต์ในพื้นที่ใกล้เคียงกับกองมูลฝอยได้

อ้างอิง

คณะสาธารณสุขศาสตร์และสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. 2550.

EH 4052 การจัดการขยะมูลฝอย สืบค้นจาก <http://health.hcu.ac.th/EH4052/index.html> (19 กุมภาพันธ์ 2550)

ส่วนที่ ๓-2

คู่มือการอบรมยุวมัคคุเทศก์ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (ครั้งที่ 1)

โครงการอบรมยุวมัคคุเทศก์ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (ครั้งที่ 1)

วันที่ 10-12 มีนาคม 2550

ณ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบ (คูขุด) อ. สทิงพระ จ. สงขลา

จัดทำโดย: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (วิทยาเขตหาดใหญ่)

และศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และนันทนาการจังหวัดสงขลา

I. หลักการและเหตุผล

คณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้รับมอบหมายจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดสงขลา สตูล และปัตตานี ให้เป็นที่ปรึกษาโครงการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มพื้นที่ จังหวัด สงขลา สตูล และปัตตานี โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวและดำเนินโครงการหลักในพื้นที่ 3 จังหวัดดังกล่าว โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ เพื่อเป็นรูปแบบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะศูนย์การท่องเที่ยว ฯ ร่วมกับชุมชน มีรูปแบบในการดำเนินงาน / โครงการด้านการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ต่อไป

ผลในการดำเนินโครงการดังกล่าว จากผลเวทีการรับฟังความคิดเห็นของชุมชนต่อร่างแผนแม่บทฯ ครั้งที่ 2 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา ที่ประชุมเห็นว่าควรเน้นสร้างการท่องเที่ยวภายใน โดยเฉพาะเปิดโลกทะเลสาบสงขลาให้กับนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ ภายใต้อภิวรรณที่มีปัจจัยคุกคามหลากหลายส่วนต่อพื้นที่ การเตรียมการให้ที่ปรึกษาโครงการ ฯ ดำเนินการอบรมยุวมัคคุเทศก์ เพื่อนำเที่ยวนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ถือเป็นภารกิจสำคัญ ที่ประชุมจึงได้เลือกโครงการหลักคือการสร้างยุวมัคคุเทศก์ของลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาให้กับเยาวชนในพื้นที่ต่อไป

นอกจากนี้ ห้วงเวลาที่ผ่านมา คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมได้มีการทำกิจกรรมฟื้นฟูทะเลสาบสงขลาอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 โดยมีส่วนร่วมจากองค์กรชาวบ้าน ราชการ องค์กรท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาเอกชน ผลของกิจกรรมหลายอย่างเริ่มปรากฏเป็นรูปธรรมเพื่อเป็นแนวทางในอันที่จะฟื้นฟูทะเลสาบ แต่ในขณะเดียวกันก็มีปัญหาจากสิ่งแวดล้อมอื่นๆ เข้ามากระทบกับชุมชน การแก้ไขปัญหาหรือป้องกันปัญหา มีความจำเป็นต้องทำเพื่อหวังผลในระยะยาว จึงจะเกิดความยั่งยืนในอนาคต ในประเด็นของการจัดการการท่องเที่ยวในปัจจุบันมักมีปัญหาสวนทางระหว่างการอนุรักษ์สภาพสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม กับการพัฒนาอยู่เสมอ จนทำให้มีนักวิชาการบางท่านกล่าวว่า การท่องเที่ยวไม่สามารถประสานกับการอนุรักษ์ได้ อีกด้านหนึ่งก็มีเพียงบางท่านเสนอว่าการท่องเที่ยวสามารถเดินไปพร้อมกับการอนุรักษ์ได้ รวมทั้งนักท่องเที่ยวจะ

ได้รับความรู้พร้อมกัน เพียงแต่มีการจัดการและสำนึกที่ดีเท่านั้น แนวความคิดดังกล่าวนี้มีชื่อเรียกต่างๆ กันไป เช่น Sustainable Tourism, Green Tourism, Ecotourism ฯลฯ การท่องเที่ยวโดยไม่ทำลายสภาพสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ แต่ที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายที่สุดคือ Ecotourism โดยมีหลักการกว้างๆ คือ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ โดยนักท่องเที่ยวจะต้องได้รับความรู้จากการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง ซึ่งแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กำลังได้รับการตอบรับจากฝ่ายต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมากยิ่งขึ้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงถือว่าเป็นแนวทางหรือวิถีทางหนึ่งที่พยายามจะก้าวสู่เป้าหมายสำคัญคือการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงมีองค์ประกอบสำคัญที่ควรพิจารณา 3 ประการคือ การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นและการกระจายรายได้

จากองค์ประกอบใน 3 ด้านที่ได้กล่าวมา สิ่งที่สถานศึกษาจะช่วยให้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก้าวสู่เป้าหมายสำคัญคือการพัฒนาที่ยั่งยืน และตัวจักรสำคัญในการปลูกฝังแนวคิดในการสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นคือ เยาวชน โดยเฉพาะเยาวชนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ดังนั้น คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม ร่วมกับศูนย์ท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดสงขลา จังหวัดสงขลา ภายใต้ความร่วมมือของ ททท. เขต 1 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สถานศึกษา ศูนย์การเรียนนอกโรงเรียน สมาพันธ์ธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา สมาพันธ์ธุรกิจโรงแรมเรือข่ายพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งถือเป็นองค์กรที่มีศักยภาพในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ได้จัดให้มีโครงการค่ายยุวมัคคุเทศก์ทะเลสาบสงขลาขึ้น ซึ่งจะเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะทำให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ และกิจกรรมของค่าย ตลอดจนปลูกฝังให้เยาวชนมีจิตสำนึกที่จะรักธรรมชาติ หวงแหนสภาพแวดล้อมของถิ่นฐานบ้านเกิดและร่วมปกป้องฟื้นฟูทรัพยากรในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และเป็นแกนนำในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์

2.1 สร้าง/เตรียมความพร้อมของเยาวชนในการเป็นมัคคุเทศก์เฉพาะทั้งแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยใช้ทะเลสาบสงขลาเป็นกรณีศึกษา

2.2 สร้างจิตสำนึกให้แก่เยาวชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดย กระบวนการเรียนรู้

2.3 เยาวชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

2.4 เยาวชนขยายผลการอนุรักษ์ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสู่ชุมชน

3. เป้าหมายของโครงการ

ให้เยาวชนเกิดจิตสำนึกและเป็นพลังส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ทะเลสาบสงขลา

4. ระยะเวลาดำเนินการ

วันที่ 10-12 มีนาคม 2550 รวม 3 วัน 2 คืน

5. สถานที่จัด

เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา (คูขุด) อ. สทิงพระ จ. สงขลา

6. จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 50 คน ประกอบด้วย

นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

6.1 เยาวชนอายุระหว่าง 15-18 ปี จากโรงเรียนในเขตพื้นที่อำเภอสทิงพระและใกล้เคียง

6.2 นักเรียนจากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนที่มีอายุ ระหว่าง 15 – 18 ปี

7. หน่วยงานที่เข้าร่วมโครงการ

โครงการค่ายยุวมัคคุเทศก์ทะเลสาบสงขลาในครั้งนี้ จัดโดยที่ปรึกษาโครงการฯ คณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการ และองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา โดยความร่วมมือของเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบสงขลา ททท.เขต 1 โรงเรียนบ่อแดง เครือข่ายพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านท่าหิน ชมรมบินหลาหาข่าว กลุ่ม Junkle Kayaks บริษัท Advance Green Tour โรงแรมเพรสซิเดนท์ และโรงเรียนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ในพื้นที่อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

8. หน่วยงานที่รับผิดชอบ

ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดสงขลา ร่วมกับ คณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

9. งบประมาณดำเนินการ

จำนวน 150,000 บาท จากโครงการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยว (สตูล สงขลา ปัตตานี)

10. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) เยาวชนเกิดจิตสำนึกในการรักทะเลสาบและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น
- 2) สร้างแนวคิดการเป็นขุมักคุณเทศก์เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นเรือข่ายอย่างยั่งยืนและนำไปสู่ในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- 3) เยาวชนสามารถขยายผลการอนุรักษ์ทะเลสาบไปยังชุมชนได้

กำหนดการอบรมยุวมัคคุเทศก์ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (ครั้งที่ 1)

วันที่ 10 - 12 มีนาคม 2550

ณ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบ (คูขุด) อำเภอสตงิ่งพระ จังหวัดสงขลา

จัดโดย: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และ ศูนย์การท่องเที่ยว

กีฬาและนันทนาการจังหวัดสงขลา

วันที่ 10 มีนาคม 2550

- 08.30 – 09.00 ลงทะเบียน
- 09.00 – 09.30 กล่าวรายงาน
โดย: ผู้อำนวยการศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดสงขลา
กล่าวเปิด
โดย: ผู้ว่าราชการจังหวัดสงขลาและผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่
พิธีเปิด
- 09.30 – 10.30 เล่าขานตำนานลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
โดย: ศาตราจารย์ สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
และ ผศ.อารีย์ รังสิโยกฤษณ์ ข้าราชการเกษียณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
- 10.30 - 10.45 พัก
- 10.45 - 12.30 จุดประกายความคิด “ ความภูมิใจในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา...การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน...หัวใจของการเป็นมัคคุเทศก์ ”
โดย:
 - ผอ.ไพโรจน์ รัตนภิรมย์ (ผอ.ศูนย์ท่องเที่ยวฯ จังหวัดสงขลา)
 - ผอ. สุเทพ เกื้อสังข์ (ผอ.การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคใต้เขต 1)
 - คุณกิตติธนา สุบรรพวงส์ (บริษัท GreenAdvance Tour)
 - คุณพิกุล บุรีภักดิ์
 - ผศ.ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมาจารมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- ดำเนินรายการ
โดย: ผศ.อารีย์ รังสิโยกฤษณ์ ข้าราชการเกษียณ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
- 12.30 - 13.30 พักรับประทานอาหารกลางวัน

13.30 - 17.30	กระบวนการพัฒนาระบบคิด และทบทวนความทรงจำดีๆ ที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดย: ครูกมล อนุศิษฐ์ และทีมงาน
17.30 - 18.00	พักผ่อนเข้าที่พัก
18.00-19.00	รับประทานอาหารค่ำ
กิจกรรมช่วงกลางคืน	
19.00-21.00	กิจกรรมเตรียมความพร้อมและฝึใจไว้เป็น บูมักคุเทศก์ โดย: ครูกมล อนุศิษฐ์ และทีมงาน ส่งน้องเข้านอน

วันที่ 11 มีนาคม 2550

06.00 - 06.30	รับอรุณยามเช้า ด้วยแอโรบิค โดย: คุณครูณี สุทธิวิภากร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
06.30 - 07.00	พักผ่อนตามอัธยาศัย
07.00 - 08.30	ล่องเรือ...ชมเล...ดูนก...ชมวิถีชีวิตชาวบ้านยามเช้า
08.30 - 09.30	รับประทานอาหารเช้า
09.30 - 12.30	แบ่งกลุ่มเข้าร่วมกิจกรรมเสริมสร้างความรู้และทักษะเพื่อการนำเที่ยวในแต่ละ ฐาน
	<u>ฐานที่ 1</u> คุณภาพและวิถีชีวิตธรรมชาติของทะเลสาบสงขลา โดย: ผศ.ดร. กำพล มีสวัสดิ์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และ ผศ.ดร. ปารีชาติ วิสุทธิสมาจาร คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หัวหน้าเขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบ (อุซูด)
	<u>ฐานที่ 2</u> ประวัติศาสตร์และวิถีชีวิต โหนด นา เล เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดย: อ.วิโชติ จรุงโรจน์ สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคใต้ ครูไพฑูรย์ ศิริรักษ์ ชมรมบินหลาหาข่าว คุณพูนทรัพย์ ศรีชู กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านท่าหิน
	<u>ฐานที่ 3</u> ภาษา (อังกฤษ)...พาเที่ยว

โดย: อ.วิวัฒน์ สุทธิวิภากร คณะวิศวกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
งานที่ 4 แรลลี่เรือคายัค หาแหล่งที่อยู่อาศัยของนกน้ำ
โดย: อ.ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ระกูล สำนักวิจัยและพัฒนา
มหาวิทยาลัยหาดใหญ่
และทีม Jungle Kayaks จังหวัดสตูล

12.30 - 13.30 พักรับประทานอาหารกลางวัน

13.30 – 17.00 ปฏิบัติการก่อสร้างสรรค์เพื่อมัคคุเทศก์

โดย: ครูกมล อนุศิษฐ์ และทีมงาน

17.00 – 18.00 พักร่อนเข้าที่พัก

18.00 – 19.00 รับประทานอาหารค่ำ

กิจกรรมช่วงกลางคืน

19.00 – 21.00 การเตรียมความพร้อมในการนำเสนอสื่ออย่างสร้างสรรค์ “การนำเที่ยวลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา”

โดย: ครูกมล อนุศิษฐ์ และทีมงาน

ส่งน้องเข้านอน

วันที่ 12 มีนาคม 2550

07.30-08.30 รับประทานอาหารเช้า

08.30-10.00 เสวนา “ก้าวต่อไปของยุวมัคคุเทศก์ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา..เพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน”

โดย:

- ผอ.ไพโรจน์ รัตนภิรมย์ (ผอ.ศูนย์การท่องเที่ยวฯ จังหวัดสงขลา)
- ผอ. สุเทพ เกื้อสังข์ (ผอ.การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ภาคใต้เขต 1)
- นายกองต์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา
- คุณกฤษณ์ ประธานราษฎรนิกร (โรงแรมเพชรสลิเด็นท์)
- คุณภัทรพงศ์ ต้นพานิช (Jungle kayaks)
- ผศ.ดร. ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
- ดำเนินรายการโดย: อาจารย์วิวัฒน์ สุทธิวิภากร
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

10.00-11.30

นำเสนอสื่ออย่างสร้างสรรค์ การนำเทีวกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

11.30-12.00

มอบประกาศนียบัตรให้กับโรงเรียน และเยาวชน

มอบของที่ระลึกแก่องค์กร/กลุ่มที่ร่วมจัดอบรม

พิธีปิด

โดย: ผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่

บูมัมคฤเทศก์เจ้าบ้านส่งแขกผู้มาเยือน

ทักษิณประเทศ

เหมือนแตงนิทานหลานเอ๋ย

ห้วยหนองบึงเคยเทียบผล
พืชผักบัวบานเบียดปน
ปลอดเสียงคนปลาอู่กึ่งต่อแพน
ที่ปรือ กก รกเร้นเป็นเชิงพัก
นกพำนักรังซอนซ่อนแขวน
ค่าน้ำคุณดินดีทั่วแดน
พูนแผ่นดินทักษิณเป็นถิ่นทอง

วันนี้ฉันนี้เป็นไฉน

ข้าวใหม่ปลามันไม่ได้ต้อง
พลิกแดนดินกินไตข้าวน้ำคาวนอง
ห้วยบึงหนองเหือดเจาหมดเต่าปลา
หมายผักกรีนริมหนองเหมือนทองก้อน
ต้นขี้ไต้ในทอนยากถามหา
แสงหิ่งห้อยใครเห็นเป็นบุญตา
“น้ำแล้งหลา” อย่าหมายกรายกลั้วคอ

สุธีวงศ์ พงศ์ไพบูลย์

14 กุมภาพันธ์ 2536

บอกน้อง.....

คำยนี้ให้เจ้าตัวน้อย.....

จงค่อย ๆ เรียนรู้ อย่างตั้งใจ

เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้ท้องถิ่น.....

มีเรื่องราวอีกมากมายที่อยากบอก.....

มีเรื่องราวอีกมากมายที่อยากให้เรียนรู้

น้องสอนพี่...พี่สอนน้อง

น้องให้พี่...และพี่ก็ให้น้อง....สัตยญาณะ....

การส่งเสริมและการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว

ปรีชาติ วิสุทธิสมาจาร กำพล มีสวัสดิ์ และอภิรมย์ พรหมจรรยา

ทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ในระดับที่สามารถนำมาใช้เป็นทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำฯ ได้ หากมีการบริหารจัดการที่ดี โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของทรัพยากร แหล่งท่องเที่ยว สามารถจัดแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในพื้นที่จังหวัดสงขลา

ลำดับ	แหล่งท่องเที่ยว	ที่ตั้ง		ลักษณะ
		อำเภอ	จังหวัด	
1	เกาะหนู	เมือง	สงขลา	เกาะ
2	เกาะแมว	เมือง	สงขลา	เกาะ
3	เกาะขอม	เมือง	สงขลา	เกาะ
4	เขาดังกวน	เมือง	สงขลา	ภูเขา
5	เขาน้อย	เมือง	สงขลา	ภูเขา
6	หาดเก้าเส้ง	เมือง	สงขลา	หาดทราย
7	หาดสมิหลา	เมือง	สงขลา	หาดทราย
8	แหลมสนอ่อน	เมือง	สงขลา	หาดทราย
9	ทะเลสาบสงขลา	เมือง	สงขลา	ทะเลสาบ
10	สะพานติณสูลานนท์	เมือง	สงขลา	สะพานและภูมิทัศน์โดยรอบ
11	สวนป่าเปรม	เมือง	สงขลา	สวนสาธารณะ
12	เขากำเส้ง	เมือง	สงขลา	ภูเขา
13	สวนสัตว์สงขลา	เมือง	สงขลา	สวนสัตว์
14	ป้อมปากน้ำแหลมทราย	เมือง	สงขลา	หาดทราย

15	หาดทรายแก้ว	สิงหนคร	สงขลา	หาดทราย
16	แหลมเจ้า	กระแสดินธุ์	สงขลา	หาดทราย
17	อ่าวทุ่งบัว	กระแสดินธุ์	สงขลา	อ่าว
18	แหลมหาด	กระแสดินธุ์	สงขลา	หาดทราย
19	แหลมคูลา	กระแสดินธุ์	สงขลา	หาดทราย
20	แหลมยาง	กระแสดินธุ์	สงขลา	หาดทราย
21	แหลมควายราบ	กระแสดินธุ์	สงขลา	หาดทราย
22	เกาะใหญ่	กระแสดินธุ์	สงขลา	เกาะ
23	เขตห้ามล่าสัตว์ป่า ทะเลสาบ	สติงพระ	สงขลา	พื้นที่ชุ่มน้ำ
24	ถ้ำเขาลูกช้าง	สะเดา	สงขลา	ถ้ำ
25	น้ำตกโดนปลิว	หาดใหญ่	สงขลา	น้ำตก
26	น้ำตกโดนงาช้าง	หาดใหญ่	สงขลา	น้ำตก

ตารางที่ 1.2 แหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและศิลปวัฒนธรรมประเภทศาสนสถาน ในพื้นที่จังหวัดสงขลา

ลำดับ	แหล่งท่องเที่ยว	ที่ตั้ง		จุดเด่นที่สำคัญ
		อำเภอ	จังหวัด	
1	วัดอู่ตะเภา	หาดใหญ่	สงขลา	เป็นปูชนียสถานที่สำคัญ
2	วัดคูเต่า	หาดใหญ่	สงขลา	เป็นปูชนียสถานที่สำคัญ
3	พระพุทธรูปเขา พระ	รัตภูมิ	สงขลา	เป็นที่เคารพบูชาของประชาชนในท้องถิ่น
4	พระพุทธรูปบน เขารักเกียรติ	รัตภูมิ	สงขลา	เป็นที่เคารพบูชาของประชาชนในท้องถิ่น
5	วัดควนเนียง	ควนเนียง	สงขลา	เป็นปูชนียสถานที่สำคัญ
6	วัดคงคาดี	ควนเนียง	สงขลา	เป็นปูชนียสถานที่สำคัญ
7	วัดบางเหรียง	ควนเนียง	สงขลา	เป็นปูชนียสถานที่สำคัญ
8	วัดบางทิง	ควนเนียง	สงขลา	เป็นปูชนียสถานที่สำคัญ
9	วัดคงคาเสียบ	บางกล่ำ	สงขลา	เป็นปูชนียสถานที่สำคัญ

10	วัดท้ายขอ	เมือง	สงขลา	เป็นปูชนียสถานที่สำคัญ
11	วัดสุวรรณคีรี	เมือง	สงขลา	เป็นศาสนสถานที่ศักดิ์สิทธิ์
12	วัดบ่อทรัพย์	เมือง	สงขลา	เป็นปูชนียสถานที่สำคัญ
13	วัดเจดีย์งาม	เมือง	สงขลา	เป็นปูชนียสถานที่สำคัญ
14	วัดดินเมรุศรีสุดา ราม	เมือง	สงขลา	เป็นปูชนียสถานที่สำคัญ
15	วัดพะโคะ	สทิงพระ	สงขลา	เป็นปูชนียสถานที่สำคัญ
16	วัดจะทิงพระ	สทิงพระ	สงขลา	เป็นปูชนียสถานที่สำคัญ

ศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวหลักบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

จากผลการวิเคราะห์การประเมินศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับ ของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และการประเมินความเสี่ยงต่อผลกระทบจากการท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภท ภูเขา น้ำตก หาดทราย พื้นที่ชุ่มน้ำ และเกาะในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา โดยวิธีการ สามารถวิเคราะห์โดยจำแนกระดับความสำคัญตามระดับศักยภาพและความเสี่ยงของผลกระทบได้ ดังนี้

1) กลุ่มศักยภาพสูงและความเสี่ยงสูงมี 5 แห่ง ได้แก่ หาดสมิหลา น้ำตกโดนงาช้าง เกาะสี่ เกาะห้า อุทยานนกน้ำทะเลน้อย และอุทยานแห่งชาติเขาปู่ – เขาย่าจัดเป็นกลุ่มของแหล่งท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นด้านคุณค่าและความสำคัญทางด้านระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ จึงมีความเปราะบางและอ่อนไหว (มีความเสี่ยงสูง) ต่อการถูกรุกทำลายจากกิจกรรมและการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ง่าย

2) กลุ่มศักยภาพสูงและความเสี่ยงปานกลาง มีจำนวน 9 แห่ง ได้แก่ เกาะขอม สะพานติณสูลานนท์ สวนสัตว์สงขลา เกาะใหญ่ เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลสาบ น้ำตกโดนปรีว อุทยานแห่งชาติเขาน้ำค้าง หาดแสนสุขลำปำ และบ่อน้ำร้อนธารน้ำเย็น แหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มนี้ โดยส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาและมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง มีจุดขายเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ค่อนข้างชัดเจน การคมนาคมสะดวก และมีโครงสร้างพื้นฐานที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้จำนวนมาก จึงเป็นสาเหตุที่จะก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวได้

3) กลุ่มศักยภาพปานกลางและความเสี่ยงปานกลาง มีจำนวน 24 แห่ง ได้แก่ เขาดังกวน หาดเก้าเต็ง แหลมสนอ่อน หาดทรายแก้ว หาดม่วงงาม หาดมหาราช แหลมโพธิ์ สวนสาธารณะหาดใหญ่ ป่าผาคำ เขากทะเล เกาะหมาก บ้านเขาชัน บ้านอานท่ายาง น้ำตกตะโหมค (น้ำตกหม่อมจ้อย) น้ำตกหูแร่ แก่งหูแร่ น้ำตกบ้านไร่เหนือ น้ำตกนกรำ น้ำตกไพรวัลย์ น้ำตกมโนราห์ น้ำตกลาดเตย น้ำตกเขาชัน น้ำตกเขาคราม และน้ำตกบ้านโดน กลุ่มนี้จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวใน

ระดับชุมชน หรือเป็นแหล่งท่องเที่ยวรองในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ซึ่งมีโอกาสและแนวโน้มที่จะพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้

4) กลุ่มศักยภาพปานกลางและความเสี่ยงต่ำ มีจำนวน 9 แหล่ง ได้แก่ เกาะหนู - เกาะแมว เขาก้านเส็ง สวนป่าเปรม สวนสมุนไพรร อ่ามทุ่งบัว แหลมควายราบ อ่างเก็บน้ำสะเดา อ่างเก็บน้ำชลประทานท่าเชียด และแหลมจองถนน กลุ่มนี้จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวในระดับชุมชน เช่นเดียวกับกลุ่มที่ 3 เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพธรรมชาติมาก การรुकล้ำทำลายจากกิจกรรมการท่องเที่ยวจึงอยู่ในระดับต่ำ

การประเมินศักยภาพและขีดความสามารถในการรองรับและการประเมินความเสี่ยงผลกระทบของแหล่งท่องเที่ยวทางโบราณคดีและศิลปวัฒนธรรมประเภทศาสนสถานในพื้นที่ลุ่มน้ำสามารถจำแนกระดับความสำคัญตามระดับศักยภาพและความเสี่ยงของผลกระทบได้ ดังนี้:

1) กลุ่มศักยภาพสูงและความเสี่ยงสูง มีจำนวน 2 แหล่ง คือ วัดสุวรรณคีรี และวัดพะโคะ

2) กลุ่มศักยภาพสูงและความเสี่ยงปานกลาง มีจำนวน 3 แหล่ง ได้แก่ วัดมัชฌิมาวาสารวิหาร วัดโลกสมานคุณ และวัดเขียนบางแก้ว

3) กลุ่มศักยภาพปานกลางและความเสี่ยงสูง มีจำนวน 3 แหล่ง ได้แก่ วันแหลมจาก วัดสูง เกาะใหญ่ และวัดเจดีย์งาม

4) กลุ่มศักยภาพปานกลางและความเสี่ยงปานกลาง มีจำนวน 7 แหล่ง ได้แก่ วัดท้ายขอ วัดเจ้ทิงพระ วัดคลองเป็ด วัดเขาจ้ง โทลน วันควนปรัง วัดป่าลิไลยก์ และวัดวัง

โดยสรุป แหล่งท่องเที่ยวที่ควรได้รับความเอาใจใส่ และมีมาตรการการบริหารจัดการเป็นพิเศษ หากจะมีการส่งเสริมให้พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลัก ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูงและความเสี่ยงสูง เช่น หาดสมิหรา น้ำตกโดนงาซ้าง เกาะสี่เกาะห้า อุทยานนกน้ำทะเลน้อย อุทยานแห่งชาติเขาปู่ - เขาย่า วัดสุวรรณคีรี วัดพะโคะ

สภาพปัญหาหลักด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา

สภาพปัญหาหลักด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ สรุปได้ดังนี้

1) ขาดการกำหนดเขต (Zoning) ในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยวที่ชัดเจน

2) สภาพแหล่งท่องเที่ยวระดับรองและระดับอนุภาคเสื่อมโทรม

3) ไม่มีการกำหนดมาตรการและแนวทางในการเฝ้าระวังป้องกันความเสื่อมโทรม

4) องค์กรหน่วยงานและชุมชนขาดการประสานความร่วมมือ

5) ไม่มีฐานข้อมูลและโครงข่ายองค์ความรู้เพื่อใช้ในการวางระบบการบริหารจัดการ

แนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว แนวทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวควรมุ่งเน้นไป
ยังประเด็นต่างๆ ดังนี้

- 1) การบำรุงดูแลรักษา ป้องกันและลดผลกระทบต่อระบบนิเวศ และความหลากหลายทาง
ชีวภาพ ให้คงความสวยงามและคุณค่าทางธรรมชาติ ป้องกันและลดผลกระทบต่อโบราณสถาน
วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต ให้คงความดั้งเดิม ความเป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ และคุณค่าทาง
ประวัติศาสตร์
- 2) การให้ความรู้ พัฒนาจิตสำนึกและความตระหนักต่อคุณค่าของแหล่งธรรมชาติ
โบราณสถาน วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต แก่ทั้งชุมชน ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยว
- 3) การมีส่วนร่วม และผลประโยชน์ต่อชุมชนที่แหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่
- 4) การจัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยวระหว่างท้องถิ่น

มัคคุเทศก์คืออะไร?

มัคคุเทศก์ หรือที่มักเรียกทับศัพท์กันว่าไกด์ (Guides) นี้ เป็นการผสมคำ คือคำว่า 'มรรค' หรือ
'มคค' (ทาง) กับคำว่า 'อุทเทศก' (ผู้ชี้แจง) โดยสรุปได้เป็นคำจำกัดความว่า มัคคุเทศก์ คือผู้คอย
บรรยายชี้แจงเกี่ยวกับการเดินทางนั่นเอง อีกประการหนึ่ง มัคคุเทศก์คืออาชีพ หนึ่งซึ่งเป็นอาชีพ
สุจริต ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนั่นเองครับ

ประเภทของมัคคุเทศก์

- 1) มัคคุเทศก์ประจำ ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่ง (Docent Guide) คือมัคคุเทศก์ที่ไม่
เดินทางไปไหนมาไหน เพียงแต่คอยรอให้ข้อมูลหรือพาทัวร์ในสถานที่สำคัญต่างๆ เท่านั้น
- 2) มัคคุเทศก์เฉพาะพื้นที่ (Private Guide / City Guide) คือมัคคุเทศก์ในเมืองใดเมือง
หนึ่ง พาเที่ยวจนจบเป็นวันๆ ไป
- 3) มัคคุเทศก์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Specialized Guide) คือมัคคุเทศก์ผู้มีความเชี่ยวชาญ
พิเศษด้านใดด้านหนึ่ง และได้รับการว่าจ้างให้นำเที่ยวและอธิบายในสิ่งที่นักท่องเที่ยวให้
ความสำคัญเป็นพิเศษ เช่น ไกด์ทางโบราณคดี หรือไกด์พาดูนกต่างๆ เป็นต้น
- 4) หัวหน้าทัวร์ (Tour Manager / Tour Leader) คือผู้ที่ต้องเดินทางไปกับคณะทัวร์
ตลอดเวลา มีการค้างแรมตามที่ต่างๆ อาจจะต้องปฏิบัติหน้าที่ทั้งหมดเอง หรืออาจมีการติดต่อยัง
ไกด์เฉพาะพื้นที่ตามเมืองต่างๆ

ประโยชน์ของมัคคุเทศก์

- นักท่องเที่ยวสามารถคำนวณระยะเวลาที่จะใช้ในการท่องเที่ยว ได้แน่นอนกว่า
- นักท่องเที่ยวสามารถท่องเที่ยวได้ทั้งถึงมากกว่า ไม่ละเลยสิ่งที่สำคัญ
- นักท่องเที่ยวสามารถประหยัดงบประมาณในการท่องเที่ยวได้มากกว่า
- นักท่องเที่ยวสามารถได้รับความรู้ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ในการท่องเที่ยวมากกว่า
- นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบาย และท่องเที่ยวด้วยความปลอดภัยมากกว่า
- นักท่องเที่ยวไม่ต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ ด้วยตนเอง

ประโยชน์ที่ได้จากการประกอบอาชีพมัคคุเทศก์

- ได้เงินค่าสินจ้าง รางวัล
- ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินกับอาชีพ
- ได้เที่ยวฟรี กินฟรี พักฟรี
- ได้ประสบการณ์และความรู้เพิ่มเติมขึ้นมากมายจากการทำงาน
- ได้พบปะผู้คนที่แตกต่างกัน และได้สังคมใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา
- ได้โอกาสที่ดีในการพัฒนาคุณวุฒิ และสถานะทางสังคมของตนเอง

บทบาทต่างๆของมัคคุเทศก์

- บทบาทของการเป็นครู

คือต้องมีความสามารถในการเรียบเรียงเรื่องราว และเล่าให้ผู้ฟัง ฟังอย่างเข้าใจ ได้ดี

- บทบาทของนักบริการ

คือต้องมีจิตใจเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือ ให้บริการผู้อื่น (Service Attitude)

- บทบาทของนักการทูต

ต้องนำเสนอสิ่งดีงามต่างๆ ของประเทศ และชาติพันธุ์ของตนเองให้เป็นที่ประทับใจกับผู้มาเยือน

- บทบาทของนักจิตวิทยา

คือต้องรู้จักวิธีในการพูด รู้จักแยกแยะว่าสิ่งใดดีเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ที่จะพูด

- บทบาทของเจ้านาย

คือต้องกล้าตัดสินใจ และสามารถออกคำสั่งอย่างมีนโนวลให้ลูกท้าว ทำตามได้

- บทบาทของผู้รักษาความปลอดภัย

คือผู้ดูแลความปลอดภัยทุกรูปแบบ การแจ้งเตือนล่วงหน้า การช่วยเหลือในหลายๆเรื่อง ที่เกี่ยวกับความปลอดภัย เช่น การข้ามถนนหนทาง การขึ้นรถ ลงเรือต่างๆ

- บทบาทของการเป็นพยาบาล

สามารถให้การพยาบาลเบื้องต้นเท่าที่จำเป็นได้

- บทบาทของพนักงานขาย

ควรมีเทคนิคในการพูดจูงใจได้ มีแนวคิดในการปรับปรุงรูปแบบของการให้บริการอยู่เสมอ

คุณสมบัตินักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติ มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

“จรรยาบรรณของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ที่ดี มีอะไรบ้าง

- 1 แสวงหาข้อมูล วางแผนและเตรียมความพร้อมก่อนการเดินทางไปเยือนแหล่งท่องเที่ยว
- 2 มีความเข้าใจและให้ความเคารพต่อธรรมชาติ ระบบนิเวศ ต่อขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นที่ไปเยือน และนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่นๆด้วยตนเอง
- 3 มีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมในสถานที่ที่ไปเยือน
- 4 เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย กฎระเบียบของสถานที่ไปเยือน และกฎของกลุ่ม ฟังคำแนะนำของมัคคุเทศก์หรือผู้ดูแลพื้นที่

- 5 ระบุระดับความเสี่ยงคนหลักเสี่ยงไม่ให้ออกไปเกิดผลกระทบหรือเกิดผลกระทบน้อยที่สุดต่อสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมที่ไปเยือน
- 6 ส่งเสริมผู้ประกอบการที่มีความตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมและชุมชนในพื้นที่ รวมทั้งสนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่นที่ไปเยือน
- 7 ไม่ส่งเสริมผู้กระทำผิด ไม่ซื้อหรือสนับสนุนสินค้าที่ผลิตจากสัตว์ป่าหรือพืชพรรณที่หายากหรือมีแนวโน้มลดน้อยลง
- 8 ไม่นำสัตว์ป่าหรือพันธุ์ไม้ป่า ไม่เก็บรวบรวมสิ่งต่างๆจากพื้นที่ เช่น พรรณไม้ ขนนก กระจุก และ/หรือซากหอยเป็นที่ระลึก
- 9 ไม่นำพันธุ์ต่างถิ่นหรือสัตว์เข้าไปในระบบนิเวศที่ไปเยือน
- 10 ตระหนักถึงบทบาทและศักยภาพของคนที่ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์และการพัฒนาเศรษฐกิจแบบยั่งยืน

น้องทราบหรือยังว่า “ระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กันอย่างไร”

แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติทุกประเภทจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Ecosystem) และความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) ของพื้นที่ ระบบนิเวศเป็นสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยวหรือเป็นส่วนประกอบของแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น ระบบนิเวศจึงมีความสำคัญอย่างมากในการท่องเที่ยวแบบเชิงนิเวศ และเป็นระบบที่ต้องรักษาไว้ให้ยั่งยืนประเทศไทยมีระบบนิเวศที่สำคัญทั้งในน้ำและบนบก

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

- การท่องเที่ยวทางธรรมชาติทุกรูปแบบ
- การท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศทางธรรมชาตินั้นๆ

นิเวศทางธรรมชาตินั้นๆ

- การท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

ส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

- มีการจัดการอย่างเป็นระบบภายใต้แนวทางที่ชัดเจน
- เพื่อสร้าง โอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเกิด

ประโยชน์ต่อชุมชนในท้องถิ่น

- เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ชุมชนบนฐานแห่งระบบนิเวศนั้นๆ

- กระแสการท่องเที่ยวเกิดจาก
- Ecotourism

- ความต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา
- ความต้องการของตลาดการท่องเที่ยว
- ความต้องการในการอนุรักษ์

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคใต้

การดำเนินการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคใต้แบ่งตามสภาพของแหล่งท่องเที่ยวได้

3 ประเภท

1. ประเภทป่า เขา ถ้ำน้ำไฟ

เนื่องจากทรัพยากรป่าไม้ทางภาคใต้มีความอุดมสมบูรณ์ จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมมาก ตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยาน เช่น อุทยานแห่งชาติเขาลง อุทยานแห่งชาติเขาสก อุทยานแห่งชาติพนมเบญจา อุทยานแห่งชาติเขาปู่เขายี่ อุทยานแห่งชาติทะเลบัน อุทยานแห่งชาติแก่งกรุง เป็นต้น ส่วนนอกเหนือจากพื้นที่อุทยานแห่งชาติได้แก่ พื้นที่ชุมชนคีรีวง ชุมชนกรุงชิง จังหวัดนครศรีธรรมราช ชุมชนบ้านตะโหมคจังหวัดพัทลุง ชุมชนพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร ชุมชนกะปง จังหวัดพังงา เป็นต้น

2. ประเภท ทะเลและชายหาด

ภาคใต้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพด้านนี้สูงมาก จึงเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วทุกมุมโลกในขณะเดียวกัน แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ถูกใช้อย่างสิ้นเปลืองเช่นกัน แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทางทะเลมีดังนี้

- อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา
 - อุทยานแห่งชาติตะรุเตา อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสิมิลัน อุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา
 - อุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา-หมู่เกาะพีพี อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลันตาเป็นต้น
- ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในการดูแลของชุมชนได้แก่ เกาะแตน เกาะยาว เป็นต้น

3. ประเภทวิถีชีวิตชุมชน

การดำเนินงานด้านวิถีชุมชน กำลังเป็นที่สนใจของชุมชนในภาคใต้ ซึ่งอาจเกิดการซ้อนทับกับพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่นๆ เนื่องจากเป็นลักษณะทางนามธรรม แต่เปราะบางและง่ายต่อการถูกระทบจากผลของการดำเนินงาน ตัวอย่างพื้นที่ที่ดำเนินการด้านนี้ ได้แก่ ชุมชนคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ชุมชนตะโหมค จังหวัดพัทลุง เป็นต้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545:72)

รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่นิยมจัดกันในประเทศไทย

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)
2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (Marine Ecotourism)
3. การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาหรือศิลาสัญจร (Litho Travel)

4. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism)

หลักการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมี 10 ประการ

1. การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี
2. การลดการบริโภคที่มากเกินไป และการลดของเสียจะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาวและเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว
3. การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม
4. การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว
5. การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น
6. การมีส่วนร่วมเต็มที่ของท้องถิ่นในสาขาการท่องเที่ยว
7. การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ
8. การฝึกอบรมบุคลากร
9. การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูล
10. การวิจัยและการติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ (ข้อมูลจาก กองวางแผนโครงการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และเอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง มาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ฐานเรียนรู้เพื่อการรักษสิ่งแวดล้อมสงขลา

ขยะ (Waste) หมายถึง สิ่งของเหลือทิ้งจากกระบวนการผลิตและอุปโภคซึ่งเสื่อมสภาพ จนใช้การไม่ได้หรือไม่ต้องการใช้แล้ว บางชนิดเป็นของแข็งหรือกากของเสีย (Solid Waste) มีผลเสียต่อสุขภาพทางกายและจิตใจเนื่องจากความสกปรก เป็น แหล่งเพาะเชื้อ โรคทำให้เกิดมลพิษและทัศนียภาพไม่สวย

มูลฝอย (Solid Waste) หมายความว่า เศษกระดาษ เศษผ้า เศษอาหาร เศษสินค้า ถุงพลาสติก ภาชนะที่ใส่อาหาร เถ้า มูลสัตว์ หรือซากสัตว์ รวมตลอดถึงสิ่งอื่นใดที่เก็บกวาดจากถนน ตลาด ที่เลี้ยงสัตว์หรือที่อื่น

มลพิษที่เกิดจากขยะมูลฝอย (Waste Pollution) หมายถึง สภาวะแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมอันเนื่องมาจากขยะมูลฝอย เช่น การทิ้งขยะลงในแหล่งน้ำและการเกิดกลิ่นเหม็นจากกองขยะ

แหล่งกำเนิดของมูลฝอย

แหล่งกำเนิดของมูลฝอย สามารถแบ่งได้หลายวิธี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้ใช้ ซึ่งพอสรุปการแบ่ง แหล่งกำเนิดของมูลฝอย ได้ดังนี้

1. การแบ่งตามลักษณะเขตการปกครอง แบ่งเป็น มูลฝอยในเขตเทศบาล และมูลฝอยนอกเขตเทศบาล (องค์การบริหารส่วนตำบล)
2. การแบ่งตามการใช้ประโยชน์ของที่ดิน ได้แก่ มูลฝอยชุมชน (Community Wastes) มูลฝอยจากการเกษตร (Agricultural Wastes) มูลฝอยจากโรงงานอุตสาหกรรม (Industrial Wastes) และมูลฝอยจากสถานพยาบาล (Hospital Wastes) รายละเอียดมีดังนี้

1) มูลฝอยชุมชน แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

(1) มูลฝอยจากบ้านพักอาศัย (Residential Waste) เป็นมูลฝอยที่เกิดจากกิจกรรมการดำรงชีพของคนที่อยู่อาศัยในบ้านพักอาศัยหรืออาคารชุดหรืออพาร์ทเมนต์ ได้แก่ เศษอาหารจากการเตรียมอาหารหรือจากถาดเหลือใช้ เศษกระดาษ เศษพืชผัก ถุงพลาสติก ขวดพลาสติก ใบไม้ใบหญ้า ภาชนะหรืออุปกรณ์ที่ชำรุดหรือเสื่อมสภาพ เศษแก้ว ฯลฯ

(2) มูลฝอยจากธุรกิจการค้า (Commercial Waste) หมายถึง มูลฝอยที่มาจากสถานที่ที่มีการประกอบกิจการค้าขายส่ง ขายปลีก หรือบริการทางการค้าต่างๆซึ่งขึ้นอยู่กับว่าเป็นสินค้าประเภทใด ได้แก่ อาคารสำนักงาน ตลาด ร้านขายอาหาร ร้านขายของชำ โรงแรม โกดังเก็บสินค้าซึ่งมักจะมีภาชนะเก็บมูลฝอยเป็นของตนเอง มูลฝอยที่เกิดขึ้นอาจมีเศษอาหาร เศษแก้ว พลาสติก เศษวัสดุก่อสร้างต่างๆหรืออาจมีของเสียอันตรายปนอยู่ด้วย

2) มูลฝอยจากการเกษตร (Agricultural Waste) แหล่งมูลฝอยที่สำคัญมักมาจากกิจกรรมการเพาะปลูกและการเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นอาหาร มักประกอบด้วย มูลสัตว์ เศษหญ้า เศษพืชผัก ภาชนะบรรจุยาปราบศัตรูพืช เป็นต้น ในอดีตของเสียเหล่านี้ส่วนใหญ่ (ยกเว้นภาชนะบรรจุยาปราบศัตรูพืช) มักถูกนำมาโลกกลบลงบนพื้นที่ที่จะทำการเพาะปลูก ซึ่งถือเป็นการหมุนเวียนเอาของเสียที่เกิดขึ้นนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้เป็นอย่างดี แต่ในปัจจุบันนี้ได้มีการเร่งผลผลิตให้ได้ปริมาณมากขึ้นตามจำนวนของประชากรที่เพิ่มขึ้น ทำให้มีการนำเอาปุ๋ยเคมีมาใช้แทนทำให้ปริมาณของมูลฝอยจากการเกษตรเพิ่มปริมาณมากขึ้น

ชนิดหรือประเภทของมูลฝอย

1. มูลฝอยเปียกหรือเศษอาหาร (Food Wastes หรือ Garbage) ได้แก่ เศษผัก ผลไม้และเนื้อสัตว์ ที่เหลือทิ้งจากการเตรียมอาหาร การปรุงอาหาร และการบริโภคแล้ว ลักษณะที่สำคัญที่สุดของมูลฝอยชนิดนี้คือ มีความชื้นสูงประกอบด้วยสารอินทรีย์ต่างๆ ที่ย่อยสลายและเน่าเปื่อยได้เร็วมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่ออากาศร้อนและการเน่าเปื่อยของมูลฝอยชนิดนี้จะทำให้เกิดกลิ่นเหม็นขึ้น เป็นแหล่งเพาะเชื้อโรค เช่น แผลงวัน หนู เป็นต้น

ดังนั้นสำหรับแหล่งที่มีมูลฝอยชนิดนี้มากๆ การออกแบบและการดำเนินการรวบรวมขนมูลฝอย จะต้องคำนึงถึงคุณลักษณะในข้อนี้ของเศษอาหารเป็นหลัก นอกจากเขตที่อยู่อาศัยแล้ว แหล่งที่เกิดแหล่งที่เกิดเศษอาหารปริมาณมากๆ ได้แก่ โรงอาหาร ภัตตาคาร โรงพยาบาล เรือนจำ และตลาดทั้งที่ขายปลีก และขายส่ง

2. **มูลฝอยแห้ง (Rubbish)** ได้แก่ มูลฝอยจากอาคารบ้านเรือนที่แยกเศษอาหาร และมูลฝอยที่เน่าเปื่อยได้ง่ายออกแล้ว เป็นมูลฝอยที่ย่อยสลายได้ยาก มีความชื้นต่ำ มูลฝอยชนิดนี้จะประกอบด้วยวัสดุทั้งที่เผาไหม้ได้ (Combustible Waste) และไม่เผาไหม้ (Noncombustible Waste) วัสดุที่เผาไหม้ได้ เช่น กระดาษ กระดาษแข็งทำกล่อง พลาสติก เศษผัก ยาง หนังสือ เครื่องเรือน และเศษใบไม้กิ่งไม้ ส่วนวัสดุที่ไม่เผาไหม้ เช่น แก้ว กระจก ภาชนะบรรจุอาหาร ภาชนะอะลูมิเนียม เหล็ก และโลหะอื่นๆ และฝุ่นละออง

3. **ขี้เถ้าและสารตกค้าง (Ashes and Residues)** ได้แก่ วัสดุที่หลงเหลืออยู่จากการเผาไหม้ของไม้ ถ่านหิน หรือ มูลฝอยที่เผาได้ การเผาไหม้เหล่านี้มักเกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความอบอุ่นในบ้าน การปรุงอาหาร และการทำลายมูลฝอย ส่วนประกอบของขี้เถ้าและสารตกค้าง คือ ฝุ่น ขี้เถ้าที่เหลืออยู่หลังการเผาไหม้ และสารที่ตกค้างอยู่ไม่อาจเผาไหม้ได้ เช่น แก้ว กระจกและโลหะต่างๆ ขยะพวกนี้จะมีความเฉื่อยสูง คือไม่เกิดการย่อยสลายอีกต่อไป

4. **มูลฝอยจากการทำลายตึกและการก่อสร้าง (Demolition and Construction Wastes)** ในการทำลายตึกและการก่อสร้างจะเกิดมูลฝอยในปริมาณมากมาย มูลฝอยจากกิจกรรมนี้จัดได้ว่าเป็นมูลฝอยแห้งประเภทหนึ่งประกอบด้วย ฝุ่น หิน คอนกรีต อิฐ ปูน ไม้ โลหะต่างๆ อุปกรณ์ ในการต่อท่อ น้ำ และสายไฟ ฯลฯ

5. **มูลฝอยจากการประปาและโรงกำจัดน้ำเสีย (Water and Wastewater Treatment Plant Wastes)** หมายถึง ส่วนที่เหลือหรือเศษตกค้างจากการประปาหรือบำบัดน้ำเสีย ซึ่งมาจากถังตกตะกอน จากตะแกรงดักขยะ จากถังคัดกรวดทราย เป็นต้น ได้แก่ เศษมูลฝอย เศษกรวด ทราย กากตะกอนที่ทิ้งออกจากระบบประปาและระบบกำจัดน้ำเสียมีลักษณะเป็นโคลนตะกอน กากตะกอนที่ทิ้งจากระบบต่างๆ จะมีลักษณะที่แตกต่างกันไป เช่น กากตะกอนจากระบบประปาจะเป็นตะกอนดินเป็นส่วนใหญ่ กากตะกอนจากระบบกำจัดน้ำทิ้งที่ประกอบด้วยสารอินทรีย์มากๆ จะเป็นตะกอนจุลินทรีย์และกากตะกอนจากระบบกำจัดน้ำทิ้งที่ประกอบด้วยสารอนินทรีย์มากๆ จะเป็นตะกอนจากปฏิกิริยาเคมี

6. **มูลฝอยจากกระบวนการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรม (Industrial Wastes)** หมายถึง มูลฝอยที่เกิดจากการประกอบ อุตสาหกรรมต่างๆ ซึ่งปริมาณและองค์ประกอบของมูลฝอยจะมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับประเภทของอุตสาหกรรม

7. **มูลฝอยจากเกษตรกรรม (Agricultural Wastes)** ได้แก่ มูลฝอยที่เหลือทิ้งจากการทำเกษตรกรรมทั้งหลาย เช่น การเพาะปลูก การเก็บเกี่ยวพืชผัก ผลไม้ การเลี้ยงสัตว์ การรีดนมวัว การ

ฆ่าสัตว์ การประมง ในปัจจุบันมูลฝอยจากเกษตรกรรมนี้มักอยู่ในความรับผิดชอบของเจ้าของกิจการเองมูลฝอยจากการเกษตรส่วนใหญ่ ได้แก่ เศษหญ้า ใบไม้ มูลสัตว์ เศษอาหารสัตว์ ฯลฯ

8. มูลฝอยพิเศษ (Special Wastes) ได้แก่

1) มูลฝอยที่ได้จากการกวาดถนน จากถังมูลฝอยริมถนนที่ผู้คนที่เดินผ่านไปมาทิ้งไว้ (Street Refuse) ได้แก่ เศษพลาสติก เศษใบไม้ เศษหิน ทราช เป็นต้น

2) ซากสัตว์ที่ตายแล้ว (Dead Animals) เป็นซากสัตว์ที่ตายด้วยสาเหตุต่าง ๆ ซึ่งอาจปล่อยทิ้งไว้ตามถนน ที่สาธารณะ หรือในฟาร์ม เป็นมูลฝอยที่เน่าสลายได้ง่ายและรวดเร็ว และมีกลิ่นเหม็น หากเป็นซากสัตว์ที่ตายเนื่องจากโรค เช่น โรคแอนแทรกซ์ โรคไข้หวัดนก จะเป็นอันตรายมาก เพราะเชื้อโรคอาจแพร่กระจายมาสู่คนได้

3) ซากรถยนต์หรือยานพาหนะต่าง ๆ (Abandoned Vehicles) หมายถึง พาหนะต่าง ๆ และชิ้นส่วนของยานพาหนะหรือเครื่องจักรกลที่เสียหรือเสื่อมสภาพแล้ว

4) มูลฝอยขนาดใหญ่ (Bulky Wastes) หมายถึง มูลฝอยที่มีขนาดใหญ่หรือมีชิ้นโต ส่วนใหญ่จะเป็นอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่เสียหรือเสื่อมสภาพใช้การไม่ได้แล้ว เช่น พัดลม ตู้เย็น โทรทัศน์ เฟอร์นิเจอร์ ฯลฯ

9. สารพิษหรือมูลฝอยอันตราย (Hazardous Wastes) ได้แก่ สารใด ๆ ที่จะเป็นโทษหรืออันตรายต่อชีวิตมนุษย์ พืชและสัตว์ ทั้งแบบเฉียบพลัน และ/หรือในระยะยาว สารเหล่านี้พบได้ในหลายรูปแบบ เช่น สารเคมีอันตราย วัตถุระเบิด สารไวไฟ หรือสารกัมมันตรังสี ในการจัดการและกำจัดสารพิษนี้ต้องใช้ความระมัดระวังเป็นอย่างมาก ดังนั้นเพื่อความประหยัดจึงควรแยกกำจัดสารพิษจากมูลฝอยชนิดอื่น ๆ

แนวทางในการจัดการมูลฝอยที่ถูกสุขลักษณะ

การจัดการมูลฝอยมีความเกี่ยวข้องในเรื่องของการศึกษาข้อมูลของการเกิดมูลฝอย การจัดการเก็บกัก การเก็บขน การขนถ่ายและขนส่ง การกำจัด และการนำกลับมาใช้ประโยชน์

การจัดการมูลฝอยที่แหล่งกำเนิด

ในการจัดการมูลฝอยนับเป็นจุดสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการมูลฝอย เพราะหากเราสามารถจัดการที่แหล่งกำเนิดได้ดี นั่นแสดงว่าจะมีมูลฝอยที่เหลือมาเพื่อให้จัดเก็บและนำไปกำจัดน้อยลง นอกจากนั้นยังเป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดีในความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมด้วย การจัดการมูลฝอยที่แหล่งกำเนิดนั้น เราสามารถลดปริมาณมูลฝอย ได้ดังนี้

1. Reduce เป็นการลดการบริโภคและหาทางเพิ่มประสิทธิภาพการใช้งานของสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ

2. **Reuse** เป็นการนำบรรจุภัณฑ์หรือสิ่งของบางอย่าง ที่ผ่านการใช้งานแล้วมาใช้ซ้ำอีกครั้งก่อนที่จะทิ้งให้เป็นขยะ เช่น การนำขวดน้ำอัดลมขนาด 1 ลิตร ที่ดื่มน้ำหมดแล้ว มาใส่น้ำดื่มในตู้เย็น

3. **Recycle** การแยกขยะที่ยังใช้ประโยชน์ได้ให้ส่งต่อการจัดเก็บและแปรรูป หรือเป็นการแปรรูปขยะเป็นสิ่งของหรือวัสดุอื่น แทนที่จะทิ้งเป็นขยะ ซึ่งนอกจากจะเป็นการลดปริมาณขยะที่ต้องทิ้งแล้วยังเป็นการเพิ่มมูลค่าแก่ขยะด้วย เช่น การแปรรูปขวดพลาสติกเป็นของเล่น หรือการนำกล่องนมUHT มาทำเป็นหมวก หรือถังขยะ เป็นต้น

4. **Repair** การซ่อมแซมสิ่งของเครื่องใช้ในบ้าน ให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปอย่างคุ้มค่าที่สุด ก่อนที่จะกลายเป็นขยะ

5. **Reject** หลีกเลี้ยงขยะเป็นอันตรายหลีกเลี่ยงผลิตภัณฑ์ที่เป็นอันตราย ไม่ควรนำภาชนะเปล่าที่เคยบรรจุสารเคมีอันตรายมาใช้วัสดุอื่น

ผลกระทบของมูลฝอยต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ

1. ทำให้เกิดทัศนะจาด (Visual Pollution)

ปัญหามูลฝอยจากการทิ้งไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย ทำให้เกิดสกปรก ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นที่น่ารังเกียจแก่ผู้อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียงรวมทั้งผู้พบเห็น ซึ่งปัญหาดังกล่าวอาจเนื่องมาจากการขาดความรับผิดชอบหรือจิตสำนึกที่ดีในการทิ้งมูลฝอยของประชาชน หรือความไม่เพียงพอของภาชนะรองรับมูลฝอยก็ได้

2. เป็นแหล่งเพาะพันธุ์และแพร่กระจายของเชื้อโรค

โดยเฉพาะมูลฝอยติดเชื้อจากสถานพยาบาล ซึ่งมักมีการทิ้งปะปนมากับมูลฝอยทั่วไปของชุมชนอยู่เสมอ ทำให้ประชาชนที่ไปคุ้ยเขี่ยมูลฝอย (Scavenger) มีการสัมผัสกับเชื้อโรคต่างๆ ที่ปะปนมากับมูลฝอยได้ นอกจากนี้มูลฝอยเปียกที่มีแบคทีเรียทำหน้าที่ย่อยสลาย มักจะมีเชื้อโรคจากกองมูลฝอยจะแพร่กระจายไปกับน้ำ แมลงวัน แมลงสาบ หนู และสุนัขที่มาดมหรือคุ้ยเขี่ย กองมูลฝอยซึ่งเป็นแหล่งอาหารและที่อยู่อาศัยของสัตว์เหล่านั้นได้ เช่น เชื้อที่ทำให้เกิดโรคอหิวา ไทฟอยด์ และโรคบิด เป็นต้น

3. ทำให้ดินเสื่อมและเกิดมลพิษ

มูลฝอยที่เทกองทิ้งไว้ จะทำให้พื้นดินสกปรกดินมีสภาพเป็นเกลือ ด่าง หรือกรด หรือมีสารพิษที่เป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตในดิน ตลอดจนทำให้คุณสมบัติทางกายภาพของดินเปลี่ยนแปลงไปเช่น ไซเดียมทำให้เนื้อดินแตกกร่วน นอกจากนี้ในกองมูลฝอยอาจมีพวกโลหะหนัก ที่ปะปนมากับมูลฝอย เช่นปรอท แคดเมียม ตะกั่ว เป็นต้น หากมีการปนเปื้อนลงสู่ดินแล้วอาจมีการปนเปื้อนมาสู่คน ทำให้เกิดเป็นอันตรายต่อสุขภาพได้

4. ทำลายแหล่งน้ำ

1) มูลฝอยที่ตกในแหล่งน้ำล้นคลองและท่อระบายน้ำ จะทำให้แหล่งน้ำตื้นเขิน การไหลของน้ำไม่สะดวกจึงเกิดสภาวะน้ำท่วมได้ง่าย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงต้องมีการกำจัดมูลฝอยในคูคลองหรือท่อระบายน้ำอยู่เสมอ เพื่อป้องกันปัญหาดังกล่าว

2) ทำให้เกิดมลพิษทางน้ำในลักษณะต่างๆ เช่น ทำให้น้ำเน่า น้ำเป็นพิษ น้ำมีเชื้อโรคปนเปื้อนและน้ำที่มีคราบไขมัน ซึ่งไม่เหมาะกับการใช้อุปโภคบริโภค สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงคุณภาพน้ำ เป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตโดยเฉพาะพืชและสัตว์น้ำ น้ำเสียที่เกิดจากกองขยะที่กองทิ้งไว้เป็นน้ำเสียที่มีความสกปรกสูงมาก ซึ่งมีทั้งสารอินทรีย์ สารอนินทรีย์ เชื้อโรค และสารพิษต่างๆ เจือปนอยู่ เมื่อน้ำเสียจากกองขยะไหลไปตามพื้นดินบริเวณใด ก็จะทำให้บริเวณนั้นเกิดความเสี่ยงและความเสื่อมโทรมของพื้นดินและอาจเปลี่ยนสภาพ ทำให้ดินมีคุณสมบัติเป็นดินด่างหรือดินกรดได้ ในกรณีที่น้ำเสียจากกองขยะไหลลงสู่แหล่งน้ำก็จะทำให้คุณภาพน้ำเสียไป ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นแหล่งน้ำผิวดินหรือแหล่งน้ำใต้ดินก็ตาม ล้วนเป็นอันตรายต่อผู้ใช้น้ำและสิ่งมีชีวิตที่อาศัยในแหล่งน้ำ น้ำที่สกปรกมากหรือมีสารพิษเจือปนอยู่มากก็อาจทำให้พืชและสัตว์น้ำตายในเวลาอันรวดเร็วได้สิ่งสกปรกต่างๆ ที่เจือปนในน้ำ ก็จะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของน้ำทำให้สัตว์น้ำที่มีค่าบางชนิดสูญพันธุ์ไป นอกจากนี้น้ำที่มีสิ่งสกปรกเจือปนย่อมไม่เหมาะแก่การอุปโภคบริโภค แม้จะนำไปปรับปรุงคุณภาพแล้วก็ตาม เช่น การทำระบบน้ำประปา ซึ่งก็ต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายในกระบวนการปรับปรุงคุณภาพน้ำมากขึ้น

5. ทำให้เกิดมลพิษทางอากาศ

เพราะการเผาขยะทำให้เกิดควันและจี๊เถ้า การหมักหมมและเน่าสลายของขยะ จะก่อให้เกิดก๊าซพิษและกลิ่นเหม็นขยะทำให้เกิดมลพิษแก่อากาศ ขยะที่กองทิ้งไว้ในเขตชุมชน หรือที่กองทิ้งไว้ในแหล่งกำจัดซึ่งไม่มีการฝังกลบ หรือขณะที่ทำการเก็บขนโดยพาหนะที่ไม่มีการปกปิดอย่างมิดชิด ขยะเหล่านั้นส่งกลิ่นเหม็นน่ารังเกียจออกมา เศษชิ้นส่วนของขยะและสามารถปลิวไปในอากาศ ทำให้เกิดความเสี่ยงแก่บรรยากาศ ซึ่งมีผลต่อสุขภาพของมนุษย์และทำความสกปรกให้กับบริเวณข้างเคียงนอกจากนี้ขยะที่กองทิ้งไว้นาน ๆ จะมีก๊าซที่เกิดจากการหมักขึ้น ได้แก่ ก๊าซชีวภาพซึ่งติดไฟหรือเกิดระเบิดขึ้นได้ และก๊าซไข่เน่า (ก๊าซไฮโดรเจนซัลไฟด์) ซึ่งมีกลิ่นเหม็น

6. เกิดเหตุรำคาญ (Nuisance) และบั่นทอนสุขภาพของมนุษย์

เหตุรำคาญที่มาจากกองมูลฝอย เป็นผลจากการเกิดทัศนะจูด ก๊าซพิษ กลิ่นเหม็นเพราะมูลฝอยที่กองทิ้งไว้มักมีปัญหา จะมีมูลฝอยเปียก เศษอาหารเป็นองค์ประกอบอยู่ ทำให้เกิดการเน่าเสียหรือการย่อยสลายแบบไม่ใช้ออกซิเจน ทำให้เกิดก๊าซไฮโดรเจนซัลไฟด์ (ก๊าซไข่เน่า) ได้ นอกจากนี้บางครั้งพบว่า เมื่อมีการกำจัดมูลฝอยโดยการเผาเป็นครั้งคราว (Open Dumping on Land and Burning) มักจะมีเหตุรำคาญจากควันหรืออันตรายจากสารพิษที่มีการเผาไหม้ไม่สมบูรณ์ได้

7. ทำให้เกิดอัคคีภัย

เนื่องจากขยะหลายชนิดติดไฟได้ง่าย โดยเฉพาะเมื่อแห้ง นอกจากนี้ในกองมูลฝอยอาจมีการย่อยสลายจนเกิดก๊าซมีเทน (CH_4) ซึ่งเป็นก๊าซที่ติดไฟได้ ดังนั้นเมื่อมีคนไปคุ้ยเขี่ยกองมูลฝอยหรือพนักงานขับรถ ทิ้งก้นรถหรือลงไปกองมูลฝอย หรือการเผาเพื่อกำจัดมูลฝอยจึงมีปัญหาเกิดไฟไหม้ในกองมูลฝอยที่ทิ้งไว้นานๆ อยู่เสมอ ซึ่งบางครั้งอาจเป็นสาเหตุเกิดอัคคีภัยในพื้นที่ใกล้เคียงกับกองมูลฝอยได้

อ้างอิง

คณะสาธารณสุขศาสตร์และสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ. 2550.

EH 4052 การจัดการขยะมูลฝอย สืบค้นจาก <http://health.hcu.ac.th/EH4052/index.html> (19 กุมภาพันธ์ 2550)

ส่วนที่ 3

คู่มือการอบรมยุวมัคคุเทศก์วัฒนธรรมท้องถิ่นปัตตานี (ครั้งที่ 1)

โครงการอบรมยุวมัคคุเทศก์วัฒนธรรมท้องถิ่นปัตตานี ครั้งที่ 1
วันที่ 27-29 มีนาคม 2550

ณ ห้องมะเดื่อ หอประชุมคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

จัดโดย: คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

และ ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดปัตตานี

.....

1. หลักการและเหตุผล

คณะกรรมการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้รับมอบหมายจากกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา โดยศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดปัตตานี สงขลา และ สตูล ให้เป็นที่ปรึกษาโครงการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มพื้นที่ จังหวัด ปัตตานี สงขลา และ สตูล โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวและดำเนินโครงการหลักในพื้นที่ 3 จังหวัดดังกล่าว โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้ เพื่อเป็นรูปแบบให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะศูนย์การท่องเที่ยวฯ ร่วมกับชุมชน มีรูปแบบในการดำเนินงาน / โครงการด้านการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ต่อไป

ผลในการดำเนินโครงการดังกล่าว จากผลเวทีการรับฟังความคิดเห็นของชุมชนต่อร่างแผนแม่บทฯ ครั้งที่ 3 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจังหวัดปัตตานี ที่ประชุมเห็นว่าควรเน้นสร้างการท่องเที่ยวภายใน โดยเฉพาะเรื่องราวแหล่งศิลปวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่น ซึ่งปัตตานีมีวิถีชีวิตชุมชนที่หลากหลาย เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีการผสมผสานทุกศาสนาเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน และมีวัฒนธรรมประเพณีของศาสนาอิสลามที่โดดเด่น รวมทั้งโบราณสถาน โบราณวัตถุที่มีอายุเก่าแก่และตำนานเล่าขานจนเป็นที่รู้จักทั่วไป และที่สำคัญยังมีผลิตภัณฑ์ที่มีการผลิตเฉพาะในกลุ่มพื้นที่ ซึ่งหาซื้อได้เฉพาะในแหล่งผลิตเท่านั้น รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ทางด้านศาสนาอิสลาม ที่สามารถนำมาเป็นจุดขายให้กับนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ ภายใต้สภาพการณ์ที่มีปัจจัยคุกคามหลากหลายส่วนต่อพื้นที่ การเตรียมการให้ที่ปรึกษาโครงการฯ ดำเนินการอบรมยุวมัคคุเทศก์เพื่อนำเที่ยวนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ในพื้นที่ท้องถิ่นปัตตานี ถือเป็นภารกิจสำคัญ ที่ประชุมจึงได้เลือกโครงการหลักคือการสร้าง ยุวมัคคุเทศก์ของท้องถิ่นปัตตานีให้กับเยาวชนในพื้นที่ต่อไป

จากองค์ประกอบที่ได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น สิ่งที่สถานศึกษาจะช่วยให้การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก้าวสู่เป้าหมายสำคัญคือการพัฒนาอย่างยั่งยืน และตัวจักรสำคัญในการปลูกฝังแนวคิดในการสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นคือ เยาวชน โดยเฉพาะเยาวชนในพื้นที่ท้องถิ่นปัตตานี ดังนั้น คณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม ร่วมกับศูนย์ท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดปัตตานี ภายใต้อาณัติของ

ของ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคใต้ เขต 3 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สถานศึกษา ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน สมาพันธ์ธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดปัตตานี สมาพันธ์ธุรกิจโรงแรม และกลุ่มเครือข่ายชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งถือเป็นองค์กรที่มีศักยภาพในพื้นที่ท้องถิ่นปัตตานี ได้จัดให้มีโครงการค่ายมัคคุเทศก์วัฒนธรรมท้องถิ่นขึ้น ซึ่งจะเป็นเครื่องมือหนึ่งที่จะทำให้เยาวชนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ และกิจกรรมของค่าย ตลอดจนปลูกฝังให้เยาวชนมีจิตสำนึกที่จะรักธรรมชาติ ห่วงแหนสภาพแวดล้อมของถิ่นฐานบ้านเกิดและร่วมปกป้องฟื้นฟูทรัพยากรในพื้นที่ท้องถิ่นปัตตานี และเป็นแกนนำในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมต่อไปในอนาคต

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 สร้าง/เตรียมความพร้อมของเยาวชนในการเป็นมัคคุเทศก์เฉพาะทั้งแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยใช้พื้นที่จังหวัดปัตตานีเป็นกรณีศึกษา
- 2.2 สร้างจิตสำนึกให้แก่เยาวชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกระบวนการเรียนรู้
- 2.3 เยาวชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในพื้นที่ท้องถิ่นปัตตานี
- 2.4 เยาวชนขยายผลการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมในชุมชนเผยแพร่สู่ภายนอก

3. เป้าหมายของโครงการ

ให้เยาวชนเกิดจิตสำนึกและเป็นพลังส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

4. ระยะเวลาดำเนินการ

วันที่ 27-29 มีนาคม 2550 รวม 3 วัน 2 คืน

5. สถานที่จัด

ห้องมะเคือ หอประชุมคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

6. จำนวนผู้เข้าร่วมโครงการ

จำนวน 50 คน ประกอบด้วย

- 6.1 เยาวชนอายุระหว่าง 13-15 ปี จากโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตพื้นที่จังหวัดปัตตานี
- 6.2 นักเรียนจากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนที่มีอายุ ระหว่าง 13-15 ปี

7. หน่วยงานที่เข้าร่วมโครงการ

โครงการอบรมมัคคุเทศก์วัฒนธรรมท้องถิ่นในครั้งนี้ จัดโดยที่ปรึกษาโครงการฯ คณะกรรมการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ศูนย์การท่องเที่ยวกีฬาและนันทนาการ และองค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี โดยความร่วมมือของ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงาน

ภาคใต้ เขต 3 สถานศึกษา ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน สมาพันธ์ธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดปัตตานี สมาพันธ์ธุรกิจโรงแรม และกลุ่มเครือข่ายชุมชนท่องเที่ยวในพื้นที่

8. หน่วยงานที่รับผิดชอบ

คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ ร่วมกับ ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดปัตตานี

9. งบประมาณดำเนินการ

จำนวน 150,000 บาท จากโครงการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มพื้นที่ แหล่งท่องเที่ยว (ปัตตานี สงขลา สตูล)

10. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) เยาวชนเกิดจิตสำนึกในการรักษาสีลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และสิ่งแวดล้อมมากขึ้น
- 2) สร้างแนวคิดการบูรณาการเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนให้เป็นเครือข่ายอย่างยั่งยืนและนำไปสู่ในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ท้องถิ่น
- 3) เยาวชนสามารถขยายผลการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นสู่ภายนอกได้

กำหนดการอบรมยุวมัคคุเทศก์วัฒนธรรมท้องถิ่นปัตตานี ครั้งที่ 1

วันที่ 27 - 29 มีนาคม 2550

ณ ห้องมะเดื่อ หอประชุมคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

จัดโดย: คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

และ ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดปัตตานี

วันที่ 27 มีนาคม 2550

08.30 – 09.00

ลงทะเบียน

09.00 – 09.30

พิธีเปิด

กล่าวเปิด

โดย: ผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี

กล่าวรายงาน

โดย: คุณศิริวี วาเลาะ

(รก. ผู้อำนวยการศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดปัตตานี)

09.00 – 10.30

เล่างานประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นปัตตานี

โดย: รศ.ดร.ครองชัย หัตถา ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์

และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

10.30 - 10.45

พักรับประทานอาหารว่าง

10.45 - 12.30

จุดประกายความคิด “ความภูมิใจในปัตตานี...การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน...

หัวใจของการเป็นมัคคุเทศก์ โดย:

- คุณศิริวี วาเลาะ

(รก. ผู้อำนวยการศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดปัตตานี)

- ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคใต้ เขต 3
- คุณบัวอุบล หนูศักดิ์ (บริษัท รุ่งจำลอง ยะลา ทัวร์)
- ผู้แทน 9 ชุมชนท่องเที่ยวจังหวัดปัตตานี
- ผศ.ดร. ปารีชาติ วิสุทธิสมาจาร

คณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตหาดใหญ่

ดำเนินรายการโดย:

อ. วิวัฒน์ สุทธิวิภากร คณะวิศวกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

12.30 - 13.30

พักรับประทานอาหารกลางวัน

13.30 - 16.30

กระบวนการพัฒนาระบบคิด และทบทวนความทรงจำดีๆ ที่ปิดตานี้

- เรียนรู้ผ่านงานศิลปะ ดนตรี บทเพลง

กระบวนการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์

- การบันทึกเรื่อง (My diary)
- การเล่าเรื่อง (Story telling)

โดย: ทีมที่ปรึกษาฯ

16.30 - 17.30

พักผ่อนตามอัธยาศัย

17.30 - 18.00

ผ่อนคลายด้วย โยคะ (สำหรับผู้ที่มีสมาธิ)

โดย: คุณครูณี สุทธิวิภากร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตหาดใหญ่

18.00 - 19.00

รับประทานอาหารค่ำ

กิจกรรมช่วงกลางคืน

19.00 - 21.00

กิจกรรมเตรียมความพร้อมและหัวใจไว้เป็น
ยุวมัคคุเทศก์

- การบันทึกเรื่อง (My diary)

โดย: ทีมที่ปรึกษาฯ

ส่งน้องเข้านอน

วันที่ 28 มีนาคม 2550

06.00 - 07.00

ออกกำลังกายยามเช้า

โดย: คุณครูณี สุทธิวิภากร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต
หาดใหญ่

07.00 - 07.30 พักผ่อนตามอัธยาศัย
07.30 - 08.00 รับประทานอาหารเช้า
08.15 - 12.00 แบ่งกลุ่มเข้าร่วมกิจกรรมเสริมสร้างความรู้และทักษะเพื่อการนำเที่ยว

ในแต่ละฐาน

ฐานที่ 1 วิธีชีวิตของระบบนิเวศ

โดย: ผศ.ดร. กำพล มีสวัสดิ์

คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตหาดใหญ่

ฐานที่ 2 วิธีชีวิตและภูมิปัญญาของชุมชนปัตตานี

โดย: อ.วิโชคิ จรุงโรจน์ สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
ภาคใต้

และ 9 ชุมชนท่องเที่ยวจังหวัดปัตตานี

ฐานที่ 3 ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นปัตตานี

โดย: รศ. ดร.ครองชัย หัตถา ภาควิชาภูมิศาสตร์คณะ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตปัตตานี

ฐานที่ 4 รักสิ่งแวดล้อม

โดย: ผศ.ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมาจาร คณะการจัดการ

สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

อ. ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัย
หาดใหญ่

ฐานที่ 5 ภาษา (อังกฤษ)...พาเที่ยว

โดย: อ. วิวัฒน์ สุทธิวิภากร คณะวิศวกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

12.00 - 13.00

พักรับประทานอาหารกลางวัน

13.00 - 16.30

ปฏิบัติการสื่อสร้างสรรค์เพื่อชุมชนยุคเทคโนโลยี

แบ่งกลุ่มนำเสนอผลงานผ่านสื่อสร้างสรรค์

- หนังสือพิมพ์ฝาผนัง (Wall newspaper)
- แผนที่ปัตตานี (แผนที่เดินดิน)
- สารคดีเมืองปัตตานี
- คำนานเมืองปัตตานี

โดย: ทีมที่ปรึกษาฯ

16.30 – 17.30	พักผ่อนตามอัธยาศัย
17.30 – 18.00	ผ่อนคลายด้วยโยคะ (สำหรับผู้สนใจ) โดย: คุณครุณี สุทธิวิภากร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
18.00 – 19.00	รับประทานอาหารค่ำ

กิจกรรมช่วงกลางวัน

19.00 – 21.00	กิจกรรมเตรียมการนำเสนอสื่ออย่างสร้างสรรค์ โดย: ทีมที่ปรึกษา ส่งน้องเข้านอน
---------------	--

วันที่ 29 มีนาคม 2550

06.00 – 07.00	ออกกำลังกายยามเช้า โดย: คุณครุณี สุทธิวิภากร คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่
07.30 - 08.00	รับประทานอาหารเช้า
09.00 - 10.30	แลกเปลี่ยนประสบการณ์การเป็นมัคคุเทศก์มืออาชีพ โดย : บั๋วอุบล หนูศักดิ์ บริษัท รุ่งจำลองยะลา ทัวร์
10.30 - 10.45	พักรับประทานของว่าง
10.30 - 12.00	นำเสนอสื่อเพื่อนำเที่ยวจังหวัดปัตตานีอย่างสร้างสรรค์ ของแต่ละกลุ่ม
12.00 - 13.00	พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 - 14.00	เสวนา “ก้าวต่อไปของบูมมัคคุเทศก์วัฒนธรรมท้องถิ่น” ร่วมเสวนาโดย : <ul style="list-style-type: none"> ● ผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี ● คุณ ศิริวี วาเล๊ะ (รก. ผู้อำนวยการศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดปัตตานี) ● ผู้อำนวยการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสำนักงานภาคใต้ เขต 3 ● นายกรธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดปัตตานี ตัวแทนผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว

● ผศ.ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมภาร คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

ดำเนินรายการ โดย:

อ. วิวัฒน์ สุทธิวิภากร คณะวิศวกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่

14.00 – 15.00

พิธีปิด

โดย: ผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี

มอบประกาศนียบัตรให้กับโรงเรียนและนักเรียนที่เข้า

ร่วมการอบรมยุวมัคคุเทศก์วัฒนธรรมท้องถิ่นปัตตานี

มอบของที่ระลึก

ยุวมัคคุเทศก์เข้าบ้านสงแวก

เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

บอกน้อง.....

ถ่ายนี้ให้เจ้าตัวน้อย.....

จงค่อย ๆ เรียนรู้ อย่างตั้งใจ

เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้ท้องถิ่น.....

มีเรื่องราวอีกมากมายที่อยากบอก.....

มีเรื่องราวอีกมากมายที่อยากให้เรียนรู้

น้องสอนพี่.....พี่สอนน้อง

น้องให้พี่...และพี่ก็ให้น้อง....สัญญานะ..

รู้จักบ้านเกิด...เมืองนอน

ปัตตานี

“บุญสะอาด หาดทรายสวย รวยน้ำตก นกเขาดี ลูกหยีอร่อย หอยแครงสด”

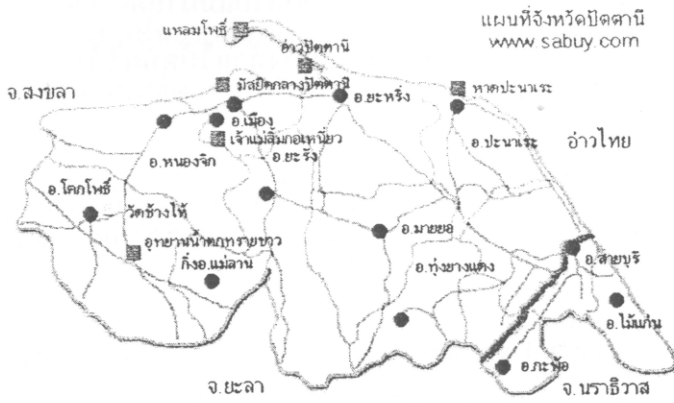
ปัตตานีเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ริมฝั่งทะเลตะวันตกของภาคใต้ติดกับทะเลจีนใต้ หรืออ่าวไทย มีพื้นที่ประมาณ ๑,๕๔๐ ตารางกม. มีแม่น้ำที่สำคัญ ๒ สาย คือ แม่น้ำตานี และ แม่น้ำสายบุรี ในอดีตจังหวัดปัตตานีเป็นจังหวัดที่มีความเจริญรุ่งเรืองมากเคยมีฐานะเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรลังกาสุกะซึ่งเป็นรัฐอิสระของชาวไทยพุทธในพุทธศตวรรษที่ ๑ มีอาณาเขตครอบคลุมพื้นที่จังหวัดสงขลา ปัตตานี ยะลา นราธิวาส รัฐกลันตัน กับรัฐตรังกานูในมาเลเซีย ปัจจุบันยังมีซากเมืองเก่าของปัตตานีในยุคนั้นปรากฏให้เห็นที่อำเภอยะรังในปัจจุบัน และจากการที่มีพื้นที่เป็นป่าเขา และมีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลเป็นระยะทางยาวประมาณ ๑๗๐ กม. จึงเป็นเมืองท่าที่สำคัญและเป็นศูนย์กลางการปกครอง การค้า และวัฒนธรรม มีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวหลายด้าน ทั้งด้านธรรมชาติ โบราณสถานทางประวัติศาสตร์และด้านประเพณีวัฒนธรรม

ปัตตานีแบ่งการปกครองออกเป็น ๑๒ อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองปัตตานี ยะรัง หนองจิก โกลโพนธ์ ยะหริ่ง ปะนาเระ มายอ สายบุรี กะพ้อ ไม้แก่น พังยางแดง และแม่ลาน

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดกับจังหวัดสงขลา
ทิศใต้	ติดกับจังหวัดนราธิวาส และจังหวัดยะลา
ทิศตะวันตก	ติดกับจังหวัดยะลา และจังหวัดสงขลา
ทิศตะวันออก	ติดกับอ่าวไทย

แผนที่ จังหวัดปัตตานี

สถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

อำเภอเมือง

สวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ ตั้งอยู่ที่ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมือง ห่างจากตัวเมืองประมาณ ๑ กม. เป็นสวนสาธารณะที่จัดสร้างขึ้นบริเวณริมทะเลสาบแม่น้ำปิตตานีฝั่งซ้ายไปจนถึงกับมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เป็นสวนป่าชายเลนที่ตกแต่งด้วยไม้ดอกไม้ประดับที่วิจิตรสวยงามร่มรื่นจึงมีผู้นิยมไปพักผ่อนกันมาก

สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา ตั้งอยู่ในบริเวณมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปิตตานี ภายในพิพิธภัณฑสถานแบ่งออกเป็น ๒ ส่วนคือ

1. พิพิธภัณฑสถานพระเทพญาณ โมลี ซึ่งจัดแสดงเกี่ยวกับประวัติ ผลงานและสิ่งของเครื่องใช้ของพระธรรมโมลี พระพุทธรูป เทวรูปปางต่างๆ พระพิมพ์ พระเครื่อง โบราณวัตถุที่สำคัญ เครื่องถ้วยจีน เครื่องถ้วยยุโรป เครื่องถ้วยไทย-จีน เหรียญที่ระลึก เงินตราและธนบัตรต่างๆ เป็นต้น

2. พิพิธภัณฑสถานคติชนวิทยา จัดแสดงเรื่องราวให้ความรู้และให้การศึกษาเฉพาะเรื่อง แบ่งเป็นส่วนๆ ได้แก่ เรื่องเรือนไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เครื่องมือและเครื่องใช้พื้นบ้าน ศิลปการแสดงพื้นบ้าน โบราณวัตถุประเภทเครื่องมือเครื่องใช้ของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และจากแหล่งชุมชนสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์เมืองโบราณยะรัง เครื่องถ้วย ความเชื่อพื้นถิ่นและเทคโนโลยี

การเข้าชมเปิดวันจันทร์-ศุกร์ ระหว่างเวลา ๐๙.๐๐-๑๒.๐๐ น. และ ๑๓.๐๐-๑๖.๐๐ น. เว้นวันหยุดราชการ โดยไม่เก็บค่าเข้าชม สำหรับการเข้าชมเป็นหมู่คณะหรือต้องการวิทยากรนำชมสามารถติดต่อล่วงหน้าได้ที่ งานบริการทางการศึกษา สถาบันวัฒนธรรมศึกษากัลยาณิวัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปิตตานี อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ๙๔๐๐๐ โทร. ๐๗๓๓๑ ๓๕๓๐-๕๐ ต่อ ๑๔๗๒, ๑๔๗๓, ๑๔๗๖ และ ๐ ๗๓๓๓ ๑๒๕๐ โทรสาร ๐ ๗๓๓๓ ๑๒๕๐

มัสยิดกลางจังหวัดปัตตานี ตั้งอยู่ที่ถนนยะรัง เส้นทางยะรัง-ปัตตานี ในเขตเทศบาลเมืองปัตตานี ซึ่งสร้างในปี พ.ศ. ๒๔๙๗ ใช้เวลาดำเนินการสร้างประมาณ ๙ ปี และทำพิธีเปิดโดยจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๐๖ เพื่อให้เป็นศูนย์กลางในการประกอบศาสนกิจของชาวไทยมุสลิมในภาคใต้ เป็นสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกมีรูปทรงคล้ายกับทัชมาฮาลของอินเดีย ตรงกลางอาคารมียอดโดมขนาดใหญ่และมีโดมบริวาร ๔ ทิศ มีหอคอยอยู่สองข้างบริเวณด้านหน้ามัสยิดมีสระน้ำสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่ ภายในมัสยิดมีลักษณะเป็นห้อง โถง มีระเบียบสองข้างภายในห้องโถงด้านในมีบัลลังก์ทรงสูงและแคบ

ศาลหลักเมือง ตั้งอยู่บริเวณสนามศักร์เสนีย์ ในโรงเรียนเบญจมราชูทิศจังหวัดปัตตานี ตรงข้ามศาลากลางจังหวัด ริมฝั่งซ้ายของแม่น้ำปิตตานี สร้างเมื่อวันที่ ๑๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๔

สมัยพระขรรค์นครเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด ศาลหลักเมืองแห่งนี้เป็นที่เคารพสักการะของชาวเมือง ปัตตานีและนักท่องเที่ยวจะพากัน ไปสักการะเพื่อความเป็นสิริมงคลเสมอ

มัสยิดกรือเซะ ตั้งอยู่ริมถนนสายปัตตานี-นราธิวาสหรือทางหลวงแผ่นดินสาย ๔๒ บริเวณบ้านกรือเซะ ห่างจากตัวเมืองปัตตานีประมาณ ๘ กม. ลักษณะการก่อสร้างมัสยิดแห่งนี้เป็นแบบเสากลมก่ออิฐถือปูนแบบศิลปะทางตะวันตกเฉียงใต้ บริเวณใกล้เคียงนั้นมีสวนซุ้หรือที่ฝังศพ เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวมัสยิดแห่งนี้สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (พ.ศ. ๒๑๒๑-๒๑๖๖)

สุสานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว ตั้งอยู่ที่บ้านกรือเซะ ตำบลตันหยงลุโล๊ะ ตามทางหลวงหมายเลข ๔๒ (ปัตตานี-นราธิวาส) ใกล้กับมัสยิดกรือเซะ มีตำนานเล่าว่าลิ้มกอเหนี่ยวได้ลงเรือสำเภาตามพี่ชายชื่อลิ้ม โต๊ะเคี่ยม ซึ่งมาแต่งงานกับธิดาพระยาตานี และได้เปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามกลับประเทศจีนไม่สำเร็จ จึงได้ผูกคอตายที่ต้นมะม่วงหิมพานต์ ลิ้ม โต๊ะเคี่ยมจึงได้ฝังศพลิ้มกอเหนี่ยวไว้ที่นี่ ต่อมาชาวปัตตานี นำต้นไม้ที่ลิ้มกอเหนี่ยวผูกคอตายมาแกะเป็นรูปบูชาและสร้างศาลเจ้าขึ้น

ศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว หรือ ศาลเจ้าเล่งจูเกียง ตั้งอยู่ที่ถนนอาเนาะรู เป็นศาลที่ประดิษฐานรูปแกะสลักของเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว พระหมอม เจ้าแม่ทับทิม ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ ของทุกปีจะมีงานประเพณีแห่เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวไปตามถนนสายต่าง ๆ ภายในตัวเมืองปัตตานีทำพิธีลุยไฟบริเวณหน้าศาลเจ้าเล่งจูเกียง ว่ายน้ำข้ามแม่น้ำตานีบริเวณสะพานเคชานูซิด ในงานนี้มีผู้ที่เคารพศรัทธามาร่วมงานเป็นจำนวนมากทุกปี

อำเภอยะหริ่ง

หาดตะโละกาโปร้ ตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองปัตตานีตามทางหลวงหมายเลข ๔๒ (ปัตตานี-นราธิวาส) เลี้ยวซ้ายเข้าอำเภอยะหริ่ง ข้ามคลองยามูตามสะพานคอนกรีตขนาดใหญ่ ผ่านพื้นที่สวนป่าชายเลนและหมู่บ้าน ไปจนถึงทางแยกเข้าสู่หาด รวมระยะทางประมาณ ๑๘ กม. หาดตะโละกาโปร้เป็นหาดที่มีชื่อเสียงของจังหวัดปัตตานี เคยประกวดแหล่งท่องเที่ยว ๕ จังหวัด ชายแดนภาคใต้ ได้ที่ ๒ ประเภทแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ประจำปี ๒๕๒๘ หาดตะโละกาโปร้เป็นหาดทรายขาวสะอาดขนานกับชายฝั่งทะเล มีเรือกอล์ฟและของชาวประมงจอดอยู่เป็นจำนวนมาก หาดทรายแห่งนี้ถูกยาวออกไปเรื่อยๆ เพราะเกิดจากกระแสน้ำพัดเอาตะกอนทรายมาทับถมพอกพูนเหมาะแก่การไปนั่งพักผ่อนชมความสวยงาม มีทิวสนและต้นมะพร้าวให้ความร่มรื่นสวยงาม

แหลมดาชิ หรือ แหลมโพธิ์ เป็นหาดทรายขาวค่อจากหาดตะโละกาโปร้ เกิดจากการก่อตัวของสันทรายที่ยื่นออกไปในทะเลในลักษณะสันดอนจะงอย (Sand Spit) ไปในทะเลอ่าวไทยทางทิศเหนือ มีภูมิทัศน์ที่สวยงามเหมาะเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ การเดินทางไปแหลมดาชิไปได้ ๒ ทาง คือ

ทางน้ำ นั่งเรือจากปากแม่น้ำปัตตานีตรงไปยังแหลมตาชีเลย ใช้เวลาประมาณชั่วโมงเศษ หรือนั่งเรือจากท่าด่านอำเภอชะหรั่ง ออกมาตามคลองขามู จนถึงทะเลในไปจนถึงแหลมตาชี

ทางบก จากอำเภอชะหรั่ง ข้ามคลองขามู มีถนนตัดเข้าไปประมาณ ๑๐ กม. จนถึงปลายแหลมตาชี

มัสยิดบ้านดาโต๊ะหรือมัสยิดดาโต๊ะ ตั้งอยู่หมู่ที่ ๔ บ้านดาโต๊ะ ตำบลแหลมโพธิ์ ห่างจากที่ว่าการอำเภอชะหรั่งประมาณ ๑๐ กม. เส้นทางเดียวกับทางไปหาดตะโลเกกาโปร้ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญในประวัติศาสตร์ด้านศาสนาซึ่งกรมศิลปากรได้ทำการสำรวจและขึ้นทะเบียนโบราณสถานไว้แล้วเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๘

ศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนชะหรั่ง ตั้งอยู่บริเวณริมคลองขามู ตรงข้ามที่ว่าการอำเภอชะหรั่ง อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าชายเลนชะหรั่ง มีพื้นที่โครงการรวม ๕๐๐ ไร่ ศูนย์นี้มีทางเดินศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนเป็นสะพานที่สร้างด้วยไม้ตะเคียนทอง (*Hopea Odorata*) เป็นระยะทางยาวโคจรอบ ๑,๒๕๐ เมตร ตลอดเส้นทางเดินโคจรอบจะเห็นกลุ่มไม้ในสังคมป่าชายเลนทั้งไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม ไม้เถาและไม้พื้นล่าง ซึ่งพันธุ์ไม้แต่ละชนิดมีความสามารถขึ้นอยู่ได้ในบริเวณที่มีลักษณะแตกต่างกัน โดยเฉพาะบริเวณที่อยู่ระหว่างระดับน้ำทะเลต่ำสุดและระดับน้ำทะเลสูงสุด เช่น กลุ่มไม้ถั่วขาว กลุ่มไม้ตะบูนดำ กลุ่มไม้ตาคุ่มทะเล ฝาคดอกขาว เหงือกปลาหมอดอกขาว เป็นต้น ตามเส้นทางจะมีระเบียงพักและมีซุ้มสื่อความหมายอธิบายเกี่ยวกับป่าชายเลนพร้อมมีรูปภาพประกอบและยังมีสะพานทางเดิน ไม้ยกระดับ ศาลาพักผ่อน และหอชมนก เพื่อชมทัศนียภาพเหนือยอดของพันธุ์ไม้ป่าชายเลนซึ่งหอนี้มีความสูงถึง ๑๓ เมตร

นอกเหนือจากการเดินศึกษาป่าชายเลนตามเส้นทางเดินแล้วยังมีการล่องเรือชมป่าชายเลนซึ่งจัดเป็นกิจกรรมหนึ่งของศูนย์ฯ นักท่องเที่ยวสามารถนั่งเรือชมธรรมชาติป่าชายเลนตามลำคลองน้อยใหญ่ซึ่งแบ่งเป็น ๓ สายคือคลองบางปู คลองกลาง คลองกอและ ตลอดสองฝั่งคลองจะเห็นป่าชายเลนที่สมบูรณ์ ความอุดมสมบูรณ์ของสัตว์น้ำ นกนานาชนิด วิถีชีวิตของชาวบ้านกับป่าชายเลนและความสวยงามของสวนป่า โกงกาง สออบตามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ หัวหน้าศูนย์ศึกษาธรรมชาติป่าชายเลนชะหรั่ง โทร. ๐ ๑๑๖๘ ๓๑๐๔

อำเภอปะนาเระ

หาดปะนาเระ อยู่ห่างจากตัวอำเภอประมาณ ๓ กม. ใช้เส้นทางเดียวกับหาดตะโลเกกาโปร้ เป็นหมู่บ้านชาวประมงหลายร้อยหลังคาเรือน บนหาดทรายมีเรือกอกและ และเรือประมงนานาชนิดจอดเรียงรายอยู่ทั่วทั้งหาด หาดทรายไม่เหมาะแก่การเล่นน้ำ เพราะเป็นหมู่บ้านชาวประมงและที่จอดเรือ

หาดชลาลัย ห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ ๒ กม. ไปตามถนนสายปัดตานี-นราธิวาส เลี้ยวซ้ายเข้าสู่อำเภอปะนาเระและแยกเข้าสู่ชายหาด จุดเด่นของหาดแห่งนี้อยู่ที่บึงน้ำขนาดใหญ่ใกล้บริเวณทิวสนซึ่งให้บรรยากาศที่สงบร่มรื่นเหมาะแก่การท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ

หาดมะรวด อยู่ถัดจากหาดชลาลัยไปประมาณ ๒ กม. การเดินทางเช่นเดียวกับทางไปหาดชลาลัยแต่ไปต่อจนถึงทางแยกจากถนนปะนาเระ-สายบุรีและเลี้ยวซ้ายไปสู่หาด ลักษณะเด่นของหาดมะรวด ได้แก่ ภูเขาหินที่มีขนาดเล็กตั้งซ้อนทับกันอยู่คู่แปลกตา และมีทางเดินทอดยาวให้ขึ้นไปเดินเล่นบนยอดเขาได้อีกด้วย

หาดราชรักษ์ เป็นหาดทรายต่อเนื่องกับหาดชลาลัย หาดมะรวดและหาดแหมแหม โดยอยู่ถัดจากหาดมะรวดไปเพียง ๑ กม. และอยู่ก่อนถึงหาดแหมแหมประมาณ ๒ กม. การเดินทางใช้ทางเดียวกับที่ไปหาดชลาลัยและหาดมะรวดลักษณะเด่นของหาดราชรักษ์คือเป็นหาดทรายกว้างล้อมรอบด้วยโขดหิน และหุบเขาเตี้ยๆ บนเนินเขา นับได้ว่าเป็นสถานที่ชมทิวทัศน์ที่สวยงามอีกแห่งหนึ่ง

หาดแหมแหม อยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ ๔๑ กม. คำว่า “แหมแหม” เป็นภาษามลายูท้องถิ่น (ภาษาขาว) มีความหมายว่า อีกทีอีกครั้ง โครมอยู่ในท้องที่ตำบลน้ำบ่อ ตั้งอยู่ห่างจากหาดราชรักษ์ประมาณ ๒ กม. จุดเด่นของหาดแหมแหมคือเป็นชายหาดที่มีโขดหินแกรนิตขนาดใหญ่ ลักษณะแปลกตาสวยงาม บนเนินเขามีศาลาพักผ่อนและเป็นจุดชมทิวทัศน์ที่สวยงามแห่งหนึ่งของอำเภอปะนาเระ

อำเภอสายบุรี

หาดवासกรี (ชายหาดบ้านป่าตาคิมอ) อยู่ห่างจากตัวเมืองปัดตานีประมาณ ๕๒ กม. และห่างจากตัวอำเภอสายบุรีประมาณ ๒ กม. อยู่ในเขตเทศบาลตำบลตะลุบัน การเดินทางจากตัวเมืองปัดตานี ใช้เส้นทางหลวงสายปัดตานี-นราธิวาส หรืออาจเลือกเดินทางผ่านหาดแหมแหม ไปจนถึงอำเภอสายบุรีหรือเลี้ยวซ้ายตรงทางแยกเข้าสู่อำเภอสายบุรี โดยตรงก็ได้ ลักษณะของหาดทรายเป็นแนวยาวขนานไปกับทิวสน นอกจากนี้ยังมีบึงกะโลให้บริการอีกด้วย

บ้านปะเสยะวอ ตั้งอยู่ที่หมู่บ้านปะเสยะวอเป็นหมู่บ้านที่มีชื่อเสียงในการก่อเรือ กอ และ ซึ่งเป็นเรือประมงของชาวปัดตานีและนราธิวาส มีลักษณะเป็นเรือหัวแหลมท้ายแหลม ระบายสีล้นงดงาม การเดินทางไปตามเส้นทางเดียวกับทางที่ไปหาดแหมแหมแล้วเดินทางต่อไปตามถนนเลียบชายทะเล ไปจนถึงบ้านปะเสยะวอ เรือกอและของชาวบ้านปะเสยะวอมีทั้งขนาดใหญ่ที่เป็นเรือประมงจริงๆ และขนาดเล็กที่จำลองขึ้นเพื่อเป็นของที่ระลึก ฝีมือการก่อเรือกอและที่นี้ได้รับการยอมรับว่าประณีตงดงามด้วยลวดลายที่ผสมกลมกลืนกันระหว่างศิลปะไทยและมุสลิม นอกจากนี้บ้านปะเสยะวอยังมีชื่อเสียงในการทำน้ำบูดูรสดีอีกด้วย

อำเภอมายอ

เขาฤๅษี ตั้งอยู่หมู่ที่ ๒ ตำบลมายอ ห่างจากตัวอำเภอประมาณ ๓ กม. มีลักษณะเป็น
โขดหินธรรมชาติมีบ่อน้ำก่อด้วยอิฐกว้าง ๒ สอก ลึกประมาณ ๕ สอก ถือว่าเป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ ซึ่ง
ทางราชการเคยนำไปใช้ในพิธีราชาภิเษกหลายรัชกาลและได้สร้างโบสถ์ครอบบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์แห่ง
นี้ไว้ บนเขาฤๅษีนี้ในปัจจุบันเป็นที่ตั้งของวัดเขาฤๅษีแปลงสาสน์ เป็นที่เคารพบูชาของชาวปัตตานี
และจังหวัดใกล้เคียง

อำเภอยะรัง

เมืองโบราณยะรัง เป็นชุมชนสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งใน
ภาคใต้ของประเทศไทยและเชื่อว่าเป็นที่ตั้งอาณาจักร โบราณที่มีชื่อว่า “ลังกาสุกะ” หรือ “ลังยา
เสียว” ตามที่มีหลักฐานปรากฏในเอกสารของจีน ชาว มลายู และอาหรับ ลักษณะของเมืองโบราณ
ยะรัง สันนิษฐานว่า มีผังเมืองเป็นรูปวงรีขนาดใหญ่ในพื้นที่ประมาณ ๕ ตร.กม. เป็นเมืองที่มีการ
สร้างทับซ้อนกันถึง ๓ เมือง ขยายตัวเชื่อมต่อกัน ประกอบไปด้วย

- เมืองโบราณบ้านวัด มีศูนย์กลางเป็นลานจัตุรัสกลางเมือง ล้อมรอบด้วยคูน้ำและมี
ซากเนินดินโบราณสถานกระจายอยู่โดยรอบกว่า ๒๕ แห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทาง
ทิศตะวันตกและทางทิศเหนือในบริเวณพื้นที่บ้านจาละ
- เมืองโบราณบ้านจาละ มีศูนย์กลางอยู่ที่สระน้ำ โอบล้อมด้วยคูเมืองรูปสี่เหลี่ยม
ถัดจากกลุ่มโบราณสถานบ้านวัดขึ้นไปทางทิศเหนือประมาณ ๑ กม.
- เมืองโบราณบ้านปรางแว เป็นเมืองคูน้ำ คันดินขนาดเล็กที่มีผังเมืองเป็นรูป
สี่เหลี่ยมด้านไม่เท่ามีป้อมดินทั้ง ๔ มุมเมือง และมีคลองส่งน้ำต่อเชื่อมกับคูเมือง
โบราณบ้านจาละสี่มุมเมืองด้านทิศเหนือทั้ง ๒ ด้าน

นอกจากร่องรอยของคูน้ำ คันดินคูเมืองโบราณทั้ง ๓ แห่งแล้วภายในกลุ่มเมืองโบราณนี้ ยัง
ปรากฏซากโบราณสถานเนินดินกระจัดกระจายอยู่ทั่วไปไม่น้อยกว่า ๓๐ แห่ง การเดินทางไปสู่
แหล่งเมืองโบราณสามารถใช้เส้นทางลี้โรรส (ทางหลวงหมายเลข ๔๑๐) จากจังหวัดปัตตานีลงไป
ทางจังหวัดยะลาประมาณ ๑๕ กม. จะมีทางแยกซ้ายมือสายยะรัง-มายอ (ทางหลวงหมายเลข
๔๐๖๑) ประมาณ ๑.๒ กม. เข้าสู่เขตเมืองโบราณและเลี้ยวซ้ายขึ้นไปทางทิศเหนือประมาณ ๔๐๐
เมตร ถึงเขตโบราณสถานบ้านจาละ

นักท่องเที่ยวที่สนใจเข้าชมเป็นหมู่คณะสามารถติดต่อได้ที่สำนักงานโครงการชุดแต่งและ
บูรณะโบราณสถานเมืองยะรัง จังหวัดปัตตานี ในวันและเวลาราชการ โทร. ๐ ๗๓๔๓ ๕๐๕๓

วัดมูจลินทวาปีวิหาร ตั้งอยู่ห่างจากตัวเมืองประมาณ ๑๐ กม. ริมเส้นทางหลวงสาย
ปัตตานี-โคกโพธิ์ ในเขตสุขาภิบาลอำเภอหนองจิก เป็นวัดเก่าแก่สร้างเมื่อพระยาวิเชียรภักดีศรี

สงคราม ย้ายที่ว่าการอำเภอหนองจิกจากที่เก่า มาอยู่ที่ตำบลดอย เมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๘ เดิมมีชื่อว่า วัดดอย ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสเมืองหนองจิก และมีพระราชศรัทธาบริจาคเงินเพื่อก่อสร้างพระอุโบสถ และทรงพระราชทานนามใหม่ว่า “วัดมูจลินทวาปีวิหาร” ปัจจุบันเป็นอารามหลวงและมีการบูรณะพระอุโบสถให้อยู่ในสภาพที่มั่นคงสวยงาม จุดเด่นของวัดคือวิหารซึ่งเป็นที่ประดิษฐานรูปเหมือนของอดีตเจ้าอาวาส ๓ องค์ โดยเฉพาะพระราชพุทธรังยีหรือหลวงพ่อดำ เจ้าอาวาสองค์ที่ ๕ ซึ่งประชาชนที่เคยได้ยินคุณความดีของหลวงพ่อดำ ต่างเลื่อมใสศรัทธาเดินทางมานมัสการสักการะบูชาอยู่เสมอ

อำเภอหนองจิก

หาดรัชดาภิเษก ตั้งอยู่ที่บ้านสายหมอก ตำบลสายหมอก ห่างจากตัวจังหวัดปัตตานีประมาณ ๑๕ กม.หรือห่างจากที่ว่าการอำเภอหนองจิกประมาณ ๒ กม.ทางแยกเข้าระยะทางประมาณ ๔ กม. ชายหาดร่มรื่นด้วยทิวสนเหมาะสำหรับนั่งพักผ่อน

อำเภอโคกโพธิ์

พลับพลาที่ประทับของรัชกาลที่ ๗ ห่างจากตัวเมืองปัตตานีประมาณ ๒๖ กม. ตามทางหลวงหมายเลข ๔๒ ตั้งอยู่ในบริเวณที่ว่าการอำเภอโคกโพธิ์ เป็นศาลาทรงไทยที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ประทับเมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ เสด็จทอดพระเนตรสุริยุปราคา เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒

ศูนย์ฝึกอาชีพ (วัดช้างให้) ตั้งอยู่ระหว่างตำบลทุ่งปลา-ตำบลนาประดู่ เป็นศูนย์การแสดงผลและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ศิลปาชีพ เช่น ผ้าบาติก เรือกอและจำลอง เซรามิก เป็นต้น การเดินทางใช้เส้นทางหลวงหมายเลข ๔๒ (ปัตตานี - โลกโพธิ์) ผ่านสามแยกนาเกตุ ตรงไปตามเส้นทางหลวงหมายเลข ๔๐๕ (ปัตตานี - ชะลา) ผ่านเทศบาลนาประดู่

วัดราษฎร์บูรณะ (วัดช้างให้) ตั้งอยู่ที่บ้านป่าไร่ ตำบลทุ่งปลา ริมทางรถไฟสายหาดใหญ่-สุโขทัย-ลก ระหว่างสถานีนาประดู่กับสถานีป่าไร่ ห่างจากตัวเมืองประมาณ ๓๑ กม. การเดินทางใช้เส้นทางหลวงสาย ๔๒ (ปัตตานี-โลกโพธิ์) ผ่านสามแยกนาเกตุ ตรงไปตามเส้นทางหลวงหมายเลข ๔๐๕ (ปัตตานี-ชะลา) ผ่านชุมชนเทศบาลนาประดู่และศูนย์ฝึกอาชีพ (วัดช้างให้) ไปจนถึงทางแยกเพื่อเข้าสู่วัดช้างให้อีกประมาณ ๑๐๐ เมตร วัดนี้เป็นวัดเก่าแก่ที่สร้างขึ้นมากกว่า ๓๐๐ ปีมาแล้ว แต่ไม่ทราบแน่ชัดว่าผู้ใดเป็นผู้สร้าง ภายในวิหารมีรูปปั้นหลวงปู่ทวดเทวองค์จริงประดิษฐานอยู่ นอกจากนี้ยังมีสถาปัตยกรรมของสถาปัตยกรรมเจดีย์ มณฑป อุโบสถ และหอรบขัง ทั้งงดงามเป็นอย่างยิ่ง

หลวงปู่ทวดวัดช้างให้ เป็นผู้มีความสามารถในการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมและด้านเวทมนตร์คาถาต่างๆ เล่ากันว่าท่าน ได้แสดงอิทธิปาฏิหาริย์เป็นที่ประจักษ์แก่สาธุชนผู้ศรัทธา เช่น

ครั้งที่ท่านเดินทางไปกรุงศรีอยุธยาด้วยเรือสำเภา ระหว่างทางเกิดพายุ จนกระทั่งข้าวปลาและอาหารตลอดจนน้ำดื่มตกลงทะเลไป ลูกเรือรู้สึกกระหายน้ำมาก หลวงปู่ทวดจึงได้แสดงอิทธิฤทธิ์ หย่อนเท้าลงไปในทะเล ปรากฏว่าน้ำในบริเวณนั้นได้กลายเป็นน้ำจืด และดื่มกินได้ ตั้งแต่นั้นมาชื่อเสียงของท่านก็ขจรกระจายไปทั่ว และต่อมาหลวงปู่ทวดได้มรณภาพที่ประเทศมาเลเซีย แล้วได้นำพระศพกลับมาที่วัดช้างให้ งานประจำปีในการสร่งน้ำอัฐิหลวงปู่ทวดวัดช้างให้คือ แรม ๑ ค่ำ เดือน ๕ วัดช้างให้เปิดให้เข้าชมทุกวัน เวลา ๐๘.๐๐ - ๑๗.๐๐ น.

อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว ตั้งอยู่ที่ตำบลทรายขาว ครอบคลุมพื้นที่รอยต่อ ๓ จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง คือ ปัตตานี ยะลาและสงขลา มีพื้นที่ประมาณ ๖๘,๗๕๐ ไร่ สภาพพื้นที่เป็นป่าดิบชื้น จึงอุดมไปด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิดและประกอบด้วยน้ำตกต่างๆเช่น

น้ำตกทรายขาว ตั้งอยู่หมู่ที่ ๕ ตำบลทรายขาว เป็นน้ำตกที่ตกจากหน้าผาสูงประมาณ ๔๐ เมตร แล้วไหลลงไปตามลำธารลดหลั่นเป็นชั้นๆ เกิดเป็นแอ่งน้ำขนาดใหญ่ การเดินทางใช้ทางหลวงหมายเลข ๔๐๕ สายปัตตานี - ยะลา ประมาณ ๒๘ กม. ถึงสามแยกตำบลนาประคู้ จากนั้นใช้เส้นทางนาประคู้-ทรายขาว ประมาณ ๗ กม. ก็จะถึงน้ำตกทรายขาว บริเวณน้ำตกมีเจ้าหน้าที่คอยอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวรวมทั้งมีบริการบ้านพัก สอบถามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่สำนักงานอุทยานแห่งชาติ กรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่าและพันธุ์พืช โทร. ๐ ๒๕๖๕ ๕๗๓๔, ๐ ๒๕๖๕ ๗๒๒๓, ๐ ๒๕๖๑ ๒๕๑๕, ๐ ๒๕๖๑ ๒๕๒๑, ๐ ๒๕๖๑ ๔๒๕๒-๓ คือ ๗๒๔, ๗๒๕ อุทยานแห่งชาติน้ำตกทรายขาว จังหวัดปัตตานี โทร. ๐ ๗๓๓๓ ๕๑๓๘

น้ำตกโผกโผก ตั้งอยู่หมู่ที่ ๘ ตำบลปากถ่อ การเดินทางใช้เส้นทางหลวงหมายเลข ๔๒ (ปัตตานี-ยะลา) และต่อด้วยทางหลวงหมายเลข ๔๐๕ สายปัตตานี-ยะลา ถึงบ้านปากถ่อ เลี้ยวขวาไปตามทางลาดยางอีกประมาณ ๕ กม. ก็ถึงตัวน้ำตก น้ำตกโผกโผกเป็นน้ำตกที่ไหลลดหลั่นลงมาเป็นขั้นบันได จำนวน ๗ ชั้น จากที่ราบชั้นล่างสุดมีแอ่งน้ำตกขนาดใหญ่มองเห็นไปยังผาน้ำตกชั้นบน จะมองเห็นน้ำตกไหลลงมาเป็นสายน้ำคดเคี้ยวตามหน้าผาและ โขดหินพื้นที่บริเวณสองข้างลำธารและบริเวณที่ใกล้ น้ำตกมีความร่มรื่นถูกปกคลุมด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิดสภาพร่มรื่นเย็นสบายเหมาะแก่การพักผ่อน

น้ำตกอรุณวาริน ตั้งอยู่หมู่ที่ ๔ ตำบลทุ่งปลา การเดินทางใช้เส้นทางหลวงหมายเลข ๔๐๕ สายปัตตานี-ยะลา ถึงทางแยกขวามือตรงปากทางเข้าวัดห้วยเงาะ อีกประมาณ ๖ กม. ก็ถึงตัวน้ำตก รวมระยะทางห่างจากตัวจังหวัดประมาณ ๓๐ กม. น้ำตกอรุณวารินเป็นน้ำตกในเทือกเขาสันกาลาศีรี ลักษณะน้ำตกแบ่งออกเป็นชั้นๆ รวม ๗ ชั้น แต่ละชั้นห่างกันประมาณ ๓๐๐-๕๐๐ เมตร ซึ่งในแต่ละชั้นมีลักษณะความสวยงามแตกต่างกันออกไป

อำเภอไม้แก่น

หาดทรายชายบึงบ้านละเวง จากตัวเมืองไปตามเส้นทางหลวงหมายเลข ๔๒ (ปัตตานี-นราธิวาส) เป็นระยะทางประมาณ ๖๐ กม. ทางแยกเข้าอำเภอไม้แก่นอยู่ทางซ้ายมือ เมื่อข้ามสะพานกอดอ ไปประมาณ ๘ กม. ก็จะถึงหาดทราย ชายบึงบ้านละเวง มีสภาพแวดล้อมและธรรมชาติงดงามแปลกตาแก่ผู้ที่พบเห็น ลักษณะของหาดทรายแห่งนี้ คือ มีบึงขนาดใหญ่เคียงข้างหาดทรายขาวสะอาด ให้บรรยากาศแตกต่างจากหาดทรายอื่น นอกจากนี้บริเวณนั้นยังมีศูนย์ศิลปาชีพพิเศษ (กลุ่มทอผ้าบ้านละเวง) นักท่องเที่ยวสามารถไปดูการทอผ้าฝ้าย และยังมีโครงการทดลองเลี้ยงปลาน้ำกร่อยอีกด้วย

หาดบางสาย ตั้งอยู่หมู่ที่ ๖ ตำบลไทรทอง ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ ๘๔ กม. ลักษณะเป็นหาดทรายชายทะเลยาวประมาณ ๕ กม.

หาดป่าไหม้ ตั้งอยู่หมู่ที่ ๓ ตำบลไทรทอง เป็นหาดทรายต่อจากหาดบางสาย นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี

ประวัติศาสตร์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

รศ.ดร.ครองชัย หัตถา ภาควิชาภูมิศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

บทนำ

ราชอาณาจักรไทยประกอบขึ้นด้วยดินแดนที่เคยเป็นรัฐ โบราณและหัวเมืองต่างๆ ในอดีตผนวกรวมกันขึ้นรัฐสมัยใหม่ที่มีอาณาเขตพรมแดนที่แน่นอน แต่เนื่องจากความเข้มแข็งของผู้ปกครองในแต่ละยุคสมัย รวมทั้งปฏิสัมพันธ์กับรัฐเพื่อนบ้านและความพยายามที่จะเป็นอิสระของหัวเมืองต่างๆ ที่เคยมีอิสรภาพแต่เดิม ทำให้พัฒนาการของราชอาณาจักรไทยในแต่ละยุคแต่ละสมัยต้องเผชิญกับพลังอำนาจทั้งภายในและภายนอกราชอาณาจักรมาอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าหลังยุคสมัยการขยายอาณานิคมของชาติตะวันตกได้มีข้อตกลงที่ชัดเจนเกี่ยวกับสถานภาพของรัฐต่างๆ ในภูมิภาคนี้ แต่ความไม่พอใจและปฏิกิริยาของกลุ่มการเมืองและกลุ่มชาติพันธุ์บางกลุ่มยังคงดำรงอยู่และมีความเคลื่อนไหวเป็นระยะๆ การเรียนรู้ความจริงทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นในภูมิภาคต่างๆ ของราชอาณาจักรไทย โดยเฉพาะกรณีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเปิดกว้างและรับรู้ถึงความจริงเหล่านั้นเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ราชอาณาจักรไทย ย่อมดีกว่าการปฏิเสธ หรือปิดโอกาสการเรียนรู้ ซึ่งนอกจากจะสร้างทัศนคติที่คับแคบให้กับพลเมืองไทยแล้ว ยังเปิดโอกาสให้กลุ่มเคลื่อนไหวกลุ่มต่างๆ นำจุดอ่อนดังกล่าวไปขยายผลให้เกิดประโยชน์ทางการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศ จนพลังความขัดแย้งอาจขยายตัวรุนแรงเกินกว่าที่คนไทยด้วยกันเองจะเยียวยาได้ในอนาคต

ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาทั้งฝ่ายรัฐและฝ่ายเคลื่อนไหวได้เลือกใช้ประวัติศาสตร์บางตอนให้เป็นประโยชน์ต่อฝ่าย เช่น ฝ่ายรัฐอ้างเรื่องการเสียดินแดนเพื่อปลุกสำนึกคนไทยทั้งประเทศหวงแหนแผ่นดิน ขณะที่ฝ่ายเคลื่อนไหวก่อความไม่สงบได้อ้างถึงรัฐปัตตานีและการทวงคืนอิสรภาพของชาวมลายูปัตตานี การใช้ประวัติศาสตร์ดังกล่าวก่อให้เกิดการเผชิญหน้าและขัดแย้งขยายผลอย่างรุนแรงและรวดเร็ว จนกระทั่งคนไทยบางคนถึงกับกล่าวว่า “ไม่จำเป็นต้องรับรู้ประวัติศาสตร์ใดๆ ทั้งสิ้นเพราะปัจจุบันที่นี้คือแผ่นดินไทย” ขณะเดียวกับฝ่ายเคลื่อนไหวก็เผยแพร่ข้อความ “คนซีแยะ (สยาม) รุกรามคนมลายู จงขับไล่พวกมันออกไป” ปฏิกริยาต่อกันและกันของคนไทยเพียง 2 ตัวอย่างนี้ มากเกินพอที่จะกล่าวว่า ความขัดแย้งของคนไทยได้ขยายออกไปมากกว่าที่คิด การอธิบายความจริงทางประวัติศาสตร์ แม้ว่าไม่มีหลักประกันใดๆ ว่าความขัดแย้งจะยุติลงในทันที แต่ก็ต้องดำเนินการอย่างรีบด่วนให้คนไทยเข้าใจประวัติศาสตร์ที่เลวร้ายกว่าคิดไว้ให้ลูกหลานต่อไปอีก ในมุมมองที่ตรงกันข้าม ในด้านอารยธรรมและภูมิรัฐศาสตร์ พบว่าประวัติศาสตร์ได้สร้างสรรค์อารยธรรมที่ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในบรรพบุรุษของคนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไว้มากมาย

จึงควรสนับสนุนส่งเสริมให้มีการศึกษาเผยแพร่ความรู้ให้สาธารณชนได้รับทราบสิ่งที่ค้างงที่ปรากฏเป็นมรดกอารยธรรมสืบทอดมาถึงทุกวันนี้ให้มากขึ้นกว่าที่ผ่านมา

พัฒนาการทางภูมิรัฐศาสตร์

พัฒนาการทางภูมิรัฐศาสตร์ของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ อัน ได้แก่ ปัตตานี ยะลา และ นราธิวาส ก่อนการจัดตั้งเป็นจังหวัด เมื่อ พ.ศ. 2476 ดินแดนแถบนี้ผ่านอารยธรรมมาหลายยุคหลายสมัยตามลำดับ

- 1) สมัยก่อนประวัติศาสตร์ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีหลักฐานการอยู่อาศัยของชนพื้นเมืองมาตั้งแต่ก่อน 3000 ปีที่ผ่านมา เรียกโดยรวมว่า พวกโอรัง อัซลี (Orang Asli) ซึ่งได้แก่ กลุ่มนิกริต (Nigrilo) เช่น ชาไกและเซมิง นอกจากนี้ยังมีกลุ่มเซโนย (Senoi) เผ่ามอง โกลอยด์ได้ ได้แก่ บรรพบุรุษของชาวสยามและชาวมลายูอยู่อาศัยมานานนับพันปีเช่นกัน หลักฐานที่สำคัญในสมัยนี้ได้แก่ ภาพเขียนสีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่ถ้ำศิลปี จังหวัดยะลา เครื่องมือเครื่องใช้ เช่น ขวานหิน ซึ่งพบหลายแห่งตามถ้ำและที่ราบ
- 2) สมัยเริ่มประวัติศาสตร์ ประมาณ 2000 ปีที่ผ่านมาถึงราว พ.ศ. 700 มีชาวอินเดียและชาวอาหรับบางกลุ่มเดินทางมายังแถบนี้ พร้อมกับนำศาสนาและวัฒนธรรมมาเผยแพร่ ทำให้ศาสนาฮินดูเริ่มเข้ามาในระบะนี้ ชนพื้นเมืองเริ่มค้าขายกับชนชาวต่างถิ่น เริ่มตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่มมากขึ้นบริเวณปากแม่น้ำและบริเวณที่มีการติดต่อค้าขายสะดวก แถบนี้กลายเป็นที่พบบันของพ่อค้านักเดินเรือ ชุมชนบางแห่งขยายตัวเป็นเมืองในเวลาต่อมา
- 3) สมัยอาณาจักรโบราณลังยาซูหรือลังกาสุกะ ราว พ.ศ. 700-1400 ปรากฏในบันทึกการเดินทางของชาวจีนว่า มีรัฐต่างๆ เกิดขึ้นหลายแห่งบนคาบสมุทรมลายู โดยอยู่ภายใต้อำนาจของอาณาจักรฟูนัน (Funan) ในจำนวนนั้นมีรัฐลังยาซู (Lang Ya Shiu) รวมอยู่ด้วย ราวต้นพุทธศตวรรษที่ 11 ลังยาซูเป็นอิสระ มีหลักฐานการส่งทูตไปเยือนจีนเมื่อ พ.ศ. 1058, 1066, 1074 และ 1111 ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 11-14 ถือว่าเป็นยุครุ่งเรืองของลังยาซูหรือลังกาสุกะ แหล่งโบราณสถานแถบท่าสาป จังหวัดยะลา และอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ที่ยังคงปรากฏร่องรอยอยู่เป็นจำนวนมากถูกสร้างขึ้นในระบะนี้ โดยส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์และพุทธศาสนา
- 4) สมัยลังกาสุกะภายใต้การปกครองของศรีวิชัย ราวพุทธศตวรรษที่ 14-15 ลังกาสุกะตกอยู่ภายใต้อำนาจของอาณาจักรศรีวิชัย ซึ่งมีกำลังกองทัพเรือเป็นจำนวนมาก ในช่วงเวลาเดียวกันนั้นพุทธศาสนาฝ่ายมหายานได้รับความนิยมมาก ชาวลังกาสุกะยอมรับถือพุทธศาสนาฝ่ายมหายานอย่างแพร่หลาย ศิลปวัตถุในพุทธศาสนาถูกสร้างขึ้นมาก

ในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ รวมทั้งพระพุทธไสยาสน์ขนาดใหญ่ในถ้ำคูหาภิมุข จังหวัดยะลา และพระพุทธรูปปางต่างๆ จำนวนมากก็ถูกสร้างขึ้นในสมัยนั้น

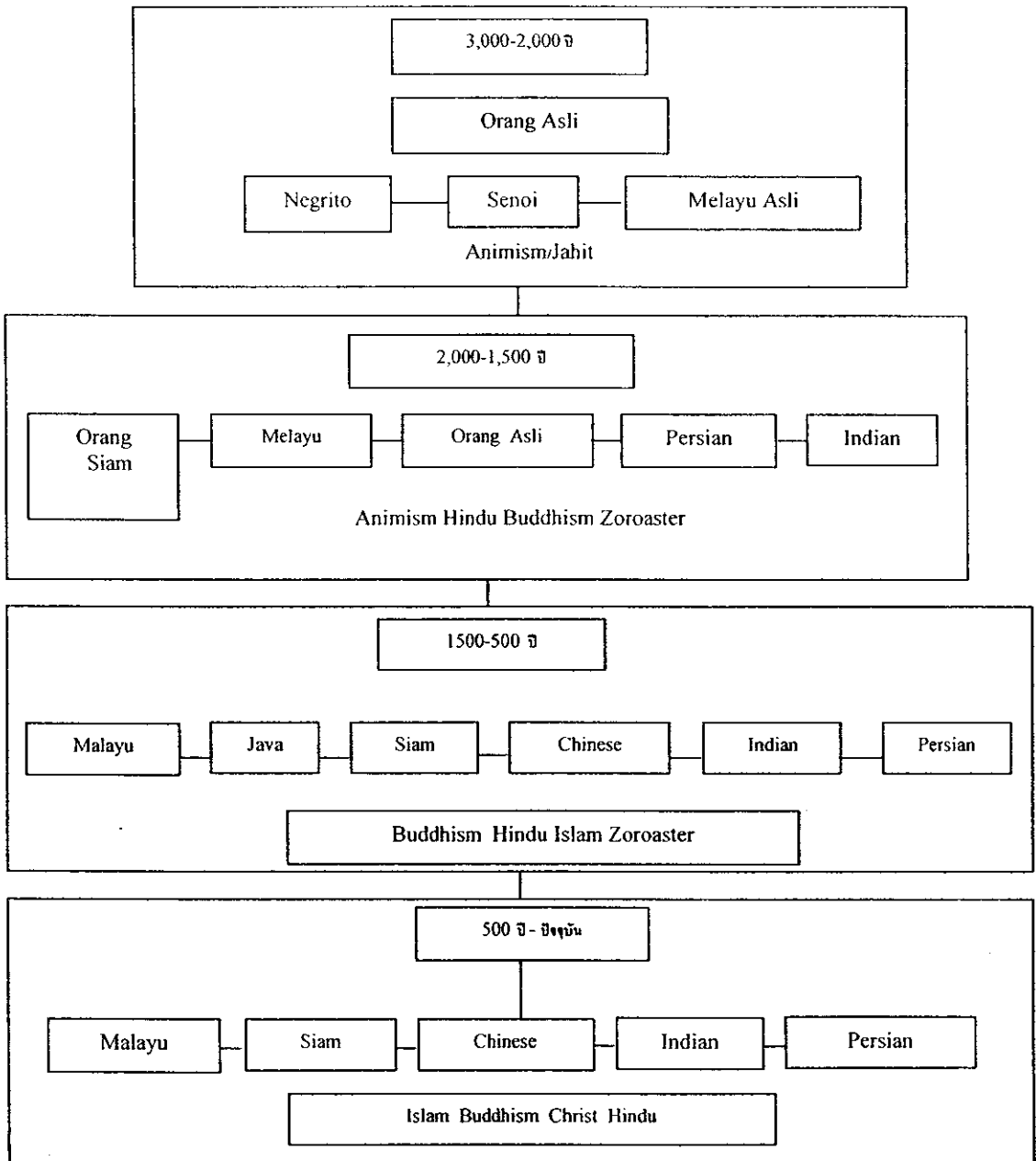
- 5) สมัยลังกาสุกะภายใต้อำนาจของโจพะ ตั้งแต่ พ.ศ. 1535 เป็นต้นมา กองทัพโจพะแห่งอินเดีย เข้าโจมตีเมืองต่างๆ ของอาณาจักรศรีวิชัย เพื่อควบคุมเส้นทางการค้าในช่องแคบมะละกาและเมืองหลายแห่ง รวมทั้งลังกาสุกะซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจของโจพะในปี พ.ศ. 1657 แต่หลังจากนั้นชาวเมืองลังกาสุกะก็ได้ต่อสู้ยึดอำนาจคืนมาได้ในปี พ.ศ. 1587 แม้ว่าหลังจากนั้นศรีวิชัยจะกลับมามีอำนาจ แต่ก็พ่ายแพ้ต่ออาณาจักรที่ตั้งขึ้นใหม่ คือ มัชปาหิต ในปี พ.ศ. 1836 ในระยะนี้ศาสนาอิสลามแผ่เข้ามามากขึ้น โดยพ่อค้าและนักเผยแพรศาสนาชาวอาหรับและชาติต่างๆ
- 6) สมัยลังกาสุกะภายใต้อำนาจของสุโขทัย-อยุธยาและมัชปาหิต ในปีพ.ศ. 1838 กองทัพสุโขทัยซึ่งลงมาอยู่ที่เมืองนครศรีธรรมราชตั้งแต่ต้นรัชสมัยพ่อขุนรามคำแหงร่วมกับกองทัพเรือนครศรีธรรมราชลง去做สงครามเพื่อปกครองเมืองต่างๆ บริเวณปลายแหลมมลายูไปจนถึงเตมาติก (สิงคโปร์ในปัจจุบัน) ไปจนถึงเมืองปาโซ บนเกาะสุมาตรา คำนานนครศรีธรรมราชบันทึกไว้ว่า “ไทยได้ส่งเจ้าเมืองไปปกครองหังเมืองมลายู ได้แก่ เมืองปัตตานี (ลังกาสุกะ) เมืองสาย (สายบุรี) เมืองกลันตัน เมืองปาหัง เมืองไทร (ไทรบุรี) เมืองอะเจ (อาเจห์) ฯลฯ แต่ครองอำนาจได้ไม่นานอาณาจักรมัชปาหิตก็ขยายอำนาจมาปกครองหัวเมืองดังกล่าว โดยลังกาสุกะอยู่ภายใต้อิทธิพลของมัชปาหิตในปี พ.ศ. 1884-1907 ขณะเดียวกันศาสนาอิสลามก็แผ่ขยายเข้ามามากขึ้นในหมู่ประชาชนหัวเมืองมลายู โดยเฉพาะแถบเมืองปาโซและมะละกา
- 7) สมัยลังกาสุกะล่มสลายและกำเนิดเมืองปัตตานี ในช่วงต้นสมัยอยุธยา มะละกามีอำนาจมากขึ้น ต่อมาได้ปฏิเสธอำนาจของมัชปาหิตและสยาม ทำให้สยามต้องยกทัพไปปราบมะละกาแต่ไม่สามารถเอาชนะได้ ในปี 1998 กองทัพมะละกาได้บุกเข้าโจมตีเมืองโกตามหลิฆัยของลังกาสุกะและขยายอำนาจเข้าปกครองเมืองต่างๆ แถบปลายแหลมมลายู ทำให้ชาวเมืองหันมานับถือศาสนาอิสลามตามแบบอย่างมะละกามากขึ้นเรื่อยๆ สำหรับปัตตานีนับถือนิกายอิทธิราช อิสลามของราชาศรีวิงสาแห่งโกตามหลิฆัยได้สร้างเมือง “ปัตตานี” ขึ้นใหม่ที่ริมทะเลบ้านกรือเซะบานา ราว พ.ศ. 2000 ต่อมาทรงเข้ารับนับถือศาสนาอิสลามและเปลี่ยนพระนามเป็น สุลต่าน อิสมาอิล ชาห์ ปกครองเมืองปัตตานีระหว่างปี พ.ศ. 2043-2073 นับจากนั้นมาเมืองปัตตานีเข้าสู่ยุคอิสลามโดยสมบูรณ์ มีความรุ่งเรืองมากทั้งในด้านการผลิตนักเผยแพร่อิสลามและเป็นศูนย์กลางการศึกษาศาสนาอิสลาม จนได้รับการยกย่องว่า “ปัตตานีเป็นกระจกเงาและเป็นระเบียบแห่งเมกกะ” ปัตตานีมีสุลต่านหรือราชาเป็นเจ้าเมืองปกครองต่อเนื่องมาถึง 23 พระองค์ ในปี พ.ศ. 2351 จึงมีการปรับปรุงการปกครองเป็นระบบ 7 หัวเมือง

- 8) สมัยการปกครอง 7 หัวเมือง ตั้งแต่ พ.ศ. 2351 เป็นต้นมา มีการแบ่งการปกครอง ออกเป็น 7 เมือง ได้แก่ เมืองปัตตานี หนองจิก ยะหริ่ง ยะลา รามันห์ ระแงะ และสายบุรี แต่ละเมืองมีเจ้าเมืองซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลสยามที่กรุงเทพฯ เป็นผู้ปกครอง โดยมีหลักว่าเมืองใดมีผู้นับถือศาสนาอิสลามมากก็ให้มีเจ้าเมืองที่นับถือศาสนาอิสลาม เมืองใดที่มีผู้นับถือศาสนาพุทธมากก็ให้มีเจ้าเมืองที่นับถือพุทธศาสนา แต่ในทางปฏิบัติประสบปัญหาอยู่เนืองๆ เจ้าเมืองกับรัฐบาลสยามรวมทั้งประชาชนในเมืองต่างๆ มีข้อขัดแย้งอันเนื่องจากการปกครองอยู่บ่อยครั้ง จึงต้องยกเลิกการปกครองรูปแบบนี้ไปในปี 2445 ปัจจุบันยังคงมีวังซึ่งเคยใช้เป็นที่พำนักของเจ้าเมืองเป็นมรดกตกทอดถึงลูกหลาน แต่บางแห่งก็ทรุดโทรมและถูกทิ้งร้างไปตามกาลเวลา
- 9) สมัยมณฑลเทศาภิบาล ในปี 2449 รัฐบาลสยามประกาศจัดตั้งมณฑลปัตตานีมีสมุหเทศาภิบาลที่ได้รับการแต่งตั้งจากสยามเป็นผู้ปกครอง มีเมืองเข้าร่วมอยู่ในมณฑลปัตตานี 4 เมือง คือ เมืองปัตตานี (รวมเมืองหนองจิก ยะหริ่ง และปัตตานี) ยะลา (รวมเมืองรามันห์และยะลา) สายบุรี และระแงะ ต่อมาในปี พ.ศ. 2465 ได้ยกฐานะเมืองทั้งสี่เป็นจังหวัด ทำให้ปัตตานี ยะลา สายบุรี และนราธิวาส มีฐานะเป็นจังหวัด ตั้งแต่ พ.ศ. 2465 เป็นต้นมา ในสมัยมณฑลเทศาภิบาลอำนาจและบทบาทของเจ้าเมืองในระบบเดิมซึ่งมีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2043 ลึกลง ทำให้มีข้อขัดแย้งหลายกรณี เกิดขึ้นนำไปสู่ความเคลื่อนไหวจัดตั้งองค์กร เพื่อเรียกร้องอิสรภาพปัตตานีในเวลาต่อมา
- 10) สมัยสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในปี พ.ศ. 2474 รัฐบาลประกาศยกเลิกมณฑลปัตตานีและยุบจังหวัดสายบุรี ถูกระบุเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดปัตตานี โดยรวมจังหวัดทั้งสามเข้าไว้ใน การปกครองของมณฑลนครศรีธรรมราช ต่อมาในปี พ.ศ. 2476 รัฐบาลได้ออกพระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบราชการบริหารส่วนภูมิภาคแบ่งการปกครองออกเป็น จังหวัดและอำเภอ ทำให้จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส มีฐานะเป็นจังหวัดในระบบราชการบริหารส่วนภูมิภาคและมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้บริหารการปกครอง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน

จากลำดับพัฒนาการดังกล่าวทำให้เห็นว่าดินแดนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความเจริญรุ่งเรืองถึงระดับที่เรียกขานกันว่าเป็นอาณาจักรมาตั้งแต่ก่อนสมัยสุโขทัยซึ่งถือว่าเป็นเมืองหลวงแห่งแรกของราชอาณาจักรไทย ต่อมา อำนาจของเมืองหลวงคือ สุโขทัย ได้แผ่ขยายลงมาทางใต้ต่อเนื่องมาถึงสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ โดยแต่ละช่วงสมัยความสัมพันธ์ระหว่างสยามหรือรัฐไทย กับปัตตานี หรือสามจังหวัดชายแดนภาคใต้แตกต่างกันไปตามพลังอำนาจทางการเมืองและความเข้มแข็งของแต่ละฝ่าย ทำให้ประวัติศาสตร์ไทยที่เกี่ยวกับปัตตานีและประวัติศาสตร์ปัตตานีที่เกี่ยวกับรัฐไทยมีความ

กลุ่มเครือไม้ชัดเจน ดังนั้นการนำเสนอตามลำดับพัฒนาการทางภูมิรัฐศาสตร์อาจช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

โครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรม ในประวัติศาสตร์จังหวัดชายแดนภาคใต้

วัฒนธรรม

วัฒนธรรม ในความหมายโดยทั่วไป คือ "แนวทางการดำรงชีวิตของสังคม หรือของกลุ่มแต่ละกลุ่มที่สืบทอดจากรุ่นหนึ่ง ไปอีกรุ่นหนึ่งอย่างไม่ขาดสายวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แต่ละสังคมถือว่าเป็นสิ่งที่ดำรงเป็นแบบฉบับของชีวิตซึ่งคนส่วนมากหวงแหนและปกป้องรักษา" เมื่อเป็นเช่นนี้วัฒนธรรม กับศาสนาก็คือ เรื่องเดียวกันแยกกันไม่ออกเพราะส่วนหนึ่งของศาสนา (อิสลาม) คือแนวทางการดำรงชีวิต ที่สังคม (มุสลิม) ถือว่าถูกต้องซึ่งถ้ามองอีกแง่หนึ่งก็คือวัฒนธรรมของสังคมนั่นเอง

ความเชื่อและหลักปฏิบัติประจำวันของชาวไทยมุสลิมในสี่จังหวัดภาคใต้มีแหล่งที่มาสองทางคือ

๑. จากบทบัญญัติคำสอนทางศาสนาโดยตรงและ

๒. จากจารีตประเพณีและการปฏิบัติตั้งแต่ดั้งเดิมซึ่งสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ดี ทั้งสองแหล่งมีความกลมกลืนประสานกันอย่างแนบแน่นสนิทชาวบ้านธรรมดาอาจจะแยกไม่ออกว่าส่วนใดมาจากบทบัญญัติ (ของศาสนา) โดยตรงและส่วนใดมาจากจารีตประเพณี ส่วนมากแล้วถือว่าแนวทางการปฏิบัติทุกอย่างในชีวิตประจำวันล้วนมีนัยสำคัญทางศาสนาทั้งสิ้น ถ้ามีการฝ่าฝืนหรือเบี่ยงบ่ายแล้วมักจะมีบาป (คูปัญหาความขัดแย้งใน ๔ จังหวัดภาคใต้ของ ดร.อารง สุทธาศาสน์)

ปัจจุบันจะเห็นได้ว่า ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นได้มีการละเว้นปฏิบัติตามที่ยึดถือสืบทอดกันมา เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมการศึกษาการแพร่ของวัฒนธรรมภายนอกเข้ามา เช่น ประเพณี การทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตายเดิมมีการกำหนดระยะเวลาทำบุญไว้ ๓ วัน ๗ วัน ๔๐ วัน และ ๑๐๐ วัน หลังจากผู้ตาย ดายจากไปบางท้องที่ก็ได้รับการแนะนำจากผู้นำท้องถิ่นให้ละเว้นเสียแต่บางที่ก็ยังคงปฏิบัติกันอยู่

ประเพณี โคนผม ไฟพิธีเปิดปากทวารกพิธีนำเด็กขึ้นเปลและนำเด็กลงล่างอย่างดินการไว้ผมแกละ ของเด็กชายประเพณีเลือกที่ดินสร้างบ้านปลูกเรือนประเพณีไล่ห้า (ตอเถาะ บาลอ)ฯ ซึ่งเป็น ประเพณี ที่สืบทอดกันมาทั้งในสังคม ไทยมุสลิมและสังคมไทยพุทธปัจจุบันต่างฝ่ายต่างก็ละเว้นปฏิบัติกัน ไปตาม กาลสมัย โดยเฉพาะ คนรุ่นใหม่ที่มีการศึกษาสูงขึ้นสิ่งที่ยังคงหลงเหลืออยู่ก็คือเรื่องโชควาสนาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (keramat) วิทยุญาณบรรพบุรุษที่เชื่อกันว่า สามารถบันดาลคุณและโทษให้แก่ มนุษย์ได้แม้จะ เป็นข้อห้าม ของมุสลิม คือ ห้ามการบูชารูปเจิวัดควงควาวโชคเขาดันไม้ก้อนวัตถุใดๆ หากผู้ใดฝ่าฝืน ก็จะถูกจากสภาพการเป็นมุสลิมก็ตามเรายังพบเห็นการปฏิบัติกันอยู่ในกลุ่มคนบางหมู่ตามชนบท ทั่วไป เช่นเดียวกับชาวไทยที่นับถือพุทธศาสนา

ปฏิบัติการท่องเที่ยว เทศกาลและงานประเพณีของจังหวัดปัตตานี

เทศกาล/ประเพณี	วัน/เวลา และสถานที่จัด	รายละเอียด
เทศกาลสมโภชเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว	ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี	ประชาชนทั้งในประเทศและจากประเทศเพื่อนบ้านเดินทางมาชมงานนมัสการเจ้าแม่ฯ ปกติจะมีการจัดงานประมาณ 7 วัน 7 คืน มหรสพ 2 อย่างที่จะขาดเสียมิได้ คือ จั๊วแสะมโนห์รา และมีการเชิดสิงโต หน้ากลางแปลงจอยักษ์ และอื่นๆ ที่สำคัญคือ พิธีกรรมหามพระลุยไฟ
พิธีลาซัง-โต๊ะซุมพุก (ปุยมือเน)	ทำในเดือน 5 หรือ เดือน 6 หลังการเก็บเกี่ยวข้าวแล้วทุกๆ ปี	เป็นพิธีฉลองนาหลังจากการเก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว การบวงสรวงจัดตั้งร้านกลางแจ้งไม่มีหลังคา (ศาลเพียงตา) นำเอาเครื่องบวงสรวงมีอาหารต่างๆ โดยมากนิยมทำกันวันเดียวเริ่มตั้งแต่ตอนเช้าเสร็จพิธีรวมเที่ยงวันบางแห่งกระทำกันสามวัน วันต้นทำพิธีดังกล่าว วันที่ 2 วันที่ 3 มีมหรสพแสดงกลางทุ่งนาซึ่งโดยมากใช้หนังดูลงสมโภชในตอนกลางคืน
ประเพณีแห่เนก	จัดขึ้นเป็นครั้งคราวตามโอกาส	เพื่อความสนุกสนานรื่นเริง เป็นประเพณีที่แสดงออกเกี่ยวกับความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในศิลปะ และอาจจัดขึ้นในโอกาสเพื่อเป็นการแสดงคารวะแสดงความจงรักภักดีแก่ผู้ใหญ่วัยที่ควรเคารพนับถือหรือในโอกาสต้อนรับแขกเมือง
ประเพณีลากพระหรือชักพระโลกโพธิ์	วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งเป็นวันออกพรรษา	การเตรียมการทางวัดจะจัดเตรียมเรือพระ ซึ่งมีทั้งลากในน้ำ ถ้ามีลำน้ำ ถ้าไม่มีน้ำก็ลากเรือบก มีแท่นประดิษฐานพระพุทธรูปบนเรือพระ มีหลังคาทำเป็นบุษบกหรือชาวบ้านเรียก พนมดกแต่งสวยงาม ส่วนชาวบ้านเตรียมอาหารที่สำคัญ คือ ข้าวต้มห่อด้วยใบกะพ้อ

เทศกาล/ประเพณี	วัน/เวลา และ สถานที่จัด	รายละเอียด
เทศกาลอาซูรอ	ตรงกับวันที่ 10 เดือนมูฮารัม (เดือนแรกของศักราชอิสลาม)	จัดทำขึ้นเพื่อรำลึกถึงเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ของศาสนาอิสลาม ปฏิบัติตามแบบอย่าง (ซุนนะฮ์) จนกระทั่งถึงทุกวันนี้ โดยนำเอาพืชและเนื้อสัตว์มาควนเป็นอาหาร คาวบ่าง หวานบ่าง เรียกชื่อตามความสำคัญของวันว่า "อาซูรอ"
งานมหกรรมนกเขาชวาเสียงชิงถ้วยพระราชทานสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ	ประมาณเดือนกรกฎาคม บริเวณสนามกีฬากลางจังหวัดปัตตานี	มีการแข่งขันนกเขาชวาเสียงประเภท แยกเสียง เล็ก กลาง ใหญ่ รวมเสียง และทั่วไป การจำหน่ายกรงนกเขา และผลิตภัณฑ์พื้นเมือง
งานวิ่งป่าตานี พิชิตยอดเขาสันกาลาคีรี	ประมาณเดือนกรกฎาคม อุทยานแห่งชาติทรายขาว อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี	วิ่งมินิมาราธอนระยะ 8 กม. วิ่งฟันรัน 3.5 กม. การแข่งขันจักรยานเสือภูเขาประเภท เอ (35 กม.) ประเภท บี (25 กม.) ประเภท ซี (12 กม.) และการแข่งขันจักรยาน อายุไม่เกิน 12 ปี การเดินป่าหาอาร์ชี
พิธีสงฆ์นำหลวงปู่ทวด	เมษายน วัดช้างให้ อำเภอโคกโพธิ์	พิธีสงฆ์นำหลวงปู่ทวด และอาจารย์ทิม ออบน้ำผู้สูงอายุ การแสดงบนเวที
แข่งขันกีฬาตกปลาสายบุรี	เมษายน-พฤษภาคม หาดวาสกรี อำเภอสายบุรี	ชมการแข่งขันกีฬาตกปลาประเภท การสาธิตและจำหน่ายสินค้า หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ การแข่งขันฟุตบอลชาย การจัดงานที่วิวชมเมืองปัตตานี และล่องเรือชมบรรยากาศการแข่งขันตกปลา กิจกรรมภาคกลางคืน

คัดลอกมาจาก เว็บไซต์ของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

นายอนันต์ วัฒนานุกร

๖๓ ถนนเจริญประดิษฐ์ จ.ปัตตานี

ประเพณีแห่คนมิได้จัดขึ้นเนื่องในความเชื่อถือบูชาเทพเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หากจัดเป็นงานใหญ่โตมิเกิดริไม่ว่าจะเป็นงานเทศกาลเฉลิมฉลองหรืองานมงคลทั่วไป มักมีการนำขบวนแห่คนเข้าพิธีนั้นๆ เสมอ เนื่องจากขบวนแห่คน มีองค์ประกอบที่น่าตื่นเต้นเร้าใจผู้ชม ด้วยเครื่องประโคมดนตรี ศิลปะการประดิษฐ์ดอกไม้ การจัดพานบายศรี (บุหงาเชอริ) ศิลปะการแกะสลักสร้างสรรค์รูปนกอันมหัศจรรย์ อาวุธและเครื่องแต่งกายแบบนักรบโบราณ สาวสวยผู้มีทรงสง่างามเข้าร่วมทูลพานบายศรี ชาวปัตตานีจึงนิยมยึดถือเป็นประเพณี ใช้ขบวนแห่คนเป็นเครื่องต้อนรับอาคันตุกะผู้เป็นแขกบ้านแขกเมืองสำคัญ

ในการเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมพสกนิกร จำเดิมแต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ กระทั่งถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ เมื่อ พ.ศ.๒๕๐๑ ชาวปัตตานีพร้อมใจกันจัดขบวนแห่คนเป็นการถวายความจงรักภักดีอย่างสมพระเกียรติมีเรื่องเล่ากันว่าในคราวสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินประพาสเมืองปัตตานี ทางชลมารค เรือกลไฟติดสันคอนไม่อาจแล่นเข้าสู่แม่น้ำเพื่อไปยังตัวเมืองได้ เจ้าเมืองปัตตานี(พระยาวิจิตรภักดีฯ) และเจ้าเมืองยะหริ่ง(พระยาพิพิธเสนามาตย์ฯ) ได้แต่งเรือออกไปรับเสด็จเรือเข้าเมืองปัตตานีได้ใช้หัวนกฆาตอสูร (กากสูรหรือกากนาสูร) ติดโขนเรือนำขบวนเรือน้อยใหญ่ออกไปถวายการต้อนรับ อัญเชิญพระราชดำเนินเข้าสู่เมืองปัตตานีเพื่อเป็นการทดแทนการต้อนรับด้วยขบวนแห่คน ในคราวที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินเสียบมณฑลปัตตานี เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๘ ผู้ว่าราชการเมืองต่างๆ ได้จัดขบวนแห่เข้าร่วมแห่ถวายทอพระเนตรเพื่อเฉลิมพระเกียรติ ถึง ๖๕ ขบวน

กำเนิดประเพณีแห่คน นายช่างประดิษฐ์นง ได้ถ่ายทอดประวัติการแห่คนออกมาในรูปของนิยายที่เล่าสืบต่อกันมาว่า.....รายองค์หนึ่งมีโอรสธิดาสี่พระองค์ องค์สุดท้ายต้องเป็นชายมีพระสิริลักษณะงดงาม และมีความเฉลียวฉลาดปฏิภาณเฉียบแหลมกว่าโอรสธิดาทั้งหลาย ดังนั้น โอรสองค์น้อยจึงเป็นที่สนิทเสน่หาของพระราชบิดามารดา ไม่ว่าโอรสต้องประสภังค์สิ่งใด รายชาก็พยายามจัดหาเลือกสรรสิ่งของมาอบให้เสมอ วันหนึ่งรายาและข้าราชการเสด็จประพาสทรงเบ็ด ได้พบกับชาวประมงกลุ่มหนึ่ง หัวหน้าชาวประมงได้เล่าเรื่องแปลกและมหัศจรรย์ที่ได้ประสบระหว่างนำเรือออกตระเวนจับปลาอยู่ในท้องทะเลลึกกว่า เห็นนกใหญ่หูดโผล่ขึ้นจากท้องทะเล ดวงตาโตแดงกำ

มีวง มีงาและเขี้ยวออกออกจากปาก น่าเกลียดน่ากลัว แต่เมื่อนกนั้นบินขึ้นสู่อากาศจึงเห็นรูปร่าง สีสันขนปีกขนหาง รู้สึกว่าสวยงามแปลกประหลาดกว่านกทั้งหลาย พวกเขาเชื่อว่าเป็นนกแห่ง สวรรค์มิใช่คนธรรมดา เพราะคิดตามดูจนกระทั่งบินหายไปในห้องฟ้าสีคราม เมื่อร่ายกลับคืนสู่อิส ตานาแล้ว ทรงเล่าเรื่องประหลาดให้ประโหมสุหรีและโอรสธิดาฟัง โอรสองค์น้อยพอใจในเรื่องนก มหัศจรรย์มาก ถึงกับวิงวอนให้องค์ราชาสร้างนกจำลองขึ้น ราชามีอาจจัดใจโอรสอันเป็นที่รักของ พระองค์ได้ วันรุ่งขึ้นพระองค์ได้เรียกประชุมบรรดาอำมาตย์ผู้ใกล้ชิดให้ออกสืบหาช่างเขียนภาพ ช่างแกะสลักและช่างฝีมือการประดับตกแต่งมาช่วยประดิษฐ์รูปนกขึ้น ฝ่ายช่างเขียนบรรจงเขียน ภาพตามคำบอกเล่าของชาวประมง ช่างแกะสลักต่างก็นำเอาไม้มาแกะสลักห้วนกจากภาพที่ช่าง เขียนสีคนได้เขียนขึ้น เมื่อนำเอาห้วนกแต่ละหัวไปสวมกับโครงร่างตัวนกที่ช่างฝีมือช่วยกัน ประดิษฐ์ขึ้น นกแต่ละตัวจึงมีเอกลักษณ์แตกต่างกันไปตามทรรสนะของชาวประมงผู้เล่า และ จินตนาการของนายช่างเขียนภาพแต่ละคน เมื่อหาอำมาตย์และนายช่างนำนกขึ้นถวายแล้ว ราชามี บัญชาให้ประชุมคณาจารย์ผู้เฒ่าช่วยกันตั้งนามนกทั้งสี่มีนามว่า ลักษยานอ นามะสุรอก การูดอ และชิงอ ในพิธีสมโภชเฉลิมฉลองนก ราชามีให้โอรสธิดาทั้งสี่ขึ้นประทับนั่งบนหลังนกเข้าขบวนแห่ ไปรอบๆ อิสตานา คำลงก็มีการละเล่นให้ชาวเมืองได้ชมเป็นที่สุขสำราญกันทั่วหน้า การจัดขบวน แห่นก แต่ละครั้งที่จัดขบวนแห่นก ต้องอาศัยกำลังคน อุปกรณ์มากมายผู้มีฐานะมีบริวารเท่านั้นจึง จะจัดขบวนแห่ได้โดยสมบูรณ์องค์ประกอบของขบวนแห่อันคับแค้น ได้แก่

- เครื่องประโคม สำหรับประโคมคนตรีนำหน้าขบวนนก ประกอบด้วย คนเป่าปี่ชวา (สุ ไน) ๑ คน กลองแขก (กัณฑ์) ๑ คู่ ใช้คนตีสองคน ฉิ่งใหญ่ ๑ ใบ ใช้คนหามและคนตีห้องรวมสอง คนคนตรีนี้จะบรรเลงนำหน้าขบวนนก ไปจนถึงจุดหมายและบรรเลงในเวลาแสดงศิลปะรำกริช

- ขบวนบุหงาซ็อริ (บายศรี) จัดเป็นขบวนที่สวยงามระรื่นตาผู้ชมขบวนหนึ่ง ผู้ทูนพาน บายศรีต้องเป็นสตรีที่ได้รับการคัดเลือกเฟ้นจากผู้มีเรือนร่างได้สัดส่วนแต่งกายด้วยเสื้อผ้าหลาก สีสรรตามประเพณีท้องถิ่น พานบายศรี (อานะกาชอ) ใช้พานทองเหลืองซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ อุตสาหกรรมในอดีตของเมืองตานี ปัจจุบันพานทองเหลืองกลับกลายเป็นวัตถุโบราณประดับบ้านผู้ มีอันจะกินไปจนจะหมดสิ้นแล้ว พานบายศรีที่นิยมใช้เข้าขบวนแห่ นิยมใช้พานที่ คือ ๓-๕-๗ หรือ ๙ พาน

- ทวีรกษบาท คือ ผู้ดูแลนก ทำนองเดียวกับจตุลึงคบาท ทหารประจำทำข้างของแม่ทัพสมัย โบราณ ใช้คน ๒ คน แต่งกายแบบนักรบ มือถือกริชเดินนำหน้านกคัดเลือกจากผู้ชำนาญการร้ายรำ สิละ รำกริช รำหอกอันเป็นศิลปะการต่อสู้อย่างหนึ่งของชาวปัตตานี เมื่อขบวนแห่ไปถึงจุดหมาย หรือที่อาคันตุกะพักอยู่ "ทวีรกษบาท" ก็จะใช้ศิลปะการร้ายรำสิละ รำกริช รำหอกให้แขกชม

- ขบวนการ นกประดิษฐ์แต่ละตัวมีรูปร่างแปลกประหลาดมหัศจรรย์ วิจิตรตระการตา ยืนอยู่บนคานหาม จำนวนคนหามมากน้อยแล้วแต่น้ำหนักของนกนกขนาดใหญ่อาจใช้คนหามถึง ๑๖ คน แต่ละคนแต่งเครื่องแบบพลทหารถือหอกเป็นอาวุธ

- ขบวนพลกริช ขบวนพลหอก ผู้คนในขบวนแต่งกายอย่างนักรบสมัยโบราณ ถือหอก ถือกริช เดินตามหลังขบวนนก ดุจเหล่าทหารหาญเคลื่อนเข้าสู่สมรภูมิอันมีพระราชาเป็นผู้นำ จำนวนทหารกริช ทหารหอกมีมากเท่าไรจะทำให้ขบวนแห่หนักแลดูน่าเกรงขามมากยิ่งขึ้น

ประเพณีแห่ของชาวปัตตานี เป็นสัญลักษณ์บ่งบอกถึงจิตใจชาวเมืองที่มีต่อแขกบ้านแขกเมืองเป็นอย่างดี หากมองย้อนกลับไปสู่อดีตจะเห็นว่าปัตตานีในศตวรรษที่ ๒๑ และ ๒๒ ได้เป็นสถานีการค้าที่สำคัญ มีเรือพ่อค้าวาณิชจากนานาประเทศเข้ามาค้าขายเนื่องแน่น ทั้งนี้ ก็เนื่องจากความเป็นผู้มีน้ำใจของชาวปัตตานีนี้เอง

พานบายศรี (บุหงาซีอริ) การรำสิดะ

ความสำคัญของประเพณีแห่ก หาโซอยู่ที่ขบวนแห่กโออ่า มโหฬาร หรือการแสดงออกทางจิตใจที่ดั่งใจเพียงเท่านั้นก็หาไม่ แต่ประเพณีแห่กยังช่วยส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปะดนตรีท้องถิ่น ศิลปะการช่างแกะสลัก ศิลปะการประดิษฐ์ดอกไม้ ศิลปะการจัดพานบายศรี (บุหงาซีอริ) และศิลปะการรำรำสิดะ รำกริช รำหอก ไว้ให้ดำรงอยู่คู่เมืองปัตตานีสืบไป

ประเพณีลาซัง-โตะซุมทุก (ปูยอมือเน)

นิยมทำกันในเดือน ๕ หรือ ๖ ของทุกปี ตามความเชื่อของชาวบ้าน คำว่า "ลาซัง" หมายความว่า การอำลาซังข้าว ซึ่งจะทำเมื่อเสร็จฤดูการเก็บเกี่ยวข้าวของชาวบ้าน และจะเลือกวันที่เป็นวันมงคลที่เหมาะสมกับการจัดพิธีเป็นพิธีกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจให้ชาวนาสนุกสนานหลังจากเหน็ดเหนื่อยจากการทำมาตังปี และเป็น การเสริมสร้างขวัญกำลังใจที่จะไถหว่านในปีต่อไปเมื่อเสร็จสิ้นจากการเก็บเกี่ยวในรอบปี ในกรณีที่ร่วมกันหลายหมู่บ้าน ผู้นำหมู่บ้านจะหารือกำหนดวันทำพิธี เมื่อใกล้ถึงวันทำพิธีชาวบ้านก็จะนำเอาฟางจากที่นาของตนมาคนละกำมือนำมามัดรวมกันเป็นหุ่น (โตะซุมทุก) จึงเป็นที่มาของคำว่า "โตะซุมทุก" หุ่นผู้ชายคือเจ้าบ่าว หุ่นผู้หญิงคือเจ้าสาว ชายชื่อ ซุมทุกหญิงชื่อสุนทรีพอถึงวันกำหนดนัดหมายทุกคนในหมู่บ้านจะแต่งกายด้วยชุดที่สวยงามเหมือนการแห่ขันหมากไปแต่งงาน มีผู้ถือขันหมาก ชุดกลองยาว คนรำนำขบวนแห่และผู้ร่วมขบวนตั้งแต่เด็กเล็กจนถึงผู้เฒ่าผู้แก่ แต่ในขันหมากแทนที่จะเป็นพลูก็เป็นรวงข้าวที่จะนำไปทำพิธีทำขวัญข้าวเก็บไว้ในยุ้งฉางเมื่อถึงสถานที่นัดหมายก็จะนำหุ่น โตะซุมทุกทั้งหมดมาหาบอกว่า หุ่นผู้ชายหมู่บ้านใดจะได้คู่แต่งงานกับหุ่นเจ้าสาวของหมู่บ้านใดโดยการหยิบ

ฉลาดจากประธานจัดงานเมื่อได้คู่แล้วเริ่มแต่งงานเหมือนพิธีแต่งงานของคนโดยทั่วไป โดยจะมีพระมาสวดอวยพร มีหมอบขวัญมาทำพิธีแต่งงานกัน หลังจากได้คู่แล้วชาวบ้านในหมู่บ้าน เจ้าของหุ่นก็ได้เป็นญาติเกี่ยวดองกัน ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นอีกทางหนึ่ง หากกระทำกันเฉพาะภายในหมู่บ้านก็เหมือนกันต่างกันแค่เพียงแต่จะมีหุ่นผู้ชาย(เจ้าบ่าว) และหุ่นผู้หญิง(เจ้าสาว) เพียง ๑ คู่เท่านั้น เหตุที่นำหุ่นฟางมาแต่งงานกันเพราะเชื่อว่าต้นข้าว เม็ดข้าวมีบุญคุณเลี้ยงเรามาและเป็นอาหารลำดับต้นข้าวก่อนที่จะออกรวงจะถูกไถกลบ สำหรับการหว่านทำนาในฤดูกาลเพาะปลูกใหม่และการจัดการแต่งงานของโตะชุมพุก ชาวบ้านมีความเชื่อว่าจะทำให้ มีลูกเกิดมาเป็นเม็ดข้าวจำนวนมากมาย ภายในปีต่อไปปัจจุบันลาซัง-โตะชุมพุก ยังมีให้เห็นที่ตำบลควน อำเภอนาเระ จังหวัดปัตตานี นับว่าเป็นประเพณีปฏิบัติที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรมได้เห็นการทำงานร่วมกันของคนในท้องถิ่นที่เยี่ยมไปด้วยไปด้วยความสมัครสมานสามัคคี ทำให้เกิดการรวมกลุ่มของชุมชนภายในตำบล และที่สำคัญที่สุดคือ ความเป็นยอดแห่งความกตัญญูกตเวที ที่มีพระแม่โพสพซึ่งเป็นเทพแห่งข้าว ความหมายของคำว่า "โตะชุมพุก" ดังนี้

โตะ คือ คำพูดพื้นบ้านที่เขาเรียก ผู้เฒ่าผู้แก่

ชุม คือ การที่นำเอาไม้ไผ่ - ชังข้าว - เชือก - กระจาด มาผูกรวมกัน

พุก คือ เมื่อเสร็จพิธีทุกอย่างแล้วก็เอาหุ่นไปโยนทิ้ง ที่สุกกั่มพุงไป

ประเพณีการแต่งกายของชาวปัตตานี

โดยทั่วไป ชาวบ้าน ทั้งผู้ที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลามมีความนิยมเหมือนกันคือการนุ่งผ้าถุงหรือโสร่ง คนปัตตานีนิยมนุ่งผ้าถุงหรือโสร่งทั้งหญิงและชาย ผู้ชายนุ่งผ้าโสร่งลายคาหมากรุก ผู้หญิงนิยมนุ่งผ้าโสร่งปาเต๊ะ เสื้อก็สวมเสื้อที่หาซื้อได้ตามท้องตลาดทั่วไป ในความนิยมที่เหมือนกันก็จะมี ความแตกต่างที่เห็นได้ชัดระหว่างผู้ที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาอิสลาม คือ ผู้หญิงมุสลิมเมื่อออกจากบ้านจะแต่งกายแบบมิดชิด ใช้เสื้อแขนยาวและมีผ้าคลุมศีรษะ (กายดูบง) ผู้ชายเมื่อออกจากบ้านจะนุ่งผ้าโสร่งสวมเสื้อแขนยาวและจะมีผ้าโพกศีรษะ (ผ้าตรีอแบ หรือชือแบ) หากไม่ใช่ผ้าโพกศีรษะก็จะใช้หมวกที่เรียกว่ากาปีเยาะหรือชอเก๊ะ ผู้หญิงมุสลิมนิยมนุ่งผ้าปาเต๊ะสวมเสื้อบานง หรือบายอ หรือกูรง หรือเสื้อประเภทท่อนที่ตัดเย็บแบบสากลหรือเสื้อยืด ถ้าอยู่กับบ้านจะไม่ใช้ผ้าคลุมศีรษะ เมื่อออกจากบ้านจึงจะคลุมศีรษะ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะ วัย และการศึกษาของแต่ละบุคคล ส่วนผู้ชายนิยมสวมเสื้อคือ โละบางอ ลักษณะมีลักษณะเป็นเสื้อคอกลมอาจมีคอตั้งแบบคอจีน ผ่านำครึ่งหนึ่ง ติดกระดุมโลหะ ๓ เม็ด แขนเสื้อทรงกระบอกกว้างยาวจดข้อมือแต่พับชายขึ้นมาเล็กน้อยสวมกางเกงยาวแบบสากล สวมหมวกชอเก๊ะที่ทำด้วยกำมะหยี่สีต่างๆ หรืออาจสวมหมวกกะปิเยาะซึ่งเป็นทรงกลม ในวันนักขัตฤกษ์ หรือวันสำคัญทางศาสนาอิสลามชายมุสลิมในท้องถิ่นนี้อาจจะแต่งกายที่เรียกว่า สลิเน ลักษณะเหมือนชุดประจำชาติมาเลเซีย (ชุดเอก

บังซาอัน) ชุดสติเน ประกอบด้วยเสื้อคือ โละบลางอ มีลักษณะเป็นเสื้อคอกลมอาจมีคอตั้งแบบคอจีน ผ้าหน้าครึ่งหนึ่ง ติดกระดุมโลหะ ๓ เม็ด แขนเสื้อทรงกระบอกกว้างยาวจดข้อมือแต่พับชายขึ้นมาเล็กน้อยนุ่งกับกางเกงจีน มีผ้าซอเกาะขนาดสั้นกว่าใช้เป็นผ้านุ่งของผู้หญิงนุ่งทับกางเกงให้ยาวเหนือเข่า อาจเห็นบริขรที่เอว และใช้เสตางโปกศรีมะ (เป็นผ้าโปกศรีมะที่พับเป็นรูปต่างๆ)

เสื้อบานง (ภาษามลายูกลางเรียกว่า บันคง) เป็นเสื้อคอวีผ้าหน้าตลอด กัดด้วยเข็มขัด ตัวเสื้อเน้นรูปทรงแขนยาวรัดรูปจรดข้อมือชายเสื้อตรงหรือแหลมเล็กน้อย ต่อมาประยุกต์เป็นอีกแบบหนึ่งคือ เสื้อคอวีเล็กปิดทับด้วยลิ้นผ้าสามเหลี่ยม (เสื้อแบบนี้เรียก บานงแมค) เป็นเสื้อที่ได้รับอิทธิพลจากอินโดนีเซีย นิยมใช้ผ้าลูกไม้ ผ้ากำมะหยี่ ผ้าย่น หรือผ้าชีฟองตัดเสื้อ ใช้นุ่งกับผ้าถุงธรรมดาหรือผ้าซอเกาะ

เทศกาลอาซูรอ

หมายถึง พิธีทำขมนมชुरอของมุสลิม ตรงกับวันที่ ๑๐ เดือนมุฮารัม (เดือนแรกของศักราชอิสลาม) จัดทำขึ้นเพื่อรำลึกถึงเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ของศาสนาอิสลาม ประวัติศาสตร์อิสลามบันทึกว่า "เมื่อเกิดเหตุการณ์มหาอุทกภัย ท่านศาสนานูฮีได้นำบรรดาสาวกของท่าน พร้อมด้วยพืชพรรณธัญญาหารหลากหลายประเภทลงเรือลำหนึ่ง และต่างก็อาศัยอยู่กินกันบนเรือดังกล่าวจนถึงวาระสิ้นสุดของมหาอุทกภัยนั้นและต่างก็พินภัย เสด็จอาหารที่เหลืออยู่นั้น ท่านศาสดาได้สั่งให้บรรดาสาวกนำมาปรุงอาหารรับประทานกัน" เป็นช่วงของการจัดกิจกรรม เพื่อรำลึกถึงเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ชาวมุสลิมจึงได้ปฏิบัติตามแบบอย่าง (สุนนะฮ์) จนกระทั่งถึงทุกวันนี้ โดยนำเอาพืชและเนื้อสัตว์มาทำเป็นอาหาร คาวบ้าง หวานบ้าง เรียกชื่อตามความสำคัญของวันว่า " อาซูรอ "

ของดีเมืองปัตตานี

เรือกอและ

เรือกอและ บ้านปะเสยะวอ ตั้งอยู่อำเภอปะนาเระ เป็นหมู่บ้านที่มีชื่อเสียงในการต่อเรือซึ่งเป็นเรือประมงของชาวปัตตานี และนราธิวาสที่มีลักษณะเป็นเรือหัวแหลมท้ายแหลม ระบายสีฉูดฉาด การเดินทางไปตามเส้นทางเดียวกับทางไปหาดแหมแหม แล้วเดินทางไปตามถนนเลียบริมชายทะเลไปจนถึงบ้านปะเสยะวอ เรือกอและมีทั้งขนาดใหญ่ที่เป็นเรือประมงจริงๆ และขนาดเล็กที่จำลองขึ้นเพื่อเป็นของที่ระลึกฝีมือการต่อเรือกอและของที่นี่ได้รับการยอมรับว่า ประณีตงดงามด้วยลวดลายที่ผสมกลมกลืนระหว่างศิลปะไทยและมุสลิม ในระยะแรก

เขียนแบบเทคนิคการตกแต่งเรือพระราชพิธี คือการแกะสลัก ซึ่งต้องใช้ฝีมือและความประณีตเป็น
อย่างสูง แต่ในระยะหลังไม่มีการแกะสลัก เนื่องจากการแกะสลักยุ่งยาก มีข้อจำกัดในการใช้
เครื่องมือสำหรับแกะลวดลาย จึง คุุหายาและนาน ช่างต่อเรือและช่างตกแต่งลวดลายเห็นว่า การ
วาดลวดลายจิตรกรรมแล้วระบายสีสวยงามสะดุดตาและสะดวกกว่า จึงมีเพียงพัฒนารูปแบบของ
ลวดลายจิตรกรรมไปตามยุคสมัยและตามกระแสจนปรากฏอย่างที่เห็นในปัจจุบัน

น้ำบุดู

ผลิตภัณฑ์น้ำบุดู เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่คิดค้นเพื่อเป็นวิธีการเก็บรักษาทรัพยากรใน
ท้องถิ่นที่เหลือใช้ให้เก็บไว้บริโภคได้ยาวนานเนื่องจากในอดีตยังไม่มีเทคโนโลยีที่ใช้ในการเก็บ
รักษาอาหารสดไว้ใช้เป็นระยะเวลาต่างๆ โดยเฉพาะอาหารทะเลประเภทปลา จึงนำมาผสมเกลือ
หมักไว้ใช้รับประทาน ซึ่งมีลักษณะการทำคล้ายน้ำปลา น้ำบุดูสายบุรีมีชื่อเสียงมายาวนาน และเป็น
ที่รู้จักของคนทั่วไป เนื่องจากหมักด้วยปลาไส้ตัน (ปลากะตัก) และปลาเล็กผสมกับเกลือใน
อัตราส่วนที่เหมาะสม และใช้ระยะเวลาการหมักที่พอเหมาะ เพื่อให้ได้น้ำบุดูที่ใส รสชาติหอมอร่อย
ใช้รับประทานกับผักต่างๆ ปัจจุบันได้ส่งจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศคือมาเลเซีย มีทั้งขายส่ง
และปลีก เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product) ของหมู่ 2 ตำบลปะเสยะ
วอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี หมู่ 4 ตำบลไม้แก่น อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี

ลูกหยี

ผลิตภัณฑ์ลูกหยี เนื่องจากอำเภอยะรังเป็นอำเภอเดียวของจังหวัดที่มีต้นหยีมาก และลูกหยี
ก็เป็นผลไม้ที่มีรสชาติอร่อยจึงนำมาปรุงแต่งรสชาติให้นำรับประทานเพิ่มขึ้นโดยการฉาบน้ำตาล
เกลือ พริก ซึ่งเรียกว่าลูกหยีทรงเครื่อง มีรสอร่อยรวม 4 รส คือ เปรี้ยว หวาน เค็ม และเผ็ด นิยม
รับประทานเป็นอาหารว่าง มีการจำหน่ายเป็นกิโลกรัม ตามแต่ลูกค้าต้องการทั้งขายส่ง/ขายปลีก
และมีทั้งการบรรจุจำหน่ายราคาตามปริมาณ หรือขนาดของถุง (เล็ก-ใหญ่) ปัจจุบันมีการส่งไป
จำหน่ายที่ประเทศมาเลเซีย

นายคนหยก ภูมิสิริรัฐ (แจ่มพู่) เป็นชาวจีนโดยกำเนิด เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในอำเภอยะรังก่อน
สงครามมหาเอเชียบูรพา เป็นต้นตำรับลูกหยีสำเร็จรูปจากยะรัง จังหวัดปัตตานี การคิดค้นสูตรใน
การทำลูกหยีฉาบ ลูกหยีทรงเครื่อง ลูกหยีกวน จนเป็นผลสำเร็จได้รสชาติเป็นที่ติดใจในนาม "ลูก
หยีแม่เลื่อน"ซึ่งเป็นชื่อของภรรยา

ถือเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product) ของลูกหยีวีระวงศ์ สี่
แยกยะรัง ตำบลยะรัง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี และหมู่ 6 ต.สะดาก อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี

ย่านลิเภา

ผลิตภัณฑ์ย่านลิเภา เป็นผลิตภัณฑ์จากเส้นใยของย่านลิเภา เป็นพืชพันธุ์ไม้เถาจำพวกเฟิร์น ลักษณะต้นเป็นพุ่มมีเถาเลื้อยเกาะไปตามต้นไม้อื่น เถามีความยาวประมาณ 1-2 เมตร ขนาดเท่าก้านไม้ขีดไฟ พบมากทางภาคใต้ ลิเภามีหลายชนิดที่นำมาทำผลิตภัณฑ์เรียกว่า ย่านลิเภาใหญ่ มีเถาสีน้ำตาลและสีดำ โดยนำเถาของต้นย่านลิเภามาชุบน้ำและจกด้วยมีดเป็นเส้นตามขนาด ดากแดด และนำมาสานขึ้นรูปโดยใช้เส้นหวายเป็นแกน ในการขึ้นรูปลวดลายของผลิตภัณฑ์เกิดจากการนำเส้นย่านที่มีสีต่างกันมาสานสลับตามลวดลายที่กำหนดเป็นงานหัตถกรรมเครื่องจักสานพื้นบ้าน ที่มีเอกลักษณ์พิเศษของภาคใต้ที่สืบทอดจากบรรพบุรุษมาหลายร้อยปี ผลิตภัณฑ์มีรูปแบบทั้งกระเป๋าสตรี ตะกร้ากระเช้าใส่ผลไม้ภาชนะใส่ของรูปแบบต่างๆ ก่องทิชชู กำไล ที่คาดผม ของที่ระลึกต่างๆ ฯลฯ เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product) ของหมู่ 1 บ้านปลักน้ำ ชุนตำบลบางโกระอำเภอโคกโพธิ์จังหวัดปัตตานี

จักสานใบไม้

ผลิตภัณฑ์จักสานใบไม้ เป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งที่เป็นภูมิปัญญาดั้งเดิมของคนโบราณ ซึ่งสืบทอดกันมายาวนาน ส่วนใหญ่นิยมนำจักสานไม้ไผ่เป็นรูปร่างและรูปทรงที่แตกต่างกัน แล้วแต่ประโยชน์ใช้งาน เช่น เครื่องดักปลา ใส่งปลา กระด้งลายดอกพิกุล กระเมอซูด ตะกร้าต่างๆ ตะกร้าใส่ต้นไม้รูปจักสานกุ่มไม้ไผ่ ซึ่งเป็นกลุ่มอาชีพที่มีชื่อเสียงมายาวนาน เนื่องจากบรรพบุรุษประกอบอาชีพการทำจักสาน เพื่อใช้และจำหน่ายแต่มีการดัดแปลงและพัฒนารูปแบบที่ทันสมัยเป็นที่ต้องการของผู้พบเห็น เนื่องจากมีความคงทน สวยงาม คุณภาพดี มีการจำหน่ายทั้งในและนอกจังหวัด หรือตามความต้องการของผู้สั่งซื้อหรือลูกค้าที่ต้องการ

เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product) ของหมู่ 3 ตำบลท่าข้าม อำเภอปะนาเระ จังหวัดปัตตานี

จักสานใบเตย

ผลิตภัณฑ์จักสานใบเตย เป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งที่เกิดจากใบเตย ใบเตยเป็นพืชชนิดหนึ่งที่ชอบเจริญเติบโตแถวแม่น้ำริมคลองหนองบึงมากกว่ากลางทุ่งนาหรือที่โล่งแจ้ง เป็นพืชที่ชอบแสงสว่าง มีลักษณะใบยาว มีหนามริมขอบใบค่อนข้างเหนียว เนื่องจากมีใยเส้นมาก เมื่อตัดเป็นเส้นตามต้องการ นำไปตากแดดให้แห้งจะมีความเหนียวคงทน เมื่อนำข้อมสีกี้จะมีความคงทน สวยงาม ชาวบ้านแต่โบราณ นิยมนำมาสานเป็นเครื่องใช้ต่างๆ ตามความต้องการ เช่น ที่ใส่กระดาษทิชชู ก่องคินสอปากกา ใส่ของชำร่วยกรอบแว่นตา ฯลฯ เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product) ของหมู่ 1 บ้านโคกนิบง ตำบลไทรทอง อำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี

หมวกกะปิเยาะ

ผลิตภัณฑ์หมวกกะปิเยาะ เป็นหมวกที่ชายไทยมุสลิมสวมใส่ประกอบศาสนกิจ (การประกอบพิธีละหมาด) และสวมใส่ใช้ในประจำวัน ถือเป็นประเพณีนิยมที่ผู้ชายมุสลิมต้องสวมใส่ เย็บด้วยผ้าหลายชนิดทับซ้อนกัน และจะมีลวดลายบนหมวกเป็นลายต่างๆ และฉลุเป็นลวดลายตามแต่ผู้ประดิษฐ์จะคิดค้น รูปทรงหมวกและลวดลายปักเย็บเป็นลวดลายเฉพาะของกลุ่มที่ประดิษฐ์ และคิดขึ้นเองมีหลายแบบหลายขนาดตามต้องการ ปัจจุบันส่งจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศซาอุดีอาระเบีย บรูไน มาเลเซีย อินโดนีเซีย และสิงคโปร์

เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product) ของหมู่ 2 ตำบลกะมิยอ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

หมู่ 1 ตำบลบางเขา อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี

หมู่ 3 ตำบลสะควา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี

หมู่ 7 ตำบลนาประคู้ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

หมู่ 2 ตำบลตาเกาะ อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี

ผ้าคลุมผมสตรี

ผลิตภัณฑ์ผ้าคลุมผมสตรี เป็นผ้าที่ใช้คลุมผม (ศีรษะ) สตรีมุสลิมที่นับถือศาสนาอิสลามในการประกอบศาสนกิจ และใช้ในชีวิตประจำวัน ถือเป็นประเพณีนิยมและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของสตรีที่ต้องปฏิบัติและสวมใส่เพื่อความเรียบร้อย ลักษณะของผ้าคลุมผมสตรีจะใช้ผ้าตามสีที่ต้องการ แล้วปักลวดลายตามต้องการ และจะฉลุลวดลายที่ริมขอบของผ้าทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้า ซึ่งงานมีความสวยงามและรูปแบบลวดลายที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับฝีมือของผู้ประดิษฐ์ และคิดค้นแบบและลวดลาย สำหรับราคาจำหน่ายขึ้นอยู่กับงานและความสวยงาม ความยากง่ายของแบบ และลวดลายที่ประดิษฐ์ จังหวัดปัตตานีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการประกอบอาชีพการเย็บผ้าคลุมผมสตรี เป็นอาชีพหลัก และส่งจำหน่ายทั้งในและต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศมาเลเซีย ซาอุดีอาระเบีย บรูไน อินโดนีเซีย และสิงคโปร์

เป็นหนึ่งในตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product) ของ หมู่ 6 ตำบลปล่องหอย อำเภอกะพ้อ จังหวัดปัตตานี

หมู่ 3 ตำบลคลองมานิง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

หมู่ 2 ตำบลลานา อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

หมู่ 3,7 ตำบลนาเกตุ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

ผ้าบาติก

ผ้าบาติก (Batik) ผ้าชนิดนี้จะใช้เทคนิคในการลงเทียน หรือย้อมสีลงบนผืนผ้า แล้วนำไปย้อมสี จากนั้นนำมาต้มเพื่อเอาสีออก ตำแหน่งที่เคยปิดทับด้วยสีที่ลงมาก่อนสีจะไม่ติด เกิดเป็นลวดลายสีขาวขึ้นมาในตำแหน่งนั้น จะเพิ่มสีอื่น ๆ เข้าไปหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับความต้องการหรือกรรมวิธีพิเศษของช่างผู้ผลิต เทคนิคการลงสีนี้ในภาษาอินโดนีเซีย (ชวา) จะเรียกว่า "BATIK" ผ้าที่เกิดลวดลายขึ้นในผืนผ้าด้วยเทคนิคอันนี้จึงเรียกขานกันว่าผ้าบาติก หรือ ผ้าบาเต๊ะ หรือ ผ้าปาเต๊ะ ซึ่งเป็นชื่อผ้าที่ใช้เทคนิคของการผลิตนำมาตั้งชื่อ และผ้าชนิดนี้เป็นผ้าชนิดเดียวกับที่เรียกกันในสมัยโบราณว่าผ้ายาว หรือผ้ายาวอ ซึ่งมีแหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ในเกาะชวา

เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product) ของตำบลตาโตะ อำเภอนองจิก ตำบลตะโละคือรามัน อำเภอกะพ้อ ตำบลปะเสยะวอ อำเภอสาบური ตำบลปิตุมุดี อำเภอยะรัง ตำบลบาราโหม อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี และตำบลอุโบะยิโร อำเภอมายอ จังหวัดปัตตานี

ดอกไม้ยางพารา

ผลิตภัณฑ์ดอกไม้ยางพารา เป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งที่ใช้วัสดุท้องถิ่น คือ นำยางพารามาต้ม และทำความสะอาดจนเหลือเส้นใยของรูปใบ และนำมาพันสีตามต้องการ ละประดิษฐ์เป็นรูปทรงดอกไม้ รูปแบบต่างๆ ตามต้องการ เช่น แจกันดอกไม้ กระเช้าดอกไม้ ดอกไม้ กรอบรูปนาฬิกาหรือของชำร่วยตามแต่ต้องการ มีความละเอียด สวยงาม เหมาะกับการตกแต่งบ้าน และปิ่นของที่ระลึก ปัจจุบันมีการส่งไปจำหน่ายต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศ ญี่ปุ่น อินโดนีเซียและมาเลเซีย เป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product) ของหมู่ 6 ตำบลปากถ่อ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

ผ้าจวนตานี

ผ้าจวนปัตตานี หรือผ้ายกตานี หรือ ผ้าล่องจวน เป็นผ้าพื้นเมืองดั้งเดิมแบบหนึ่งของปัตตานี และจังหวัดภาคใต้ตอนล่าง ลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ คือ มีสีทองหรือลวดลายตามชายผ้า หรือที่ริมผ้า ช่างทอผ้าชาวเมืองปัตตานีรุ่นเก่าๆ เรียกผ้าดังกล่าวว่า "จวน" จวน หมายถึงลวดลายที่ปรากฏอยู่บริเวณชายผ้าทั้งสองด้าน หากลวดลายวางเป็นแนวอยู่ในช่องขนาน มีลักษณะเป็นร่องริ้ว เรียกว่า "ล่องจวน" ลายจวนส่วนอื่นเป็นลายที่ใช้กรรมวิธีมัดหมี่ รูปแบบของลายจวนมีหลากหลายลักษณะ ผ้าที่เป็นลายจวนเต็มผืนเรียกว่า "ผ้าลิมา" เป็นผ้าชั้นสูง ต้องใช้ความประณีต มีราคาแพง สำหรับกรณีที่เอาลายจวนไปทำเป็นลายผ้าที่ตำแหน่งสะโพก (ปาเต๊ะ) เรียกว่า "ปาเต๊ะจวน" หากเป็นโสร่ง เรียกว่า "ผ้าโสร่งปาเต๊ะจวน" ผ้าโบราณที่พบในปัตตานี พบว่า ผ้าโบราณมีหลากหลายแบบทั้งกรรมวิธีการทอ เทคนิคพิเศษหรือวิธีการผลิตลวดลาย และ วัสดุหรือเส้นใยที่นำมาใช้

สมัยอยุธยาและต่อมา เมืองไทยกลายเป็นตลาดผ้า พ่อค้าชาวอาหรับ เปอร์เซีย อินเดีย จีน และชาวยุโรปต่างนำสินค้าผ้าของตนเข้ามาจำหน่ายตามเมืองท่า โดยเฉพาะที่เมืองตานี ได้ชื่อว่าเป็น "แหล่งรวมสินค้าผ้าไหมชั้นน่านอกเหนือจากกวาดุ้ง" จึงเกิดมีผ้าแปลกแถมชนิดมีชื่ออย่างเทศและไทยมากมาย เช่น ผ้าถุงซึ่งเป็นที่นิยมกันทั้งหญิงและชาย เพิ่งมาเลิกในปลายสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ได้แก่ ผ้าที่ทอด้วยไหมล้วนๆ เรียกว่า ผ้าไหม ถ้าทอยกเป็นดอกแลดูเด่นด้วยไหมต่างสี เรียกว่า ผ้ายก ผ้าที่ให้มีลวดลายเต็มทั้งผืนผ้า เรียกว่า ผ้าปูม ถ้าทอเกลี้ยงๆ ไม่มีลาย เรียกว่า ผ้าม่วง ถ้าทอมีเชิง เรียกว่า ผ้าม่วงเชิง ถ้าทอด้วยไหมปนเส้นด้าย เรียก ผ้าด้ายแกมไหม แต่ถ้าทอด้วยด้ายล้วนไม่จำกัดสี เรียก ผ้าพื้น ผ้าที่ทอประกายด้วยเส้นลวดทอง เรียก ผ้าทอง ถ้าทอเป็นดอกเรียก ผ้ายกทอง ผ้ายกตานีเป็นผ้าที่ทอด้วยไหมจากประเทศจีน และใช้เส้นลวดทองเงินจากอินเดีย เปอร์เซีย ทอด้วยฝีมือช่างชั้นดี จึงเป็นที่นิยมกันแพร่หลาย สาเหตุต้องเลิกทอ เลิกใช้ผ้าพื้นเมือง สรุปได้ว่า การช่างฝีมือเราไม่ด้อยไปกว่าชนชาติใด แต่ขาดผู้ผลิตวัตถุดิบ ต้องซื้อไหมเส้นลวดทอง เงินจากต่างประเทศ และถูกพ่อค้าคนกลางชาววัตถุดิบและรับซื้อผ้าเอาเปรียบ ราคาของผ้าที่ผลิตออกมามีต้นทุนสูงกว่าผ้าที่ผลิตจากต่างประเทศ เลยต้องเลิกกิจการ

ปัจจุบัน สมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระราชดำริให้รื้อฟื้นเพื่อส่งเสริมอนุรักษ์และเผยแพร่การใช้ผ้าจนวนตานีขึ้นมาใหม่

กรรมกร

การทำกรรมกร สืบเนื่องมาจากความนิยมเลี้ยงนก 2 ชนิด คือ นกเขาชวา และนกกรงหัวจุก (นกปรอดหัวโขน) ไว้ฟังเสียงขัน และนำมาประชันกันในงานแข่ง มีผลทำให้เกิดความต้องการ ได้กรรมกรคือ รูปทรงสวยงามมาให้เห็นกตัวเก่ง ได้อาศัย เป็นความภูมิใจเสมือนหนึ่งเฟอร์นิเจอร์ประดับบ้านด้วย ซึ่งกรรมกรทั้ง 2 ชนิดนิยมใช้รูปทรงที่แตกต่างกัน โดยที่กรรมกรเขาชวา นิยมทรงรูปกลมมนขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 14 นิ้ว สูงประมาณ 16-18 นิ้ว สำหรับกรรมกรกรงหัวจุก นิยมทรงสี่เหลี่ยมคางหมู สูงประมาณ 30 นิ้ว ด้านล่างกว้างประมาณ 14 นิ้ว นิยมใช้วัสดุแบบเดียวกับกรรมกรเขาชวา ช่างจะเน้นการสลักลายบนไม้โครงทุกชิ้น ซึ่งเป็นส่วนที่จะแสดงความงามความประณีตของฝีมือช่าง และบ่งบอกถึงราคาของกรรมกร

เครื่องทองเหลือง

เครื่องทองเหลืองปัตตานี หัตถกรรมช่างฝีมือประเภทเครื่องทองเหลืองของเมืองปัตตานีมีชื่อเสียงเลื่องลือในด้านความประณีตความสวยงาม และมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ที่เกิดจากการผสมผสานศิลปะของชาติต่างๆ เช่น จีน อาหรับ ยุโรป สยาม ผสมผสานเข้ากับศิลปะแบบมลายูท้องถิ่น แหล่งผลิตแหล่งใหญ่ได้แก่ จะบังติกอ ปัจจุบันอยู่ในเขตเทศบาลเมืองปัตตานี จะบังติกอเคยเป็นศูนย์กลางการปกครองของเมืองปัตตานีระหว่างปี พ.ศ.๒๓๘๘-๒๔๔๕ และเป็นที่ตั้งของ

วังเจ้าเมืองปัตตานีในยุคนั้นด้วย การทำเครื่องทองเหลืองที่จะบังคับถือเป็นแบบอุตสาหกรรมในครัวเรือนปัจจุบันเหลือผู้ผลิตเพียงครอบครัวเดียวอยู่บ้านเลขที่ 53 ถนนหน้าวัง ใกล้ๆ กับวังจะบังติกอในเมืองปัตตานี ผลิตภัณฑ์ที่ทำเหลือเฉพาะแม่พิมพ์ขมไข่ กรรมวิธีการทำเป็นแบบดั้งเดิม คือการปั้นหุ่นต้นแบบที่ละชิ้นแล้วนำไปพอกด้วยขี้ผึ้งหรือพาราฟินแล้วพอกทับด้วยดินเหนียว นำไปเผาไฟให้ขี้ผึ้งละลายออก แล้วจึงเททองเหลืองที่หลอมใส่ลงไปแม่พิมพ์ดังกล่าวจนเต็ม จากนั้นทุบแม่พิมพ์ออกแล้วจึงนำมาขัดแต่งให้สวยงาม ปัจจุบัน เครื่องทองเหลืองปัตตานี (ยกเว้นแม่พิมพ์ขมไข่) จึงกลายเป็น เครื่องประดับตามบ้านเรือนที่เจ้าของหรือนักสะสมของเก่าเก็บรักษาไว้ เป็นการบ่งบอกถึงอดีตอันรุ่งเรืองของเมืองปัตตานี พร้อมกับชื่อเสียงที่ขจรไกลในการเป็นแหล่งผลิตเครื่องทองเหลืองที่สำคัญในอดีต

กรีซ

กรีซสกุลช่างปัตตานี กรีซหรือกฤษ (KERIS) เป็นอาวุธประเภทสั้นมีสองคมชนิดหนึ่ง ใบของกรีซมีทั้งแบบตรงและคด ใช้ในการต่อสู้ที่กระชั้นชิด ส่วนใหญ่เชื่อว่าการใช้กรีซเป็นวัฒนธรรมของชนชาติชวา-มลายูมาก่อน แต่เนื่องจากได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายโดยเฉพาะในภาคใต้ของไทย ตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษลงไปจนถึงนราธิวาส มีการใช้กรีซกันมาในราชสำนักสยามในช่วงปลายกรุงศรีอยุธยา ในรัชสมัยของพระนารายณ์มหาราชมีการใช้กรีซกันมากในหมู่ข้าราชการและขุนนางชั้นสูง ในสมัยก่อนนอกจากใช้กรีซเป็นอาวุธแล้ว ยังใช้เป็นเครื่องประดับเกียรติยศและใช้เป็นเครื่องมงคลด้วยเชื่อว่า กรีซเริ่มประดิษฐ์ขึ้นในสมัยอาณาจักรมขปาหิดกำลังรุ่งเรือง แล้วแพร่หลายทั่วหมู่เกาะมลายู และโลกมลายู ในตำนานเมืองเคอะห์ "ฮิกายัตมะโรง" หรือตำนาน มะโรงมหาวงศ์"ได้ระบุพอสรุปได้ว่า ตอนที่ พระธิดาของกษัตริย์มะโรง มหาโพธิสัตว์ แห่งเคอะห์มาสร้างเมืองปัตตานีนั้นนอกจากมีช้างพังแสนรู้ชื่อ "กมลายุฮารี" แล้ว ยังมีกรีซศักดิ์สิทธิ์ชื่อ "เลลามาชานี" อีกด้วย ถ้าวางกฤษต่อหน้าแล้ว จะทำให้ผู้คนที่อยู่รอบข้างไม่กล้าขยศิระยะ ในตำนานดังกล่าวยังระบุว่า แม้แต่การตั้งชื่อ เมืองปัตตานี ก็สืบเนื่องมาจากกรีซเลลามาชานี นั่นเอง

กรีซสกุลช่างปัตตานี เรียกว่า กรีซตะขง หรือ กรีซจ่อเต็ง รูปลักษณ์ของค้ำกรีซมองคูผิวเผินค้ำกรีซจะมีงูควายแหลมคล้ายปากนกกระเต็น รูปลักษณ์ที่แท้จริงคือ ยักษ์ในตำนาน หรือตัวแทนของชาวที่เคยเข้ามามีอิทธิพลในศิลปกรรมท้องถิ่นของเมืองปัตตานีในอดีต กรีซชนิดนี้มีใช้กันตั้งแต่พื้นที่ในจังหวัดสงขลาตอนใต้ลงไป แต่พบหนาแน่นมากที่สุดในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ถือเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product) ของหมู่ 6 ต.ท่าเรือ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

พิพิธภัณฑ์ย่านลึเกาและเครื่องถมทอง

พิพิธภัณฑ์ย่านลึเกาและเครื่องถมทอง แหล่งรวบรวมงานหัตถกรรมอันล้ำค่าและหายาก โดยจัดแสดงไว้อย่างเป็นสัดส่วนห้องแรกจัดแสดง " เครื่องถมทอง" เครื่องถมทองมีการเริ่มทำครั้งแรกในสมัยอยุธยาสืบทอดเรื่อยมา จนเป็นที่แพร่หลายในสมัยกรุงรัตน โกสินทร์ตอนต้น โดยเฉพาะสมัยรัชกาลที่ ๕ ปัจจุบันหาชมได้ยาก เนื่องจากต้องใช้ฝีมือและการลงทุนสูง ขั้นตอนการทำเริ่มจากการทำถมเงินโดยผสมของเงินแท้ 95% อีก 5% ใช้ทองแดงผสมทองเหลือง เพื่อให้เงินเกิดการแข็งตัวเป็นแท่งจากนั้นใช้ค้อนตีขึ้นเป็นรูปร่างนำมาแต่งให้เรียบแล้วสลักลวดลายไทยต่างๆ ก่อนนำไปลงน้ำยาถมเพื่อให้มีสีดำตามร่องที่แกะสลักไว้ ขั้นตอนสุดท้าย คือขัดแต่งผิวให้เกิดความมันเงา อีกห้องจัดแสดง "ภาชนะสานจากย่านลึเกา" มีลวดลายสวยงาม และละเอียดประณีต สอดคล้องกับธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตท้องถิ่น งานจักสานประเภทนี้มีชื่อเสียงอยู่ในจังหวัดนราธิวาส และนครศรีธรรมราช ปัจจุบันนิยมนำมาสะสมและจัดโชว์เพื่อความสวยงามมากกว่านำมาใช้ในชีวิตประจำวัน

เปิดให้ชมฟรีทุกวัน ตั้งแต่เวลา 10.00 - 19.00 น. ณ ชั้นลอยโรงแรม ซี.เอส.ปัตตานี ตั้งอยู่ถนนหนองจิก ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี (หากมาจากอำเภอหาดใหญ่จะอยู่ก่อนถึงตัวเมืองปัตตานี ริมถนนหนองจิก)

การแสดง – การละเล่นพื้นบ้าน

สิดะ

เป็นศิลปะพื้นเมืองเกี่ยวกับการต่อสู้ป้องกันตัว ทำนองเดียวกับกังฟู เทกวน โด และมวยไทย ผู้แสดงสวมเสื้อคอกลมนุ่งกางเกงขาวามีไสร่่มนุ่งทับ ใช้ผ้าลือบักคาดสะเอวหรือไม้ก็่สอดเข็มขัดพร้อมโทกหัว และเหน็บกริช เครื่องดนตรีมีกลองยาวหรือก๊อเนใหญ่ ๑ ใบ กลองเล็กหรือก๊อเนเล็ก ๑ ใบ ฆ้อง ๑ วง และปี่ ๑ เลา การแสดงอาจใช้เวทีที่มีเชือกกัน หรือสนามหญ้า สิดะแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ สิดะฮาโตะ หมายถึง การต่อสู้ เมื่อฝ่ายหนึ่งรุกหรือแทงมาอีกฝ่ายหนึ่งจะต้องรับ ถ้ารับไม่ได้จะตกไปสิดะตารี เป็นสิดะให้ความสำคัญในจังหวะลีลาการรำรำ และสิดะกาบง คือ สิดะ ใช้กริชประกอบการรำไม่ได้มุ่งการต่อสู้จริงๆ

ประเพณีเล่นว่าว

ว่าววงเดือน หรือเรียกว่า ว่าวควาย ว่าวเดือน หรือวาบูนแล เป็นว่าวที่มีรูปดวงเดือนเป็นส่วนประกอบอยู่ตรงกลางลำตัว ส่วนประกอบสำคัญ คือ ปีก เขา (คล้ายเขาควย) และ

ควงเดือนซึ่งอยู่ตรงกลางระหว่างปีกและเขาและตอนกลางของลำตัว ว่าววงเดือนมี ๒ แบบ คือ แบบมีแอกและแบบไม่มีแอก

1. แบบมีแอก นิยมเล่นในหมู่ชาวไทยพุทธและไม่นิยมแข่งขัน คือ เพียงประชันเสียงแอกว่าของใครมีเสียงดังและไพเราะกว่ากัน นิยมให้ว่าวอยู่บนอากาศ โดยผูกปลายเชือกเอาไว้กับหลักหรือกิ่งไม้ ให้ว่าวอยู่ค้างคืนและเอาลงก่อนเที่ยงของวันใหม่

2. แบบไม่มีแอก นิยมเล่นในหมู่ชาวไทยมุสลิม เรียกเป็นภาษามลายูว่า "วาบูแล" ซึ่งแปลว่า "ว่าวเดือน" ว่าวแบบนี้มีความคิดแตกต่างจากว่าววงเดือนแบบมีแอก คือ ส่วนที่เป็นเขาของว่าวสั้นว่าวแบบมีแอก นอกจากนี้ก็ไม่มีหัวนก นิยมใช้แข่งขัน โดยการชักให้ปลายเชือกทำมุม ๙๐ องศากับพื้น หากว่าวตัวใดทำมุมได้ก่อนว่าวคู่ต่อสู้ในขณะที่เริ่มชักพร้อมกัน ว่าวตัวนั้นก็ชนะ โดยนิยมแข่งขันครั้งละ ๒ ตัว

ว่าววงเดือนโดยทั่วไป นิยมตัดกระดาษสีมาทำเป็นลวดลายต่างๆ ปิดทั้งตัวว่าวเพื่อให้ดูสวยงามและแข็งแรงมั่นคง

ร้องเงิง

มีวิวัฒนาการมาจากการเต้นรำพื้นเมืองของชาวสเปนหรือโปรตุเกส ซึ่งนำมาแสดงในแหลมมลายู เมื่อคราวที่ได้มาติดต่อทำการค้าแต่เสื่อมความนิยมไปชั่วระยะหนึ่ง ใน พ.ศ. ๒๔๕๔ ได้มีการรื้อฟื้นร้องเงิงขึ้น โดยท่านขุนจรรูวิเศษศึกษากร ศึกษาธิการอำเภอเมืองปัตตานี ท่านได้นำเพลงร้องเงิง ดั้งเดิม ๒ เพลง คือ ลากูคูอ และเมาะอีนังชวามาปรับปรุงทำเด่นขึ้นจากร้องเงิงเดิม เพื่อแสดงในงานปิดอบรมศึกษาภาคฤดูร้อนของคณะครูจังหวัดปัตตานี ปรากฏว่าร้องเงิงกลายเป็นที่แปลกใหม่ และได้รับความสนใจอย่างยิ่ง ต่อมาสมาคมของชาวมุสลิมในจังหวัดปัตตานี ได้นำเพลงจินดาซังปูโจ๊ะปีซัง เถนัง ฯลฯ จากมาเลเซียเข้ามาเผยแพร่ทำให้มีเพลงร้องเงิงมากขึ้น และมีผู้ศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมและประดิษฐ์ดัดแปลงทำเด่นขึ้นใหม่ซึ่งรวบรวมได้ถึง ๑๓ เพลง

ผู้เต้นร้องเงิง...ประกอบด้วยผู้เต้นชาย-หญิง เป็นคู่กัน จำนวนคู่ขึ้นกับความเหมาะสมของสถานที่ ส่วนใหญ่ไม่ต่ำกว่า ๕ คู่ เข้าแถวแยกกันเป็นแถวตอน ชายหนึ่งแถวหญิงหนึ่งแถว ยืนห่างกันพอสมควร

ทำเด่น...เมื่อคนตรีขึ้นและจบเพลงทุกเพลง ชาย-หญิงจะโค้ง ถีลาเด่นจะเคลื่อนไหวทั้งข้อมือ เท้า และลำตัวอย่างนุ่มนวลผู้แสดงจะต้องจำให้ได้และฟังเพลงให้ออกกว่าเพลงไหนใช้ทำเด่นอย่างไร นอกจากนี้จุดเด่นของการเต้น ได้แก่ การเต้นเปลี่ยนจังหวะช้า-เร็วของเพลงประกอบการเต้น ถีลาการเต้นก็จะเปลี่ยนไปด้วย บางเพลงมีลีลาขยับเข้าอารมณ์และทำเด่นของชายหญิงจะหลบหลีกล้อหลอก เล่นหูเล่นตากันตลอดเพลง ความงามอีกประการหนึ่ง คือ ความพร้อมเพรียงในการเต้นและการก้าวหน้า ถอยหลังของทำเด่นแต่ละทำตามจังหวะ

การแต่งกาย นิยมใช้ผ้าสอคั่นทองแพรวพราว ตัดเป็นเสื่อกางเกงและหมวกของฝ่ายชาย ทั้งตัดเป็นเสื่อ ผ้าถุงของฝ่ายหญิง เหมือนกันเป็นคณะหรือกลุ่มละตีตามความเห็นงามของผู้จัดแสดง ส่วนรองเท้าตามสมัยนิยมทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง

เครื่องดนตรี ประกอบด้วย ไวโอลิน รำมะนา และฆ้อง ซึ่งในการเดิน ผู้เดินจะยึดฆ้องเป็นหลักในการก้าวเท้าแตะเท้า หรือเล่นเท้าตามลีลาท่าเต้นของเพลง ปัจจุบัน ปรากฏว่ายังมีการเดินอยู่เพียง ๘ เพลง คือ ลากูคูวอ เสนนัง ปูโจะปีซัง เมาะอินังชวา จินตาชายัง เมาะอินังลามา อาเนาะคิตี บูหาร่าไป หรือรัมบาร้องเง้ง ในการจัดแสดงนิยมใช้ครั้งละ ๓ - ๕ เพลง โดยเลือกจาก ๘ เพลง

ลีเกฮูลู

เป็นการละเล่นพื้นบ้านแถบจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้รับความนิยมมากของชาวไทยมุสลิม มักจะใช้แสดงในงานมาแกปูโลละ งานสุหนัด งานเมอลิด งานฮารีรายอแล้ว คำว่า "ลีเก" หรือ "ดิเกร์" เป็นศัพท์เปอร์เซีย มีความหมาย ๒ ประการ คือ

1. เพลงสวดสรรเสริญพระเจ้า ซึ่งเรียกการสวดดังกล่าวนี้ว่า "ดิเกร์เมอลิด"
2. กลอนเพลงโต้ตอบ นิยมเล่นกันเป็นกลุ่มคณะ เรียกว่า "ลีเกฮูลู" บ้างก็ว่าได้รับแบบอย่างมาจากคนพื้นเมืองเผ่าซาไก เรียกว่า มโนห์ราคนซาไก บ้างก็ว่าเอาแบบอย่างการเล่นลำตัดของไทยผสมเข้าไปด้วย

การตั้งวงคล้ายกับการตั้งวงลำตัดหรือเพลงฉ่อยของภาคกลาง คณะหนึ่งมีลูกคู่ประมาณ ๑๐ กว่าคน ผู้ร้องเพลงและขับร้องมีประจำคณะอย่างน้อย ๒ - ๓ คน และอาจมีนักร้องภายนอกวงมาสมทบร่วมสนุกอีกก็ได้ กล่าวคือ คนคุณคนไฉนีกสนุกอยากร่วมวงก็จะได้รับอนุญาตจากคณะลีเกคล้ายๆ กับการเล่นเพลงบอกภาคใต้ เวทีแสดงยกสูงไม่เกิน ๑ เมตร โลงๆ ไม่มีม่านหรือฉาก ลูกคู่ขึ้นไปนั่งล้อมวงร้องรับและตบมือ โยกตัวเข้ากับจังหวะดนตรี ส่วนผู้ร้องหรือผู้ใดกลอนจะลุกขึ้นยืนข้างๆ วงลูกคู่ ถ้ากรณีมีการประชันกันแต่ละคณะจะขึ้นนั่งบนเวทีด้วยกัน แต่ล้อมวงแยกกัน การแสดงก็ผลัดกันร้องทีละรอบ ทั้ง รุก ทั้ง รับ เป็นที่ครึกครื้น สนุกสนาน ผู้ชม

การแต่งกาย แต่เดิมผู้เล่นจะโพกหัว สวมเสื้อคอกลม นุ่งโสร่ง บางครั้งอาจเห็นขวานทำนองไว้ข่มขวัญคู่ต่อสู้ต่อมามีการแต่งกายแบบการเล่นสิดะ แต่ไม่เห็นบกริชหรือถือกริชอาจเห็นขนา ปัจจุบันมักแต่งกายแบบไทยมุสลิมทั่วไป หรือตามแบบสมัยนิยม

เครื่องดนตรี ประกอบด้วย รำมะนา (เรือบานา) อย่างน้อย ๒ ใบ ฆ้อง ๑ วง และลูกแซก ๑ - ๒ คู่ อาจมีขลุ่ยเป่าคลอของลูกคู่ร้อง และดนตรีบรรเลง ดนตรีจะหยุดเมื่อมีการร้องหรือขับ ทำนองเดียวกับการร้องลำตัดหรือเพลงฉ่อย ท่วงทำนองปัจจุบันมี ๓ จังหวะ คือสโลว์แมมโบ สโลว์ และจังหวะนาฏศิลป์ อินเดีย ซึ่งเนื้อร้องจังหวะใดก็ต้องใช้ร้องกับจังหวะนั้นๆ จะใช้ร้องต่างจังหวะกันไม่ได้

แหล่งดูนกชายเลน อ่าวปัตตานี

โดย นฤกุล รัตนคากุล และ สุรพล อาจสูงเนิน

จัดทำโดย bird-home.com

ทำไมนกชายเลนจึงชอบใช้พื้นที่อ่าวปัตตานี

มีพื้นที่เพียงไม่กี่แห่งของประเทศไทยที่มีความสำคัญต่อนกชายเลนอ่าวปัตตานี จัดเป็นพื้นที่แห่งหนึ่ง ที่มีความสำคัญในระดับภาคพื้นแปซิฟิกในฐานะที่นกชายเลนเข้ามาใช้พื้นที่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งนกที่มีจำนวนประชากรน้อยอย่าง เช่น นกข้อมทะเลอกแดง (Asiann Dowitcher) นกนို့โตใหญ่ (Great Knot) นกนို့โตเล็ก (Red Knot) เป็นต้น อพยพเข้ามาใช้พื้นที่อ่าวปัตตานีเป็นประจำทุกปี

อ่าวปัตตานีตั้งอยู่ที่ประมาณละติจูด 6 องศา 55 ลิปดาเหนือ และ ลองจิจูด 101 องศา 18 ลิปดา ตะวันออกทางภาคใต้ของประเทศไทยฝั่งตะวันออก (ด้านอ่าวไทย) สัตว์ฐานของอ่าว มีลักษณะคล้ายคลึงกับอ่าวปากนครจังหวัดนครศรีธรรมราช สันนิษฐานว่า อ่าวปัตตานีเดิมคงมีลักษณะคล้ายคลึงกับทะเลสาบสงขลาในอดีต มีสันทรายซึ่งค่อนข้างมากกลายเป็นแหลมซึ่งเรียกว่าแหลมโพธิ์ ความยาวประมาณ 22 กม. ยื่นขนานออกไปกับแผ่นดินใหญ่ในทิศตะวันออก-ตะวันตก ทำให้เกิดเป็นอ่าวปัตตานี คิดเป็นพื้นที่ประมาณ 75 ตารางกม. แหลมโพธิ์ยังเป็นตัวช่วยป้องกันอ่าวและแผ่นดินจากอิทธิพลของลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนืออีกด้วย อ่าวปัตตานีจึงมีความเหมาะสมอย่างยิ่งต่อการประมง

แม่น้ำสำคัญ 2 สาย ที่มีอิทธิพลสำคัญต่ออ่าวปัตตานี คือ แม่น้ำปัตตานีซึ่งปากแม่น้ำเปิดออกบริเวณปากอ่าวในเขตอำเภอเมืองปัตตานี กับแม่น้ำยวม หรือแม่น้ำยะหริ่ง ซึ่งแม่น้ำเปิดออกบริเวณก้นอ่าวในเขต อำเภอยะหริ่ง นอกจากนั้นก็ยังมีทางน้ำสายเล็กๆ อีกหลายสาย แม่น้ำลำคลองเหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แม่น้ำที่สำคัญ 2 สายดังกล่าว ได้นำเอาน้ำจืด แร่ธาตุ และตะกอนจากแผ่นดินมาทับถมในบริเวณอ่าวการทับถมของตะกอนทำให้เกิดดินดอนสามเหลี่ยมบริเวณปากแม่น้ำทั้งสองเป็นพื้นที่กว้างขวาง ทำให้เกิดชุมชนชีวิตของระบบนิเวศหาดเลนป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ รอบพื้นที่อ่าวปัตตานี โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณก้นอ่าวปัตตานี ในเขตอำเภอยะหริ่ง สภาพป่าชายเลนยังคงมีความสมบูรณ์อยู่ค่อนข้างสูง ระบบนิเวศหาดเลนป่าชายเลนเหล่านี้เป็นกลไกช่วยส่งเสริมผลผลิตทางชีวภาพ และช่วยรักษาเสถียรภาพของระบบนิเวศอ่าวปัตตานีโดยส่วนรวม โดยใช้เป็นแหล่งอาศัยแหล่งอาหารตลอดจนเป็นแหล่งอนุบาลตัวอ่อน เป็นต้น นอกจากนั้นแล้วระบบไหลเวียนของมวลน้ำภายในอ่าว อันเนื่องมาจากการผสมผสานกันของกระแสน้ำเค็ม และกระแสน้ำจืด ทำให้เกิดการเก็บกักแร่ธาตุ และตะกอนที่ส่งเสริมความอุดมสมบูรณ์ภายในอ่าวให้สูงขึ้น ผลการสำรวจของภาควิชาวาริชศาสตร์ คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เมื่อปี พ.ศ. 2538 พบสัตว์น้ำ และ สัตว์หน้าดินซุกซุม มากบริเวณปากอ่าว นอกจากนั้น

ผลการเปรียบเทียบ มวลอินทรีย์หน้าดินบริเวณหาดเลนในพื้นที่รอบอ่าวปัตตานี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บริเวณมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มีค่ามวลอินทรีย์ของสัคว์หน้าดินสูงกว่าที่อื่น ๆ ในเขตแหลมมลายู ผลจากความอุดมสมบูรณ์ของสัคว์หน้าดิน อันเนื่องมาจากความอุดมสมบูรณ์ของแร่ธาตุ และตะกอน ทำให้สัคว์อื่นๆ ทั้งที่เป็นสัคว์น้ำและสัคว์บกที่มีความสัมพันธ์กัน ในห่วงโซ่อาหาร และความสัมพันธ์กันในลักษณะอื่นๆ พลอยอุดมสมบูรณ์ตามไปด้วย

ชีวทรัพยากรของอ่าวปัตตานีนอกจากสัคว์น้ำ พืชพรรณและสัตว์ป่าชนิดต่างๆ แล้ว ยังมีนกเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งนกชายเลนและนกน้ำที่อพยพเข้ามาใช้พื้นที่รอบอ่าวปัตตานี ในบางฤดูกาล ส่วนใหญ่จะใช้พื้นที่หาดเลนเป็นแหล่งหากินและพักอาศัย

ชนิดและปริมาณของนกชายเลน และนกน้ำสามารถใช้เป็นดัชนีบอกความอุดมสมบูรณ์ของ สภาพพื้นที่ได้เพราะนกเหล่านี้ได้ปรับตัว และวิวัฒนาการจนมีคุณสมบัติมีความจำเพาะต่ออาหาร และแหล่งอาศัยอย่างมาก การเปลี่ยนแปลงทางชนิดและปริมาณของนกจึงสามารถบ่งบอกถึงความอุดมสมบูรณ์ และการเปลี่ยนแปลงของสภาพพื้นที่ได้

ชนิด ปริมาณ และ การแพร่กระจายของประชากรนกชายเลนรอบอ่าวปัตตานี

ส่วนใหญ่ของนกชายเลนที่อพยพเข้ามาใช้พื้นที่บริเวณอ่าวปัตตานี มีกำเนิดมาจากทางไซบีเรีย หรือทางตอนเหนือของทวีปเอเชีย นกจำนวนมากจะมีการผสมพันธุ์และเลี้ยงดูตัวอ่อนที่นั่น จนลูกนกเจริญเติบโตเต็มที่ ซึ่งจะเป็นช่วงเริ่มต้นฤดูหนาว นกเหล่านี้ก็จะเริ่มการอพยพเพื่อหนีฤดูหนาวไปหากินในพื้นที่อื่นต่อไป ส่วนใหญ่จะอพยพลงมาทางใต้ผ่านประเทศต่างๆ ตั้งแต่ประเทศจีน ญี่ปุ่น เกาหลี ฮองกง เวียดนาม ไทย มาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไน อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ตลอดไปถึงออสเตรเลียและเมื่อสิ้นฤดูหนาว นกเหล่านี้ก็จะมีการอพยพกลับขึ้นเหนือไปยังไซบีเรีย ถิ่นเดิมของมัน เพื่อการผสมพันธุ์ตามสัญชาตญาณโดยธรรมชาติ อย่างไรก็ตามเส้นทางการอพยพนั้น ในภาคพื้นอินโดแปซิฟิกยังมีข้อมูลไม่สมบูรณ์นัก แต่ก็พอจะประเมินได้ว่าขึ้นกับชนิดของนก และความเหมาะสมของพื้นที่เป็นตัวการกำหนดที่สำคัญ

สำหรับอ่าวปัตตานี จากผลการสำรวจเมื่อปี พ.ศ. 2528 เฉพาะบริเวณดังกล่าวเป็นประจำไม่ต่ำกว่า 29 ชนิด ซึ่งอาจมีความผันแปรบางชนิด และปริมาณบ้างในแต่ละหมู่บ้าน อันเนื่องมาจากความแตกต่างกันของแหล่งอาศัย และภาวะรบกวนอันเนื่องมาจากกิจกรรมของมนุษย์

ประชากรนกจะเข้ามาใช้พื้นที่หนาแน่นมากระหว่างช่วงเดือนกรกฎาคม - ธันวาคม ซึ่งเป็นช่วงที่นกอพยพหนีฤดูหนาวลงมาจากทางเหนือ มีพื้นที่หลายบริเวณรอบอ่าวปัตตานี ที่นกอพยพเข้ามาใช้พื้นที่ซึ่งได้แก่ หมู่บ้านตันหยงเปาว์ หมู่บ้านปากบางตาวา หมู่บ้านบางปลาหมอ หมู่บ้านรูสมิแล มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ไปจนถึงฝั่งตะวันตกของปากแม่น้ำปัตตานี หมู่บ้านพุนสวส์พัฒนาแหลมบก หมู่บ้าน กูเปือเตะ หมู่บ้านบานา หมู่บ้านตันหยงลูโละ จนถึงหมู่บ้านปาเราะ หมู่บ้านบางปู และหมู่บ้านคาโตะะ จนถึงหมู่บ้านบุติ ซึ่งอยู่บริเวณปลาย

แหลมโพธิ์ หมู่บ้านเหล่านี้ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการประมงเรือเล็ก ทำนาเกลือ และทำการกสิกรรมบ้าง แต่ไม่มากนัก และมีฐานะค่อนข้างยากจน พื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นระบบนิเวศน์แบบหาดเลนป่าชายเลน ซึ่งเหมาะสมสำหรับใช้เป็นแหล่งหากินของนกชายเลนอย่างมาก พื้นที่บางส่วนมีหาดทรายบ้าง เช่น หมู่บ้านตันหยง ปากบางดาวา คาโต๊ะ และ บุดี เป็นต้น เพราะอยู่ไกลจากอิทธิพลของแม่น้ำสำคัญ แต่ได้รับอิทธิพลจาก คลองระบายน้ำข้างเคียง มีบางพื้นที่ถูกเปลี่ยนแปลงไปทำนาเกลือ เช่น หมู่บ้านตันหยงดู โละ ปาระ และบางปู เป็นต้น แต่ยังคงสามารถใช้พื้นที่ได้ และมีหลายพื้นที่ที่เปลี่ยนสภาพไปเป็นบ่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ โรงงานอุตสาหกรรม แหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ และอื่นๆ ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อชนิดและปริมาณของนก อย่างไรก็ตาม มีอยู่ 2 พื้นที่ ซึ่งนกเข้ามาใช้พื้นที่ค่อนข้างหนาแน่นกว่าพื้นที่อื่นๆ ได้แก่ บริเวณมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จนถึงฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปัตตานีกับบริเวณนาเกลือของหมู่บ้านกูเป็เตะ ตลอดไปจนถึงหมู่บ้านบานา เพราะทั้ง 2 พื้นที่มีบริเวณค่อนข้างกว้างขวาง เมื่อเปรียบเทียบกับบริเวณอื่นๆ

จากคำบอกเล่าของชาวบ้านสูงอายุในหมู่บ้าน ที่อดีตเคยทำการล่านกมาก่อน พอจะประเมิน ได้ว่า ในปัจจุบันประชากร ของนกชายเลนเหล่านี้ได้ลดลงอย่างมาก เมื่อเปรียบเทียบกับช่วง 10 - 20 ปีก่อน ซึ่งในแต่ละวันเคยมีนกมาใช้พื้นที่เป็นหมื่นๆ ตัว และสามารถจับได้ง่ายกว่า ในปัจจุบันนี้มากสภาพพื้นที่ของหมู่บ้านรอบอ่าวปัตตานีซึ่งนกชายเลนอพยพเข้าไปใช้พื้นที่มีดังนี้:

1. หมู่บ้านหยงเปาว์ หาดเลนป่าชายเลน บริเวณชายทะเลเป็นหาดทราย
2. ปากบางดาวา หาดเลนป่าชายเลน ป่าจาก ทุ่งหญ้าน้ำเค็ม บางบริเวณทำเป็นบ่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ บริเวณ ชายทะเลเป็นหาดทราย
3. บางปลาหมอ หาดเลนป่าชายเลน ป่าปรัง ทุ่งหญ้าน้ำเค็ม พื้นที่ส่วนใหญ่ติดกับชายทะเล ถูกเปลี่ยนแปลง ไปเป็นนาทุ่ง ชายฝั่งเป็นทรายปนโคลน โดยเฉพาะบริเวณฝั่งตะวันตก
4. รูสมิแล - ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปัตตานี ส่วนใหญ่เป็นหาดเลน มีป่าชายเลนเล็กน้อยทางฝั่งตะวันตก ของแม่น้ำปัตตานี ทุ่งหญ้าน้ำเค็ม พื้นที่กว้างมีบางส่วน บริเวณมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ถูกเปลี่ยนแปลง ไปเป็นแปลงเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง สถานที่พักผ่อนหย่อนใจและสถานที่ราชการ
5. กูเป็เตะ - แหลมนก และ บานา หาดเลน ป่าชายเลน แต่ส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงสภาพเป็นนาเกลือ ที่อาศัย และ โรงงานอุตสาหกรรม
6. ตันหยงดูละ - ปาระ หาดเลนป่าชายเลนที่เปลี่ยนสภาพไปเป็นนาเกลือ สวนมะพร้าว
7. บางปู หาดเลน ป่าชายเลนที่สมบูรณ์กว้างขวาง มีบางส่วนบริเวณหมู่บ้านบางปูเปลี่ยนสภาพไปทำ นาเกลือ สวนมะพร้าว และบ่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

8. คาโตะ หาดเลนปนทราย ซึ่งจะไหลพ่นน้ำระหว่างวันที่น้ำขึ้นสูง และน้ำลดลงต่ำ ในช่วงเดือนกรกฎาคม - ตุลาคม ของปี ซึ่งระดับน้ำทะเลฝั่งอ่าวไทยลดระดับลงมีป่าชายเลน มีบางพื้นที่เปลี่ยนไปเป็นสวนมะพร้าว และทำบ่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และสาหร่ายทะเล

9. บุติ กล้ายคลึงกับคาโตะ แต่มีบางพื้นที่เปลี่ยนสภาพไปเป็นนาุ้ง ซึ่งปัจจุบันเลิกกิจการไปแล้วมีแรงกดดันต่อพื้นที่ และต่อประชากรของนกชายเลน ที่สำคัญได้แก่:

- (1) การใช้ทรัพยากรมากเกินไป
- (2) ปัญหามลพิษ
- (3) ปัญหาการทำลายแหล่งอาศัย
- (4) การล่า

ฐานเรียนรู้...รักสิ่งแวดล้อม...จังหวัดปัตตานี

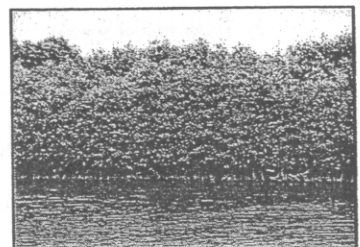
1. ข้อมูลพื้นฐานป่าชายเลน

ป่าชายเลน หรือ ป่าโกงกาง หรือป่าพังกา มีชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า "Mangrove Forest" หรือ "Intertidal Forest" คือเป็นกลุ่มสังคมพืชซึ่งขึ้นอยู่ในเขตน้ำลงต่ำสุดและน้ำขึ้นสูงสุดบริเวณชายฝั่งทะเลป่าชนิดนี้ได้มีการค้นพบมาตั้งแต่สมัยโคลัมบัส (Columbus) โดยพบอยู่ทางชายฝั่งตะวันตกของเกาะคิวบา ต่อมา Sir Walter Raleigh (1494) ได้พบป่าชนิดเดียวกันนี้ อยู่บริเวณปากแม่น้ำในประเทศตรินิแดด (Trinidad) และ กิอานา (Guiana) "Mangrove" มาจากภาษาโปรตุเกสคำว่า "Mangue" ซึ่งหมายถึงกลุ่มสังคมพืชที่ขึ้นอยู่ตามชายฝั่งทะเลดินเลน และใช้กันแพร่หลายในประเทศแถบลาตินอเมริกา ส่วนประเทศอื่นๆ ก็ใช้เรียกตามภาษาของตัวเอง เช่น ประเทศมาเลเซียใช้ คำว่า "Manggi-Manggi" ประเทศที่ใช้ภาษาฝรั่งเศสเรียกป่าชายเลนว่า "Manglier" สำหรับประเทศไทยนิยมเรียกป่าชนิดนี้ว่า "ป่าชายเลน" หรือ "ป่าโกงกาง" หรือ "ป่าพังกา" "ป่าชายเลน" หรือ "Mangrove Forest" เป็น สังคมพืชที่ประกอบด้วยพันธุ์ไม้หลายชนิด หลายตระกูล และเป็นพวกที่มี ใบเขียวตลอดปี (Evergreen Species) ซึ่งมีลักษณะทางสรีรวิทยาและความต้องการสิ่งแวดล้อมที่คล้ายกัน ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบด้วยพันธุ์ไม้สกุลโกงกาง (Rhizophora) เป็น ไม้สำคัญ และมีไม้ตระกูลอื่นปะปนอยู่บ้าง

2. นิยามของป่าชายเลน

ก. เป็นสังคมพืชที่ขึ้นอยู่ตามบริเวณชายฝั่งทะเล ปากน้ำหรืออ่าว ซึ่งเป็นบริเวณที่ระดับน้ำทะเลท่วมถึง ในช่วงเวลาที่น้ำทะเลขึ้นสูงสุด (Schimper, 1903)

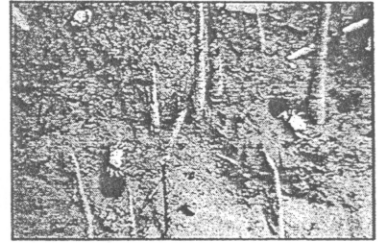
ข. คือ สังคมพืชที่มีใบเขียวตลอดปีซึ่งมีลักษณะทางสรีรวิทยาและความต้องการสิ่งแวดล้อมคล้ายกัน

ค. หมายถึง กลุ่มของสังคมพืชที่ขึ้นอยู่บริเวณปากอ่าว ชายฝั่งทะเลบริเวณเขตร้อนซึ่งส่วนใหญ่ประกอบด้วยพันธุ์ไม้สกุลโกงกาง (*Rhizophora*) เป็นไม้สำคัญ และมีไม้ตระกูลอื่นปะปนอยู่บ้าง

3. พันธุ์ไม้ในป่าชายเลน

พันธุ์ไม้ในป่าชายเลนในประเทศไทย Santisuk (1983) ได้รายงานว่า มีพันธุ์ไม้อยู่ถึง 35 วงศ์ 35 สกุล และ 74 ชนิด พันธุ์ไม้ที่เด่นและเป็นชนิดที่สำคัญในป่าชายเลนของประเทศไทย ส่วนใหญ่จะอยู่ในวงศ์ *Rhizophoraceae* โดยเฉพาะในสกุลไม้โกงกาง

(*Rhizophora*) สกุลไม้โปรง (*Ceriosps*) และสกุลไม้ถั่ว (*Bruguiera*) และพันธุ์ไม้ในวงศ์ *Sonneratiaceae* ได้แก่ ไม้ในสกุลลำพูและลำแพน (*Sonneratia*) และพันธุ์ไม้ในวงศ์ *Verbenaceae* ซึ่งประกอบด้วยพวก ไม้ในสกุล ไม้แสม (*Avicennia*) หลายชนิด นอกจากนี้ก็เป็นพันธุ์ไม้ในวงศ์ *Meliaceae* ซึ่งประกอบด้วยพันธุ์ไม้ในสกุล ไม้ตะบูนและตะบัน (*Cylocarpus*) เป็นต้น ถึงแม้ว่าจะเป็นพันธุ์ไม้ในป่าชายเลนของประเทศแต่ส่วนใหญ่จะพบในบริเวณป่าชายเลนของภูมิภาคทางเอเชียอีกด้วย พันธุ์พืชทุกชนิดในป่าชายเลน มีการปรับตัวเปลี่ยนแปลงลักษณะบางประการของส่วนต่างๆ ทั้งลำต้น ใบ ดอก ผล ตลอดจนระบบรากให้เหมาะสม เพื่อทนทานต่อสภาพแวดล้อมป่าชายเลน โดยสามารถอยู่รอด เจริญเติบโต และแพร่กระจายพันธุ์ต่อไปอย่างต่อเนื่อง

1. เซลล์คิวบามีผนังหนา เป็นแผ่นมัน และมีปากใบ (Stoma) ที่คิวบิวด้านล่างลักษณะเช่นนี้พบในพืชทุกชนิดในป่าชายเลน ซึ่งมีหน้าที่สำหรับป้องกันการระเหยของน้ำจากส่วนของใบ

2. มีต่อมขับเกลือ (Salt Glands) พบอยู่ทั่วไปในส่วนของใบแสม ลำพู ลำแพน และเหงือกปลาหมอ เป็นต้น หน้าที่สำคัญของต่อมขับเกลือ คือ ควบคุมระดับความเข้มข้นของเกลือในพืชโดยขับออกจากส่วนใบ

3. ใบมีลักษณะอวบน้ำ (Succulent Leaves) โดยเฉพาะพืชพวกโกงกาง (*Rhizophora*) และลำพู-ลำแพน (*Sonneratia*) ซึ่งเป็นลักษณะที่ช่วยเก็บรักษาน้ำจืด

4. มีรากหายใจ (Aerial Roots) พบในพืชเกือบทุกชนิด ซึ่งแต่ละชนิดจะมีรากหายใจลักษณะต่างกันไป เช่น แสม มีรากหายใจโผล่จากดิน ส่วนโกงกาง รากหายใจแทงออกจากดินลงดิน เพื่อช่วยค้ำยันลำต้นด้วย

5. มีผลออกขณะติดอยู่บนลำต้น ที่เรียกว่า Vivipary เช่น ในโกงกางซึ่งในดอก 1 ดอก มีรังไข่ (Ovary) 1 อัน และมีโอวูล (Ovule) 4 อัน แต่มีเพียงโอวูลเดียวที่เจริญเป็นเมล็ด และเมล็ดของพืชนี้ไม่มีการพื้กตัว จะเจริญทันทีขณะผลยังติดบนต้นแม่ จัดเป็น Viviparous Seed เพราะส่วนของต้นอ่อน (Embryo) ในเมล็ดจะงอกส่วนของรากอ่อน (Radicle) แทงทะลุออกมาทางปลายผลตามด้วยส่วนของ Hypocotyl ซึ่งจะงอขึ้นยาวออกกลายเป็นฝักยาว 1 - 2 ฟุต เมื่อฝักแก่เต็มที่ จะหล่นปักเลน โคน

ต้น หรือลอยไปตามกระแสน้ำ ต่อมาจะงอกรากและเจริญเป็นต้นใหม่ต่อไป นอกจากโกงกางแล้ว ยังมีไม้ถั่ว พังกาหัวสุม โปรง ต้นจาก เล็บมือนาง และเสม คือ พบผลหรือฝักหลุดจากต้นแม่แล้ว ทำให้สามารถเจริญเติบโตทางด้านความสูงอย่างรวดเร็ว และชูขึ้นเหนือน้ำในระยะสั้น

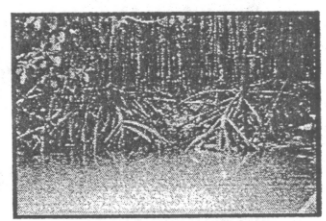
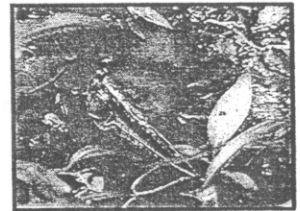
6. ต้นอ่อนหรือผลแก่ลอยน้ำได้ ทำให้สามารถแพร่กระจายพันธุ์โดยทางน้ำได้ อย่างดี พบในพืชเกือบทุกชนิดในป่าชายเลน

7. มีระดับสารแทนนิน (Tannin) ในเนื้อเยื่อสูง และแตกต่างกันออกไปในแต่ละชนิด การปรับตัวนี้อาจเกิดขึ้นเพื่อการป้องกันอันตรายจากพวกเชื้อราต่างๆ

8. สามารถทนทานได้ ในสภาวะที่ระดับความเข้มข้นของเกลือโซเดียมคลอไรด์ในใบสูง ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดเมื่อขึ้นอยู่ในน้ำทะเลที่เค็มได้ พันธุ์พืชทุกชนิดในป่าชายเลนสามารถปรับตัวดังกล่าวนี้ได้

3. ประโยชน์ของป่าชายเลน

1. มีความสำคัญในการเป็นแหล่งพลังงานและอาหาร
2. เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของพืชและสัตว์ตามธรรมชาติ
3. เพื่อเป็นเครื่องป้องกันแนวชายฝั่งทะเล
4. เพื่อควบคุมการกัดเซาะพังทลาย
5. เพื่อซับน้ำเสีย
6. เป็นแนวกำบังกระแสน้ำเชี่ยวที่ปากแม่น้ำและพายุหมุน
7. เป็นอาหาร ยา และเครื่องคัม
8. การผลิตกรดจากเปลือกไม้ (Tannin)
9. การทำเหมือนแร่ดีบุกในบริเวณป่าชายเลน
10. ให้ผลผลิตน้ำเย็นในระบบหล่อเย็นของโรงไฟฟ้าและ โรงงานอุตสาหกรรม
11. ให้ผลผลิตเกลือ
12. ให้ผลผลิตมวลชีวภาพ (Biomass) แก่แหล่งประมง
 - (ก) แหล่งประมงไกล้ชายฝั่ง
 - (ข) เป็นแหล่งพักอาศัยของลูกปลาและลูกกุ้ง
13. ให้ผลผลิตมวลชีวภาพสำหรับการเลี้ยงหอยแมลงภู่มะละกอและปลา

คำว่า.....ยวมัคคุเทศก์

มัคคุเทศก์คืออะไร?

มัคคุเทศก์ หรือที่มักเรียกทับศัพท์กันว่าไกด์ (Guides) นี้ เป็นการผสมคำ คือคำว่า 'มรรค' หรือ 'มกค' (ทาง) กับคำว่า 'อุทเทศก' (ผู้ชี้แจง) โดยสรุปได้เป็นคำจำกัดความว่า มัคคุเทศก์ คือผู้คอยบรรยายชี้แจงเกี่ยวกับการเดินทางนั่นเอง อีกประการหนึ่ง มัคคุเทศก์คืออาชีพฯ หนึ่งซึ่งเป็นอาชีพสุจริต ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวนั่นเอง

ประเภทของมัคคุเทศก์

- 1) มัคคุเทศก์ประจำ ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่ง (Docent Guide) คือมัคคุเทศก์ที่ไม่เดินทางไปไหนมาไหน เพียงแต่คอยรอให้ข้อมูลหรือพาทัวร์ในสถานที่สำคัญๆต่าง ๆ เท่านั้น
- 2) มัคคุเทศก์เฉพาะพื้นที่ (Private Guide / City Guide) คือมัคคุเทศก์ในเมืองใดเมืองหนึ่งพาเที่ยวจนจบเป็นวันๆ ไป
- 3) มัคคุเทศก์ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (Specialized Guide) คือมัคคุเทศก์ผู้มีความเชี่ยวชาญพิเศษด้านใดด้านหนึ่ง และได้รับการว่าจ้างให้นำเที่ยวและอธิบายในสิ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เช่น ไกด์ทางโบราณคดี หรือไกด์พาดูนกต่างๆ เป็นต้น
- 4) หัวหน้าทัวร์ (Tour Manager / Tour Leader) คือผู้ที่ต้องเดินทางไปกับคณะทัวร์ตลอดเวลา มีการค้างแรมตามทีต่างๆ อาจจะต้องปฏิบัติหน้าที่ทั้งหมดเอง หรืออาจมีการติดต่ोज้างไกด์เฉพาะพื้นที่ตามเมืองต่างๆ

ประโยชน์ของมัคคุเทศก์

- นักท่องเที่ยวสามารถคำนวณระยะเวลาที่จะใช้ในการท่องเที่ยวได้แน่นอนกว่า
- นักท่องเที่ยวสามารถท่องเที่ยวได้ทั่วถึงมากกว่า ไม่ละเลยสิ่งที่สำคัญ
- นักท่องเที่ยวสามารถประหยัดงบประมาณในการท่องเที่ยวได้มากกว่า
- นักท่องเที่ยวสามารถได้รับความรู้ ความสนุกสนานเพลิดเพลิน ในการท่องเที่ยวมากกว่า
- นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบาย และท่องเที่ยวด้วยความปลอดภัยมากกว่า
- นักท่องเที่ยวไม่ต้องผจญกับปัญหาต่างๆ ด้วยตนเอง

ประโยชน์ที่ได้จากการประกอบอาชีพมัคคุเทศก์

- ได้เงินค่าสินจ้าง รางวัล
- ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินกับอาชีพ
- ได้เที่ยวฟรี กินฟรี พักฟรี
- ได้ประสบการณ์และความรู้เพิ่มเติมขึ้นมากมายจากการทำงาน
- ได้พบปะผู้คนที่แตกต่างกัน และได้สังคมใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา
- ได้โอกาสที่ดีในการพัฒนาคุณวุฒิ และสถานะทางสังคมของตนเอง

บทบาทต่างๆของมัคคุเทศก์

- บทบาทของการเป็นครู

คือต้องมีความสามารถในการเรียบเรียงเรื่องราว และเล่าให้ผู้ฟังๆ อย่างเข้าใจได้ดี

- บทบาทของนักบริการ

คือต้องมีจิตใจเป็นผู้คอยให้ความช่วยเหลือ ให้บริการผู้อื่น (Service Attitude)

- บทบาทของนักการทูต

ต้องนำเสนอสิ่งดีงามต่างๆ ของประเทศ และชาติพันธุ์ของตนเองให้เป็นที่ประทับใจกับผู้มาเยือน

- บทบาทของนักจิตวิทยา

คือต้องรู้จักวิธีในการพูด รู้จักแยกแยะว่าสิ่งใดดีเหมาะสมหรือไม่เหมาะสม ที่จะพูด

- บทบาทของเจ้านาย

คือต้องกล้าตัดสินใจ และสามารถออกคำสั่งอย่างมีมโนลให้ลูกทัวร์ ทำตามได้

- บทบาทของผู้รักษาความปลอดภัย

คือผู้ดูแลความปลอดภัยทุกรูปแบบ การแจ้งเตือนล่วงหน้า การช่วยเหลือในหลายๆ เรื่อง ที่เกี่ยวกับความปลอดภัย เช่น การข้ามถนนหนทาง การขึ้นรถ ลงเรือต่างๆ

- บทบาทของการเป็นพยาบาล

สามารถให้การพยาบาลเบื้องต้นเท่าที่จำเป็นได้

- บทบาทของพนักงานขาย ควรมีเทคนิคในการพูดจูงใจได้ มีแนวคิดในการปรับปรุงรูปแบบของการให้บริการอยู่เสมอ

คุณสมบัติของผู้ทำงานด้านบริการ

1. ยิ้มแย้มแจ่มใส
2. พูดได้พูดเป็น
3. ตื่นเต้น ตื่นตัว
4. ไม่กลัวงานหนัก
5. นำร่องวจา
6. เห็นท่ารู้ทาง
7. ช่วยอย่างยินดี
8. มากมีมารยาท
9. มีมาดงามสง่า
10. ซื่อเป็นสุข

คุณสมบัตินักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) คือ การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติ มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

“จรรยาบรรณของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” ที่ดี มีอะไรบ้าง

1. แสวงหาข้อมูล วางแผนและเตรียมความพร้อมก่อนการเดินทางไปเยือนแหล่งท่องเที่ยว
2. มีความเข้าใจและให้ความเคารพต่อธรรมชาติ ระบบนิเวศ ต่อขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นที่ไปเยือน และนักท่องเที่ยวกลุ่มอื่นๆ ด้วยตนเอง
3. มีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมในสถานที่ที่ไปเยือน
4. เคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย กฎระเบียบของสถานที่ไปเยือน และกฎของกลุ่ม ฟังคำแนะนำของมัคคุเทศก์หรือผู้ดูแลพื้นที่

5. ระมัดระวังคนหลีกเลี่ยงไม่ให้ก่อให้เกิดผลกระทบหรือเกิดผลกระทบน้อยที่สุดต่อสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมที่ไปเยือน

6. ส่งเสริมผู้ประกอบการที่มีความตระหนักถึงสิ่งแวดล้อมและชุมชนในพื้นที่ รวมทั้งสนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่นที่ไปเยือน

7. ไม่ส่งเสริมผู้กระทำผิด ไม่ซื้อหรือสนับสนุนสินค้าที่ผลิตจากสัตว์ป่าหรือพืชพรรณที่หายากหรือมีแนวโน้มลดน้อยลง

8. ไม่นำสัตว์ป่าหรือพันธุ์ไม้ป่า ไม่เก็บรวบรวมสิ่งต่างๆจากพื้นที่ เช่น พรรณไม้ ขนนก กระดุก และ/หรือซากหอยเป็นที่ระลึก

9. ไม่นำพันธุ์ต่างถิ่นหรือสัตว์เข้าไปในระบบนิเวศที่ไปเยือน

10. ตระหนักถึงบทบาทและศักยภาพของคนที่ จะช่วยให้เกิดการอนุรักษ์และการพัฒนาเศรษฐกิจแบบยั่งยืน

น้อมทราบบหรือยังว่า “ระบบนิเวศในแหล่งท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กันอย่างไร”

แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติทุกประเภทจะมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Ecosystem) และความหลากหลายทางชีวภาพ (Biodiversity) ของพื้นที่ ระบบนิเวศเป็นสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยวหรือเป็นส่วนประกอบของแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้น ระบบนิเวศจึงมีความสำคัญอย่างมากในการท่องเที่ยวแบบเชิงนิเวศ และเป็นระบบที่ต้องรักษาไว้ให้ยั่งยืนประเทศไทยมีระบบนิเวศที่สำคัญทั้งในน้ำและบนบก

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

- การท่องเที่ยวทางธรรมชาติทุกรูปแบบ
- การท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ศิลปวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับ

ระบบนิเวศทางธรรมชาตินั้นๆ

- การเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วม

ร่วมของชุมชนท้องถิ่น

- มีการจัดการอย่างเป็นระบบภายใต้แนวทางที่ชัดเจน
- เพื่อสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเกิด

ประโยชน์ต่อชุมชนในท้องถิ่น

- เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ชุมชนบนฐานแห่งระบบนิเวศนั้นๆ

กระแสการท่องเที่ยวเกิดจาก:

- Ecotourism
- ความต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา
- ความต้องการของตลาดการท่องเที่ยว
- ความต้องการในการอนุรักษ์
- กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคใต้

การดำเนินการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภาคใต้แบ่งตามสภาพของแหล่งท่องเที่ยวได้

3 ประเภท

1. ประเภทป่า เขา ลำเนาไพร

เนื่องจากทรัพยากรป่าไม้ทางภาคใต้มีความอุดมสมบูรณ์ จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมมาก ตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยาน เช่น อุทยานแห่งชาติเขาหลวง อุทยานแห่งชาติเขาสก อุทยานแห่งชาติพนมเบญจา อุทยานแห่งชาติเขาปู่เขาเย่า อุทยานแห่งชาติทะเลบัน อุทยานแห่งชาติแก่งกรุง เป็นต้น ส่วนนอกเหนือจากพื้นที่อุทยานแห่งชาติได้แก่ พื้นที่ชุมชนคีรีวง ชุมชนกรุงชิง จังหวัดนครศรีธรรมราช ชุมชนบ้านตะโหมดจังหวัดพัทลุง ชุมชนพะโต๊ะ จังหวัดชุมพร ชุมชนกะปึง จังหวัดพังงา เป็นต้น

2. ประเภท ทะเลและชายหาด

ภาคใต้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพด้านนี้สูงมาก จึงเป็นแหล่งดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วโลกในขณะเดียวกัน แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้ถูกใช้อย่างสิ้นเปลืองเช่นกัน แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติทางทะเลมีดังนี้

- อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเกตรา
 - อุทยานแห่งชาติตะรุเตา อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสิมิลัน อุทยานแห่งชาติอ่าวพังงา
 - อุทยานแห่งชาติหาดนพรัตน์ธารา-หมู่เกาะพีพี อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะลันตา เป็นต้น
- ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในการดูแลของชุมชนได้แก่ เกาะเตน เกาะยาว เป็นต้น

3. ประเภทวิถีชีวิตชุมชน

การดำเนินงานด้านวิถีชุมชน กำลังเป็นที่สนใจของชุมชนในภาคใต้ ซึ่งอาจเกิดการซ้อนทับกับพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอื่นๆ เนื่องจากเป็นลักษณะทางนามธรรม แต่ประอบางและง่ายต่อการถูกระทบจากผลของการดำเนินงาน ตัวอย่างพื้นที่ที่ดำเนินการด้านนี้ ได้แก่ ชุมชนคีรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ชุมชนตะโหมด จังหวัดพัทลุง เป็นต้น (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545:72)

รูปแบบการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่นิยมจัดกันในประเทศไทย

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism)
2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเล (Marine Ecotourism)
3. การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยาหรือศิลาสัญจร (Litho Travel)
4. การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism)

หลักการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมี 10 ประการ

1. การอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอดี
2. การลดการบริโภคที่มากเกินไป และการลดของเสียจะช่วยลดค่าใช้จ่ายในการทำบำรุงสิ่งแวดล้อมที่ถูกทำลายในระยะยาวและเป็นการเพิ่มคุณภาพของการท่องเที่ยว
3. การรักษาและส่งเสริมความหลากหลายของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม
4. การประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว
5. การท่องเที่ยวที่รองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น
6. การมีส่วนร่วมเต็มที่ของท้องถิ่นในสาขาการท่องเที่ยว
7. การปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอ
8. การฝึกอบรมบุคลากร
9. การตลาดที่จัดเตรียมข้อมูลข่าวสารอย่างพร้อมมูล
10. การวิจัยและการติดตามตรวจสอบอย่างมีประสิทธิภาพ (ข้อมูลจาก กองวางแผนโครงการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และเอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง มาตรฐานการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ภาคผนวก ข

คำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการกำกับ ติดตาม
และตรวจสอบผลงาน

คำสั่งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ที่ 2087 /2549

เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานโครงการจัดทำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเฉพาะกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว
ดำเนินการภายใต้โครงการจัดทำแผนแม่บท โครงการภายใต้แผนงบประมาณในเชิงบูรณาการ
ด้านการสร้างศักยภาพ เพื่อเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภูมิภาค

ตามที่ คณะการจัดการสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้รับเป็นที่ปรึกษาดำเนิน
โครงการจัดทำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเฉพาะกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ดำเนินการภายใต้โครงการจัดทำแผน
แม่บทโครงการภายใต้แผนงบประมาณในเชิงบูรณาการด้านการสร้างศักยภาพ เพื่อเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวใน
ภูมิภาค ให้กับศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดสตูล โดยมีระยะเวลาดำเนินการ 6 เดือน เริ่มตั้งแต่
29 สิงหาคม 2549 - 25 กุมภาพันธ์ 2550 นั้น

เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุวัตถุประสงค์ อาศัยอำนาจตามความ
ในมาตรา 21(6) แห่งพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ.2522 โดยอธิการบดีมอบอำนาจตาม
คำสั่งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ที่ 0865/2549 ลงวันที่ 15 พฤษภาคม 2549 จึงแต่งตั้งคณะทำงานดำเนิน
โครงการดังกล่าว ดังรายชื่อต่อไปนี้

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปาริชาติ วิสุทธิสมภาร	หัวหน้าโครงการ
2. นายวิวัฒน์ สุทธิวิภากร	คณะทำงาน
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กำพล มีสวัสดิ์	คณะทำงาน
4. นายวิโชติ จรุงโรจน์	คณะทำงาน
5. อาจารย์ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล	คณะทำงาน
6. นายณชพงศ จันจุฬา	คณะทำงาน

ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ 29 สิงหาคม 2549 เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ 12 ต.ค. 2549

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรไชย รัตนไชย)

รองอธิการบดีฝ่ายบริการวิชาการและวิเทศสัมพันธ์ ปฏิบัติราชการแทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

คำสั่งศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดสตูล

ที่ 08 / 2549

เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการกำกับ ติดตาม และตรวจสอบผลการดำเนินโครงการจัดทำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเฉพาะกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ดำเนินการภายใต้โครงการจัดทำแผนแม่บทโครงการภายใต้แผนงบประมาณในเชิงบูรณาการด้านการสร้างศักยภาพเพื่อเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภูมิภาค

ศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดสตูล ได้ว่าจ้างมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ให้เป็นที่ปรึกษาดำเนินโครงการจัดทำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเฉพาะกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวดำเนินการภายใต้โครงการจัดทำแผนแม่บทโครงการภายใต้แผนงบประมาณในเชิงบูรณาการด้านการสร้างศักยภาพเพื่อเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภูมิภาค งบประมาณทั้งสิ้น 1,200,000 บาท

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินโครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ในข้อกำหนดโครงการ จึงเห็นสมควรแต่งตั้งคณะกรรมการกำกับ ติดตาม และตรวจสอบผลการดำเนินโครงการจัดทำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาเฉพาะกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ฯ โดยมีองค์ประกอบและอำนาจหน้าที่ ดังนี้

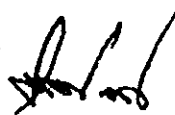
1. ผู้อำนวยการศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดสงขลา	ประธานกรรมการ
2. ผู้อำนวยการศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดปัตตานี	กรรมการ
3. ผู้แทนสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	กรรมการ
4. ผู้แทนกลุ่มแผนงานและงบประมาณ สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	กรรมการ
5. ประธานสมาพันธ์ธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา	กรรมการ
6. นายกศมาคมธุรกิจการท่องเที่ยวจังหวัดสตูล	กรรมการ
7. ดร.แสนศักดิ์ ศิริพานิช	กรรมการ
8. ผู้อำนวยการศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดสตูล	กรรมการและเลขานุการ
9. นางสาวละออง ศรีพันธ์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ให้คณะกรรมการกำกับ ติดตาม และตรวจสอบผลการดำเนินโครงการจัดทำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนา
เฉพาะกลุ่มพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ฯ มีหน้าที่ ดังนี้

1. กำกับ ติดตาม และให้คำแนะนำการดำเนินโครงการให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ และระยะเวลา
ที่กำหนดไว้ในสัญญาจ้าง
2. รายงานผลการดำเนินโครงการและความเห็นต่อกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา
3. สนับสนุน ข้อมูล ที่จำเป็นต่อการดำเนินโครงการ

ทั้งนี้ ตั้งแต่ บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2549

(นายสุธรรม เลขสี)

ผู้อำนวยการศูนย์การท่องเที่ยว กีฬาและนันทนาการจังหวัดสตูล
ปฏิบัติราชการแทนปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา